ספרי׳ — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא״ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

הוצאת ספרים
קרני הוד תורה
קה״ת
ליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים״

770 איסטערן פּאַרקוויי סניף אה״ק כפר חב״ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי׳ תהא שנת נפלאות בכל

צדי״ק שנה להולדת כ״ק אדמו״ר שליט״א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם, שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ, וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ, וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אֱמֶת:

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ:

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ, יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת־פָּנֶיךָ:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת עֵינַי
הַיֹּשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם: ב הִנֵּה כְעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבִרְתָּהּ
כֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שֶׁיְּחָנֵּנוּ: ג חָנֵּנוּ
יְיָ חָנֵּנוּ כִּי רַב שָׂבַעְנוּ בוּז: ד רַבַּת שָׂבְעָה
לָּהּ נַפְשֵׁנוּ הַלַּעַג הַשַּׁאֲנַנִּים הַבּוּז לִגְאֵי
יוֹנִים:

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר־נָא
יִשְׂרָאֵל: ב לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם:
ג אֲזַי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בַּחֲרוֹת אַפָּם בָּנוּ: ד אֲזַי הַמַּיִם
שְׁטָפוּנוּ נַחְלָה עָבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ: ה אֲזַי עָבַר עַל־
נַפְשֵׁנוּ הַמַּיִם הַזֵּדוֹנִים: ו בָּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא נְתָנָנוּ טֶרֶף
לְשִׁנֵּיהֶם: ז נַפְשֵׁנוּ כְּצִפּוֹר נִמְלְטָה מִפַּח יְקוּשִׁים
הַפַּח נִשְׁבָּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלָטְנוּ: ח עֶזְרֵנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֹשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

תחילת זמן קידוש לבנה:
יום שלישי בערב, ז׳ אלול

אגרות קודש

ב״ה, י״ג אלול, תשי״ז
ברוקלין.

הוו״ח אי״א נו״נ וכו׳ מו״ה גרשון שי׳

שלום וברכה!

זה מזמן שלא נתקבל מהם כל ידיעות, ואף שע״פ ההנהגה דעד עתה הרי זה סימן שהכל בסדר ובשלום, שהרי כשיש הפרעות ח״ו כותבים, בכל זה ינעם לי לקבל מהם ידיעות בפירוש עד״ז וכן במה עוסק עתה.

ועל של עתה באתי, שנזדמן לידי מכ״ע אגרת לגולה (בשפה האנגלית) חוברת כ״ג ובו מאמר ג״כ באנגלית, כפר חב״ד, ועה״ח גרשון סגל, תושב כפר חב״ד, וכנראה שהוא מחבר המאמר או עכ״פ שהמאמר הוא העתקה ממאמרו או משיחתו, ואתענין לדעת, אם הדפיס מאמר זה בעברית באיזה מכ״ע, וכן אם יש לראותו.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

ובברכה לבשו״ט.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוכן עניינים

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

ד"ה לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו

שבת פרשת תצא, י"א אלול, ה'תשכ"ז 5

התוועדויות

שיחת שבת פרשת תצא, י"ג אלול ה'תשי"ד 11

שיחת יום ג' פ' תצא, ז' אלול ה'תש"נ 16

משיחות ש"פ תצא, י"א אלול, ה'תש"נ 24

לקוטי שיחות

פרשת תצא, כרך כד, ג 32

פרשת תצא, כרך כד, ד 37

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

חומש יומי - פרשת תצא 47

לוח לתהלים היומי 67

תניא יומי 68

לוח 'היום יום' 78

רמב"ם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם 81

שלושה פרקים ליום 85

פרק אחד ליום 154

ספר המצוות 173

לימוד מחולק לפי ימים

משניות עם ביאור קהתי - מסכת בבא קמא 178

גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא 186

שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 215

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן

שולחן ערוך עם הערות וציונים 214

שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 215

לקוטי תורה 218

אדמו"ר האמצעי

תורת חיים 223

אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצוותיך 225

אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל תרל"ג 226

אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב 227

אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - תרפ"ט 228

לקוטי דיבורים - בלה"ק 229

רשימת אדמו"ר מוהריי"צ 230

אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ 233

הוספות

ילקוט לוי יצחק על התורה 41

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח 45

נביאים וכתובים 176

עין יעקב - מסכת ברכות 185

נקודה משיחת קודש מעובדת 234

חומש לקריאה בציבור 235

קריאת התורה למנחה בשבת קודש 242

ביאורים לפרקי אבות - פרק ב 244

לוח זמנים 246

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש 247

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מאמר דא"ח

בס"ד. שבת פרשת תצא, י"א אלול, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

לא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו[1], וּמֵבִיא אַדְמוּ"ר מַהֲר"ש (בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל הַזֶּה בִּשְׁנַת תרכ"ז[2]) כַּמָּה פֵּרוּשִׁים בְּפָסוּק זֶה. פֵּרוּשׁ רִאשׁוֹן, עַל־פִּי מַה שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ[3], כְּשֶׁבָּא חֲמוֹר לְבַקֵּשׁ אֶת דִּינָהּ מִיַּעֲקֹב אָמַר לוֹ: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁזְּקֵנְךָ אַבְרָהָם הָיָה נָשִׂיא, וַאֲנִי גַּם־כֵּן נָשִׂיא. אָמַר לוֹ: לֹא נִקְרָא אֶלָּא שׁוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר[4] וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם, וּכְתִיב[5] וְרַב תְּבוּאוֹת בְּכֹחַ שׁוֹר. וְאַתָּה חֲמוֹר, וְאִי־אֶפְשָׁר לַחֲרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר יַחְדָּו. וְהַיְנוּ, שֶׁעִנְיַן הַ'שּׁוֹר' הוּא בִּבְחִינַת הַקְּדוּשָׁה, וְהוּא בְּחִינַת 'חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה'[6], וַ'חֲמוֹר' הוּא 'קְלִיפָּה' שֶׁמְּנַגֶּדֶת לִבְחִינַת הַיָּמִין, פְּסוֹלֶת הַחֲסָדִים[7], שֶׁלְּכֵן רָצָה שְׁכֶם בֶּן חֲמוֹר לִידָבֵק בִּדִינָה. וְעִנְיַן הַלָּאו דְ"לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו", הַיְנוּ לְהַרְחִיק אֶת 'קְלִיפַּת הַחֲמוֹר' הַחֲמוֹר' שֶׁלֹּא תְקַבֵּל מִבְּחִינַת הַקְּדוּשָׁה. וּמְבָאֵר בַּמַּאֲמָר שֶׁזֶּהוּ שֶׁאָמְרוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לַחֲמוֹר שֶׁמָּמוּל אֶת עַצְמוֹ, כִּי עַל־יְדֵי הַמִּילָה נַעֲשָׂה הַעֲרָלָה שֶׁהִיא הַ'קְלִיפָּה', וְלָכֵן יוּכַל אָז לִידָבֵק בִּבְחִינַת הַחֲסָדִים. וּבְהֶמְשֵׁךְ הַמַּאֲמָר[8] מְבָאֵר, שֶׁבְּנֵי יַעֲקֹב רִימוּ אוֹתוֹ (כַּיָּדוּעַ[9] שֶׁבְּרוּר הַ'קְלִיפָּה' הוּא עַל־יְדֵי מִרְמָה כוּ'), שֶׁהִבְטִיחוּ לוֹ עַל עֶצֶם הָעִנְיָן, רַק שֶׁהֵטִילוּ תְּנַאי בַּדָּבָר שֶׁיָּמוּל

ביאור בדרך אפשר

1 אודות איסור כלאיים בבהמה, נאמר בפרשת השבוע:
2 **לא תחרש בשור ובחמר יחדו**[1], ומביא אדמו"ר מהר"ש
3 האדמו"ר הרביעי בשושלת אדמו"רי חב"ד (**בדבור־המתחיל** במאמר
4 הפותח בפסוק **הזה בשנת תרכ"ז**[2] מאה שנה לפני אמירת מאמר זה
5 בשנת תשכ"ז) **כמה פרושים**
6 **בפסוק זה**, כפי שממשיך ומפרט.
7 **פרוש ראשון, על־פי מה**
8 **שכתוב במדרש**[3], **כשבא**
9 **חמור לבקש את דינה מיעקב**
10 עבור שכם בנו, **אמר לו: יודע**
11 **אני שזקנך** הסבא שלך **אברהם**
12 **היה נשיא, ואני גם־כן נשיא.**
13 **אמר לו:** יעקב לחמור, **לא נשיא**
14 **נקרא** אברהם אבינו **אלא שור,**
15 **שנאמר**[4] **ואל הבקר** היינו שור
16 **רץ אברהם, וכתיב**[5] אודות
17 מעלתו של השור **ורב תבואות**
18 **בכח שור. ואתה חמור, ואי־**
19 **אפשר לחרוש בשור ובחמור**
20 **יחדו** ולכן לא ראוי שדינה שהיא
21 מצאצאי אברהם שנמשל לשור, תינשא
22 לשכם בן חמור. **והיינו,** משמעות
23 הדברים על־פי חסידות היא **שענין**
24 **ה'שור' הוא בבחינת**
25 **הקדושה, והוא בחינת 'חסד**
26 **שבגבורה'**[6], כמבואר בספרי
27 קבלה, כי המידות העליונות כלולות זו
28 מזו, וגם מידת הגבורה שמסמלת תוקף
29 וחוזק ומידת הדין והצמצום, כוללת
30 בתוכה (גם) את מידת החסד שמסמלת
31 רכות והשפעה, וזהו עניינו הרוחני של
32 השור **ו'חמור'** לעומת זאת **הוא**
33 **'קליפה'** היפך הקדושה (שמכסה
34 ומעלימה על הקדושה, כשם שקליפה
35 מכסה על הפרי) **שמנגדת לבחינת**
36 **הימין,** קו החסד, כמו שנאמר

ביאור בדרך אפשר

ב"פתח אליהו" "חסד דרועא ימינא" (החסד הוא זרוע ימין), וקליפה זו היא 37
פסולת החסדים[7], מה ש'נשר' ו'נפל' ממידת החסד של צד הקדושה אל 38
צד הקליפה **שלכן רצה שכם בן חמור** חסד דקליפה **לידבק** 39
בדינה ששורשה מאברהם, חסד דקדושה. **ועניין הלאו** האיסור **ד"לא** 40
תחרש בשור ובחמר יחדו", 41
משמעותו הרוחנית **היינו להרחיק** 42
את 'קליפת החמור' החסד של 43
צד הקליפה **שלא תקבל מבחינת** 44
החסד של **הקדושה. ומבאר** 45
הרבי מהר"ש **במאמר** הנזכר, 46
שזהו הטעם הפנימי לכך **שאמרו** 47
בני יעקב לחמור שאם ברצונו 48
שבנו יינשא לדינה בת יעקב **שימול** 49
את עצמו, כי על־ידי המילה 50
נעשה העברת הערלה שהיא 51
ה'קליפה', המכסה על הקדושה, 52
ולכן יוכל אז שכם בן חמור 53
לידבק בבחינת החסדים של 54
צד הקדושה. 55
ובהמשך המאמר[8] **מבאר,** 56
שבני יעקב רימו אותו ולאמיתו 57
של דבר לא התכוונו להסכים לנישואין 58
אלה אפילו לאחר שאנשי שכם ימולו 59
את עצמם (**כידוע**[9] בתורת החסידות 60
שבירור ה'קליפה' הוא על־ 61
ידי מרמה כו' כי המגע עם 62
הקליפות, והגשמיות בכלל, דורש 63
זהירות יתירה, ואם האדם מתעסק עם 64
דברים אלו מתוך בחירה ומאמץ 65
להשיג אותם, יש חשש שייתפס בחלק 66
הרע שבגשמיות ובקליפה ולא יוכל 67
לברר אותם, ודווקא בדבר שבא לו 68
בדרך ממילא יותר קל לו לברר אותו), 69
שהבטיחו לו על עצם הענין, 70
של נישואי דינה לשכם בן חמור **רק** 71
שהטילו תנאי בדבר שימול 72

---

1) תצא כב, יו"ד. 2) סה"מ תרכ"ז ע' שצח ואילך. 3) תנחומא וישלח ז – הובא בילקוט ראובני קטן ערך נשיאות. 4) וירא יח, ז. 5) משלי יד, ד. 6) מאו"א ש, יט. 7) ראה מאו"א ח, פח. 8) סה"מ שם ע' תג. 9) ראה פירוש המלות לאדה"א כב, ג־ד. תו"ח ס"פ תולדות. אוה"ת מטות ע' א'שמג. סה"מ תרל"ג ח"א ס"ע מד ואילך. תרס"ח ע' נז ואילך.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

אֶת עַצְמוֹ, וְהוּא לֹא יָדַע שֶׁכַּאֲשֶׁר יָמוּל אֶת עַצְמוֹ, הִנֵּה עַל־יְדֵי הַעֲבָרַת הָעָרְלָה נִפְרֶדֶת הַ׳קְלִיפָּה׳ מֵעַל הַקְּדוּשָׁה, וְלֹא יִדְבַּק בְּדִינָה רצון לקבל מהקדושה.

וּפְרוּשׁ שֵׁנִי, בפסוק האוסר לחרוש בשור ובחמור יחדיו, הוא **שֶׁ׳שּׁוֹר׳ וַ׳חֲמוֹר׳ הֵם שְׁתֵּי ׳קְלִיפּוֹת׳**[10] שונות שאין לחבר ביניהן, **וְהֵינוּ, שֶׁגַּם ׳שּׁוֹר׳ הוּא בַּ׳קְלִיפּוֹת׳** לא כמו בפירוש הראשון ש״שור״ הוא חסד שבגבורה בצד הקדושה (**דִּכְשֵׁם שֶׁבִּקְדוּשָׁה יֵשׁ בְּחִינַת ׳שּׁוֹר׳,** כמו שמצינו במרכבה העליונה **״פְּנֵי שּׁוֹר מֵהַשְּׁמֹאל״**[11], **כְּמוֹ־כֵן בַּ׳לְעוּמַת־זֶה׳** היפך הקדושה, כלשון הכתוב ״את זה לעומת זה עשה האלוקים״ **יֵשׁ בְּחִינַת ׳שּׁוֹר׳), ׳גְּבוּרָה דִּקְלִיפָּה׳, וַ׳חֲמוֹר׳ הוּא בְּחִינַת ׳חֶסֶד דִּקְלִיפָּה׳ (כַּנַּ״ל), שֶׁהֵם הַ׳לְעוּמַת־זֶה׳ לִבְחִינַת אַהֲבָה־אֲהַבָּה־וְיִרְאָה שֶׁמִּצַּד בְּחִינַת חֶסֶד־וּגְבוּרָה דִּקְדוּשָׁה. וְהַצִּוּוּי ״לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו״, הֵינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה יִחוּד שְׁתֵּי ׳קְלִיפּוֹת׳ אֵלּוּ, כִּי עַל־יְדֵי יִחוּד שְׁתֵּי ׳קְלִיפּוֹת׳ אֵלּוּ, ״נָפִיק כַּלְבָּא מִבֵּינַיְהוּ״**[12], שֶׁהוּא עֲמָלֵק[12], שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַחֲרִימוֹ כוּ׳ (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסוֹף פָּרָשָׁתֵנוּ[13]). וְזֶהוּ גַּם שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת דְּ׳חֲמוֹר׳, שֶׁהֵן מ״ו, וְהָאוֹת הָאֶמְצָעִית שֶׁבְּ׳שּׁוֹר׳, שֶׁהִיא ו׳, עוֹלוֹת מִסְפַּר נ״ב, כְּמִסְפַּר ׳כֶּלֶב׳**[14]. **וְהָרָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל חֲמוֹר שׁוֹר כֶּלֶב — הוּא חֹשֶׁךְ**[15]**, הֵפֶךְ הָאוֹר, שֶׁמּוֹרֶה עַל ׳קְלִיפּוֹת׳ מַעֲבִירִים מֵעֲלֵיהֶם אֶת ׳קְלִיפַּת הַחֲמוֹר׳.**

ב) וּבֵאוּר הָעִנְיָן בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל בַּגְּמָרָא[17] **מִיָּמַי לֹא קָרָאתִי לְשׁוֹרִי שׁוֹרִי אֶלָּא לְשׁוֹרִי שָׁדִי, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י שֶׁהוּא הָעִקָּר שֶׁל שָׂדֶה, דִּכְתִיב**[5] **וְרַב תְּבוּאוֹת בְּכֹחַ שׁוֹר.**

ביאור בדרך אפשר

בגימטריא **מִסְפַּר נ״ב, כְּמִסְפַּר ׳כֶּלֶב׳**[14] להורות שהחיבור בין ׳חמור׳, חסד דקליפה, ו׳שור׳, גבורה דקליפה, מביא ל׳כלב׳ — קליפת עמלק. **וְהָרָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל חֲמוֹר שׁוֹר כֶּלֶב** שהם שני הגורמים והתוצאה, כאמור - **הוּא חֹשֶׁךְ**[15]**, הֵפֶךְ הָאוֹר, שֶׁמּוֹרֶה עַל הַ׳קְלִיפּוֹת׳** המעלימות ומסתירות ומחשיכות על אור הקדושה. **וּמְבָאֵר בַּמַּאֲמָר**[16]**, שֶׁלְּפִי שֶׁקּוֹדֶם** שנצטווה על **הַמִּילָה** ומל את עצמו **יָלַד אַבְרָהָם אֶת יִשְׁמָעֵאל, שֶׁהוּא בְּחִינַת ׳קְלִיפַּת הַחֲמוֹר׳,** חסד דקליפה, **לָכֵן אָמְרוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לַחֲמוֹר וְלִשְׁכֶם בְּנוֹ שֶׁיָּמוּלוּ אֶת עַצְמָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְבָרְרוּ אֶת ׳קְלִיפַּת הַחֲמוֹר׳** שלא תסתיר עוד על הקדושה. **וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לַחֲרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר יַחְדָּו,** כל עוד הם ׳קליפת החמור׳ המנגדת לקדושה ומסתירה עליה **״אַךְ בְּזֹאת נֵאוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ נִמּוֹלִים כָּמוֹנוּ״, כִּי עַל־יְדֵי הַעֲבָרַת** הסרת **הָעָרְלָה - מַעֲבִירִים** מסירים **מֵעֲלֵיהֶם אֶת ׳קְלִיפַּת הַחֲמוֹר׳** ולאחר שהקליפה התבררה ועלתה לקדושה, יכול להיות חיבור של ״חמור״ עם בני יעקב.

ב) וּבֵאוּר הָעִנְיָן בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל בַּגְּמָרָא[17] שאחד החכמים אמר על עצמו **מִיָּמַי לֹא קָרָאתִי לְשׁוֹרִי שׁוֹרִי אֶלָּא לְשׁוֹרִי שָׁדִי, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ״י שֶׁהוּא** השור שאתו חורשים ועושים מלאכות נוספות **הָעִקָּר שֶׁל שָׂדֶה, דִּכְתִיב**[5] **וְרַב תְּבוּאוֹת בְּכֹחַ שׁוֹר** הודות לכוחו של השור צומחת תבואה רבה.

---

10) ראה גם אוה״ת נ״ך ח״ב ע׳ תשנח. 11) יחזקאל א, יו״ד. 12) זח״ב סה, א. 13) כה, יט. 14) הגהות מהרח״ו ומקדש מלך לזח״ב שם. 15) מקדש מלך שם. מאו״א ח, סא. 16) סה״מ שם ע׳ תד. 17) שבת קיח, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, על־פי חסידות **דְ'שׁוֹר' קָאֵי עַל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, שֶׁשָּׁרְשׁוֹ** של הנפש הבהמית הוא **מִבְּחִינַת "פְּנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׁמֹאל",** שבמרכבה העליונה (אלא שעל־ידי ריבוי צמצומים וירידות, השתלשל מ'פני שור' למעלה, שור גשמי, וכן הנפש הבהמית של היפך הקדושה) **וְנִקְרָא** הנפש הבהמית **שָׂדֶה, לְפִי שֶׁבּוֹ נִזְרַעַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית,** והפעולה של הנפש האלוקית עם הנפש הבהמית נקראת "זריעה" כיוון **שֶׁהוּא כְּמְשַׁל הַגַּרְעִין שֶׁזּוֹרְעִין בַּשָּׂדֶה** כדי שתהיה ממנו צמיחה, וכך הנפש האלוקית "נזרעת" בנפש הבהמית ומתלבשת בה, והדבר מביא צמיחה לה עצמה (**וְכַיָּדוּעַ**[18] בתורת החסידות **בְּפֵרוּשׁ הַכָּתוּב**[19] **הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב, יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל). אַךְ כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לִהְיוֹת הַזְּרִיעָה** פעולת הנפש האלוקית בנפש הבהמית **וְהַצְּמִיחָה** העלייה של הנפש האלוקית כתוצאה מכך, **צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּחִלָּה** הכנה והקדמה לזה בדוגמת **הַחֲרִישָׁה** בשדה שהיא הכנה והקדמה לזריעה (**שֶׁזּוֹרֵי** חרישת הקרקע **עֵקֶר עֲבוֹדַת הַשּׁוֹר בַּשָּׂדֶה) בַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, שֶׁזֶּהוּ עַל־דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל**[20] **לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר־טוֹב עַל יֵצֶר־הָרַע,** ויגרום ליצר־הרע ביטול והכנעה של מציאותו **וְזֶהוּ שֶׁהַחֲרִישָׁה** של הנפש הבהמית **הִיא עַל־יְדֵי שׁוֹר,** כוח רוחני שנמשך ממקור עליון **בְּחִינַת "פְּנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׁמֹאל", שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ "שְׂמֹאל דּוֹחֶה"**[21], שזהו היחס שצריך להיות כלפי עניינים המנגדים לקדושה **לְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ כּוֹ',** שהאדם ישפיל ויבטל את היישות העצמית שלו, ובזה יכניע את תוקף הנפש הבהמית **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[22] **שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי,** והכתוב רומז לעבודה בדרך "שמאל דוחה", **שֶׁזֶּהוּ** ביטול היישות העצמית ותוקף הנפש הבהמית הוא **בְּדוּגְמַת הַחֲרִישָׁה, שֶׁעִנְיָנָהּ לְשַׁבֵּר אֶת קוֹשִׁי** ותוקף **הָאָרֶץ** הקרקע הגשמית **לַחֲלָקִים קְטַנִּים** ולהכשיר אותה לזריעה, **וּכְמוֹ־כֵן צָרִיךְ** האדם העובד את ה' ו"זורע" את כוחות הנפש האלוקית כדי לפעול על הנפש הבהמית **לְשַׁבֵּר תְּחִלָּה אֶת גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַשָּׂדֶה כַּנַּ"ל** שה'שדה', הנפש הבהמית נקראת 'שור', והביטול והשבירה של הגוף והנפש הבהמית נמשלו לחרישה.

וְנוֹסָף לָזֶה, יש לפרש את המשל והדמיון בין החרישה בשדה, במובן של ביטול תוקף הישות, באופן אחר, והוא כי **יֶשְׁנוֹ גַּם עִנְיַן הַשָּׂדֶה כְּפִי שֶׁקָּאֵי** מכוון **עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית**[23] **(וְכַיָּדוּעַ שֶׁ'כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל' נִקְרֵאת בְּשֵׁם "אֶרֶץ חֵפֶץ"**[24] ככתוב "כי תהיו לי אתם ארץ חפץ"), **שֶׁגַּם בָּהּ צָרִיךְ לִפְעוֹל אֶת עִנְיַן הַבִּטּוּל כּוֹ'** שהמשל לו הוא חרישת הקרקע. **וְכָל זֶה** הן פעולת הנפש האלוקית על הנפש הבהמית, והן פעולת הנפש האלוקית לעצמה, כמבואר לעיל, **הוּא בְּחִינַת 'שׁוֹר', שֶׁשַּׁיָּךְ לִכְלָלוּת עִנְיַן הָעֲבוֹדָה בַּקְּדוּשָׁה כּוֹ'. אֲבָל בְּחִינַת 'חֲמוֹר' מוֹרֶה עַל הַ'קְלִיפָּה'** המכסה על הקדושה ומתנגדת לה, **שֶׁהֲרֵי חֲמוֹר הוּא בְּהֵמָה טְמֵאָה** שהקיום והחיות שלה הוא מהקליפות הטמאות שאין בהם טוב **(וְלֹא כְּמוֹ שׁוֹר שֶׁהוּא בְּהֵמָה טְהוֹרָה** שהקיום והחיות שלה הוא מקליפה הנקראת "נוגה" לשון אור, כי מעורב בה גם טוב), **וְהוּא** החמור **בְּטֶבַע הַקְּרִירוּת, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל**[25] **חֲמָרָא אֲפִילּוּ בְּתְקוּפַת תַּמּוּז קְרִירָא לֵיהּ חמור אפילו בתקופת תמוז – שהיא תקופה של חום – קריר לו (וְלֹא כְּמוֹ שׁוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תּוֹקֶף הַחִיּוּת כּוֹ'** הבאה לידי ביטוי בחום),

---

18) ראה תו"א שמות נג, ג ואילך. 19) ישעי' כז, ו. 20) ברכות ה, א. 21) ראה סוטה מז, א. 22) שה"ש ב, ו. 23) ראה בארוכה סה"מ תרכ"ז שם (ס"ע תא ואילך). וראה גם אוה"ת נ"ך ח"א ע' תקצט. 24) מלאכי ג, יב. וראה כתר שם טוב (הוצאת תשס"ד) בהוספות סימן נז. וש"נ. 25) שבת נג, א. וראה לקו"ת שמע"צ פז, ג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּקְרִירוּת שמורה על חלישות החיות **הִיא הֵפֶךְ הַקְּדוּשָׁה שֶׁעִנְיָנָהּ חַיּוּת**[26] וחום. וכך גם ברוחניות, עבודת ה׳ כראוי היא מתוך חום, חיות והתלהבות. ואילו קרירות מסמלת חלישות בעבודת ה׳, ולכן ״שור״ מורה על קדושה, ו״חמור״ מורה על קליפה והתנגדות לקדושה.

וְכָל זֶה הוּא לְפִי הַפֵּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן, באיסור חרישה בשור ובחמור יחדיו, כפי שמבואר לעיל, **שֶׁעִנְיָן הַלָּאו** איסור לא־תעשה **דְּ״לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו״ הוּא לְהַרְחִיק אֶת ׳קְלִיפַּת הַחֲמוֹר׳** של ״לעומת זה״ **שֶׁלֹּא** תתחבר יחד וממילא לא **תִּקַּבֵּל מִבְּחִינַת הַקְּדוּשָׁה,** ״שור״. **וְהַיְנוּ, שֶׁבְּחִינַת ׳שׁוֹר׳ שַׁיֶּכֶת לִכְלָלוּת עִנְיָן הָעֲבוֹדָה בַּקְּדוּשָׁה, וְעַד שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה גַּם הַבְּרוּר וְהַזִּכּוּךְ שֶׁל ׳קְלִיפַּת הַחֲמוֹר׳ כוּ׳** שבסופו של דבר גם בה תהיה הפרדה של הטוב מהרע והיא תזדכך ותתעלה.

וּלְפִי הַפֵּרוּשׁ הַשֵּׁנִי, שֶׁהַצִּוּוּי ״לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו״ הוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה יִחוּד שְׁתֵּי חיבור פנימי של **שְׁתֵּי הַ׳קְלִיפּוֹת׳ ׳שׁוֹר׳ וַ׳חֲמוֹר׳, ׳חֶסֶד״** (״שור״) **וּגְבוּרָה** (״חמור״) **דִּ׳קְלִיפָּה׳, הִנֵּה גַּם ׳שׁוֹר׳ מוֹרֶה עַל הַ׳קְלִיפָּה׳,** שיש לדחות אותה ולהתרחק ממנה **וְהוּא בְּחִינַת שׁוֹר הַמּוּעָד** לנגוח ולהזיק שכבר נגח כמה פעמים, והפך מ״תם״ ל״מועד״ **שֶׁמִּתְרַחֲקִין מִמֶּנּוּ כִּמְלֹא עֵינָיו**[27], עד שכבר אינו נראה לעיניים **לִהְיוֹתוֹ שׁוֹר נַגָּח שֶׁכָּנָתוֹ לְהַזִּיק, וְאֵין הֲנָאָה לְהֶזֵּקוֹ**[28], בשונה מבהמה המזיקה באכילה ונהנית מכך, השור הנוגח לא נהנה מכך **וְהַיְנוּ, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה זֹאת לְתֵאָבוֹן,** כך שעל־ידי הנזק הוא ממלא את תאוותו **אֶלָּא הוּא מַזִּיק בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ כוּ׳** ומי שמעמדו ומצבו בעבודת ה׳ הוא באופן כזה שחסר לו ביטול והוא רוצה ״להזיק״, לחטוא, אפילו בדברים שלא מביאים לו כל הנאה, הרי הוא דומה ל״שור״ כפי שהוא בצד הקליפה.

וּלְהָעִיר, שֶׁעִנְיָן זֶה מעמד ומצב כה נחות בעבודת ה׳ **אֵינוֹ שַׁיָּךְ לַטֶּבַע שֶׁל הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מִצַּד־עַצְמוֹ,** כי מצד־עצמו היהודי רוצה לעשות את רצון ה׳ ולא כל יהודי לגרום ״נזק״ ולחטוא חס־ושלום **אֶלָּא שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ חַס־וְשָׁלוֹם בְּעִנְיָן זֶה** של עשיית ״נזקים״ וחטאים, חלילה, **וְעַד שֶׁנַּעֲשֶׂה בִּבְחִינַת שׁוֹר מוּעָד,** שרגיל ״להזיק״ **וְלָכֵן צְרִיכִים לִפְעוֹל בּוֹ בֵּרוּר** שיפריד את הטוב שבו מהרע **וְזִכּוּךְ כוּ׳** ולהעלות אותו מהקליפה אל הקדושה.

וְזוֹהִי גַּם הַשַּׁיָּכוּת של פירוש זה במשמעות האיסור לחרוש בשור ובחמור יחדיו **לַעֲמָלֵק,** הקליפה הקשה והחמורה של **הַכֶּלֶב שֶׁיּוֹצֵא** ו׳נולד׳ **מִיִּחוּד שְׁתֵּי הַ׳קְלִיפּוֹת׳ ׳שׁוֹר׳ וַ׳חֲמוֹר׳, ׳חֶסֶד וּגְבוּרָה דִּ׳קְלִיפָּה׳** (כַּנַּ״ל), **שֶׁגַּם בִּ׳קְלִיפַּת עֲמָלֵק׳ יֶשְׁנָם שְׁנֵי עִנְיָנִים אֵלּוּ,** של ״שור״ ו״חמור״ של קליפה **כִּי אַף שֶׁעִנְיָנוֹ שֶׁל עֲמָלֵק הוּא ״אֲשֶׁר קָרְךָ״**[29], **עִנְיַן הַקְּרִירוּת**[30], המורה על חלישות והעדר החיות בענייני קדושה, בחינת ״חמור״ של קליפה, **הֲרֵי פְּעוּלָּתוֹ שֶׁל עֲמָלֵק לִפְעוֹל זֹאת** את החלישות והקרירות (**עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁמִּכָּל הָאוּמּוֹת שֶׁהָיוּ יְרֵאִים לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, הָיָה הוּא זֶה שֶׁבָּא לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל**[31] וחכמינו ז״ל המשילו זאת לאמבטיה רותחת, שאף אחד לא רוצה להיכנס בה, עד שבא מישהו וקפץ לתוכה ראשון, ואחריו גם אחרים נכנסים בה), **הִיא מִצַּד תּוֹקֶף הַחַיּוּת שֶׁלֹּא לְהִתְפָּעֵל כוּ׳, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן שֶׁל חֲמִימוּת כוּ׳** ובעמלק זוהי חיות וחמימות מצד הקליפה שמקררת ענייני קדושה, ובעבודת

1 שֶׁעִנְיָנָהּ חַיּוּת[26]. וְכָל זֶה הוּא לְפִי הַפֵּרוּשׁ
2 הָרִאשׁוֹן, שֶׁעִנְיַן הַלָּאו דְּ״לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר
3 וּבַחֲמֹר יַחְדָּו״ הוּא לְהַרְחִיק אֶת ׳קְלִיפַּת הַחֲמוֹר׳
4 שֶׁלֹּא תִּקַּבֵּל מִבְּחִינַת הַקְּדוּשָׁה. וְהַיְנוּ, שֶׁבְּחִינַת
5 ׳שׁוֹר׳ שַׁיֶּכֶת לִכְלָלוּת עִנְיַן הָעֲבוֹדָה בַּקְּדוּשָׁה,
6 וְעַד שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה גַּם הַבְּרוּר וְהַזִּכּוּךְ שֶׁל
7 ׳קְלִיפַּת הַחֲמוֹר׳ כוּ׳.
8 **וּלְפִי** הַפֵּרוּשׁ הַשֵּׁנִי, שֶׁהַצִּוּוּי ״לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר
9 וּבַחֲמֹר יַחְדָּו״ הוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה יִחוּד שְׁתֵּי
10 הַ׳קְלִיפּוֹת׳ ׳שׁוֹר׳ וַ׳חֲמוֹר׳, ׳חֶסֶד־וּגְבוּרָה
11 דִּ׳קְלִיפָּה׳, הִנֵּה גַּם ׳שׁוֹר׳ מוֹרֶה עַל הַ׳קְלִיפָּה׳, וְהוּא
12 בְּחִינַת שׁוֹר הַמּוּעָד שֶׁמִּתְרַחֲקִין מִמֶּנּוּ כִּמְלֹא
13 עֵינָיו[27], לִהְיוֹתוֹ שׁוֹר נַגָּח שֶׁכָּנָתוֹ לְהַזִּיק, וְאֵין
14 הֲנָאָה לְהֶזֵּקוֹ[28], וְהַיְנוּ, שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה זֹאת לְתֵאָבוֹן,
15 אֶלָּא הוּא מַזִּיק בְּעֶצֶם מַהוּתוֹ כוּ׳. וּלְהָעִיר, שֶׁעִנְיָן
16 זֶה אֵינוֹ שַׁיָּךְ לַטֶּבַע שֶׁל הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מִצַּד־
17 עַצְמוֹ, אֶלָּא שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיַּרְגִּיל
18 אֶת עַצְמוֹ חַס־וְשָׁלוֹם בְּעִנְיָן זֶה, וְעַד שֶׁנַּעֲשֶׂה
19 בִּבְחִינַת שׁוֹר מוּעָד, וְלָכֵן צְרִיכִים לִפְעוֹל בּוֹ בֵּרוּר
20 וְזִכּוּךְ כוּ׳. וְזוֹהִי גַּם הַשַּׁיָּכוּת לַעֲמָלֵק, הַכֶּלֶב שֶׁיּוֹצֵא
21 מִיִּחוּד שְׁתֵּי הַ׳קְלִיפּוֹת׳ ׳שׁוֹר׳ וַ׳חֲמוֹר׳, ׳חֶסֶד־
22 וּגְבוּרָה דִּ׳קְלִיפָּה׳ (כַּנַּ״ל), שֶׁגַּם בִּ׳קְלִיפַּת עֲמָלֵק׳
23 יֶשְׁנָם שְׁנֵי עִנְיָנִים אֵלּוּ, כִּי אַף שֶׁעִנְיָנוֹ שֶׁל עֲמָלֵק
24 הוּא ״אֲשֶׁר קָרְךָ״[29], עִנְיַן הַקְּרִירוּת[30], הֲרֵי פְּעוּלָּתוֹ
25 שֶׁל עֲמָלֵק לִפְעוֹל זֹאת (עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁמִּכָּל הָאוּמּוֹת
26 שֶׁהָיוּ יְרֵאִים לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, הָיָה הוּא זֶה שֶׁבָּא
27 לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל[31]), הִיא מִצַּד תּוֹקֶף הַחַיּוּת שֶׁלֹּא
28 לְהִתְפָּעֵל כוּ׳, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן שֶׁל חֲמִימוּת כוּ׳.

26) ראה גם לקו״ד ח״ד תשפט, סע״ב ואילך. 27) ברכות לג, א. 28) ב״ק ג, סע״ב ואילך. 29) פרשתנו כה, יח. 30) פירש״י שם. סה״מ עטר״ת ע׳ רצד. תש״ט ע׳ 65. ובכ״מ. 31) פירש״י שם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג) **וְזֶהוּ** עִנְיָנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁנִּקְרָא 'שׁוֹר' (כַּנַּ"ל), שֶׁלֹּא זוֹ בִּלְבַד שֶׁעַל־יָדוֹ **נַעֲשֵׂית הָעֲבוֹדָה דִּבְחִינַת 'שׁוֹר דִּקְדוּשָׁה'**, אֶלָּא עוֹד זֹאת, שֶׁעַל־יָדוֹ נַעֲשָׂה גַּם הַבֵּרוּר דִּבְחִינַת 'שׁוֹר דִּקְלִיפָּה', וְעַד לַבֵּרוּר דִּבְחִינַת 'חֲמוֹר דִּקְלִיפָּה', שֶׁמִּתְהַפֵּךְ לִהְיוֹת בִּבְחִינַת "יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם" גו'[32]. וְעִנְיָן זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַמִּילָה. וְזֶהוּ שֶׁאַבְרָהָם קוֹדֶם הַמִּילָה הָיָה שְׁמוֹ אַבְרָם, שֶׁעוֹלֶה רמ"ג, כְּמִנְיַן "גָּרֶם", וְעַל־יְדֵי הַמִּילָה שֶׁהוֹסִיפוּ לוֹ ה', עוֹלֶה רמ"ח[33], כְּמִנְיַן 'חֲמֹר' בְּלֹא וָא"ו. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶׁאָמַר יַעֲקֹב "וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר"[34], כִּי נוֹלַד מָהוּל[35], וְלָכֵן בִּרֵר שְׁתֵּי 'קְלִיפּוֹת' אֵלּוּ.

ד) **וְיֵשׁ** לְקַשֵּׁר כָּל הַנַּ"ל עִם עִנְיָנוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלוּל. דְּהִנֵּה, נִתְבָּאֵר לְעֵיל (סְעִיף ב) שֶׁעִנְיַן הַחֲרִישָׁה הוּא עַל־יְדֵי שׁוֹר, בְּחִינַת "פְּנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל", שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ "שְׂמֹאל דּוֹחָה", לְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ כוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי". וְיָדוּעַ שֶׁבְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה מַתְחִילָה בְּחִינַת "שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי", כִּי מֵרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא בְּחִינַת "שְׂמֹאלוֹ", עבודת ה' באופן של דחיית הרע, כנ"ל, שֶׁאָז נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה מִלְּמַעְלָה בְּחִינַת יִרְאָה כוּ'[36], וכמבואר בספר התניא שיראת ה' היא השורש לקיום מצוות לא־תעשה וְשַׁיָּךְ גַּם לְחֹדֶשׁ אֱלוּל, אף שכאמור היא העבודה של ראש־השנה כַּמְרוּמָז בְּתֵבַת (שמאלו תחת) "לְרֹאשִׁי", שֶׁאוֹת ל' שבתחילת המילה "לראשי" הוּא רמז על ל' יוֹם שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלוּל, וְ"רֹאשִׁי" הוּא רמז על רֹאשׁ־הַשָּׁנָה. וְגַם בַּפָּסוּק הַשֵּׁנִי[37] שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר "שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי" (לְלֹא ל'), דְּהַיְנוּ שהמילה כתובה באותיות רֹאשׁ יו"ד, ולפי זה "ראשי" נדרש כך שֶׁ"רֹאשׁ" הוּא רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְהַיּוּ"ד הוּא עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, הנה גם בפסוק זה יש בעצם רמז גם לחודש אלול, כי חֲרֵי הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה ("דּוֹדִי הקדוש־ברוך־הוא לִי" ממשיך ומאיר אל האדם באופן של "אתערותא דלעילא", מצד הקדוש־ברוך־הוא, המעוררת "אתערותא דלתתא" מצד האדם) בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, נַעֲשֵׂית

ביאור בדרך אפשר

ה' צריך להיות ההיפך, לנצל את תוקף החיות והחמימות להתגבר על הקרירות של עמלק.

ג) **וְזֶהוּ עִנְיָנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁנִּקְרָא 'שׁוֹר'** (כַּנַּ"ל מדברי המדרש, וכמו שנאמר "ואל הבקר רץ אברהם"), **שֶׁלֹּא זוֹ בִּלְבַד שֶׁעַל־יָדוֹ נַעֲשֵׂית הָעֲבוֹדָה דִּבְחִינַת 'שׁוֹר דִּקְדוּשָׁה'**, של פעולת הנפש האלוקית על הנפש הבהמית, וכן פעולת הנפש האלוקית בעצמה, כמבואר לעיל, **אֶלָּא עוֹד זֹאת, שֶׁעַל־יָדוֹ נַעֲשָׂה גַּם הַבֵּרוּר** והזיכוך וההעלאה **דִּבְחִינַת 'שׁוֹר דִּקְלִיפָּה', וְעַד לַבֵּרוּר דִּבְחִינַת 'חֲמוֹר דִּקְלִיפָּה'** שהוא קליפה יותר חמורה (שהרי כאמור חמור הוא בהמה טמאה, ושור הוא בהמה טהורה), **וְעַד שֶׁמִּתְהַפֵּךְ** מ'חמור דקליפה' **לִהְיוֹת** 'חמור דקדושה' **בִּבְחִינַת "יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם" גו'**[32] כפי שיעקב בירך את שבט יששכר בתואר "חמור גרם" למעליותא, כפירוש רש"י: חמור בעל עצמות, סובל עול תורה כחמור שמטעינין אותו משא כבד". **וְעִנְיָן זֶה** של בירור בחינת 'חמור דקליפה' והפיכתו לקדושה **נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַמִּילָה. וְזֶהוּ שֶׁאַבְרָהָם קוֹדֶם הַמִּילָה הָיָה שְׁמוֹ אַבְרָם, שֶׁעוֹלֶה** בגימטריא רמ"ג, **כְּמִנְיַן "גָּרֶם"**, שקשור ל"חמור" (כאמור שיעקב קרא לישששכר "חמור גרם" למעליותא) **וְעַל־יְדֵי הַמִּילָה שֶׁהוֹסִיפוּ לוֹ ה'**, ונקרא שמו "אברהם" **עוֹלֶה רמ"ח**[33], **כְּמִנְיַן 'חֲמֹר' בְּלֹא וָא"ו. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶׁאָמַר יַעֲקֹב** לעשו בשובו מבית לבן **"וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר"**[34], **כִּי** יעקב **נוֹלַד מָהוּל**[35], **וְלָכֵן בִּרֵר שְׁתֵּי 'קְלִיפּוֹת' אֵלּוּ** של "שור" ו"חמור" כמו אברהם אבינו שפעל את הבירור של בחינת "חמור גרם" על־ידי המילה.

ד) **וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר כָּל הַנַּ"ל עִם עִנְיָנוֹ** המיוחד והתוכן של עבודת ה' **שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלוּל**, כפי שממשיך. **דְּהִנֵּה, נִתְבָּאֵר לְעֵיל (סְעִיף ב) שֶׁעִנְיַן הַחֲרִישָׁה** בעבודת ה', השפלות והביטול של הישות העצמית, **הוּא עַל־יְדֵי שׁוֹר** דקדושה, **בְּחִינַת "פְּנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל"**, שבמרכבה העליונה, **שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ "שְׂמֹאל דּוֹחָה"** את העניינים הבלתי רצויים, **לְהַשְׁפִּיל** ולבטל **אֶת עַצְמוֹ כוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי"** היינו עבודת ה' של דחיית וביטול הדברים הלא רצויים ("סור מרע").

וזוהי השייכות של עבודה זו לחודש אלול:

וְיָדוּעַ שֶׁבְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה מַתְחִילָה בְּחִינַת "שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי", כִּי מֵרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא בְּחִינַת "שְׂמֹאלוֹ", עבודת ה' באופן של דחיית הרע, כנ"ל, **שֶׁאָז נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה מִלְּמַעְלָה בְּחִינַת יִרְאָה כוּ'**[36], וכמבואר בספר התניא שיראת ה' היא השורש לקיום מצוות לא־תעשה **וְשַׁיָּךְ גַּם לְחֹדֶשׁ אֱלוּל**, אף שכאמור היא העבודה של ראש־השנה **כַּמְרוּמָז בְּתֵבַת** (שמאלו תחת) **"לְרֹאשִׁי", שֶׁאוֹת ל'** שבתחילת המילה "לראשי" **הוּא** רמז על **ל' יוֹם שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלוּל, וְ"רֹאשִׁי" הוּא** רמז על **רֹאשׁ־הַשָּׁנָה. וְגַם בַּפָּסוּק הַשֵּׁנִי**[37] **שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר "שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי" (לְלֹא ל'), דְּהַיְנוּ** רֹאשׁ **יו"ד, שֶׁ"רֹאשׁ" הוּא רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְהַיּוּ"ד הוּא עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, חֲרֵי הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה** ("דּוֹדִי לִי") **בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, נַעֲשֵׂית**

32) ויחי מט, יד. 33) ראה נדרים לב, ב. 34) וישלח לב, ה. 35) תנחומא בראשית ה. 36) לקו"ת פ' ראה לב, א. 37) שה"ש ח, ג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה („אֲנִי לְדוֹדִי" באופן של „אתערותא דלתתא" מצד האדם המעוררת וממשיכה „אתערותא דלעילא" מצד הקדוש־ברוך־הוא) **בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁלָּכֵן גַּם „דּוֹדִי לִי" נִכְלָל בְּרָאשֵׁי־תֵבוֹת אֱלוּל**[38] „אני לדודי ודודי לי", אף שהחצי השני של הפסוק „ודודי לי" הוא העבודה מראש־השנה ואילך, כי גם זה נפעל בעצם על־ידי עבודת האדם בחודש אלול, ולכן אין להתפלא שעבודת האדם בחודש אלול נרמזת במילה „ראשי" שמתייחסת לראש־השנה ועשרת ימי תשובה.

ויש רמז נוסף בפסוק זה, שגם הוא מורה על כך שעבודת ראש־השנה ועשרת ימי תשובה באה כהמשך אחד וענין אחד עם עבודת חודש אלול:

וְסוֹפֵי־תֵבוֹת דְּ„אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי", אַרְבַּע יוּ„דִין, הֵם הָאַרְבָּעִים יוֹם שֶׁמֵּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֱלוּל עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים[38].

וְעוֹד זֹאת, ישנו ביטוי נוסף לקשר של ענייני העבודה שנרמזים באיסור חרישה בשור וחמור לחודש אלול **שֶׁגַּם עִנְיַן הַמִּילָה (שֶׁעַל־יָדָהּ מְבָרְרִים אֶת שְׁתֵּי הַ'קְלִיפּוֹת' 'שׁוֹר' וַ'חֲמוֹר'**, כמבואר לעיל) **קָשׁוּר לְחֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁהֲרֵי אֶחָד מֵהָ'רָאשֵׁי־תֵבוֹת' הַנִּרְמָזִים בְּ„אֱלוּל' הוּא מַה שֶּׁכָּתוּב**[39] **וּמָל הַוָיָ' אֱלֹקֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת זַרְעֶךָ**[40], כמבואר לעיל והמילים „את לבבך ואת לבב" הם ראשי־תיבות אלול **עִנְיַן הַמִּילָה, וּבָזֶה גּוּפָא,** במילה עצמה, **לֹא רַק הֲסָרַת הָעָרְלָה הַגַּסָּה (שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר**[41] **וּמַלְתֶּם אֵת עָרְלַת לְבַבְכֶם, „אַתֶּם בְּעַצְמְכֶם", שֶׁהוּא עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה**[42] העבודה העיקרית של חודש אלול), **אֶלָּא גַּם הֲסָרַת הַקְלִיפָּה הַדַּקָּה (שֶׁעַל**

ביאור בדרך אפשר

זֶה נֶאֱמַר וּמָל הַוָיָ' אֱלֹקֶיךָ אֶת לְבָבְךָ, כֵּיוָן שֶׁזֶּהוּ דָּבָר הַקָּשֶׁה עַל הָאָדָם)[43] ועניין זה יושלם לעתיד־לבוא, כמבואר ב'אגרת הקודש' שבספר התניא: " הנה במילה יש שני בחינות מילה ופריעה, שהן ערלה גסה וקליפה דקה. וכן בערלת הלב יש גם־כן תאוות גסות ודקות מילה ופריעה... והנה על מילת הערלה ממש כתיב ומלתם את ערלת לבבכם, אתם בעצמכם, אך להסיר הקליפה הדקה זהו דבר הקשה על האדם, ועל זה נאמר בביאת המשיח ומל ה' אלקיך את לבבך כו' לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך, כלומר למען כי ה' לבדו הוא כל חייך ממש...".

וּכְלָלוּת עִנְיַן הַמִּילָה שֶׁבְּחֹדֶשׁ אֱלוּל הוּא הַגִּלּוּי („מָל" לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת[44]**) וּנְתִינַת כֹּחַ מִלְּמַעְלָה (עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב בְּהַתְחָלַת פָּרָשָׁתֵנוּ „כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה גוֹ' וּנְתָנוֹ הַוָיָ' אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ" גוֹ'**, וכמבואר בחסידות הכתוב רומז למלחמת האדם עם היצר־הרע **שֶׁזֶּהוּ** האמור בכתוב „ונתנו" הוא **עִנְיַן שֶׁל נְתִינַת כֹּחַ מִלְّמַעְלָה** לנצח במלחמת היצר**),** והתהגלות („מילה") של חודש אלול היא נתינת כח **עַל כְּלָלוּת עֲבוֹדַת חֹדֶשׁ אֱלוּל בְּאוֹפֶן דְּ„אֲנִי לְדוֹדִי",** התעוררות מלמטה מצד האדם („אני") להתקרב לאלוקות („לי") **שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה „דּוֹדִי לִי"** התעוררות והמשכה מלמעלה („דודי") אל האדם („לי") **בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁבְּזֶה נִכְלָלוֹת גַּם כָּל הַהַמְשָׁכוֹת** וההארות וההשפעות שהאדם מקבל מלמעלה **עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ, וְעַד לַהַמְשָׁכָה בְּגַשְׁמִיּוּת, בְּבָנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי כּוּ'**[45].

1 נַעֲשֵׂית עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה („אֲנִי
2 לְדוֹדִי") בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁלָּכֵן גַּם „דּוֹדִי לִי" נִכְלָל
3 בְּרָאשֵׁי־תֵבוֹת אֱלוּל[38]. וְסוֹפֵי־תֵבוֹת דְּ„אֲנִי לְדוֹדִי
4 וְדוֹדִי לִי", אַרְבַּע יוּ„דִין, הֵם הָאַרְבָּעִים יוֹם
5 שֶׁמֵּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֱלוּל עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים[38]. וְעוֹד
6 זֹאת, שֶׁגַּם עִנְיַן הַמִּילָה (שֶׁעַל־יָדָהּ מְבָרְרִים אֶת
7 שְׁתֵּי הַ'קְלִיפּוֹת' 'שׁוֹר' וַ'חֲמוֹר') קָשׁוּר לְחֹדֶשׁ
8 אֱלוּל, שֶׁהֲרֵי אֶחָד מֵהָ'רָאשֵׁי־תֵבוֹת' הַנִּרְמָזִים
9 בְּ'אֱלוּל' הוּא מַה שֶּׁכָּתוּב[39] וּמָל הַוָיָ' אֱלֹקֶיךָ אֶת
10 לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ[40], עִנְיַן הַמִּילָה, וּבָזֶה
11 גּוּפָא, לֹא רַק הֲסָרַת הָעָרְלָה הַגַּסָּה (שֶׁעַל זֶה
12 נֶאֱמַר[41] וּמַלְתֶּם אֵת עָרְלַת לְבַבְכֶם, „אַתֶּם
13 בְּעַצְמְכֶם", שֶׁהוּא עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה[42]), אֶלָּא גַּם
14 הֲסָרַת הַקְלִיפָּה הַדַּקָּה (שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר וּמָל הַוָיָ'
15 אֱלֹקֶיךָ אֶת לְבָבְךָ, כֵּיוָן שֶׁזֶּהוּ דָּבָר הַקָּשֶׁה עַל
16 הָאָדָם)[43]. וּכְלָלוּת עִנְיַן הַמִּילָה שֶׁבְּחֹדֶשׁ אֱלוּל
17 הוּא הַגִּלּוּי („מָל" לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת[44]) וּנְתִינַת כֹּחַ
18 מִלְּמַעְלָה (עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתוּב בְּהַתְחָלַת
19 פָּרָשָׁתֵנוּ „כִּי־תֵצֵא לַמִّלְחָמָה גוֹ' וּנְתָנוֹ הַוָיָ'
20 אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ" גוֹ', שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן שֶׁל נְתִינַת כֹּחַ
21 מִלְּמַעְלָה) עַל כְּלָלוּת עֲבוֹדַת חֹדֶשׁ אֱלוּל בְּאוֹפֶן
22 דְּ„אֲנִי לְדוֹדִי", שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה „דּוֹדִי לִי"
23 בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁבְּזֶה נִכְלָלוֹת גַּם
24 כָּל הַהַמְשָׁכוֹת עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ, וְעַד
25 לַהַמְשָׁכָה בְּגַשְׁמִיּוּת, בְּבָנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי כּוּ'[45].

38) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א. ראשית חכמה שער התשובה פ"ד (ד"ה עוד יש). ב"ח או"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו). 39) נצבים ל, ו. 40) בעל הטורים עה"פ. אבודרהם וב"ח שם. 41) פ' ראה יו"ד, טז. 42) תו"א לך־לך יג, ב. 43) ראה תניא אגה"ק ס"ד. 44) תו"א שם יב, ב. 45) חסר הסיום (המו"ל).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

התוועדויות

בס"ד. שיחת שבת פרשת תצא, י"ג אלול ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

א. יום זה, י"ג אלול, הוא יום נישואיו של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, בנו יחידו של נשיא ישראל, וממלא מקומו.

— הטעם לכך שמפורסם שהנישואין היו בט"ו אלול, הוא, משום שי"ג אלול חל באותה שנה ביום ששי בשבוע, ולכן ערכו את סעודת הנישואין ביום ראשון, ט"ו אלול; אבל החתונה עצמה היתה בי"ג אלול.

והנה, נישואין בכלל הם ענין כללי. ועל אחת כמה וכמה בנוגע לנישואיו של בנו יחידו של נשיא ישראל וממלא מקומו, דהיינו נישואין של איש כללי, הרי הם בוודאי ענין כללי ביותר, ענין כללי של איש כללי (כדלקמן).

ב. הטעם לכך שנישואין הם ענין כללי — יובן על יסוד מה שכתוב בזוהר[1], שלאמיתו של דבר נשמתו של החתן ונשמתה של הכלה הם נשמה אחת, אלא שבירידתה למטה נתחלקה לשני חלקים, ועד שבמשך שנים אין חלק אחד יודע על קיומו של החלק השני, ובשעת הנישואין נפגשים שני החלקים[2].

ועל פי זה יובן גם הלשון המורגל[3] (בנוגע למי שאינו נשוי) "פלג גופא": מכיון שהגוף הוא מתאים להנשמה (כשם שכל חומר מוכרח להיות מתאים להצורה שלו), והנשמה באה לעולם באופן שאיש ואשה הם שני חלקים של אותה הנשמה (כנ"ל) — הרי גם הגוף הוא באופן זה, שאיש ואשה הם שני חלקים של גוף אחד, ולכן כל חלק בפני עצמו נקרא בשם "פלג גופא"[4].

ומכיון ששלמות הנשמה נעשית בשעת הנישואין דוקא — שהרי קודם הנישואין האדם הוא בבחינת "פלג" בלבד, דהיינו שנשמתו אינה בשלמות עדיין — הרי כן הוא גם בעבודתו, שקודם הנישואין אין עבודתו יכולה להיות בשלמות, שהרי אין בו עדיין שלמות הנשמה. ורק בשעת הנישואין, שנעשית אצלו שלמות הנשמה — יכולה עבודתו להיות בשלמות.

וממילא מובן, שהנישואין הם ענין כללי באדם, שהרי בזה תלויה עבודתו. וכשם שלידת הנשמה (דהיינו ירידת הנשמה למטה בגוף) היא ענין כללי, הרי גם כשהנשמה נשלמת (בשעת הנישואין) הרי זה ענין כללי.

ג. יתרה מזו — לא זו בלבד שהנישואין הם ענין כללי באדם, אלא שהם גם ענין כללי למעלה, שהרי ענין העבודה פועל גם למעלה, וממילא מובן ששלמות העבודה (שמתחילה בשעת הנישואין, כנ"ל) היא ענין כללי גם למעלה.

וביאור הענין:

תכלית בריאת האדם ועבודתו היא הענין ד"נתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"[5], דהיינו שהאדם בעבודתו פועל בעולם דירה להקב"ה.

---

1) ראה זח"א פה, ב. צא, ב. ועוד.
2) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חי"א ע' 173.
3) זח"ג ז, ב. קט, ריש ע"ב. רצו, א.
4) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חי"א ע' 173.
5) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ופירוש "דירה" הוא – בדוגמת ענין הדירה כפי שהוא למטה, בדירת האדם:

כשם שדירת האדם פועלת תוספת בהאדם, וכמאמר רבותינו ז"ל[6] "דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם" – כן הוא (כביכול) למעלה, שעל ידי עבודת נשמות ישראל נעשית דירה לו יתברך, דהיינו שנמשך אור חדש, למעלה מהאור שהיה קודם הצמצום.

וכמבואר בחסידות[7], שהתכלית אינה רק שיחזור ויומשך האור שהאיר קודם הצמצום – שהרי אור זה היה ממלא מקום החלל[8] גם קודם לכן, ואם כן מהו החידוש בכך ("וואָס איז דער אויפטו"); – אלא שיומשך אור חדש, שלא היה קודם לכן.

ומכיון שעבודת האדם פועלת למעלה בכללות ההשתלשלות, שנמשך אור חדש למעלה, ושלמות העבודה (וממילא – שלמות המשכת האור החדש) נעשית בשעת הנישואין דוקא – הרי מובן, שענין הנישואין הוא ענין כללי (לא רק בהאדם, אלא) גם למעלה.

ד. כל האמור הוא גם בנוגע לנישואין של איש פרטי.

ועל אחת כמה וכמה כשמדובר בנישואין של איש כללי, נשיא ישראל – שזהו בוודאי ענין כללי ביותר, הנוגע לכללות ההשתלשלות של כל הדור שהוא נשיאו.

ויתרה מזו – נישואין של נשיא בישראל הם ענין כללי (לא רק עבור אותו דור, אלא) גם עבור כל הדורות:

איתא בתקוני זהר[9] על הפסוק[10] "דור הולך ודור בא", שהפירוש בזה הוא – שדור זה שהולך הוא הדור הבא, דהיינו שהדור שכבר היה בעולם גופא חוזר ובא לעולם, כדי לתקן את הענינים שהחסירו קודם לזה[11].

ונמצא, שענין שנוגע לדור מסוים – הרי הוא ענין כללי עבור כל הדורות.

ה. וזהו גם כן הטעם לכך שבשעת נישואי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר היתה שמחה גדולה ביותר, דמכיון שאז נפעל ענין כללי הנוגע לכל הדורות (כנ"ל), לכן הביא ענין זה לגודל השמחה.

ומכיון שכל ההמשכות נעשים על ידי תורה – הרי גם אמירת החסידות היתה אז בשופי גדול וללא הגבלות.

וכמובן גם מסיפור שאירע אז[12]:

כשאמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע את המאמר דיבור המתחיל שמח תשמח[13], ודיבר בהענין ד"שמחה פורץ גדר"[14] – הפסיק באמצע אמירת המאמר ואמר שנתעלם אצלו הענין, וקם ממקומו, ניגש למקום שבו היה מונח הכתב, עיין בהמאמר, ואז חזר למקומו והמשיך באמירת המאמר.

מובן שאין לפרש ענין זה כפשוטו – שהרי, בכלל, דברים כגון זה לא היו קורים אף פעם, ונוסף לזה, מה שייך כלל לומר שאצלו יתעלם ענין?

אלא שפירוש דברי אדמו"ר נ"ע שהענין "נתעלם" הוא – שהענין נתעלם למקורו.

כלומר: כדי שהמשכת ענין תהיה באופן נעלה יותר מכפי שענין זה נמשך קודם לכן – צריכה ההמשכה להיות ממקום גבוה ביותר, החל ממקורו הראשון (ועל דרך שמצינו[15] שכשהאדם נח מתעלמים כוחותיו ומתעלים למקורם, ועל ידי זה נמשכים כוחות מחודשים). וכן הוא בענינו – שהענין נתעלם למקורו למשך זמן, כדי להמשיכו מחדש ממקורו.

---

6) ברכות נז, ב.
7) ראה המשך תרס"ו בתחלתו. ובכ"מ.
8) ע"ח שער א (דרוש עיגולים ויושר) ענף ב.
9) תס"ט (ק, א). וראה גם זח"ג רעג, א.
10) קהלת א, ד.
11) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ז ע' 259. וש"נ.
12) ראה "רשימות" חוברת ח ס"ע 15 ואילך.
13) נדפס בסה"מ תרנ"ז ע' קעג ואילך.
14) שם ס"ע רכג ואילך.
15) שם ס"ע רכג ואילך.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ואף על פי כן (כאמור) דברים כגון זה לא היו קורים אף פעם, ורק בשעת נישואיו של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שהיו ענין כללי, ועל־ידם נעשה המשכת אור חדש (כנ"ל) – היתה השמחה ואמירת החסידות ללא הגבלות.

ועל פי הידוע[16], שכל ענין מתעורר מחדש לתקופת השנה, ובפרט כאשר ישנם מאורעות כאלו[17] – יתן השם יתברך...[18]

* * *

ו. נתבאר הענין ד"כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך"[19] בקשר לענין הנישואין (בהזכירו שישנם כמה בחורים שבשבוע הבא תהיה חתונתם בשעה טובה ומוצלחת), שכאשר מתחילים סדר עבודה חדש, יש לעשות "מעקה" (גדרים וסייגים) במחשבה דיבור ומעשה, כדי למנוע ירידה ונפילה כו', נוסף על עצם הירידה שבעבודה זו ("כי יפול הנופל"[20]) – הוגה על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 208 ואילך.

* * *

ז. דובר כבר פעם[21] בענין המאמר דיבור המתחיל לכה דודי (תרפ"ט)[22], שבמאמר זה ישנם ענינים מכל רבותינו נשיאינו, החל מאדמו"ר הזקן, וכ"ק מורי וחמי אדמו"ר אמרו בתור הזמנה לנשמות הצדיקים שבאו להשתתף בחתונה[23].

ואשר על כן – דובר אז – נכון הדבר במאד מאד[24], שבכל חתונה קודם החופה יחזור החתן, או מישהו אחר שביכולתו להזמין, את המאמר לכה דודי, בתור הזמנה לנשמות הצדיקים, שיבואו להשתתף בהחתונה.

ח. מאמר (כעין שיחה) דיבור המתחיל לכה דודי (הוגה על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

ט. בנוגע להמדובר לעיל (סעיף ו) בענין "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך" בשייכות לזמן הנישואין – למותר להבהיר, שמי שלא עשה זאת קודם נישואיו, יעשה זאת לכל הפחות במשך שבעת ימי המשתה, ומי שלא עשה גם אז – הרי במשך שלושים יום שלאחרי הנישואין טוב יותר מאשר במשך ששים יום, ובמשך ששים יום – טוב יותר מאשר במשך תשעים יום...

ונקודת הענין – שהענין ד"ועשית מעקה" אינו ענין השייך לחתנים דוקא, ולאחרי הנישואין נפטרים מזה, אלא ענין זה צריך להיות באופן תמידי (משעת הנישואין ואילך), אלא שככל שמקדימים – טוב יותר.

וממילא, הרי גם אלו שכבר נישאו מזה זמן רב, וכבר לובשים מזה זמן רב את ה"סירטוקעס", השחורים או הכחולים,

– כנראה נעשה מזה "ענין שלם": מה יהיה הגוון של ה"סירטוק" הראשון, ובו תלויים לגמרי כל השאר, בבחינת "רוחא[25] הוא דשבק בגוי'"...

16) ראה לעיל ע' 76. וש"נ.
17) ראה לקמן ס"ו. סט"ו.
18) חסר הסיום (המו"ל).
19) פרשתנו כב, ח.
20) פרשתנו כב, ח.
21) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ח ע' 218 ואילך.
22) נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א כ, א ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' 81 ואילך.
23) סה"מ קונטרסים שם לח, ב. תרפ"ט שם ע' 80. סה"ש תרפ"ט ע' 53 ואילך.
24) ראה גם מכתב כ"ד כסלו שנה זו (אגרות־קודש ח"ח ס"ע עב ואילך). חט"ו ע' תא. חי"ז ע' צח.
25) שעהמ"צ פ' יתרו. ל"ת פ' וירא. וראה זח"ג פג, א. – הובא בהמאמר ס"ד (לעיל ע' ז).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בספר הפרדס ישנו שער שלם[26] בשם "שער הגוונים", אבל אינני יודע אם אלו העוסקים בצבעם של ה"סירטוקעס" מכוונים לענין הגוונים שבפרדס!... אלא שמשום מה נעשה כאן שעושים מכל דבר "ענין" ("דאָ איז עפּעס אַזוי, אַז פון יעדער זאַך מאַכט מען אַן ענין") —

ועד שמשיאים כבר את ילדיהם שלהם — הרי גם הם, אם לא עשו עדיין מעקה, עליהם לעשותו עתה.

* * *

י. פעם אמרתי בהתוועדות[27], שבימות החול יש ללמוד ב' שלישים נגלה ושליש אחד חסידות, וביום השבת יש ללמוד ב' שלישים חסידות ושליש אחד נגלה.

בשעת מעשה היה בדעתי ("האָט זיך מיר געדוכט") שכך נאמר בקונטרס עץ החיים. אמנם, לאחרי זה עיינתי בפנים, וראיתי שנאמר שם[28] ש"יום השבת קודש קדוש יהי' כולו על ענסק דא"ח".

והתחלתי לחפש את המקור למה שהיה בדעתי, שבשבת יש ללמוד ב' שלישים חסידות ושליש אחד נגלה, ומצאתי שכן הוא בצוואת כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע לבניו[29].

והנה, כלל נקוט בידי — וכן מסתבר גם כן על פי שכל — שכל ענין שנתגלה לאחרים, בהכרח שיש לו שייכות אליהם.

ולכן, תלמידי התמימים, המתנהגים על פי הסדר שקבע עבורם אדמו"ר נ"ע בקונטרס עץ החיים — תבוא עליהם ברכה, אבל בכלל — הסדר הוא כנ"ל (ב' שלישים חסידות ושליש אחד נגלה).

ועל פי זה — אדבר עתה ענין בנגלה.

[נתבאר הענין דקידושי כסף (ש"נהגו כל ישראל לקדש בכסף"[30]), שיש לבארו בב' אופנים — "אם העילה הוא הקניין ועל ידי זה מתקדשת או להיפך העילה היא הקידושין ועל ידי זה היא קונה הדבר"[31], ובפנימיות הענינים — שישנו אופן שעל פי טעם ודעת, שתחילה נעשית הפרישות מעניני עולם הזה (קידושין) ועל ידי זה מתעוררת האהבה לאלוקות (קניין הכסף), וישנו אופן שלמעלה מטעם ודעת, שמבלי הבט על מעמדו ומצבו מתעורר באהבה לאלוקות, ועל ידי זה נעשית אחרי כן הפרישות מעניני עולם הזה[32] — הוגה על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 215 ואילך].

* * *

יד. בשבוע הבא עלינו לטובה חל ח"י אלול.

והנה, ענינו של ח"י אלול הוא — כפירוש כ"ק מורי וחמי אדמו"ר[43] — שהוא מכניס חיות באלול.

והענין בזה:

---

26) שער יו"ד.

27) שיחת ש"פ שמות מבה"ח שבט תשי"ג סכ"א (תורת מנחם — התוועדויות ח"ז ע' 286. וראה גם שם ע' 189 וע' 335).

28) ספכ"ה.

29) אגרות־קודש שלו ע' יג*.

30) רמב"ם הל' אישות פ"ג הכ"א. וי"ל בטעם הדבר — כיון ש"רב מנגיד מאן דמקדש בביאה" (יבמות נב, א. וש"נ), ובשטר אין מקדשין, כדי לחלק בין הגירושין, שהם בגט (שטר), לקידושין (מהנחה בלתי מוגה).

31) שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א ס"ט.

32) ומכיון שעבודה זו באה ממדריגה נעלית יותר בנפש (למעלה מטו"ד) — ממילא גם למעלה ה"ה מגעת למעלה יותר, כמדובר לעיל (בהמאמר) בענין מעלת המלכות, ש"אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד). — מהנחה בלתי מוגה.

43) שיחת ח"י אלול תש"ה בתחלתה (סה"ש תש"ה ע' 122). וראה שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם — התוועדויות ח"ט ע' 155 ואילך).

---

*) עפ"ז תוקן בשיחת ש"פ שמות הנ"ל בתורת מנחם שם (המו"ל).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ידוע[44] החילוק בין עצבות למרירות, ש"הרחיקו מדת העצבות במאד חכמי האמת"[45], כיון שעצבות היא כמו מיתה ("טויטקייט"), ללא חיות, מה שאין כן מרירות היא דבר רצוי, כיון שהיא מתוך חיות. ומטעם זה גם עבודת התשובה דחודש אלול (שענינה מרירות) צריכה להיות בחיות ובשמחה.

וזהו ענינו של ח"י אלול – נתינת כוח כדי שעבודת התשובה תהיה בחיות ובשמחה.

ובנתינת כוח זו ישנם שני פרטים – בהתאם לב' הענינים בח"י אלול, שהוא יום הולדת הבעל שם טוב וכ"ק אדמו"ר הזקן. וכידוע[46], שהבעל שם טוב אמר מה שצריך להיות, ואדמו"ר הזקן הראה את הדרך איך להביא לכך שכן יהיה.

יתן השם יתברך שתהיה התעוררות תשובה אמיתית, ובשמחה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א ציוה לנגן "צמאה לך נפשי", "עסן עסט זיך", "אבינו מלכנו"].

* * *

טו. כאמור לעיל, יום השבת קודש "מיניה מתברכין כולהו יומין".

יתן השם יתברך שהחתונות שצריכות להתקיים בשבוע זה יהיו בשעה טובה ומוצלחת, "בנין עדי עד"[47] על יסודי התורה והמצוה – כפי שתורת החסידות מבינה מהי "תורה", וכפי שתורת החסידות מבינה מהי "מצוה" – ושיהיה בהצלחה בכל הפרטים, בגשמיות וברוחניות.

---

44) ראה תניא פל"א.

45) תניא אגה"ק סי"א (קטז, ב).

46) אגרות־קודש אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב ע' שסה. סה"מ תש"ח ע' 292. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ז ע' 192. וש"נ.

47) נוסח ברכות נישואין.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אלול, תשי"ז
ברוקלין.

ארגון נשי ובנות חב"ד סניף...

ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלום!

כיון שנכנסנו לחדש הרחמים, אף שבטח למותר לעוררן על דבר זה, ליתר שאת באתי במכתב מיוחד, והוא על דבר ההכרח הכי גדול בעריכת תכנית מפורטה לניצול ימי הרצון והשמחה דחדש תשרי באופן המתאים.

בברכת כוח"ט ולבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בס"ד. שיחת יום ג' פ' תצא, ז' אלול ה'תש"נ

– להילדות דמחנה קיץ "אמונה" תחיינה –

בלתי מוגה

א. לאחרי תפלת מנחה תקעו תשר"ת תש"ת תר"ת ואחר כך אמרו את הי"ב פסוקים ומאמרי חז"ל.

ב. נהוג להפגש מדי שנה בימי חודש אלול – חודש החשבון כיצד התנהגו בחדשי השנה שחלפו, כדי לקבל תוספת כוח והתחזקות להנהגה בימי חודש אלול, עד יום ראש השנה הבא עלינו לטובה, על ידי ההתבוננות בכך שעדיין נשארו כשלושה שבועות שבהם "המלך בשדה"[1], היינו שעומדים בימי הרחמים דחודש אלול ובמעמד ומצב שנמצאים בשדה יחד עם מלך מלכי המלכים הקב"ה, כידוע שימי חודש אלול הם "שדה" ביחס למעמד ומצב של בני ישראל בראש השנה ובימים טובים שבהמשך חודש תשרי שהוא "מרובה במועדות"[2].

ולהעיר ממעלת המועדים דחודש תשרי בשנה זו שתיכף לאחרי שני ימי ראש השנה בא יום השבת, וכן לאחרי שני ימי חג הסוכות, וכן לאחרי שני הימים האחרונים של חג הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה, שגם אחריהם בא יום השבת – וכאשר ישנם שלושה ימים רצופים של קדושה, יש לזה תוקף וחוזק מיוחד, התוקף ד"חזקה"[3], וכפי שרואים במוחש גם בהנהגת בני אדם, ואתן רואות בהנהגה שלכם, שכאשר עושים דבר שלוש פעמים בזה אחר זה, יש לזה תוקף וחוזק מיוחד והשפעה מיוחדת ביחס לימים הבאים.

ויתירה מזו: עצם הידיעה שימים אלו (ימי "חזקה" של קדושה) עומדים לבוא, משפיעה כבר עתה לקבל החלטות טובות ביחס להנהגה בימים אלו.

ג. בכל זה יש מעלה מיוחדת לבנות ישראל, על פי המנהג הידוע[4] שגם ילדות קטנות ביותר מדליקות נרות בערב שבת ויום טוב ומאירות את כל הבית, בנוסף לנרות שהאם מדליקה, ואדרבה – המנהג הוא שהבת מדליקה לפני האם, ונמצא שדוקא הבת היא הראשונה להדליק את הנר ולהאיר את הבית באור "נר מצוה ותורה אור"[5], מתוך ידיעה שגם לאחרי ההדלקה על ידי האחיות המבוגרות והאם, עדיין נשארת בידן הזכות שהן הדליקו ראשונות ועל ידי ההדלקה שלהן התחיל כל הבית להאיר, והאמא עומדת לידה ויש לה הנאה מזה שהקב"ה בירך אותה בבת טובה, והבת עצמה נהנית הנאה כפולה, מזה שבמעשיה היא מקיימת "כבד את אביך ואת אמך"[6], נוסף לכבודו של הקב"ה על ידי קיום מצוותיו, וכמובן גם מנוסח הברכה שכל ילדה מברכת – "אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת" או "של יום טוב" – היינו שהיא מודיעה ומזכירה, מברכת את הקב"ה ונותנת לו תודה על שציוה לנו, הנשים והבנות, להאיר את הבית היהודי שיאיר ויזרח באור מיוחד של שבת ויום טוב בכלל ובמיוחד היום טוב דראש השנה, שיש לו פעולה של תוספת אור על כל השנה כולה.

וכשם שעצם הידיעה על כך פועלת לקבל כבר עתה החלטות טובות בכיוון זה, כך עצם הידיעה וההחלטה פועלת כבר עתה הוספה בהמשכת ברכותיו של הקב"ה, שבנוסף לכל הברכות שהקב"ה מברך

1) ראה לקו"ת ראה לב, ב.
2) שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב ס"ב.
3) ראה ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.
4) ראה לקו"ש חט"ו ע' 168 ואילך. חי"ז ע' 146 ואילך. ועוד.
5) משלי ו, כג.
6) יתרו כ, יב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

את כל אחד ואחת מישראל, אנשים נשים וטף וגם קטני קטנים – זוכות ילדות אלו לתוספת ברכה מיוחדת לעצמן ולכל בני המשפחה, שיחד עם המשכת האור ד"נר מצוה ותורה אור" זוכות גם להמשכת אור כפשוטו, כלומר שכתוצאה מחיים מאירים ברוחניות זוכים גם לחיים מאירים בגשמיות, בשלימות הבריאות וללא שום דבר שאינו מאיר, וכל החיים מלאים אור, החל מכתיבה וחתימה טובה לכל השנה הבאה עלינו לטובה, כמנהג ישראל[7], החל מראש חודש אלול, שכאשר יהודים נפגשים, וכן כאשר ילדים מדברים עם חבריהם וילדות עם החברות שלהן – מברכים זה את זה בכתיבה וחתימה טובה.

ד. ויש להוסיף עוד במעלת השנה הבאה עלינו לטובה:

בחודש אלול השתא מסיימים את שנת תש"נ, "שנת החמישים", שבני ישראל פירשו את הראשי תיבות שלה – "הי' תהא שנת ניסים", ועתה עומדים לקראת ראש השנה של השנה הבאה, שבראשי התיבות שלה ישנה תוספת אל"ף והרמז בזה הוא "אראנו ניסים" או בלשון הכתוב[8] – "אראנו נפלאות", היינו שביחס לשנה זו הקב"ה כבר הבטיח שיהיו "נפלאות", ובודאי תהיה הוספה על הניסים בשנה זו, והעיקר שלקראת השנה הבאה עלינו לטובה ישנה תקוה חזקה, שבשנה זו כבר נזכה להאור דגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, שאז יהי' המשך והוספה בניסים ונפלאות בכל יום ויום במשך השנה, שנת החמישים ואחת.

ובהתאם לטבע האדם, מובן שכאשר ישנה הוודאות שבעתיד הקרוב, בעוד כמה שבועות, בתוך חודש, יראה הקב"ה ניסים רבים, אזי בהמשך לזה שאצלו גופא ישנה ודאות מוחלטת, הוא משפיע בכיוון זה גם על כל המשפחה שגם הם יתחזקו יותר בבטחונם בהקב"ה, ויתחזקו יותר בהנהגה בדרכיו של הקב"ה, ובעיקר בכל השייך להנהגה בקשר לאור המצוות, ובפרט האור דנרות שבת ויום טוב שנמסר במיוחד לנשי ובנות ישראל, כנ"ל.

ה. בחודש אלול גופא (חודש החשבון וההכנה לשנה הבאה, כנ"ל) כבר עברו שבעה ימים, היינו שכבר היה יום ראשון השייך לאלול, יום שני, יום שלישי, יום רביעי, יום חמישי, יום שישי וגם יום השבת קודש שהיו חדורים ברוח המיוחדת דחודש אלול, וממילא כעת ישנה הדגשה יתירה על העבודה דחודש אלול.

ובפרטיות יותר: ענינו של חודש אלול הוא, כפי שנרמז בראשי תיבות אלול – "אני לדודי ודודי לי"[9], שבמשך כל ימי החודש, היהודי ("אני") נמצא ביחד עם הקב"ה ("דודי"), כלשון הכתוב "אני – לדודי", וההנהגה של כל אחד ואחת מישראל פועלת מיד שבהמשך ל"אני לדודי" יהיה "ודודי לי", שהקב"ה מתקרב אל כל אחד ואחת מישראל, אל כל אשה וכל בת שמקיימת את מצות הדלקת נרות שבת ויום טוב (ובפרט בתוספת המעלות בשנה זו, כנ"ל).

וגם בענין זה (כמו לגבי הידיעה שמועדי תשרי הבאים עלינו לטובה הם בג' ימי קדושה רצופים ובהמשכת הברכות מהקב"ה) – כיון שמדובר בבנות שקיבלו חינוך יהודי והתרגלו להתנהג ברוח חדורה במנהגי ישראל ועל אחת כמה וכמה מצוות התורה, ובמיוחד המצוות השייכות להן, הרי עצם הידיעה שמצות הדלקת נרות שבת קודש ויום טוב מוסיפה בעניני אלול (וגורמת שיהיה "ודודי לי"), פועלת תוספת אור בלב ובנשמה ("ליכטיק אין האַרצן און ליכטיק אין נשמה") וממילא נעשה יותר אור בכל הבית, שכבר בתחילת חודש אלול זוכים לאור גדול יותר מאשר בכל החדשים ואפילו יותר מאשר החדשים האלו שיש בהם ימים טובים, כי מיד בהתחלת החודש נמצאים כבר במצב ד"אני לדודי ודודי לי" והולך ומוסיף מיום ליום בשאר ימי החודש כאשר המלך בשדה, כמשל הידוע[1] של אדמו"ר הזקן שבמשך כל ימי חודש אלול הקב"ה דומה למלך שיוצא מהארמון אל השדה ושם הוא פוגש את אנשיו, היינו בני

7) ראה מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ט.
8) מיכה ז, טו.
9) שה"ש ו, ג ובשעה"פ עה"פ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ישראל, והילדים בפרט שהרי "נער ישראל ואהבהו"[10], הקב"ה אומר שכל יהודי נחשב אצלו וקשור בו בקשר מיוחד וביחס מיוחד כמו יחס של אבא ל"נער", ילד קטן – "ואהבהו".

ומובן גודל העילוי של אהבת הקב"ה, שהרי (כפי שאמרתן זה עתה) – "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"[11], והוא בורא השמים והארץ וכל צבאיהם (כמרומז ב"את השמים" ו"את הארץ"[12]).

ובנוגע למעשה בפועל:

"שמים" בחיי האדם היינו לימוד התורה וקיום המצוות, ו"ארץ" בחיי האדם היינו ענינים גשמיים, חיי היום יום באכילה ושתיה ושינה – והפעולה דחודש אלול היא שגם זה יהיה באופן מאיר ("אַז ער האָט אַ ליכטיקן עסן און אַ ליכטיקן טרינקען און אַ ליכטיקן שלאָפן"), על ידי זה שלפני כל אכילה ושתיה מברכים ברכה שבה מזכירים את הקב"ה ונותנים לו תודה על האוכל ועל השתיה שהוא נותן וגם לפני השינה קוראים קריאת שמע שהתחלתה בפסוק (שאמרתן זה עתה) "שמע ישראל הוי' אלוקינו הוי' אחד"[13], שמזכיר לאדם תמיד על הקב"ה שהוא "אחד" – מלך אחד ויחיד על כל העולם, ותיכף לאחר פסוק זה ממשיכים ואומרים את הפסוק הבא (לפי סדר הפסוקים בחומש) – "ואהבת את הוי' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך"[14], ותוכנו – אשר כשם שהקב"ה אומר על כל אחד ואחת מישראל ועל הילדים בפרט "ואהבהו", כך גם אהבת בני ישראל והילדים בפרט להקב"ה ("אני לדודי"), היא באופן שמקיפה וחודרת את כל פרטי החיים – "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", היינו כל המעשים, כל הדיבורים ואפילו כל המחשבות הם רק בעניני יהדות, אודות הקב"ה והתורה ומצוותיה, והמחשבה דיבור ומעשה הם באופן כזה בחיי היום יום, גם באכילה ושתיה ואפילו בשינה, וכאמור, שקודם השינה מזכירים את שמו של הקב"ה ואומרים ש"ה' אחד" ובהמשך לזה השינה היא "אַ געשמאַקער שלאָף און אַ געזונטער שלאָף" ואחר כך קמים בבוקר בתוספת בריאות לגבי היום שלפני זה, בהוספה מיום ליום,

וכפי שרואים בעניני חודש אלול גופא שבכל יום ויום אומרים "לדוד ה' אורי", שההתחלה בזה היא ביום הראשון לחודש אלול[15], ולאחר שזה כבר התקיים ביום זה, הרי ביום השני חוזרים ואומרים פרק זה עוד הפעם, וכן בכל יום ויום במשך הימים הבאים (וגם לאחר שכבר עבר שבוע שלם וכו'), כי בכל יום ויום מוסיפים בזה עוד וכו', וגם זוכים לתוספת ברכות מהקב"ה מיום ליום, כנ"ל.

ו. ויש לקשר זה לשמו של המחנה קיץ – "קעמפּ אמונה":

אודות מעלת האמונה אמרו חז"ל[16] – "העמידן על אחת", היינו שהאמונה נותנת "עמידה", תוספת כוח ותוקף, בכללות לימוד התורה וקיום המצוות, וכהמשך דברי חז"ל[16] – "שנאמר[17] צדיק באמונתו יחיה" (וידוע הפירוש אל תקרי "יִחְיֶה" אלא יְחַיֶּה"[18]), דקאי על כל אחד ואחת מכן, "ועמך כולם צדיקים"[19], שענין האמונה הוא בחוזק ובתוקף בכל אחד ואחת מישראל, גם הבנים וגם הבנות ומביאים וממשיכים את האמונה בחיי היום יום החל מלימוד התורה וקיום המצוות.

ועל דרך זה בנדון דידן שהחינוך שקיבלו במחנה הקיץ נמשך על כל השנה כולה, ונותן חיזוק ותוספת חיות בלימוד התורה וקיום המצוות כל ימות השנה, שהילדים יאירו את הבתים שלהם באור האמונה על ידי זה שיביאו לביתם את החינוך שקיבלו ב"קעמפּ אמונה" ששם קיבלו ונתמלאו ("אָנגעזעטיקט") יותר ממה שקבלו קודם לכן בימות השנה, במשך החדשים הקודמים, והזמן גרמא ומסייע – לאחרי הכניסה לחודש אלול של "שנת החמישים" שהיא "שנת ניסים" וימי ההכנה לשנת "אראנו נפלאות" (כנ"ל),

10) הושע יא, א.
11) בראשית א, א.
12) ראה פרש"י שם, יד.
13) ואתחנן ו, ד.
14) שם, ה.
15) ספר המנהגים חב"ד ע' 53.
16) מכות בסופה.
17) חבקוק ב, ד.
18) ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. ועוד.
19) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

והעיקר – שכל אחד ואחת מכן ומאתנו, בתוך כלל ישראל, מקוה ומצפה שתיכף ומיד ממש נזכה ל"נפלאות" האמיתיות והעיקריות, והנסים האמיתיים והעיקריים – גאולה האמיתית והשלימה.

והמעשה הוא העיקר שבהמשך הימים דחודש אלול יתנהגו כראוי לימים שבהם "המלך בשדה", שגם אלו הנמצאים ב"שדה" הולכים יחד עם המלך ומיום ליום מוסיפים בקיום מצוות התורה, על פי הידיעות שנוספות כתוצאה מההוספה בלימוד פרטי המצוות בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, והלימוד מביא לידי מעשה בהנהגה בפועל בחיי היום יום של כל אחד ואחת מכם, בתוך כלל ישראל,

והוספה זו פועלת הוספה בברכותיו של הקב"ה, שכאשר הוא רואה שבני ישראל בכלל והילדים בפרט, ובנות ישראל בפרטי פרטיות, קיבלו החלטות וקיימו בפועל להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות, הרי זה פועל שהימים האחרונים בחודש אלול יהיו "שנת ניסים" באופן הכי נעלה, שכבר בחודש אלול יהיו נסים גלויים באופן ד"אראנו נפלאות", החל מהנס העיקרי, שתיכף ומיד תהיה הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו וממשיכים לעלות מחיל אל חיל עד "יראה אל אלקים בציון"[20], בירושלים שהיא עיר הבירה של כל ארץ ישראל, ובירושלים גופא – בהר הבית, ובבית שעל ההר, בית המקדש, ובמיוחד בקודש הקדשים,

אמן, כן יהי רצון, ותיכף ומיד ממש.

* * *

ז. כנהוג בכינוסים כגון דא, עומדים (גם) על הקשר לפרשת השבוע (ובפרשה גופא – החלק השייך ליום זה במיוחד, והיום – חלק השלישי בפרשת כי תצא), ובהקדים שכיון שמדובר בפרשה ב"תורה" לשון הוראה[21], מובן שיש בפרשה הוראה לכל אחד ואחת מישראל, ובמיוחד לילדי ישראל, "נער ישראל ואוהבהו", שיש להם שייכות מיוחדת לתורה, כי נתינת התורה וקבלת התורה היו בזכות הילדים.

והנה, התחלת הפרשה מתחילה בחידוש מיוחד, שלא כפי שהיה אפשר לצפות על דרך הרגיל:

בתחילת הפרשה נאמר "כי תצא למלחמה על אויביך . . ושבית שביו". והחידוש והשינוי הוא בדיוק הלשון "על אויביך", שכן, הלשון הרגיל בתורה במקומות אחרים כיוצא בזה הוא "עם אויביך" או "נגד אויביך", אבל כאן הלשון הוא יוצא מהכלל – "על אויביך".

והענין בזה:

פרשת כי תצא נקראת תמיד בחודש אלול, הזמן שבו "המלך בשדה" (כנ"ל). והנה בעצם כל יהודי מרגיש את זה, ואף על פי שהגוף אינו מרגיש, הנשמה מרגישה – "מזלייהו חזי"[22], והנשמה פועלת ומשפיעה על הגוף, כפי שאומרים בכל בוקר בתחילת היום – "מודה אני לפניך (לפני הקב"ה בעצמו) שהחזרת בי נשמתי", שנותנים תודה להקב"ה שהחזיר לכל אחד ואחת מישראל את הנשמה ש"אתה בראתה" ו"טהורה היא" ומובן שכאשר היא באה בגוף, היא משפיעה על הגוף ועושה את הגוף של כל יהודי, והילדים בפרט, עוד יותר "טהור", מזוכך ומלא אור ומקבלים עוד יותר ברכות מאת הקב"ה.

ובפרטיות יותר:

לכל אחד ואחת מישראל, והילדים בפרט, ישנה שליחות מהקב"ה להביא את אור היהדות בתוך ביתו, בחדר שבו אוכל ושותה וישן, ולהמשיך להאיר בכל הבית. ושליחות זו ניתנה לכל אחד ואחת במיוחד, היינו שגם כאשר כל שאר בני הבית, אביו ואמו אחים ואחיות, כבר מביאים אל הבית אור ד"נר מצוה ותורה אור", אף על פי כן ישנה שליחות מיוחדת לכל ילד בפני עצמו, שבכוח ה"נשמה שנתת בי" ש"טהורה היא" – יביאו אל הבית עוד יותר אור, והאור ילך ויתפשט בכל העיר ויביא אור לכל העיר.

20) תהלים פד, ח.
21) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד.
22) מגילה ג, א. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ואפילו כאשר נמצאים בזמן הגלות וגרים בעיר שבני ישראל אינם הרוב בה, וממילא אפילו בשכונה יהודית גופא, השכונה היא רק חלק מכל העיר שבה רוב התושבים הם גויים ואילו היהודים הם "אתם המעט"[23], כך שמלבד השכונה היהודית יש בעיר עוד כמה וכמה שכונות ובהן כמה וכמה דירות ולכן היא זקוקה לתוספת אור, שכן בין הגויים יכולים להיות כאלו שההנהגה שלהם ביחס לבני ישראל היא שלא כדבעי,

וגם אם הגויים כן נוהגים כדבעי בענין זה, סוף סוף כללות העיר צריכה תוספת אור כי על פי התורה לא ניתנו לגויים המצוות שניתנו לבני ישראל. ולדוגמא – לגוי אין ציווי לאכול דוקא אוכל כשר וביכלתו לאכול כל דבר[24].

[ויש להוסיף, שבהכרח שהאור יגיע לכל העיר, שהרי צריך לחיות בשלום גם עם הגויים, כיון ששלום הוא דרך התורה ש"דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום"[25], ואף על פי ש"דתיהם שונות מכל עם"[26] ובני ישראל לא אוכלים את מאכלי הגויים, הרי זה באופן של שלום, היינו שכאשר הגוי שואל מפני מה לא אוכלים את המאכלים שלו, מסבירים לו שלכל דבר בעולם ולכל אדם יש שליחות בעולם המיוחדת לו, והשליחות של כל העמים היא לקיים שבע מצוות בני־נח (ובכללם – לעבוד את ה', לתת צדקה, להזהר מגזל וכו') וכאשר הם מקיימים את השליחות הזו אזי הם זוכים לברכות מאת הקב"ה בתור גוים, שיהיו עם בריא ועם טוב שמפיץ צדק ויושר וכו', אבל לבני ישראל יש שליחות מיוחדת להם, ואין זה פלא שלכל אחד יש שליחות אחרת, כפי שרואים שבגוף אחד יש אברים שונים שלכל אחד מהם יש שליחות שונה ואינו דומה שליחות הלב והמוח לשליחות היד והרגל וכו', ובזה גופא – גם ליהודי וגם לגוי יש באופן כללי אותה שליחות בענין הרגליים לרוץ לקיים את ציוויי הקב"ה, אלא שבכל אחד מהם מדובר בריצה למצוות שלו].

וכיון שמדובר במילוי רצון הקב"ה, מובן שכל אחד ואחת מהם עושה כל התלוי בו לסייע לזולת לקיים את המצוות שלו, שהגויים מסייעים לבני ישראל לקיים את התרי"ג מצוות שלהם ובני ישראל מסייעים לגוים לקיים את המצוות שלהם, כמדובר כמה פעמים אודות פסק הרמב"ם[27] שגם זה נכלל בשליחות המיוחדת לבני ישראל.

ח. כאשר ילד יהודי מתבונן בשליחות זו הוא יכול לבוא ולשאול:

כיון שלפועל הוא גר בין גויים והם כן אוכלים מאכלים לא כשרים ועדיין עומדים בזמן הגלות, לפני הגאולה, ובני ישראל הם "המעט מכל העמים" (כמפורש בספר דברים[23] שלומדים בשבועות דחודש אלול), נשאלת השאלה – מנין לוקחים את הכוח הדרוש שלא להתפעל מהגויים הרבים, אלא אדרבה להביא בכל העולם את האור דתורה ומצוות?

ויתירה מזו:

לא זו בלבד שישנם גויים רבים שלא מקיימים תורה ומצוות, ישנו גם "אויביך" שמפריע ומנגד לתורה ומצוות, שהוא היצר הרע, ה"אויב" האמיתי של יהודי, שזוהי שליחותו, לנסות לשכנע יהודי לעשות הרע בעיני ה', והוא מביא ראיה מכל הגויים מסביב וטוען שכיון שהם אוכלים מזון לא כשר, כדאי שגם הוא יטעם מזון כזה רחמנא ליצלן ויראה איך זה ישפיע עליו, והיצר הרע הוא אומן במלאכתו[28] שאינו מראה בגלוי שהוא "אויב", אלא מראה עצמו ל"אוהב", שנמצא בתוך האדם, בחלל השמאלי שבלב (כדברי

23) ואתחנן ז, ז.

24) ובלבד שלא יזיק את בריאותו, כי אע"פ שבני־נח לא נצטוו על "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", פשוט שב"נ אינו רשאי להזיק דבר שנברא ע"י הקב"ה בורא שמים וארץ וכל העמים שבארץ.

25) משלי ג, יז.

26) אסתר ג, ח.

27) הל' מלכים ספ"ח. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 132 ואילך. וש"נ.

28) ראה שבת קה, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אדמו"ר הזקן בתניא[29]) ומראה עצמו כאילו אינו יצר הרע אלא יצר טוב, וממילא הוא עלול לפתות את האדם לנהוג כמו הגויים באמרו – הנה הגויים אוכלים לא כשר ואין זה סותר למצוות שלהם, ולכן שגם היהודי ינסה על כל פנים לעשות כן חס ושלום...

ולכן בא ילד יהודי ומבקש מהקב"ה:

כיצד יוכל לא לשמוע בעצת היצר, הרי היצר נמצא בחלל השמאלי שבלבו וטוען שהקב"ה ברא אותו ונתן אותו בלב האדם וזה גופא הראי' שאינו רע אלא טוב (וכידוע שכאשר מישהו רוצה לעשות רע לזולת חס ושלום, הרי הרע הגדול ביותר הוא זה שלובש מסיכה ומסתיר את עצמו כאילו שהוא טוב ולא רע)?

ובשאלה זו הוא פונה אל המחנך שלו, אל אביו ואמו ואחיו ואחותו הגדולים:

איך הוא יכול לעמוד מול הטענה הרעה של היצר הרע ולא לחשוב שהדבר בא מהיצר הטוב, אלא יידע את האמת שטענות אלו באות מהיצר הרע?

והילד היהודי מוסיף וטוען: בשביל מה בכלל יש יצר הרע, הרי הקב"ה היה יכול לברוא רק יצר טוב ואז בכלל לא הי' הנסיון לעמוד מול היצר שנמצא בחלל השמאלי שבלב והוא "אויב" שמראה עצמו כ"אוהב" וצריך להכנס לטענות ומענות עמו, ובמקום לנצל את הזמן ללימוד התורה, נתינת הצדקה וקיום שאר המצוות, צריך להתעסק עם היצר הרע?!

ט. על כך בא המענה בפרשת השבוע – "כי תצא למלחמה על אויביך":

הקב"ה אומר לבני ישראל, שאמנם יש מלחמה עם היצר הרע, אבל ביחד עם זה באה ההודעה שמיד עם היציאה – "כי תצא למלחמה", הרי בו ברגע שילד יהודי מחליט ללחום ב"אויב" האמיתי ולעמוד נגד היצר הרע, אזי כבר בתחילת המלחמה הוא נמצא "על אויביך", שעומד במעמד ומצב גבוה ונעלה יותר מהאויב הוא היצר הרע, וממילא לא יחשוש מפניו, וכפי שרואים במלחמה גשמית שכאשר נמצאים למעלה, מעל האויב, אזי בנקל לנצח את האויב.

והכתוב ממשיך – "ושבית שביו": לא זו בלבד שמנצחים את היצר שמכאן ולהבא לא יוסיף להתנגד חס ושלום ואפילו לא יהיה צורך להתווכח עמו, אלא יהיה גם "ושבית שביו" – שגם אותם ענינים שבהם היצר הרע הצליח בעבר (ולא שהוא ניצח חס ושלום אלא הקב"ה העמיד את בני ישראל בנסיון ונתן לו רשות שכמה ענינים יהיו "בשבי'" אצלו), גם הם חוזרים לבני ישראל, "ושבית שביו" של האויב.

ובפרטיות יותר:

יתכן שבימים הקודמים, לפני התחלת חודש אלול שבו "המלך בשדה", כאשר עמדו בחודש רגיל, ובפרט החודש שבו נחרב בית המקדש, היה מצב שבו היצר הרע בא לילד היהודי ואמר לו – רואה אתה שבית המקדש חרב ועדיין נמצאים בגלות ואפילו בארץ ישראל עוד לא נבנה בית המקדש ועל ידי זה הצליח היצר הרע שבאיזה ענינים יהיה "ושבית שביו", הנה על זה באה ההבטחה בפרשת השבוע שלכל לראש יהודי נמצא "על אויביך" והאמת היא שביכולתו לנצח את היצר הרע וללמוד תורה ולקיים מצוות מבלי להתפעל מהיצר הרע כלל ולנצל כל רגע פנוי ללימוד התורה וקיום המצוות, ונוסף על זה יהיה גם "ושבית שביו", כולל גם שבית המקדש שלעת עתה נמצא "בשביה" לאחר שברשות הקב"ה – היצר הרע הצליח להביא גרזן ולהחריב את הבית – יחזור מהשביה ויבנה, שהרי כל עניני הבריאה יצאו מה"שבי'" וכולם יראו בגלוי ש"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ובכלל זה שכולם יראו בגלוי, למטה בארץ, את "מקדש אדנ־י כוננו ידיך"[30] מקדש בנוי ומשוכלל עומד על תילו, על הר הבית, בירושלים עיר הקודש, בארץ ישראל (שתתפשט בכל הארצות[31]),

29) ריש פרק ט.
30) בשלח טו, יז.
31) יל"ש ישעי' רמז תקג. ועוד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ויתקיימו כל ההבטחות שבספר דברים עד סוף הספר – בגלוי "לעיני כל ישראל", כמו הנפלאות והאותות והמופתים שעשה משה רבינו בגאולת מצרים – "גואל ראשון הוא גואל אחרון"[32], כפי שבא בפועל על ידי דוד מלכא משיחא, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

ויהי רצון שמהדיבור בכל ענינים אלו יהיה מיד קיום ההבטחה ד"ושבית שביו" ועד לחזרת והשבת עיקר השבי – "מקדש אדנ־י כוננו ידיך", ותיכף ומיד ממש,

אמן כן יהי רצון.

* * *

י. נהוג לסיים במצות הצדקה, בשייכות לתפלה שהרי זה עתה התפללו מנחה וידוע שלפני כל תפלה נותנים צדקה, ועל דרך זה לאחרי התפלה, בתור הכנה לתפלות שלאחרי זה.

והעיקר שמצות הצדקה תהיה הכנה לזרז את קיום ההבטחה "ושבית שביו", ובכלל זה, כאמור, השבת בית המקדש השלישי, בית המקדש שכבר עומד בנוי ומשוכלל למעלה[33] יחזור למטה ויתלבש בבית המקדש דלמטה, בגאולה האמיתית והשלימה וירד לארץ ישראל, ושם גופא – בירושלים, ושם גופא – בהר הבית, ש"מקדש אדנ־י כוננו ידיך" יחזור שוב לאותו מקום שבו היה בית המקדש וקודש הקדשים,

וכל זה יהיה בזריזות כי הקב"ה כבר העמיד את כל אחד ואחת מישראל במצב ד"על אויביך", שאזי גם על פי טבע התוצאה מזה היא "ושבית שביו", ובפרט בענין העיקרי שבו היא עיקר החיות והתקוה של כל אחד ואחת מישראל – "אחכה לו בכל יום שיבוא", הגאולה ובנין בית המקדש.

וכדי למהר את זה עוד יותר יעשו את כל אחד ואחת מהנוכחים (גם המבוגרים) לשלוחה או שליח לתת לצדקה בהוספה מדיליה ו"גדולה צדקה שמקרבת (ומזרזת) את הגאולה"[34], עד שתיכף ומיד ממש – כולל גם "ממש" באופן שאפשר למשש באצבעות בשר – תהיה הגאולה האמיתית והשלימה, ותיכף ומיד ממש.

ויתנו, כנהוג "שלושה" מטבעות ו"בתלתא זימני הוי חזקה"[3], להוסיף חוזק לכל אחד ואחד מהמבוגרים ולכל אחד ואחד מהילדים כדי שיוסיפו ויתחזקו עוד יותר בלימוד תורתו וקיום מצוותיו של הקב"ה, ובכלל זה קיום הציווי ד"אחכה לו בכל יום שיבוא", שמצפים ומתגעגעים למשיח, שזה גופא מסייע שיבוא במהרה, ותיכף ומיד ממש – כשרואה שילדי ישראל והוריהם ומחנכיהם מחכים ומצפים לו, והוא עצמו מחכה ומצפה עוד יותר מתי כבר ה"יבוא" בפשטות ויוציא את כל בנ"י מהגלות.

וזה יהיה בפשטות תיכף ומיד ממש על ידי הזירוז של חלוקת המטבעות והשליחות לצדקה (שתי מטבעות לכן ואחת לתת לצדקה), שתיכף ומיד ממש יהיה העיקר – גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו,

אמן כן יהי רצון.

* * *

יא. נהוג גם לסיים בניגון וכיון שרוב הנוכחים כאן הם נשים ובנות, אזי החזן ישיר לבדו וכולם ישמעו וכאשר הוא יסיים את הניגון ד"שיבנה בית המקדש", כולם יענו "אמן כן יהי רצון" ובוודאי שהקב"ה יקיים זאת תיכף ומיד ממש, ובפרט מחמת הזירוז שעל ידי מצות הצדקה, ש"יבנה בית המקדש במהרה בימינו" ממש,

ותיכף ומיד נלך "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[35] (וכנ"ל שכל הנשים והבנות וכמובן גם

32) ראה לקו"ש חי"א ע' 8 ואילך. וש"נ.
33) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.
34) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.
35) בא יו"ד, ט.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כל האנשים יענו "אמן כן יהי רצון", בודאי שרצון הקב"ה יהיה שזה יהיה תיכף ומיד) לגאולה האמיתית והשלימה בארץ ישראל ובירושלים עיר הקודש ובהר הקודש ובבית המקדש,

וכאמור – בודאי ש"כן יהי רצון".

[השליח ציבור שי' ניגן "שיבנה בית המקדש כו'", וכל הקהל ענה: "אמן, כן יהי רצון".

אחר כך נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א מטבעות של עשר סענט להמדריכות תחיינה, על מנת לחלק לכל אחת ואחת מהילדות ג' מטבעות, האחת לצדקה, והשאר לעשות בהם כטוב בעיניהן, כנ"ל].

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו - שנתארך קצת דרך הילוכו, ואחרי כן בא במילואים במכתב חבירו בהנוגע לבריאות אלו שכתב.

בעת רצון אזכירם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך לו.

בודאי למותר לעוררו שלא יסתפק בהישגים דעד עתה ויוסיף עליהם כהנה וכהנה.

ונוסף על הציווי של תוה"ק מעלין בקדש הרי אין לך חכם כבעל נסיון שרואים בפועל איך שכל פעולה כדבעי מביאה פירות ובהצלחה ואין הדבר תלוי אלא בהמעורר והמשתדל.

במ"ש אודות הביקור בהמושבות וכו' כבר כתבתי בזה לצעירי אגו"ח, ובודאי דנו עד"ז בהתייעצות כולם יחד והרי נאמר ותשועה ברוב יועץ, דוקא.

בשאלתו אודות הנחת תפילין דר"ת - הנה בודאי נזהר בטבילת עזרא וכן לומד פנימיות התורה, בלי נדר, ולכן יתחיל בהנחתן ובודאי ילמוד ויחזור על דרושי התפילין אשר בכמה מספרי דא"ח (לקו"ת שה"ש, אמרי בינה, דרך מצותיך וכו') והשי"ת יצליחו.

ולהודעתו מיום הולדתו, ובודאי נהג במנהג אנ"ש ביום ההולדת, הנה יה"ר שתהי' שנת הצלחה אצלו בלימוד התורה קיום המצות בהידור ובעבודת התפלה.

בברכת כוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

התוועדויות

בס"ד. משיחות ש"פ תצא, י"א אלול ה'תש"נ.

תרגום מאידית

א. תורה היא מלשון הוראה[1]. כל ענין בתורה, ובודאי התחלתה ושמה של פרשה בתורה, מהווה הוראה והוראה נצחית[2] בחיי היום־יום של יהודי, כל יהודי, אנשים נשים וטף.

וצריך להבין: מהי ההוראה־נצחית לכל יהודי מפרשת השבוע בתורה — "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו"?

ובפרט ש"כי תצא למלחמה" קאי במלחמת הרשות ("במלחמת הרשות הכתוב מדבר")[3], שאינה שייכת, אינה בזמן הזה[4] — מהי איפוא ההוראה־נצחית מזה לעבודת בנ"י בכל הזמנים (גם בזמן הזה) ובכל המקומות, עד באופן של "בכל יום יהיו (דברי התורה) בעיניך חדשים"[5]?

גם צריך להבין כמה דיוקים בפסוק זה[6]: א) הלשון "כי תצא למלחמה", ולא "כי תלחם" וכיו"ב. ב) "כי תצא למלחמה על אויביך" — ביטוי בלתי־רגיל — ולא "עם אויבך", "נגד אויבך", או "באויבך". ג) מה הם ב' הענינים של "ונתנו ה"א בידיך" ו"ושבית שביו". ד) הדיוק "בידך" דוקא. ה) מדוע כתוב "ושבית שביו", ולא "ושבית שבי"[7] סתם.

ב. ויובן בהקדים:

בעבודת בנ"י ישנם בכללות שני חלקים: עבודתו בקדושה — לימוד התורה וקיום המצוות, ועבודתו בחלקו בעולם — לברר ולזכך את גשמיות העולם, ולעשותה כלי לקדושה ואלקות. ובלשון הידוע[8] — דירה לו יתברך בתחתונים.

ההבדל בין שני העבודות — מתבטא באופן שבו עושים את העבודה: העבודה בקדושה — היא בכלל בדרכי שלום, כי בענין זה לא מתעסקים עם "אויבך", מנגד. משא"כ העבודה דבירור העולם — היא באופן של מלחמה, "כי תצא למלחמה על אויבך": "תחתונים" נבראו באופן שבגלוי ה"ה "אויבך" המעלים ומנגד לאלקות[9], ומצד עצמם ה"ה שלא בערך והיפך מ(להיות) "דירה לו יתברך"[10], ולכן צריך להלחם עם העולם כדי לכבוש אותו ולעשותו דירה להקב"ה, שבה נמצא הקב"ה בגלוי בכל עצמותו (כמו האדם, כביכול, שנמצא בדירתו הפרטית[11]).

יתירה מזה: היות שהמציאות ד"אויבך" — העלם והסתר של התחתונים — נבראה על־ידי

1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. וראה זח"ג נג, ב.

2) התורה היא נצחית (תניא רפי"ז. ובכ"מ). וראה (בנדו"ד) מאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' תפא.

3) פרש"י עה"פ.

4) כשאין מלך בישראל וכו' (ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה — פרטי הדינים והתנאים דמלחמת הרשות). משא"כ מלחמת מצוה (עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם) שייך גם בזמן הזה (ראה טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סשכ"ט ס"ו).

5) ראה פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

6) ראה מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' תצג. אוה"ת שם ע' תתע. ד"ה כי תצא תשמ"ה. ועוד.

7) ע"ד מ"ש (חוקת כא, א) "וישב ממנו שבי".

8) ראה תנחומא נשא טז. שם בחקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו.

9) ראה תניא שם: והוא התחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד.

10) כמו שהוא גם במלכותא דארעא (שכעין מלכותא דרקיע — ברכות נח, א): תכונת ה"תחתון" הפכית היא מתכונת המלך, שעליו נאמר (ש"א ט, ב. נת' באוה"ת בראשית ח"ד תשסד, ב. ועוד) "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (אפילו משרי המלוכה, עאכו"כ מאנשי העם), ואנשי העם הם זרים דוקא (שאינם קרובים אל המלך — ראה שעהיוה"א פ"ז). וכן הוא — ובמכ"ש וק"ו — בנוגע למלך מלכי המלכים הקב"ה (הנקרא "אויבערשטער", עליון), ובמיוחד בערך למציאות התחתונים.

11) ראה אוה"ת בלק ע' תתקצז. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם ע' תמה. ובכ"מ (נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' כז).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הקב"ה עצמו[12], הוא ברא שבהגשמיות (דעולם הזה) תהי' תכונה של "תחתון" (כשם שברא הרוחניות עם תכונה של "עליון"), מובן עד כמה גדול התוקף דמציאות המנגד (לא בכח עצמו ח"ו, אלא בכחו של הקב"ה שברא את המנגד באופן כזה) — וכיון שכן, ה"ז מחזק עוד יותר את המלחמה שזקוק לה כל יהודי בכדי לעשות את העולם דירה להקב"ה.

ועפ"ז מובן הלשון "כי תצא למלחמה", ו"על אויבך": כיון שמקומו הקבוע של יהודי הוא בתחום (הד' אמות) דקדושה (עליון), צ"ל אצלו יציאה ממקומו לצאת למלחמה עם "תחתונים"[13]. וכדי שיהי' מודע לכך שניתן לו הכח לנצח במלחמה, מלחמה כנגד מציאות של תחתון, ותחתון כזה שנברא ע"י הקב"ה — אומר הפסוק שזוהי יציאה למלחמה "על אויבך", למעלה מאויבך[14], היהודי (היוצא למלחמה) עומד מעל (על) אויבך, וכדלקמן.

ובפרטיות יותר — העבודה ד"כי תצא למלחמה על אויבך" ישנה גם באדם עצמו[15]: הגוף ונפש הבהמית שלו הם בבחי' תחתון ביחס לנשמתו (נפש האלקית), ועליו לצאת למלחמה — מלחמת היצר — להתגבר על הנטיות הטבעיות של גופו ונה"ב, לכבוש אותם ובאופן שלא יפריעו לעבודת ה' שלו, ועד יתירה מזו — שיעבוד את ה' גם בכחות אלו, "בכל לבבך — בשני יצריך"[16]. וניתן לו הכח ע"ז — להיותו (נשמתו) "על אויבך".

ג. במלחמה זו עצמה (בעבודת ה') ישנם שני אופנים — מלחמת מצוה ומלחמת הרשות:

ההבדל בין שני אופני מלחמה אלו מובן מפשטות החילוק ביניהם: מלחמת מצוה היא — "מלחמת[17] שבעת עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם"; מלחמת הרשות היא — "המלחמה שנלחם (המלך) עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו".

מלחמת שבעה עממים [ועד"ז — כיבוש עשר עממים לע"ל] היא מצוה, ציווי ע"פ תורה — לכבוש את ארץ כנען ולעשות ממנה ארץ־ישראל, ארץ־הקודש, להיותה הארץ ששייכת לבנ"י; משא"כ המלחמה "עם שאר העמים" איננה מצוה, כי אם מלחמת הרשות, "כדי להרחיב גבול ישראל כו'", להרחיב את גבול הקדושה גם במקום כזה בעולם ששייך לגויים.

ועד"ז בעבודת ה'[18]: המשמעות של מלחמת מצוה היא המלחמה עם עניני העולם ע"פ ציווי התורה — ההוראות שבתורה איך להפוך גשמיות העולם (החל מגופו הגשמי) לקדושה. ובכלל זה — העבודה כפי המוכרח (ע"פ הוראות התורה) לעסוק בדברי הרשות שבעולם לשם שמים — "כל מעשיך יהיו לשם שמים"[19] ו"בכל דרכיך דעהו"[20]. ע"ד כיבוש ארץ ישראל — שכובשים החלק בעולם של השבעה עממים (כאשר וכפי שמצווה התורה) ועושים ממנו ארץ ישראל, ארץ הקודש.

והמשמעות דמלחמת הרשות היא המלחמה בעניני העולם "להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו" — יותר מן המוכרח ע"פ דיני התורה, כלומר, איננו מסתפק בבירור עניני הרשות שנצטווה עליהם בתורה, כי אם מרחיב ומרבה בעבודה לברר גם החלקים הנוספים (בעניני הרשות) שבעולם, והופך אותם לקדושה. לדוגמא: העבודה דנהמא אפום חרבא ליכול[21] (המלחמה בבירור האכילה) — היא לא רק באכילת לחם צר ושתיית מים לחץ, אלא גם כאשר אוכל בשר שמן ושותה יין ישן — הוא עושה זאת לשם שמים. ועד"ז בבירור העולם: איננו מסתפק בבירור חלקו בעולם בלבד והחלק הכי מועט ע"פ ציווי התורה,

12) ודוקא בכח העצמות, שהוא "נמנע הנמנעות" (ראה שו"ת הרשב"א סתי"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב. סה"מ תרע"ח ע' תכ. ועוד) — ראה בארוכה שיחת ש"פ תצא אשתקד (ס' השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 678).

13) ראה אוה"ת ריש פרשתנו: "ברבות . . ע"פ וצא הלחם בעמלק . . אין אומרים צא אלא למי שהוא מבפנים, וכך צ"ל כאן בענין כי תצא, באצי' לא יגורך רע, כי אם בבי"ע, והמלחמה לא שייך רק במקום שיש טו"ר, היינו בבי"ע, וזהו כי תצא".

14) ראה לקו"ת פרשתנו לו, רע"א. ובכ"מ.

15) בהבא לקמן — ראה בארוכה ד"ה כי תצא בסה"מ תרמ"ו (ע' כו ואילך). ובכ"מ.

16) ברכות נד, א — במשנה. וראה מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' תצז.

17) רמב"ם הל' מלכים רפ"ה.

18) ראה גם לקו"ש ח"י וח"כ ע' 2 ואילך. חי"ד ע' 34.

19) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.

20) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

21) זח"ג קפח, ב. וראה לקו"ת נשא כו, ב. ועוד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אלא הוא מחפש אחר מקומות חדשים בעולם שבאפשרותו לבררם, באמצעות יסוד בית־הכנסת, בית־המדרש, בית מעשה מצות.

ד. עפ"ז מובן החידוש ב"כי תצא למלחמה כו'" שקאי במלחמת הרשות:

ההוספה במלחמת רשות מתבטאת לא רק בכמות העבודה, שמרחיב את גבול ישראל יותר מכפי שהוא ע"פ החיוב (במלחמת מצוה) — אלא גם חידוש בעצם העבודה והמלחמה.

ויובן בהקדים תמי' בענין מלחמת הרשות (בעבודת ה'):

יציאת בנ"י למלחמת מצוה בכיבוש ארץ ישראל (מלחמת שבעת עממים) — ה"ז בגלל שכך ציווה הקב"ה בתורתו, ונתן את ארץ ישראל לבנ"י, במילא הם הולכים לכבוש את הארץ ששייכת להם. וזהו גם המענה על הטענה שיכולים אוה"ע לטעון לבנ"י[22] "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים" — "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים[23], כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

אמנם את שאר הארצות שבעולם — לא נתן הקב"ה לבנ"י, אלא להגויים — היתכן שבנ"י יצאו במלחמת רשות לכבוש ארצות נוספות, על כך לכאורה שייכת וחלה טענת "לסטים אתם"?!

ה. ועד"ז היא התמי' בנוגע למלחמת הרשות בעבודת האדם:

הכח שניתן ליהודי להלחם ולכבוש את חלקו בעולם (שבראו הקב"ה באופן של "תחתונים" שמצ"ע אין להם שום שייכות עם קדושה) — ה"ז בכח ציווי התורה לעשות כן, והחלק בעולם נברא מלכתחילה בכדי ובכוונה שיעשו ממנו קדושה.

ואף שלהשגת מטרה זו יש צורך במלחמה — ה"ז בגלל שכך הוא רצון הקב"ה — נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים — שדירתו תהי' דוקא בתחתונים, שהם מצ"ע בבחי' "אויבך", וצריך להלחם בהם כדי לעשותם כלים לאלקות, כנ"ל.

22) פרש"י ר"פ בראשית. וראה גם ב"ר פ"א, ב. תנחומא עה"פ (ראה לקו"ש חט"ו ע' 104 הע' 41).

23) תהלים קיא, ו.

וכמו שמצינו בנוגע למלחמת מצוה דכיבוש ארץ ישראל (מלחמת שבעה עממים): אע"פ שהקב"ה הבטיח ונתן את ארץ־ישראל לאברהם אבינו ("לזרעך נתתי — כבר נתתי"[24]), באופן שמאז (אפילו לפני שבנ"י כבשו את א"י בפועל) שייכת ארץ ישראל לבנ"י לנצח — אעפ"כ רצה הקב"ה שבנ"י יקבלו את ארץ־ישראל בפועל ובגילוי באמצעות מלחמה (כמו שהי' בפועל ע"י כיבוש יהושע), שארץ־ישראל תהי' קודם ברשות גויים [עד שהתורה קוראת לארץ ישראל "נחלת גויים", והתורה מביאה את הטענה שישנה (יכולה להיות) לאוה"ע ש"לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים" — כיון ש"ברצונו נתנה להם"], וע"י המלחמה יכבשו בנ"י את ארץ הגויים, ויעשו ממנה ארץ ישראל, ארץ הקודש.

ועד שכך גם נקבע בבריאה (מלכתחילה) — הכח שבנ"י יוכלו לכבוש את ארץ ישראל (בכדי שיובן ויונח אצלם כיצד אפשר לדרוש מהם גם מצד גדרי העולם), עם ההסברה בשכל (לאוה"ע שטוענים "לסטים אתם") — ש"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו":

אין זה הסבר רק מצד קבלת עול, שהקב"ה יכול לעשות כל שברצונו (מי יאמר לו מה תעשה), אלא הסבר שמובן גם בשכל האדם — שהקב"ה, תיכף כשברא את ארץ־ישראל — "בראה ונתנה" — הוא נתן אותה (במחשבה) "לאשר ישר בעיניו" (לבנ"י), ומה ש"נתנה להם" הוא — כי "ברצונו" של הקב"ה מלכתחילה הי' שהאופן שבו יקבלו בנ"י את א"י יהי' (לא במתנה מלמעלה, אלא) עי"ז שתהי' קודם ברשות, נחלת הגויים, ואח"כ בנ"י יקחוה במלחמה עם הגויים — כי נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, שדוקא מארץ גויים, יעשו בנ"י (ע"י עבודתם) ארץ־ישראל, כנ"ל[25].

במה דברים אמורים, בנוגע למלחמת מצוה, שיש לבנ"י ציווי התורה ללחום ולכבוש את החלק

24) לך לך טו, יח. ירושלמי חלה פ"ב ה"א. וראה גם ב"ר פמ"ד, כב. פרש"י עה"פ.

25) בכל הנ"ל — ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 10 ואילך. ח"י וח"כ שם. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בעולם ולעשותו קדושה — שזה גופא מגלה שהחלק בעולם שייך לבנ"י, ומה שמלכתחילה ניתן לגויים, ה"ז בכדי שבנ"י יכבשו זאת מהם;

אבל כשמדובר אודות מלחמת רשות, לכבוש חלק בעולם שעליו אין שום ציווי בתורה — יש לכאורה מקום לומר, שאין לכך שום נתינת־מקום ע"פ תורה, כי חלק זה ניתן לרשות העולם (גויים), ואסור לבנ"י לכבוש את זה, ולכן אין שום ציווי בתורה לכבוש את זה.

ואדרבה — אם כובשים אותו, ה"ז לכאורה בגדר של "לסטים אתם", כי החלק הזה לא ניתן לבנ"י, היינו שגוזלים את גשמיות העולם מהענינים שהקב"ה מסר ברשות העולם.

ו. על כך באה ההוראה והחידוש מפרשה שלימה בתורה — "כי תצא למלחמה", "במלחמת הרשות הכתוב מדבר": אע"פ שזוהי מלחמת הרשות — הרי זו גם מלחמה ע"פ תורה — "הכתוב מדבר" (ונותן כח) בנוגע למלחמת הרשות, העבודה להלחם ולכבוש עוד חלקים מהעולם (לא רק ארץ ישראל) ולעשות מהם קדושה — כיון שכוונת הבריאה היא, שכל העולם יהי' דירה לו יתברך בתחתונים.

ומה שרק בנוגע לארץ־ישראל נאמר התנאי ש"נטלה מהם ונתנה לנו", ועד"ז בעבודה, שישנם ענינים מסויימים בעולם אשר עליהם התורה אומרת שיש לעשותם קדושה, משא"כ בשאר חלקי העולם לא כתוב בגלוי התנאי שזהו על־מנת שבנ"י יעשו מהם קדושה (הגם שצריכים לעשות את כל העולם כולו לדירה לו יתברך) — הטעם לכך הוא, שאת העבודה הזו נתנה התורה לרשותו של היהודי; אי"ז ע"פ ציווי התורה, אלא דוקא באמצעות חידוש דעבודה בכח עצמו של היהודי — מלחמת הרשות.

אשר עי"ז (מלחמת הרשות) ניתוסף שלימות (לגבי מלחמת מצוה) בהעבודה דלעשות לו יתברך דירה בתחתונים שנפעל בדרך התחדשות[26], שגם בתחתונים שמצ"ע נרגש בהם איך שהם ברשות העולם (ולא כפי ש"נתנה להם" על מנת שיהי' "נטלה מהם ונתנה לנו", שבזה ישנה הנתינת־כח מלמעלה לעשות ממנה ארץ־הקודש), יעשו דירה לו יתברך[27].

ז. אמנם צריך להבין:

מכיון שסוף־סוף מלחמת רשות אינה חיוב מן התורה, אלא דבר של רשות — איך יכול יהודי להעמיד א"ע בסכנה ע"י יציאה למלחמה, אשר מלחמה קשורה עם סכנה [וכמ"ש (בפרשה שלפנ"ז)[28] — "ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה גו'" (והפסוק חוזר ע"כ פעמיים בנוגע ל"האיש אשר נטע כרם ולא חללו" ו"האיש אשר ארש אשה ולא לקחה")].

ועד"ז במלחמה בבירור העולם: עי"ז שיהודי יורד למטה לברר את עניני העולם (דברי רשות), שלשם כך צריך להתלבש בלבושי המתברר, יכול הדבר להזיק לו (ע"ד המתאבק עם כו'[29]), גם בנוגע לשאר עניני העבודה שלו (כולל במלחמת מצוה) —

בשלמא בנוגע למלחמת מצוה, המלחמה בעניני העולם שעליהם ציוותה התורה — הרי אין ברירה אחרת, ועוד ועיקר — ישנה נתינת־כח מהתורה לנצח במלחמה ולא להינזק ר"ל כלל; משא"כ במלחמת רשות — אין ע"ז שום ציווי מפורש בתורה, וא"כ היתכן שיעמיד עצמו בסכנה, היפך הציווי בתורה[30] "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", מתוך ספק — אולי יצליח?!

אמנם יש עילוי וחידוש בעבודה דמלחמת רשות לגבי מלחמת מצוה (כנ"ל), אבל אם זה מביא לידי סכנה, לכאורה עדיף שינצל את הזמן לפעול עבודתו רק בעניני קדושה, ובבירור העולם ע"י מלחמת מצוה, שעלי' ישנה הנתינת־כח וההבטחה כי ודאי יצליח?!

26) ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואילך. חי"ב ע' 74 ואילך. וש"נ. שיחת ש"פ תצא אשתקד (סה"ש תשמ"ט ע' 678 ואילך). ועוד.

27) ראה עד"ז לקו"ש ח"כ ע' 3 (ושם, ע"ד העילוי שבעבודת כיבוש ארץ ז' אומות לגבי העבודה דתומ"צ שלמעלה מבירור העולם). ובכ"מ.

28) שופטים כ, ה ואילך.

29) ראה תניא פכ"ח. וראה משלי כו, ד.

30) ואתחנן ד, טו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ויתירה מזו: עי"ז (הסכנה במלחמת רשות) הוא מעמיד בסכנה את המשך עבודתו (בתור נשמה בגוף) בקיום ציווי התורה (כולל – מלחמת מצוה, כמו מלחמת עמלק בסיום פרשתנו וכיו"ב) – וכל זה למה? בשביל מלחמת רשות! יותר טוב שיתעסק בקיום ציוויי התורה (שבהם יש לו כח התורה להצליח), מאשר להתעסק בדבר שהצלחתו מוטלת בספק, ויתכן שזה יפריע ח"ו לשאר עניני עבודתו בעתיד.

[מובן ופשוט שאין לתרץ, שכיון ש"אדם לעמל יולד"[31] ו"אין לו מה לעשות" – לכן יוצא למלחמת רשות – כי ליהודי יש תמיד מה לעשות בלימוד התורה וקיום המצוות, ולא לצאת במלחמה ולהעמיד א"ע בסכנה על דבר שלא נצטווה בתורה].

ח. ויש לומר שגם זה נכלל בחידוש דפרשתנו – "כי תצא למלחמה על אויבך":

כיון שישנה פרשה שלימה בתורה בנוגע למלחמת הרשות – מובן שע"פ התורה ("הכתוב מדבר") צ"ל אצל יהודי (גם) עבודה זו, לא להתייחס לכך שהיא כרוכה בסכנה [ונוסף לזה – יש על כך גם נתינת־כח מלמעלה – "ונתנו ה' אלקיך בידיך ושבית שביו"[32]].

והגם שאלו הם הפכים: אומרים שיהודי צריך לבחור בעצמו לצאת למלחמה שהיא מלחמת הרשות, אף שהיא כרוכה בסכנה, וביחד עם זה התורה מצווה עליו "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" – הרי ידוע, שהיות ובנ"י קשורים עם הקב"ה שהוא נושא הפכים, לכן הוא תובע הפכים בעבודתו של יהודי, כולל בנדו"ד ההפכים הנ"ל.

ועפ"ז יש לומר בעומק יותר – בביאור ענין מלחמת הרשות:

מכיון שיהודי קשור עם הקב"ה, שהוא נושא הפכים – יש לו כח התחדשות אמיתי לפעול את חיבור ההפכים הנ"ל[33] בהעבודה דמלחמת הרשות:

מציאות העולם ("אויבך") יש לה תוקף (שבא מהקב"ה שברא את "אויבך"), ועד לתוקף בתור מציאות בפ"ע שאין לו שייכות לרשות הקדושה [בניגוד לארץ ישראל, שכבר בתחלת הבריאה נקבע בה מלכתחילה ששייכת לבנ"י], וע"פ שכל יש מקום לסכנה וספק איך אפשר לנצחו (ולכן יתכן ש"אויבך" יקחו שבי ובאופן שזה נעשה "שביו"), וצריכים למלחמה בכדי לנצח את ה"אויבך";

וביחד עם זה יש להיהודי (להיותו קשור עם הקב"ה) הכח מ("הכתוב מדבר" –) "כי תצא למלחמה", במלחמת הרשות – לפעול חידוש בבריאה, שמבלי הבט על כך שהיא מציאות בר־תוקף של עולם (ולכן נראה לעיני בשר כי המלחמה קשורה עם סכנה) – הוא בודאי מצליח וכובש ומנצח את כל חלקי העולם ועושה מהם דירה לו יתברך, כמו שממשיך הפסוק – "ונתנו ה"א בידך ושבית שביו": כאשר יהי' "תצא למלחמה", ה"ז גופא יביא כבר ל"ונתנו ה' אלקיך בידך"[34], בידך דוקא – שבנ"י נעשים ע"ז בעה"ב, ויתירה מזו – "ושבית שביו", גם הדברים שנפלו בשבי' בידי "אויבך", נמסרים ונהפכים לקדושה[35].

והטעם לכך הוא – כיון שיהודי בעצם מציאותו הוא (מלכתחילה) "על אויבך", למעלה מאויבך; יהודי כפי שהוא מציאות אחת כביכול עם הקב"ה ה"ה לכתחילה מעל כל מציאות העולם, ולכן יש לו הכח לצאת למלחמה ולכבוש את כל העולם (ששייך כולו להקב"ה) לעשותו דירה לו יתברך [משא"כ זה שהעולם נחלק לארץ ישראל ושאר הארצות – ה"ז כפי שבנ"י קשורים ובערך לעולם,

31) איוב ה, ז.

32) אבל מ"מ העבודה עצמה היא באה בכח עצמו (מלחמת הרשות), ורק שלאחרי האתעדל"ת "כי תצא למלחמה" נמשך הכח מלמעלה "ונתנו ה"א בידך גו"; משא"כ במלחמת מצוה – יש בזה ציווי ונתינת־כח של התורה עוד קודם העבודה, ואדרבה: הציווי הוא הוא הסיבה להעבודה.

33) ובפרטיות: ההפכים דעבודה באופן חיובי (עשה טוב) ועבודה באופן שלילי (סור מרע). וראה הדרן על הרמב"ם (תשל"ה) שהעבודה דמצות עשה (בירור מציאות העולם) היא מבחי' "מצוי ראשון" (רמב"ם ריש הל' יסוה"ת), והעבודה דמצות לא תעשה (שלילת מציאות העולם) היא מבחינת "אינו מצוי" (שם ה"ב), עיי"ש.

ולהעיר ממחז"ל (שבת קה, ב) "היום אומר לו (היצה"ר) עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך". וי"ל, שכל ענין הרי "זה לעומת זה עשה אלקים", ואדרבה ההתחלה היא בקדושה – ש"עשה כך" ו"עשה כך" הם הענינים דסור מרע ועשה טוב (מ"ע ומל"ת) – ב' קוים בעבודה, וגם היצה"ר יודע ההפכים בעבודתם של ישראל, ומנגד לשניהם ולכללותם.

34) ראה גם מאמרי אדהאמ"צ פרשתנו ע' תפב.

35) ראה ס' השיחות תשמ"ט ע' 679 ואילך.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רק שבעולם עצמו – החלק שלהם הוא ארץ הקודש, המקודשת משאר הארצות[36]].

זאת אומרת, שבמלחמת בנ"י (ע"פ תורה) בבירור העולם ישנם שני אופנים:

(א) מלחמת מצוה – מלחמה הקשורה עם חלק מיוחד בעולם (ארץ ישראל, ובעבודה – הדברים גשמיים שאיתם הוא מקיים מצוה ועניני קדושה), שזה שייך בעיקר להדרגה בעבודה ע"פ ציוויי התורה, כפי שדיני התורה קשורים עם חילוקי המקומות שבעולם בהתאם להחילוקים שבין בנ"י והגויים (ארץ ישראל ושאר הארצות), קדושה וחול, (ב) מלחמת רשות – ששייכת לכל עניני העולם, כפי שבנ"י באים מדרגתם במצב של "על אויבך", עד חד ממש כביכול עם עצמותו ית', שלמעלה מכל חילוקי דרגות שבעולם בין חול וקודש וכו'.

ט. וכשם שזה במלחמה בבירור העולם, כך זה, בפרטיות יותר, גם במלחמת היצר של יהודי בעבודתו הפרטית בבירור הגוף ונה"ב (כנ"ל סוס"ב), שגם לאחרי שיהודי סיים את ה"מלחמת מצוה" (עד כמה שהוא מחוייב ע"פ הציווי), צ"ל אצלו "מלחמת הרשות", "כדי להרחיב גבול ישראל כו'".

ויש לומר שזהו ע"ד המבואר בתניא[37] בביאור מאחז"ל[38] עה"פ[39] "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", "עבדו ולא עבדו תרווייהו צדיקי גמורי נינהו ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד" – ש"ההפרש בין עובד אלקים לצדיק שעובד הוא לשון הוה שהוא באמצע העבודה שהיא המלחמה עם היצה"ר להתגבר עליו כו' שהוא באמת עבודה ועמל גדול להלחם בו תמיד, והיינו הבינוני, אבל הצדיק נקרא עבד ה' בשם התואר כו', כבר עבר וגמר לגמרי עבודת המלחמה עם הרע כו'",

וממשיך ומבאר, שעד"ז הוא ההבדל (בבינוני עצמו) בין העבודה ע"פ טבע דקדושה ("שהוא מתמיד בלימוד בטבעו", או "הרגיל עצמו ללמוד בהתמדה גדולה ונעשה ההרגל לו טבע שני"), שנקרא "לא עבדו", כיון שבזה אין שום מלחמה, ו"עובד אלקים" הוא מי שלוחם ומשנה טבע רגילותו – כמבואר שם בביאור הענין ד"עובד אלקים מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד" – כי "בימיהם הי' הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים כו', ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתירה על הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן ועולה על גביהן ביתר שאת וביתר עז להיות נקרא עובד אלקים כו'".

זאת אומרת: גם כאשר קיים עם גופו ונה"ב "מלחמת מצוה" – הוא עבד על עצמו ופעל שההרגל שלו בעניני קדושה נעשה אצלו טבע שני, ועד ליתירה מזה – הוא סיים את ה"מלחמת מצוה" (כפי שזה ע"פ ציווי התורה) עם הגוף ונה"ב, עד שנעשה צדיק גמור (עבודתו בתומ"צ היא בתכלית השלימות) – הווא אמינא, שכעת איננו צריך יותר להלחם, כי טבעו נעשה טבע דקדושה והוא כבר צדיק גמור, במילא יכול להתעסק רק ב"ילכו מחיל אל חיל"[40] בעניני קדושה, במקום לחפש עוד מלחמה.

על זה אומרים לו, שתכלית השלימות בעבודה היא – שיהי' "עובד אלקים", וזה נעשה עי"ז שאיננו מסתפק במלחמה שהיא ע"פ ציווי התורה, אלא יוצא ל"מלחמת הרשות" ("כי תצא למלחמה")[41] לשנות גם את טבע הקדושה שלו, שעי"ז נפעל חידוש גדול יותר (מע"י המלחמה עם היצר הרע [ע"ד האמור לעיל (סוס"ז), ששלימות ההתחדשות בעולם נפעלת ע"י מלחמת הרשות יותר מאשר ע"י מלחמת מצוה]).

ויתירה מזו: אפילו אם נלחם כבר "מלחמת הרשות" ושינה את טבע רגילותו בעבר – היתה לכאורה הו"א לחשוב, שזה כבר די ומספיק, ולשם מה – טוען היצר – עליו להמשיך להסתכן ולהלחם (האם במצבו הוא כדאי כל הסיכון והמלחמה בכדי

36) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ז הי"ב.
37) פרק טו.
38) חגיגה ט, ב.

39) מלאכי ג, יח.
40) ל' הכתוב – תהלים פד, ח.
41) ראה ל"ת להאריז"ל פרשתנו, שכל היוצאים למלחמה (ב"כי תצא למלחמה") היו צדיקים גמורים. וראה שיחת כל היוצא למלחמת בית דוד (סה"ש תש"ב ע' 141 ואילך).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שיקבל תואר נוסף של "עובד אלקים"?!...) — אומרים לו, ששלימות היא דוקא כשהוא "עובד אלקים" לשון הוה, אפילו כאשר שנה פרקו מאה פעמים ואחד וזה נעשה טבע רגילותו — עליו ללמוד מאה פעמים ושתים, וכן הלאה.

י. ומזה ישנה גם הוראה בנוגע לזמן זה — חודש אלול:

היצר יכול לבוא ולטעון ליהודי: מכיון שכל ישראל בחזקת כשרות[42], בודאי קיים כל יהודי את כל עניני העבודה דחודש אלול, ולא רק במשך יום אחד, אלא עברו כבר למעלה מעשרה ימים בחודש זה, עשרה ימים רצופים בעבודה של "אני לדודי ודודי לי"[43], והוספה בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור, עם כל הענינים שבנ"י מוסיפים בחודש אלול (כמדובר בהתוועדויות שלפנ"ז[44]) — במילא, אפשר עכשיו "לנוח", או עכ"פ — להמשיך לעשות את העבודה, אבל בסדר והדרגה, ובפרט שישנה כבר הרגילות בזה במשך עשרה ימים רצופים וכו' וכו'. ואפילו אם רוצים להוסיף בעבודה — אפשר להוסיף בזה, אבל אין כל הכרח להגיע לכך באמצעות "מלחמה", עם רעש ו'שטורעם' — שכן כבר אין לכאורה עם מי להלחם. ואפילו אם יש במה להלחם — הרי עדיף לפעול בקדושה, מאשר להתעסק במלחמה שדורשת תצא למלחמה.

ושאלה זו מתחזקת בדורנו זה במיוחד: להיותו דור האחרון של הגלות (ולאחרי ריבוי הענינים של עבודת המלחמה שפעלו בנ"י במשך הדורות עד וכולל דור זה), שיהי' גם דור הראשון דהגאולה — הי' לכאורה מתאים יותר שיתכוננו לפעול בהעבודה דלע"ל באופן של עליות (ילכו מחיל אל חיל) בקדושה עצמה, מאשר להתעסק עם עניני מלחמה.

על כך ישנה ההוראה מהפרשה "כי תצא למלחמה על אויבך" (שקורין אותה תמיד בחודש אלול[45]), שצריך לעשות העבודה דחודש אלול באופן של מלחמה, הן בנוגע לעצמו — להילחם ולשנות טבע רגילותו, גם טבע הקדושה, והן בנוגע להעבודה בעולם — ללחום ולכבוש חלקים בעולם שעדיין לא חדורים לגמרי בקדושה, ולעשותם דירה לו יתברך.

ובנוגע לדורנו זה — אדרבה: להיותו הדור האחרון בגלות ודור הראשון דהגאולה — מוטלת עלינו אחריות יתירה לסיים את המלחמה, ולהכין את הדרך ל"ילחם מלחמות ה'" של משיח צדקנו[46] [ועד"ז ע"י הניצוץ משיח שבכל א' מישראל[47]].

יא. ובנוגע לפועל:

כל יהודי צריך להוסיף — באופן של מלחמה ושינוי הטבע — בכל הענינים דחודש אלול, ובכללות — העבודה ד"אני לדודי ודודי לי", ההתקרבות דבנ"י עם הקב"ה מתוך אהבה[48] (ושמחה), ע"י קיום התורה ומצוותי'.

ובמיוחד — ע"י ההוספה בלימוד התורה (ובפרט — מתוך אהבה), שעי"ז מתאחדים במיוחד עם הקב"ה (אשר "הכניס" את עצמו בתורתו, "אנא נפשי כתבית יהבית"[49]), ב"יחוד נפלא כו'"[50],

להוסיף בעצמו בלימוד התורה, וכמו"כ להשפיע על יהודים נוספים — אנשים ונשים, ובהדגשה מיוחדת — טף, תינוקות של בית רבן[51]

42) רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ב ה"ב.

43) ר"ת אלול (אבודרהם סדר תפלת ר"ה. סדר היום (בסדר ר"ח אלול). פע"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים שה"ש עה"פ. מט"מ סתשע"ח. ב"ח לטואו"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו)).

44) ראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ ראה וש"פ שופטים שנה זו.

45) ראה ל"ת להאריז"ל שם, ש"ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים" (פרשתנו כא, יג) קאי על חודש אלול.

46) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ד.

47) ראה מאור עינים ס"פ פינחס. וראה גם סה"מ תרמ"ג ע' ע.

48) דאף שכל השנה זמנו הוא* — יש בזה הדגשה מיוחדת בחודש אלול שר"ת שלו הוא "אני לדודי ודודי לי", ודוקא בחודש זה הקב"ה הוא "מלך בשדה" (לקו"ת ראה לב, ב).

49) שבת קה, א (כגירסת העין יעקב).

50) תניא פ"ה. וראה משיחות ש"פ שופטים ס"ט (לעיל ע' 199).

51) ראה השיחה בקשר לסיום השלשים של הרה"ח וכו' ר' יעקב יהודה העכט ע"ה (נדפסה לקמן ע' 232).

*) ולהעיר שיש נוהגין לומר ולקרות שיר השירים (שתוכנו ע"ד האהבה בין הקב"ה וכנס"ר) בזמנים מסויימים במשך השנה. ולפי מנהג חב"ד – שאין אומרים זה (אפילו בלי ברכה) [מלבד יוצא מן הכלל שיש נוהגין לומר שה"ש בליל הסדר, ובפרט בליל שני – כפי שנהג אאמו"ר ז"ל], י"ל כי כל השנה זמנו הוא ע"י הלימוד בשיר השירים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

— שיוסיפו בלימוד התורה, ובפרט — בשיעורי תורה ברבים.

וכמו"כ — ע"י נתינת הצדקה, שהיא מאחדת בנ"י ביחד, שזה נעשה כלי לאהבת ה' ואהבת ישראל ע"י הקב"ה ("אני לדודי ודודי לי").

וגם בשאר קוי העבודה דחודש אלול — עבודת התפלה, עבודת התשובה, והשלימות בכל זה — באופן של גאולה[52].

יב. ומענין לענין:

חודש אלול הוא גם הכנה לקראת ראש השנה והמועדים דחודש תשרי בכלל (החל מר"ח אלול, שלשים יום קודם ראש ראש השנה, ובפרט מט"ו אלול — שבועיים קודם ר"ה, ושלשים יום קודם חג הסוכות). ולכן ה"ז זמן המתאים לספק את צרכי החג לכל אלו שזקוקים לכך, מתחיל מראש השנה — כשישנו החיוב של "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו"[53] (כמדובר כמ"פ בארוכה[54]), ועד"ז צרכי החג דערב יוהכ"פ ומוצאי יוהכ"פ, ולאח"ז — חג הסוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה.

ובהדגשה מיוחדת בקביעות שנה זו — כששני ימי ראש השנה (גם בארץ ישראל) חלים בימי חמישי וששי, ובמילא נכנסים מהם תיכף ליום השבת, ועד"ז (בחוץ לארץ) גם בנוגע לחג הסוכות ושמיני עצרת ושמחת תורה — צריכים לספק את הצרכים דג' ימים רצופים.

ויהי רצון, שזה יוסיף עוד יותר בברכת כתיבה וחתימה טובה לכל יהודי ולכל בנ"י, לשנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה, בגשמיות וברוחניות גם יחד,

עדי הברכה הכי עיקרית — הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, אשר ילחם מלחמת ה' וינצח, "ונתנו ה' אלקיך בידך", ו"ושבית שביו" — עיקר השבי' (שאוה"ע רדפו אחרי') — בית המקדש, עי"ז שחוזרים למקומם המשכונות דבית ראשון ובית שני[55], ביחד עם המשכן שעשה משה, ועוד ועיקר — בנין בית המקדש השלישי, מקדש אד' כוננו ידיך[56],

ואזי יקויים בפשטות "(והי'[57] כי) תבוא אל הארץ גו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו'" ומביאים הביכורים בביהמ"ק השלישי,

ואז ישנה גם שלימות ענין המלחמה, "כי תצא למלחמה" — מלחמה מלשון לחם — "לחמי לאשי"[58], עבודת הקרבנות בביהמ"ק,

וכל זה — תיכף ומיד ממש.

52) כידוע החמשה ראשי תיבות של "אלול" שכוללים כל הקוים בעבודה: "אנה לידו ושמתי לך" (תורה), "אני לדודי ודודי לי" (תפלה), "איש לרעהו ומתנות לאביונים" (גמ"ח), "את לבבך ואת לבב" (תשובה), "אשירה לה' ויאמרו לאמר" (גאולה) — ראה לקו"ש ח"ט ע' 297 ואילך. חכ"ד ע' 177. שם ע' 313 ואילך. ס' השיחות תשמ"ח ע' 599 ואילך. ועוד.

53) נחמי' ח, יו"ד. הובא בב"י ושו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ג ס"ד.

54) לקו"ש חי"ד ע' 369 ואילך. ועוד.

55) ראה פרש"י ר"פ פקודי.

56) בשלח טו, יז ובפרש"י.

57) תבוא כו, א־ב.

58) פינחס כח, ב.

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום חמישי עמ' א

וְאֵין מוֹעֲלִין בַּמֶּה שֶׁבְּתוֹכָן – לדברי שניהם, בין תנא קמא ובין רבי שמעון בן אלעזר, אין מועלים אלא בבור ובשובך, וכדעת רבי יהודה ורבי יוסי לעיל.

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרבה, **וְאֶלָּא הָא דְּתַנְיָא** – אין לומר כן, שאם כן יש להקשות במה ששנינו בסיפא של ברייתא זו, **הִקְדִּישָׁן מְלֵאִין, מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְמַה שֶׁבְּתוֹכָן. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַחֲלִיף** – החליף שיטתו, כלומר, שדעתו בנידון זה בהיפך מהמקרה שברישא, שאילו הקדישן ריקנין ונתמלאו, דעתו שמועלין במה שבתוכן, ומאידך באופן זה שהקדישן מלאין סובר בהיפך שאין מועלין במה שבתוכן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לקוטי שיחות

פרשת תצא

כרך כד, ג

מתורגם ללשון הקודש

א.
המחלוקת בכלאים בחרישה – בכל המינים, או רק בחיבור טמא וטהור

בקשר עם הפסוק[1] "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", נאמר במשנה במסכת בבא קמא[2]: "אחד שור ואחד כל בהמה .. אלא שדיבר הכתוב בהוה", והגמרא[3] מסבירה, ש"כלאים דחרישה יליף שור שור משבת"[4] (דכתיב[5] שורך וחמורך וכל בהמתך, רש"י).

בפרטי דין זה מוצאים מחלוקת בין הראשונים:

הרמב"ם פוסק[6], "אחד שור וחמור, ואחד כל שני מינין שאחד טמא ואחד טהור .. לוקה מן התורה" (ומסיים "אבל מדברי סופרים שני מינין שהן כלאים בהרבעה (כלומר, כל שני מינים, טהורים או טמאים) אסורים לחרוש בהם כאחד ולמשכן ולהנהיגם");

אך רבינו אשר (הרא"ש) כותב על כך[7] "ואין דבריו נראין", ופוסק, כי אפילו אם שניהם טהורים או שניהם טמאים, גם כן עובר על האיסור מן התורה.

ויסוד המחלוקת הוא בפירוש המשנה במסכת כלאים[8]:

המשנה אומרת[9] "כלאי בהמה מותרים לגדל ולקיים [=להשתמש בבהמה שנולדה מהכלאה] ואינם אסורים אלא מלהרביע .. (והמשנה שלאחריה ממשיכה) בהמה עם בהמה וחיה עם חיה .. טמאה[10] עם טמאה וטהורה עם טהורה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה אסורין לחרוש כו'".

לומד הרא"ש כי "מתניתין (המשנה השניה) כוללת יחד טמאה עם טמאה טהורה עם טהורה טהורה עם טמאה וטמאה עם טהורה", זאת אומרת, האיסור של "כלאים דחרישה"[11], קיים גם בטמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה.

ואילו הרמב"ם בפירוש המשניות לומד, כי המקרים הראשונים במשנה השניה, באים בהמשך לאיסור הרבעה שבמשנה הראשונה, ורק המקרים של "טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה" נמשכים לסיום בו נאמר ש"אסורין לחרוש כו'".

ופירוש משנה זו לפי הרמב"ם הוא – ובפרט לפי גירסתו[12] שהמשנה פותחת "במה דברים אמורים (שהם אסורים רק "מלהרביע") "בהמה עם בהמה כו', אבל טמאה עם טהורה .. אסורין (גם) לחרוש כו'".

ויש לומר, שגם סברא יש בדבר, וסיבת המחלוקת היא לא רק מצד פירוש המשנה, אלא מצד הסברא, ואדרבא – מצד מחלוקת בסברא משתלשלת המחלוקת בפירוש המשנה וקביעת הגירסא בה.

ב.
"דיבר הכתוב בהווה" – באופן גורף, או שבדוגמה יש דיוק מסויים

לכאורה היה ניתן ללמוד, כי המחלוקת נעוצה בפירוש של הכלל "דיבר הכתוב בהווה", המופיע במשנה במסכת בבא־קמא גם לגבי כלאי בהמה:

לפי הרא"ש, כאשר אומרים "דיבר הכתוב בהווה",

---

1) פרשתנו כב, יו"ד.
2) ספ"ה (נד, ב).
3) שם.
4) וכן הובא ברא"ש ב"ק שם ובהלכות קטנות הלכות כלאים ס"ה. רדב"ז על הרמב"ם הל' כלאים פ"ט ה"ח בתחלתו. אבל ראה תויו"ט ב"ק שם. וראה לקמן הערה 30.
5) ואתחנן ה, יד.
6) הל' כלאים פ"ט ה"ח. וראה פיה"מ ב"ק שם. כלאים פ"ח מ"ב. סהמ"צ מל"ת ריח.
7) בהל' קטנות שם. הובא בכס"מ לרמב"ם שם. ב"י לטויו"ד סרצ"ו ד"ה כל העושה.
8) ראה רדב"ז לרמב"ם שם ובפירושי ר' חיים פלטיאל עה"ת כאן (ירושלים תשמ"א).
9) פ"ח מ"א־ב.
10) במשניות דהרמב"ם (קאפח – משא"כ בפיה"מ שלפנינו) מכאן ואילך – הסדר מהופך וטהורה קודם, וצ"ע.
11) ל' הגמ' ב"ק שם.
12) ובמלאכת שלמה (כלאים שם) ובברכ"י (יו"ד סי' רצז סיו"ד)

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הכוונה היא באופן מוחלט, רק משום שזהו "הווה". כלומר, לא ניתן למעט ולשלול אף מקרה מכך שהתורה אומרת "בשור ובחמור", האיסור איפוא חל על כל סוגי הבעלי־חיים.

לעומת זאת לדעת הרמב"ם, למרות שאומרים כי "דיבר הכתוב בהווה", אך אין מסתבר לומר שאין שום לימוד מכך שהפסוק מפרט ולא אומר באופן סתמי "כלאים" וכיוצא בזה. לכן אומר הרמב"ם, שלומדים[13] מכך בנוגע לסוג הכללי, שחייב להיות אחד טהור ואחד טמא.

[ואף שביחס לדינים אחרים הנמנים במשנה בבבא־קמא (כמו "נפילת הבור", ו"תשלומי כפל" וכדומה) הכל סבורים כי הכוונה לכל בהמה וחיה ועוף, והסיבה שהתורה מציינת "שור וחמור" הוא רק מפני ש"דיבר הכתוב בהווה" - אך לגבי כלאים הדבר שונה:

לגבי "נפילת הבור" וכיוצא בזה, הרי עיקר הענין הוא — תשלומים עבור נזק שנגרם לבעל־הבית[14], ואין כל סברא לחלק בין סוגי בעלי־חיים להם הזיק[15];

לעומת זאת, לגבי כלאים דחרישה, שתוכן האיסור הוא חיבור של שני מינים יחדיו, והתורה מדייקת לכתוב (לא "בהמתך" סתם, כמו בכלאים דהרבעה[16], אלא) "בשור ובחמור" — לומדים מכך, שזהו רק במין טהור וטמא].

אך בעיון מדוקדק לא ניתן לפרש כך: לומר שיש בפירוט דיוק כלשהו, הוא היפך המשמעות הפשוטה של "דיבר הכתוב בהווה".

ונוסף על זה: כאשר הרמב"ם מפרש את המשנה בבבא קמא, הוא כותב בנוגע לכלאים דחרישה[17] שהכוונה היא לכל שני מיני בהמות (גם טהור וטהור וגם טמא וטמא), אך מוסיף "וזה מדרבנן אבל מן התורה אינו אסור .. אלא בהמה טהורה וטמאה בלבד דומיא (=דומה) דשור וחמור"; במילא מובן, כי גם לדעת הרמב"ם מוסב הכלל "דיבר הכתוב בהווה"" שבמשנה על כל המינים[18]. ואם כן לא ניתן להסביר ולתלות את שיטת הרמב"ם בפירוש הכלל "דיבר הכתוב בהווה"[19].

ג.

כלאים דחרישה: סייג להרבעה, או משום צער בעלי חיים

בטעם האיסור של כלאים דחרישה מצינו דעות שונות:

יש אומרים[20], כי האיסור הוא "משורש איסור הרבעת הבהמה כלאים"[21], משום ש"דרך כל עובד אדמתו להביא צמדו ברפת אחת וירכיב אותן"[22].

ויש אומרים[23] ש"מטעמי מצוה זו ענין צער בעלי חיים".

ועל פי זה אפשר לומר, כי בכך מתבטאת מחלוקת הרמב"ם עם הרא"ש:

לדעת הרא"ש איסור זה הוא "משורש איסור הרבעת בהמה", משום שסוף סוף מביאה החרישה יחדיו להרבעה; ובמילא האיסור תקף בכל שני מינים יחדיו, בדיוק כמו בכלאים של הרבעה.

ואילו לדעת הרמב"ם איסור זה הוא משום צער בעלי חיים —

ולכן האיסור מן התורה הוא רק בטהורה עם

הובאה ג"כ גירסא זו, ושם גם הגי' במשניות "אבל טמאה עם טהורה כו'", וכ"ה בכמה כת"י דמשניות — ראה משניות זרעים עם שינוי נוסחאות (ירושלים, תשל"ב). וש"נ.

13) ראה לשונו בפיה"מ כלאים וב"ק שם. רדב"ז שם בתחלתו.

14) ראה בגמרא ב"ק שם "כל דאית לי' בעלים". וכיו"ב. וראה ב"י לטור חו"מ ר"ס שפט ד"ה ומ"ש רבינו.

15) ושאני זה דלמדין (ב"ק כח, ב. וש"נ) "שור ולא אדם חמור ולא כלים" כפרש"י שם (נד, א) "שאינו מין בהמה". וראה פרש"י שם נג, סע"ב ד"ה שור. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 145.

16) קדושים יט, יט.

17) וצ"ע ברדב"ז לרמב"ם שם דכ' "והך דפ' הפרה נמי בכלאים דהרבעה היא ולא בכלאים דהנהגה דומיא דשור וחמור". ואולי מדייק בלשון הרמב"ם בפיה"מ (ב"ק) "אלא מאמרו לכלאים שהוא רומז למה שאמר לא תחרוש כו'", ואינו מפרש בכלל כלאים דהרבעה, לפי שזהו הפי' הפשוט במשנה. אבל ראה פיה"מ כלאים שם. וצ"ע.

18) וכן מוכח גם בפיה"מ כלאים שם (בסופו). וצ"ע כיצד יפרש הלשון "דבר הכתוב בהוה" על ענין שהוא מדרבנן. וכ"כ במו"נ ח"ג פמ"ט. וי"ל שהוא ע"ד אסמכתא. וראה לקמן הערה 29.

19) ועוד: הרי בגמ' (ב"ק שם) ילפינן מכתובים "שור שור משבת" "בהמתך בהמתך משבת". וראה הנסמן לעיל הערה 4. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך דבר הכתוב בהוה. ב"ח חו"מ שם. לקו"ש שם ע' 138 וע' 145.

20) רמב"ן ובחיי כאן ובקדושים יט, יט. מו"נ שם. פענח רזא כאן. חינוך מצוה תקנ.

21) ל' החינוך שם.

22) ל' הרמב"ן שם ושם. ולהעיר דעפ"ז מצינו עוד מצוה דאורייתא מטעם סייג — ראה לקח טוב (להר"י ענגל) כלל ח.

23) חינוך שם. בעה"ת ובעה"ט ופענח רזא ופי' א' בחזקוני כאן. ועוד. וראה פי' ר' חיים פלטיאל שם. וראה ראב"ע כאן (ופי' הג' בחזקוני). אבל ראה מ"ש עליו הבחיי.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

טמאה, בדוגמת שור וחמור, משום שדוקא במקרה כזה שייך הטעם "שזה מעלה גרה וזה לא יגר וחושב שהלה אוכל ויש לו צער בעלי חיים"[24]. או, בהתאם להסבר בספר החינוך, שטעם הצער הוא "שיש למיני הבהמה והעופות דאגה גדולה לשכון עם שאינן מינן וכל שכן לעשות עמהם מלאכה", ועיקר הצער הוא "בשני מינין שהם כגון שור וחמור שהאחד טהור והשני טמא שטבעם רחוק מאוד זה מזה".

אך קשה לפרש כי כל האיסור של כלאים דחרישה הוא רק משום צער בעלי חיים, משום שבתורה נאמר הפסוק "לא תחרוש גו'" בין הפסוקים של איסורי כלאים[25] (כלאי הכרם וכלאי בגדים)[26], וגם במשנה[27] הדינים של כלאים דחרישה – מופיעים במסכת כלאים, ברצף אחד עם "כלאים דהרבעה"[11].

ובפרט שהרמב"ם עצמו מבאר בספרו 'מורה נבוכים'[28], שהטעם של כלאים דחרישה הוא "כי אם יקבץ בין שניהם פעמים ירכיב אחד מהם על חבירו"[29].

ד.
כלאים דחרישה הוא סוג שונה של "כלאים"

ויש לומר כי מחלוקתם היא, האם העניין של כלאים דחרישה הוא חלק מכלאים דהרבעה, או שזהו דין בפני עצמו*[29]:

הרא"ש סובר כי כלאים דחרישה הוא אותו ענין כמו כלאים דהרבעה, והרמב"ם סובר שזהו ענין בפני עצמו[30].

והסברת המחלוקת (האם הכלאים דחרישה הוא אותו ענין כמו כלאים דהרבעה): כלאים תוכנו – "עירוב", "תערובת"[31]:

לדעת הרמב"ם האיסור של כלאים דהרבעה קשור עם תערובת ניכרת וגלויה – כתוצאה מפעולת ההרבעה נוצר ולד עם מראה מיוחד ותכונות גוף... המהוה מין חדש שהתהווה מהרכבת שני מינים דוקא[32]; לעומת זאת בכלאים דחרישה ענין התערובת אינו משפיע וניכר בחרישה...

ולכן לדעת הרמב"ם, מכיון שכל אחד מהם הוא ענין בפני עצמו – יש חילוק בין כלאים דהרבעה (שהם בכל שני מינים), וכלאים דחרישה (שהם דוקא מין טהור ומין טמא).

אך הרא"ש סובר כי בשניהם, הן בכלאים דהרבעה והן בכלאים דחרישה, האיסור הוא פעולת החיבור של שני המינים – ובמילא בשניהם הדין שווה.

---

24) ל' הפענח רזא שם. ועד"ז הוא בבעה"ת ובעה"ט וחזקוני שם.
ואף שגם במינין טמאין יש מעלי גרה (הגמל וכו'), י"ל, דכיון שע"ד הרגיל הוא בטהורים דוקא, לכן כל האיסור נאמר מלכתחילה בטהור וטמא. וע"ד (ולא ממש) שמבאר במו"נ (ח"ג פל"ד) שהתורה על הרוב תדבר כו'. ועצ"ע.

25) ראה בחיי כאן.

26) אבל י"ל שנאמר בתורה בסמיכות אף שאינו מאותו הטעם כיון שהפעולה יש בה דמיון לכלאים. וראה ראב"ע כאן וחזקוני כאן; ונסמכה כאן לפי שדבר לעיל בענין זריעה, ובשביל הזריעה סמך כאן שעטנז.

27) וכן ביד החזקה להרמב"ם (כנ"ל).

28) שם. ובחינוך שם: שרש המצוה כתב הרמב"ם שהוא משורש איסור הרבעת הבהמה כלאים כי דרך כו' (ומביא הלשון כברמב"ן פרשתנו כאן וקדושים שם).

29) ואף שאין הכרח שיתאים טעם המצוה במו"נ שם עם שיטתו להלכה בספר היד (ובסהמ"צ ופיה"מ), ובפרט בנדו"ד שבמו"נ שם מפורש "והראי' ע"ז היות הדין הזה כולל זולת שור וחמור אחד שור וחמור ואחד כל שני מינין אלא שדבר הכתוב בהוה" (ועד"ז הוא בהעתקת קאפח), דלא כדעתו בהלכה* (ודוחק לומר שבמו"נ כתב הטעם והדין כפי שהוא מדרבנן, ומה"ת הוא מטעם צער בע"ח כנ"ל)
– מ"מ באם דעתו להלכה ביד מיוסדת בטעם האיסור, מסתבר שמתאים למ"ש במו"נ (ששם ביאר טעמי המצות) – משא"כ לפי הביאורים דלקמן ס"ד וה' (שאין יסודם בטעמי המצוה)
*29) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 6-125

30) להעיר שבתויו"ט ב"ק שם פליג על דעת הרע"ב שם, דכלאים דהנהגה ילפינן שור שור משבת. וס"ל דלמסקנת הגמ' כלאים מכלאים ילפינן ולא צריכא קרא לחודא כו' דלמסקנא כלאים חד שמא ואין צריך אלא לאגמורי בחד והוא הדין לאידך דמשום הכי מתניתין נמי לא תנן אלא כלאים חדא וכללא לתרתי כו'**.
והרי דעת הרע"ב שם היא כדעת הרמב"ם דמה"ת אינו חייב אלא בשני מינים שאחד טמא ואחד טהור (וראה רש"ש לתויו"ט שם). ובתויו"ט כלאים שם מ"ב, אף שהביא גם דעת הרמב"ם, מ"מ הביא ראי' לדעת הרא"ש. וראה קול הרמ"ז לתויו"ט ב"ק שם.

31) ת"א ותיב"ע עה"פ פרשתנו כב, ט. קדושים יט, יט. ועוד.

32) ראה בחיי פרשתנו עה"פ. רמב"ן קדושים יט, יט.

---

*) אבל ראה חמדת ישראל על סהמ"צ להרמב"ם מל"ת ריח. דמדייק מל' הרמב"ם "אמנם מן התורה אינו חייב מלקות כו'" דמשמע דס"ל להרמב"ם דכל שני מינין אסורים מן התורה רק מלקות אינו חייב מה"ת אלא בכלאים דטומאה וטהרה. ולהעיר, דלשון הרמב"ם בהל' כלאים שם הוא "אבל מדברי סופרים". וידועה דעת הרמב"ם (סהמ"צ שורש ב'. פיהמ"ש כלים פי"ז מי"ב) שכל דבר הנלמד באחת מי"ג מדות נק' דברי סופרים, אף שלכמה מפרשים גם לדעתו הם מן התורה אלא שלא נמנו במנין המצות (מפרשי סהמ"צ שם (מג"א ומרגניתא טבא), מ"מ וכ"מ הל' אישות פ"א ה"ב. ועוד).

**) ולהעיר דפיה"מ ב"ק שם: אלא מאמרו לכלאים שהוא רומז למה שאמר ית' לא תחרוש בשור ובחמור. אבל בפרש"י במשנה ב"ק שם ד"ה לכלאים כתב (בפשטות) "להרבעה" ומסיים "וכן לענין כלאים דהנהגה", ובגמרא שם מקדים "כלאים דחרישה" ל"כלאים דהרבעה" וראה לעיל הערה 17. ואכ"מ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ה.

האיסור: פעולת החיבור, התנאי: כאשר נוצר "עירוב"

אך הביאור האמור אינו "חלק" לגמרי לדעת הרמב"ם:

מכך שהרמב"ם פוסק כי: א) "מותר להכניס שני מינין לסהר [=מרחב סגור] אחד ואם ראה אותם רובעים זה את זה אינו זקוק להפרישן"[33], ב) "מי שעבר והרכיב בהמתו הרי הנולד מהם מותר בהנאה"[34], ג) האיסור מן התורה הוא רק כאשר הוא עושה את המעשה בידו[35] — משמע שבכלאים דהרבעה גדר האיסור אינו קשור עם כך שנולדים מפעולה זו תולדות שניכר וגלוי בהם ענין ההרכבה, אלא עצם מעשה ההרכבה (ההרבעה) אסור[36].

ועל פי זה כלאים דחרישה הוא גדר בכלאים דהרבעה, שניהם הם "משם אחד", כפי שמשמע גם מכך שהרמב"ם כולל אותם בפרק אחד בהלכות כלאים[37] — משום שאצל שניהם גדר האיסור שווה — פעולת החיבור.

ויש לומר טעם החילוק ביניהם:

התוכן של איסור כלאים הוא, שמחברים שני דברים שהם בניגוד זה לזה, על־ידי פעולת האדם נעשה כאן "חפצא" של כלאים[38].

אך אופן העירוב שלהם, אינו שווה בכל המקרים, והדבר תלוי באופן החיבור:

בהרבעה, שם החיבור הוא בתכלית, ובלשון הכתוב[39] "והיו לבשר אחד", נעשה בכל שני מינים חפצא של כלאים — תערובות, לפי שהקדוש־ברוך־הוא קבע כי החיבור של כל מין יהיה דוקא "למינהו"; אך בכלאים דחרישה, מכיון שהחיבור שלהם הוא רק בעניין שמחוץ להם, אין הם נעשים כלאים, אלא אם כן המלאכה... נעשית על־ידי שני מינים[40] שאחד טהור ואחד טמא, שהם הפכים גם בענינים שמחוץ להם (בנוגע לאכילת האדם...)[41] — ואז נוצרת כאן תערובת[42] — כלאים[43].

ו.

שני טעמי האיסור על פי חסידות

ביאור המחלוקת בפנימיות הענינים:

מוצאים בחסידות[44] שני ביאורים לגבי האיסור של "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו":

א) "ענין הלאו דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו היינו להרחיק קליפת החמור שלא תקבל מבחינת הקדושה"[45].

ב) ב) האיסור הוא משום ש"שור" הוא בחינת גבורות ו"חמור" הוא בחינת חסדים — ו"אסור לערבם יחד"[46].

ואלו ואלו דברי אלקים חיים[47], ויש לומר, כי שני ביאורים אלו הינם בהתאם למחלוקת הרמב"ם והרא"ש:

לפי שיטת הרמב"ם, שהלאו של "לא תחרוש" הוא דוקא במין טהור עם מין טמא, הרי טעם האיסור הוא שה"קליפה" לא תקבל מהקדושה [משום שמין טהור שרשו הוא מקליפת נוגה שיכולה להתעלות לקדושה, ואילו מין טמא שורשו מג' קליפות הטמאות[48]; ולכן כאשר עושים מלאכה עם מין טהור ביחד עם מין טמא — עשוי המין הטמא "לקבל" מהמין הטהור].

---

33) הל' כלאים פ"ט ה"ב.

34) שם ה"ג.

35) שם ה"א. ועד"ז בסהמ"צ מל"ת ריז.

36) וכ"מ במו"נ שם בטעם איסור כלאי בהמה: "ומאסה התורה שישפיל איש מישראל מעלתו לזה ומעשה כו'", עיי"ש.

37) בפ"ט שם.

ולהעיר מפיה"מ להרמב"ם כלאים שם (הובא בכס"מ לרמב"ם שם): אבל בהמה טמאה עם טהורה יש בה תוספת על איסור ההרבעה והוא שהם אסורים לחרוש כו'.

38) להעיר מצפע"נ מהד"ת עו, סע"ד ואילך.

39) בראשית ב, כד.

40) ועפ"ז אולי יש לבאר טעם הדעות (ראה שעה"מ לרמב"ם הל' כלאים שם ה"ה קרוב לסופו. ועוד. וכ"כ בפי' ר' חיים פלטיאל שם) דלדעת הרמב"ם בהמה וחי' אפילו שניהם טהורים לוקה מן התורה, כיון שהוי שני שמות (שני סוגים), עיי"ש.

41) ולהעיר מלשון החינוך שם (הובא לעיל ס"ג) שטהור וטמא "טבעם רחוק מאד זה מזה". וראה בארוכה במפרשי התורה בטעם מאכלות אסורות.

42) להעיר מדעת ולשון הרמב"ם הי"א שם ב"בהמת פסוהמ"ק .. עשאה הכתוב כשני גופין מפני שהיתה קודש ונעשית כקדש וכחול מעורבין זה בזה ונמצאת בהמה זו כבהמה טמאה עם הטהורה המעורבין כאחד כו'". וראה בארוכה בנו"כ שם.

43) להעיר מרשב"ם קדושים יט, יט.

44) בהבא לקמן ראה אוה"ת נ"ך ע' קלב ואילך. פרשתנו ע' תתקסא. ד"ה לא תחרוש תרכ"ז. ד"ה לא תלבש שעטנז תרע"ח. לקוטי לוי"צ משפטים ע' פט. ובהנסמן בכהנ"ל.

45) סה"מ תרכ"ז ע' שעז. וראה זח"ג פו, ב. ת"ז תי"ד (לא, א).

46) לקולוי"צ שם. וראה אוה"ת שם.

47) עירובין יג, ב.

48) ראה תניא פ"ו ופ"ז.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אך לפי שיטת הרא"ש, האיסור תקף בכל המינים, אפילו טהור עם טהור וטמא עם טמא, מכיון שטעם האיסור הוא שאסור ליצור עירוב של מידות שנבראו על־ידי הקדוש־ברוך־הוא – הפכיות.

ז.

הטעם שלצורך מצוה מתירים רק "שעטנז" בבגדים

על פי הנ"ל יומתק עוד ענין:

מובן כי מצוה, קדושה, תוספת אור – בכוחה לעשות שלום בין הפכים, בדומה לנאמר "עושה שלום במרומיו - מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש ואין מכבין זה את זה"[49], אבל – לא לגרום חס ושלום (תוספת יניקה) קבלה בקליפה. ולכן בציצית, בגדי כהונה וכו' – מתירים רק כלאי שעטנז, אשר צמר ופשתים הם היפך זה מזה, אך שניהם היתר,

ואז אף יכול להיווצר מכך – יתרון, בדוגמת בגדי כהונה, "לכבוד ולתפארת" דווקא על־ידי צמר ופשתים יחדיו[50].

(משיחת ש"פ תצא תשמ"א)

49) כ"ה באגה"ק סי"ב. וראה תנחומא ויגש, ו. דב"ר פ"ה. יוד. ספר הבהיר (הוכא בזח"א רסג, א). ועוד. וראה אגה"ק שם. אוה"ת נ"ך שם.

50) ולהעיר דתפארת הוא דוקא בחיבור חו"ג וכו' (אגה"ק שם).

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ג מנ"א, בו כותב אשר אין לו סדר היום נמצא בדאגה ביאוש ובעצבות וכו' ואין יודע איך לשוב להשי"ת וכו'.

והנה כבר מלתו אמורה בכמה מספרים הקדושים ובפרט בספרי ומאמרי חסידות, ומהם בספר תניא קדישא וכמצוין במפתח הענינים אשר בסוף ספר התניא קדישא. אבל כמו שאר חלקי התורה נקלטת היא ונקנית בדבוק חברים ובהצלחה גדולה יותר, שמזה מובן שצריך ללמוד תניא עכ"פ עם עוד אחד, והרי הנמצאים בירושלים עיה"ק כמה אברכים וגם זקנים שיכול לקבוע שיעור עמהם בהנ"ל והם כאלה שיסבירוהו בדבר הקשה בספרים הנ"ל באם יוזקק לזה וידוע דברי כ"ק אדמו"ר האמצעי בנו של רבנו הזקן, שכששנים מתדברים בעניני תורה ועבודה הרי זה שתי נפשות אלקית על נפש הבהמית אחת, וק"ל.

ויהי רצון שיבשר מהטבה ניכרת בכל האמור ואין לך דבר העומד בפני הרצון וע"פ הודעת חז"ל יגעת ולא מצאת אל תאמין.

בטח יודע משלשת השיעורים של חת"ת (חומש תהלים תניא) בכל יום, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכת כוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פרשת תצא

כרך כד, ד

מתורגם ללשון הקודש

א.
המילים מיותרות?

כבר פעמים רבות דובר על כך, שרש"י מתרץ בפירושו על התורה כל שאלה העשויה להתעורר בלימוד פשוטו של מקרא, ובמקום שרש"י אינו מוצא הסבר בדרך הפשט לפסוק או למילה מסויימת, הוא אומר "לא ידעתי"[1] וכדומה.

לפיכך, כאשר מגיעים לפסוק שמתעורר בו קושי, לכאורה, אך רש"י אינו מתרצו, הרי זאת הוכחה, שלפי הפשט אין זה קושי מלכתחילה, או שהקושי כבר מתורץ לפי פירוש רש"י קודם.

לפי זה נדרש הסבר בפרשתנו. נאמר בפסוק[2] "כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע. והיה אם בן הכות הרשע והפילו...". ולכאורה, המילים "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע" הן מיותרות[3], כי דבר זה ברור מאליו, וצריך היה להיות כתוב "כי יהיה ריב... ושפטום והיה אם בן הכות הרשע...". מדוע, אפוא, אין רש"י מתרץ כאן את יתור הלשון?

על המילים "והרשיעו את הרשע" ניתן היה להסביר, ולפחות בדוחק, שהן מהוות מעין הקדמה ל"והיה אם בן הכות הרשע". כלומר, התורה אומרת: "כי יהיה ריב... והרשיעו את הרשע (הרי אם הוא רשע שמגיעות לו מלקות[4] —) והיה אם בן הכות הרשע — (אז) והפילו...".

אך הסבר זה דחוק ביותר, כי בכל אופן מיותר לומר "והרשיעו את הרשע", כי מן המילים "והיה אם בן הכות הרשע" מובן מאליו שזהו מצב של "והרשיעו את הרשע". ואדרבה: המילים "והרשיעו את הרשע" עלולות להטעות, כדברי רש"י[5], ש"יכול כל המתחייבין בדין לוקין...".

ובנוסף לכך, עדיין אין מובן: לשם מה, לפי פשוטו של מקרא, כתובות המילים "והצדיקו..."?

ואין לומר לפי פשוטו של מקרא, שיש כאן עוד[6] ציווי ומצות עשה לדון דין אמת[7], כשם שיש מספר לאוין בענין "לא תטה משפט"[8]. כי מהניסוח המפורט בפסוק "כי יהיה ריב... ונגשו... ושפטום" מובן, שאין התורה מתכוונת כאן לענין חדש.

ב.
לא "לפתוח בזכות" ולא "עדים זוממין"

ב"ספרי"[9] יש דעה הלומדת מן המילים "והצדיקו את הצדיק" — "צדקהו כדי שלא ילקה". וכפי שמסבירים שם המפרשים[10] שיש לפתוח בזכות — ראשית כל יש לחפש זכות כל־שהיא לנידון "כדי שלא ילקה", ורק לאחר מכן יש לדונו על רשעתו, כשם שקובעת ההלכה לגבי דיני נפשות ש"פותחין בזכות"[11].

אך אין לומר שרש"י סובר כדעה זו, שאם כך, צריך היה רש"י לומר זאת במפורש, כי פירוש זה אין "בן החמש למקרא" יכול להבין בעצמו, קל וחומר מכך שהספרי מפרש זאת.

---

1) ע"ד פרש"י תולדות כח, ה. ובכ"מ (נסמנו בלקו"ש ח"ה ע' 1 בשוה"ג).

2) כה, א־ב.

3) ראה פרש"י בפרשתנו לפני זה כב, ח. — וצע"ק לעיל (כד, יט) "קצירך" מאי קמ"ל.

בספרי עה"פ מפרשו "פרט לשקצרוהו גוים". אבל רש"י לא הביאו כי בפשש"מ ידענין זה מ"בשדך" (אבל ראה סוטה מה, א בשדך "לרבות שכחת קמה").

ובדוחק (?) י"ל דתרווייהו בענין (קציר שלך ושדה שלך).

ובדלקמן (כד, כ־כא) כי תחבוט זיתך (וראה ספרי שם) כי תבצור כרמך — אין הדין כן (אף שהוא היפך הסברא), או דילפינן מכאן — ואכ"מ — ורש"י אינו כותב כהנ"ל בפירוש, כי ה"ז פשטות הלשון.

4) ראה פרש"י כאן ד"ה והרשיעו.

5) שבהערה הקודמת.

6) נוסף על הציווי (מ"ע) — דברים א, טז. ר"פ שופטים.

7) כפירוש הרלב"ג עה"פ.

8) משפטים כג, ו (וראה שם, ב ובפרש"י שם בפי' "כפשוטו". שם, ג ובפרש"י). שופטים טז, יט. פרשתנו כד, יז (וראה רש"י שם). וראה דברים א, יז.

9) פרשתנו עה"פ.

10) ספרי דבי רב ופי' הב' בתולדות אדם לספרי.

11) סנהדרין רפ"ד (לב, א — במשנה. שם, ב ואילך). פרש"י נשא ה, יט. וראה מסעי (לה, כד־כה) ושפטו העדה גו' והצילו העדה גו'.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ובמיוחד כאשר פירוש זה אינו מתאים כל כך בפשטות ללשון הפסוק: שני הענינים בפסוק — "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע" — מדברים, בפשטות, אודות אנשים שונים — אודות שני אנשים הנידונים, אשר אחד מהם הוא צדיק והאחר — רשע. ואילו לפי הפירוש שלעיל מדובר בפסוק כולו על אותו האדם: בתחילה יש לחפש דבר־מה לזכותו — והצדיקו את הצדיק, ואם אי אפשר לזכותו, רק אז — והרשיעו את הרשע.

ועל־אחת־כמה־וכמה אי אפשר לומר שרש"י סובר בפשוטו של מקרא כדרשה המובאת בגמרא[12], שמדובר בפסוק על מקרה שבו "עדים זוממין" "הרשיעו את הצדיק", ולאחר מכן "אתו (=באו) עדים אחריני (=אחרים) והצדיקו את הצדיק דמעיקרא (=את הצדיק מלכתחילה) ושוינהו להני רשעים" (=ועל ידי כך הפכו את העדים הזוממין לרשעים), ואז קובעת התורה שהללו חייבים במלקות — "(והיה אם) בן הכות רשע". ובודאי מופרך לומר שפירוש זה כה פשוט עד כדי כך שרש"י אינו צריך כלל לאומרו במפורש!

ג.
"סופם להיות נגשים אל המשפט"

ויש לומר, שרש"י אינו צריך להשיב לשאלה זו — לשם מה נאמר "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע" — משום שהתשובה מובנת מפירוש רש"י בתחילת הפסוק "כי יהיה ריב" — "סופם להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה אין שלום יוצא מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרוש מן הצדיק, הוי אומר: זו מריבה".

מתעוררת על כך השאלה, כפי ששואלים המפרשים[13]: מה רע בכך ש"סופם להיות נגשים אל המשפט"? להיפך: על ידי שהם "נגשים אל המשפט" ישרור ביניהם שלום[14], כנאמר[15] "ושפטו את העם... וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום"[16].

והתמיהה אף גדולה יותר: המקור של פירוש רש"י זה הוא ב"ספרי"[9], אך שם נאמר: "אין שלום יוצא מתוך מריבה... מי גרם לזה ללקות הוי אומר זו מריבה". כלומר, המריבה היא הגורמת לכך שאחד מהם ילקה. ואילו רש"י משנה מלשון הספרי, ובמקום "גרם לזה ללקות" הוא אומר "סופם להיות נגשים אל המשפט"!

ההסבר לכך הוא:

רש"י מתכוון בפירושו גם[17] לתרץ מדוע מופיע בפסוק הביטוי "ריב". אנו מוצאים במספר מקומות שסכסוך בין שני אנשים, המובא לפני שופט, מכונה בתורה במילה "דבר"[18], כגון: "כי[19] יהיה לכם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו", מי[20] בעל דברים יגש אליהם". ואילו הביטוי "ריב" מופיע בדרך כלל[21] בקשר למריבה שבעליה אינם באים למשפט, כגון:

---

12) מכות ב, ב. וש"נ (וכפרש"י מכות שם שבא לתרץ "ל"ל והצדיקו כו'") — הובא גם ברמב"ן כאן.

13) גו"א. ועד"ז במשכיל לדוד (וספרי דבי רב לספרי) וראה הערה 16 ובשווה"ג שם.

14) משכיל לדוד (וספרי דבי רב).

15) יתרו יח, כב־כג. — כן הובא במשכיל לדוד (וספרי דבי רב), אבל בפרש"י יתרו שם ד"כל העם" קאי על "אהרן כו' הנלוים עתה עמך". אלא שמ"מ זה שמשפט מביא שלום הו"ע המובן בסברא ובפשטות.

16) ראה גם גו"א כאן: לא יוכלו להתפשר יחד מעצמם כ"א ע"י דין .. הריב .. לא תוכל להשקיט אותו כי אם ע"י משפט* — היינו דע"י משפט יתפשרו וישלימו.

במשכיל לדוד (וספרי דבי רב) תי' ד"ר"ל סופם להיות נגשים אל המשפט שיתבע זה ויביא עדים שהכהו ויחוייב הלה מלקות כו' (וראה גם רמב"ן כאן "ויתכן כו'") סופם לבא לידי קטטה ולחבול זב"ד" (ע"ד פרש"י לקמן כה, יא).

אבל צע"ג, שהרי לא נרמז זה כלל בלשון רש"י "נגשים אל המשפט", ובפרט שמשנה מלשון הספרי "מי גרם לזה ללקות" (כדלקמן בפנים) וגם מפירושו לקמן שם. וראה לקמן הערה 30.

17) נוסף על השאלה "כי יהי' ריב ל"ל, לכתוב כי יגשו אנשים למשפט" (גו"א, ועד"ז ברא"ם. באר מים חיים (לאחי המהר"ל). ועוד).

18) בהבא לקמן — ע"ד החילוק בין "דבר" ל"ריב" — ראה בארוכה מלבי"ם כאן.

19) יתרו יח, טז. וראה שם, יט (וברש"י שם). שם, כב. כו.

20) משפטים כד, יד (וראה רש"י שם).

21) כי במקומות אחדים — גם לפני פרשתנו — נאמר כן גם בנוגע לבעלי דינים: משפטים כג, ב־ג. שם, ו. וכן בפ' שופטים יז, ח. יט, יז. כא, ה.

---

*) בגו"א שם מבאר, שזוהי כוונת רש"י להדגיש גודל חסרון הריב, ד"סוף שיהי' גדול" שרק ע"י משפט אפשר להשקיטו. אבל מלשון רש"י "סופם להיות נגשים אל המשפט" משמע ש"נגשים אל המשפט" גופא הו"ע של חסרון (ועוד גרוע מהריב)

(וכהלשון "סופם.." בכ"מ (בענין של חסרון), ולדוגמא בפרש"י פרשתנו: כא, יא. כב, יד. כה, יא). נוסף שלפ"ז הראי' מלוט אינה דוגמא מתאימה לנדו"ד ש"נגשים אל המשפט" (ומתבטל הריב).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"ויהי[22] ריב בין רועי מקנה אברם..." "ויריבו[23] רועי גרר..." "וכי[24] יריבון אנשים והכה איש..."[25].

לפי זה מתאים היה לומר כאן "כי יהיה דבר", כפי שרואים, שאונקלוס[26] אינו מתרגם את המילה "ריב" שבפסוקנו[27] למילה "מצותא", כברוב המקומות[28], אלא – "דין"[29], ואם כך, מדוע משתמשת כאן התורה דוקא במילה "ריב", ולא במילה "דבר"?

על כך מפרש רש"י: "כי יהיה ריב – סופם להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה אין שלום יוצא מתוך מריבה" – מדובר כאן על סכסוך באופן של ריב, ומסכסוך כזה "אין שלום יוצא", אפילו לא באמצעות "משפט"[30]:

באופן כללי, כאשר יש סכסוך שאיננו בגדר של מריבה, בין שני אנשים, ניתן לישר את ההדורים ביניהם ולהביא לשלום – או שהם מסתדרים ביניהם בעצמם, או שבית הדין מוצא פשרה. ואף כאשר בית הדין מחליט שאחד הצדדים צודק לחלוטין, גם אז יביא פסק דין כזה לשלום, כי אין ביניהם "ריב", והם מעוניינים להגיע לאמת.

אך כאשר יש ריב, כשהסכסוך מתפתח למריבה, אז אי אפשר להגיע לידי שלום. הם יתייצבו למשפט, ובית הדין יקבע פסק דין חד משמעי – מי צודק ומי אינו צודק, אך גם לאחר פסק הדין "אין שלום יוצא"[31].

ולכך מביא רש"י הוכחה ודוגמא מלוט – "מי גרם ללוט לפרוש מן הצדיק, הוי אומר זו מריבה":

והרי, לכאורה, הריב שם לא היה בין לוט לבין אברהם הצדיק, אלא רק בין רועי אברהם לבין רועי לוט. אברהם ולוט כשלעצמם היו "אנשים אחים"[32], אך כיון שהתפתח שם "ריב", הם לא יכלו להשאר במקום אחד בשלום, ולוט צריך היה לפרוש מן הצדיק".

ד.
תכלית המשפט הזה – הצדקת הצדיק והרשעת הרשע

לפי זה מתורצת מאליה גם השאלה מדוע נאמר בפסוק "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע", כי לפי פירוש רש"י, משמעות הפסוק[33] היא זו, ש"כי יהיה ריב", אז "אין שלום יוצא" – אפילו באמצעות משפט לא ישרור שלום ביניהם, כי כאן נערך המשפט באופן של "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע":

אין מדובר כאן על מתדיינים המחפשים את האמת, ולכן אין זה משפט אשר משכין ביניהם שלום, אלא – אחד מהם הוא צדיק, והאחר הוא רשע, ומטרת המשפט היא רק לגלות ולהצדיק את הצדיק ולהרשיע את הרשע.

ה.
יש לשפוט גם ב"ריב"

ויש להוסיף עוד, שהפסוק מבהיר כאן ענין נוסף:

ניתן לחשוב שכיון שיש כאן "ריב" ומחלוקת, כאשר אחד מהם, או שניהם, הם בעלי מחלוקת (רשעים[34]) – אין לשפוט ביניהם בדין ודברים, אלא להענישם על המחלוקת, ואחר כך יראו: ביטול המחלוקת עשוי להביא לשלום, הודאה על האמת וכדומה. על כך אומרת התורה: "כי יהיה ריב... ושפטום": אין לפעול בהתאם ל"ריבם", אלא חלה חובה על בית הדין לשפטם, להתעמק בסכסוך שביניהם, לברר את פרטי הדברים ולקבוע פסק דין.

---

22) לך יג, ז. – ובזה קאי רש"י בפרשתנו כאן.
23) תולדות כו, כ.
24) משפטים כא, יח.
25) ראה גם לך שם, ח. תולדות שם, כא־כב. ויצא לא, לו. בשלח יז, ב. שם, ז. ועוד.
26) משא"כ בתיב"ע כאן שמתרגם "תיגרא".
27) וכן במקומות שבהערה 21 (אלא שבשופטים (יז, ח) מתרגם ריבות – פלוגת* דינא).
28) ראה ת"א במקומות שבהערות 25־22.
29) כתרגומו תיבת "דבר" ביתרו יח, טז. משפטים כד, יד.
30) ולכן משנה רש"י מלשון הספרי "גרם לזה ללקות" – כי כאן הכוונה להמחלוקת ולא מה שאחד ילקה [משא"כ בפרש"י לקמן כה, יא שכוונתו כבספרי שם. ועפ"ז מתורץ בפשטות תרתי ל"ל – כי הם ב' ענינים שונים, וא"צ לדחוק כתי' המשכיל לדוד לקמן שם].
31) להעיר גם מפי' תולדות אדם לספרי כאן.
32) לך שם, ח. וראה רש"י שם.
33) ע"פ המבואר בפנים מתורצת ג"כ קושיית הרמב"ן כאן – מה ענין המלקות בריב בין שני אנשים – כי ע"ד הפשט פסוק זה הו"ע לעצמו, ואינו הקדמה לפסוק שלאח"ז "והי' אם בן הכות הרשע גו'" (ומה שפרש"י בד"ה והרשיעו "יכול כל המתחייבין בדין לוקין כו'" – הוא לימוד נוסף מצד סמיכות הפסוקים. ואכ"מ).
34) להעיר מאבות פ"א מ"ח: בעלי הדין כו' כרשעים.

*) בכמה דפוסים "פלגתא". וכן הובא בפי' נתינה לגר ביאור על תרגום אונקלוס (מהר"נ אדלר). וכן הוא בחומש נתינה לגר. אבל בספר כתר תורה הנק' תאג' (ירושלים תרנ"ה), ועוד הוא "פלוגת" כבפנים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

גם לאחר מכן, יש מקום לחשוב, שכיון שיש ביניהם ריב, הרי זה בלתי אפשרי שאחד מהם יהיה צדיק לגמרי, כי בהכנסם למחלוקת בודאי שניהם מפריזים בטענותיהם וכו׳[35]. ולכן עלולים להגיע למסקנה, שכאשר השופט מצדיק (לגמרי — כפשוטו של מקרא) אחד מהם, זהו פסק דין מוטעה.

לכן ממשיכה התורה ואומרת: "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע": אמנם ייתכן שבענין ה"ריב" שניהם אשמים, אך לגבי עצם הדין "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע": בכך צודקים השופטים שייתכן שאחד מן הצדדים צודק לגמרי, ואילו השני — אשם לגמרי.

ויש לומר, בדומה לנאמר בגמרא, שבכך מדגיש הפסוק ענין נוסף — "והצדיקו את הצדיק, דמעיקרא"[36]: כאשר בית דין צדק מצדיק את אחד מן הנשפטים לגמרי, יווכחו לדעת שגם בענין ה"ריב" והמחלוקת הוא צדיק וכלל איננו אשם בכך[37]. ה"ריב" נוצר באשמת הרשע, והמשיך להיות שלו[38], ואילו הצדיק הוא אכן צדיק — "והצדיקו את הצדיק דמעיקרא".

(משיחת ש"פ תצא תשמ"א)

35) ע"ד שמות (ב, יג): שני גו׳ נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך ופרש"י רשע כמותך — דעפ"ז (בפנים) מובן בפשש"מ — מנ"ל דהוא רשע.

36) ל׳ הגמרא — מכות שם.

37) עיין פרש"י יתרו יח, כא ד"ה שונאי בצע. ואכ"מ.

38) להעיר מאבות (פ"ה, מי"ז): מחלוקת קורח וכל עדתו.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אלול, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מו׳ אלול.

א) בשאלתו אם לעשות תנאים בנוסח מסוים אשר אחד הצדדים מתנגד לזה וכו׳.

בכלל אין לשנות מהנוסח הרגיל, אבל לאידך גיסא גם אין להתעקש בזה באם אין זה נוגע כלל וכלל בעניני יראת שמים ומובן שצריך להתענין מפני מה מי שהוא מתנגד לנוסח שהוא הרגיל.

ב) בקשתו ברכה, שישאר בתמימותו וכו׳.

מובן שזה תלוי ברצונו, כי היכולת ניתנה לו בזה אלא שצריך ללמוד בהתמדה ושקידה ולקיים המצות בהידור, ואז מתוסף בברכת השי"ת בהאמור.

ג) מ"ש שאינו יכול לגמור השלש שנים וחצי.

אינו מובן לאיזה שנים כוונתו. ובכל אופן יציע ענינו להנהלת ביה"ס בו לומד, שהרי הם רוצים טובתו ואינם נוגעים בדבר, ויעשה כהוראתם. והשי"ת יצליחו בכל האמור.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ילקוט לוי יצחק על התורה

שמות כה, לז - ועשית את נרתיה שבעה והעלה את נרתיה והאיר על עבר פניה

כד

יצחק בחי' "גבורה" תיקן מנורה, ויש "שבעה" נרות, ומרומזים בפסוק (תהלים נא, יט) "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה"

יצחק תיקן[1] מנורה בזהר פ' תרומה דף קל"ג[2] ע"א. ובמנורה יש ז' נרות, ויצחק הוא בחי'[3] גבורה שם אלקים[4]

ורמז בפ'[5] לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה, כי נשבר קאי על הגבורות שמצידם הוא שבירה, ועיין במאורי אור מע'[6] שבר, ששבירה וחתוך הוא מצד[7] הגבורות[8], וכן שברים[9] שהוא קול שבור הוא[10] לנגד יצחק.

---

1) ראה אור התורה תולדות (בראשית כרך ד) תתיב, ב וז"ל: מנורת זהב כולה זהו בחי' יצחק, וההעלאה ע"י אהרן כה"ג זהו כענין יצחק בן אברהם, ואח"כ ההטבה זהו כענין אברהם הוליד את יצחק כו' והבן. עיי"ש.

ועיין לעיל סי' כג.

2) וז"ל [ובתרגום ללה"ק]: מְנוֹרָה אַתְקִין יִצְחָק דְּאַקְדִּישׁ שְׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעֵינֵיהוֹן דְּכָל עָלְמָא (תיקן יצחק במה שקידש שמו של הקב"ה לעיניהם של כל בני העולם כשנעקד), וְנָהִיר נְהִירוּ דְּבוּצִינָא עִלָּאָה בְּהַהִיא קְדוּשָׁה (והאיר האור של נר העליון בקידוש שם שמים שנתקדש שמו כשנעקד על גבי המזבח). עיי"ש.

וראה לעיל סי' כג סיום הערה 9.

3) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער (כג) ערכי הכינויים פ"ג. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות ח"ב עמוד תקפ, ובהנסמן שם. תורת חיים (לאדמו"ר האמצעי) תולדות קמז, ג. שם, ד. לקוטי שיחות חלק ה עמוד 357 ואילך. חלק כ עמוד 101 ואילך.

4) ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ו (דף פ, סע"א ואילך) וז"ל: והנה שם אלקים הוא שם מדת הגבורה והצמצום ולכן הוא גם כן בגימטריא הטבע לפי שמסתיר האור שלמעלה המהוה ומחיה העולם, ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע, ושם אלקים זה הוא מגן ונרתק לשם הוי"ה להעלים האור והחיות הנמשך משם הוי"ה ומהוה מאין ליש שלא יתגלה לנבראים. עיי"ש.

5) תהלים נא, יט. ראה זהר ח"ב דף סא, ב. וז"ל [ובתרגום ללה"ק]: אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל (תהלים מא, ב), כַּמָּה תַּקִּיפָא אַגְרָא דְּמִסְכְּנָא קָמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא (כמה גדול ותקיף שכרו של העני לפני הקב"ה על שסבל עניות, לכן אשרי משכיל אל דל ונותן לו צדקה), אָמַר רִבִּי חִיָּיא, תָּוַוהְנָא עַל הַאי קְרָא (תמה אני על פסוק זה) דְּכְתִיב (שם סט, לד) כִּי שׁוֹמֵעַ אֶל אֶבְיוֹנִים **יהו"ה**, וְכִי אֶל אֶבְיוֹנִים שׁוֹמֵעַ וְלֹא לְאַחֲרָא (וכי רק אל האביונים הוא שומע ולא לאיש אחר), אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן (לכן כתוב כי שומע אל אביונים ה') בְּגִין דְּאִינּוּן קְרִיבִין יַתִּיר לְמַלְכָּא (לפי שהם קרובים אל המלך ב"ה יותר מאחרים [ראה לקמן הערה 19]), דְּכְתִיב **(שם נא, יט)** לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה (פי' מי שיש לו לב נשבר ונדכה אין הקב"ה מבזה את תפלתו), וְלֵית לָךְ בְּעָלְמָא, דְּאִיהוּ תָּבִיר לִבָּא כְּמִסְכְּנָא (ואין לך בעולם מי שיש לו לב נשבר כמו העני). עיי"ש.

6) מאורי אור אות ש' סעיף יג. וז"ל: שבר מצד הדינים, **ש'*** אלקים דיודי"ן, **ר'** אלקים ברבוע, **ב'** ב' כוללים. גם שברים מצד הגבורה, **ש'** אלקים דיודי"ן, **ר'** אלקים ברבוע, **בי"ם** גי' ב"ן נ"ב אותיות שבמלוי** השם. עיי"ש.

*) ראה הביאור – ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ה סי' קג (עמוד 499) הערות 119. 121.

**) ראה הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן קע הערה 9. חלק ה סימן מו הערה 38.

7) ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד סה וז"ל: והנה הגבורות ענינם הוא לחתך ולחלק את הדבר כמו שהרקיע שביום שני הוא להיות מבדיל בין מים למים, מבדיל בגי' אלקים כמ"ש במאורי אור מע' מבדיל . . המצה דלוי שלנגד גבורה חולקין לשנים, ונקרא יח"ץ שהוא מספר חצי גבור"ה וכמ"ש פלג אלקים, שאלקים גבורות נחלקין לשנים. עיי"ש.

ובלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית ע' נד וז"ל: וטבע הגבורות לחלק, וכן יחץ הוא במצה האמצעית הנקראת לוי בחי' גבורה . . ומקרא מלא כתיב פלג אלקים, ששם אלקים גבורה הוא המפליג, וכן הרקיע שחלק המים, נברא ביום שני מדת הגבורה. עיי"ש.

8) "שברים הוא מספר אלקים במלוי יודי"ן ואלקים ברבוע ונ"ב אותיות דמלוי המלוי דאלקים" (לקוטי לוי יצחק כאן).

ראה לעיל הערה 6.

9) **שברים:** ראה תורת מנחם – ספר המאמרים תשח"י ע' שיא וז"ל: התקיעות, הם כנגד הג' אבות (זח"ג צט, ב. ובביאוה"ז להצמח צדק ח"א ע' תד ואילך), תקיעה הו"ע ההמשכה מלמעלמ"ט כנגד אברהם, שברים הו"ע העלאה מלמטלמ"ע כנגד יצחק, ותרועה היא כנגד יעקב, כמ"ש שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים, ויעקב מדתו היא מדת הרחמים, עיי"ש.

ראה זח"ב נב, ב. סידור עם דא"ח שער התקיעות רמו, ד ואילך [ובהוצאת ה'תשע"ט – שסא, ג ואילך]. ביאורי הזהר להצמח צדק ח"א ס"ע תיא ואילך. אור התורה דרושים לראש השנה (דברים כרך ג) עמוד א'שמב ואילך.

10) להעיר מהמבואר בתהלים – יהל אור להצמח צדק עמוד ר, וז"ל: רוח נשברה ולב נשבר גם בחי' אלקים מדת הדין לא תבזה, דהתחלה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ומרומז בפסוק לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה, ז' פעמים אלקים[11] כנגד הז' נרות.

ר"ת **לב נשבר ונדכה** הוא לנ"ו מספר אלקים, ואח"כ כתיב **אלקים** מפורש, ואח"כ הר"ת **לא תבזה**[12] הוא ה' פעמים אלקים, ז' פעמים אלקים, ע"ד ז' נרות המנורה.

ונחלקים לב' וה'[13], הב' הוא אלקים דר"ת **לב נשבר ונדכה ואלקים** המפורש, וה' ביחד הוא ה' פעמים אלקים דר"ת **ל"א תבז"ה**,

הוא ע"ד, כמו בהטבת נרות המנורה הי' נחלק הטבתן[14] לשנים, הטבת חמש נרות קודם לדם התמיד והטבת ב' נרות אחר דם התמיד, הה' נרות שמטיב קודם דם התמיד הוא הה' נרות שמצד מערב לצד מזרח (כי המנורה היתה עומדת בין מזרח למערב), והב' נרות שאחר דם התמיד הוא שארי הב' נרות שממערב למזרח.

ובהא גופא יש חילוק שהי' מטיב מתחלה הנר האחרון המזרחי ביותר, והנר הקודם לו הנק' נר מערבי, הנה עד[15] שמעון הצדיק והוא בכלל שהי' הנס בתמיד בנר מערבי הזה שממנו הוא מתחיל ובו הי' מסיים לא הי' מטיבו כלל עתה בבקר, כן הניחו דולק רק עד הערב וממנו הי' מדליק שארי הנרות, ואח"כ מטיבו דהיינו שמכבה אותו ומדשנו ומדליקו, ועיין בברטנורה במס' תמיד[16] פ"ג מ"ט ופ"ו

ושבירת הלב על החטא מגיע מאד נעלה כו', עמ"ש סד"ה ולא אבה בלקוטי תורה פ' תצא [לט, א], ומכ"ז יובן ענין עלה אלקים בתרועה כי שברים זהו ענין רוח נשברה ולב נשבר, והתרועה זה ענין ונדכה לכן עי"ז עלה אלקים. עיי"ש כל הביאורים.

וראה תניא – אגרת התשובה פרק ז.

11) מבאר ומרמז בפסוק "לב נשבר ונדכה אלקים אל תבזה", **ששה** פרטים, דכל פרט ופרט מדוייק, והם:

א) מרמז בתיבות אלו "**שבע**" פעמים שֵם "אלקים", פעם אחת ר"ת "לב נשבר ונדכה" אותיות "**לנו**" הוא מספר "אלקים" (86), פעם שני' כתוב בפסוק אח"כ במפורש "**אלקים**", ואח"ז ראשי תיבות "**לא תבזה**" אותיות ל"ת (430), שהוא בגי' חמשה פעמים מספר "אלקים" (430). וטעם שמרומז בדיוק "**שבע**" פעמים?

ב) טעם דרק פעם אחת "**אלקים**" מפורש בפסוק, והשאר הם מרומזים בר"ת בגימטריא?

ג) טעם וביאור ד"קודם" תיבת "אלקים" המפורש, מרומז בגי' "לנו" פעם "**אחת**" אלקי"ם (86), והוא סמוך וקרוב לתיבת "אלקים" המפורש?

ד) בהמשך לשאלה ג', הא גופא דורש ביאור, למה יש רמז בגי' פעם "**אחת**" במספר אלקי"ם (86) קודם "אלקים" המפורש, ואח"כ יש "**חמש**" פעמים בר"ת ל"ת (430),

נמצא שהסדר הוא: יש פעם אחת של "אלקים" בגימטריא, ואח"כ פעם אחת במפורש "אלקים", ואח"כ חמש פעמים **בגימטריא**, מה הרמז לכל זה?

ה) טעם וביאור שמרומז פעם אחת בגי' אלקים בר"ת אותיות ותיבת "**לנו**" דוקא, דכל פרט מדוייק?

ו) טעם וביאור הרמז דיש "**חמש**" פעמים "אלקים" ביחד, ושתי פעמים (אחת במפורש ואחת בר"ת) כענין בפני עצמם?

12) **לא תבזה** ר"ת **ל"ת** שהוא מספר 430, וכן ה' פעמים "אלקים" (5 × 86) = 430.

13) **פירוש**: דיש "**חמש**" פעמים ביחד, ו"**שתי**" פעמים – אחת במפורש ואחת בר"ת – בפני עצמן.

14) יומא לג, א. "והטבת חמש נרות קודמות לדם התמיד, ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות, והטבת שתי נרות קודמת לקטרת".

ראה לקוטי לוי יצחק, הערת לזהר שמות-דברים עמוד שלו וז"ל: ז' נרות המנורה שהם בחי' גבורות-אש, נחלקים לה' ב', הטבת ה' נרות והטבת ב' נרות הוא ה"ב, הוא הבהוב אש, עיי"ש.

15) ירושלמי יומא פ"ו ה"ג (דף לג, ב).

16) תמיד פרק ג משנה ט. וז"ל [עם פי' משניות מבוארות]: "**מי שזכה בדישון המנורה, נכנס, ומצא שתי נרות מזרחיות דולקים** (שכן המנורה עם שבעה נרות עמדה בהיכל בדרום והנרות מסודרים היו ממזרח למערב (לפי רש"י מנחות פו, ב). הנר השני על יד הנר המזרחי ביותר הוא "נר מערבי". והוא דולק עד הערב (ראה שבת כב, ב). והנרות שכבו מדליקים ממנו. לכן עבר על שניהם), **ומדשן את השאר** (את החמישה האחרים). **ומניח את אלו** (שני נרות המזרחיים) **דולקים במקומן. מצאן שכבו** (שנים האלה) **מדשנן ומדליקן מן הדולקים** (האחרים. אבל את שני המזרחיים מטיב רק אחר הקטורת). **ואחר כך מדשן את השאר** (וחידש שמן ופתילות)."

ופי' הרע"ב וז"ל: **ומצא שתי נרות מזרחיות דולקים.** האי תנא סבר מנורה מזרח ומערב היא מונחת ופעמים שמוצא גם השאר דולקים, ונקט שתי נרות מזרחיות דולקים משום דשאר נרות אפי' דולקים מכבן ומדשנן ואלו שתי נרות אם מצאן דולקים אינו מכבן, ועוד משום דקתני בסיפא מצאן שכבו לאלו מזרחיות חוזר ומדליקן, ובשאר נרות מצאן שכבו אינו מדליקן עד הערב.

מדשן את השאר. חמש נרות שלצד מערב מסיר מהן השמן הישן והפתילה הישנה וחדשן ונותן הכל בכוז, ונותן שמן חדש ופתילה חדשה, ולאחר שחיטת התמיד וזריקת דמו מדשן השני מזרחיות ונותן בהן שמן ופתילה חדשה. והא דמפסיק ההטבה בשחיטת התמיד וזריקת דמו ואינו מטיבן כולן יחד, משום דכתיב (שמות ל) בבקר בבקר בהטיבו את הנרות. אמרה תורה חלק ההטבה לשני בקרים ועביד הטבת חמש נרות ברישא והדר הטבת שתי נרות, משום דכיון דאתחיל עביד רובה, והאי דלא עביד שיתא והדר חד, משום דכתיב בהיטיבו את הנרות אין הטבת נרות פחות משנים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מ"א[17] ותראה שכן הוא.

ומובן לפי"ז שהנר המערבי שהוא הנר השני ממזרח למערב הוא היותר חשוב שבו הי' הנס הנ"ל, ובסדר הנרות בדרך ההליכה דהכהן שהוא ממזרח למערב, הוא, מתחלה הנר היותר מזרחי, ואח"כ הנר השני הנק' נר המערבי שהוא היותר חשוב, ואח"כ שארי הה' נרות.

זהו:

לב נשבר ונדכה שהר"ת הוא **לנ"ו** מספר אלקים, הוא ע"ד הנר הראשון המזרחי, **ולנו** פירושו אלינו כי הוא היותר קרוב אלינו וכמובן,

אח"כ **אלקים**, הוא ע"ד הנר השני הנק' נר המערבי,

אח"כ **לא תבזה**, ראשי תיבות **ל"ת** מספר ה' פעמים אלקים, הוא ע"ד שארי הה' נרות.

והנר המערבי הוא היותר חשוב שעל ידו עדות[18] היא לישראל שהשכינה שורה בהם זהו אלקים המפורש, ושארי הו' נרות שאינם במעלה כ"כ כי בהם לא הי' הנס בהם נרמזו שמות אלקים רק ברמז בראשי תיבות בלבד.

והנר היותר קרוב לנר המערבי שהוא הנר השני, הוא הנר הראשון המזרחי, והוא אלקים שבר"ת לב נשבר ונדכה ר"ת **לנו** הוא קרוב לאלקים המפורש.

(ועל נר השלישי שאחר נר המערבי לא שייך לומר שהוא יותר קרוב אליו, כי הרי הוא בחלוקה אחת עם שארי הד' שאחריו שכולם הי' מדשן קודם דם התמיד, משא"כ הנר המזרחי הראשון הוא בחלוקה אחת עם הנר המערבי, הן כשהי' הנס שהניח את הנר המזרחי כשמצאו דולק הניחו דולק עד לאחר דם התמיד, והן כשלא הי' הנס אלו הב' המזרחי והנר המערבי כשמצאן דולקים הניחם כך

וה"מ בזמן שאין הנס, כגון לאחר שמת שמעון הצדיק. אבל קודם שמת שמעון הצדיק שהיה נר מערבי דולק תמיד בדרך נס, כדתניא (שבת כב, ב) מחוץ לפרוכת העדות, עדות הוא שהשכינה שורה בישראל, זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים, כשהיה בא להטיב השתי נרות מזרחיות לא היה מדשן אלא הנר הראשון בלבד ומיטיבו, ומניח הנר השני הסמוך לו דולק עד הערב שמדליק את הנרות וממנו מדליק כל הנרות האחרים, ואחר שהדליק שאר הנרות מטיבו ומדשנו לנר זה בערב ומדליקו. ואע"ג דכתיב בהיטיבו את הנרות דאין הטבה פחות משתים, הכי עדיף טפי שלא להיטיב כי אם נר אחד מן הב' נרות מזרחיות ולהניח הנר הב' דולק שלא להיטיבו עד הערב כדי לפרסם הנס שהוא דולק תמיד.

ומה שמטיב חמש של צד מערב תחלה, ולא חמש לצד מזרח ולבסוף שתים של מערב ומהם היה לו להדליק, ולא עביד הכי, משום דכתיב (ויקרא כד) להעלות נר תמיד מחוץ לפרוכת העדות יערוך אותו לפני ה', אמרה תורה קבע נר להדליק ממנו שאר נרות, ואיזה זה נר שני של צד מזרח, והוא קרוי נר מערבי, דכי עייל בהיכל בההוא נר פגע ברישא ואין מעבירין על המצות. ואיכא למימר בההיא אתוקם הנס והוקבע להדליק ממנו. ובנר ראשון אי אפשר, דהא כתיב לפני ה', מאותו נר של צד שכינה שהוא לצד מערב ואין נר ראשון קרוי לפני ה'.

מצאן שכבו. השתים מזרחיות, כגון לאחר שמת שמעון הצדיק. מדשנן ומדליקן מן הדולקים, לא שהיה נותן פתילה חדשה ושמן חדש כדרך הטבת הנרות, שהרי לעולם אין מטיבין שתי נרות מזרחיות אלא לאחר שחיטת התמיד כדי להפסיק בין הטבת חמש להטבת שתים, אלא מדשנן היינו שמסיר הדשן שבראש הפתילה הישנה, ומגביהה ומדליקה כדי להיות ניכר יפה הפסק שבין הטבת חמש נרות לשתים, ואם אין בנרות דולקים, מדליקן ממזבח העולה.

ומדשן את השאר. זו הטבת חמש הנרות, שנותן פתילה חדשה ושמן חדש ומניחן כבויות עד הערב שבא ומדליק, ומדשן דהכא אינו כמו מדשן של שנים מזרחיות דלעיל, ולאחר שחיטת התמיד וזריקת דמו חוזר ומדשן [המזרחית] ונותן שמן ופתילה חדשה ומניחה עד הערב כבויה. ונר שניה שקרויה מערבית כמו כן מדשן ומסיר השמן והפתילה ישנה ונותן שמן חדש ומדליקה ממזבח העולה כדי להדליק ממנה בערב הנרות האחרות שנר מערבי הוקבע להדליק ממנו נרות אחרות, ולכך נמי מדליקה אם מצאה כבויה קודם שחיטת התמיד, כיון שצריך מ"מ להדליקה כשבא ומטיב לאחר שחיטה. כך מצאתי פי' משנה זו בפירושי רבינו ברוך בר יצחק והוא המחוור שבכל הפירושים. עיי"ש.

17) תמיד פרק ו משנה א. "מי שזכה בדשון המנורה, נכנס ומצא שני נרות מזרחיים דולקין, מדשן את המזרחי, ומניח את המערבי דולק, שממנו היה מדליק את המנורה בין הערבים. מצאו שכבה, מדשנו ומדליקו ממזבח העולה."

ופי' הרע"ב: **מצאו שכבה.** כגון לאחר שמת שמעון הצדיק שלא היה הנס, בין שכבה עכשיו לאחר שחיטת התמיד, בין שמצאו שכבה קודם שחיטת התמיד, והדליקו כדאמרן לעיל (כנ"ל הערה 16) בפ' אמר להם הממונה קמא. אע"פ שעכשיו מצאו עדיין דולק, כיון שלא היה הנס קיים, מכבהו ומדשנו כדי לגמור הטבת שתי נרות יחד.

ומדליקו מעל מזבח העולה. שאין מדליקין נר מערבי לעולם אלא מאש של מזבח העולה, דכתיב (ויקרא ו) אש תמיד תוקד על המזבח, אש שנאמר בה תמיד, דכתיב (שם כד) להעלות נר תמיד, מעל המזבח החצון תוקד.

18) שבת כב, ב. "מחוץ לפרוכת העדות יערוך (אמור כד, ג), וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים." עיי"ש בפרש"י ומפרשים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עד אחר דם התמיד וכשלא מצאן דולקים מדשנן ומדליקן ואח"כ מדשן את הה' נרות ומניחן כבויות ואחר דם התמיד הי' מטיב אלו השנים, ועיין במס' תמיד במקומות הנ"ל ותראה שכן הוא).

19) "ועפי"ז א"ש מאד ויומתק הלשון [בזהר – לעיל הערה 5] **קריבין יתיר למלכא**, הרי לא כתוב בפסוק שום לשון קורבה, הנה ע"פ משנ"ת בס"ד א"ש, והוא ע"ד שהנר המזרחי הי' קרוב להנר המערבי, אלקים שבר"ת לב נשבר ונדכה הוא **קרוב** לאלקים המפורש". (לקוטי לוי יצחק כאן).

זהו שבחי' לב נשבר ונדכה ר"ת **לנו** הוא הנר הראשון שבמזרח[19].

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות–דברים עמוד סז ואילך

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום ראשון עמ' א

1 עד שנַעֲשָׂה גַּל שֶׁל עֲצָמוֹת.
2 נמצא לדברי רבי יוחנן, ששערי חומת ירושלים בימות המשיח
3 יהיו בגובה עשרים אמה. הגמרא מקשה על כך מברייתא: מֵיתִיבֵי,
4 נאמר בפסוק (ויקרא כו יג) שאם יעשו בני ישראל את רצונו של
5 מקום, אזי 'וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת' – בקומה
6 זקופה. נחלקו התנאים מהו שיעור גובהה של קומה זו, רַבִּי מֵאִיר
7 אוֹמֵר, מָאתַיִם אַמָּה, שהן כְּשִׁיעוּר שְׁתֵּי קוֹמוֹת שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן
8 – שלפי שאמר הכתוב 'קוממיות' בלשון רבים, משמעותו שתי
9 קומות, וכיון שמצאנו שיעור קומתו של אדם הראשון לאחר
10 החטא שהיתה מאה אמה (כמבואר בחגיגה יב.), נמצא שיעור
11 'קוממיות' שאמר הכתוב כאן, מאתים אמה. רַבִּי יְהוּדָה חולק
12 וְאוֹמֵר ששיעור 'קוממיות' שאמר הכתוב כאן הוא מֵאָה אַמָּה,
13 והוא כְּנֶגֶד הֵיכָל וּכְתָלָיו שהיו בבית שני ברום מאה אמה (כמבואר
14 במדות פ"ד מ"ז). ומביא רבי יהודה ראיה לשיטתו ממה שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים
15 קמד יב) על העתיד לבוא, 'אֲשֶׁר בָּנֵינוּ כִּנְטִעִים [–כאילנות]
16 בִּנְעוּרֵיהֶם, כְּנוֹתֵינוּ כְּזָוִיּוֹת מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית הֵיכָל' – יהיה גובהן
17 כגובה ההיכל, שהיה בבית שני ברום מאה אמה. העולה מכל זה
18 שלעתיד לבוא תהיה קומת הברואים גבוהה הרבה, ואיך יכולים
19 לכוף קומתן ולהכנס בפתח שאין לו אלא גובה עשרים אמה
20 כדברי רבי יוחנן.
21 מתרצת הגמרא: כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שיחקקו באבנים פתחים
22 בשיעור עשרים אמה, הוא רק לְכַוּוֵי דְּבֵי זִיקָא – לחלונות שיש
23 בחומה ועשויין לאויר, ועל זה אמר הכתוב 'שעריך לאבני אקדח'.
24 ברם הפתחים עצמם, יהיו גבוהים הרבה כשיעור קומת הברואים.
25 וְאָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת בגן עדן
26 שֶׁבַע חוּפּוֹת לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר בנבואת ישעיה (ישעיה ד ה-ו)
27 שבגאולה העתידה הקדוש ברוך הוא יסכך על ירושלים והצדיקים
28 שבתוכה, 'וּבָרָא ה' עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן
29 וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה כִּי עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל' וגו'.
30 הרי שבע חופות: א. ענן יומם. ב. עשן. ג. נוגה. ד. אש. ה. להבה. ו.
31 חופה. ז. וסוכה תהיה לצל. וּמְלַמֵּד – מה שאמר הכתוב 'על כל
32 כבוד' בא ללמד, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹשֶׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חוּפָּה
33 לְפִי כְּבוֹדוֹ – החופה משתנית לפי דרגתו ומעלתו של הצדיק.
34 לפי המבואר, חופות אלו יעשו בכדי להגן על ירושלים והצדיקים
35 שבתוכה. ומבררת אם כן הגמרא: עָשָׂן כְּחוּפָּה לָמָּה – מדוע תיעשה
36 החופה מעשן, הלא הוא דבר המזיק. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, שעשן זו
37 נעשה עבור תומכי ומחזיקי התורה שעיניהם צרות בתלמידי
38 חכמים שלא להנאותם מנכסיהם, לפי שֶׁכָּל מִי שֶׁעֵינָיו צָרוֹת
39 בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִתְמַלְּאוֹת עֵינָיו עָשָׁן לָעוֹלָם הַבָּא.

40 מבררת עוד הגמרא: וְאֵשׁ בְּחוּפָּה לָמָּה – מדוע יעשו חופות מאש
41 שהוא דבר המזיק, הלא החופה באה להגן. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מְלַמֵּד
42 שדרגות ומעלות החופות יהיו רחוקות זו מזו כל כך [–כל אחד לפי
43 מעלתו], עד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד נִכְוֶה מֵחוּפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ מחמת
44 הבושה, שאף על פי ששניהם צדיקים ושניהם זכו לחופות, אפילו
45 הכי מדרגתם רחוקה הרבה זו מזו, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה אוֹי לָהּ
46 לְאוֹתָהּ כְּלִימָה.
47 כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר, כשאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה
48 רבינו 'קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נון וגו' וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו' (במדבר כז
49 יח-כ), שדייק הכתוב ואמר 'מהודך' שמשמעותו חלק מההוד
50 [–קירון עור פנים] וְלֹא כָּל הוֹדְךָ, וכלומר שמשה לא האציל על
51 יהושע את כל ההוד שהיה לו. וְזִקְנִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר אָמְרוּ, פְּנֵי
52 מֹשֶׁה משולים הם כְּפְנֵי חַמָּה, ואילו פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ נמשלים כְּפְנֵי לְבָנָה,
53 שאף על פי שהיה גם הוא מלך ונביא כמשה ושניהם זכו לקרני
54 הוד, אפילו הכי לא יכל יהושע להגיע לכבודו והודו של משה,
55 אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִימָה.
56 אָמַר רַבִּי חָמָא (בַּר) חֲנִינָא, עֶשֶׂר חוּפּוֹת עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
57 לְאָדָם הָרִאשׁוֹן בְּגַן עֵדֶן. שֶׁנֶּאֱמַר בנבואת יחזקאל שהוכיח לחירם
58 מלך צור (יחזקאל כח יג), 'בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל אֶבֶן יְקָרָה' וְגוֹ' –
59 לא חסרת דבר, וסבור היית להיות כאדם הראשון שהיה בגן עדן
60 והיו לו עשר מיני חופות וסוכות, ואלו הן: א. 'אֹדֶם, ב. פִּטְדָה, ג.
61 וְיָהֲלֹם, ד. תַּרְשִׁישׁ, ה. שֹׁהַם, ו. וְיָשְׁפֵה, ז. סַפִּיר, ח. נֹפֶךְ, ט. וּבָרְקַת,
62 י. וְזָהָב'. הרי שהיו לאדם הראשון עשר חופות בגן עדן.
63 מביאה הגמרא שיטה נוספת: מַר זוּטְרָא אָמַר, אַחַת עֶשְׂרֵה חופות
64 היו לאדם הראשון בגן עדן, שֶׁנֶּאֱמַר (בתחילת הפסוק שם) 'כָּל אֶבֶן
65 יְקָרָה', וגם זה בכלל מיני החופות שהיו לאדם הראשון בגן עדן.
66 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְגָרוּעַ שֶׁבְּכוּלָּן – המין הגרוע שבהם הוא הַוָּהָב, דְּקָא
67 חָשִׁיב לֵיהּ לְבַסּוֹף – כְּשִׁמְנָה הכתוב את עשר מיני החופות, מנה את
68 הזהב לבסוף, משום שהוא גרוע מכולם.
69 מבארת הגמרא את המשך הכתוב שם: מַאי 'מְלֵאכֶת תָּפֶיךָ וּנְקָבֶיךָ
70 בָּךְ בְּיוֹם הִבָּרְאָךְ כּוֹנָנוּ', אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ
71 בָּרוּךְ הוּא לְחִירָם מֶלֶךְ צוֹר, כְּךָ נִסְתַּכַּלְתִּי וּבְרָאתִי נְקָבִים נְקָבִים
72 בָּאָדָם – בשעה שבראתי עולמי ידעתי שאתה עתיד למרוד
73 ולעשות עצמך אלוה, ועל כן בראתי באדם תופים ונקבים
74 שמוציאין ריעי, כדי להראות חסרונו.
75 ביאור נוסף: וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי הָכִי קָאָמַר ליה הקדוש ברוך הוא
76 לחירם מלך צור, כְּךָ נִסְתַּכַּלְתִּי – בשעה שבראתי עולמי ידעתי
77 שאתה עתיד למרוד ולעשות עצמך אלוה,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

הַדְפָּסַת הַלִּקּוּטֵי תּוֹרָה - גְּאֻלָּה לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן

בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן, אֵין שַׁיָּךְ שֶׁיִּהְיֶה הֶפְסֵק כְּלָל בֵּין הַסִּבָּה וְהַמְסוֹבָב, וְתֵכֶף כְּשֶׁיֵּשְׁנָהּ הַסִּבָּה יֶשְׁנוֹ הַמְסוֹבָב. וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ הֲפָצַת הַמַּעְיָנוֹת חוּצָה יֵשׁ גַּם קָאָתֵי מָר דָּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא.

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּה גַּם בֵּאוּר הַסִּפּוּר, שֶׁכְּשֶׁשָּׁאֲלוּ אֶת אַדְמוֹ"ר הַצֶּמַח צֶדֶק דְּמִכֵּיוָן שֶׁיֵּשְׁנוֹ קֵץ (וְיֵשְׁנָהּ הָעֲבוֹדָה דַּהֲפָצַת הַמַּעְיָנוֹת חוּצָה) הֵיכָן מָשִׁיחַ? עָנָה עַל זֶה שֶׁכְּבָר נִדְפַּס הַלִּקּוּטֵי תּוֹרָה - כִּי מִצַּד פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִגִּדְרֵי הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם (בְּכָל שֶׁכֵּן וְקַל וָחֹמֶר מִתּוֹרָה בִּכְלָל שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִזְּמַן וּמָקוֹם, כַּמַּאֲמָר הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית), הֲרֵי יַחַד עִם הֲפָצַת הַמַּעְיָנוֹת חוּצָה יֶשְׁנוֹ כְּבָר מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, שֶׁנִּמְצָא בְּגָלוּי בַּתּוֹרָה, בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה, נִשְׁמְתָא דְּאוֹרַיְתָא, וּבְאֹפֶן שֶׁהַנִּשְׁמָה מוֹשֶׁלֶת עַל גּוּפָא דְּאוֹרַיְתָא, נִגְלֶה דְּתוֹרָה, הַגְּבָרַת הַנִּשְׁמָה עַל הַגּוּף...

אָמְנָם עִנְיָן זֶה (גִּלּוּי הַמָּשִׁיחַ שֶׁבְּהַדְפָּסַת הַלִּקּוּטֵי תּוֹרָה) הוּא כְּפִי שֶׁגִּלּוּי הַמָּשִׁיחַ הוּא לִפְנֵי הִתְלַבְּשׁוּתוֹ בִּזְמַן וּמָקוֹם, וּמִכֵּיוָן שֶׁהַגָּלוּת נִתְלַבֵּשׁ בִּזְמַן וּמָקוֹם, וְגַם הַתּוֹרָה נִתְלַבְּשָׁה בִּזְמַן וּמָקוֹם, וְגַם פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה נִתְלַבְּשָׁה בִּזְמַן וּמָקוֹם, הִנֵּה כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם בְּהַגִּלּוּי דְּמָשִׁיחַ, בְּמַעֲשֶׂה בְּפֹעַל. דְּעִנְיָן זֶה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי עֲבוֹדָתֵנוּ בְּאֹפֶן דְּהַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעִקָּר, דְּכַאֲשֶׁר עֲבוֹדָתֵנוּ הִיא בְּאֹפֶן דְּהַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעִקָּר הִנֵּה בְּמִדָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהִיא מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, קָאָתֵי מָר דָּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא בְּפֹעַל מַמָּשׁ.

(ממאמר ד"ה ביום השמיני, סה"מ תשמ"ו ע' עב-ג - בלתי מוגה. מתוך לקראת שבת)

בּוֹנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

בִּמְגִלַּת אֵיכָה נֶאֱמַר (ב, ט) "טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ". וַחֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מַסְבִּירִים עַל כָּךְ (בְּמִדְבַּר רַבָּה פָּרָשָׁה טו, יג. זֹהַר חֵלֶק א ג, א. וְעוֹד), כִּי שַׁעֲרֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא נֶחְרְבוּ כְּמוֹ יֶתֶר חֲלָקָיו, הֵם טָבְעוּ בָּאָרֶץ בִּמְקוֹמָם, וְנִשְׁאֲרוּ נִצְחִיִּים.

לְפִי זֶה נִתָּן לוֹמַר, שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּכְלָלוּתוֹ יֵרֵד מִשָּׁמַיִם, וְלָכֵן יִהְיֶה קַיָּם נִצְחִי; וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְקַיְּמוּ אֶת חֶלְקָם עַל יְדֵי הַעֲמָדַת הַשְּׁעָרִים, שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מֵהַבַּיִת הָרִאשׁוֹן.

קַיָּם כְּלָל בַּהֲלָכָה (רְאֵה בָּבָא בַּתְרָא נג, ב), שֶׁהַמַּעֲמִיד דִּלְתוֹת נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ בָּנָה אֶת הַבַּיִת כֻּלּוֹ (מִכֵּיוָן שֶׁלֹּא דִּלְתוֹת לֹא נֶחְשָׁב הַבַּיִת לְמָקוֹם שָׁמוּר שֶׁאֶפְשָׁר לָגוּר בּוֹ), וְאִם כֵּן עַל יְדֵי הַעֲמָדַת הַדְּלָתוֹת נוֹצָר קֶשֶׁר לְעַם יִשְׂרָאֵל עִם הַבִּנְיָן כֻּלּוֹ, וְהַבִּנְיָן כֻּלּוֹ מִתְיַחֵס אֲלֵיהֶם וּלְבִנְיָנָם.

(תורת מנחם - מנחם ציון ח"א ע' 143. מתוך לקראת שבת)

רוֹצִים הַכֹּל בִּ'מְזֻמָּן'

...וְהִנֵּה הֲגַם שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יוֹדֵעַ שֶׁעַל יְדֵי הַיְרִידָה בַּגָּלוּת יִהְיֶה וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם [בַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה], מִכָּל מָקוֹם הֲרֵי יָדוּעַ הַפִּתְגָּם שֶׁרוֹצִים שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל בִּ'מְזֻמָּן', שֶׁיִּהְיֶה "דַּי לַגָּלוּת!" וְיָבוֹא "מָשִׁיחַ עַכְשָׁו", וּבֵינְתַּיִם אֵין רוֹאִים זֶה בְּגָלוּי בִּמְזֻמָּן.

אַךְ הָעִנְיָן יוּבַן עַל פִּי מַאֲמַר אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן הַיָּדוּעַ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם צַדִּיק אֶחָד עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה מִיָּד מָשִׁיחַ בָּא, וַהֲרֵי אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן אֵינוֹ נוֹתֵן בָּזֶה שׁוּם הַגְּבָלוֹת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לִהְיוֹת צַדִּיק תֵּכֶף וּמִיָּד, אֲזַי מַה שֶּׁמָּשִׁיחַ עַדַּיִן לֹא בָּא הִנֵּה אַתָּה אָשֵׁם בְּכָךְ...

וְאִם כֵּן זֶהוּ עִנְיַן הַמְּעוֹת בִּמְזֻמָּן, כְּפַשְׁטוּת הָעִנְיָן, דִּכְשֶׁאוֹמְרִים שֶׁרוֹצִים לִרְאוֹת הַמְזֻמָּנִים בַּכִּיס, הֲרֵי אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁרוֹצִים שֶׁיִּהְיֶה בְּכִיסוֹ הַלֶּחֶם וְהַמַּאֲכָל שֶׁקּוֹנֶה עַל יְדֵי הַמְּעוֹת, אֶלָּא שֶׁיִּהְיוּ מָעוֹת מְזֻמָּנִים שֶׁיּוּכַל לִקְנוֹת בָּהֶם דְּבַר מַאֲכָל, וְאַחַר כָּךְ קוֹנֶה בָּהֶם לֶחֶם וְנוֹטֵל יָדָיו וּמְבָרֵךְ; וְרַק אַחַר כָּךְ אוֹכְלוֹ, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּעִנְיָנֵנוּ, שֶׁיֵּשׁ בְּכִיסוֹ וּבְיָדוֹ וִיכָלְתּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִהְיוֹת צַדִּיק וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְעַל יְדֵי זֶה לְקַבֵּל מִיָּד אֶת הַגְּאֻלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לָזֶה שׁוּם עֲבוֹדוֹת אֶלָּא הֲרֵי זֶה בִּרְגִעָא חֲדָא מַמָּשׁ.

(ממאמר ד"ה ויגש תשמ"ו, סה"מ תשמ"ו ע' פ - בלתי מוגה. מתוך לקראת שבת)

הַטַּעַם לְסִיּוּם בְּהִלְכוֹת יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ

הָרַמְבַּ"ם מְסַיֵּם אֶת סִפְרוֹ הַיָּד הַחֲזָקָה, סֵפֶר הַהֲלָכוֹת, בִּשְׁנֵי הַפְּרָקִים הָאַחֲרוֹנִים בְּעִנְיַן בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ וִימוֹת הַמָּשִׁיחַ.

מהדורה להדפסה ושימוש-א.ש. בלבד

וְהַטַּעַם הַפָּשׁוּט לְכָךְ הוּא, כִּיוָן שֶׁבִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ (שֶׁ"חוֹזְרִין כָּל הַמִּשְׁפָּטִים בְּיָמָיו כְּשֶׁהָיוּ מִקֹּדֶם, מַקְרִיבִין קָרְבָּנוֹת וְעוֹשִׂין שְׁמִטִּין וְיוֹבְלוֹת כְּכָל מִצְוָתָהּ הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה" - הִלְכוֹת מְלָכִים רֵישׁ פֶּרֶק יא) יִהְיֶה הַקִּיּוּם דְּכָל הִלְכוֹת הַתּוֹרָה (תֹּכֶן סִפְרוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ם) בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת.

וּבְנוֹסָף לַטַּעַם הַנַּ"ל סִיּוּם בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ בָּא לְרַמֵּז, שֶׁבִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ תִּתְגַּלֶּה הַשְּׁלֵמוּת דַּהֲלָכוֹת שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁאֵינָן בְּטֵלִין לְעוֹלָם (כַּחֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה), שֶׁזֶּהוּ תֹּכֶן סִפְרוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ם, שֶׁמְּקַבֵּץ כָּל הַהֲלָכוֹת שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה (מִשְׁנֵה תּוֹרָה), בְּהֶמְשֵׁךְ לְלִמּוּד חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה.

(ע"פ ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 28. מתוך לקראת שבת)

חֶרְבָּן יוֹם-יוֹמִי

בְּנוֹגֵעַ לְחֶרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כּוֹתֵב הָרֶגְצ'וֹבִי [הַגָּאוֹן בַּעַל הַ"צָּפְנַת פַּעְנֵחַ"] שֶׁזֶּהוּ דָּבָר הַנִּמְשָׁךְ, הַיְנוּ, שֶׁאֵין זֶה מְאֹרָע שֶׁאֵרַע לִפְנֵי לְמַעְלָה מֵ-1900 שָׁנָה, וּבְמֵילָא הָאֲבֵלוּת עַל הַחֻרְבָּן (בְּגֹ' הַשָּׁבוּעוֹת, בְּתִשְׁעָה בְּאָב, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה) וְהַבַּקָּשָׁה שֶׁמְּבַקְּשִׁים בְּכָל יוֹם "וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן", הִיא בִּבְחִינַת אֲבֵלוּת יְשָׁנָה - אֶלָּא הַחֻרְבָּן הוּא דָּבָר הַנִּמְשָׁךְ בְּכָל יוֹם וָיוֹם.

וּמְבָאֵר שֶׁמְּפֹרָשׁ כֵּן בַּיְרוּשַׁלְמִי: "כָּל דּוֹר שֶׁאֵינוֹ נִבְנֶה (בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) בְּיָמָיו מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ הוּא הֶחֱרִיבוֹ", כְּלוֹמַר, לְמִרּוֹת שֶׁכְּבָר עָבְרוּ 1900 שָׁנָה מֵאָז חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִכָּל מָקוֹם, מִכֵּיוָן שֶׁבְּיוֹם זֶה, לֹא נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נֶחְרַב בַּיּוֹם בּוֹ אָנוּ עוֹמְדִים!!

...וּכְמוֹ כֵן מוּבָן בְּנוֹגֵעַ לַחִיּוּב שֶׁנִּתְחַיֵּב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מֵחָדָשׁ (לְאַחֲרֵי הַחֻרְבָּן) – שֶׁזֶּהוּ חִיּוּב חָדָשׁ בְּכָל יוֹם וָיוֹם, הַיְנוּ, שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם חַיָּב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מֵחָדָשׁ, "בְּנֵה בֵּיתְךָ כְּבַתְּחִלָּה", וִיתֵרָה מִזּוֹ: בְּאֹפֶן נִצְחִי, "מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי-י כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ".

(משיחת י"ב תמוז תשד"מ. מתוך לקראת שבת)

בְּכָל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ וּבְקוֹל גָּדוֹל: "עַד מָתַי"!

וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ בְּנוֹגֵעַ לִכְלָלוּת עִנְיַן הַתְּפִלָּה - שֶׁעַם הֱיוֹתָהּ "עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב", "אֵי זוֹ הִיא עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב.. זוֹ תְּפִלָּה", מִכָּל־מָקוֹם אֵין לְהִסְתַּפֵּק בְּכַוָּנַת הַלֵּב וּבְמַחְשָׁבָה בִּלְבַד (אַף עַל פִּי שֶׁבְּוַדַּאי יוֹדֵעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַה שֶׁמְּכַוֵּן בְּלִבּוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ), אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת דִּבּוּר בַּפֶּה דַּוְקָא. שֶׁכֵּן בְּיַחַד עִם הָעִלּוּי דְּ"קָלָא פְּנִימָאָה", הֲרֵי "לֹא יִתְפַּלֵּל בְּלִבּוֹ בִּלְבַד, אֶלָּא מְחַתֵּךְ הַדִּבָּרִים בִּשְׂפָתָיו, וּמַשְׁמִיעַ לְאָזְנָיו", הַיְנוּ, שֶׁה"קָלָא פְּנִימָאָה" הוּא בְּאֹפֶן שֶׁחוֹדֵר אֶת כָּל כּוֹחוֹת נַפְשׁוֹ, עַד שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה בְּדִבּוּר מַמָּשׁ.

וּמִכֵּיוָן שֶׁכֵּן, צְרִיכִים לִצְעֹק בְּכָל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ וּבְקוֹל גָּדוֹל: "עַד מָתַי", "דַּאלָאי גָּלוּת" [=הָלְאָה הַגָּלוּת]!!

[וּפָשׁוּט: שֶׁאֵין סְתִירָה לָזֶה מִמַּאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה "הַמַּשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ הֲרֵי זֶה מִקְטַנֵּי אֱמָנָה" - שֶׁהֲרֵי עִנְיָן זֶה אֵינוֹ אֶלָּא כַּאֲשֶׁר יֵשׁ מָקוֹם לַחְשֹׁשׁ שֶׁכַּוָּנָתוֹ בְּהַשְׁמָעַת קוֹלוֹ הוּא "כְּאִלּוּ אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת לַחַשׁ", מַה שֶּׁאֵין כֵּן כַּאֲשֶׁר הַשְׁמָעַת הַקּוֹל הִיא "כְּדֵי לְכַוֵּן יוֹתֵר"].

וְהָעִקָּר, כָּאמוּר, גְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה־עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּפֹעַל מַמָּשׁ.

(התוועדויות תשמ"ו ח"ב ע' 508. מתוך לקראת שבת)

גְּאֻלָּה לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם - הַקֶּשֶׁר לְעֶצֶם עִנְיַן הַגְּאֻלָּה

נוֹסָף לַגְּאֻלָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אוֹרִיתָא וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, תִּפְעַל הַגְּאֻלָּה גַּם בָּעוֹלָם בְּכָל אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וְכַמְפֹרָשׁ בְּכַמָּה כְּתוּבִים וּנְבוּאוֹת הַגְּאֻלָּה, עַד, כְּמוֹ שֶׁמֵּבִיא הָרַמְבַּ"ם בְּסִפְרוֹ הֲלָכוֹת הֲלָכוֹת, שֶׁאָז "יְתַקֵּן אֶת הָעוֹלָם" שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה' וּלְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד.

וְיָעוּד זֶה בְּנוֹגֵעַ לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם אֵינוֹ סְתָם דָּבָר נוֹסָף אֵלָיו יִזְכּוּ בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, אֶלָּא זֶה קָשׁוּר עִם עֶצֶם עִנְיַן הַגְּאֻלָּה: מֵאַחַר שֶׁאָז הַשְּׁכִינָה "תֵּצֵא" כִּבְיָכוֹל מֵהַגָּלוּת, הֲרֵי שֶׁתִּתְגַּלֶּה אָז הָאֱמֶת הַוָּיָ', אֲשֶׁר "כָּל הַנִּמְצָאִים מִשָּׁמַיִם וָאָרֶץ וּמַה שֶּׁבֵּינֵיהֶם לֹא נִמְצְאוּ אֶלָּא מֵאֲמִתַּת הִמָּצְאוֹ, שֶׁ"אֲמִתַּת הִמָּצְאוֹ" הִיא שֵׁם הַוָּיָ' שֶׁלְּמַעְלָה מִ(טֶבַע) הָעוֹלָם.

וּלְפִיכָךְ מְדֻגָּשׁ בְּנוֹגֵעַ לֶעָתִיד לָבוֹא "וְנִגְלָה כְּבוֹד הַוָּיָ' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי הַוָּיָ' דִּבֵּר" - שֶׁגִּלּוּי שֵׁם הַוָּיָ' ("וְנִגְלָה כְּבוֹד הַוָּיָ'") יִפְעַל רְאָיָה מוּחְשִׁית בַּבָּשָׂר הַגַּשְׁמִי שֶׁאֲמִתִּית מְצִיאוּתוֹ (שֶׁל הַבָּשָׂר) הִיא "פִּי הַוָּיָ'".

(לקו"ש חכ"ה ע' 190. מתוך לקראת שבת)

מהדורת הלכה לפסח ושימוש אישי בלבד

חומש יומי

פרשת תצא

~ יום ראשון ה׳ אלול ~

כא (י) **כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ:**

י אֲרֵי תִּפּוֹק לַאֲגָחָא קְרָבָא עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ וְיִמְסְרִנּוּן יְיָ אֱלָהָךְ בִּידָךְ וְתִשְׁבֵּי שִׁבְיְהוֹן:

רש״י ◄ **כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה•** בְּמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת — הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁבְּמִלְחֶמֶת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֵין לוֹמַר: ״וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ״, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר: ״לֹא תְחַיֶּה כָּל נְשָׁמָה״. **וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ•** לְרַבּוֹת כְּנַעֲנִים שֶׁבְּתוֹכָהּ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן מִשֶּׁבַע אֻמּוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ . . וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ (כא, י) מִלְחָמָה זוֹ הֵינוּ מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר, הָאוֹיֵב שֶׁל הָאָדָם, וּבִכְלָלוּת יוֹתֵר — הַמִּלְחָמָה נֶגֶד כָּל אוֹיְבֵי ה׳. יֵשׁ לָדַעַת, תֵּכֶף בְּעֵת הַיְצִיאָה לְמִלְחָמָה זוֹ, שֶׁבְּעֶצֶם עוֹמְדִים עַל אוֹיְבֶיךָ, לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, כִּי רַק לְיִשְׂרָאֵל, הַדְּבוּקִים בַּה׳, יֵשׁ מְצִיאוּת אֲמִתִּית, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן ״אוֹיְבֶיךָ״, הַמְנַגְּדִים לַקְּדֻשָּׁה. וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ — לוֹקְחִים מִן הָאוֹיֵב דָּבָר שֶׁהָיָה בַּשִּׁבְיָה אֶצְלוֹ, שֶׁכֵּן לַקְּלִפָּה אֵין תֹּקֶף וּמְצִיאוּת מִצַּד עַצְמָהּ, רַק מַה שֶׁנָּפַל אֶצְלָהּ בַּשִּׁבְיָה מִגְּבוּל הַקְּדֻשָּׁה.

(לקוטי שיחות, כרך ל, עמ׳ 159)

(יא) **וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת־תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה:**

יא וְתֶחֱזֵי בְּשִׁבְיָה אִתְּתָא שַׁפִּירַת חֵזוּ וְתִתְרְעֵי בַּהּ וְתִסְּבַהּ לָךְ לְאִנְתּוּ:

רש״י ◄ **אֵשֶׁת•** אֲפִלּוּ אֵשֶׁת אִישׁ. **וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה•** לֹא דִּבְּרָה תּוֹרָה אֶלָּא כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרָע, שֶׁאִם אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַתִּירָהּ, יִשָּׁאֶנָּה בְּאִסּוּר. אֲבָל אִם נִשָּׂאָהּ, סוֹפוֹ לִהְיוֹת שׂוֹנְאָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר אַחֲרָיו: ״כִּי תִהְיֶיךָ לְאִישׁ וְגוֹ׳״, וְסוֹפוֹ לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה, לְכָךְ נִסְמְכוּ פָּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ.

(יב) **וַהֲבֵאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת־צִפָּרְנֶיהָ:**

יב וְתָעֵלִנַּהּ לְגוֹ בֵּיתָךְ וּתְגַלַּח יָת רֵישַׁהּ וּתְרַבֵּי יָת טוּפְרָנָהָא:

רש״י ◄ **וְעָשְׂתָה אֶת־צִפָּרְנֶיהָ•** תְּגַדֵּלֵם כְּדֵי שֶׁתִּתְנַוֵּל.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כא (י) **וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ.** פֵּירַשׁ רַשׁ״י לְרַבּוֹת כְּנַעֲנִים שֶׁבְּתוֹכָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם מִשֶּׁבַע עַמְּמִין. וּמַקְשִׁין הָעוֹלָם הֵיכִי מִשְׁתַּמַּע לֵיהּ **וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ.** וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהֵכִי קָאָמַר, **וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ** שֶׁל אוֹיְבֶיךָ, כְּלוֹמַר אֲפִילּוּ הַכְּנַעֲנִים שֶׁשָּׁבוּ אוֹיְבֶיךָ לָהֶם **וְשָׁבִיתָ אוֹתוֹ:** תורה יא

(יב־יג) **וַהֲבֵאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ.** כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יִלְחָצֶנָּה בַּמִּלְחָמָה לָבוֹא עָלֶיהָ יוֹתֵר מִבִּיאָה רִאשׁוֹנָה, וְלֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא בִּיאָה שְׁנִיָּה (קידושין כב. ותוס׳ ד״ה שלא). **וַאֲנִי** אוֹמֵר לֹא בִּיאָה שְׁנִיָּה וְלֹא בִּיאָה רִאשׁוֹנָה, אֶלָּא לְאַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים הַלָּלוּ (ירושלמי מכות פ״ב ה״ז). וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁלֹּא יִלְחָצֶנָּה בַּמִּלְחָמָה שֶׁלֹּא יִטּוֹל חֲלִיצַת הַבְּגָדִים שֶׁעָלֶיהָ בַּמִּלְחָמָה, וְהָכִי מַשְׁמַע, דִּקְרָא דְּבַתְרֵיהּ **וַהֲבֵאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ, וַהֲדַר וְהֵסִירָה אֶת שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ, וְדַרְכָּן לְהִתְקַשֵּׁט בַּמִּלְחָמָה בִּבְגָדִים נָאִים:** תורה יד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יג) וְהֵסִירָה אֶת־שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה:

יג וְתֶעְבֵּד יָת כְּסוּת שִׁבְיָהּ מִנַּהּ וְתֵיתַב בְּבֵיתָךְ וְתִבְכֵּי יָת אֲבוּהָא וְיָת אִמַּהּ יְרַח יוֹמִין וּבָתַר כֵּן תֵּעוּל לְוָתַהּ וְתִבְעֻלִנַּהּ וּתְהֵי לָךְ לְאִנְתּוּ:

רש״י◄ וְהֵסִירָה אֶת־שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ • לְפִי שֶׁהֵם נָאִים, שֶׁהָעוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים בְּנוֹתֵיהֶם מִתְקַשְּׁטוֹת בַּמִּלְחָמָה, בִּשְׁבִיל לְהַזְנוֹת אֲחֵרִים עִמָּהֶם. וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ • בְּבַיִת שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, נִכְנָס וְנִתְקָל בָּהּ, יוֹצֵא וְנִתְקָל בָּהּ, רוֹאֶה בִּבְכִיָּתָהּ, רוֹאֶה בְּנִוּולָהּ, כְּדֵי שֶׁתִּתְגַּנֶּה עָלָיו. וּבָכְתָה אֶת־אָבִיהָ • כָּל־כָּךְ לָמָּה? כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בַּת יִשְׂרָאֵל שִׂמְחָה וְזוֹ עֲצֵבָה, בַּת יִשְׂרָאֵל מִתְקַשֶּׁטֶת וְזוֹ מִתְנַוֶּלֶת.

(יד) וְהָיָה אִם־לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכֹר לֹא־תִמְכְּרֶנָּה בַּכֶּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עִנִּיתָהּ: ס

יד וִיהֵי אִם לָא תִּתְרְעֵי בַּהּ וְתִפְטְרִנַּהּ לְנַפְשַׁהּ וְזַבְּנָא לָא תְזַבְּנִנַּהּ בְּכַסְפָּא לָא תִתְגַּר בַּהּ חֲלַף דִּי עִנִּיתַהּ:

רש״י◄ וְהָיָה אִם־לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ • הַכָּתוּב מְבַשֶּׁרְךָ שֶׁסּוֹפְךָ לִשְׂנֹאוֹתָהּ. לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ • לֹא תִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ. בְּלָשׁוֹן פַּרְסִי קוֹרִין לְעַבְדוּת וְשִׁמּוּשׁ: עִימְרָאָה. מִיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן לָמַדְתִּי כֵּן.

(טו) כִּי־תִהְיֶיָן לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ־לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לַשְּׂנוּאָה:

טו אֲרֵי תְּהֲוֻן לִגְבַר תַּרְתֵּין נְשִׁין חֲדָא רְחֵימְתָּא וַחֲדָא שְׂנִיאַתָּא וִילִדָן לֵהּ בְּנִין רְחֵימְתָּא וּשְׂנִיאַתָּא וִיהֵי בְּרָא בּוּכְרָא לִשְׂנִיאַתָּא:

(טז) וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר:

טז וִיהֵי בְּיוֹמָא דְּיַחֲסַן לִבְנוֹהִי יָת דִּי יְהֵי לֵהּ לֵית לֵהּ רְשׁוּ לְבַכָּרָא יָת בַּר רְחֵימְתָּא עַל אַפֵּי בַּר שְׂנִיאַתָּא בּוּכְרָא:

(יז) כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא לוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: ס

יז אֲרֵי יָת בּוּכְרָא בַּר שְׂנִיאַתָּא יַפְרֵשׁ לְמִתַּן לֵהּ תַּרְתֵּין חֶלְקִין בְּכֹל דִּי יִשְׁתְּכַח לֵהּ אֲרֵי הוּא רֵישׁ תָּקְפֵּהּ לֵהּ חֲזָיָא בְּכֵרוּתָא:

רש״י◄ פִּי שְׁנַיִם • (ב״ב קכג) כְּנֶגֶד שְׁנֵי אַחִים. בְּכֹל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא לוֹ • מִכָּאן שֶׁאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּרָאוּי לָבֹא לְאַחַר מִיתַת הָאָב, כְּבַמֶּחְזָק.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(טו) כִּי תִהְיֶיָן לְאִישׁ. לְכָךְ נִסְמְכוּ פָּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ לְכָאן, לוֹמַר לְךָ עֲבֵירָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵירָה, דִּלְפִי שֶׁיִּקַּח יָפַת תּוֹאַר תִּהְיֶיָן לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים וּמְרִיבָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁתִּשְׂנָא הָאַחַת, וּמַה כְּתִיב אַחֲרָיו כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּדָוִד שֶׁלְּפִי שֶׁלָּקַח בַּת תַּלְמִי מֶלֶךְ גְּשׁוּר בְּצֵאתוֹ לַמִּלְחָמָה (שמואל ב׳ ג ג), יָצָא מִמֶּנּוּ אַבְשָׁלוֹם שֶׁבִּיקֵּשׁ לְהָרְגוֹ וְשָׁכַב עִם נָשָׁיו, וְעַל יָדוֹ נֶהֱרְגוּ כַּמָּה רְבָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל. וּמַה כְּתִיב אַחֲרָיו וְכִי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת, אִם יִנָּצֵל מִזֶּה לֹא יִנָּצֵל מִזֶּה, הֲרֵי עֲבֵירָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵירָה (תנחומא א): תורה טז

(טז) לֹא יוּכַל לְבַכֵּר. וְאִם תֹּאמַר הֲרֵי יַעֲקֹב בִּכֵּר יוֹסֵף בֶּן הָאֲהוּבָה עַל פְּנֵי רְאוּבֵן בֶּן הַשְּׂנוּאָה, כְּדִכְתִיב (בראשית כט לא) וַיַּרְא ה׳ כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה. בִּפְשִׁיעָתוֹ שֶׁל רְאוּבֵן הָיָה, וּנְתָנָהּ לְיוֹסֵף שֶׁפִּרְנֵס אָבִיו. וַאֲפִילוּ הָכִי לֹא יוּכַל לְבַכֵּר, וְאִם פֹּשֵׁעַ בְּאָבִיו יְבִיאֶנּוּ לְבֵית דִּין כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל: תורה יז

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יח) כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:

יח אֲרֵי יְהֵי לִגְבַר בַּר סָטֵי וּמָרֵי לֵיתוֹהִי מְקַבַּל לְמֵימַר אֲבוּהִי וּלְמֵימַר אִמֵּהּ וּמַלְּפָן יָתֵהּ וְלָא יְקַבַּל מִנְּהוֹן:

רש"י◄ **סוֹרֵר** • סָר מִן הַדֶּרֶךְ. **וּמוֹרֶה** • מְסָרֵב בְּדִבְרֵי אָבִיו, לְשׁוֹן "מַמְרִים". **וְיִסְּרוּ אֹתוֹ** • (סנהדרין עא) מַתְרִין בּוֹ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה וּמַלְקִין אוֹתוֹ. בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּגְנֹב וְיֹאכַל תַּרְטֵימָר בָּשָׂר וְיִשְׁתֶּה חֲצִי לוֹג יַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: "זוֹלֵל וְסוֹבֵא", וְנֶאֱמַר (משלי כג): "אַל תְּהִי בְּסוֹבְאֵי יַיִן בְּזוֹלְלֵי בָשָׂר לָמוֹ" (סנהדרין עב). וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה נֶהֱרָג עַל שֵׁם סוֹפוֹ, הִגִּיעָה תּוֹרָה לְסוֹף דַּעְתּוֹ: סוֹף שֶׁמְּכַלֶּה מָמוֹן אָבִיו וּמְבַקֵּשׁ לְמוּדוֹ וְאֵינוֹ מוֹצֵא, וְעוֹמֵד בִּפְרָשַׁת דְּרָכִים וּמְלַסְטֵם אֶת הַבְּרִיּוֹת, אָמְרָה תּוֹרָה: יָמוּת זַכַּאי וְאַל יָמוּת חַיָּב.

(יט) וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מְקֹמוֹ:

יט וְיֶחֱדוּן בֵּהּ אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ וְיַפְּקוּן יָתֵהּ לָקֳדָם סָבֵי קַרְתֵּהּ וְלִתְרַע בֵּית דִּין אַתְרֵהּ:

(כ) וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא:

כ וְיֵימְרוּן לְסָבֵי קַרְתֵּהּ בְּנָנָא דֵּין סָטֵי וּמָרֵי לֵיתוֹהִי מְקַבַּל לְמֵימְרָנָא זָלֵל בְּסַר וְסָבֵי חֲמַר:

(כא) וּרְגָמֻהוּ כָּל־אַנְשֵׁי עִירוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ: ס

כא וְיִרְגְּמֻנֵּהּ כָּל גַּבְרֵי קַרְתֵּהּ בְּאַבְנַיָּא וִימוּת וּתְפַלֵּי עֲבֵד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּן וְיִדְחַלּוּן:

רש"י◄ **וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ** • מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ הַכְרָזָה בְּבֵית־דִּין: 'פְּלוֹנִי נִסְקַל עַל שֶׁהָיָה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה'.

~ יום שני ו' אלול ~

(כב) וְכִי־יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט־מָוֶת וְהוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל־עֵץ:

כב וַאֲרֵי יְהֵי בִּגְבַר חוֹבַת דִּין דְּקָטוֹל וְיִתְקְטֵל וְתִצְלוֹב יָתֵהּ עַל צְלִיבָא:

רש"י◄ **וְכִי־יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט־מָוֶת** • סְמִיכוּת הַפָּרָשִׁיּוֹת, מַגִּיד שֶׁאִם חָסִים עָלָיו אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, סוֹף שֶׁיֵּצֵא לְתַרְבּוּת רָעָה, וַיַּעֲבֹר עֲבֵרוֹת וְיִתְחַיֵּב מִיתָה בְּבֵית־דִּין. **וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל־עֵץ** • (סנהדרין מה) רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: כָּל הַנִּסְקָלִין נִתְלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי", וְהַמְּבָרֵךְ ה' בִּסְקִילָה.

(כג) לֹא־תָלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: ס

כג לָא תְּבִית נִבְלְתֵּהּ עַל צְלִיבָא אֲרֵי מִקְּבַר תִּקְבְּרִנֵּהּ בְּיוֹמָא הַהוּא אֲרֵי עַל דְּחָב קֳדָם יְיָ אִצְטְלַב וְלָא תְּסָאֵב יָת אַרְעָךְ דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יח) **כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה.** עַל שֵׁם סוֹפוֹ הוּא נֶהֱרָג, כִּדְפֵּרַשׁ רַשִׁ"י. וְאִי קַשְׁיָא כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱרָג מִפְּנֵי שֶׁעָתִיד לְלַסְטֵם אֶת הַבְּרִיּוֹת, אֵין לְחַיְּבוֹ בְּמִיתָה חֲמוּרָה מִלִּסְטִים, דְּאִילּוּ רוֹצֵחַ בְּסַיִּף וְזֶה בִּסְקִילָה. וְנִרְאֶה לוֹמַר מִדִּכְתִיב **אֵינֶנּוּ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ,** וְהָוֵי כְּמוֹ מְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁהוּא בִּסְקִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ ט) אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ: תורה יח

(כג) **כִּי קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי.** עַל יְדֵי [שֶׁקִּלֵּל] הוּא (נתקלל) [נִסְקָל] וְנִתְלֶה, וְאִם אֵין קוֹבְרִין אוֹתוֹ לֹא יִהְיֶה כָּבוֹד שֶׁל מַעְלָה, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ הָרוֹאִים זֶה מְחֻרָף הָוָה וּפָשַׁט יָדוֹ בַּמֶּלֶךְ: תורה א

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ כִּי־קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי• זִלְזוּלוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הוּא, שֶׁאָדָם עָשׂוּי בִּדְמוּת דְּיוֹקְנוֹ, וְיִשְׂרָאֵל הֵם בָּנָיו. מָשָׁל לִשְׁנֵי אַחִים תְּאוֹמִים שֶׁהָיוּ דּוֹמִין זֶה לָזֶה, אֶחָד נַעֲשָׂה שַׂר וְאֶחָד נִתְפַּס לְלִסְטִיּוּת וְנִתְלָה, כָּל הָרוֹאֶה אוֹתוֹ אוֹמֵר: 'הַשַּׂר תָּלוּי'. כָּל קְלָלָה שֶׁבַּמִּקְרָא, לְשׁוֹן הָקֵל וְזִלְזוּל, כְּמוֹ: (מ"א ב) "וְהוּא קִלְלַנִי קְלָלָה נִמְרֶצֶת".

כב (א) לֹא־תִרְאֶה אֶת־שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת־שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ:

א לָא תֶחֱזֵי יָת תּוֹרָא דְּאָחוּךָ אוֹ יָת אִמְּרֵהּ דְּטָעָן וְתִתְכְּבֵשׁ מִנְּהוֹן אָתְבָא תְּתֵיבִנּוּן לְאָחוּךָ:

רש"י◄ וְהִתְעַלַּמְתָּ• כּוֹבֵשׁ עַיִן, כְּאִלּוּ אֵינוֹ רוֹאֵהוּ. לֹא־תִרְאֶה וְהִתְעַלַּמְתָּ• לֹא תִרְאֶה אוֹתוֹ שֶׁתִּתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. (ב"מ ל) וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: פְּעָמִים שֶׁאַתָּה מִתְעַלֵּם וְכוּ'.

(ב) וְאִם־לֹא קָרוֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתִּיו וַאֲסַפְתּוֹ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתָו לוֹ:

ב וְאִם לָא קָרֵב אֲחוּךָ אֵלֶיךָ וְלָא יְדַעְתִּ לֵהּ וְתַכְנְשִׁנֵּהּ לְגוֹ בֵּיתָךְ וִיהֵי עִמָּךְ עַד דְּיִתְבַּע אֲחוּךָ יָתֵהּ וְתָתֵיבִנֵּהּ לֵהּ:

רש"י◄ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ• (ב"מ כז) וְכִי תַּעֲלֶה בִּלְבָבְךָ שֶׁיִּתְּנֵהוּ לוֹ קֹדֶם שֶׁיִּדְרְשֵׁהוּ? אֶלָּא דָּרְשֵׁהוּ שֶׁלֹּא יְהֵא רַמַּאי. וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ• שֶׁתְּהֵא בּוֹ הֲשָׁבָה, שֶׁלֹּא יֹאכַל בְּבֵיתְךָ כְּדֵי דָּמָיו וְתִתְבָּעֵם מִמֶּנּוּ. מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל — יַעֲשֶׂה וְיֹאכַל, וְשֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל — יִמָּכֵר.

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאִם לֹא קָרוֹב אָחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתִּו (כב, ב) מִי שֶׁרוֹאֶה שֶׁנֶּאֱבַד לִיהוּדִי אֲבֵדָה רוּחָנִית, שֶׁאֵינוֹ מִתְנַהֵג כִּדְבָרֵי, הִנֵּה אֲפִילוּ אִם יְהוּדִי זֶה רָחוֹק מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ מַכִּירוֹ — אָסוּר לְהִתְעַלֵּם מֵאֲבֵדָה זוֹ, אֶלָּא יֵשׁ לַעֲזוֹר לוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא וְיִדְרֹשׁ אֶת אֲבֵדָתוֹ, כְּלוֹמַר, שֶׁיְּתַקֵּן אֶת הַנְהָגָתוֹ. וְעַל־דֶּרֶךְ תּוֹרַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, שֶׁיֵּשׁ לִמְסֹר אֶת הַנֶּפֶשׁ עַל אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, אֲפִילוּ לִיהוּדִי שֶׁלֹּא רָאוּ מֵעוֹלָם.

(לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 284)

(ג) וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר־תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: ס

ג וְכֵן תַּעְבֵּד לַחֲמָרֵהּ וְכֵן תַּעְבֵּד לִכְסוּתֵהּ וְכֵן תַּעְבֵּד לְכָל אֲבֵדַת אֲחוּךָ דִּי תֵיבַד מִנֵּהּ וְתַשְׁכְּחִנַּהּ לֵית לָךְ רְשׁוּ לְאִתְכַּסָּאָה:

רש"י◄ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם• לִכְבֹּשׁ עֵינְךָ, כְּאִלּוּ אֵינְךָ רוֹאֶה אוֹתוֹ.

(ד) לֹא־תִרְאֶה אֶת־חֲמֹור אָחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ: ס

ד לָא תֶחֱזֵי יָת חֲמָרָא דְּאָחוּךָ אוֹ תּוֹרֵהּ רָמָן בְּאָרְחָא וְתִתְכְּבֵשׁ מִנְּהוֹן אֲקָמָא תְּקִים עִמֵּהּ:

רש"י◄ הָקֵם תָּקִים• (ב"מ לב) זוֹ טְעִינָה, לְהַטְעִין מַשָּׂאוֹ שֶׁנָּפַל מֵעָלָיו. עִמּוֹ• עִם בְּעָלָיו, אֲבָל אִם הָלַךְ וְיָשַׁב לוֹ וְאָמַר: 'הוֹאִיל וְעָלֶיךָ מִצְוָה, אִם רָצִיתָ לִטְעוֹן טְעֹן', פָּטוּר.

(ה) לֹא־יִהְיֶה כְלִי־גֶבֶר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה: פ

ה לָא יִהֵי תִּקּוּן זֵין דִּגְבַר עַל אִתְּתָא וְלָא יִתְלַבַּשׁ גְּבַר בְּתִקּוּנֵי אִתְּתָא אֲרֵי מְרָחָק קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ כָּל עָבֵד אִלֵּין:

רש"י◄ לֹא־יִהְיֶה כְלִי־גֶבֶר עַל־אִשָּׁה• (ספרי. נזיר פ"א) שֶׁתְּהֵא דּוֹמָה לְאִישׁ, כְּדֵי שֶׁתֵּלֵךְ בֵּין הָאֲנָשִׁים, שֶׁאֵין זוֹ אֶלָּא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לְשֵׁם נְאוּף. וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה • לֵילֵךְ לֵישֵׁב בֵּין הַנָּשִׁים. דָּבָר אַחֵר: שֶׁלֹּא יַשִּׁיר שְׂעַר הָעֶרְוָה וְשֵׂעָר שֶׁל בֵּית הַשֶּׁחִי. כִּי תוֹעֲבַת • לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא לְבוּשׁ הַמֵּבִיא לִידֵי תּוֹעֵבָה.

(ו) כִּי יִקָּרֵא קַן־צִפּוֹר ׀ לְפָנֶיךָ בַּדֶּרֶךְ בְּכָל־עֵץ ׀ אוֹ עַל־הָאָרֶץ אֶפְרֹחִים אוֹ בֵיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל־הָאֶפְרֹחִים אוֹ עַל־הַבֵּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים:

ו אִי יְעָרַע קִנָּא דְּצִפְּרָא קֳדָמָךְ בְּאָרְחָא בְּכָל אִילָן אוֹ עַל אַרְעָא אֶפְרֹחִין אוֹ בֵעִין וְאִמָּא רְבִיעָא עַל אֶפְרֹחִין אוֹ עַל בֵּעִין לָא תִּסַּב אִמָּא עַל בְּנָיָא:

רש״י◄ כִּי יִקָּרֵא • פְּרָט לִמְזֻמָּן. לֹא־תִקַּח הָאֵם • (חולין קמ) בְּעוֹדָהּ עַל בָּנֶיהָ.

(ז) שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: ס

ז שַׁלְּחָא תְּשַׁלַּח יָת אִמָּא וְיָת בְּנָיָא תִּסַּב לָךְ בְּדִיל דְּיֵיטַב לָךְ וְתוֹרִיךְ יוֹמִין:

רש״י◄ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וגו׳ • (שם קמב) אִם מִצְוָה קַלָּה שֶׁאֵין בָּהּ חֶסְרוֹן כִּיס, אָמְרָה תּוֹרָה: ״לְמַעַן יִיטַב לָךְ״ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים״, קַל־וָחֹמֶר לְמַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹת חֲמוּרוֹת.

~ יום שלישי ז׳ אלול ~

(ח) כִּי תִבְנֶה בַיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא־תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי־יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ:

ח אֲרֵי תִבְנֵי בֵּיתָא חַדְתָּא וְתַעְבֵּד תִּיקָא לְאַגְּרָךְ וְלָא תְשַׁוֵּי חוֹבַת דִּין דִּקְטוֹל בְּבֵיתָךְ אֲרֵי יִפֵּל דְּנָפֵל מִנֵּהּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ (כב, ח) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי חִיּוּב מַעֲקֶה הוּא גַּם בְּמִי שֶׁקָּנָה בַּיִת יָשָׁן בְּלִי מַעֲקֶה. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה ״בֵּיתוֹ — זוֹ אִשְׁתּוֹ״, וּבְנִיַּת ״בַּיִת חָדָשׁ״ מַשְׁמָעוּתָהּ, אִפּוֹא, הַתְחָלַת חַיֵּי נִשּׂוּאִין, כַּאֲשֶׁר אָדָם לוֹקֵחַ רַחֲמִים עַל צַוָּארוֹ וּמַתְחִיל לְהִתְעַסֵּק בִּמְצִיאַת פַּרְנָסָה. בְּמַצָּב זֶה יֵשׁ צֹרֶךְ בְּמַעֲקֶה, הַיְנוּ בְּהַגְבָּלוֹת וּבִסְיָגִים חֲדָשִׁים, הֵן בְּמַחֲשָׁבָה הֵן בְּדִבּוּר וְהֵן בְּמַעֲשֶׂה. לָכֵן נָקַט הַכָּתוּב ״בַּיִת חָדָשׁ״, שֶׁכֵּן מַעֲקֶה בַּעֲבוֹדָה רוּחָנִית שַׁיָּךְ בְּעִקָּר בְּעֵת בְּנִיַּת בַּיִת חָדָשׁ. וַהֲרֵי לָנוּ דֵּגְמָא לְמַה שֶׁמְּצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, שֶׁ״אֵין הָעִנְיָן בַּנִּגְלֶה אוֹמֵר אֶלָּא דָּרְשֵׁנִי בִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה״ (נִגְלֶה דְּתוֹרָה עַצְמוֹ, מַכְרִיחַ שֶׁיֵּשׁ פֵּרוּשׁ פְּנִימִי).

(לקוטי שיחות, כרך יט עמ׳ 210. כרך כא עמ׳ 37)

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כב (ו) **כִּי יִקָּרֵא קַן צִפּוֹר.** לְכָךְ נִסְמְכוּ פָּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ, לוֹמַר דְּמִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה, שֶׁעַל יְדֵי שִׁילּוּחַ הַקֵּן יִזְכֶּה לְאוֹרֶךְ יָמִים וְשֶׁיִּבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְיַעֲשֶׂה מִצְוַת מַעֲקֶה. וּמַה כְּתִיב אַחֲרָיו **לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאַיִם,** שֶׁתִּזְכֶּה לְכֶרֶם וְלִזְרוּעַ. וּמַה כְּתִיב אַחֲרָיו **לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר יַחְדָּו,** שֶׁתִּזְכֶּה לִשְׁוָרִים וַחֲמוֹרִים וְלֹא תַחֲרוֹשׁ בָּהֶם יַחְדָּו. וּמַה כְּתִיב אַחֲרָיו **לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז** [וגו׳, תִּזְכֶּה לְבָגָדִים נָאִים מִן צֶמֶר וְלִבְגָדִים נָאִים מִפִּשְׁתִּים, מַה כְּתִיב אַחֲרָיו **גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ**], שֶׁתִּזְכֶּה לְטַלִּית נָאָה וְתַעֲשֶׂה בּוֹ צִיצִית (תנחומא א). וּגְדוּלָה מִצְוַת צִיצִית כִּדְמַסִּיק בְּפֶרֶק בַּמֶּה מַדְלִיקִין (שבת לב), כָּל הַזְּהִיר בְּמִצְוַת צִיצִית זוֹכֶה וּמְשַׁמְּשִׁין אוֹתוֹ שְׁנֵי אֲלָפִים וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת עֲבָדִים, שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה ח כג) בַּיּוֹם הַהוּא יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים וגו׳. דָּבָר אַחֵר, **כִּי יִקָּרֵא,** זֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (ירמיה יז יא) קֹרֵא דָגָר וְלֹא יָלָד עֹשֶׂה עֹשֶׁר וְלֹא בְמִשְׁפָּט, מַה כְּתִיב אַחֲרָיו (שם פסוק יב) כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן. מָה עִנְיָן זֶה לְזֶה, לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַקּוֹרֵא הַזֶּה מֵבִיא בֵּיצִים מִשְּׁאָר עוֹפוֹת וְיוֹשֵׁב עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיּוֹצְאִים מִקְּלִיפָּתָן וְנַעֲשִׂים אֶפְרוֹחִים, וְהֵן עוֹלִין עָלָיו וּמוֹרְטִין אֶת כְּנָפָיו וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ, וּכְשֶׁהוּא רוֹצֶה לִפְרוֹחַ אֵינוֹ יָכוֹל וּמְצָא אוֹתוֹ חַיָּה אוֹ שֶׁרֶץ וְאוֹכְלוֹ, מִי גָּרַם לוֹ זֶה, עַל שֶׁגָּזַל בֵּיצִים שֶׁאֵינָם שֶׁלּוֹ. כָּךְ עַכּוּ״ם שֶׁפָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בְּכִסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁהֶחֱרִיבוּ בֵּיתוֹ וְשָׂרְפוּ הֵיכָלוֹ, לְסוֹף יֹאבַד זִכְרָם (תנחומא ב): תורה ז

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש״י◄ **כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ•** אִם קִיַּמְתָּ מִצְוַת שִׁלּוּחַ הַקֵּן, סוֹפְךָ לִבְנוֹת בַּיִת חָדָשׁ וּתְקַיֵּם מִצְוַת מַעֲקֶה, שֶׁמִּצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה, וְתַגִּיעַ לְכֶרֶם וְשָׂדֶה וְלִבְגָדִים נָאִים, לְכָךְ נִסְמְכוּ פָּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ. **מַעֲקֶה•** גָּדֵר סָבִיב לַגַּג, וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם: ׳תִּיקָא׳, כְּגוֹן תִּיק שֶׁמְּשַׁמֵּר מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ. **כִּי־יִפֹּל הַנֹּפֵל•** רָאוּי זֶה לִיפֹּל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא תִּתְגַּלְגֵּל מִיָּתְוֹ עַל־יָדֶךָ, שֶׁמְּגַלְגְּלִין זְכוּת עַל־יְדֵי זַכַּאי, וְחוֹב עַל־יְדֵי חַיָּב.

(ט) **לֹא־תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם: ס**

ט לָא תִּזְרַע כַּרְמָךְ עֵרוּבִין דִּילְמָא תִּסְתָּאַב דִּמְעַת זַרְעָא דִּי תִזְרַע וַעֲלַלַת כַּרְמָא:

רש״י◄ **כִּלְאָיִם•** (קידושין לט. חולין פב) חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפֹּלֶת יָד. **פֶּן־תִּקְדַּשׁ•** כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳תִּסְתָּאַב׳, כָּל דָּבָר הַנִּתְעָב עַל הָאָדָם, בֵּין לְשֶׁבַח כְּגוֹן הֶקְדֵּשׁ, בֵּין לִגְנַאי כְּגוֹן אִסּוּר, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן קֹדֶשׁ, כְּמוֹ: (ישעיה סה) ״אַל תִּגַּע בִּי כִּי קִדַּשְׁתִּיךָ״. **הַמְּלֵאָה•** זֶה מִלּוּי וְתוֹסֶפֶת שֶׁהַזֶּרַע מוֹסִיף.

(י) **לֹא־תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר־וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: ס**

י לָא תִרְדֵּי בְּתוֹרָא וּבַחֲמָרָא כַּחֲדָא:

רש״י◄ **לֹא־תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמוֹר•** (ב״ק נד) הוּא־הַדִּין לְכָל שְׁנֵי מִינִים שֶׁבָּעוֹלָם, וְהוּא־הַדִּין לְהַנְהִיגָם יַחַד קְשׁוּרִים זוּגִים בְּהוֹלָכַת שׁוּם מַשָּׂא.

(יא) **לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו:**

יא לָא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵזָא עֲמַר וְכִתָּן מְחֻבַּר כַּחֲדָא:

רש״י◄ **שַׁעַטְנֵז•** לְשׁוֹן עֵרוּב, וְרַבּוֹתֵינוּ פֵּרְשׁוּ: שׁוּעַ, טָווּי וְנוּוּז.

(יב) **גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה־בָּהּ: ס**

יב כְּרֵסְפִּדִין תַּעְבֵּד לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפֵי כְּסוּתָךְ דִּי תְכַסֵּי בַּהּ:

רש״י◄ **גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ•** (יבמות ד. ספרי) אַף מִן הַכִּלְאַיִם, לְכָךְ סְמָכָן הַכָּתוּב.

(יג) **כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ:**

יג אֲרֵי יִסַּב גְּבַר אִתְּתָא וְיֵעוּל לְוָתַהּ וְיִסְנְאֵהּ:

רש״י◄ **וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׂנֵאָהּ•** סוֹפוֹ.

(יד) **וְשָׂם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וָאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:**

יד וְיִשַׁוִּי לַהּ תַּסְקוֹפֵי מִלִּין וְיַפֵּק עֲלַהּ שׁוּם בִּישׁ וְיֵימַר יָת אִתְּתָא הָדָא נְסֵבִית וְעַלִּית לְוָתַהּ וְלָא אַשְׁכַּחִית לַהּ בְּתוּלִין:

רש״י◄ **וְשָׂם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים•** עֲבֵרָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵרָה: עָבַר עַל (ויקרא יט) ״לֹא תִשְׂנָא״, סוֹפוֹ לָבוֹא לִידֵי לָשׁוֹן הָרָע. **אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת•** (ספרי) מִכָּאן שֶׁאֵין אוֹמֵר דָּבָר אֶלָּא בִּפְנֵי בַעַל־דִּין.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(י) **לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו.** לְפִי שֶׁהַשּׁוֹר מַעֲלֶה גֵּרָה, וּמִצְטַעֵר הַחֲמוֹר כְּשֶׁיִּשְׁמַע הַשּׁוֹר אוֹכֵל (מדרש אגדה): תורה יא

(יא) **לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז.** לְפִי שֶׁהַפְּרוֹכֶת נַעֲשָׂה מִשֵּׁשׁ, וְשֵׁשׁ ׳כִּיתָּנָא׳, וּמִתְּכֵלֶת, וּתְכֵלֶת ׳עַמְרָא׳, הֲרֵי צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו, וְלֹא רָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיַּעֲשׂוּ בָּנָיו דּוּגְמָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּקְּטוֹרֶת (שמות ל לח) אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וגו׳. וְכֵן אָמְרוּ חֲזַ״ל (ר״ה כד.) לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם בַּיִת תַּבְנִית הֵיכָל, אַכְסַדְרָה תַּבְנִית אוּלָם וכו׳. דָּבָר אַחֵר, לְפִי שֶׁהַקָּרִיב קַיִן זֶרַע פִּשְׁתָּן, וְהֶבֶל הֵבִיא מִבְּכוֹרוֹת צֹאנוֹ שֶׁהוּא מִין צֶמֶר, לֹא רָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּתְחַבְּרוּ יַחַד לְפִי שֶׁלְּשֵׁם נֶחְלְקוּ (תנחומא בראשית ט): תורה יב

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(טו) וְלָקַח אֲבִי הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלֵי הַנַּעֲרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר הַשָּׁעְרָה:

טו וְיִסַּב אֲבוּהָא (נ״א אֲבוּהִי) דְּעוּלֶמְתָּא וְאִמַּהּ וְיִפְּקוּן יָת בְּתוּלֵי עוּלֶמְתָּא לָקֳדָם סָבֵי קַרְתָּא לְתָרַע בֵּית דִּין אַתְרָא:

רש״י◄ אֲבִי הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ • (שם) מִי שֶׁגִּדְּלוּ גְּדוּלִים הָרָעִים, יִתְבַּזּוּ עָלֶיהָ:

(טז) וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָה אֶל־הַזְּקֵנִים אֶת־בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ:

טז וְיֵימַר אֲבוּהָא דְּעוּלֶמְתָּא לְסָבַיָּא יָת בְּרַתִּי יְהָבִית לְגַבְרָא הָדֵין לְאִנְתּוּ וּסְנָנַהּ:

רש״י◄ וְאָמַר אֲבִי הַנַּעֲרָה • (שם) מְלַמֵּד שֶׁאֵין רְשׁוּת לָאִשָּׁה לְדַבֵּר בִּפְנֵי הָאִישׁ.

(יז) וְהִנֵּה־הוּא שָׂם עֲלִילֹת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא־מָצָאתִי לְבִתְּךָ בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:

יז וְהָא הוּא שַׁוִּי תַּסְקוֹפֵי מִלִּין לְמֵימַר לָא אַשְׁכַּחִית לִבְרַתָּךְ בְּתוּלִין וְאִלֵּין בְּתוּלֵי בְרַתִּי וְיִפְרְסוּן שׁוּשִׁיפָא קֳדָם סָבֵי קַרְתָּא:

רש״י◄ וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה • (שם) הֲרֵי זֶה מָשָׁל: מְחַוְּרִין הַדְּבָרִים כַּשִּׂמְלָה.

(יח) וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר־הַהִוא אֶת־הָאִישׁ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ:

יח וְיִדְבְּרוּן סָבֵי קַרְתָּא הַהִיא יָת גַּבְרָא וְיַלְקוּן יָתֵהּ:

רש״י◄ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ • מַלְקוֹת (כתובות מו).

(יט) וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו: ס

יט וְיִגְבּוּן מִנֵּהּ מְאָה סְלְעִין דִּכְסַף וְיִתְּנוּן לַאֲבוּהָא דְּעוּלֶמְתָּא אֲרֵי אַפֵּק שׁוּם בִּישׁ עַל בְּתוּלְתָּא דְּיִשְׂרָאֵל וְלֵהּ תְּהֵי לְאִנְתּוּ לֵית לֵהּ רְשׁוּ לְמִפְטְרַהּ כָּל יוֹמוֹהִי:

(כ) וְאִם־אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ בְתוּלִים לַנַּעֲרָה:

כ וְאִם קֻשְׁטָא הֲוָה פִּתְגָּמָא הָדֵין לָא אִשְׁתְּכַחוּ בְתוּלִין לְעוּלֶמְתָּא:

רש״י◄ וְאִם־אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר • (שם) בְּעֵדִים וְהַתְרָאָה, שֶׁזִּנְּתָה לְאַחַר אֵרוּסִין.

(כא) וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנַּעֲרָה אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי־עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: ס

כא וַיַּפְּקוּן יָת עוּלֶמְתָּא לִתְרַע בֵּית אֲבוּהָא וְיִרְגְּמֻנַּהּ אֱנָשֵׁי קַרְתַּהּ בְּאַבְנַיָּא וּתְמוּת אֲרֵי עֲבָדַת קְלָנָא בְּיִשְׂרָאֵל לְזַנָּאָה בֵּית אֲבוּהָא וּתְפַלֵּי עֲבֵד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ:

רש״י◄ אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ • (כתובות מה) רְאוּ גְּדוּלִים שֶׁגִּדַּלְתֶּם. אַנְשֵׁי עִירָהּ • (ספרי) בְּמַעֲמַד כָּל אַנְשֵׁי עִירָהּ. לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ • כְּמוֹ: בְּבֵית אָבִיהָ.

(כב) כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב | עִם־אִשָּׁה בְּעֻלַת־בַּעַל וּמֵתוּ גַּם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: ס

כב אֲרֵי יִשְׁתְּכַח גְּבַר דְּשָׁכֵב עִם אִתְּתָא אִתַּת גְּבַר וְיִתְקַטְּלוּן אַף תַּרְוֵיהוֹן גַּבְרָא דְּשָׁכֵב עִם אִתְּתָא וְאִתְּתָא וּתְפַלֵּי עֲבֵד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש״י◄ **וּמֵתוּ גַּם־שְׁנֵיהֶם•** (ספרי) לְהוֹצִיא מַעֲשֶׂה חִדּוּדִים, שֶׁאֵין הָאִשָּׁה נֶהֱנֵית מֵהֶם. ״גַּם״, לְרַבּוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם (סִפְּרִים אֲחֵרִים: מַאֲחוֹרֵיהֶם)•. (שם) דָּבָר אַחֵר:

״גַּם שְׁנֵיהֶם״, לְרַבּוֹת אֶת הַוָּלָד, שֶׁאִם הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת אֵין מַמְתִּינִין לָהּ עַד שֶׁתֵּלֵד•.

(כג) כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְתוּלָה מְאֹרָשָׂה לְאִישׁ וּמְצָאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּהּ:

כג אֲרֵי תְּהֵי עוּלֶמְתָּא בְּתֻלְתָּא דִּמְאָרְסָא לִגְבַר וְיַשְׁכְּחִנַּהּ גְּבַר בְּקַרְתָּא וְיִשְׁכּוּב עִמַּהּ:

רש״י◄ **וּמְצָאָהּ אִישׁ בָּעִיר•** (ערכין ז) לְפִיכָךְ שָׁכַב עִמָּהּ, פִּרְצָה קוֹרְאָה לַגַּנָּב, הָא אִלּוּ יָשְׁבָה בְּבֵיתָהּ, לֹא אֵרַע לָהּ•.

(כד) וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ אֶת־הַנַּעֲרָה עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־צָעֲקָה בָעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־עִנָּה אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: ס

כד וְתַפְּקוּן יָת תַּרְוֵיהוֹן לִתְרַע קַרְתָּא הַהִיא וְתִרְגְּמוּן יָתְהוֹן בְּאַבְנַיָּא וִימוּתוּן יָת עוּלֶמְתָּא עַל עֵסֶק די לָא צְוָחַת בְּקַרְתָּא וְיָת גַּבְרָא עַל עֵסֶק דְּעַנִּי יָת אִתַּת חַבְרֵהּ וּתְפַלֵּי עָבֵד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ:

(כה) וְאִם־בַּשָּׂדֶה יִמְצָא הָאִישׁ אֶת־הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָשָׂה וְהֶחֱזִיק־בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּהּ וּמֵת הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּהּ לְבַדּוֹ:

כה וְאִם בְּחַקְלָא יַשְׁכַּח גְּבַר יָת עוּלֶמְתָּא דִּמְאָרְסָא וְיִתְקֵף בַּהּ גַּבְרָא וְיִשְׁכּוּב עִמַּהּ וְיִתְקְטֵל גַּבְרָא דְּשָׁכֵב עִמַּהּ בִּלְחוֹדוֹהִי:

(כו) וְלַנַּעֲרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין לַנַּעֲרָה חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:

כו וּלְעוּלֶמְתָּא לָא תַעְבֵּד מִדַּעַם לֵית לְעוּלֶמְתָּא חוֹבַת דִּין דִּקְטוֹל אֲרֵי כְּמָא דִיקוּם גַּבְרָא עַל חַבְרֵהּ וְיִקְטְלִנֵּהּ נְפַשׁ כֵּן פִּתְגָּמָא הָדֵין:

רש״י◄ **כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם וְגוֹ׳•** לְפִי פְּשׁוּטוֹ זֶהוּ מַשְׁמָעוֹ: כִּי אֲנוּסָה הִיא, וּבְחָזְקָה עָמַד עָלֶיהָ, כְּאָדָם הָעוֹמֵד עַל חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ. (פסחים כח. סנהדרין עג) וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ בּוֹ: הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד וְכוּ׳•.

(כז) כִּי בַשָּׂדֶה מְצָאָהּ צָעֲקָה הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָשָׂה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: ס

כז אֲרֵי בְּחַקְלָא אַשְׁכְּחַהּ צְוָחַת עוּלֶמְתָּא דִּמְאָרְסָא וְלֵית דְּפָרִיק לַהּ:

(כח) כִּי־יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֹרָשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ:

כח אֲרֵי יַשְׁכַּח גְּבַר עוּלֶמְתָּא בְּתֻלְתָּא די לָא מְאָרְסָא וְיֶחְדְּנַהּ וְיִשְׁכּוּב עִמַּהּ וְיִשְׁתַּכְּחוּן:

(כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו: ס

כט וְיִתֵּן גַּבְרָא דְּיִשְׁכַּב עִמַּהּ לַאֲבוּהָא דְּעוּלֶמְתָּא חַמְשִׁין סִלְעִין דִּכְסַף וְלֵהּ תְּהֵי לְאִנְתּוּ חֲלַף די עַנְיֵהּ לֵית לֵהּ רְשׁוּ לְמִפְטְרַהּ כָּל יוֹמוֹהִי:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כב) **וּמֵתוּ גַּם שְׁנֵיהֶם.** פֵּירַשׁ רַשׁ״י, **גַּם** לְרַבּוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם. וְאָמַר שֶׁאִם בָּא אִישׁ עָלֶיהָ לְאַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינָהּ שֶׁחַיָּיב מִיתָה, דְּסַלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא דִּכְמִתָּה דְּמָיָא וְלָא לְחַיֵּיב עָלֶיהָ, קָא מַשְׁמַע לָן **גַּם:** תורה כג

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כג (א) **לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו: ס**

א לָא יִסַּב גְּבַר יָת אִתַּת אֲבוּהִי וְלָא יְגַלֵּי כַּנְפָּא דַאֲבוּהִי:

רש״י ◄ **לֹא־יִקַּח** • (קידושין סז) אֵין לוֹ בָּהּ לִקּוּחִין, וְאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ. **וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו** • (יבמות לג) שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁל אָבִיו, הָרְאוּיָה לְאָבִיו, וַהֲרֵי כְּבָר הוּזְהַר עָלֶיהָ מִשּׁוּם: (ויקרא יח) ״עֶרְוַת אֲחִי אָבִיךָ״? אֶלָּא לַעֲבֹר עַל זֶה בִּשְׁנֵי לָאוִין, וְלִסְמֹךְ לָהּ: ״לֹא יָבֹא מַמְזֵר״, לְלַמֵּד שֶׁאֵין מַמְזֵר אֶלָּא מֵחַיָּבֵי כְּרִיתוֹת, וְקַל־וָחֹמֶר מֵחַיָּבֵי מִיתוֹת בֵּית־דִּין, שֶׁאֵין בַּעֲרָיוֹת מִיתַת בֵּית־דִּין שֶׁאֵין בָּהּ כָּרֵת.

(ב) **לֹא־יָבֹא פְצוּעַ־דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה בִּקְהַל יְהוָה: ס**

ב לָא יִדְכֵּי דְּפָסִיק וְדִמְחַבַּל לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ:

רש״י ◄ **פְצוּעַ־דַּכָּא** • (יבמות עז) שֶׁנִּפְצְעוּ אוֹ שֶׁנִּדַּכְּאוּ בֵּיצִים שֶׁלּוֹ. **וּכְרוּת שָׁפְכָה** • שֶׁנִּכְרַת הַגִּיד וְשׁוּב אֵינוֹ יוֹרֶה קִלּוּחַ זֶרַע, אֶלָּא שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹתֵת וְאֵינוֹ מוֹלִיד.

~ נקודות משיחות קודש ~

אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן הוֹרָה לִכְתֹּב ״פְּצוּעַ דַּכָּא״ בְּאָלֶף לְבַסּוֹף, וְלֹא בְּהֵ״א.

בְּפְּראַג יֵשׁ סֵפֶר־תּוֹרָה שֶׁקִּבְּלָה בְּיָדָם שֶׁהִגִּיהוּ עֶזְרָא הַסּוֹפֵר, אֵין קוֹרִין בּוֹ אֶלָּא בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה, וְגוֹלְלִין אוֹתוֹ תָּמִיד בְּפָרָשַׁת שְׁמַע. כְּשֶׁהָיִיתִי בִּפְּראַג בִּשְׁנַת תרס״ח רְאִיתִיו, וְכָתוּב בּוֹ ״דַּכָּא״ בְּאָלֶף. כֵּן כְּשֶׁהָיִיתִי בְּוָארְמְס בִּשְׁנַת תרס״ד, רָאִיתִי שָׁם סֵפֶר־תּוֹרָה אֲשֶׁר מְקֻבָּל בְּיָדָם שֶׁכְּתָבוֹ מַהֲרַ״ם מֵרוֹטְנְבּוּרְג, וְגַם בּוֹ כָּתוּב ״דַּכָּא״ בְּאָלֶף. וְעַיֵּן בִּ׳שְׁאֵרִית יְהוּדָא׳ (יוֹרֶה־דֵּעָה סִימָן ט״ז) וְ׳דִּבְרֵי נְחֶמְיָה׳ (יוֹרֶה־דֵּעָה סִימָן כ״ב). וּבְסֵפֶר ׳מִשְׁנַת אַבְרָהָם׳ (סִימָן לב) מְצַיֵּן כַּמָּה סְפָרִים הַדָּנִים בָּזֶה.

(הַיּוֹם יוֹם, ז׳ אלול)

(ג) **לֹא־יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְהוָה: ס**

ג לָא יִדְכֵּי מַמְזְרָא לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ אַף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לָא יִדְכֵּי לֵהּ לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ:

רש״י ◄ **לֹא־יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל ה׳** • לֹא יִשָּׂא יִשְׂרְאֵלִית.

(ד) **לֹא־יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה עַד־עוֹלָם:**

ד לָא יִדְכּוּן עַמּוֹנָאֵי וּמוֹאָבָאֵי לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ אַף דָּרָא עֲשִׂירָאָה לָא יִדְכֵּי לְהוֹן לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ עַד עָלָם:

רש״י ◄ **לֹא־יָבֹא עַמּוֹנִי** • לֹא יִשָּׂא יִשְׂרְאֵלִית.

(ה) **עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמַּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם נַהֲרַיִם לְקַלְלֶךָּ:**

ה עַל עֵסֶק דִּי לָא עֲרָעוּ יָתְכוֹן בְּלַחְמָא וּבְמַיָּא בְּאָרְחָא בְּמִפְּקְכוֹן מִמִּצְרָיִם וְדִי אַגַּר עֲלָךְ יָת בִּלְעָם בַּר בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם דִּי עַל פְּרָת לְלַטָּיוּתָךְ:

רש״י ◄ **עַל־דְּבַר** • (ספרי) עַל הָעֵצָה שֶׁיָּעֲצוּ אֶתְכֶם לְהַחֲטִיאֲכֶם. **בַּדֶּרֶךְ** • כְּשֶׁהֱיִיתֶם בְּטֵרוּף.

(ו) **וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל־בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:**

ו וְלָא אָבֵי יְיָ אֱלָהָךְ לְקַבָּלָא מִן בִּלְעָם וַהֲפַךְ יְיָ אֱלָהָךְ לָךְ יָת לְוָטִין לְבִרְכָן אֲרֵי רָחֲמָךְ יְיָ אֱלָהָךְ:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(ז) לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלֹמָם וְטֹבָתָם כָּל־יָמֶיךָ לְעוֹלָם: ס

ז לָא תִתְבַּע שְׁלָמְהוֹן וְטָבָתְהוֹן כָּל יוֹמָיךְ לְעָלָם:

רש"י◄ לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלֹמָם • (שם) מִכְּלַל שֶׁנֶּאֱמַר: "עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ", יָכֹל אַף זֶה כֵּן? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלֹמָם".

~ יום רביעי ח' אלול ~

(ח) לֹא־תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא־תְתַעֵב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְאַרְצוֹ:

ח לָא תְרַחֵק אֱדוֹמָאָה אֲרֵי אֲחוּךְ הוּא לָא תְרַחֵק מִצְרָאָה אֲרֵי דַיָּר הֲוֵיתָא בְּאַרְעֵהּ:

רש"י◄ לֹא־תְתַעֵב אֲדֹמִי • לְגַמְרֵי, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁרָאוּי לְךָ לְתַעֵבוֹ, שֶׁיָּצָא בַּחֶרֶב לִקְרָאתְךָ. לֹא־תְתַעֵב מִצְרִי • מִכָּל וָכֹל, אַף־עַל־פִּי שֶׁזָּרְקוּ זְכוּרֵיכֶם לַיְאוֹר. מַה טַּעַם? שֶׁהָיוּ לָכֶם אַכְסַנְיָא בִּשְׁעַת הַדְּחָק. לְפִיכָךְ.

(ט) בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה: ס

ט בְּנִין דִּי יִתְיְלִידוּ לְהוֹן דָּרָא תְּלִיתָאָה יִדְּכֵי לְהוֹן לְמֵעַל בִּקְהָלָא דַיְיָ:

רש"י◄ בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי וְגוֹ' • וּשְׁאָר הָאֻמּוֹת מַתִּרִין מִיָּד, הָא לָמַדְתָּ שֶׁהַמַּחֲטִיא לָאָדָם, קָשֶׁה לוֹ מִן הַהוֹרְגוֹ. שֶׁהַהוֹרְגוֹ, הוֹרְגוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַמַּחֲטִיאוֹ, מוֹצִיאוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא. לְפִיכָךְ אֱדוֹם שֶׁקִּדְּמָם בַּחֶרֶב לֹא נִתְעַב, וְכֵן מִצְרַיִם שֶׁטִּבְּעוּם. וְאֵלּוּ שֶׁהֶחֱטִיאוּם, נִתְעַבוּ.

(י) כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע:

י אֲרֵי תִפּוֹק מַשְׁרִיתָא עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ וְתִסְתַּמַּר מִכֹּל מִדַּעַם בִּישׁ:

רש"י◄ כִּי־תֵצֵא וְגוֹ' וְנִשְׁמַרְתָּ • שֶׁהַשָּׂטָן מְקַטְרֵג בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה.

(יא) כִּי־יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר מִקְּרֵה־לָיְלָה וְיָצָא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:

יא אֲרֵי יְהֵי בָךְ גְּבַר דִּי לָא יְהֵי דְכֵי מִקְּרֵה לֵילְיָא וְיִפּוֹק לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא לָא יֵעוּל לְגוֹ מַשְׁרִיתָא:

רש"י◄ מִקְּרֵה־לָיְלָה • דִּבֵּר הַכָּתוּב בַּהֹוֶה. וְיָצָא אֶל־מִחוּץ לַמַّחֲנֶה • זוֹ מִצְוַת־עֲשֵׂה. לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה • זוֹ מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה. וְאָסוּר לִיכָּנֵס לְמַחֲנֵה לְוִיָּה, וְכָל־שֶׁכֵּן לְמַחֲנֵה שְׁכִינָה (פסחים סח).

(יב) וְהָיָה לִפְנוֹת־עֶרֶב יִרְחַץ בַּמַּיִם וּכְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:

יב וִיהֵי לְמִפְנֵי רַמְשָׁא יַסְחֵי בְּמַיָּא וּכְמֵעַל שִׁמְשָׁא יֵעוּל לְגוֹ מַשְׁרִיתָא:

רש"י◄ וְהָיָה לִפְנוֹת־עֶרֶב • סָמוּךְ לְהַעֲרֵב שִׁמְשׁוֹ יִטְבֹּל, שֶׁאֵינוֹ טָהוֹר בְּלֹא הַעֲרֵב שֶׁמֶשׁ.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כג (ח) **לֹא תְתַעֵב אֲדֹמִי.** יֵשׁ אוֹמְרִים אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִדְּמוּ אֶתְכֶם לֹא תְתַעֲבֻנוּ, **כִּי אָחִיךָ הוּא** וּמִזַּרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הוּא. וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לוֹמַר כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי בְּנֵי עֵשָׂו (לעיל ב כט) דְּמַיְירִי לְעִנְיַן לַעֲבוֹר בְּאַרְצָם, כְּדִכְתִיב גַּבֵּי יִפְתָּח (שופטים יא יז) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל מֶלֶךְ (מואב) [אֱדוֹם] לֵאמֹר אֶעְבְּרָה בְאַרְצְךָ וְלֹא (אבה) [שָׁמַע מֶלֶךְ אֱדוֹם] וְגַם אֶל מֶלֶךְ (אדום) [מוֹאָב] שָׁלַח וְלֹא אָבָה. אִי נַמִי **לֹא תְתַעֵב אֲדֹמִי** אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה לְךָ לְתַעֲבוֹ לְפִי שֶׁלֹּא הִנִּיחַךְ לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ אַרְצוֹ, לֹא תְתַעֲבֻנוּ, **כִּי אָחִיךָ הוּא:**

לֹא תְתַעֵב מִצְרִי. אַף עַל פִּי שֶׁלְּסוֹף שִׁעְבְּדוּ בָּכֶם, לֹא תְתַעֲבֻנוּ, **כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאַרְצוֹ וְהֵטִיבוּ לָכֶם בָּרִאשׁוֹנָה:** תורה ט

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יג) וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְיָצָאתָ שָׁמָּה חוּץ:

יג וַאֲתַר מְתַקָּן יְהֵי לָךְ מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְתִפּוֹק תַּמָּן לְבָרָא:

רש"י◄ וְיָד תִּהְיֶה לְךָ • כְּתַרְגּוּמוֹ, כְּמוֹ: (במדבר ב) "אִישׁ עַל יָדוֹ". מִחוּץ לַמַּחֲנֶה • חוּץ לֶעָנָן.

(יד) וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אָזְנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָּהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צֵאָתֶךָ:

יד וְסִכְּתָא תְּהֵי לָךְ עַל זֵינָךְ וִיהֵי בְּמִפְּקָךְ לְבָרָא וְתַחְפַּר בַּהּ וּתְתוּב וּתְכַסֵּי יָת מִפְּקָתָךְ:

רש"י◄ עַל־אָזְנֶךָ • לְבַד מִשְּׁאָר כְּלֵי תַּשְׁמִישְׁךָ. אָזְנֶךָ • כְּמוֹ כְּלֵי זֵינְךָ.

(טו) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: ס

טו אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ שְׁכִנְתֵּהּ מְהַלְּכָא בְּגוֹ מַשְׁרִיתָךְ לְשֵׁזָבוּתָךְ וּלְמִמְסַר בַּעֲלֵי דְבָבָךְ קֳדָמָךְ וּתְהֵי מַשְׁרִיתָךְ קַדִּישָׁא וְלָא יִתְחֲזֵי בָךְ עֲבֵרַת פִּתְגָם וְיִתוּב מֵימְרֵהּ מִלְּאוֹטָבָא לָךְ:

רש"י◄ וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ • הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, "עֶרְוַת דָּבָר".

(טז) לֹא־תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעִם אֲדֹנָיו:

טז לָא תִּמְסַר עֶבֶד עַמְמִין לְיַד רִבּוֹנֵהּ דְּיִשְׁתֵּזֵב לְוָתָךְ מִלְּוָת רִבּוֹנֵהּ:

רש"י◄ לֹא־תַסְגִּיר עֶבֶד • כְּתַרְגּוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר: אֲפִלּוּ עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁבָּרַח מִחוּצָה־לָאָרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(יז) עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בַּטּוֹב לוֹ לֹא תּוֹנֶנּוּ: ס

יז עִמָּךְ יִתֵּב בֵּינָךְ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי בַּחֲדָא מִן קְרָיָךְ בִּדְיֵיטַב לֵהּ לָא תּוֹנְנֵהּ:

(יח) לֹא־תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קָדֵשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יח לָא תְּהֵי אִתְּתָא מִבְּנַת יִשְׂרָאֵל לִגְבַר עָבֵד וְלָא יִסַּב גַּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתְּתָא אָמָא:

רש"י◄ לֹא־תִהְיֶה קְדֵשָׁה • מַפְקֶרֶת, מְקֻדֶּשֶׁת וּמְזֻמֶּנֶת לִזְנוּת. וְלֹא־יִהְיֶה קָדֵשׁ • (סנהדרין נד) מְזֻמָּן לְמִשְׁכַּב זָכוּר, וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם: 'לָא תְּהֵי אִתְּתָא מִבְּנַת יִשְׂרָאֵל לִגְבַר עַבְדָא', שֶׁאַף זוֹ מַפְקֶרֶת לִבְעִילַת זְנוּת הִיא, מֵאַחַר שֶׁאֵין קְדוֹשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ, שֶׁהֲרֵי הֵקִשּׁוּ לַחֲמוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית כב) "שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר", עַם הַדּוֹמֶה לַחֲמוֹר. 'וְלָא יִסַּב גַּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתְּתָא אָמָתָא', שֶׁאַף הוּא נַעֲשָׂה קָדֵשׁ עַל יָדָהּ, שֶׁכָּל בְּעִילוֹתָיו בְּעִילוֹת זְנוּת, שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין לוֹ בָּהּ.

(יט) לֹא־תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם: ס

יט לָא תָּעֵל אֲגַר זַנְיָתָא וְחוּלְפַּן כַּלְבָּא לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ אֱלָהָךְ לְכָל נִדְרָא אֲרֵי מְרָחָק קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ אַף תַּרְוֵיהוֹן:

רש"י◄ אֶתְנַן זוֹנָה • נָתַן לָהּ טָלֶה בְּאֶתְנָנָהּ, פְּסוּל לְהַקְרָבָה. וּמְחִיר כֶּלֶב • הֶחֱלִיף שֶׂה בְּכֶלֶב. גַּם־שְׁנֵיהֶם • (ב"ק סה) לְרַבּוֹת שִׁנּוּיֵהֶם, כְּגוֹן חִטִּים וַעֲשָׂאָן סֹלֶת.

(כ) לֹא־תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֹכֶל נֶשֶׁךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ:

כ לָא תְּרַבֵּי לַאֲחוּךְ רִבִּית כְּסַף רִבִּית עִבּוּר רִבִּית כָּל מִדַּעַם דְּמִתְרַבֵּי:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש״י◄ **לֹא־תַשִּׁיךְ** • אַזְהָרָה לַלָּוֶה, שֶׁלֹּא יִתֵּן רִבִּית לַמַּלְוֶה, וְאַחַר־כָּךְ אַזְהָרָה לַמַּלְוֶה: (ויקרא כה) ״אֶת כַּסְפְּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ״ (ב״מ ע)◆.

~ נקודות משיחות קודש ~

לֹא תַשִּׁיךְ (כג, כ) **הַמַּלְוֶה בְּרִבִּית אֵינוֹ קָם לִתְחִיַּת הַמֵּתִים** (שו״ע אדמו״ר הזקן הלכות ריבית ס״ב) הַמַּלְוֶה בְּרִבִּית מַרְוִיחַ מִכֶּסֶף שֶׁבֶּעָבָר הָיָה שֶׁלּוֹ, וְהוּא נָתַן אֶפְשָׁרוּת לַלּוֶה לִסְחֹר בּוֹ. וּבְמִדָּה זוֹ מוֹדְדִים לוֹ מִלְּמַעְלָה: נוֹתְנִים לוֹ כֹּחַ לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ, ״לִסְחֹר״, אֲבָל לֹא מִשְׁתַּתְּפִים, כִּבְיָכוֹל, בָּעֲבוֹדָה עַצְמָהּ. וְהִנֵּה, בְּקִיּוּם מִצְוָה יֵשׁ מִשּׁוּם ״תְּחִיַּת הַמֵּתִים״, שֶׁכֵּן דָּבָר גַּשְׁמִי, שֶׁהוּא הוֹוֶה וְנִפְסָד (מִיתָה), נַעֲשָׂה כְּלִי לְקְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא חַיּוּת וְנִצְחִיּוּת. וַעֲבוֹדָה זוֹ מְבִיאָה לִתְחִיַּת הַמֵּתִים כִּפְשׁוּטָהּ. אַךְ נִצְחִיּוּת זוֹ אֵינָהּ בָּאָה מֵעֲבוֹדַת הָאָדָם, הַמֻּגְבֶּלֶת, אֶלָּא מֵהִתְחַבְּרוּת בְּ״אֱלֹקִים חַיִּים״ (׳מִצְוָה׳ מִלְּשׁוֹן צִוּתָא). וְאִלּוּ הַמַּלְוֶה בְּרִבִּית, שֶׁלֹּא מִשְׁתַּתְּפִים מִלְּמַעְלָה בַּעֲבוֹדָתוֹ, כָּאָמוּר, אֵינוֹ קָם בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים.

(לקוטי שיחות, כרך ג, עמ׳ 1011)

(כא) לַנָּכְרִי תַּשִּׁיךְ וּלְאָחִיךָ לֹא תַשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ס

כא לְבַר עַמְּמִין תְּרַבִּי וְלַאֲחוּךְ לָא תְּרַבִּי בְּדִיל דִּיבָרְכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכֹל אוֹשָׁטוּת יְדָךְ עַל אַרְעָא דִּי אַתְּ עָלֵל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ:

רש״י◄ **לַנָּכְרִי תַּשִּׁיךְ** • וְלֹא לְאָחִיךָ, (שם) ׳לָאו׳ הַבָּא מִכְּלַל ׳עֲשֵׂה׳ — ׳עֲשֵׂה׳, לַעֲבֹר עָלָיו בִּשְׁנֵי לָאוִין וַ׳עֲשֵׂה׳◆.

(כב) כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא:

כב אֲרֵי תִּדַּר נְדַר קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תְּאַחַר לְשַׁלָּמוּתֵהּ אֲרֵי מִתְבַּע יִתְבְּעִנֵּהּ יְיָ אֱלָהָךְ מִנָּךְ וִיהֵי בָךְ חוֹבָא:

רש״י◄ **לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ** • (ספרי) שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, וּלְמָדוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָא◆.

(כג) וְכִי תֶחְדַּל לִנְדֹּר לֹא־יִהְיֶה בְךָ חֵטְא:

כג וַאֲרֵי תִּתְמְנַע לְמִנְדַּר לָא יְהֵי בָךְ חוֹבָא:

(כד) מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ס

כד אַפָּקוּת סִפְוָתָךְ תִּטַּר וְתַעְבֵּד כְּמָא דִי נְדַרְתָּא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ נְדִבְתָּא דִי מַלֵּלְתָּא בְּפוּמָךְ:

רש״י◄ **מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר** • (ר״ה ו) לִיתֵּן ׳עֲשֵׂה׳ עַל ׳לֹא תַעֲשֶׂה׳◆.

~ יום חמישי ט׳ אלול ~

(כה) כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל־כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן: ס

כה אֲרֵי תִּתְגַּר בְּכַרְמָא דְּחַבְרָךְ וְתֵיכוּל עִנְבִין כְּנַפְשָׁךְ שִׂבְעָךְ וּלְמָאנָךְ לָא תִתֵּן:

רש״י◄ **כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ** • (ב״מ פז) בְּפוֹעֵל — הַכָּתוּב מְדַבֵּר. **כְּנַפְשְׁךָ** • כַּמָּה שֶׁתִּרְצֶה. **שָׂבְעֶךָ** • וְלֹא אֲכִילָה גַּסָּה. **וְאֶל־כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן** • מִכָּאן שֶׁלֹּא דִּבְּרָה תּוֹרָה אֶלָּא בִּשְׁעַת הַבָּצִיר, בִּזְמַן שֶׁאַתָּה נוֹתֵן לְכֵלָיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אֲבָל אִם בָּא לַעֲדֹר וּלְקַשְׁקֵשׁ, אֵינוֹ אוֹכֵל◆.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ נקודות משיחות קודש ~

כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ . . כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ וְקָטַפְתָּ מְּלִילֹת בְּיָדֶךָ (כג, כה)

בְּפוֹעֵל, הַכָּתוּב מְדַבֵּר . . אַף זוֹ בְּפוֹעֵל, הַכָּתוּב מְדַבֵּר (רש״י)

יֵשׁ לְדַקְדֵּק בָּזֶה: לִכְאוֹרָה הָיָה הַכָּתוּב צָרִיךְ לְהַקְדִּים ״כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ״? שֶׁהֲרֵי אֲכִילַת הַפּוֹעֵל בַּכֶּרֶם הִיא חִידּוּשׁ גָּדוֹל יוֹתֵר מִקְּטִיפַת מְּלִילוֹת בַּקָּמָה.

אֶלָּא הַבֵּאוּר בָּזֶה הוּא: ״רֵעֶךָ״ זֶה הַקָּבָּ״ה (שמות רבה, ריש פרשת יתרו), וּ״פּוֹעֵל״ רוֹמֵז לִיהוּדִי, שֶׁנִּבְרָא לְשַׁמֵּשׁ אֶת קוֹנוֹ.

״כֶּרֶם״ — רוֹמֵז לַעֲבוֹדָה מִתּוֹךְ תַּעֲנוּג, לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין (הַכֶּרֶם מַצְמִיחַ פֵּירוֹת הַמּוֹסִיפִים תַּעֲנוּג). ״קָמָה״ — עֲבוֹדָה מִתּוֹךְ קַבָּלַת עוֹל, כְּפִי הַמּוּכְרָח עַל־פִּי שׁוּרַת הַדִּין (מִתְּבוּאַת הַשָּׂדֶה עוֹשִׂים לֶחֶם, הַמּוּכְרָח לְקִיּוּם הָאָדָם).

לְפִי זֶה מוּבָן, מַדּוּעַ קָדַם ״כֶּרֶם״ לְ״קָמָה״: בָּרֹאשׁ וּבְרֵאשׁוֹנָה מְלַמְּדֵנוּ הַכָּתוּב שֶׁהָעוֹבֵד מִתּוֹךְ תַּעֲנוּג הוּא ״פּוֹעֲלוֹ״ שֶׁל הַקָּבָּ״ה, וְהַקָּבָּ״ה מְסַפֵּק לוֹ אֶת כָּל צָרְכָּיו (״וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ״); וּלְאַחַר מִכֵּן מַשְׁמִיעֵנוּ הַכָּתוּב חִידּוּשׁ גָּדוֹל יוֹתֵר, שֶׁאַף הָעוֹבֵד מִתּוֹךְ ׳קַבָּלַת עוֹל׳ כֵּן הוּא (״וְקָטַפְתָּ מְּלִילוֹת בְּיָדֶךָ״).

(לקוטי־שיחות, כרך לד, עמ׳ 129)

(כו) כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ וְקָטַפְתָּ מְּלִילֹת בְּיָדֶךָ וְחֶרְמֵשׁ לֹא תָנִיף עַל קָמַת רֵעֶךָ׃ ס

כו אֲרֵי תִתְּגַּר בְּקַמְתָּא דְּחַבְרָךְ וְתִקְטוֹף דְּמָלְּיָן בִּידָךְ וּמַגְלָא לָא תְּרִים עַל קַמְתָּא דְּחַבְרָךְ׃

רש״י ◄ **כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ** • (ב״מ פ״ז) אַף זוֹ, בְּפוֹעֵל — הַכָּתוּב מְדַבֵּר.

כד (א) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ׃

א אֲרֵי יִסַּב גְּבַר אִתְּתָא וְיִבְעַלְנַהּ וִיהֵי אִם לָא תַשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינוֹהִי אֲרֵי אַשְׁכַּח בַּהּ עֲבֵרַת פִּתְגָּם וְיִכְתּוֹב לַהּ גֵּט פְּטוּרִין וְיִתַּב בִּידַהּ וְיִפְטְרִנַּהּ מִבֵּיתֵהּ׃

רש״י ◄ **כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר** • מִצְוָה עָלָיו לְגָרְשָׁהּ, שֶׁלֹּא תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו (סִפְרִים אֲחֵרִים: מִצְוָה שֶׁלֹּא תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו).

(ב) וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר׃

ב וְתִפּוֹק מִבֵּיתֵהּ וּתְהַךְ וּתְהֵי לִגְבַר אָחֳרָן׃

רש״י ◄ **לְאִישׁ־אַחֵר** • (גיטין צ) אֵין זֶה בֶּן זוּגוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, הוּא הוֹצִיא רְשָׁעָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְזֶה הִכְנִיסָהּ.

(ג) וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה׃

ג וְיִסְנְנַהּ גַּבְרָא בַתְרָאָה וְיִכְתּוֹב לַהּ גֵּט פְּטוּרִין וְיִתֵּן בִּידַהּ וְיִפְטְרִנַּהּ מִבֵּיתֵהּ אוֹ אֲרֵי יְמוּת גַּבְרָא בַתְרָאָה דְּנָסְבַהּ לֵהּ לְאִנְתּוּ׃

רש״י ◄ **וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן** • הַכָּתוּב מְבַשְּׂרוֹ שֶׁסּוֹפוֹ לִשְׂנֹאוֹתָהּ, וְאִם לָאו — קוֹבְרָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אוֹ כִּי יָמוּת״.

(ד) לֹא־יוּכַל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמָּאָה כִּי־תוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה׃ ס

ד לֵית לֵהּ רְשׁוּ לְבַעְלַהּ קַדְמָאָה דִּי פָטְרַהּ לְמִהַב לְמִסְבַּהּ לְמִהְוֵי לֵהּ לְאִנְתּוּ בָּתַר דִּי אִסְתָּאֲבַת אֲרֵי מְרָחֲקָא הִיא קֳדָם יְיָ וְלָא תְּחַיַּב יָת אַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא׃

רש״י ◄ **אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמָּאָה** • (יבמות יא) לְרַבּוֹת סוֹטָה שֶׁנִּסְתְּרָה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום שישי י׳ אלול ~

(ה) כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשִׂמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקָח:

ה אֲרֵי יִסַּב גְּבַר אִתְּתָא חֲדַתָּא לָא יִפּוֹק בְּחֵילָא וְלָא יֵעֵבַר עֲלוֹהִי לְכָל מִדְּעַם פָּנֵי יְהֵי לְבֵיתֵהּ שַׁתָּא חָדָא וַיְחַדֵּי יָת אִתְּתֵהּ דִּי נְסַב:

רש״י ◄ אִשָּׁה חֲדָשָׁה • שֶׁהִיא חֲדָשָׁה לוֹ, וַאֲפִלּוּ אַלְמָנָה, פְּרָט לְמַחֲזִיר גְּרוּשָׁתוֹ. וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו • דְּבַר הַצָּבָא. לְכָל־דָּבָר • (ספרי. סוטה מז) שֶׁהוּא צָרִךְ הַצָּבָא, לֹא לְסַפֵּק מַיִם וּמָזוֹן, וְלֹא לְתַקֵּן דְּרָכִים. אֲבָל הַחוֹזְרִים מֵעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה עַל־פִּי כֹּהֵן, כְּגוֹן: בָּנָה בַּיִת וְלֹא חֲנָכוֹ, אֵרַס אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ, מַסְפִּיקִין מַיִם וּמָזוֹן וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים. יִהְיֶה לְבֵיתוֹ • (שם) וְאַף בִּשְׁבִיל בֵּיתוֹ, אִם בָּנָה בַּיִת וַחֲנָכוֹ וְאִם נָטַע כֶּרֶם וְחִלְּלוֹ, אֵינוֹ זָז מִבֵּיתוֹ בִּשְׁבִיל צָרְכֵי הַמִּלְחָמָה. לְבֵיתוֹ • זֶה בֵּיתוֹ. יִהְיֶה • לְרַבּוֹת אֶת כַּרְמוֹ. וְשִׂמַּח • יְשַׂמַּח אֶת אִשְׁתּוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ: ׳וַיְחַדֵּי יָת אִתְּתֵהּ׳, וְהַמְתַרְגֵּם: ׳וְיַחְדֵּי עִם אִתְּתֵהּ׳, טוֹעֶה הוּא, שֶׁאֵין זֶה תַּרְגּוּם שֶׁל ׳וְשִׂמַּח׳, אֶלָּא שֶׁל ׳וְשָׂמַח׳.

~ נקודות משיחות קודש ~

לְכָל דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ (כד, ה) שֶׁהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה מוּחָלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו (בעל הטורים) תַּכְלִית הַנִּשּׂוּאִין הִיא קִיּוּם מִצְוַת פְּרוּ וּרְבוּ, הוֹלָדַת בָּנִים. וְהִנֵּה, קֵרוּב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַתּוֹרָה הוּא פְּרִיָּה וּרְבִיָּה רוּחָנִית, כְּמַאֲמַר רז״ל כָּל הַמְּלַמֵּד בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה . . כְּאִלּוּ יָלָדוֹ. נִמְצֵינוּ לְמֵדִים אֵפוֹא, עִדּוּד וְחִזּוּק מְיֻחָד לְמִי שֶׁבּוֹחֵר לְהִתְעַסֵּק בַּהֲפָצַת הַתּוֹרָה וּבְחִזּוּק הַיַּהֲדוּת: מֻבְטָח לוֹ שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו!

(לקוטי שיחות, כרך ל, עמ׳ 167)

(ו) לֹא־יַחֲבֹל רֵחַיִם וָרֶכֶב כִּי־נֶפֶשׁ הִוא חֹבֵל: ס

ו לָא יִסַּב מַשְׁכּוֹנָא רִחְיָא וְרִכְבָּא אֲרֵי בְּהוֹן מִתְעַבֵּד מָזוֹן לְכָל נְפַשׁ:

רש״י ◄ רֵחַיִם • הִיא הַתַּחְתּוֹנָה. וָרֶכֶב • הִיא הָעֶלְיוֹנָה. לֹא־יַחֲבֹל • אִם בָּא לְמַשְׁכְּנוֹ עַל חוֹבוֹ בְּבֵית־דִּין, לֹא יְמַשְׁכְּנֶנּוּ בִּדְבָרִים שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ (ב״מ ק״ג).

(ז) כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמֶּר־בּוֹ וּמְכָרוֹ וּמֵת הַגַّנָּב הַהוּא וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: ס

ז אֲרֵי יִשְׁתְּכַח גְּבַר גָּנֵב נַפְשָׁא מֵאֲחוֹהִי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְקְטֵל גַּנָּבָא הַהוּא וּתְפַלֵּי עָבֵד דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ:

רש״י ◄ כִּי־יִמָּצֵא • (ספרי) בְּעֵדִים וְהַתְרָאָה, וְכֵן כָּל ׳יִמָּצֵא׳ שֶׁבַּתּוֹרָה. וְהִתְעַמֶּר־בּוֹ • אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.

(ח) הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע־הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:

ח אִסְתַּמַּר בְּמַכְתַּשׁ סְגִירוּ לְמִטַּר לַחֲדָא וּלְמֶעְבַּד כְּכֹל דִּי יַלְפּוּן יָתְכוֹן כָּהֲנַיָּא לֵוָאֵי כְּמָא דִּי פַקֶּדְתִּנּוּן תִּטְּרוּן לְמֶעְבַּד:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כד (ה) **נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ.** פֵּירַשׁ רַשׁ״י, אַף בִּשְׁבִיל בֵּיתוֹ, יִהְיֶה לְרַבּוֹת אֶת כַּרְמוֹ. נִרְאֶה לִי הֵיכָנוּ הָא דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק מְשׁוּחַ מִלְחָמָה (מג.), וְאֵלּוּ שֶׁאֵין זָזִין מִמְּקוֹמָן, בָּנָה בַּיִת וַחֲנָכוֹ, נָטַע כֶּרֶם וְחִלְּלוֹ, וְהַנּוֹשֵׂא אֲרוּסָתוֹ, וְהַכּוֹנֵס יְבִמְתּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ, זֶה בֵּיתוֹ. יִהְיֶה, לְרַבּוֹת אֶת כַּרְמוֹ. וְשִׂמַּח אֶת אִשְׁתּוֹ, זוֹ אִשְׁתּוֹ. אֲשֶׁר לָקַח, לְרַבּוֹת יְבִמְתּוֹ. וְכָל אֵלֶּה אֵין מְסַפִּיקִין מַיִם וּמָזוֹן וְאֵין מְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים, שֶׁנְּקִיִּים הֵם מִכָּל דָּבָר: תורה ו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע־הַצָּרַעַת•** שֶׁלֹּא תִּתְלֹשׁ סִימָנֵי טֻמְאָה וְלֹא תָּקוֹץ אֶת הַבַּהֶרֶת. **כְּכֹל אֲשֶׁר־יוֹרוּ אֶתְכֶם•** אִם לְהַסְגִּיר, אִם לְהַחֲלִיט, אִם לְטַהֵר.

(ט) **זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: ס**

ט הֱוֵי דְכִיר יָת דִּי עֲבַד יְיָ אֱלָהָךְ לְמִרְיָם בְּאָרְחָא בְּמִפָּקְכוֹן מִמִּצְרָיִם:

רש"י◄ **זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם•** (ספרי) אִם בָּאתָ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא תִּלְקֶה בְּצָרַעַת, אַל תְּסַפֵּר לָשׁוֹן הָרָע. זְכוֹר הֶעָשׂוּי לְמִרְיָם, שֶׁדִּבְּרָה בְּאָחִיהָ וְלָקְתָה בִּנְגָעִים.

(י) **כִּי־תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא־תָבֹא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ:**

י אֲרֵי תַרְשֵׁי בְּחַבְרָךְ רְשׁוּ מִדְּעַם לָא תֵעוּל לְבֵיתֵהּ לְמִסַּב מַשְׁכּוֹנֵהּ:

רש"י◄ **כִּי־תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ•** תָּחוֹב בַּחֲבֶרְךָ. **מַשַּׁאת מְאוּמָה•** (שם) חוֹב שֶׁל כְּלוּם.

(יא) **בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הָעֲבוֹט הַחוּצָה:**

יא בְּבָרָא תְּקוּם וְגַבְרָא דִּי אַתְּ רָשֵׁי בֵּהּ יַפֵּק לְוָתָךְ יָת מַשְׁכּוֹנָא לְבָרָא:

(יב) **וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ:**

יב וְאִם גְּבַר מִסְכֵּן הוּא לָא תִשְׁכּוּב בְּמַשְׁכּוֹנֵהּ:

רש"י◄ **לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ•** (ב"מ קיד) לֹא תִשְׁכַּב וַעֲבֹטוֹ אֶצְלְךָ.

(יג) **הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הָעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָּ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ס**

יג אָתָבָא תָּתֵב לֵהּ יָת מַשְׁכּוֹנָא כְּמֵעַל שִׁמְשָׁא וְיִשְׁכּוּב בִּכְסוּתֵהּ וִיבָרְכִנָּךְ וְלָךְ תְּהֵי זְכוּתָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ:

רש"י◄ **כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ•** (שם) אִם כְּסוּת לַיְלָה הוּא. וְאִם כְּסוּת יוֹם הַחֲזִירֵהוּ בַּבֹּקֶר, וּכְבָר כָּתוּב בְּ"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים": "עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ", כָּל הַיּוֹם תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ, וּכְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ תִּקָּחֶנּוּ. **וּבֵרֲכֶךָ•** וְאִם אֵינוֹ מְבָרְכְךָ, מִכָּל־מָקוֹם: "וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה".

~ שבת קודש י"א אלול ~

(יד) **לֹא־תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ:**

יד לָא תְּעַשּׁוּק אֲגִירָא עַנְיָא וּמִסְכֵּנָא מֵאַחָיךָ אוֹ מִגִּיּוֹרָךְ דִּי בְּאַרְעָךְ בְּקִרְוָיָךְ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ח־ט) **הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת.** הוּצְרַךְ לִכְפּוֹל אַזְהָרָה זוֹ לְפִי שֶׁהִיא מַכָּה מִשְׁתַּלַּחַת בְּכָל אָדָם, אֲפִילּוּ בְּמְלָכִים, כִּדְאַשְׁכַּחַן בְּעוּזִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁנִּצְטָרַע (דברי הימים ב' כו יט), **וּבוּשָׁה גְּדוֹלָה הִיא, לְכָךְ צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֲפִילּוּ נִצְטָרַע הַמֶּלֶךְ צָרִיךְ לְהַרְחִיקוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּ הַכֹּהֲנִים. וּלְכָךְ נִמְי סָמַךְ לְכָאן זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם, שֶׁהָיְתָה אֲחוֹת הַמֶּלֶךְ וַאֲחוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל, וַאֲפִילּוּ הָכִי הִרְחִיקוּהָ וְהִסְגִּירוּהָ כִּשְׁאָר הַמְּצוֹרָעִים:** תורה י

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **לא־תַעֲשֹׁק שָׂכִיר** • וְהֲלֹא כְּבָר כָּתוּב? אֶלָּא לַעֲבֹר עַל הָאֶבְיוֹן בִּב' לָאוִין: "לֹא תַעֲשֹׁק שְׂכַר שָׂכִיר", שֶׁהוּא עָנִי וְאֶבְיוֹן, וְעַל הֶעָשִׁיר כְּבָר הֻזְהַר: (ויקרא יט) "לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ". **אֶבְיוֹן** • (ויקרא רבה) הַתָּאֵב לְכָל דָּבָר. **מִגֵּרְךָ** • זֶה גֵּר צֶדֶק. **בִּשְׁעָרֶיךָ** • זֶה גֵּר תּוֹשָׁב הָאוֹכֵל נְבֵלוֹת. **אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ** • לְרַבּוֹת שְׂכַר בְּהֵמָה וְכֵלִים.

(טו) **בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא: ס**

טו בְּיוֹמֵהּ תִּתֵּן אַגְרֵהּ וְלָא תֵעוּל עֲלוֹהִי שִׁמְשָׁא אֲרֵי עַנְיָא הוּא וְלֵהּ הוּא מְסַר יָת נַפְשֵׁהּ וְלָא יִקְרֵי עֲלָךְ קֳדָם יְיָ וִיהֵי בָךְ חוֹבָא:

רש"י◄ **וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ** • אֶל הַשָּׂכָר הַזֶּה הוּא נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ לָמוּת: עָלָה בְּכֶבֶשׁ וְנִתְלָה בְּאֵילָן. **וְהָיָה בְךָ חֵטְא** • (ספרי) מִכָּל־מָקוֹם, אֶלָּא שֶׁמְּמַהֲרִין לִיפָּרַע עַל־יְדֵי הַקּוֹרֵא.

(טז) **לֹא־יוּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יוּמְתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ: ס**

טז לָא יְמוּתוּן אֲבָהָן עַל פּוּם בְּנִין וּבְנִין לָא יְמוּתוּן עַל פּוּם אֲבָהָן אֱנָשׁ בְּחוֹבֵהּ יְמוּתוּן:

רש"י◄ **לֹא־יוּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים** • בְּעֵדוּת בָּנִים, וְאִם תֹּאמַר בַּעֲוֹן בָּנִים, כְּבָר נֶאֱמַר: "אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ", אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ, מֵת בַּעֲוֹן אָבִיו, וְהַקְּטַנִּים מֵתִים בַּעֲוֹן אֲבוֹתָם בִּידֵי שָׁמַיִם.

(יז) **לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה:**

יז לָא תַצְלֵי דִּין גִּיּוֹרָא וְיַתֵּמָא וְלָא תִּסַּב מַשְׁכּוֹנָא לְבוּשׁ אַרְמְלָא:

רש"י◄ **לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם** • וְעַל הֶעָשִׁיר כְּבָר הֻזְהַר: (דברים טז) "לֹא תַטֶּה מִשְׁפָּט", וְשָׁנָה בְּעָנִי לַעֲבֹר עָלָיו בִּשְׁנֵי לָאוִין, לְפִי שֶׁנָּקֵל לְהַטּוֹת מִשְׁפַּט עָנִי יוֹתֵר מִשֶּׁל עָשִׁיר, לְכָךְ הִזְהִיר וְשָׁנָה עָלָיו. **וְלֹא תַחֲבֹל** • שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַלְוָאָה.

(יח) **וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ס**

יח וְתִדְכַּר אֲרֵי עַבְדָּא הֲוַיְתָא בְּמִצְרַיִם וּפְרָקָךְ יְיָ אֱלָהָךְ מִתַּמָּן עַל כֵּן אֲנָא מְפַקֵּדְךָ לְמֶעְבַּד יָת פִּתְגָּמָא הָדֵין:

רש"י◄ **וְזָכַרְתָּ** • עַל־מְנַת־כֵּן פְּדִיתִיךָ: לִשְׁמֹר חֻקּוֹתַי, אֲפִלּוּ יֵשׁ חֶסְרוֹן כִּיס בַּדָּבָר.

(יט) **כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: ס**

יט אֲרֵי תַחְצוּד חֲצָדָךְ בְּחַקְלָךְ וְתִנְשֵׁי עֻמְרָא בְּחַקְלָא לָא תְּתוּב לְמִסְּבֵהּ לְגִיּוֹרָא לְיַתֵּמָא וּלְאַרְמְלָא יְהֵי בְּדִיל דִּיבָרֵכְנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכֹל עוֹבְדֵי יָדָךְ:

רש"י◄ **וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר** • וְלֹא גָּדִישׁ, מִכָּאן אָמְרוּ: עֹמֶר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סְאָתַיִם וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה. **בַּשָּׂדֶה** • לְרַבּוֹת שִׁכְחַת קָמָה, שֶׁשָּׁכַח מִקְצָתָהּ מִלִּקְצוֹר. **לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ** • (פאה פ"ו מ"ד) מִכָּאן אָמְרוּ: שֶׁלְּאַחֲרָיו, שִׁכְחָה. שֶׁלְּפָנָיו, אֵינוֹ שִׁכְחָה, שֶׁאֵינוֹ בְּ"בַל תָּשׁוּב". **לְמַעַן יְבָרֶכְךָ** • (ספרי) וְאַף־עַל־פִּי שֶׁבָּאת לְיָדוֹ שֶׁלֹּא בְּמִתְכַּוֵּן, קַל־וָחֹמֶר לָעוֹשֶׂה בְּמִתְכַּוֵּן. אֱמֹר מֵעַתָּה: נָפְלָה סֶלַע מִיָּדוֹ וּמְצָאָהּ עָנִי וְנִתְפַּרְנֵס בָּהּ, הֲרֵי הוּא מִתְבָּרֵךְ עָלֶיהָ.

(כ) **כִּי תַחְבֹּט זֵיתְךָ לֹא תְפָאֵר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה:**

כ אֲרֵי תַחְבּוֹט זֵיתָךְ לָא תְפַלֵּי בַּתְרָךְ לְגִיּוֹרָא לְיַתֵּמָא וּלְאַרְמְלָא יְהֵי:

רש"י◄ **לֹא תְפָאֵר** • (חולין קלא) לֹא תִטֹּל תִּפְאַרְתּוֹ מִמֶּנּוּ, מִכָּאן שֶׁמַּנִּיחִין פֵּאָה לָאִילָן. **אַחֲרֶיךָ** • (שם) זוֹ שִׁכְחָה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כא) כִּי תִבְצֹר כַּרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה:

כא אֲרֵי תִקְטוֹף כַּרְמָךְ לָא תְעָלֵל בַּתְרָךְ לְגִיּוֹרָא לְיִתַּמָּא וּלְאַרְמְלָא יְהֵי:

רש"י◄ **לֹא תְעוֹלֵל** • אִם מָצָאתָ בּוֹ עוֹלֶלֶת, לֹא תִּקָּחֶנָּה. (פאה ז) וְאֵיזוֹ הִיא עוֹלְלוֹת? כָּל שֶׁאֵין לָהּ לֹא כָּתֵף וְלֹא נָטֵף. יֵשׁ לָהּ אֶחָד מֵהֶם, הֲרֵי הִיא לְבַעַל הַבַּיִת. וְרָאִיתִי בְּתַלְמוּד יְרוּשַׁלְמִי: אֵיזוֹ הִיא 'כָּתֵף'? פְּסִיגִין זֶה עַל גַּב זֶה. 'נָטֵף', אֵלּוּ הַתְּלוּיוֹת בַּשִּׁדְרָה וְיוֹרְדוֹת.

(כב) וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ס

כב וְתִדְכַּר אֲרֵי עַבְדָּא הֲוֵיתָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם עַל כֵּן אֲנָא מְפַקְּדָךְ לְמֶעְבַּד יָת פִּתְגָּמָא הָדֵין:

כה (א) כִּי־יִהְיֶה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְּשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־הַצַּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע:

א אֲרֵי יְהֵי דִין בֵּין גֻּבְרַיָּא וְיִתְקָרְבוּן לְדִינָא וִידוּנֻנּוּן וִיזַכּוּן יָת זַכָּאָה וִיחַיְּבוּן יָת חַיָּבָא:

רש"י◄ **כִּי־יִהְיֶה רִיב** • (ספרי) סוֹפָם לִהְיוֹת נִגָּשִׁים אֶל הַמִּשְׁפָּט. אֲמוֹר מֵעַתָּה: אֵין שָׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ מְרִיבָה, מִי גָּרַם לְלוֹט לִפְרֹשׁ מִן הַצַּדִּיק? הֱוֵי אוֹמֵר: זוֹ מְרִיבָה. **וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע** • יָכֹל כָּל הַמִּתְחַיְּבִין בַּדִּין לוֹקִין? תַּלְמוּד־לוֹמַר:.

(ב) וְהָיָה אִם־בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:

ב וִיהֵי אִם בַּר חַיָּבָא לְאַלָּקָאה חַיָּבָא וְיִרְמִנֵּהּ דַיָּנָא וְיַלְקְנֵהּ קֳדָמוֹהִי כְּמִסַּת חוֹבְתֵהּ בְּמִנְיָן:

רש"י◄ **וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע** • פְּעָמִים לוֹקֶה, וּפְעָמִים אֵינוֹ לוֹקֶה, וּמִי הוּא הַלּוֹקֶה? לְמֹד מִן הָעִנְיָן, "לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ", לָאו שֶׁלֹּא נִתַּק לַעֲשֵׂה (מכות יג). **וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט** • מְלַמֵּד שֶׁאֵין מַלְקִין אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֶלָּא מֻטֶּה. **לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ** • וּלְאַחֲרָיו כְּדֵי שְׁתַּיִם, מִכָּאן אָמְרוּ: מַלְקִין אוֹתוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת מִלְּאַחֲרָיו וּשְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו (מכות כב). **בְּמִסְפָּר** • (שם) וְאֵינוֹ נָקוּד "בַּמִּסְפָּר", לִמֵּד שֶׁהוּא דָּבוּק, לוֹמַר בְּמִסְפַּר אַרְבָּעִים וְלֹא אַרְבָּעִים שְׁלֵמִים, אֶלָּא מִנְיָן שֶׁהוּא סוֹכֵם וּמַשְׁלִים לְאַרְבָּעִים, וְהֵם אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת.

(ג) אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל־אֵלֶּה מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ:

ג אַרְבְּעִין יַלְקְנֵהּ לָא יוֹסִף דִּילְמָא יוֹסִף לְאַלָּקָיוּתֵהּ עַל אִלֵּין מָחָא רַבָּא וְיֵקַל אֲחוּךְ לְעֵינָיךְ:

רש"י◄ **לֹא יֹסִיף** • מִכָּאן אַזְהָרָה לַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ. **וְנִקְלָה אָחִיךָ** • כָּל הַיּוֹם קוֹרְאוֹ רָשָׁע. וּמִשֶּׁלָּקָה, קְרָאוֹ אָחִיךָ.

(ד) לֹא־תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: ס

ד לָא תִחוֹד פּוּם תּוֹרָא בְּדִישֵׁהּ:

רש"י◄ **לֹא־תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ** • (ב"ק נד) דְּבָר הַכָּתוּב בַּהוֹוֶה, וְהוּא־הַדִּין לְכָל בְּהֵמָה, חַיָּה וָעוֹף, הָעוֹשִׂים בִּמְלָאכָה שֶׁהִיא בִּדְבַר מַאֲכָל, אִם־כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר 'שׁוֹר'? לְהוֹצִיא אֶת הָאָדָם. **בְּדִישׁוֹ** • (שם פט) יָכֹל יַחְסְמֶנּוּ מִבַּחוּץ? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "לֹא תַחְסֹם שׁוֹר", מִכָּל־מָקוֹם. וְלָמָּה נֶאֱמַר דַּיִשׁ? לוֹמַר לְךָ: מַה דַּיִשׁ מְיֻחָד, דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ (לְמַעֲשֵׂר וּלְחַלָּה) וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, אַף כָּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ. יָצָא הַחוֹלֵב וְהַמְּגַבֵּן וְהַמְּחַבֵּץ, שֶׁאֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ. יָצָא הַלֵּשׁ וְהַמְקַטֵּף, שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ לְחַלָּה. יָצָא הַבּוֹדֵל בִּתְמָרִים וּבַגְרוֹגְרוֹת, שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְמַעֲשֵׂר.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(ה) כִּי־יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֵשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ־לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

ה אֲרֵי יֵתְבוּן אַחִין כַּחֲדָא וִימוּת חַד מִנְּהוֹן וּבַר לֵית לֵהּ לָא תְּהֵי אִתַּת מֵתָנָא לְבָרָא לְגֻבַר חִלּוֹנָי יְבָמַהּ יֵעוּל עֲלַהּ וְיִסְּבַהּ לֵהּ לְאִנְתּוּ וְיִבְּמַהּ:

רש"י◄ כִּי־יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו • (יבמות יז) שֶׁהָיְתָה לָהֶם יְשִׁיבָה אַחַת בָּעוֹלָם, פְּרָט לְאֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ. יַחְדָּו • הַמְיֻחָדִים בַּנַּחֲלָה, פְּרָט לְאָחִיו מִן הָאֵם. וּבֵן אֵין־לוֹ • (שם כב) עַיֵּן עָלָיו: בֵּן אוֹ בַּת, אוֹ בֵּן הַבֵּן, אוֹ בַּת הַבֵּן אוֹ בֵּן הַבַּת אוֹ בַּת הַבַּת.

(ו) וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:

ו וִיהֵי בּוּכְרָא דִּי תְּלִיד יְקוּם עַל שְׁמָא דַּאֲחוּהִי מֵתָנָא וְלָא יִתְמְחֵי שְׁמֵהּ מִיִּשְׂרָאֵל:

רש"י◄ וְהָיָה הַבְּכוֹר • גְּדוֹל הָאַחִים הוּא מְיַבֵּם אוֹתָהּ. אֲשֶׁר תֵּלֵד • פְּרָט לְאַיְלוֹנִית, שֶׁאֵינָהּ יוֹלֶדֶת. יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו • זֶה שֶׁיְּבַיֵּם אֶת אִשְׁתּוֹ, יִטֹּל נַחֲלַת הַמֵּת בְּנִכְסֵי אָבִיו. וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ • (שם כד) פְּרָט לְאֵשֶׁת סָרִיס, שֶׁשְּׁמוֹ מָחוּי.

(ז) וְאִם־לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת־יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל־הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:

ז וְאִם לָא יִצְבֵּי גַּבְרָא לְמִסַּב יָת יְבִמְתֵּהּ וְתִסַּק יְבִמְתֵּהּ לִתְרַע בֵּית דִּינָא לְקֳדָם סָבַיָּא וְתֵימַר לָא צָבֵי יְבָמִי לַאֲקָמָא לַאֲחוּהִי שְׁמָא בְּיִשְׂרָאֵל לָא אָבֵי לְיַבָּמוּתִי:

רש"י◄ הַשַּׁעֲרָה • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'לִתְרַע בֵּית דִּינָא'.

(ח) וְקָרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ:

ח וְיִקְרוּן לֵהּ סָבֵי קַרְתֵּהּ וִימַלְּלוּן עִמֵּהּ וִיקוּם וְיֵימַר לָא רְעֵינָא (רְעֵינָא) לְמִסְּבַהּ:

רש"י◄ וְעָמַד • בַּעֲמִידָה. וְאָמַר • (סוטה לב) בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאַף הִיא דִּבְרֵיהָ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

(ט) וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו:

ט וְתִתְקְרַב יְבִמְתֵּהּ לְוָתֵהּ לְקֳדָם סָבַיָּא וְתִשְׁרֵי סִינֵהּ מֵעַל רַגְלֵהּ וְתִרוֹק בְּאַנְפּוֹהִי וְתָתֵב וְתֵימַר כְּדֵין יִתְעֲבֵד לִגְבַר דִּי לָא יִבְנֵי יָת בֵּיתָא דַּאֲחוּהִי:

רש"י◄ וְיָרְקָה בְּפָנָיו • (יבמות קו) עַל גַּבֵּי קַרְקַע. אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה • מִכָּאן לְמִי שֶׁחָלַץ, שֶׁלֹּא יַחֲזֹר וִיַיְבֵּם, דְּלָא כְּתִיב: 'אֲשֶׁר לֹא בָנָה', אֶלָּא: "אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה", וְכֵיוָן שֶׁלֹּא בָּנָה, שׁוּב לֹא יִבְנֶה.

(י) וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל: ס

י וְיִתְקְרֵי שְׁמֵהּ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית שְׁרִי סִינָא:

רש"י◄ וְנִקְרָא שְׁמוֹ וְגוֹ' • (שם) מִצְוָה עַל כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לוֹמַר: 'חֲלוּץ הַנַּעַל'.

(יא) כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֵשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִישָׁהּ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו:

יא אֲרֵי יִנְצוּן גֻּבְרִין כַּחֲדָא גְּבַר וַאֲחוּהִי וְתִתְקְרַב אִתַּת חַד לְשֵׁזָבָא יָת בַּעֲלַהּ מִיַּד מָחוּהִי וְתוֹשֵׁט יְדַהּ וְתִתְקֵף בְּבֵית בַּהְתֵּהּ:

רש"י◄ כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים • (ספרי) סוֹפָן לָבֹא לִידֵי מַכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "מִיַּד מַכֵּהוּ", אֵין שָׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ יְדֵי מַצּוּת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יב) וְקַצֹּתָה אֶת־כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ׃ ס

יב וּתְקוּץ יָת יְדַהּ לָא תְחוּס עֵינָךְ׃

רש"י ◄ וְקַצֹּתָה אֶת־כַּפָּהּ • מָמוֹן, דְּמֵי בָּשְׂתּוֹ, הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּשׁ וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא יָדָהּ מַמָּשׁ? נֶאֱמַר כָּאן "לֹא תָחוֹס", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן בְּעֵדִים זוֹמְמִין "לֹא תָחוֹס", מַה לְּהַלָּן מָמוֹן, אַף כָּאן מָמוֹן.

(יג) לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וָאֶבֶן גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה׃

יג לָא יְהֵי לָךְ בְּכִיסָךְ מַתְקַל וּמַתְקַל רַבְּתָא וּזְעֵרְתָּא׃

רש"י ◄ אֶבֶן וָאֶבֶן • מִשְׁקָלוֹת. גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה • (ספרי) גְּדוֹלָה כְּשֶׁמַּכְחֶשֶׁת אֶת הַקְּטַנָּה, שֶׁלֹּא יְהֵא נוֹטֵל בַּגְּדוֹלָה וּמַחֲזִיר בַּקְּטַנָּה.

(יד) לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה׃

יד לָא יְהֵי לָךְ בְּבֵיתָךְ מְכִילָא וּמְכִילָא רַבְּתָא וּזְעֵרְתָּא׃

רש"י ◄ לֹא־יִהְיֶה לְךָ • אִם עָשִׂיתָ כֵּן, לֹא יִהְיֶה לְךָ כְּלוּם.

(טו) אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יַאֲרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ׃

טו מַתְקָלִין שְׁלִימִין דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לָךְ מְכִילָן שְׁלִימִין דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לָךְ בְּדִיל דְּיוֹרְכוּן יוֹמָיךְ עַל אַרְעָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ׃

רש"י ◄ אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ • אִם עָשִׂיתָ כֵּן, יִהְיֶה לְךָ הַרְבֵּה.

(טז) כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל׃ פ

טז אֲרֵי מְרָחָק קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ כָּל עָבֵד אִלֵּין כֹּל עָבֵד שְׁקַר׃

(יז) זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם׃

יז הֲוֵי דְּכִיר יָת דִּי עֲבַד לָךְ עֲמָלֵק בְּאָרְחָא בְּמִפָּקְכוֹן מִמִּצְרָיִם׃

רש"י ◄ זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ • אִם שִׁקַּרְתָּ בְּמִדּוֹת וּבְמִשְׁקָלוֹת, הֲוֵי דּוֹאֵג מִגְּרוּי הָאוֹיֵב, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי יא) "מֹאזְנֵי מִרְמָה תוֹעֲבַת ה'", וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: "בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן".

(יח) אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים׃

יח דִּי עָרְעָךְ בְּאָרְחָא וְקָטֵל בָּךְ כָּל דַּהֲווֹ מִתְאַחֲרִין בַּתְרָךְ וְאַתְּ מְשַׁלְהֵי וּלְאֵי וְלָא דָחֵל מִן קֳדָם יְיָ׃

רש"י ◄ אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ • לְשׁוֹן מִקְרֶה. דָּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן קֶרִי וְטֻמְאָה. שֶׁהָיָה מְטַמְּאָן בְּמִשְׁכַּב זְכוּר. דָּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן קֹר וָחֹם, צִנָּנְךָ וְהִפְשִׁירְךָ מֵרְתִּיחָתְךָ, שֶׁהָיוּ כָּל הָאוּמּוֹת יְרֵאִים לְהִלָּחֵם בָּכֶם, וּבָא זֶה וְהִתְחִיל וְהֶרְאָה מָקוֹם לַאֲחֵרִים. מָשָׁל לְאַמְבַּטִּי רוֹתַחַת, שֶׁאֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לֵירֵד בְּתוֹכָהּ, בָּא בֶּן בְּלִיַּעַל אֶחָד,

---

כה (יח) **וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים.** שֶׁהִכָּה אוֹתָם מַכַּת זָנָב, שֶׁהָיָה חוֹתֵךְ מִילוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְזוֹרְקָן כְּלַפֵּי מַעְלָה, וְאוֹמֵר בָּזֶה בָּחַרְתָּ טוֹל חֶלְקְךָ, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים עט יב) וְהָשֵׁב לִשְׁכֵנֵינוּ שִׁבְעָתַיִם אֶל חֵיקָם, הָשֵׁב לָהֶם מַה שֶּׁעָשׂוּ לָנוּ בַּמִּילָה הַנְּתוּנָה בְּחֵיקוֹ שֶׁל אָדָם. דָּבָר אַחֵר, מַה שֶּׁעָשׂוּ לַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יב ז) מְזַקֵּק שִׁבְעָתַיִם. מַה שֶּׁעָשׂוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנָּתוּן בְּחֵיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל מג יד) וּמֵחֵיק הָאָרֶץ עַד הָעַזָּרָה הַתַּחְתּוֹנָה. וְאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רִבּוֹן הָעוֹלָמִים אַתָּה אוֹמֵר לָנוּ זְכוֹר שֶׁיֵּשׁ לָנוּ שִׂכְחָה, אַתָּה שֶׁאֵין לְפָנֶיךָ שִׂכְחָה זְכֹר ה' וגו' אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאֹמְרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ (תהלים קלז ז). וְאַף־עַל־פִּי שֶׁמַּלְכוּת אֱדוֹם לֹא הֶחֱרִיבוּ יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא מַלְכוּת בָּבֶל, הָיוּ שׁוֹאֲלִין כָּךְ מִתּוֹךְ שִׂמְחָה. וּלְמָה עֲמָלֵק דּוֹמֶה, לְכֶלֶב שֶׁהוּא לָהוּט לְלַקֵּק דָּם, כָּךְ הוּא לָהוּט לְלַקֵּק דָּמָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ עֲמָלֵק, עַם לָק (תנחומא ט):

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קָפֵץ וְיָרַד לְתוֹכָהּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּכְוָה, הִקְרָה אוֹתָהּ בִּפְנֵי אֲחֵרִים. **וַיְזַנֵּב בָּךְ** • מַכַּת זָנָב: חוֹתֵךְ מִילוֹת וְזוֹרֵק כְּלַפֵּי מַעְלָה. **כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ** • חַסְרֵי כֹּחַ מַחֲמַת חֶטְאָם, שֶׁהָיָה הֶעָנָן פּוֹלְטָן. **וְאַתָּה עָיֵף** **וְיָגֵעַ** • עָיֵף בַּצָּמָא, דִּכְתִיב: (שמות יז) "וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם", וּכְתִיב אַחֲרָיו: "וַיָּבֹא עֲמָלֵק". **וְיָגֵעַ** • בַּדֶּרֶךְ. **וְלֹא יָרֵא** • עֲמָלֵק. **אֱלֹהִים** • מִלְּהַרַע לְךָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַדֶּרֶךְ לִהְיוֹת "יוֹשֵׁב אֹהָלִים" וְלֹא "אִישׁ שָׂדֶה"

בְּסוֹף פָּרָשָׁתֵנוּ נֶאֱמַר אוֹדוֹת מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק "אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ" (כה, יח). וּמְפָרֵשׁ הַמִּדְרָשׁ, קָרְךָ מִלְּשׁוֹן קְרִירוּת (תנחומא סוף פרשתנו). וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ מַשְׁמָעוּת קְרִירוּת זוֹ: כַּאֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ לְמַתַּן־תּוֹרָה, וְרָצוּ לְהַכְרִיז "נַעֲשֶׂה" קוֹדֶם לְ"נִשְׁמַע", הֵן אִם יָבִינוּ וְהֵן אִם לָאו, יְקַיְּמוּ מַה שֶׁיִּשְׁמְעוּ – בָּא עֲמָלֵק וּפָעַל קְרִירוּת. עֲמָלֵק לֹא טָעַן שֶׁלֹּא יֵלְכוּ חַס־וְשָׁלוֹם לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי גַּם הוּא הָיָה נֶכֶד שֶׁל אַבְרָהָם וְיִצְחָק, אֲבָל לֹא הִסְכִּים עַל הַנְהָגַת יַעֲקֹב "אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים" (תולדות כה, כז). טַעֲנָתוֹ הִיא: "יוֹשֵׁב אֹהָלִים", לִלְמוֹד תּוֹרָה – הוּא מַסְכִּים, אֲבָל "אִישׁ תָּם", לֹא לִשְׁאוֹל תְּחִלָּה בַּמֶּה הַמְּדוּבָּר וּמַה יִּדְרְשׁוּ מִמֶּנּוּ, אֶלָּא "נַעֲשֶׂה" קוֹדֵם לְ"נִשְׁמַע" – עַל זֶה אֵינוֹ מַסְכִּים. הוּא מִתְנַהֵג לְפִי הַסֵּדֶר שֶׁל עֵשָׂו, "אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד" – הוּא מֵבִין, הוּא מְחַשֵּׁב כַּמָּה מְסוּגָל הוּא לָצוּד וּלְהָכִיל, הוּא מְשַׁעֵר אֶת כֹּחוֹתָיו וְאֶת שִׂכְלוֹ כַּמָּה יִלְמַד וְכַמָּה יְקַיֵּם. הַנְהָגָתוֹ הִיא בְּסֵדֶר שֶׁל "נִשְׁמַע" וְ"נַעֲשֶׂה", לְכֹל־לְרֹאשׁ לִשְׁמוֹעַ וּלְהָבִין, וְרַק אָז יוּכַל לְשַׁעֵר אִם יוּכַל לַעֲשׂוֹת זֹאת אִם לָאו.

וְאַדְרַבָּה – טוֹעֵן הוּא – כֵּיוָן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא אֱמֶת, וֶאֱמֶת כָּזוֹ שֶׁמְּחוּיֶבֶת עַל־פִּי שֵׂכֶל, אִם־כֵּן לְמַאי נַפְקָא־מִינָהּ אִם יַקְדִּים "נַעֲשֶׂה" לְ"נִשְׁמַע" אוֹ לְהֵיפֶךְ; בְּאֵיזֶה אוֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה, גַּם אִם יַקְדִּים "נִשְׁמַע" לְ"נַעֲשֶׂה", יָבוֹא בְּוַדַּאי לְ"נַעֲשֶׂה", כֵּיוָן שֶׁזֶּהוּ דָּבָר הַמְּחוּיָב עַל־פִּי שֵׂכֶל.

עַל כָּךְ מַבְהִירָה הַתּוֹרָה וּמוֹדִיעָה, שֶׁעַל־יְדֵי הַהַנְהָגָה דְ"יוֹדֵעַ צַיִד", בָּאִים לְ"אִישׁ שָׂדֶה", שֶׁיּוֹצְאִים וְעוֹזְבִים אֶת הַ"אֹהָלִים", אָהֳלֵי שֵׁם וָעֵבֶר. אֶלָּא חַיָּבִים לְהִתְנַהֵג בְּדַרְכּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב "אִישׁ תָּם", וְאָז הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה, כִּדְבְרֵי הַגְּמָרָא (שבת פח, סע"א ואילך) עַל הַפָּסוּק "תּוּמַת יְשָׁרִים תַּנְחֵם", שֶׁאֵלּוּ שֶׁלֹּא מְסַכִּימִים עִם הַסֵּדֶר שֶׁל "עַמָּא פְּזִיזָא", וְטוֹעֲנִים שֶׁהַתּוֹרָה עִנְיָנָהּ שֵׂכֶל, וְלֹא צְרִיכִים לָצֵאת מֵהַגְּדָרִים ("שְׁפְרִינְגְּען פוּן דֶּער הוֹיט"), אֶלָּא צְרִיכִים לָגֶשֶׁת מִתּוֹךְ סֵדֶר, "נִשְׁמַע" וְאַחַר־כָּךְ "נַעֲשֶׂה" – אַזַי סוֹף־כָּל־סוֹף "סֶלֶף בּוֹגְדִים יִשְׁדֵּם" רַחֲמָנָא־לִיצְלָן, וְהַדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה הִיא רַק עַל־יְדֵי הֲלִיכָה בִּתְמִימוּת – "תּוּמַת יְשָׁרִים – תַּנְחֵם".

(ע"פ שיחת פורים תשט"ז – תורת מנחם חט"ז עמ' 941 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

(יט) **וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־זֵכֶר (זֵכֶר) עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּח:**

יט **וִיהֵי כַּד יְנִיחַ יְיָ אֱלָהָךְ לָךְ מִכָּל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ מִסְּחוֹר סְחוֹר בְּאַרְעָא דִּי יְיָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ אַחֲסָנָא לְמֵירְתַהּ תִּמְחֵי יָת דּוּכְרָנָא דַּעֲמָלֵק מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא לָא תִּתְנְשֵׁי: פ פ פ**

רש"י ◄ **תִּמְחֶה אֶת־זֵכֶר עֲמָלֵק** • מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה, מֵעוֹלֵל וְעַד יוֹנֵק, מִשּׁוֹר וְעַד שֶׂה, שֶׁלֹּא יְהֵא שֵׁם עֲמָלֵק מִתְּחוֹת הַשָּׁמַיִם, עֵיף בַּצָּמָא, דִּכְתִיב: (שמות יז) "וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם", וּכְתִיב אַחֲרָיו: "וַיָּבֹא עֲמָלֵק". **וְיָגֵעַ** • בַּדֶּרֶךְ. **וְלֹא יָרֵא** • עֲמָלֵק. **אֱלֹהִים** • מִלְּהַרַע לְךָ.

ק"י פסוקים, על"י סימן. חסלת פרשת תצא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמ - רמא

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים. בַּמִּשְׁקוּלוֹת. לְכָךְ נִסְמַךְ לְפָרָשַׁת **לא יהיה לך בביתך** וגו', לְפִי שֶׁלֹּא קִיְּימוּ מוֹרָא דְּמִשְׁקוּלוֹת דִּכְתִיב בְּהוּ 'וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ' (ראה תוס' קידושין לג: ד"ה ואימא), לְכָךְ בָּא עֲמָלֵק. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (משלי יא א) מֹאזְנֵי מִרְמָה תּוֹעֲבַת ה' וגו', וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ (שם פסוק ב) בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן. וְגַם כָּאן כְּתִיב (פסוק טז) כִּי תוֹעֲבַת ה' כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה (תנחומא ח): תורה יט

חסלת פרשת כי תצא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח תהלים

יום ראשון, ה' אלול > מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים יג-טו

יום שני, ו' אלול > מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים טז-יח

יום שלישי, ז' אלול > מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים יט-כא

יום רביעי, ח' אלול > מפרק מד עד סוף פרק מח ופרקים כב-כד

יום חמישי, ט' אלול > מפרק מט עד סוף פרק נד ופרקים כה-כז

יום שישי, י' אלול > מפרק נה עד סוף פרק נט ופרקים כח-ל

שבת קודש, י"א אלול > פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה ופרקים לא-לג

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי־הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תניא יומי

~ יום ראשון ה' אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיז, יב. והי' מעשה... עד עמ' קיז, מדות לבדן.

יב. "וְהָיָה – השכר ל־**מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם, וַ**–השכר ל־**עֲבֹדַת הַצְּדָקָה, הַשְׁקֵט וָבֶטַח עַד עוֹלָם".** – זה פסוק בישעי'[1], ויש מפרשים האומרים, ש"מעשה" ו"עבודה" הם ענין אחד, הפסוק חוזר על אותו ענין במלים שונות. ואילו תרגום יונתן מפרש שהם שני ענינים, שני אופנים שונים בענין הצדקה, ואשר עבור מעשה הצדקה מגיע השכר של שלום, ועבור העבודה של צדקה מגיע השכר של "השקט ובטח עד עולם". **לְהָבִין הַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין "מַעֲשֶׂה" לַ"עֲבוֹדָה"** – איזה אופן של צדקה נקרא "מעשה" ואיזה נקרא "עבודה"? ו – ההפרש ש־**בֵּין "שָׁלוֹם" לְ"הַשְׁקֵט וָבֶטַח" כו'.** – שהשכר עבור אופן הצדקה הנקרא מעשה הוא שלום, והשכר עבור אופן הצדקה הנקרא עבודה הוא השקט ובטח, נבין זאת **עַל־פִּי מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה[2] עַל פָּסוּק[3]: "עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו"** – אומרים על כך רבותינו ז"ל: **כִּי מִיכָאֵל שַׂר שֶׁל מַיִם וְגַבְרִיאֵל שַׂר שֶׁל אֵשׁ,** – טבע המים והאש שהמים מכבים את האש, **וְ** – אילו מיכאל וגבריאל **אֵין מְכַבִּין זֶה אֶת זֶה. כְּלוֹמַר,** – לא שהחומר של מיכאל הוא מיסוד המים הרוחני, והחומר של גבריאל הוא מיסוד האש הרוחני, אלא הכוונה היא: **שַׂר שֶׁל חֶסֶד, הַנִּקְרָא** – חסד נקרא **בְּשֵׁם "מַיִם", הַיּוֹרְדִים** – כטבע המים, **מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ לְמָקוֹם נָמוּךְ, וְהוּא** – הירידה ממקום גבוה למקום נמוך ברוחניות, היא **בְּחִינַת הַהַשְׁפָּעָה וְהִתְפַּשְׁטוּת** – המשכת, **הַחַיּוּת מֵעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים, וּבְחִינַת אֵשׁ שֶׁטִּבְעָהּ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, הִיא** – ברוחניות, **בְּחִינַת הַגְּבוּרָה וְהִסְתַּלְּקוּת הַשְׁפָעַת הַחַיִּים מִמַּטָּה לְמַעְלָה, שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ, רַק בְּצִמְצוּם עָצוּם וְרָב,** – שההשפעה תהיה רק באופן של צמצום עצום של המעטת החיות באיכות, ושל צמצום **רב** של הקטנת החיות בכמות, **וְהֵן** – חסד וגבורה, **מִדּוֹת נֶגְדִּיּוֹת וְהֶפְכִּיּוֹת זוֹ לָזוֹ,** – חסד הוא ענין של השפעה בלתי מוגבלת, ואילו גבורה היא ענין של הגבלה וצמצום, **וְהַיְינוּ** – מתי חסד וגבורה נוגדים והפכיים אחד מהשני, **כְּשֶׁהֵן בְּבְחִינַת מִדּוֹת לְבַדָּן,** – מדה היא הרי ענין של שיעור והגבלה, וכל מדה מוגבלת באופנה היא, אם באופן של חסד או באופן של גבורה,

אגרת הקדש

יב והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם. להבין ההפרש שבין מעשה לעבודה ובין שלום להשקט ובטח כו' ע"פ מה שארז"ל ע"פ עושה שלום במרומיו כי מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש ואין מכבין זה את זה כלומר שמיכאל שר של חסד הנק' בשם מים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך והוא בחי' ההשפעה והתפשטות החיות מעולמות עליונים לתחתונים ובחי' אש שטבעה לעלות למעלה היא בחי' הגבורה והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה שלא להשפיע רק בצמצום עצום ורב והן מדות נגדיות והפכיות זו לזו והיינו כשהן בבחי' מדות לבדן.

~ יום שני ו' אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיז, אך הקב"ה... עד עמ' 234, הקדושות ית':

אַךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, – שלא תהיה התנגדות בין מדה אחת לשניה, **דְּהַיְינוּ עַל־יְדֵי גִּילוּי שֶׁמִּתְגַּלֶּה בָּהֶן הֶאָרָה רַבָּה וְהַשְׁפָעָה עֲצוּמָה מְאֹד מֵאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר כִּשְׁמוֹ** – שהוא "אור אין סוף",

אגרת הקדש

אך הקב"ה עושה שלום ביניהם דהיינו ע"י גילוי שמתגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור א"ס

1. לב, יז. 2. ראה דברים רבה ה, יב. תנחומא ויגש ו. 3. איוב כה, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בלי סוף ובלי גבול, **כֵּן הוּא, שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת מִדָּה חַס־וְשָׁלוֹם, אֶלָּא** – הוא, **לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ, אֲפִלּוּ** – למעלה, **מִבְּחִינַת חָכְמָה־בִינָה־דַעַת** – שהיא **מְקוֹר הַמִּדּוֹת,** – ומכל־שכן שהוא למעלה לגמרי מבחינת המדות, **וַאֲזַי** – כשמאירה בהן הארה מאור אין־סוף, **הַמִּדּוֹת נֶגְדִּיּוֹת שֶׁל מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל** – של חסד וגבורה, **נִכְלָלוֹת בְּמִקּוֹרָן וְשָׁרְשָׁן, וְהָיוּ לַאֲחָדִים מַמָּשׁ, וּבְטֵלִים בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ הַמֵּאִיר לָהֶם בִּבְחִינַת גִּלּוּי.** – שכן, מצד גודל התבטלותם לאור אין־סוף, נאבד הניגוד שביניהם, כפי המשל בשני שרים המנגדים אחד לשני, הרי בשעה שהם עומדים בפני המלך, נאבדת התנגדותם והם מדברים ביניהם כידידים טובים, דבר הבא מצד ההתבטלות הגדולה של שניהם בפני המלך, כך גם בנמשל זה במדה נעלה ביותר. שכן, מפני שביטולם הוא הרי ל"אור אין־סוף", ענין שהוא "אין־סוף" ו"בלי גבול" – נאבדת לגמרי ההגבלה של המדות. **וַאֲזַי מִתְמַזְּגִים וּמִתְמַתְּקִים הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים,** – הן נהפכות לטוב ולחסד המשולים למתיקות, **עַל־יְדֵי בְּחִינָה מְמֻצַּעַת** – המתווכת את ה־קַו **הַמַּכְרִיעַ** – בין חסד וגבורה, **וּמַטָּה כְּלַפֵּי חֶסֶד, הִיא מִדַּת הָרַחֲמִים,** – בשעה שמדת החסד אומרת להשפיע בלי הגבלה, ומדת הגבורה אומרת למנוע את ההשפעה ממי שאינו ראוי לקבלת השפע – באה מדת הרחמים ומכריעה ביניהן ומטה את הקו כלפי מדת החסד, שגם אם אין הוא ראוי לקבלת שפע, אבל ראוי שירחמו עליו, ומצד הרחמנות להשפיע לו, **הַנִּקְרֵאת** – מדת הרחמים, נקראת **בְּשֵׁם "תִּפְאֶרֶת" בְּדִבְרֵי חַכְמֵי הָאֱמֶת,** – חכמי הקבלה, **לְפִי שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִשְּׁנֵי גְוָנִין: לְבֵן וְאָדֹם, הַמְּרַמְּזִים לְחֶסֶד וּגְבוּרָה.** – לבן מרמז לחסד, ואדום – לגבורה. ולכן זה נקרא בשם "תפארת" – יופי – שכן דבר המורכב מכמה צבעים יש בו יופי. הרי, מפני שיש ב"רחמים" גם חסד וגם גבורה – לכן נקראת מדה זו בשם "תפארת". **וְלָכֵן סְתָם שֵׁם הֲוָיָ"ה בָּרוּךְ־הוּא שֶׁבְּכָל הַתּוֹרָה מוֹרֶה עַל מִדַּת הַתִּפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ**[4], – השמות הקדושים מורים הרי על המדות העליונות, כמו שם א־ל על בחינת החסד, שם אלקים – על מדת הגבורה וכדומה. ואילו שם הוי' – כפי שהוא מופיע בתורה באופן סתמי – מורה על מדת ה"תפארת". שם הוי' הוא הרי "שם העצם" ולמעלה משאר השמות הקדושים, וזוהי מדת ה"תפארת", **לְפִי שֶׁכָּאן** – במדת ה"תפארת", **הוּא בְּחִינַת גִּילּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הֶאָרָה רַבָּה, בְּיֶתֶר שְׂאֵת מִשְּׁאָר מִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת יִתְבָּרֵךְ.** – זהו הענין של "עושה שלום במרומיו", שהוא יתברך בהתגלותו מ"אור אין־סוף", עושה שלום בין מיכאל וגבריאל, בין חסד וגבורה.

אגרת הקדש

ב"ה אשר כשמו כן הוא שאינו בבחי' מדה ח"ו אלא למעלה מעלה עד אין קץ אפילו מבחי' חב"ד מקור המדות ואזי המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל נכללות במקורן ושרשן והיו לאחדים ממש ובטלים באורו יתברך המאיר להם בבחי' גילוי ואזי מתמזגים ומתמתקים הגבורות בחסדים ע"י בחי' ממוצעת קו המכריע ומטה כלפי חסד היא מדת הרחמים הנק' בשם תפארת בדברי חכמי האמת לפי שהיא כלולה מב' גוונין לובן ואודם המרמזים לחו"ג ולכן סתם שם הוי' ב"ה שבכל התורה מורה על מדת התפארת כמ"ש בזוה"ק לפי שכאן הוא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה הארה רבה ביתר שאת משאר מדותיו הקדושות יתברך.

~ יום שלישי ז' אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 234, והנה אתערותא... עד עמ' קיח, הטוב המחייהו.

וְהִנֵּה, אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא, – ההתעוררות מלמעלה, **לְעוֹרֵר גִּילּוּי הֶאָרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה הַנִּזְכֶּרֶת־לְעֵיל, מֵאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא,** – כדי, **לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם** – בין המדות שלמעלה, **הַנִּזְכָּר לְעֵיל, הִיא בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא,** – על ידי ההתעוררות של העבודה שלמטה, **בְּמַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה וְהַשְׁפָּעַת חַיִּים** – ענינים הנותנים חיים, **חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים**[5] **לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ**

אגרת הקדש

והנה אתערותא דלעילא לעורר גילוי הארה רבה והשפעה עצומה הנ"ל מאור א"ס ב"ה לעשות שלום הנ"ל היא באתערותא דלתתא במעשה הצדקה והשפעת חיים חן וחסד ורחמים למאן דלית ליה

---

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויקרא יא, א". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מנוסח ברכת שים שלום".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מְגַרְמֵיהּ כְּלוּם, — למי שאין לו מעצמו כלום, **וּלְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים כּוֹ'.** — על ידי שמשפיעים צדקה המחזיקה את העני בחיים, ועושים זאת באופן שיש בו גם חן, חסד ורחמים, שהצדקה ניתנת ברגש ובאופן של "המפייסו"[6], שבעת ובעונה אחת עם נתינת הצדקה נותנים לו הרגשה טובה, מרוממים ומעודדים את רוחו, שלא יהיה נפול ברוחו — הרי על ידי התעוררות זו מלמטה ממשיכים התעוררות מלמעלה מההארה הרבה וההשפעה העצומה מ"אור אין־סוף" ברוך־הוא אל המדות העליונות, לעשות שלום ביניהן ושהגבורות יומתקו לחסדים. להלן יסביר רבנו הזקן מה ש"מעשה הצדקה" פועלת בנפש האדם, בעבודתו ובמלחמתו עם הרע שבנפשו הבהמית. ואשר בבירור הנפש הבהמית, שהטוב שבה יתברר מהרע — ישנם שני אופנים: אופן אחד בדרך מלמטה למעלה, על ידי עבודת ומלחמת כל מדה שבנפש האלקית לברר את המדה שכנגדה בנפש הבהמית, כמו למשל לברר על ידי האהבה של הנפש האלקית את מדת החסד והתאוה של הנפש הבהמית; על ידי יראה של הנפש האלקית לברר את מדת היראה הרעה של הנפש הבהמית, וכדומה; אופן שני, בירור בדרך מלמעלה למטה, על ידי שהאדם ממשיך על עצמו אור אלקי — מתבררות המדות של הנפש הבהמית. על־דרך וכמו שלעתיד־לבוא יהיה בעולם בכלל הבירור שהטוב יתברר מהרע על ידי ההתגלות האלקית שתהיה אז בעולם, התגלות שתפעל שיהיה "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"[7], על־דרך־זה גם בעבודתו של יהודי לברר את הטוב מהרע של נפשו הבהמית, ישנו הבירור בדרך מלמעלה למטה (על ידי לימוד תורה לשמה, הממשיך אור אלקי) העוזר שהטוב שלו יתגבר ויתברר מהרע. כך גם על ידי ענין הצדקה, "מעשה הצדקה", ממשיך יהודי התגלות אלקית המתגלית לו בשעת תפלתו, שיהיה אצלו בירור הטוב מהרע. ובלשון רבנו הזקן: **וּמוֹדַעַת זֹאת,** — ידוע, **מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה**[8] **עַל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ: "מֵשִׂים שָׁלוֹם בִּפְמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה וּבִפְמַלְיָא שֶׁל מַטָּה", "פְּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה"** — **הֵם הַשָּׂרִים וְהַמִּדּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל, שֶׁהֵן הַהֵיכָלוֹת עֶלְיוֹנִים בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁבַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ,** — שם השלום בין המדות של חסד וגבורה כששתיהן הן בטוב וקדושה, והשלום מתבטא בכך שתהיה התכללות של חסד וגבורה, והגבורה תומתק בחסד, **וּ"פְמַלְיָא שֶׁל מַטָּה"** — **הֵן הַהֵיכָלוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וּבִפְרָט עוֹלָם־הַזֶּה הַשָּׁפָל, הַמְעֹרָב טוֹב וָרַע מֵ** — אז **חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן,** — חטא שהביא לתערובת הטוב והרע, שאין טוב בלי רע ואין רע בלי טוב, **וְהָרַע שׁוֹלֵט עַל הַטּוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[9]**: "אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בָּאָדָם כּוֹ"",** — ה"אדם בליעל" של קליפה, מושל על ה"אדם" של קדושה, וכפי שמסיים באותו פסוק "לרע לו", **"וּלְאֹם מְלֹאֹם יֵאָמֵץ"**[10], — לפעמים מתגבר צד הקדושה ולפעמים מתגבר הצד שלעומת־זה, **וְכַנִּרְאֶה בְּחוּשׁ בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "עוֹלָם קָטָן"**[11], **שֶׁלִּפְעָמִים הַטּוֹב גּוֹבֵר וְלִפְעָמִים לְהֵפֶךְ** — שהרע מתגבר **חַס־וְשָׁלוֹם. וְאֵין שָׁלוֹם בָּעוֹלָם עַד "עֵת קֵץ",** — כשיהיה סוף לרע, **שֶׁיִּתְבָּרֵר הַטּוֹב מֵהָרַע לְדָבֵק** — להתדבק **בְּשָׁרְשׁוֹ וּמְקוֹרוֹ, מְקוֹר הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא, וְאַזַּי "יִתְפָּרְדוּ כָּל פֹּעֲלֵי אָוֶן", וְרוּחַ הַטֻּמְאָה יַעֲבֹר מִן הָאָרֶץ**[56]**, כְּשֶׁיִּתְבָּרֵר מְתוֹכוֹ בְּחִינַת הַטּוֹב הַמְחַיֵּהוּ.** — שאז, כשהטוב יתברר מהרע, לא יהיה במילא קיום לרע, שהרי כל קיומו וחיותו של הרע בא רק מהטוב.

אגרת הקדש

מגרמי' כלום ולהחיות רוח שפלים כו'. ומודעת זאת מה שאמרו רז"ל על העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. פמליא של מעלה הם השרים והמדות הנ"ל שהן ההיכלות עליונים בעולם הבריאה שבזוה"ק ופמליא של מטה הן ההיכלות התחתונים ובפרט עוה"ז השפל המעורב טוב ורע מחטא אדם הראשון והרע שולט על הטוב כמ"ש אשר שלט האדם באדם כו' ולאום מלאום יאמץ וכנראה בחוש באדם התחתון הנקרא בשם עולם קטן שלפעמים הטוב גובר ולפעמים להיפך ח"ו ואין שלום בעולם עד עת קץ שיתברר הטוב מהרע לידבק בשרשו ומקורו מקור החיים ב"ה ואזי יתפרדו כל פועלי און ורוח הטומאה יעבור מן הארץ כשיתברר מתוכו בחי' הטוב המחייהו

---

6. ב"ב ט, ב. **7.** זכרי' יג, ב. **8.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סנהדרין צט, ב. לקו"ת מטות ד"ה החלצו". **9.** קהלת ח, טו. וראה לקמן סכ"ה. ועוד. **10.** תולדות כה, כג. **11.** תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום רביעי ח׳ אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ׳ קיח, ובירור זה יהי׳... עד עמ׳ קיח, במצרף וכור.

וּבֵרוּר זֶה — שהטוב יתברר מהרע, **יִהְיֶה גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי גִּלּוּי אֱלִקּוּתוֹ לְמַטָּה** — כלומר, כשם שהבירור בכלל נעשה הרי על ידי מעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות[12], כך גם יהיה הבירור על ידי ההתגלות האלקית שתהיה אז למטה, **בְּהָאָרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[13]: **"כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳", "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה׳ כו׳"**[14]. **וְזֶהוּ בִּכְלָלוּת הָעוֹלָם לֶעָתִיד,** — שאז יהיה הטוב שיתברר מהרע — על ידי ההתגלות האלקית שתתגלה אז, **אַךְ בָּאָדָם הַתַּחְתּוֹן** — **בְּכָל "עֵת מְצֹא"** — בכל שעת הימצאו של הקדוש ברוך הוא[15], **זוֹ תְּפִלָּה,** — שזה ענין התפילה[16], **אוֹ שֶׁאָר עִתִּים מְזֻמָּנִים לְהִתְבּוֹדֵד עִם קוֹנוֹ** — שאז, בשעת התפילה או בשאר זמנים שיהודי "עובד" עם עצמו — **כָּל אֶחָד לְפִי מַעֲשָׂיו זוֹכֶה לְמַעַן בֵּרוּר זֶה, עַל־יְדֵי עֹסֶק הַתּוֹרָה לִשְׁמָהּ,** — שעל־ידי ההתגלות האלקית שבנפשו שמתגלה מלימוד התורה שלו — נעשה הבירור, שהטוב שלו מתעלה מהרע, **וְכֵן עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה,** — שהוא נותן, גם כן מתברר הטוב מהרע, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ**[17]: — רבותינו ז״ל: **"רַבִּי אֶלְעָזָר יָהִיב פְּרוּטָה לְעָנִי וַהֲדַר מַצְלֵי,** — ר׳ אלעזר נתן פרוטה לעני ואחר־כך התפלל, **דִּכְתִיב:** — שהרי כתוב[18]: **אֲנִי בְצֶדֶק** — בצדקה, **אֶחֱזֶה פָנֶיךָ",** — כדי לראות ההתגלות של פנימיות האלקות בתפלה, הרי זה על ידי הקדמה של "צדק", צדקה, **הִיא** — "אחזה פניך" היא **בְּחִינַת גִּלּוּי הֶאָרָה וְהַשְׁפָּעַת הַדַּעַת וְהַתְּבוּנָה, לְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדֻלַּת ה׳, וּלְהוֹלִיד מִזֶּה דְּחִילוּ וּרְחִימוּ** — יראה ואהבה, **שִׂכְלִיִּים** — שבאות מהשכל וההבנה בגדולת ה׳, **כַּנּוֹדָע,** — שזוהי ההתגלות האלקית שבתפלה, **וְעַל־יְדֵי־זֶה נִבְרָר הַטּוֹב** — ועולה **לַה׳ וְנִפְרָד הָרַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[19]: **"מַצְרֵף לַכֶּסֶף וְכוּר לַזָּהָב, וְאִישׁ לְפִי מַהֲלָלוֹ",** **פֵּרוּשׁ** — מה הפירוש שצירופו (מירוקו) של אדם הוא לפי מה שהוא מהלל? — **לְפִי הִלּוּלוֹ אֶת ה׳** — בשעת התפלה, **בְּעֹמֶק הַדַּעַת לְהוֹלִיד דְּחִילוּ וּרְחִימוּ**[20] — יראת ה׳ ואהבת ה׳, **כָּכָה נִבְרָר הַטּוֹב וְנִפְרָד הָרַע,** — והוא נצרף ונמרק, **כְּבֵרוּר וּפֵרוּד הַסִּיגִים מִכֶּסֶף וְזָהָב בְּמַצְרֵף וְכוּר.**

אגרת הקדש

ובירור זה יהיה ג״כ ע״י גילוי אלקותו למטה בהארה רבה והשפעה עצומה כמ״ש כי מלאה הארץ דעה את ה׳ ונגלה כבוד ה׳ כו׳ וזהו בכללות העולם לעתיד אך באדם התחתון בכל עת מצוא זו תפלה או שאר עתים מזומנים להתבודד עם קונו כ״א לפי מעשיו זוכה למעין בירור זה ע״י עסק התורה לשמה וכן ע״י הצדקה כמ״ש ר״א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק אחזה פניך היא בחי׳ גילוי הארה והשפעת הדעת והתבונה להתבונן בגדולת ה׳ ולהוליד מזה דו״ר שכליים כנודע ועי״ז נברר הטוב לה׳ ונפרד הרע כמ״ש מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו. פי׳ לפי הילולו את ה׳ בעומק הדעת להוליד דו״ר ככה נברר הטוב ונפרד הרע כבירור ופירוד הסיגים מכסף וזהב במצרף וכור.

~ יום חמישי ט׳ אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ׳ קיח, והנה מודעת זאת... עד עמ׳ 236, פעמים וכו׳.

וְהִנֵּה מוּדַעַת זֹאת, — הרי ידוע, **שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּטִבְעָם הֵם רַחֲמָנִים וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים**[21], **מִפְּנֵי הֱיוֹת נַפְשׁוֹתֵיהֶם נִמְשָׁכוֹת מִמִּדּוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, אֲשֶׁר הַחֶסֶד גּוֹבֵר בָּהֶן** — במדות העליונות, **עַל מִדַּת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[22]: **"גָּבַר חַסְדּוֹ עַל יְרֵאָיו",** —

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת שישראל בטבעם הם רחמנים וגומ״ח מפני היות נפשותיהם נמשכות ממדותיו ית׳ אשר החסד גובר בהן על מדת הדין והגבורה והצמצום וכמ״ש גבר חסדו על יריאיו

---

12. כנ״ל ח״א רפל״ז. 13. ישעי׳ יא, ט. 14. שם מ, ה. 15. הערת כ״ק אדמו״ר שליט״א: "מפרשים תהלים לב, ו״. 16. הערת כ״ק אדמו״ר שליט״א: "אגה״ק סכ״ה בארוכה". 17. ב״ב י, א. 18. תהלים יז, טו. 19. משלי יז, ג. 20. הערת כ״ק אדמו״ר שליט״א: "שהם כסף וזהב ברוחניות — תו״א ר״פ וישב ובכ״מ". 21. ראה תניא ח״א ספ״א. 22. תהלים קג, יא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

המרמז על התגברות החסד על מדת היראה והגבורה שבו יתברך, **שֶׁלָּכֵן נִקְרֵאת הַנִּשְׁמָה "בַּת כֹּהֵן"** — שהיא באה מבחינת כהן, שהיא מדת החסד, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ**[23]. — וכיוון שהנשמה באה מהמדות הקדושות שבהן החסד מתגבר — לכן גם בנשמה מדת החסד והרחמנות היא בהתגברות, שיהודים בטבעם הם בעלי רחמים וגומלי חסדים. **וְהִנֵּה, הַצְּדָקָה הַנִּמְשֶׁכֶת מִבְּחִינָה זוֹ** — מטבע הרחמנות שבנשמה, **נִקְרֵאת בְּשֵׁם "מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה"**, **כִּי שֵׁם "מַעֲשֶׂה" נוֹפֵל עַל דָּבָר שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה, אוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה תָּמִיד מְמֵילָא וְהִיא דָּבָר הַהֲוֶה וְרָגִיל תָּמִיד, וְאַף כָּאן** — בענין הצדקה הבאה מהרחמנות הטבעית שבנשמה, **הֲרֵי מִדַּת הַחֶסֶד וְהָרַחֲמָנוּת הַטְּבוּעָה בְּנַפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל מִכְּבָר** — הרי זה דבר שכבר נעשה, **מֵעֵת בְּרִיאוֹתָן וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּתָן מִמִּדּוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[24]: **"וַיִּפַּח בְּאַפָּיו כו'"**, — בגופו של אדם הראשון נשמה של חיים, ואנו אומרים[25] על הכנסת הנשמה ביהודי: **"וְאַתָּה נָפַחְתָּ בִּי"**, **"וּמַאן דְּנָפַח כו'"**[26], — מתוכו נפח, מתוכיותו ומפנימיותו, ובנמשל הכוונה שהנשמה באה מפנימיות האלקות, הרי, כיוון שהיא באה מפנימיות מדותיו יתברך — יש בה, בנשמה, ענין הפנימיות של מדותיו יתברך, יחד עם התגברות מדת החסד, מאז ירידתה וכניסתה בגוף. **וְגַם בְּכָל יוֹם וָיוֹם** — הקב"ה **בְּטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית,** — כולל התחדשותן של המדות שלמעלה, ובאשר לנשמה למטה, הרי **וַ"חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים כו'"**[27]. — זה פירוש "מעשה", שנעשה תמיד, שהרי תמיד ישנה ההתחדשות בנשמה ומדת הרחמים שלה, הרי זה ענין "מעשה הצדקה", הצדקה נעשית מצד מדת הרחמנות שבטבע בני ישראל. **אַךְ לְשׁוֹן "עֲבוֹדָה" אֵינוֹ נוֹפֵל אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה בִּיגִיעָה עֲצוּמָה נֶגֶד טֶבַע נַפְשׁוֹ,** — שעליו להתייגע עם עצמו לעשות נגד טבע נפשו, שכן הטבע של נפשו אינו רוצה להרשות זאת, **רַק שֶׁמִּכֹּחַ טִבְעוֹ וּרְצוֹנוֹ מִפְּנֵי רְצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, כְּגוֹן לְזַנֵּעַ עַצְמוֹ בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה "עַד מִצּוּי הַנֶּפֶשׁ**[28] **כו'"**. — דבר שאין טבע הנפש רוצה להרשותו, אלא הוא מתייגע עם עצמו כנגד טבע נפשו. **וְאַף כָּאן בְּמִצְוַת הַצְּדָקָה,** — העבודה היא **לִתֵּן** — לתת **הַרְבֵּה יוֹתֵר מִ** — אשר **טֶבַע רַחֲמָנוּתוֹ וּרְצוֹנוֹ** — לתת, **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה**[29] **עַל פָּסוּק**[30]: **"נָתוֹן תִּתֵּן"** — **"אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים וְכו'"**.

אגרת הקדש

שלכן נקראת הנשמה בת כהן כמ"ש בזוה"ק. והנה הצדקה הנמשכת מבחי' זו נק' בשם מעשה הצדקה כי שם מעשה נופל על דבר שכבר נעשה או שנעשה תמיד ממילא והיא דבר ההווה ורגיל תמיד ואף כאן הרי מדת החסד והרחמנות הוטבעה בנפשות כל בית ישראל מכבר מעת בריאותן והשתלשלותן ממדותיו ית' כמ"ש ויפח באפיו כו' ואתה נפחת בי ומאן דנפח כו' וגם בכל יום ויום בטובו מחדש מעשה בראשית וחדשים לבקרים כו'. אך לשון עבודה אינו נופל אלא על דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד טבע נפשו רק שמבטל טבעו ורצונו מפני רצון העליון ב"ה כגון לייגע עצמו בתורה ובתפלה עד מיצוי הנפש כו'. ואף כאן במצות הצדקה ליתן הרבה יותר מטבע רחמנותו ורצונו וכמ"ש רז"ל ע"פ נתן תתן אפילו מאה פעמים וכו'.

~ יום שישי י' אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 236, וז"ש והי' מעשה... עד עמ' קיט, כל חטאתם:

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה — שלום", שֶׁגַּם הַצְּדָקָה הַנִּקְרֵאת בְּשֵׁם "מַעֲשֶׂה" וְלֹא בְּשֵׁם "עֲבוֹדָה" — אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּ"אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא", — על ידי עבודת הצדקה שלמטה נעשית התעוררות למעלה, **מְעוֹרֵר** — על ידי

אגרת הקדש

וז"ש והיה מעשה הצדקה שגם הצדקה הנק' בשם מעשה ולא בשם עבודה אעפ"כ באתעדל"ת אתערותא דלעילא מעורר

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ח"ב צה, א". 24. בראשית ב, ז. 25. בברכות השחר (ברכת "אלקי נשמה"), מברכות ס, ב. 26. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם הזהר. 27. איכה ג, כג. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק ס"א". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ספרי דברים טו, יו"ד. פרש"י שם". 30. דברים שם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ההתעוררות מלמטה, **גִּלּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא בְּהֶאָרָה רַבָּה וְהַשְׁפָּעָה עֲצוּמָה, וְנַעֲשָׂה "שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו"** — בשרים ובמדות שלמעלה, שתהיה התכללות מיכאל וגבריאל, שר של חסד ושר של גבורה, ואשר גבורה תומתק בחסד, **וְגַם בְּפַמַלְיָא שֶׁל מַטָּה.** — בעולמות שלמטה, **רַק שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפָל — לֹא יִתְגַּלֶּה הַשָּׁלוֹם וְהַבֵּרוּר** — של הטוב מהרע, **וּפֵרוּד הָרַע מֵהַטּוֹב עַד "עֵת קֵץ"** — של הרע, **וְלֹא בִּזְמַן הַגָּלוּת, כִּנְזְכָּר לְעֵיל. רַק בְּ"עוֹלָם קָטָן" הוּא הָאָדָם — בְּכָל "עֵת מְצֹא", זוֹ תְּפִלָּה,** — הנקראת "שלום", שהרי גם בתפלה נעשה ענין השלום והבירור של הטוב מהרע, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "בְּצֶדֶק** — בצדקה, **אֶחֱזֶה פָנֶיךָ", כִּנְזְכָּר לְעֵיל.** — ההתגלות הפנימית של אלקות שמתגלה בשעת התפלה שאז ישנו ענין השלום. **אַךְ אַחַר הַתְּפִלָּה יוּכַל לִהְיוֹת הָרַע** — שבנפש, **חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּכָל וּלְהִתְעָרֵב בַּטּוֹב, כַּאֲשֶׁר יִתְהַלֵּךְ בּוֹ** — ענינים של **חֶשְׁכַּת עוֹלָם הַזֶּה. אַךְ הַצְּדָקָה בִּבְחִינַת "עֲבוֹדָה"** — שהוא מתייגע עם עצמו לתת צדקה יותר מטבעו, **הִנֵּה מֵאֲשֶׁר** — כיוון ש־**יָקְרָה וְגָדְלָה מַעֲלָתָהּ בִּמְאֹד מְאֹד,** — מאשר הצדקה שמצד הטבע, **בִּהְיוֹתוֹ מְבֻטָּל טִבְעוֹ וּרְצוֹנוֹ הַנּוֹפְלִי מִפְּנֵי רְצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, וְאִתְכַּפְיָא סִטְרָא־אָחֳרָא,** — וה"צד האחר", קליפה, מתכופפת לקדושה, **וַאֲזַי אִסְתַּלֵּק יְקָרָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוֹ',** — ואז מתרומם כבודו של הקדוש־ברוך־הוא בכל העולמות, **וּכְיִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ הַוְקָא** — כשמהפכים את החושך ועושים ממנו אור — יש לאור זה דוקא יתרון, מעלה עליונה, **כַּנּוֹדַע. אִי לְזֹאת** — לכן, **אֵין הָרַע יָכוֹל לִהְיוֹת עוֹד חוֹזֵר וְנֵעוֹר בְּכָל־כָּךְ מֵאֵלָיו, רַק אִם הָאָדָם יְעוֹרְרֵנוּ וַיְמַשְׁכֵּנוּ עַל עִצְמוֹ חַס־וְשָׁלוֹם.** — ואילו מעצמו לא יתעורר הרע כל־כך בקלות. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב "הַשְׁקֵט וָבֶטַח עַד עוֹלָם",** — שהשכר עבור "עבודת הצדקה" הוא "השקט ובטח עד עולם", **"הַשְׁקֵט"** — **הוּא מִלְּשׁוֹן "שׁוֹקֵט עַל שְׁמָרָיו"**[31], **דְּהַיְנוּ שֶׁהַשְּׁמָרִים נִפְרָדִים לְגַמְרֵי מִן הַיַּיִן וְנוֹפְלִין לְמַטָּה לְגַמְרֵי, וְהַיַּיִן לְמַעְלָה זַךְ וְצָלוּל בְּתַכְלִית. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בַּ"עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה",** — בצדקה שבבחינת עבודה, **הַ"שְּׁמָרִים"** הֵן **בְּחִינַת תַּעֲרֹבֶת רַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, נִבְרָר וְנִפְרָד מְעַט מְעַט עַד שֶׁנּוֹפֵל לְמַטָּה לְמִקּוֹרוֹ וְשָׁרְשׁוֹ,** — מקור ושורש הרע — שמתחת לכל העולמות, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[32]**: "וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם"**[33]**:**

אגרת הקדש

גילוי אור א"ס ב"ה בהארה רבה והשפעה עצומה ונעשה שלום במרומיו וגם בפמליא של מטה רק שבעוה"ז השפל לא יתגלה השלום והבירור ופירוד הרע מהטוב עד עת קץ ולא בזמן הגלות כנ"ל רק בעולם קטן הוא האדם בכל עת מצוא זו תפלה כמ"ש בצדק אחזה פניך כנ"ל אך אחר התפלה יוכל להיות הרע חוזר וניעור בקל ולהתערב בטוב כאשר יתהלך בחשכת עוה"ז. אך הצדקה בבחי' עבודה הנה מאשר יקרה וגדלה מעלתה במאד מאד בהיותו מבטל טבעו ורצונו הגופני מפני רצון העליון ב"ה ואתכפיא ס"א ואזי אסתלק יקרא דקוב"ה כו' וכיתרון האור מן החשך דוקא כנודע. אי לזאת אין הרע יכול להיות עוד חוזר וניעור בקלות כ"כ מאליו רק אם האדם יעוררנו וימשיכנו ע"ע ח"ו. וז"ש השקט ובטח עד עולם. השקט הוא מלשון שוקט על שמריו דהיינו שהשמרים נפרדים לגמרי מן היין ונופלין למטה לגמרי והיין למעלה זך וצלול בתכלית. ועד"ז הוא בעבודת הצדקה השמרים הן בחי' תערובת רע שבנפשו נברר ונפרד מעט מעט עד שנופל למטה למקורו ושרשו וכמ"ש ותשליך במצולות ים כל חטאתם:

~ שבת קודש י"א אלול ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קיט, יג. מה רב טובך... עד עמ' קכ, בסוכה וגו':

יג. "מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ וְגוֹ'"[1]. — פסוק בתהלים, המסתיים: "פעלת לחוסים בך נגד בני אדם". מתחילת הפסוק יוצא שהשכר צפון ומוסתר, ואילו מסוף הפסוק יוצא, שהשכר הוא

אגרת הקדש

יג מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו'. הנה בכלל עובדי ה' יש ב' בחי'

31. ירמיה מח, יא. 32. מיכה ז, יט. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באוה"ת להצ"צ עה"פ (מיכה ז, יט) מציין לשל"ה וישלח (רצה ב). ויובן משם לכאן". 1. תהלים לא, כ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"נגד בני אדם", שכר גלוי, נגד בני אדם הרואים אותו. יסביר רבנו הזקן, שבעבודת בני ישראל (המביאה את השכר), ישנם אותם שני אופנים: עבודה סמויה ועבודה גלויה. ובלשון רבנו הזקן: **הִנֵּה, בִּכְלַל עוֹבְדֵי ה'** — מקיימי תורה ומצוות, **יֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת חֲלוּקוֹת מִצַּד שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתָם לְמַעְלָה, מִבְּחִינַת יָמִין וּשְׂמֹאל.** — חסד וגבורה, שנשמה אחת באה מבחינת ה"ימין" שלמעלה, ונשמה שניה באה מבחינת ה"שמאל" שלמעלה, **דְּהַיְנוּ,** — ההשפעה שבכך בעבודתו של יהודי, היא — **שֶׁבְּחִינַת שְׂמֹאל הִיא מִדַּת הַצִּמְצוּם וְהַהֶסְתֵּר בַּעֲבוֹדַת ה',** — עבודת הנשמה, הבאה מבחינת ה"שמאל" וה"גבורה" למעלה — היא א) בצמצום, וב) ובהסתר, בעבודת ה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:** — בנוגע להסתר[2]: **"וְהַצְנֵעַ לֶכֶת כּוֹ"** — עם ה' אלקיך", וכמו שכתוב בפסוק שני[3]: **"בַּמִּסְתָּרִים תִּבְכֶּה כּוֹ"**, — נפשי", וכמו שאומרים רבותינו ז"ל[4]: **"כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּסֵּתֶר כּוֹ"**. — שבכל זה מדובר שהעבודה היא בסתר: במצוות — "הצנע לכת", בתפלה — "במסתרים תבכה", ובתורה — "עוסק בתורה בסתר". להלן יאמר רבנו הזקן, שמזה בא גם כן צמצום והגבלה. **וְהִנֵּה, מִמִּדָּה זוֹ** — מ"שמאל", **נִמְשְׁכָה גַּם־כֵּן בְּחִינַת הַצִּמְצוּם וְהַגְּבוּל בַּעֲבוֹדַת ה', כְּמוֹ בְּצִדְקָה לִהְיוֹת נִדּוֹן** — ולחשוב את חובתו, **בְּהֶשֵּׂג יָד**[5], — לפי יכולתו, **וְ"הַמְזַכֶּה** — בצדקה, **אַל יְזַכֶּה יוֹתֵר מֵחֲמֵשׁ"**[6], — הרי שהצדקה שהוא נותן היא בהגבלה, **וּכְהַאי גַּוְנָא** — וכך גם, **בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּשְׁאָרֵי מִצְוֹת — דֵּי לוֹ שֶׁיּוֹצֵא יְדֵי־חוֹבָתוֹ מֵחִיּוּב מִפְּרָשׁ שֶׁחִיְּבָתוּ הַתּוֹרָה בְּפֵרוּשׁ לִקְבֹּעַ עִתִּים כּוֹ'.** — הרי כמה שהתורה מחייבת אותו לקבוע עתים לתורה — באותה מדה הוא קובע. כל ההגבלות האמורות בעבודתו את ה', הן מפני ששורש נשמתו הוא מבחינת ה"שמאל" שלמעלה. **אַךְ בְּחִינַת יָמִין** — נשמה שבאה מבחינת ה"ימין" שלמעלה, **הִיא מִדַּת הַחֶסֶד וְהַהִתְפַּשְׁטוּת בַּעֲבוֹדַת ה', בְּהִתְרַחֲבוּת בְּלִי צִמְצוּם וְהֶסְתֵּר כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[7]**: "וְאֶתְהַלְּכָה בָרְחָבָה כּוֹ"**, **וּמִמֻּנָּה** — מבחינת ה"ימין", **נִמְשָׁךְ גַּם־כֵּן מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה**[8]**: "זְרֹק מָרָה בַּתַּלְמִידִים כּוֹ".** (צְרִיךְ עַיִן. וְנִרְאֶה שֶׁצְּרִיךְ לִהְיוֹת קֹדֶם אַךְ בְּחִינַת יָמִין כּוֹ') — צריך עיון אם יש שייכות לענין "זרוק מרה בתלמידים" לבחינת ה"ימין". שהרי לכאורה זה להיפך, ענין של גבורה וחומרא, ולא ענין של חסד. וכפי הנראה זה צריך לבוא לפני המלים "אך בחינת ימין", שאז המשמעות של "וממנה" היא על בחינת ה"שמאל" והגבורה, שממנה נמשך "זרוק מרה בתלמידים". על כל פנים, הוא אומר כאן, שמבחינת ה"ימין" באה אי־ההתחבאות בהצנע, אלא ללכת בהרחבה בעבודת ה', **וְגַם** — לא רק אופן העבודה הוא בהרחבה, אלא גם עצם העבודה הוא **בְּלִי צִמְצוּם וּגְבוּל כְּלָל, וְאֵין מַעֲצוֹר לְרוּחַ נִדְבָתוֹ, בֵּין בִּצְדָקָה וּבֵין בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּשְׁאָרֵי מִצְוֹת,** — הכל הוא עושה ברוח נדיבה שלא בהגבלה, נותן צדקה בלי גבול ולומד תורה בשופי — לא רק כפי שהוא מחוייב על־פי דין לקבוע עתים לתורה, והוא מקיים מצוות באופן כזה של רוח נדיבה. **וְלֹא דֵּי לוֹ לָצֵאת יְדֵי־חוֹבָתוֹ בְּלִבַּד,** — בענינים של תורה ומצוות, **אֶלָּא עַד בְּלִי דֵּי כּוֹ':** — אלה הם האופנים והמדריגות בעבודת ה' הבאים מצד השוני של שורש נשמתם למעלה, מ"ימין" או מ"שמאל".

וְהִנֵּה, כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּלוּל מִשְּׁתֵּי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, — של "ימין" ו"שמאל", זה שנשמתו באה מבחינת "ימין" וחסד, צריך שתהיה בו גם בחינת "שמאל" וגבורה, וכן להיפך, **וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם.** — גם חסד וגם גבורה יש להם מקום וזמן אצל האדם, מתי יש להשתמש בהם. **וְלָכֵן מָצִינוּ** — מוצאים אנו, **כַּמָּה דְּבָרִים מִקּוֹלֵי בֵּית־שַׁמַּאי וּמֵחוּמְרֵי בֵּית־הִלֵּל,** — שבית שמאי מקילים בהם ובית הלל מחמירים בהם[9], **לְלַמְּדֵנוּ שֶׁאַף בֵּית־שַׁמַּאי**

אגרת הקדש

ומדרגות חלוקות מצד שורש נשמתם למעלה מבחי' ימין ושמאל דהיינו שבחי' שמאל היא מדת הצמצום וההסתר בעבודת ה' כמ"ש והצנע לכת כו' במסתרים תבכה כו' כל העוסק בתורה בסתר כו'. והנה ממדה זו נמשכה ג"כ בחי' הצמצום והגבול בעבודת ה' כמו בצדקה להיות נידון בהשג יד והמבזבז אל יבזבז יותר מחומש וכה"ג בת"ת ושארי מצות די לו שיוצא י"ח מחיוב מפורש שחייבתו התורה בפי' לקבוע עתים כו'. אך בחי' ימין היא מדת החסד וההתפשטות בעבודת ה' בהתרחבות בלי צמצום והסתר כלל כמ"ש ואתהלכה ברחבה כו' וממנה נמשך ג"כ מ"ש רז"ל זרוק מרה בתלמידים כו' (צ"ע. ונראה שצ"ל קודם אך בחי' ימין כו') וגם בלי צמצום וגבול כלל ואין מעצור לרוח נדבתו בין בצדקה ובין בת"ת ושארי מצות ולא די לו לצאת י"ח בלבד אלא עד בלי די כו':

והנה כל איש ישראל צ"ל כלול מב' בחי' אלו ואין לך דבר שאין לו מקום ולכן מצינו כמה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ללמדנו שאף ב"ש

2. מיכה ו, ח. 3. ירמי' יג, יז. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה מו"ק טז, ב: מבפנים כו' בסתר". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: טושו"ע ריש הל' צדקה". 6. כתובות נ, א. 7. תהלים קיט, מה. 8. כתובות קג, ב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עדיות פ"ד־ה".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אגרת הקדש

ששרש נשמתם מבחי' שמאל העליון ולכן היו דנין להחמיר תמיד בכל איסורי התורה. וב"ה שהיו מבחי' ימין העליון היו מלמדין זכות להקל ולהתיר איסורי ב"ש שיהיו מותרים מאיסורם ויוכלו לעלות למעלה אעפ"כ בכמה דברים היו ב"ש מקילין מפני התכללות שרש נשמתם שהוא כלול גם מימין וכן שורש נשמת ב"ה כלול גם משמאל כידוע דרך ומדות קדש העליון דלית תמן קיצוץ ופירוד ח"ו וכל המדות כלולות זו מזו. ולכן הם מיוחדות זו בזו כידוע לי"ח וכדכתיב באברהם שהוא מדת החסד והאהבה עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ע"י שלבש מדת הגבורה ויעקוד את יצחק בנו ויקח את המאכלת כו'. ומה שאמר הכתוב אברהם אוהבי ופחד יצחק הנה ההפרש וההבדל הזה הוא בבחי' גילוי והעלם שבמדת יצחק הפחד הוא בבחי' גילוי והאהבה מסותרת בבחי' העלם והסתר וההיפך במדת א"א ע"ה וזהו שאמר דהע"ה מה רב טובך וגו' כלומר שמדת הטוב והחסד אשר היא בבחינת העלם והסתר אצל כל מי ששורש נשמתו מבחי' שמאל הנק' בשם יראיך כמדת ב"ש. הנה אף שהוא טוב הגנוז וצפון אעפ"כ הוא רב וגדול מאד כמו מדת הגדולה והחסד ממש שמבחי' ימין

שֶׁשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתָם מִבְּחִינַת שְׂמֹאל הָעֶלְיוֹן[10], **וְלָכֵן הָיוּ דָּנִין לְהַחֲמִיר תָּמִיד בְּכָל אִסּוּרֵי הַתּוֹרָה,** — להחמיר, הוא ענין של גבורה ודין, שהדבר יהיה אסור ושלא יוכל להתעלות בקדושה, **וּבֵית־הִלֵּל שֶׁהָיוּ מִבְּחִינַת יָמִין הָעֶלְיוֹן, הָיוּ מְלַמְּדִין זְכוּת לְהָקֵל וּלְהַתִּיר אִסּוּרֵי בֵית־שַׁמַּאי, שֶׁיִּהְיוּ מֻתָּרִים מֵאִסּוּרָם** — ל"סטרא אחרא", איסור הוא הרי מלשון "אסור וקשור", שהדבר קשור ל"סטרא אחרא" ולחיצונים, כפי שאומר בפרק ז' בחלק ראשון של ספר ה"תניא", **וְיוּכְלוּ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה** — בקדושה, הרי למרות שכך היה הסדר בכלל שבית־שמאי החמירו ובית־הלל הקילו — **אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּכַמָּה דְּבָרִים הָיוּ בֵית־שַׁמַּאי מְקַלִּין,** — וזאת **מִפְּנֵי הִתְכַּלְּלוּת שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתָם** — של בית שמאי, **שֶׁהוּא כָּלוּל גַּם מִיָּמִין** — וחסד, **וְכֵן שֹׁרֶשׁ נִשְׁמַת בֵּית־הִלֵּל כָּלוּל גַּם מִשְּׂמֹאל,** — וגבורה, **כַּיָּדוּעַ דֶּרֶךְ וּמִדּוֹת**[11] — השיעורים והאופנים של **קֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן,** — של בחינת "קדש" שלמעלה, **דְּלֵית תַּמָּן** — שאין שם, **קִצּוּץ וּפֵרוּד חַס־וְשָׁלוֹם, וְכָל הַמִּדּוֹת** — הבאות מ"קדש העליון", **כְּלוּלוֹת זוֹ מִזּוֹ,** — כגון: חסד מגבורה וגבורה מחסד, **וְלָכֵן הֵם מְיֻחָדוֹת זוֹ בָּזוֹ, כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן;** — ללומדי תורת הקבלה, שלמרות שחסד וגבורה הן הרי הפכיות, מדות מנוגדות אחת לשניה, בכל זאת, מצד זה שחסד יש בה גם מן הגבורה, וגבורה יש בה גם מן החסד — הן מתאחדות ומאוחדות, **וּכְדִכְתִיב** — וכמו שכתוב[12] **בְּאַבְרָהָם, שֶׁהוּא מִדַּת הַחֶסֶד וְהָאַהֲבָה: "עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי יְרֵא אֱלֹהִים אַתָּה",** — אתה עובד את השם־יתברך במדת היראה והגבורה, **עַל־יְדֵי שֶׁלָּבַשׁ מִדַּת הַגְּבוּרָה,** — שלא היתה ה"עצם" שלו, אלא כמו לבוש והוספה לעצמותו, **"וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ", "וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת כּוֹ"**[13]. — לשחוט את בנו יחידו, שזה הרי ענין של תכלית הגבורה. הרי, שבאברהם, שהיה בעצם איש החסד, היו אצלו זמנים שבהם נתגלתה בו מדת הגבורה, עד לידי נכונות לשחוט את בנו יצחק. **וּמַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב: "אַבְרָהָם אֹהֲבִי"**[14] **וּ** — בפסוק אחר[15] נאמר: **"פַּחַד יִצְחָק",** — שעבודת אברהם היא במדת החסד והאהבה, ועבודת יצחק — במדת הפחד והגבורה. אם־כן כיצד זה תואם למה שנאמר קודם, שאברהם עובד את השם־יתברך גם במדת הגבורה, ויצחק עובד את השם־יתברך גם במדת החסד והאהבה"? **הִנֵּה הַהֶפְרֵשׁ וְהַהֶבְדֵּל הַזֶּה הוּא בִּבְחִינַת גִּלּוּי וְהֶעְלֵם, שֶׁבְּמִדַּת יִצְחָק הַפַּחַד** — והגבורה, **הוּא בִּבְחִינַת גִּלּוּי, וְהָאַהֲבָה** — והחסד, **מְסֻתֶּרֶת בִּבְחִינַת הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר, וְהַהֵפֶךְ בְּמִדַּת אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם.** — שהפחד והגבורה הם אצלו בבחינת העלם והסתר, והאהבה והחסד בבחינת גילוי.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם: — שהוא בחינת גבורה[16]: **"מָה רַב טוּבְךָ וְגוֹ'".** — ומסיים "אשר צפנת ליראיך", **כְּלוֹמַר, שֶׁמִּדַּת הַטּוֹב וְהַחֶסֶד אֲשֶׁר הִיא בִּבְחִינַת הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר אֵצֶל כָּל מִי שֶׁשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ מִבְּחִינַת שְׂמֹאל,** — בחינת הגבורה, **הַנִּקְרָא** — בחינת הגבורה, **בְּשֵׁם "יְרֵאֶיךָ",** — שעבודת מי ששורש נשמתו מבחינת ה"שמאל" — היא בבחינת יראה, גבורה וצמצום, **כְּמִדַּת בֵּית־שַׁמַּאי,** — שכאמור שורשם הוא מבחינת ה"שמאל" והגבורה, אלא שהיא כלולה גם מבחינת הטוב והחסד, **הִנֵּה אַף שֶׁהוּא טוֹב הַגָּנוּז וְצָפוּן** — שכן, מדת היראה והגבורה היא אצלם הרי בגילוי, **אַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא רַב וְגָדוֹל מְאֹד כְּמוֹ מִדַּת הַגְּדֻלָּה וְהַחֶסֶד מַמָּשׁ שֶׁמִּבְּחִינַת יָמִין,** — כלומר, למרות שאצלם מדת החסד היא זו הכלולה בבחינת הגבורה (שכן שורש נשמתם הוא הרי מבחינת הגבורה, אין זה אלא מה שהוא כלול גם מחסד) — בכל זאת גם בחינה זו של טוב וחסד היא בבחינת "רב" ו"גדול" כמו בחינת החסד שב"ימין". **וּשְׁתֵּיהֶן** — בחינת החסד שמבחינת ה"ימין", ובחינת החסד הכלולה בבחינת ה"שמאל" והגבורה,

---

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה זח"ג רמה, א". **11.** "הלשון צריך עיון קצת" (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים"). **12.** וירא כב, יד. **13.** שם כב, י. **14.** ישעי' מא, ח. **15.** וישלח לא, מב. **16.** זח"ג רד, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אגרת הקדש

ושתיהן הן מבחי' גילוי בלי גבול ומדה ושיעור. וז"ש מה רב טובך כלומר בלי גבול ומדה בין הטוב אשר צפנת ליראיך ובין אשר פעלת לחוסים בך שהם בעלי הבטחון שמבחי' ימין וחסדם וטובם הוא ג"כ בבחי' גילוי והתפשטות נגד בני אדם ולא בבחינת צמצום והסתר כלל. (ומ"ש ליראיך ולא ביראיך היינו משום שכל מה שהוא בבחינת העלם בכל נשמה הנה בחי' זו אינה מלובשת תוך הגוף במוחו ולבו אלא הוא בבחינת מקיף מלמעלה ומשם היא מאירה למוחו ולבו לעתים הצריכים להתעוררות בחי' זו שתתעורר ותאיר למוחו ולבו כדי לבא לידי מעשה בפועל ממש). ואמר ע"כ אשר רב טוב לבית ישראל הצפון והגלוי הוא בבחי' בלי גבול ומדה לפי ערך נפשותם המלובשת בגוף לכן גם אתה ה' תתנהג עמהם במדת חסדך הגדול בלי גבול ותכלית הנק' רב חסד. דאית חסד ואית חסד. אית חסד עולם שיש כנגדו ולעומתו מדה"ד ח"ו למעט ולצמצם חסדו וטובו. אבל חסד עליון הנק' רב חסד אין כנגדו מדה"ד למעט ולצמצם רוב חסדו מלהתפשט בלי גבול ותכלית כי הוא נמשך מבחי' סוכ"ע וטמירא דכל טמירין הנק' כתר עליון וז"ש תסתירם בסתר פניך וגו' תצפנם בסוכה וגו':

שתיהן הֵן מִבְּחִינַת גִּלּוּי בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה וְשִׁעוּר. — שזה הרי מדת החסד והגדולה — ענין של גילוי בלי מדה ובלי גבול, שכן המידה והגבול בגילוי זה באים ממדת הגבורה, ואילו מצד מדת החסד, הגילוי הוא בלי מדה ובלי גבול. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "מָה רַב טוּבְךָ", כְּלוֹמַר — שזה מוסב על שני הענינים, גם על ה"צפנת" וגם על ה"חוסים בך", בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה, בֵּין הַטּוּב "אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ", — הטוב שבהעלם והסתר, וּבֵין — הטוב, "אֲשֶׁר פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ", שֶׁהֵם בַּעֲלֵי הַבִּטָּחוֹן שֶׁמִּבְּחִינַת יָמִין, — שכן ענין הבטחון קשור לענין האהבה. כלומר, כמו מי שיש לו אוהב שהוא אוהב אותו, הרי הוא בוטח שהלז יעשה לו רק טוב, כך גם ענין הבטחון בא מצד האהבה; הרי אלה שהם מבחינת ה"ימין" ועבודתם היא בבחינת חסד ואהבה — הם בעלי בטחון, וְחַסְדָּם וְטוּבָם הוּא גַּם־כֵּן בִּבְחִינַת גִּלּוּי וְהִתְפַּשְׁטוּת "נֶגֶד" — בפני בְּנֵי אָדָם", וְלֹא בִּבְחִינַת צִמְצוּם וְהֶסְתֵּר כְּלָל. — בכך מתורץ מה שהפסוק מתחיל ב"אשר צפנת ליראיך", שהחסד צפון ומוסתר, ומסיים ב"פעלת לחוסים בך נגד בני אדם", שהחסד הוא בגילוי, בפני בני אדם — שכן, מדובר כאן אודות שני סוגי חסד: החסד שהוא אצל "יראיך", שהוא בהסתר והעלם, והחסד שהוא אצל ה"חוסים בך", אצל בעלי הבטחון שהם מבחינת ה"ימין" — והחסד אצלם הוא גלוי. (וּמַה שֶּׁכָּתוּב — "(אשר צפנת) "לִירֵאֶיךָ" וְלֹא "בִּירֵאֶיךָ", — שהרי, אם מדובר אודות בחינת החסד שישנה אצל יראי השם, היה צריך לומר "ביראיך", אך כשכתוב "ליראיך" נראה הרי שמדובר אודות החסד שלמעלה הניתן כשכר ליראים? הֵינוּ מִשּׁוּם שֶׁכָּל מַה שֶּׁהוּא בִּבְחִינַת הֶעְלֵם בְּכָל נְשָׁמָה, הִנֵּה בְּחִינָה זוֹ אֵינָהּ מְלֻבֶּשֶׁת תּוֹךְ הַגּוּף בְּמֹחוֹ וְלִבּוֹ, — שכן המוח והלב אינם כלים לקלוט בחינה זו, אֶלָּא הוּא בִּבְחִינַת מַקִּיף מִלְּמַעְלָה, — מעל לנשמה, וּמִשָּׁם הִיא מְאִירָה לְמֹחוֹ וְלִבּוֹ לְעִתִּים הַצְּרִיכִים לְהִתְעוֹרְרוּת בְּחִינָה זוֹ, שֶׁתִּתְעוֹרֵר וְתָאִיר לְמֹחוֹ וְלִבּוֹ, כְּדֵי לָבֹא לִידֵי מַעֲשֶׂה בְּפֹעַל מַמָּשׁ). — למשל מי שעבודתו בצדקה היא תמיד בשיעור וגבול, תהיה אצלו אי־פעם התגלות המדה מהחסד הנסתר שלו שהוא בלתי מוגבל, לתת צדקה בלי מדה ובלי גבול, וכו'. וְאָמַר עַל כֵּן, — ולכן הוא אומר, אֲשֶׁר "רַב טוּב לְבֵית יִשְׂרָאֵל", הַצָּפוּן — באלה שהטוב והחסד מוסתרים אצלם, וְהַגָּלוּי, — באלה שהחסד אצלם הוא בבחינת גילוי, הוּא בִּבְחִינַת בְּלִי גְּבוּל וּמִדָּה, לְפִי עֶרֶךְ נַפְשׁוֹתָם הַמְלֻבָּשֶׁת בַּגּוּף, — שהרי אינו בלי־גבול אמיתי, שכן זה הרי חסד של נברא שבכלל הוא מוגבל, אך לפי ערך נפשותיהם זה הרי בלי גבול, לָכֵן גַּם אַתָּה ה' תִּתְנַהֵג עִמָּהֶם בְּמִדַּת חַסְדְּךָ הַגָּדוֹל — חסד שבבחינת גדולה, חסד שלמעלה מהשתלשלות, בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, הַנִּקְרָא "רַב חֶסֶד". — לא חסד סתם של השתלשלות שבבחינת "זעיר אנפין", אלא חסד שבבחינת "רב חסד" — חסד של "אריך אנפין". דְּאִית חֶסֶד וְאִית חֶסֶד[17]: — יש חסד ויש חסד, ישנן שתי בחינות בחסד, אִית — יש, חֶסֶד עוֹלָם, — חסד של עולם, כלומר חסד מוגבל, שכן עולם הוא הרי מוגבל, שֶׁיֵּשׁ כְּנֶגְדּוֹ וּלְעֻמָּתוֹ מִדַּת הַדִּין חַס־וְשָׁלוֹם, לְמַעֵט וּלְצַמְצֵם חַסְדּוֹ וְטוּבוֹ. אֲבָל חֶסֶד עֶלְיוֹן הַנִּקְרָא "רַב חֶסֶד" — אֵין כְּנֶגְדּוֹ מִדַּת הַדִּין לְמַעֵט וּלְצַמְצֵם רֹב חַסְדּוֹ מִלְّהִתְפַּשֵּׁט בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, — הרי במילא כשנמשך מחסד זה, זה חסד וטוב בתכלית, בלי גבול, כִּי הוּא נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין" — שלמעלה מהגבלות העולם, וּ"טְמִירָא דְּכָל טְמִירִין", — בחינה שהיא טמירה ונעלמה גם לגבי העולמות שהם טמירין ונעלמים, הַנִּקְרָא "כֶּתֶר עֶלְיוֹן". — בחינה של "כתר" ו"מקיף", וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: — בפסוקים שלאחר מכן[18]: "תַּסְתִּירֵם בְּסֵתֶר פָּנֶיךָ וְגוֹ' תִּצְּפְּנֵם בְּסֻכָּה וְגוֹ'": — בבחינה של סוכה ומקיף, חסד שלמעלה מהשתלשלות — חסד שמבחינת "כתר" ו"מקיף".

---

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קלג, ב". **18.** תהלים לא שם ואילך.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א

המורם מאגרת הקודש הנ"ל שהיתה על ידי ציר כו' לגביית צדקה דאפילו אלו שהם **עובדי ה' בזה** ששרשם מהשמאל, ואפילו הם כב"ש — צד"ג (שאין מוכרחים לצדקה (עדמשנ"ת באגה"ק ס"י) "**כי לא תמנו**") — "רב וגדול מאד" **החסד** שבהם ו"לעתים הצריכים" "בא לידי מעשה בפועל ממש". וכמפורש בסיום האגה"ק **שלא** נדפס "ע"י הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע" וז"ל[19]: **ואחר הדברים האלה** — שב'אגרת קודש' זו, **נפשי בשאלתי לעורר רב טוב** — מדת החסד באופן בלתי מוגבל, **הגנוז והצפון בלב כל אנשי שלומינו,** שיתגלה **מן ההעלם אל הגילוי, לבא לידי מעשה** — בפועל, **למלאות ידם לה'** — על ידי נתינת צדקה, **ביד מלאה ורחבה, על ידי ציר** — שליח, **נאמן, מוסר כתב זה כו'** — שהיה ה"שלוחא דרחמנא" ששלח רבנו הזקן, **ודי למבין, כמו שכתוב באגרת, ואין אני כותבו מחמת שלא נצרך ודי למבין.**

הכ"ד אוהב נפשם דורש שלומם מלב ונפש חפיצה. שניאור זלמן בן לאדוני אבי מורנו ורבנו הרב ר' ברוך הרבי שליט"א מוסיף: "ע"פ הנ"ל יומתק שייכות ח"א **לכאן** [דלכאורה צ"ל ההתחלה "הנה כל איש..]". [אלא הקשר הוא — מפני שמדובר כאן אודות צדקה].

---

19. ראה אגרות קודש אדמו"ר הזקן (קה"ת, תש"מ) ע' מז ואילך.

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום ראשון עמ' ב

שניהם די במשיכה כל שהיא. ושמואל דאמר כרבי אחא שצריך למשוך את הבהמה מלא קומתה.

הגמרא דוחה ומבארת שיש לחלק בין ספינה לבהמה: **אמר לך רב, אנא דאמרי אפילו לרבי אחא** – אפשר להעמיד את דברי אף כדעת רבי אחא שצריך משיכה מלא קומתה בבהמה, שיש לומר **שעד כאן לא קאמר רבי אחא אלא בבעלי חיים, דאף על גב דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא** – כיון שעל אף שעקרה הבהמה יד ורגל, מכל מקום גוף הבהמה עדיין עומד במקומו ונשען על היד ורגל האחרות שלא עקרתן, ולכך אין זה נחשב משיכה, **אבל ספינה כיון דנדה בה פורתא, נדה לה כולה** – מה שאין כן ספינה, שמכיון שמשכה מעט, הרי נמצא שכל הספינה נמשכה ממקומה, ושום חלק מן הספינה לא נשאר על מקומו הראשון, ולכך יתכן שבזה אף רבי אחא מודה שדי במשיכה כל שהיא.

ושמואל אמר, אנא דאמרי אפילו כתנא קמא שדי בעקירת יד ורגל, שיש לומר **שעד כאן לא קאמר תנא קמא אלא בבעלי חיים, דכיון דמיעקרא יד ורגל, אידך למיעקר קיימא** – שכיון שעוקר הבעל חי יד ורגל אחת, הרי ידו ורגלו האחרות אף הן עומדות להיעקר, ולכך נחשב כאילו כבר עקרן, **אבל ספינה** שאין עומדת להימשך, **אי משיך לה כולה אין [–כן], אי לא, לא.**

הגמרא סבורה לתלות את מחלוקתם של רב ושמואל במחלוקת תנאים אחרת: **לימא כהני תנאי** – שמא נאמר שרב ושמואל נחלקו במחלוקת התנאים האלו. **דתניא** בברייתא, **ספינה נקנית במשיכה. רבי נתן אומר ספינה וכן אותיות** – המוכר או הנותן במתנה לחבירו שטר חוב, שיזכה בשטר ובחוב הכתוב בו, **נקנות במשיכה**

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שישי עמ' ב

פירות, כן אף הצדיק אין עושה פירות, לכך נאמר תמר, ללמדנו שהצדיק כן עושה פירות. **ואם נאמר תמר ולא נאמר ארז, הייתי אומר מה תמר אין גזעו מחליף אף צדיק אין גזעו מחליף, לכך נאמר ארז,** ללמדנו שהצדיק כן גזעו מחליף. על כל פנים נמצינו למדים מדבריו שהארז כן גזעו מחליף, ושלא כמבואר בברייתא.

מתרצת הגמרא: **אלא הכא** – כאן בברייתא, **במאי עסקינן** – במה מדובר, **בשאר מיני ארזים,** שישנם מיני ארזים שאין גזעם מחליף, ובהם עוסקת הברייתא, שאין צריך לשייר מהם כלום, והפסוק שהמשיל הצדיקים לארז, היינו לארז שגזעו כן מחליף. ומצינו כמה מיני ארזים, **כדרבה בר רב הונא, דאמר רבה בר רב חונא, אמרי בי רב** – אמרו בני בית מדרשו של רב, **עשרה מיני ארזים הן, וכמו שנאמר** (ישעיה מא יט) בענין קיבוץ הגלויות, שמתנבא הנביא **בשם ה' 'אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן אשים וגו' בערבה ברוש תדהר ותאשור ידחדו'.**

הגמרא מתרגמת את שמות האילנות המנויים בפסוק, לשמות שהיו בקיאים בהם: **ארז,** היינו **ארזא. שיטה,** היינו **תורניתא. הדס,** היינו **אסא. עץ שמן,** היינו **אפרסמא,** שהוא עץ שרף שממנו עושים זפת. **ברוש,** היינו **ברתי. תדהר,** היינו **שאנא. ותאשור,** היינו **שורבינא.**

שואלת הגמרא: והרי **הני** – אלו המנויים בפסוק **שבעה הוי.** משיבה הגמרא, **כי אתא רב דימי אמר, הוסיפו חכמים עליהן** – על המנויים בפסוק, את **האלונים, אלמוגים, אלמוגים,** שאף הם מיני ארזים. מבארת הגמרא, **אלונים,** היינו **בוטני. אלמוגים,** היינו **בלוטי. אלמוגים,** היינו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח היום יום ...

יום ראשון

יום ראשון — ה אלול — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: כט־לד. יג־טו.
תניא: יב. והי' . . . מדות לבדן.

מִגְּהֵגוּ בִּלְבִישַׁת טַלִּית גָּדוֹל: מַנִּיחִים הַטַּלִּית־גָּדוֹל מְקֻפָּל עַל כָּתֵף יָמִין וּבוֹדְקִים הַצִּיצִית. בִּשְׁעַת הַבְּדִיקָה אוֹמְרִים "בָּרְכִי נַפְשִׁי גוֹ'". אַחַר כָּךְ לוֹקְחִים הַטַּלִּית מִן הַכָּתֵף, פּוֹשְׁטִים אוֹתוֹ, מְנַשְּׁקִים שְׂפַת הַטַּלִּית, מַחֲזִיר אוֹתוֹ מִכְּנֶגֶד פָּנָיו לַאֲחוֹרָיו, וּמַתְחִיל בִּרְכַּת לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית. סִיּוּם הַבְּרָכָה סָמוּךְ לִכְרִיכַת ב' כַּנְפוֹת יָמִין סְבִיב צַוָּארוֹ לַאֲחוֹרָיו בְּצַד שְׂמֹאל.

(עַיֵּן שְׁאֵרִית יְהוּדָא אֹרַח חַיִּים סִימָן א, דִּבְרֵי נְחֶמְיָה אֹרַח חַיִּים סִימָן ט).

יום שני

יום שני — ו אלול — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, שני עם פירש"י.
תהלים: לה־לח. טז־יח.
תניא: אך . . . 234 הקדושות ית'.

הצ"צ סיפר: דער בעש"ט האָט זייער האָלט געהאַט ליכטיקייט, ואמר: אור בגימט' רז, דער וואָס ווייס דעם סוד וואָס אין יעדער זאך, קאָן ליכטיג מאכען.

תרגום

הַ"צֶּמַח צֶדֶק" סִפֵּר: הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב מְאֹד אָהַב אוֹר, וְאָמַר: 'אוֹר' בְּגִימַטְרִיָּא 'רָז' – הַיּוֹדֵעַ אֶת הַסּוֹד שֶׁבְּכָל דָּבָר, מְסֻגָּל לְהָאִיר.

יום שלישי

יום שלישי — ז אלול — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: לט־מג. יט־כא.
תניא: הנה אתערותא . . . קיח המחייהו.

אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן הוֹרָה לִכְתֹּב "פְּצוּעַ דַּכָּא" בְּאָלֶף לְבַסּוֹף, וְלֹא בְּהֵ"א.

בְּפְּרַאג יֵשׁ סֵפֶר־תּוֹרָה שֶׁקִּבְּלָה בְּיָדָם שֶׁהִגִּיהוֹ עֶזְרָא הַסּוֹפֵר, אֵין קוֹרִין בּוֹ אֶלָּא בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה, וְגוֹלְלִין אוֹתוֹ תָּמִיד בְּפָרָשַׁת שְׁמַע. כְּשֶׁהָיִיתִי בִּפְּרַאג בִּשְׁנַת תרס"ח רְאִיתִיו, וְכָתוּב בּוֹ "דַּכָּא" בְּאָלֶף. כֵּן כְּשֶׁהָיִיתִי בְּוָארְמְס בִּשְׁנַת תרס"ז, רָאִיתִי שָׁם סֵפֶר־תּוֹרָה אֲשֶׁר מְקֻבָּל בְּיָדָם שֶׁכְּתָבוֹ מַהֲר"ם מֵרוֹטֶנְבּוּרְג, וְגַם בּוֹ כָּתוּב דַּכָּא בְּאָלֶף. וְעַיֵּן בִּשְׁאֵרִית יְהוּדָא (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ט"ז) וְדִבְרֵי נְחֶמְיָה (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן כ"ב). וּבְסֵפֶר מִשְׁנַת אַבְרָהָם (סִימָן לב) מְצַיֵּן כַּמָּה סְפָרִים הַדָּנִים בָּזֶה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יום רביעי

יום רביעי — ח אלול — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: מד־מח. כב־כד.
תניא: ובירור . . . קיח במצרף וכור.

הַ"צֶּמַח צֶדֶק" מָנָה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁבִּזְכוּתָם הִצִּילִיחַ בִּשְׁנַת תר"ג בְּפֶטֶרְבּוּרְג בַּאֲסִיפַת הָרַבָּנִים. וְאֶחָד מֵהֶם הוּא זְכוּת שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אֶלֶף הַשָּׁעוֹת, אֲשֶׁר טָרַח וְיָגַע בִּדְרוּשֵׁי רַבֵּנוּ הַזָּקֵן בְּמֶשֶׁךְ שְׁלֹשִׁים הַשָּׁנִים תקס"ד־תקצ"ד (בִּשְׁנַת תקס"ד קָבַע לוֹ שִׁעוּר מְיֻחָד לִלְמֹד דְּרוּשֵׁי רַבֵּנוּ הַזָּקֵן, בִּשְׁנַת תקצ"ד הִתְחִילוּ לְהִתְעַסֵּק בְּהַדְפָּסָתָם).

יום חמישי

יום חמישי — ט אלול — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מט־נד. כה־כז.
תניא: הנה מודעת . . . 236 פעמים וכו'.

אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהַר"שׁ] אָמַר – בְּיַחַס לְהִתְבּוֹנְנוּת בְּהַעֲמָקַת הַדַּעַת בְּעִנְיָן קְשֵׁה הַהַשָּׂגָה: אִם הָעִנְיָן נוֹגֵעַ, אֲזַי מְבִינִים וּמַשִּׂיגִים בְּ'כִי טוֹב', וּרְאָיָה מִן הַתּוֹרָה בְּדִינֵי נָשִׁים וְכוּ' וְטַעֲנוֹתֵיהֶן שֶׁיְּכוֹלוֹת לִטְעֹן, וּמְדַבְּרִים בָּזֶה תַּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים וְהַגְּאוֹנִים שֶׁכֻּלָּם הֵם בַּעֲלֵי הַשְׂכָּלָה מֻפְלָגָה, וְהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת אֱמֶת, וַהֲלֹא הָאִשָּׁה אֵינָהּ בְּעֶרֶךְ לִטְעֹן טְעָנוֹת אֵלּוּ. אֲבָל הָאֱמֶת הוּא, דְּכַאֲשֶׁר הָעִנְיָן נוֹגֵעַ, הִנֵּה גַּם חֲלוּשֵׁי הַדַּעַת מַמְצִיאִים שִׂכְלִיִּים עֲמוּקִים.

יום שישי

יום שישי — י אלול — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, ששי עם פירש"י.
תהלים: נה־נט. כח־ל.
תניא: וז"ש והי' . . . כל חטאתם.

גדולי זקני חסידי רבינו הזקן היו אומרים, אשר "יחידות" פירושו: קלאָר, אָפּגעשטעלט, פאראיינציגט. – מקור ג' פירושים אלו הוא בדרז"ל: שקלים פ"ו מ"ב, יבמות ס"ב. א, בראשית רבה פ"ך –

זאת אומרת כי ענין היחידות הוא לברר את מצבו, ולקבוע אופן עבודתו בסור מרע ולקרב את המדות הטובות, ולהתקשר בהתאחדות גמורה ולמסור עצמו, איבערגעבען זיך מיט אלע רצונות.

תרגום

גְּדוֹלֵי זִקְנֵי חֲסִידֵי רַבֵּנוּ הַזָּקֵן הָיוּ אוֹמְרִים, אֲשֶׁר "יְחִידוּת" פֵּרוּשׁוֹ: בֵּרוּר, קְבִיעָה, אִחוּד. – מְקוֹר ג' פֵּרוּשִׁים אֵלּוּ הוּא בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם־לִבְרָכָה: שְׁקָלִים פֶּרֶק ו' מִשְׁנָה ב', יְבָמוֹת ס"ב. א, בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה כ' –

זֹאת אוֹמֶרֶת, כִּי עִנְיַן הַיְּחִידוּת הוּא לְבָרֵר אֶת מַצָּבוֹ, וְלִקְבֹּעַ אֹפֶן עֲבוֹדָתוֹ בְּ"סוּר מֵרָע" וּלְקָרֵב אֶת הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת, וּלְהִתְקַשֵּׁר בְּהִתְאַחֲדוּת גְּמוּרָה וְלִמְסֹר עַצְמוֹ, לְהִתְמַסֵּר עִם כָּל הָרְצוֹנוֹת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שבת קודש

שבת יא אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: ס־סה. לא־לג.
תניא: יג. מה רב . . . בסוכה וגו'.

ש"פ תצא תר"ג בשולחן קדוש היום הואיל הצ"צ לאמר: עוה"ז הוא עלמא דשיקרא, לכן הנה גם בהטוב מעורב פסולת, וצריך בירור בדרך מלמטה למעלה ובדרך מלמעלה למטה. העוה"ב הוא עלמא דקשוט – הנה גם הדברים בדברי תורה המדברים בענינים הנראים לחסרון, הרי כמו שלומדים אותם בגן־עדן הם מעלה. – והתחיל לנגן, והראה בידו הקדושה לאות כי ינגנו אתו. בני הצ"צ התחילו לנגן ואחריהם ענו כל החסידים בקול שיר שהלהיב הלבבות. – כשגמר לנגן אמר הצ"צ: בעלמא דין איז דער טייטש פון דעם מאמר (סנהדרין צט. ב) הלומד תורה לפרקים אז ער לערענט תורה צייטענווייז. אין גן־עדן טייטשט מען דעם מאמר אז ער לערענט תורה און די תורה נעהמט איהם פאנאדער, די דברי תורה דערנעמען איהם.

תרגום

שַׁבָּת פָּרָשַׁת תֵּצֵא תר"ג, בְּשֻׁלְחָן קְדוּשׁ הַיּוֹם הוֹאִיל הַ"צֶּמַח צֶדֶק" לֹאמַר: עוֹלָם הַזֶּה הוּא עָלְמָא דְּשִׁקְרָא [=עוֹלָם הַשֶּׁקֶר], לָכֵן הִנֵּה גַּם בְּהַטּוֹב מְעֹרָב פְּסֹלֶת, וְצָרִיךְ בֵּרוּר בְּדֶרֶךְ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה וּבְדֶרֶךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. הָעוֹלָם הַבָּא הוּא עָלְמָא דְּקִשׁוֹט [=עוֹלָם הָאֱמֶת] – הִנֵּה גַּם הַדְּבָרִים בְּדִבְרֵי תּוֹרָה הַמְדַבְּרִים בְּעִנְיָנִים הַנִּרְאִים לְחִסָּרוֹן, הֲרֵי כְּמוֹ שֶׁלּוֹמְדִים אוֹתָם בְּגַן־עֵדֶן הֵם מַעֲלָה. – וְהִתְחִיל לְנַגֵּן, וְהֶרְאָה בְּיָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה לְאוֹת כִּי יְנַגְּנוּ אִתּוֹ. בְּנֵי הַ"צֶּמַח צֶדֶק" הִתְחִילוּ לְנַגֵּן, וְאַחֲרֵיהֶם עָנוּ כָּל הַחֲסִידִים בְּקוֹל שִׁיר שֶׁהִלְהִיב הַלְּבָבוֹת. – כְּשֶׁגָּמַר לְנַגֵּן אָמַר הַ"צֶּמַח צֶדֶק": בְּעָלְמָא דֵּין [=בָּעוֹלָם הַזֶּה] פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל הַמַּאֲמָר (סַנְהֶדְרִין צט, ב) "הַלּוֹמֵד תּוֹרָה לִפְרָקִים" – שֶׁהוּא לוֹמֵד תּוֹרָה לְעִתִּים; בְּגַן־עֵדֶן מְפָרְשִׁים אֶת הַמַּאֲמָר – שֶׁהוּא לוֹמֵד תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה "מְפָרֶקֶת" אוֹתוֹ לִפְרָקִים, דִּבְרֵי הַתּוֹרָה "תּוֹפְסִים" אוֹתוֹ.

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום רביעי עמ' ב

'סיח'. מבארת הגמרא, משום שֶׁמְּהַלֵּךְ אַחַר סִיחָה נָאָה – שאף על ידי שקוראים לו בנחת וברמז, הרי הוא הולך למקום שהאדם חפץ, בשונה מחמור זקן שצריך להכותו במרדע.

הגמרא מביאה את דרשתו של רבי יוחנן, שמזכיר בדבריו שהסיח מהלך אחר סיחה נאה: אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב (במדבר כא כז, כח, ל) 'עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים וְגוֹ' בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחוֹן. כִּי אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן לֶהָבָה מִקִּרְיַת סִיחוֹן אָכְלָה עָר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנֹן. וַנִּירֶם אָבֵד חֶשְׁבּוֹן עַד דִּיבוֹן וַנַּשִּׁים עַד נֹפַח אֲשֶׁר עַד מֵידְבָא'. שלפי פשטות הפסוקים, לא הוצרכו לכותבם.

מבארת הגמרא: על כן יאמרו 'הַמּוֹשְׁלִים', אֵלּוּ הַצְּדִיקִים הַמּוֹשְׁלִים בְּיִצְרָם, 'בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן' בֹּאוּ וְנַחְשֹׁב חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, דהיינו הֶפְסֵד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ – את מה שמתבטל מלהרויח בשעה שעוסק במצוה, או שמחסר את ממונו בנתינת צדקה, אל מול שכר המצוה שעתיד לקבל. וְכֵן שְׂכַר עֲבֵירָה כְּנֶגֶד הֶפְסֵדָהּ – שכר העבירה שביכולתו להשתכר על ידה, אל מול ההפסד, שיפסיד יותר לעתיד לבוא אם יעבור עליה. 'תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן', כלומר, אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, לחשב חשבונות אלו, אם כן תִּבָּנֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְתִכּוֹנֵן לָעוֹלָם הַבָּא.

ממשיכה הגמרא ומבארת: 'עִיר סִיחוֹן', אם מַשִּׂים אָדָם עַצְמוֹ כְּעִיר [–סיח] זֶה שֶׁמְּהַלֵּךְ אַחַר סִיחָה נָאָה, דהיינו שמתפתה אחר יצרו ודברי האפיקורסים, כעייר שמהלך אחר תאוותו, מַה כְּתִיב אַחֲרָיו – מה אומר על כך הפסוק 'כִּי אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן' וְגוֹ', תֵּצֵא אֵשׁ מִן הצדיקים הַמְחַשְּׁבִין, וְתֹאכַל אֶת שֶׁאֵינָן מְחַשְּׁבִין, וכמבואר לעיל (עה.), שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו הגדול ממנו. 'וְלֶהָבָה מִקִּרְיַת סִיחוֹן' היינו מִקִּרְיַת צַדִּיקִים שֶׁנִּקְרְאוּ שִׂיחִין – אילנות, 'אָכְלָה עָר מוֹאָב' זֶה הַמְּהַלֵּךְ אַחַר יִצְרוֹ, כְּעִיר זֶה שֶׁמְּהַלֵּךְ אַחַר סִיחָה נָאָה, שתאכל אותו האש והלהבה היוצאת מן הצדיקים. וכן תאכל את 'בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנוֹן', אֵלּוּ גַּסֵּי הָרוּחַ, שגבוהה רוחם כבמות ארנון, דְּאָמַר מַר, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, נוֹפֵל בְּגֵיהִנֹּם.

'וַנִּירֶם', כלומר, אם אָמַר רָשָׁע, אֵין רָם, 'אָבֵד חֶשְׁבּוֹן' אָבֵד חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כלומר, שאומר שכביכול אין דין ואין דיין, אם כן 'עַד דִּיבוֹן', כלומר אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַמְּתֵן עַד שֶׁיָּבֹא דִּין, 'וַנַּשִּׁים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ה' אלול ~

סידור לחם הפנים על השולחן

הלכות תמידין ומוספין פרק ה, הלכה ט: אֹרֶךְ כָּל חַלָּה מֵהֶן עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְרָחְבָּהּ חֲמִשָּׁה טְפָחִים... וְהַשֻּׁלְחָן – אָרְכּוֹ שְׁנֵים עָשָׂר טֶפַח, וְרָחְבּוֹ שִׁשָּׁה טְפָחִים. נוֹתֵן אֹרֶךְ הַחַלָּה עַל רֹחַב הַשֻּׁלְחָן.

נחלקו תנאים בצורת סידור לחם הפנים על השולחן:

לדעת רבי יהודה רוחב החלה (חמשה טפחים) הונח על אורך השולחן, שהיה עשרה טפחים ומילא חצי מאורכו, כך ששתים עשרה החלות משתי המערכות (שש חלות בכל מערכה) מילאו את אורך השולחן. ולדעת רבי מאיר אורך השולחן היה שנים עשר טפחים, וכיון שכל חלה (משני הסדרים) רחבה חמשה טפחים, בין שני הסדרים היה רווח של שני טפחים, כדי שתהא הרוח נושבת בהן והחלות לא יתעפשו (מנחות צו, א ורש"י שם).

ומדוע פסק הרמב"ם כרבי מאיר (אף שלפי כללי הש"ס במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה – הלכה כרבי יהודה)?

מבארים המפרשים (כסף משנה, לחם משנה):

נפסק להלכה (לעיל ה"ב, כדעת אבא שאול במשנה מנחות שם) שאת שני בזיכי הלבונה היו מניחים על השולחן, וזה מתאים רק לשיטת רבי מאיר שהיה על השולחן מקום פנוי בין שתי המערכות ושם הונחו הבזיכים, אך לדעת רבי יהודה הלחמים מילאו את כל עשרת הטפחים של אורך השולחן.

והצל"ח (פסחים קט, א בשם הרב דק"ק לברטוב) מבאר:

השולחן "אמתיים ארכו" (שמות כה, כג) ונחלקו רבי יהודה ורבי מאיר במידת האמה בה מדדו את כלי המשכן. לדעת רבי יהודה האמה היא של חמישה טפחים ונמצא שאורך השולחן עשרה טפחים, ואילו רבי מאיר סובר שהאמה היא בת שישה טפחים ואורך השולחן היה שנים עשר טפחים.

ואמרו בגמרא (פסחים שם: שולחן של בית המקדש "של פרקים היה", היינו חלקים שאפשר לפרקם, וההוכחה לכך היא שכאשר השולחן נטמא וצריך להטבילו במקוה ושיעור המקוה הוא "אמה על אמה ברום שלוש אמות" והרי לא ניתן להטביל בו את השולחן שרוחבו אמה כיון שחפץ ברוחב אמה אינו נכנס לחלל שרוחבו אמה במדויק ("אמתה באמתה היכי מטבליה?")! ובהכרח שאפשר לפרק את השולחן ולהטבילו חלקים.

והוכחה זו היא רק לשיטת רבי מאיר שאמה היא בת שישה טפחים ורוחב השולחן שישה טפחים ואי אפשר להטבילו במקוה באותו רוחב אך לשיטת רבי יהודה שרוחב השולחן חמישה טפחים וודאי שאפשר להטבילו במקוה שרוחבו שישה טפחים (כי שיעור המקוה "אמה על אמה" נמדד לפי אמה של שישה טפחים) ואין הכרח שהשולחן עשוי מחלקים מתפרקים. וכיון שסוגיה זו מתאימה רק לשיטת רבי מאיר שהאמה היא בת שישה טפחים, נקט הרמב"ם כשיטתו.

~ יום שני ו' אלול ~

עשרת הדברות בין 'אהבת עולם' לקריאת שמע

הלכות תמידין ומוספין פרק ו, הלכה ד: וְאַחַר שֶׁמַּעֲלִין הָאֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ, מִתְכַּנְּסִין כֻּלָּם לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית, וְהַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לָהֶן: 'בָּרְכוּ בְּרָכָה אַחַת'! וְהֵן פּוֹתְחִין וְקוֹרְאִין 'אַהֲבַת עוֹלָם', וְעֲשֶׂר הַדִּבְּרוֹת, וּ'שְׁמַע', 'וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ', 'וַיֹּאמֶר'.

את טעם קריאת עשרת הדברות מבאר הרמב"ם בפירוש המשניות (תמיד פ"ה מ"א), משום שהן "עיקר הדת וראשיתו" ולכן ראוי לקרוא אותן מדי יום ביומו.

אך יש להבין: הרי אסור להפסיק בין הברכה למצוה, וכיצד מפסיקים באמירת עשרת הדברות בין ברכת קריאת שמע (אהבת עולם) לקריאת שמע?

ויש שפירשו: כשם שמותר להפסיק בין ברכת הנהנין לאכילה בדיבור לצורך האכילה (כגון "הביאו מלח" וכדומה), כך עשרת הדברות אינן נחשבות כהפסק בין הברכה לקריאת שמע כי הן מעניינה של קריאת שמע, כדברי התלמוד ירושלמי (ברכות פ"א ה"ה): "מפני מה קורין פרשיות הללו (של שמע) מפני שעשרת הדברות כלולות בהן; אנכי ה' אלקיך- ה' אלקינו, לא יהיה לך – ה' אחד" (מאירי ברכות יא, ב בשם יש מפרשים).

ויש מפרשים כי אע"פ שברכת אהבת עולם נאמרת קודם קריאת שמע, איננה ברכה על מצות קריאת שמע, שהרי אינה נאמרת בנוסח ברכת המצוות "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לקרוא את שמע", אלא היא ברכה בפני עצמה שזמן אמירתה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הוא קודם קריאת שמע. ומאחר ואינה צריכה לחול על מצות הקריאה, אין איסור להפסיק ביניהן (מאירי שם).

ובכך מובן דבר נוסף: הרמב"ם כותב שהכהנים היו מברכים קודם קריאת שמע את ברכת 'אהבת עולם', ללא הברכה הקודמת 'יוצר אור', משום שהיה זה קודם זריחת השמש. ובפירוש המשניות (תמיד שם) הוסיף שלאחר הזריחה חזרו וקראו את ברכת יוצר אור. ולכאורה, הרי את ברכות המצוות יש לברך קודם עשיית המצוה ולא אחריה ואיך אפשר לברך את ברכת יוצר אור לאחר קריאת שמע, אך על פי האמור שאין זו ברכה על קיום המצוה אלא עניין בפני עצמו, מובן שבשעת הצורך אפשר לאומרה גם לאחר המצוה (ראה פרי יצחק סי' א סק"א).

~ יום שלישי ז' אלול ~

שחיטת קדשים בידי טמא – מה דינה?

הלכות פסולי המוקדשין פרק א, הלכות א-ב: כָּל הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה מֻתָּרִין לִשְׁחֹט קָדָשִׁים לְכַתְּחִלָּה... חוּץ מִן הַטָּמֵא, שֶׁאֵינוֹ שׁוֹחֵט לְכַתְּחִלָּה... וְאִם עָבַר וְשָׁחַט – הַזֶּבַח כָּשֵׁר.

לדעת רבה בר עולא (חולין ב, ב) אסור לאדם טמא לשחוט בהמת קדשים כיון שמוזהר מן התורה שלא לטמא קדשים (להלן פי"ח הי"ב). ואף אם אינו נוגע בבשר, לכתחילה אסור לשחוט מחשש שמא יגע בבשר, אך בדיעבד אם שחט הבשר כשר אם אמר "ברי לי שלא נגעתי בבשר אחרי השחיטה".

וצריך להבין: אם כן, מדוע פסק הרמב"ם ש"אם עבר ושחט – הזבח כשר", ולא הוסיף שזהו בתנאי שאמר "ברי לי שלא נגעתי בבשר"?

ומבאר ה'נודע ביהודה':

התוספות (שם ד"ה שמא) הקשו על הלכה זו: הרי מאכל מקבל טומאה רק אם הוכשר קודם (שבא עליו אחד משבעה משקים) ודם קדשים אינו מכשיר את המאכל לקבל טומאה (הל' טו"א פ"י הט"ז), ואם כך, גם אם יגע בבשר לא יטמא אותו! ותירצו: בשר קרבן שונה ממאכל רגיל כי 'חיבת הקודש' מכשירה אותו לקבל טומאה (שם, שם הי"ז). ולדעת רבה בר עולא מדין תורה הוא, ולכן כאשר ספק אם הטמא נגע בבשר – ספק דאורייתא לחומרא, ורק אם אמר "ברי לי שלא נגעתי בבשר"- הבשר כשר.

אך לדעת הרמב"ם (שם) 'חיבת הקודש' מכשירה רק מדרבנן, ולכן אם שחט בדיעבד שחיטתו כשרה אף אם לא יאמר "ברי לי שלא נגעתי" כי ספק דרבנן לקולא.

(נודע ביהודה, קמא, יור"ד סי' ד)

~ יום רביעי ח' אלול ~

הקריב אשם תלוי ונודע לו שלא חטא

הלכות פסולי המוקדשין פרק ד, הלכה יט: הַמֵּבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְנוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא... אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט – יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה; מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ שֶׁל אָדָם דַּיּוֹ עַל עֲוֹנוֹתָיו, וְהוֹאִיל וְעַל סָפֵק הִפְרִישׁוֹ, גָּמַר בְּלִבּוֹ לְהַקְדִּישׁוֹ.

הרמב"ם פסק כחכמים (כריתות כג, ב) שגם כאשר התברר שלא חטא ואינו חייב בקרבן אשם, חלה קדושה על הבהמה כי בשעה שהאדם הקדיש את האשם היה לבו דווי על עוונותיו ו"גמר בלבו להקדישו", וכיון שאינו יכול להקריבו שהרי אינו מחויב בכך, "ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה".

והקשה ה'לחם משנה' (הל' מעה"ק פי"ח ה"י):

כתב הרמב"ם (הל' מעה"ק שם ה"ג וה"י) שהמקריב או שוחט קדשים הראויים להקרבה חוץ לעזרה "אם היה מזיד חייב כרת... ואם שחט בשוגג מביא חטאת", ואילו המקריב אשם תלוי בחוץ פטור מחטאת "שהרי לא נקבע האיסור", כי אולי יוודע שלא חטא ואינו ראוי להקרבה. אך כאן כתב שאף אם יתברר שלא חטא חלה קדושה על הבהמה כיון ש"גמר בלבו להקדישו", ואם כן, מדוע המקריב אשם תלוי בחוץ אינו חייב על הקרבת קדשים בחוץ?

ויש לבאר:

בקדושת הקרבן ישנם שני חלקים: א. בדיני אדם – איך צריך האדם לנהוג עם הבהמה שהקדיש לקרבן. ובזה די בידיעה ש'גמר בלבו להקדיש' אף אם באמת לא חטא. ב. בדיני שמים – אשם תלוי נחשב כקרבן רק כאשר האדם חטא והוא מסתפק האם אכן חטא.

ולכן, כאשר "לבו של אדם דווי על עונותיו... וגמר בלבו להקדישו" הרי זה פועל שתחול קדושה רק בנוגע לדיני אדם ואילו בנוגע לדיני שמים הרי זה קרבן רק כאשר חטא בפועל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(והאדם מסתפק), וכיון שיתכן שלא חטא ואין חיוב כרת, וממילא אינו צריך להביא חטאת (כשמסתפק אם חטא בשוגג) כי רק "דבר שזדונו כרת שגגתו חטאת" והבהמה ששחט בחוץ אינה קרבן (בדיני שמים) כי רק חטא ששגגתו חטאת ספיקו אשם תלוי ואין לחייבו משום 'שחוטי חוץ'.

(לקוטי שיחות ג, עמ' 942)

~ יום חמישי ט' אלול ~

האם הסמיכה מעכבת?

הלכות פסולי המוקדשין פרק ו, הלכה ד: נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים מִין בְּמִינוֹ – זֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעָלָיו, וְזֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּל אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר קָרְבָּנוֹ. כֵּיצַד? דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבְּנוֹת נָשִׁים – שֶׁאֵין בָּהֶן סְמִיכָה. אֲבָל קָרְבְּנוֹת אֲנָשִׁים – הוֹאִיל וְכָל אֶחָד מֵהֶן צָרִיךְ לִסְמֹךְ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ – הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקְרְבוּ.

בהלכה זו מבואר שחובת הסמיכה על הקרבן מעכבת את ההקרבה, ואם לא ניתן לסמוך אין מקריבים כלל.

והקשו התוספות (פסחים סב, א):

אמרו בגמרא (פסחים שם) שטמא וערל יכולים לשלוח קרבנותיהם לבית המקדש למרות שהם עצמם אסורים להיכנס לשם. ולכאורה, מאחר ואינם יכולים להיכנס הרי אינם יכולים לסמוך, ואם הסמיכה מעכבת את ההקרבה איך מקריבים ללא סמיכה?

ותירצו שמדובר בקרבנות שאינם טעונים סמיכה כגון עופות. אך בדעת הרמב"ם אין לפרש כך, שהרי הביא הלכה זו (הל' ביאת מקדש פ"ב הי"ב) בסתם: 'טמא שרץ והערל משלחין את קרבנותיהם', ולא חילק בין סוגי הקרבנות.

ומבאר ב'ערוך השלחן העתיד' (הל' מעשה הקרבנות סי' סח, ט):

כאשר מצד דין תורה אסור לסמוך, כגון בערל וטמא, מאחר והתורה לא ציותה על הסמיכה ממילא אינה מעכבת, אך כאן הרי קיימת חובה על הבעלים לסמוך אלא שאינם יכולים לקיימה (כי אינם יודעים מהו הקרבן שלהם) ולכן אי־קיום מצות הסמיכה מעכב את ההקרבה.

וה'אור שמח' מבאר:

קרבנותיהם של ערל וטמא מלכתחילה אינם ראויים לסמיכה, ולכן בעת הפרשת הקרבן חל עליו חיוב הקרבה ללא סמיכה, אך כאן מדובר בקרבן רגיל שבעת ההפרשה חלה עליו חובת סמיכה אלא שאחר כך התערב ואין אפשרות לקיים זאת, ומאחר ובשעת ההפרשה התחייב בסמיכה, אין להקריב בלעדיה.

~ יום שישי י' אלול ~

ספק שהוא ודאי

הלכות פסולי המוקדשין פרק י, הלכה ה: וְכָל הַחַטָּאוֹת הָאֵלּוּ אֵינָן נֶאֱכָלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סָפֵק.

והטעם הוא משום שקרבן מהעוף לא נשחט אלא נמלק, ומאחר וקרבן זה בא מצד הספק יש לחשוש שמא באמת אינה מחויבת בו והרי הוא חולין, וכיון שלא נשחט הוא אסור באכילה.

ומכאן מקשה ה'שאגת אריה' על הרמב"ם (הל' כלאים פ"י הל"ב) האוסר ללבוש בגדי כהונה שלא בשעת העבודה מאחר ויש בהם כלאים ולבישתם הותרה רק בעת העבודה במקדש, איך יוכל הכהן להקריב חטאת הבאה על הספק, והרי אם הבעלים אינו מחויב בה, אין כאן הקרבת קרבן והכהן לבש כלאים שלא בשעת עבודה!

והביאור: כאשר דנים ביחס לעוף, רואים אותו כספק קרבן ספק חולין, ואם הוא חולין המליקה אסרה אותו באכילה, אך חיוב ההקרבה אינו מספק אלא חיוב גמור שהרי התורה ציותה על הבאת קרבן זה, ולכן ודאי שלבישת בגדי הכהונה בעת ההקרבה נחשבת כלבישה בשעת עבודה.

ויש ללמוד יסוד זה מדברי הרמב"ם בהלכות מחוסרי כפרה (פ"א ה"ז) בשתי נשים שילדו נפלים ורק על אחד מהם צריך להקריב קרבן, ואין ידוע איזו ילדה את הנפל החייב בקרבן, שכל אחת מהן צריכה להביא קרבן מספק, אך לדעת רבי יוסי (כריתות ז, ב) שתיהן יכולות להיפטר בקרבן אחד על ידי שיקנו קרבן בשותפות, ויעשו תנאי ביניהן שיהא שייך לזו שאכן מחויבת בו. ובכל זאת פוסק הרמב"ם שפתרון זה אינו אפשרי כי להלכה נוקטים שחובה גמורה על כל אשה שחל עליה ספק להביא קרבן, ואף שסיבת החיוב היא מצד ספק החיוב עצמו וודאי, ולכן אינן יכולות להיפטר בקרבן אחד כי על כל אחת מהן חל חיוב להביא קרבן (חידושי הגרי"ז הלכות מחוסרי כפרה שם).

(קדשי יהושע ד, סי' שמט)

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ שבת קודש י"א אלול ~

שני חצאים או יחידה אחת?

הלכות פסולי המוקדשין פרק יא, הלכה כג: חָלַק הָעֲשָׂרוֹן בִּכְלִי אֶחָד, וְאֵין חֲלָקָיו נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, וְאֵין בֵּינֵיהֶן מְחִיצָה – הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם מְצָרֵף הַכְּלִי לְקָמִיצָה אוֹ אֵינוֹ מְצָרֵף. לְפִיכָךְ לֹא יִקְמֹץ; וְאִם קָמַץ, לֹא יַקְטִיר. וְאִם הִקְטִיר, הֲרֵצָה.

טעם הדין הוא שנאמר "והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה", ומהמילה 'ממנו' למדים שהקמיצה צריכה להיעשות מתוך כל המנחה, ולא כשהיא מחולקת לחלקים נפרדים. וכאשר שני חלקים מונחים בכלי אחד ללא מגע ביניהם, יש להסתפק האם הם נחשבים נפרדים או שהכלי מצרפם ליחידה אחת. ומחמת הספק, לכתחילה לא יקמוץ, אך בדיעבד יש להסתמך על הסברה שנחשבים כאחד והקמיצה כשרה.

ומעין זה מצינו לענין טומאה: פירות המונחים בכלי ונגעה טומאה באחד מהם – האם נטמאו כולם או לא? וכתב הרמב"ם בהל' אבות הטומאות (פי"ב ה"ז) כי שאר הפירות אינם נטמאים מדאורייתא אלא מדרבנן. ומבואר שמדין תורה פירות המונחים בכלי אינם נחשבים כאחד. ולכאורה הדברים סותרים לנאמר כאן שבדיעבד הקמיצה כשרה (ויוצאים ידי חובת קמיצה מדאורייתא)?

ויש לחלק בין החיבורים לטומאה ולקמיצה:

כדי שמגע הטומאה בפרי אחד יטמא את כל הפירות, יש להחשיבם כגוף אחד ממש, וזאת אין בכוח הכלי לעשות, אולם בקמיצה די שחלקי המנחה צבורים יחד כדי שתתייחס הקמיצה לכולה, וכאשר הם בכלי אחד הרי הם נחשבים כצבורים למרות שאינם נוגעים זה בזה (ראה חזון יחזקאל פסחים יט, א. שיטה מקובצת (אילן) מנחות א עמ' 134).

ועוד מצאנו דין צירוף בכלי לגבי איסור בל יראה שמדאורייתא חל רק על חמץ בשיעור כזית, ואם מונחות בכלי שתי חתיכות בשיעור חצי כזית כל אחת – הכלי מצרפן ועובר עליהן בבל יראה (שו"ע או"ח סי' תמב סי"א, וראה שו"ע אדה"ז שם כח וקו"א טז). ובזה אין ספק שהכלי אכן מצרפן שכן לא נדרשת כאן דרגת חיבור כדי שייחשבו כגוף אחד כמו בטומאה, ואף לא לייחס פעולה הנעשית באחת מהן לחברתה (כמו בקמיצה), אלא רק ליצור שייכות ביניהן כדי להשלים את שיעור האיסור, ולכך די בעצם הימצאותן בכלי אחד (ראה שיטה מקובצת שם עמ' 136).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט מנ"א, תשי"ז
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א איש רב פעלים מו"ה יהושע שי'

לאחרי ההפסק נתקבל מכתבו עם הפ"נ המוסגר בו שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ונעם לי לקרות בו שגם המצב באנגליא ובאירופא בכלל מוכיח התועלת הכי גדולה בהפצת דא"ח גם באידיש, ובחבילה בפ"ע נשלח לכת"ר התניא חלק א' שהו"ל באידיש, כן מוסגר בזה רשימת אחת השיחות לפני בנ"י צעירים (בגיל מחמש ושש שנים) דברים יסודיים בתורת החסידות פנימיות התורה, אלא שרבותינו נשיאנו הק' הלבישו יסודות אלו באותיות המובנות אפילו לילדים קטנים, וביחד עם זה כוללים בהם את הענין כולו, והרי צדיקים דומים לבוראם וכידוע המשל במדרש דמראות קטנות ומראות גדולות מבאר צמצום א"ס ב"ה שדוגמא זו עצמה מוכיחה שכל מה שנראה במראות הגדולות נראה ג"כ במראות הקטנות לא נעדר דבר, וה"ה בהנ"ל ובכגון דא. ויהי רצון שתרבה הדיעה בישראל ונזכה בעגלא דידן לקיום היעוד כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ה' אלול ~

הִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוּסָפִין

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) בו יבאר רבינו מצות הקטרת הקטורת על מזבח הזהב, וכמה מקטירים ממנה.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה[2] לְהַקְטִיר הַקְּטֹרֶת עַל מִזְבַּח הַזָּהָב[3] שֶׁבַּהֵיכָל פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם: בַּבֹּקֶר וּבֵין הָעַרְבַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים[4]. לֹא הִקְטִירוֹ בַּבֹּקֶר - יַקְטִירֶנּוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם[5], אֲפִלּוּ הָיוּ מְזִידִין[6]. וְאֵין מְחַנְּכִין מִזְבַּח הַזָּהָב אֶלָּא בַּקְּטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם[7].

2) על הכהנים. 3) שנאמר (שמות ל, א־ג) "ועשית מזבח מקטר קטורת וגו' וצפית אותו זהב טהור וגו'". והוא המזבח הפנימי שבהיכל. 4) וגומר: "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה". 5) כלומר, יקטיר קטורת של בין הערביים וכתנא קמא של ר' שמעון במנחות מט. במשנה. ודלא כר' שמעון (שם), שמקטיר בערב של הבוקר ושל בין הערביים. 6) אין הקטורת של הבוקר מעכבת את הקטורת של בין הערביים, ואף לר' שמעון (שם) שאמר: "אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערביים" — אין זה אלא בתמיד שהוא עולה ומצויות עולות במקדש לכן גזרו חכמים שלא יקריבו, חששו שמא יפשעו ולא יקריבו עוד, אבל בקטורת שאינה מצוייה אלא פעמיים ביום ועוד שהיא מעשרת — לא חששו שמא יפשעו ולא יביאו קטורת. 7) ובגמרא שם (נ.) למדו זאת ממה שנאמר (שמות שם, ז) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה". ואף כי רבינו סובר להלן הלכה יב, כי הטבת הנרות היא הדלקתם, אין זה אלא בנר שכבה, אבל נר שלא דלק מעולם והדליקו אין זה נחשב הטבה, וכן נשמע בדברי רבינו שם, שהרי כתב: "ומדליק נר שכבה והדלקת הנרות היא הטבתם". וראה בלחם משנה שם.

ב. כַּמָּה מַקְטִירִין מִמֶּנָּה בְּכָל יוֹם? מִשְׁקַל מֵאָה דִינָרִין[8]. חֲמִשִּׁים בַּבֹּקֶר וַחֲמִשִּׁים בֵּין הָעַרְבַּיִם[9]. מִזְּבַּח שֶׁנֶּעֱקַר[10] - מַקְטִירִין הַקְּטֹרֶת בִּמְקוֹמוֹ[11]. וּקְטֹרֶת שֶׁפָּקְעָה[12] מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲפִלּוּ קָרָטִין שֶׁבָּהּ[13] - אֵין מַחֲזִירִין אוֹתָן[14].

8) כי משקל כל הקטורת בכל שנה הוא שלוש מאות ושישים ושמונה מנה, ומקטיר ממנה בכל יום מנה, שהם שס"ה מנים כנגד ימות החמה, ונשארו שלושה מנים שמהם מכניס כהן גדול מלוא חפניו ביום הכיפורים. 9) משנה יומא מג: "בכל יום מקריב פרס (=חצי מנה) בשחרית ופרס בין הערביים", משום שנאמר (שמות שם) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות וגו' בין הערביים יקטירנה", אם כן חציו בבוקר וחציו בין הערביים. 10) שנהרס. 11) כלומר, במקום שהיה המזבח קיים, והם דברי רב גידל בזבחים נט. אף על פי שלעניין דמים הכל מודים שצריך מזבח. 12) שקפצה בכח האש, מנחות כו: 13) שלמים וחשובים שבה" (רש"י במנחות שם). 14) למזבח. משום שנאמר (ויקרא ו, ג) "אשר תאכל האש את העולה על המזבח", ודרשו (מנחות שם, יומא מה: וזבחים פג:) "עיכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיכולי קטורת", שהיו על מזבח הזהב ופקעו ממנו.

ג. בָּעֵת שֶׁמַּקְטִירִין הַקְּטֹרֶת בַּהֵיכָל בְּכָל יוֹם[15] פּוֹרְשִׁין כָּל הָעָם מִן הַהֵיכָל וּמִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ[16], לֹא יִהְיֶה שָׁם אָדָם עַד שֶׁיֵּצֵא זֶה שֶׁהִקְטִיר הַקְּטֹרֶת[17]. וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁיִּכָּנֵס בְּדַם חַטָּאוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בִּפְנִים[18] פּוֹרְשִׁים הַכֹּל מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ עַד שֶׁיֵּצֵא. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ וְגוֹמֵר - בִּנְיַן אָב לְכָל כַּפָּרָה שֶׁבַּקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא יִהְא שָׁם אָדָם.

15) אבל בקטורת של יום הכיפורים שהיא לפני ולפנים, בקודש הקדשים, אמרו בברייתא שאין צריך לפרוש אלא מההיכל שהוא קרוב לקודש הקדשים, אבל מבין האולם ולמזבח אין צריך לפרוש (כסף משנה). 16) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", — "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד, יכול אפילו בעזרה, תלמוד לומר באוהל מועד, אין לי אלא באוהל מועד שבמדבר, שילה ובית עולמים מנין, תלמוד לומר בקודש, אין לי אלא בשעת הקטרה, בשעת מתן דמים מנין, תלמוד לומר בבואו לכפר". 17) יומא שם: "אין לי אלא בכניסתו, ביציאתו מנין, תלמוד לומר (ויקרא שם) עד צאתו". 18) בהיכל, והוא דם פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה.

ד. כֵּיצַד סֵדֶר הַקְּטָרַת הַקְּטֹרֶת בְּכָל יוֹם? מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׂוּן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי נִכְנָס[19] בִּכְלֵי קֹדֶשׁ, וּטְנִי הָיָה שְׁמוֹ[20], וְשֶׁל זָהָב הָיָה, וּמַחֲזִיק קַבִּים וָחֵצִי. מַנִּיחַ הַטְּנִי בָּאָרֶץ לְפָנָיו, וְחוֹפֵן בְּיָדָיו הָאֵפֶר וְהַפֶּחָם שֶׁבְּתוֹךְ הַמִּזְבֵּחַ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַטְּנִי, וּבָאַחֲרוֹנָה[21] מְכַבֵּד[22] אֶת הַשְּׁאָר לְתוֹכוֹ[23], וּמַנִּיחוֹ[24] שָׁם בַּהֵיכָל וְיוֹצֵא[25]. וּמִי שֶׁזָּכָה בַּקְּטֹרֶת נוֹטֵל כְּלִי מָלֵא קְטֹרֶת גָּדוּשׁ. וְכִסּוּי הָיָה לוֹ[26], וּבָזֶךְ הָיָה שְׁמוֹ[27]. וְנוֹתֵן הַבָּזֶךְ בְּתוֹךְ כְּלִי אַחֵר, וְכַף הָיָה שְׁמוֹ[28]. וּמְכַסֶּה אֶת הַכַּף בְּבֶגֶד קָטָן[29], וְאוֹחֵז הַכַּף בְּיָדוֹ, וְנִכְנָס עִמּוֹ אֶחָד בְּמַחְתָּה שֶׁל אֵשׁ בְּיָדוֹ[30].

19) להיכל. 20) "לשון ושמת בטנא, דומה לסל ופיו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רחב". 21) כלומר, אחרי שגמר כל החפינה, שאפשר שנשאר רק קצת שאינו ניתן לקבלו בחפניו. 22) כלומר, מטאטא אותם בדבר המיוחד לכך. 23) לתוך הטני. 24) לטני. 25) שם משנה ט: "נכנס ונטל את הטני והניחו לפניו והיה חופן ונותן לתוכו, ובאחרונה כיבד את השאר לתוכו והניחו ויצא". ואחרי זריקת דם התמיד ודישון המנורה, היה מוציאו ומניחו אצל המזבח החיצון במקום הדשן. ועשו כן מפני הנס שהיה בזה, שדישון מזבח הפנימי ודישון המנורה היו נבלעים במקומם, ובכדי שלא להטריח, כביכול כלפי מעלה, לעשות הנס פעמיים, כרכו את שניהם ביחד. 26) לאותו כלי. ומה ששנינו שם בפרק ז משנה ב "והכף וכסויו", הכוונה למטוטלת. 27) של הכלי הנ"ל. 28) והוא דומה לתרקב גדול ומחזיק שלושה קבין, ומשל זהב היה. 29) במשנה שם: "וכיסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלן", ופירש רבינו שם: "שהיו ממלאין הבזך קטורת, ומכסים במכסה, ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה". הרי ששני כיסויים היו: האחד, הכיסוי שהיה לו לבזך, והשני המטוטלת. 30) הוא זה שזכה בתרומת הדשן, שזוכה גם בזה.

ה. וְכֵיצַד חוֹתֶה? זֶה שֶׁזָּכָה בַּמַּחְתָּה[31] לוֹקֵחַ מַחְתָּה שֶׁל כֶּסֶף[32] וְעוֹלֶה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ[33], וּמְפַנֶּה אֶת הַגֶּחָלִים אֵילַךְ וְאֵילַךְ, וְנוֹטֵל מִן הַגֶּחָלִים[34] שֶׁנִּתְאַכְּלוּ בְּמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה, וְיוֹרֵד[35] וּמְעָרָן[36] לְתוֹךְ מַחְתָּה שֶׁל זָהָב[37]. אִם נִתְפַּזְּרוּ מִן הַגֶּחָלִים כְּמוֹ קַב אוֹ פָּחוֹת[38] - מְכַבְּדָן לָאַמָּה[39]. וּבְשַׁבָּת[40] כּוֹפֶה עֲלֵיהֶן הַפְּסַכְתֵּר[41]. וְאִם נִתְפַּזֵּר יָתֵר עַל קַב - חוֹזֵר וְחוֹתֶה[42].

31) כלומר, זה שזכה בתרומת הדשן. 32) של ארבעה קבין. 33) החיצון. 34) היינו שלושה קבים גחלים. 35) מעל המזבח. 36) מריקן. 37) מחתה של זהב בת שלושת קבין (יומא מג: במשנה). שתהא מלאה, שזהו כבוד של מעלה. ולא היה חותה בשל זהב שמא תתקלקל, והתורה חסה על ממונן של ישראל. ולא היה מריקה לתוך של זהב, בהיותו למעלה על גבי המזבח, לפי שהמחתה של זהב הייתה מלאה, וחששו שמא יתפזרו ברדתו בשיפוע הכבש. 38) משנה בתמיד שם: "נתפזר ממנו כקב גחלים (ו)היה מכבדן לאמה". 39) כלומר, לאמת המים שבעזרה שלא ייכוו בהן הכהנים, שהולכין יחפין ואין כאן איסור כיבוי גחלת של המזבח – כיוון שניתקה למצוה אחרת. 40) שאסור לכבות. 41) והוא כלי גדול שמחזיק לתך. 42) כן נראה מלשון המשנה "כקב", הרי שרק אם נתפזרו כקב עדיין שם "מליאה" עליה, אבל ביתר מכן, אין זו מליאה.

ו. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיָה הַפְּסַכְתֵּר מְשַׁמֵּשׁ: כּוֹפִין אוֹתוֹ עַל הַגֶּחָלִים וְעַל הַשֶּׁרֶץ בְּשַׁבָּת[43], וּמוֹרִידִין בּוֹ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

43) השרץ שנמצא בעזרה וחוששין שמא יגע בו אדם, כופין עליו הפסכתר, ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה, שיש שבות שאסרוהו גם במקדש, כמו שאמרו גבי לחם הפנים.

ז. וּמַקְדִּים לִפְנֵיהֶם זֶה שֶׁדִּשֵּׁן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי[44] וְנוֹטֵל הַטְּנִי שֶׁבּוֹ דִּשּׁוּן הַמִּזְבֵּחַ[45] וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא[46]. וְזֶה שֶׁבְּיָדוֹ הַמַּחְתָּה צוֹבֵר אֶת הַגֶּחָלִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וּמְרַדְּדָן[47] בְּשׁוּלֵי הַמַּחְתָּה, וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא[48]. וְזֶה שֶׁבְּיָדוֹ הַכַּף נוֹטֵל אֶת הַבָּזָךְ מִתּוֹךְ הַכַּף[49] וְנוֹתְנוֹ[50] לְאוֹהֲבוֹ אוֹ לְקִרּוּבוֹ[51]. וְרוֹאֶה, אִם נִתְפַּזֵּר מִן הַקְּטֹרֶת מְעַט בַּכַּף - אוֹהֲבוֹ אוֹ קִרּוּבוֹ נוֹתֵן לוֹ[52] לְתוֹךְ חָפְנָיו זֶה שֶׁנִּתְפַּזֵּר עִם הַקְּטֹרֶת שֶׁבַּבָּזָךְ[53], וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא[54].

44) ראה שם פרק ו משנה א: "החלו עולים במעלות האולם, מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימים לפניהם". ורבינו לא הזכיר כאן את זה שזכה בדישון המנורה, מפני שאינו מדבר כאן אלא בעבודה שעל מזבח הפנימי. 45) שם במשנה. כלומר, נכנס להיכל ונוטל את הטני שהשאיר שם כשיצא לאחר שדישן את המזבח. 46) "כעבד שמשמש את רבו וגמר עבודתו ונוטל רשות ויוצא". 47) כלומר, מציע ופורש אותם על המזבח שלא יהיו משופעים כדי שלא יפול הקטורת אחר שיניחם. 48) כי עתה גמר עבודתו. 49) כי הבזך היה בתוך הכף. 50) לבזך. 51) "שבא לשם עימו לצורך כך". 52) כלומר, אוהבו וקרובו, נותן לו, למקטיר. 53) שם במשנה ג: "מי שזכה בקטורת היה נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו, נתפזר ממנו נותנו לו בחפניו". כלומר, אוהבו וקרובו נותן בחפניו של המקטיר את כל הקטורת, גם מה שנשאר בבזך וגם מה שנתפזר לתוך הכף. 54) במשנה לא הוזכר כאן שמשתחווה ויוצא, אבל פשוט הוא, לפי שכל אדם אסור להיות שם בהיכל ובין אולם למזבח בשעה שמקטיר עד שיצא המקטיר, לכן כשגמר מעשהו השתחווה ויצא.

ח. וְאוֹמְרִין לָזֶה הַמַּקְטִיר[55]: הִזָּהֵר שֶׁלֹּא תַּתְחִיל מִלְּפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא תִּכָּוֶה[56]. וּמַתְחִיל וּמַשְׁלִיךְ הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ בְּנַחַת כְּמִי שֶׁמְּרַקֵּד סֹלֶת עַד שֶׁתִּתְרַדֵּד עַל כָּל הָאֵשׁ.

55) שלא הקטיר מעולם, לכך לפני שנכנס להקטיר למדוהו להיזהר. 56) כלומר, המקטיר עומד במזרחו של המזבח ומלמדים אותו להתחיל בפנים, במערב, ולהמשיך למזרח, שאם יתחיל לפניו במזרח, וימשיך בפנים למערב – ייכווה.

ט. וְאֵין הַמַּקְטִיר מַקְטִיר עַד שֶׁהַמְמֻנֶּה[57] אוֹמֵר לוֹ הַקְטֵר. וְאִם כֹּהֵן גָּדוֹל הוּא[58] - אוֹמֵר לוֹ הַמְמֻנֶּה: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, הַקְטֵר[59]. וְאַחַר שֶׁאוֹמֵר יִפְרְשׁוּ כָּל הָעָם[60], וְיַקְטִיר הַמַּקְטִיר וְיִשְׁתַּחֲוֶה וְיֵצֵא.

57) לדעת רש"י (יומא כח.) הוא הסגן, ולדעת התוספות מנחות ק. דיבור המתחיל אמר, הוא הממונה על הפייסות.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

58) המקטיר. 59) משום דרך של כבוד. 60) מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח.

י. דִּשּׁוּן הַמְּנוֹרָה וַהֲטָבַת הַנֵּרוֹת בַּבֹּקֶר וּבֵין הָעַרְבַּיִם - מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו[61]. וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת[62] וְאֶת הַטֻּמְאָה[63] כְּקָרְבָּנוֹת שֶׁקְּבוּעַ לָהֶן זְמַן, שֶׁנֶּאֱמַר: לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד.

61) וגומר: "מערב עד בוקר לפני ה', חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל". 62) שמותר להדליק בשבת. 63) שמותר להדליקם גם בטומאה, וכגון שנטמאו הנרות או הכהנים.

יא. וְכַמָּה שֶׁמֶן הוּא נוֹתֵן לְכָל נֵר? חֲצִי לוֹג שֶׁמֶן. שֶׁנֶּאֱמַר: מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר[64] - תֵּן לוֹ כַּמִּדָּה שֶׁיִּהְיֶה דּוֹלֵק מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר. וְאֵין מְחַנְּכִין אֶת הַמְּנוֹרָה אֶלָּא בְּהַדְלָקַת שִׁבְעָה נֵרוֹתֶיהָ בֵּין הָעַרְבַּיִם[65].

64) ברייתא שם פט. "מערב עד בוקר, תן לה מידתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר וכו' ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא (=מערב) ועד צפרא (=בוקר)", כלומר, אפילו בלילה ארוך כלילי טבת, שיערו חכמים, שאין צריך יותר מחצי לוג מערב עד בוקר. 65) ולמדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, ז) "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה", – ו"אי לאו דעבד הדלקה מאורתא, הטבה בצפרא מהיכא?" הרי שחינוך המנורה – בין הערביים.

יב. מַהוּ דִּשּׁוּן הַמְּנוֹרָה? כָּל נֵר שֶׁכָּבָה - מֵסִיר הַפְּתִילָה וְכָל הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר[66] וּמְקַנְּחוֹ[67], וְנוֹתֵן בּוֹ פְּתִילָה אַחֶרֶת וְשֶׁמֶן אַחֵר בְּמִדָּה, וְהוּא חֲצִי לוֹג[68]. וְזֶה שֶׁהֵסִיר מַשְׁלִיכוֹ בִּמְקוֹם הַדֶּשֶׁן אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ עִם דִּשּׁוּן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי[69] וְהַחִיצוֹן, וּמַדְלִיק נֵר שֶׁכָּבָה. וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת הִיא הֲטָבָתָם. וְנֵר שֶׁמְּצָאוֹ שֶׁלֹּא כָּבָה - מְתַקְּנוֹ[70].

66) שכיוון שכבו, הרי הם כדשן, ואינם ראויים עוד. 67) לנר. 68) שם בגמרא: "איבעיא ליה ר' זריקא, כשהוא נותן בה שמן כמדה ראשונה (דהיינו חצי לוג) או כמי שחסרה. אמר ר' ירמיה פשיטא דכמידה ראשונה, דאי כמה שחסרה מנא ידעינן מאי חיסר". 69) "שני בתי דשנין היו שם אחד במזרחו של כבש ואחד במזרחו של מזבח, זה שבמזרחו של כבש, שם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה". 70) כלומר, "הטבה" היא הדלקת נר שכבה, או תיקון נר שלא כבה, אבל הדלקת נר שלא הודלק מעולם, אין זה נחשב להטבה, כי אם להדלקה.

יג. נֵר מַעֲרָבִי[71] שֶׁכָּבָה - אֵין מַדְלִיקִין אוֹתוֹ אַחַר דִּשּׁוּנוֹ אֶלָּא מִמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן[72]; אֲבָל שְׁאָר הַנֵּרוֹת, כָּל נֵר שֶׁכָּבָה מֵהֶן - מַדְלִיקוֹ מִנֵּר חֲבֵרוֹ[73].

71) הוא הנר האמצעי שבמנורה והמנורה עמדה ברוחב הבית, בין הצפון ובין הדרום. ומה שכתב רבינו בפירוש המשנה (תמיד פרק ג משנה ט) כי נר מערבי הוא הנר הראשון – לא כתב כן אלא לפי דעת משנה זו הסוברת כמאן דאמר שהמנורה עמדה לאורך הבית בין המזרח והמערב, אבל לפי מה שפסק רבינו (שם הלכה יב) שעמדה בין הצפון והדרום – נר המערבי הוא האמצעי, וראה לחם משנה כאן. 72) ולמדו כן ביומא מה: ממה שנאמר (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" "אש תמיד" שאמרתי לך (הוא של מנורה, שנאמר בה (שמות כז, כ) "להעלות נר תמיד"), לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון" ומה שאמרו בתמיד פרק ג משנה ט "שמדליקן מן הדולקים" (ראה בראב"ד) אין המדובר שם בנר מערבי (לחם משנה). 73) ואינו יכול להדליקו בנר אחר משום בזיון.

יד. וְכֵיצַד מַדְלִיקוֹ? מוֹשֵׁךְ הַפְּתִילָה עַד שֶׁמַּדְלִיקָהּ וּמַחֲזִירָהּ[74]. לְפִי שֶׁהַנֵּרוֹת קְבוּעִים בַּמְּנוֹרָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַדְלִיק בְּנֵר אַחֵר[75] מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן[76].

74) כי הפתילות היו ארוכות. 75) כלומר, להדליק נר מנר על ידי נר של חולין. 76) שמדליק נר של חולין מנר של מנורה.

טו. כָּל הַפְּתִילוֹת[77] שֶׁאָסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶן בְּשַׁבָּת - אָסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ בַּמְּנוֹרָה[78]; שֶׁנֶּאֱמַר: לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד - שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ[79].

> ~ נקודות משיחות קודש ~
>
> **"... שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ".**
>
> ובפנימיות העניינים יש ללמוד הוראה, שלעולם אין לאדם להישאר במצב של תלמיד ומקבל, אלא צריך להיות בבחינת שלהבת העולה מאליה, כמו תלמיד אמיתי שקיבל שכלו של הרב באופן שיכול אח"כ ללמוד בעצמו. וכמו שהוא בקו של תורה, כך הוא בלימוד דרך בעבודת ה', שהשלימות היא שעובד את ה' בכח עצמו. וכן הוא בעניין גמ"ח, שבזה צריך להיות תלמידו של הקב"ה "מה הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום", "מה הוא גומל חסדים, אף אתה גמול חסדים", שגם בזה צריכה להיות "שלהבת עולה מאליה", ובנוסף יהיה בזה גם העניין ש"אדם רוצה בקב שלו כו'".
>
> (על־פי "יין מלכות' ספר עבודה, סימן מג
> מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

77) בשבת כא. "תני רמי בר חמא פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן במקדש, משום שנאמר (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר". 78) אבל שלא במנורה, כגון בשמחת בית השואבה מותר להדליק בפתילות של בלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם שיש בהם הרבה צמר, אף על פי שבשבת אסור להשתמש בפתילות של צמר. 79) פרט לאלה שאינן עולות אלא על ידי תיקון.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

טז. לֹא הָיָה מֵטִיב כָּל הַנֵּרוֹת בְּפַעַם אַחַת, אֶלָּא מֵטִיב חֲמִשָּׁה נֵרוֹת וּמַפְסִיק, וְעוֹשִׂין עֲבוֹדָה אַחֶרֶת, וְאַחַר כָּךְ נִכְנָס וּמֵטִיב הַשְּׁנַיִם, כְּדֵי לְהַרְגִּישׁ אֶת כָּל הָעֲזָרָה.

יז. כָּל נֵר שֶׁכָּבָה - מַדְלִיקִין אוֹתוֹ מִנֵּר אַחֵר מֵהֶן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵיצַד סֵדֶר הַהַטָּבָה? זֶה שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה נִכְנָס[80] וּכְלִי בְּיָדוֹ, וְכוּז שְׁמוֹ, וְשֶׁל זָהָב הָיָה, דּוֹמֶה לְקִיתוֹן גָּדוֹל. מְדַשֵּׁן בּוֹ אֶת הַפִּתִּילוֹת שֶׁכָּבוּ וְאֶת הַשֶּׁמֶן הַנִּשְׁאָר בַּנֵּר, וּמֵטִיב חֲמִשָּׁה נֵרוֹת, וּמַנִּיחַ הַכּוּז שָׁם לִפְנֵי הַמְּנוֹרָה עַל מַעֲלָה שְׁנִיָּה מִשְּׁלֹשׁ מַעֲלוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ[81], וְיוֹצֵא. וְאַחַר כָּךְ[82] נִכְנָס וּמֵטִיב שְׁנֵי הַנֵּרוֹת, וְנוֹטֵל הַכּוּז בְּיָדוֹ וּמִשְׁתַּחֲוֶה וְיוֹצֵא.

80) כי נכנס ביחד עם זה שזכה בדישון מזבח הפנימי, וכאן לא הזכיר אלא מה ששייך לעבודת המנורה. 81) כי "אבן הייתה לפני המנורה ובה שלוש מעלות (=דרגות) שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה". 82) אחר שנעשו העבודות, המפורטות להלן פרק ו הלכות ג־ד.

יח. חֲבִתֵּי כֹּהֵן גָּדוֹל[83] - מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַקְרִיבָן בְּכָל יוֹם מֶחֱצָה בַּבֹּקֶר עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר[84] וּמֶחֱצָה בֵּין הָעַרְבַּיִם עִם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם[85]. וְלִישָׁתָן וַאֲפִיָּתָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת[86] וְאֶת הַטֻּמְאָה[87], כְּכָל קָרְבָּן שֶׁקָּבוּעַ לוֹ זְמַן; שֶׁנֶּאֱמַר: תָּפִינִי - שֶׁתְּהֵא נָאָה וְלֹא תֵּאָפֶה מִבָּעֶרֶב[88]. וָעוֹד, אִם תֵּאָפֶה מִבָּעֶרֶב - תִּפָּסֵל בְּלִינָה[89]; שֶׁהַמַּרְחֶשֶׁת מִכְּלֵי הַקֹּדֶשׁ הִיא, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

83) המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום נקראת חביתין. 84) שנינו במשנה יומא לא: שמקריבים את איברי התמיד, ואחרי כן את החביתין, ואחרי כן את היין (של מנחת התמיד), "ואברים [קודמים] למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". הרי שהחביתין קרבים עם תמיד של שחר. 85) נלמד מחביתין של בוקר, שהם תמיד של שחר, שהוא הדין לחביתין של ערב, שהם עם תמיד של בין הערביים. 86) משנה צו. "ודוחות את השבת וכו' כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת וכו' ושאי אפשר לה לעשותה מערב שבת, דוחה את השבת". 87) מנחות נ: "דברי ר' ישמעאל תנא תעשה ואפילו בשבת, תעשה ואפילו בטומאה" והיינו כשנטמאה כל הסולת, ואין סולת אחרת, או שנטמאו כל הכהנים, אבל אם נטמא רק הסולת של החביתים או נטמא רק הכהן הגדול, – מביאים עשרון אחר וממנין כהן אחר. 88) במנחות שם: מנא הני מילי, אמר רב הונא תופיני תאפינה נאה ואי אפי לה מאתמול אינשפה לה (=נפוחה ברוח – רש"י). 89) שם נא. "רבא אמר על מחבת (שם) מלמד שטעונה כלי, ואי אפי לה מאתמול איפסל ליה בלינה".

יט. טְחִינַת סָלְתָּן וְהֶרְקֵדָן - בַּחוּץ[90], וְאֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת[91].

90) לעזרה ככל המנחות. אבל לישתן ועריכתן ואפייתן בפנים העזרה. 91) משנה מנחות צו. "טחינתן והרקדתן אינו דוחה את השבת, כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ושאי אפשר וכו'".

כ. כֹּהֵן[92] שֶׁהִקְרִיב מֶחֱצָה בְּשַׁחֲרִית, וּמֵת אוֹ נִטְמָא אוֹ נוֹלַד לוֹ מוּם, וּמִנּוּ כֹּהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו - לֹא יָבִיא חֲצִי עִשָּׂרוֹן מִבֵּיתוֹ וְלֹא חֲצִי עִשָּׂרוֹן שֶׁל רִאשׁוֹן; אֶלָּא מֵבִיא[93] עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם וְחוֹצֵהוּ, וּמַקְרִיב מֶחֱצָה[94] וּמֶחֱצָה אָבֵד[95].

92) כהן גדול. 93) מביתו. 94) משום שנאמר (ויקרא ו, יג) "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב" ומהאות היתירה של "ו"מחציתה, למדו ש"מחצה משלם הוא מביא ומקריב, הא כיצד? מביא עשרון שלם וחוצהו". וחוץ מזה מביא עוד עשרון שלם לחינוכו. 95) "אבד" היינו שאינו ראוי לכלום, לא להקרבה ולא להשתמשות אחרת.

(כא). נִמְצְאוּ שְׁנֵי חֲצָאִים קְרֵבִין[96], וּשְׁנֵי חֲצָאִין אוֹבְדִין[97]. וְאֵלּוּ שְׁנֵי הַחֲצָאִין הָאוֹבְדִים - מַנִּיחִין אוֹתָן[98] עַד שֶׁתְּעֲבַר צוּרָתָן[99], וְיוֹצְאִין לְבֵית הַשְּׂרֵפָה[100]. וְכֵן אִם אָבַד אוֹ נִטְמָא הַחֲצִי שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם[101]. וְהֵיכָן שׂוֹרְפִין אוֹתָן? בָּעֲזָרָה.

96) מחצית של הכהן הקודם ומחצית של הכהן שבא אחריו. 97) המחצית הנשארת של הכהן הראשון והמחצית הנשארת של הכהן שבא במקומו. 98) מנחות שם: "תני תנא קמיה דרב נחמן מחצה ראשון ומחצה שני תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה". 99) כלומר, יניח אותן עד שיתקלקלו או עד שייפסלו בלינה, ואחר כך יישרפו, אבל בלי עיבור צורה אסור לשרפן, שמכיוון שהפסול אינו בסולת עצמה, הרי אם ישרפן הוא מבזה קדשים, אבל אחר שעובר צורתם הרי נפסל גם הסולת עצמו ואין זה מבזה קדשים. וביארו בגמרא שם: שהמחצה הנשארת מן הכהן הראשון בוודאי טעונה עיבור צורה, שהרי מקודם הייתה ראוייה להקרבה, אלא אפילו המחצית הנשארת מהכהן השני שלכתחילה הופרשה לשריפה – גם היא צריכה עיבור צורה, שהרי לא היה ידוע בתחילה איזו מחצית תקרב ואיזו תישאר ותישרף. 100) היינו, בעזרה. 101) מביא הכהן הגדול עשרון שלם מביתו וחוצהו ומקריב מחצה, והמחצה השנייה וכמו כן המחצה שנטמאה יצאו לבית השריפה, אלא שזו השנייה תעובר צורתה. אבל זו שנטמאה, שפסולה בגופה, תישרף מיד.

כב. מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל בְּשַׁחֲרִית אַחַר שֶׁהִקְרִיב חֲצִי הָעִשָּׂרוֹן וְלֹא מִנּוּ כֹּהֵן אַחֵר - מְבִיאִין הַיּוֹרְשִׁין עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם[102] עָבוּר כַּפָּרָתוֹ[103] וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ חֲבִתִּין, וּשְׁלֵמָה הָיְתָה קְרֻבָה[104]. מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל קֹדֶם שֶׁיַּקְרִיבוּ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בַּבֹּקֶר וְלֹא מִנּוּ כֹּהֵן אַחֵר - מַקְרִיבִין אוֹתוֹ עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם בַּבֹּקֶר וְעִשָּׂרוֹן שָׁלֵם בֵּין הָעַרְבַּיִם[105]. וְאֵין כּוֹפְלִין שַׁמְנָהּ וּלְבוֹנָתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְפְּלָה הַסֹּלֶת; אֶלָּא מַפְרִישִׁין לָהֶם שְׁלִשָׁה לֵגֵי שֶׁמֶן וְקֹמֶץ לְבוֹנָה, לֹג וּמֶחֱצָה שֶׁמֶן וַחֲצִי קֹמֶץ לְבוֹנָה - לָעִשָּׂרוֹן שֶׁל בֹּקֶר, וְלֹג וּמֶחֱצָה שֶׁמֶן וַחֲצִי קֹמֶץ לְבוֹנָה - לָעִשָּׂרוֹן שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם.

102) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, טו) "והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה". 103) כלומר, במקומו, מה שהוא היה צריך להביא, מביאים יורשיו תחתיו. 104) שם במשנה. ואמרו שם בברייתא "יכול יקריבנה חצאין תלמוד לומר (שם) "אותה", כולה ולא חצייה, דברי רבי יהודה". 105) וראה בתוספתא הטעם דשלימה הייתה קריבה בין בבוקר בין בערביים שנאמר (שם) "כליל תקטר".

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר בו דיני הפייסות.

א. כָּל הָעֲבוֹדוֹת הָאֵלּוּ שֶׁעוֹשִׂין[2] בְּכָל יוֹם[3] - בְּפַיִס[4] הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן. וְכֵיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? כָּל כֹּהֲנֵי בָּתֵּי אָבוֹת[5] שֶׁל יוֹם[6] נִכְנָסִין[7] לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית[8] אַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר[9], וּמְלַבְּשִׁין הֵן בְּבִגְדֵי כְּהֻנָּה[10], וְהַמְמֻנֶּה שֶׁעַל הַפְּיָסוֹת עִמָּהֶן[11], וְהֵן עוֹמְדִין בְּהַקָּפָה[12], וְהַמְמֻנֶּה נוֹטֵל מִצְנֶפֶת מֵעַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן וּמַחֲזִירָהּ[13], וְהוּא הָאִישׁ שֶׁמַּתְחִילִין לְמָנוֹת מִמֶּנּוּ וּמְפִיסִין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[14].

2) הכהנים. 3) כלומר, קרבנות ציבור הקבועים בכל יום. אבל קרבנות יחיד, לא היה בהם פייס (רש"י ביומא כו: ד"ה אם רצה). וראה משנה־למלך להלן הלכה ט, והר המוריה. 4) בגורל. ומקור הדבר ביומא כב. במשנה "בראשונה כל מי (= כל כהן) שרוצה לתרום את המזבח תורם, ובזמן שהן מרובין, רצין ועולין בכבש, כל הקודם את חבירו בארבע אמות זכה, ואם היו שניהם שוין, הממונה אמר להן והצביעו וכו' מעשה שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש, ודחף אחד מהן את חבירו, ונפל ונשברה רגלו, וכיון שראו בית־דין שבאין לידי סכנה, התקינו שלא יהיו תורמין את המזבח אלא בפייס". 5) ראה למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג, כי "בימי שמואל חלקם (לכהנים) הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר". ו"כל ראש משמר מחלק משמרו לבתי אבות, עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות השבת (= השבוע), והאחד ביום של אחריו" (שם הלכה יא). 6) אין כוונת רבינו לומר ששני בתי אבות יעבדו ביום אחד (כמפורש בתוספתא תענית פ"ב "כל משמר שיש בו ז' בתי אבות, כל אחד ואחד מקריב יום א'. ומשמר שיש בו ח' בתי אבות, ו' מקריבין ו' ימים, כל אחד יום אחד, ושנים מקריבין יום אחד"), שהרי למעלה בהלכות כלי המקדש שם כתב רבינו כי כל בית אב עובד יום אחד מימות השבת, והאחר ביום של אחריו, אלא הכוונה לכהני בתי אבות של כל יום ויום, אבל ביום אחד אין אלא בית אב אחד, ראה בהר המוריה. 7) יומא כה. בברייתא. וראה בתוספתא שם פ"א, ותוספתא סוכה פ"ד. וראה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. 8) שהיתה בצפון העזרה. וחציה בקודש וחציה בחול, ובה היתה סנהדרי גדולה יושבת (פ"ה מהלכות בית הבחירה שם). ולא עשו את הפייס בעזרה עצמה, לפי שגנאי הוא לעמוד אפילו שעה קלה בעזרה בראש מגולה. ועיין תוספות יומא שם ד"ה והא. 9) שאז מתחיל זמנה של תרומת הדשן, שהפייס הראשון היה עליה (להלן הלכה ה). וראה למעלה פ"ב הלכה יא. 10) כרב ששת ביומא כד: ולא כרב נחמן, לפי שהלכה כרב ששת באיסורים לגבי רב נחמן (לחם־משנה). וטעמו של רב ששת, נאמר שם בגמרא "דאי אמרת בבגדי חול, אגב חביבותיה מיקרו ועבדי" (עבודה בבגדי חול, אותן שזכו לפייס – רש"י). וראה בפירוש המשנה לתמיד פ"ה משנה ג. 11) יומא כה. ותוספתא יומא וסוכה שם: "לשכת הגזית כמין בסילקי (=בית גבוה שעל עלייה – רש"י) גדולה היתה, פייס במזרחה וזקן יושב במערבה, וכהנים מוקפין ועומדין כמין בכוליאר (= עיגול – רש"י) והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן, ויודעין שממנו פייס מתחיל". ורבינו השמיט מה שאמרו "וזקן יושב במערבה", וראה בלחם־משנה. 12) בעיגול. 13) מיד, לפי שגנאי הוא בלא מצנפת, ועיין תוספות יומא שם ד"ה והא. וראה בפירוש המשנה לתמיד שם. 14) להלן הלכה ג.

ב. וְיוֹצְאִין לַעֲבוֹדָה אֲנָשִׁים שֶׁעוֹבְדִין בּוֹ[15]. וּשְׁאָר הַכֹּהֲנִים[16] מוֹסְרִין אוֹתָן לַחַזָּנִין[17], וּמַפְשִׁיטִין אוֹתָן אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ[18], וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא הַמִּכְנָסַיִם בִּלְבַד[19], עַד שֶׁלּוֹבְשִׁין בִּגְדֵי חֹל, וְחוֹזְרִין וּפוֹשְׁטִין אֶת הַמִּכְנָסַיִם שֶׁל קֹדֶשׁ[20], וּמַחֲזִירִים הַחַזָּנִים אֶת הַכֵּלִים לַחֲלוֹנוֹת[21].

15) כלומר, אלו הכהנים שזכו בפייס, יוצאין לעבוד עבודת הקודש בבגדי הקודש הלבושים בהם. 16) שלא זכו בפייס. 17) משנה בתמיד שם. והם השמשים של המקדש (פירוש המשנה שם), הממונים להלביש את הכהנים (רא"ש שם). וראה שקלים פ"ה משנה א. 18) בתמיד שם: "מסרום בלבד". ולפי דברי רב ששת (יומא כה. ראה למעלה), שהיו מלובשים בגדי קודש בעת הפייס, כוונת דברי המשנה שהפשיטום את בגדי הקודש שהיו לבושים בהם. 19) משום צניעות (רא"ש שם). 20) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה שם. וכן הוא לפי פירושו של הרא"ש שכל עיקר השאירם במכנסים לאחר הפייס, אינו אלא שלא יעמדו ערומים. ואם כן, לאחר שלבשו בגדי חול, עליהם לפשוט את המכנסים הנ"ל. 21) בתמיד שם: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשמיש הכלים". וראה למעלה פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכות ח־ט כי ששה ותשעים חלונות היו במקדש להניח בהן הבגדים, ולכל משמר היו ארבעה חלונות: למכנסים ולאבנטים למצנפת ולכותנות, ועל כל אחד היה כתוב שם המשמר ושם הבגד הנמצא שם.

ג. כֵּיצַד מְפִיסִין? עוֹמְדִין בְּהֶקֵּף[22], וּמַסְכִּימִין עַל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מִנְיָן - שְׁמוֹנִים, מֵאָה, אוֹ אֶלֶף, אוֹ כָּל מִנְיָן שֶׁיִּסְכִּימוּ עָלָיו[23]. וְהַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לָהֶם הַצְּבִיעוּ[24], וְהֵן מוֹצִיאִין אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם[25]. וְאִם הוֹצִיא שָׁלֹשׁ[26] - מוֹנִין לוֹ שָׁלֹשׁ[27]. וְאֵין מוֹצִיאִין גּוּדָל בַּמִּקְדָּשׁ, מִפְּנֵי הָרַמָּאִים[28]; שֶׁהַגּוּדָל קָצָר וְנוֹחַ לְהוֹצִיאוֹ וְלִכְפּוֹתוֹ[29]. וְהַמּוֹצִיא גּוּדָל - אֵין מוֹנִין אוֹתוֹ לוֹ[30]. וּמַתְחִיל הַמְמֻנֶּה לִמְנוֹת מִן הָאִישׁ הַיָּדוּעַ שֶׁהֵסִיר מִצְנַפְתּוֹ תְּחִלָּה[31], וּמוֹנֶה עַל אֶצְבְּעוֹתֵיהֶן[32], וְחוֹזֵר חֲלִילָה, עַד שֶׁיַּשְׁלִים הַמִּנְיָן שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו. וְהָאִישׁ שֶׁשָּׁלַם הַמִּנְיָן אֵצֶל אֶצְבָּעוֹ הוּא שֶׁיָּצָא בַּפַּיִס רִאשׁוֹן לָעֲבוֹדָה.

22) ברייתא יומא שם, ותוספתא יומא וסוכה שם, וראה למעלה הלכה א. 23) כן כתב רש"י ביומא כב. 24) משנה ביומא שם. "וזה אחר שיעמידם שורה, ויסכימו ביניהם ממי יתחיל המנין" (פירוש המשנה שם). 25) שם במשנה. ובגמרא (שם כג.) אמרו שבריא אינו מוציא אלא אחת וחולה מוציא שתים, ורבינו לא חילק בזה, עיין לחם־משנה, וראה להלן. 26) ראה בברייתא שם "אין מוציאין לא שליש וכו' ואם הוציא שליש מונין לו", ומפרש רש"י שליש, אצבע שלישי. אבל רבינו גורס "שלש", וכן הגירסא בכ"י מינכן וברבינו חננאל שם, ורוצה לומר שהוציא שלש אצבעות. 27) רבינו מפרש מה שאמרו שם בברייתא "ואם הוציא שלש מונין לו – גודל אין מונין לו" – היינו שהמוציא שלש מונים לו גם השלישי, ואילו המוציא גודל, אין מונים לו את הגודל. אבל דברי רבינו תמוהים, שהרי בגמרא שם אמרו כי מה שאמרו בברייתא שאם הוציא שליש מונין, היינו מונין לו אחת. ואף לדברי הירושלמי (יומא פ"ב הלכה א, והובא בר"ח שם) "אחת מונין לו (אחת), שתים מונין לו (שתים), שלש אין מונין לו וכו' את היתירה", ואילו רבינו כותב שמונין לו שלש. וראה בהר המוריה כאן, שיש מגיהים בלשון רבינו "ב" במקום "ג". (אבל שיטת רבינו מתבארת בתשובתו (הוצאת פריימן סימן שמח, והוצאת בלוי סימן קכו) וזה־לשונו שם: "אחת מוציאין, שתים אין מוציאין, ויחידים מוציאים שתים, ואין מונין להם אלא אחת וכו' והתניא אין מוציאין לא שלש ולא גודל במקדש מפני הרמאין, ואם הוציא שלש, מונין לו. גודל אין מונין לו, מאי מונין לו אחת אגודל (כן גירסת רבינו), רוצה לומר שמאמר הברייתא שהמוציא שתים מונין לו אחת הוא, אם אחת מן השתים, גודל". עד כאן לשון רבינו שם. היוצא מהדברים הנ"ל, כי גם בשתים וגם בשלש מונין לו כולם, ומה שאמרו בברייתא ראשונה שאין מונין לו אלא אחת, אין זה אלא בגודל בלבד. ולפי זה מיושבים דברי רבינו כאן, אלא שעדיין לא מובן למה השמיט רבינו ההבדל בין בריא שמצביע אחת, לחולה שמצביע שתים, ראה בלחם־משנה. ועיין במבוא של הגר"ש ליברמן להלכות הירושלמי להרמב"ם עמ' יא הערה 84). 28) במשנה שם כב. "אין מוציאין אגודל במקדש", ובברייתא שם כג. הטעם מפני הרמאין. 29) כלומר, "נוח לפשטו ולקפצו, ושמא יפשוט אותו או יקפוץ אותו כשיקרב המנין לצאת כדי שיבא הפייס אצלו" (פירוש המשנה שם). אבל רש"י מפרש שם במשנה, את דברי הברייתא "מפני הרמאין", שיראה כאילו הוא שני בני אדם, כשיקרב המנין לכלות ויביט למי יכלה, יוציא זה העומד לפניו שתי אצבעות כדי שימנה בשני בני אדם, וימהר המנין לכלות בו, והממונה לא יבין לפי שהאדם יכול להרחיק אגודל מן האצבע הרבה, ונראין כאצבעות ב' בני אדם. ורש"י פי' כן משום שהוא סובר שאם מוציא שתים מונין לו אחת, אבל רבינו שסובר שאם הוציא שתים מונין לו שתים – הוכרח לפרש באופן אחר (הר המוריה).

30) כלומר, אין מונין את האגודל, אבל האצבע שהוציא אתו – מונין לו. [וגם זה מתאים למה שכתב בתשובה, הובא למעלה, שמה שאמרו בברייתא ראשונה, שאין מוציאין שתים, ואם הוציא שתים, אין מונין לו אלא אחת, היינו במוציא אגודל ואצבע, שאין מונין אלא אצבע, ולא גודל).

31) ראה למעלה הלכה א. 32) בירושלמי (יומא פ"ב הלכה ב) אמרו שהוא מהלך לימינו של האיש הידוע, וראה להלן הלכה ו.

ד. וְלָמָּה מוֹנֶה הַמִּנְיָן שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו עַל הָאֶצְבָּעוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ, וְלֹא הָיָה מוֹנֶה עַל הָאֲנָשִׁים עַצְמָן? לְפִי שֶׁאָסוּר לִמְנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר[33], שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים.

33) שם כב: "ונמנינהו לדידהו. מסייע ליה לרבי יצחק, דאמר רבי יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב וכו' וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים".

ה. אַרְבָּעָה פְּיָסוֹת הָיוּ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם[34] בְּשַׁחֲרִית[35]. הַפַּיִס הָרִאשׁוֹן - מִי תּוֹרֵם אֶת הַמִּזְבֵּחַ[36]. הִפִּיסוּ וְזָכָה מִי שֶׁזָּכָה לִתְרֹם, וְהוּא מְסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרָכָה, וְהוּא מַעֲלֶה שְׁנֵי גְזָרֵי עֵצִים[37] לַמִּזְבֵּחַ, וְהוּא מַכְנִיס מַחְתָּה מְלֵאָה אֵשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לְמִזְבַּח הַזָּהָב לְהַקְטִיר עָלֶיהָ קְטֹרֶת[38].

34) משנה שם כב. וראה שם כה. 35) אבל בתמיד של בין הערביים לא היו מפייסין, אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית, יזכה בה בין הערביים, ראה להלן הלכה ח. 36) כלומר, מי מרים את הדשן מן המזבח (ראה למעלה פי"ב הלכה יב כיצד תורמין). וראה במשנה שם כב.

37) ברייתא שם כב. כז: כח. ומכיון שנאמר "מערכה" סתם, נראה שהכוונה לשתי המערכות: מערכה גדולה, ומערכה שניה של קטורת. וכן מפורש להלן פ"ו הלכה א.

38) דברי רבינו תמוהים, שהרי ביומא כה: כו. נחלקו רבי יהודה ורבי אליעזר בן יעקב, ר' יהודה סובר כי לא היה פייס במחתה, אלא כהן שזכה בקטורת אומר לזה שעמו, זכה עמי במחתה. ולר' אליעזר בן יעקב יש פייס במחתה, ורבינו שפוסק שמי שזוכה בתרומת הדשן – זכה במחתה, אין זה לא כמר ולא כמר (לחם־משנה). ויתכן כי מקורו של רבינו הוא בתמיד פ"ה משנה ה: "מי שזכה במחתה, נטל מחתת הכסף וכו'". ושם פ"ו משנה ב: "מי שזכה במחתה, צבר את הגחלים על גבי המזבח (=הפנימי)". וסובר רבינו, כי מי שזכה במחתה, היינו מי שזכה בתרומת הדשן, הוא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נוטל מחתת הכסף להכניס אש על המזבח הפנימי (הר המוריה). וראה למעלה פ"ג הלכה ה.

ו. הַפַּיִס הַשֵּׁנִי זוֹכִין בּוֹ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר[39] עַל סֵדֶר עֲמִידָתָן[40]. כֵּיצַד? הַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לָהֶם הַצְּבִיעוּ, וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁבְּאַרְנוּ. וְזֶה שֶׁיָּצָא בַּפַּיִס רִאשׁוֹן הוּא שׁוֹחֵט תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר. וְהַשֵּׁנִי שֶׁעוֹמֵד בְּצִדּוֹ[41] הוּא מְקַבֵּל אֶת דַּם הַתָּמִיד וְהוּא זוֹרְקוֹ[42]. וְהַשְּׁלִישִׁי הַסָּמוּךְ לַשֵּׁנִי מְדַשֵּׁן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי[43], שֶׁהוּא מִזְּבַח הַקְּטֹרֶת. וְהָרְבִיעִי שֶׁבְּצִדּוֹ מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה[44] וּמֵיטִיב אֶת הַנֵּרוֹת[45]. וְהַחֲמִישִׁי מַעֲלֶה רֹאשׁ הַתָּמִיד וְרַגְלוֹ[46] לַכֶּבֶשׁ[47]. וְהַשִּׁשִּׁי מַעֲלֶה שְׁתֵּי הַיָּדַיִם[48]. וְהַשְּׁבִיעִי מַעֲלֶה הָעֹקֶץ[49] וְהָרֶגֶל[50]. וְהַשְּׁמִינִי מַעֲלֶה הֶחָזֶה[51] וְהַגֵּרָה[52]. וְהַתְּשִׁיעִי מַעֲלֶה שְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת. וְהָעֲשִׂירִי מַעֲלֶה הַקְּרָבַיִם[53]. וְהָאַחַד עָשָׂר מַעֲלֶה סֹלֶת הַנְּסָכִים[54]. וְהַשְּׁנֵים עָשָׂר מַעֲלֶה הַחֲבִתִּין[55]. וְהַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר מַעֲלֶה הַיַּיִן שֶׁל נְסָכִים[56].

39) כהנים, משנה שם כה. וראה שם כו: שבחג זוכים בו ארבעה עשר, ובשבת חמשה עשר, ובשבת שבתוך החג – ששה עשר, וכן הוא בירושלמי יומא פ"ב הלכה ב, וראה בתוספתא שם פ"א. 40) שם כה: "דתני ר' חייא, לא לכל עבודה ועבודה מפיסין, אלא כהן שזכה בתמיד (= שחיטת התמיד), שנים עשר אחיו הכהנים נמשכים עמו". 41) [במנין הפייס מהלך לימינו, ראה למעלה הלכה ג, ובוודאי גם כאן הולך לימין]. 42) כן היא מסקנת הגמרא (יומא שם), והוכיחו זאת ממה ששנינן בתמיד פ"ד, משנה א "שחט השוחט, וקיבל המקבל ובא לו לזרוק". 43) שם במשנה, וראה למעלה פ"ג הלכה ד סדר הדישון. 44) שם במשנה, וראה למעלה פ"ג הלכה יב מהו דישון המנורה. 45) כלומר, מדליק את הנרות, ראה למעלה שם. 46) הימנית. ראה למעלה פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא, ובתמיד לא: במשנה. 47) כבש המזבח. 48) יומא ותמיד שם, וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם הלכה יב. 49) לדעת רש"י (יומא שם), והראב"ד (תמיד לג.), והמפרש (שם וכן בדף לא.). וכן כתב הכסף־משנה שם הלכה ח. ולדעת הערוך (מובא ב'תוספות יום טוב' תמיד פ"ג משנה א) הוא העצה הנזכר בויקרא (ג, ט) "לעומת העצה", ולדעת הרא"ש (שם לא:) הוא סוף השדרה הסמוך לאליה. וראה רע"ב פ"ג שם. 50) רגל שמאלית, ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, ובתמיד ויומא שם. 51) כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר (פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י). 52) גרה הוא הצוואר, ונקרא גרה כי הוא מעלה גרה בצוואר (כסף־משנה פ"ו שם הלכה ח). 53) המעיים, וראה בהלכות מעשה קרבנות שם הלכה טו, ובתמיד ויומא שם. 54) "שלאחר הקטרת אברי התמיד, מקטירין מנחתו, דהיינו סולת", ראה תמיד ויומא שם, והלכות מעשה הקרבנות שם, כמו שנאמר (במדבר כח, ה) "ועשירית האיפה סולת למנחה". 55) שכהן גדול מקריב: חצי עשרון בבוקר עם תמיד של שחר, וחצי עשרון בין הערביים עם תמיד של בין הערביים, ראה למעלה פ"ג הלכה יח, ופי"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד. ופ"ו שם הלכה טז. וראה תמיד ויומא שם. 56) ראה תמיד ויומא שם, והלכות מעשה הקרבנות שם. שנאמר (שם, שם, ז) "ונסכו (=יין) רביעית ההין לכבש האחד, בקודש הסך נסך שכר לה'".

ז. הַפַּיִס הַשְּׁלִישִׁי - אוֹמֵר לָהֶן הַמְמֻנֶּה לְכָל אַנְשֵׁי בֵּית אָב שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם: מִי שֶׁלֹּא הִקְטִיר קְטֹרֶת מִימָיו יָבוֹא וְיָפִיס[57]. וְיִתְקַבְּצוּ אֵצֶל הַמְמֻנֶּה וְיָפִיסוּ, וּמִי שֶׁיֵּצֵא בְּפַיִס זֶה רִאשׁוֹן הוּא שֶׁיִּזְכֶּה לְהַקְטִיר קְטֹרֶת.

57) ביומא כו. במשנה "הפייס השלישי, חדשים (= מי שלא הקטיר קטורת מימיו) לקטורת בואו והפיסו". וכן הוא בתמיד פ"ה משנה ב. ובגמרא יומא שם אמרו, למה הכריזו דוקא לאלו שלא הקטירו, משום שהיו הכהנים מתברכים בהקטרת הקטורת, והיו אומרים כל מי שמקטיר קטורת היה מתעשר וממונו מתרבה, למאמרו השם יתברך (דברים לג, י) ישימו קטורה באפך, וכתיב (שם, שם, יא) ברך ה' חילו וגו'. ולפיכך כל מי שהקטיר לא היו מניחין אותו להקטיר פעם שניה, שישאר זולתו מן הכהנים שלא יקטירו, ולא היו אוספים לפייס הקטורת אלא למי שלא הקטיר קטורת מימיו (פירוש המשנה ביומא שם).

ח. הַפַּיִס הָרְבִיעִי - מִתְקַבְּצִין כֻּלָּן[58] וּמְפִיסִין לֵידַע מִי מַעֲלֶה אֵיבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ[59]. הֵיפִיסוּ וְזָכָה מִי שֶׁזָּכָה[60]. תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם אֵין מְפִיסִין לוֹ פַּיִס אַחֵר, אֶלָּא כָּל כֹּהֵן שֶׁזָּכָה בַּעֲבוֹדָה מִן הָעֲבוֹדוֹת שַׁחֲרִית יִזְכֶּה בֵּין הָעַרְבַּיִם[61]; חוּץ מִן הַקְּטֹרֶת[62], שֶׁהֵן מְפִיסִין לָהּ פַּיִס אַחֵר בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְיָבוֹא כָּל מִי שֶׁלֹּא הִקְטִיר קְטֹרֶת מֵעוֹלָם מֵאַנְשֵׁי אוֹתוֹ בֵּית אָב וְיָפִיסוּ עָלֶיהָ. וְאִם כְּבָר הִקְטִירוּ כֻּלָּן מִימֵיהֶן - מְפִיסִין לָהֶן כֻּלָּן בְּשַׁחֲרִית[63] בְּפַיִס שְׁלִישִׁי, וְזֶה שֶׁזָּכָה בָּהּ שַׁחֲרִית מַקְטִירָהּ בֵּין הָעַרְבַּיִם.

58) כלומר, בניגוד לקטורת שהפיסו רק חדשים ולא ישנים, כאן הפיסו גם ישנים, שכבר העלו פעם האברים מן הכבש למזבח. וכן אמרו שם במשנה "והרביעי, חדשים עם ישנים, מי מעלה אברים מן הכבש למזבח", וכן הוא בתמיד שם. 59) ולא כדעת רבי אליעזר בן יעקב, האומר (תמיד שם) "המעלה אברים לכבש הוא המעלה אותן למזבח". וראה יומא שם בגמרא. 60) כהן אחד הוא המעלה את כל האברים מן הכבש למזבח, ראה תוספות יומא שם ד"ה דתנן. 61) דברי ר' יוחנן ביומא שם. ואע"פ ששני גזרים של שחר היו בכהן אחד, ושל בין הערביים היו בשני כהנים (ראה למעלה פ"ב הלכה ג) – כבר כתב הריטב"א שמי שזכה בהם בבוקר, אומר בערב לחבירו זכה עמי בעץ שני (כסף־משנה). 62) של בין הערבים. בגמרא יומא שם. וראה גם בפירוש המשנה לתמיד סוף פ"ו. 63) זה פשוט,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שכיון שלא שייך בזה "חדשים לקטורת באו והפיסו" וכולם שוים בזה – שוה קטורת לשאר דברים (הר המוריה).

ט. בְּשַׁבָּת, שֵׁשׁ שָׁם תְּמִידִין וּמוּסָפִין[64] וּשְׁנֵי בָּזִיכֵי לְבוֹנָה[65] - כֵּיצַד הֵם עוֹבְדִין? מְפִיסִין בַּשַּׁחַר אַנְשֵׁי אוֹתוֹ בֵּית אָב[66] שֶׁל מִשְׁמָר הַיּוֹצֵא[67], וּמַקְרִיבִין תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר וּשְׁנֵי כִּבְשֵׁי עוֹלָה שֶׁל מוּסָפִין[68]. וְכֹל שֶׁזָּכָה בַּעֲבוֹדָה מֵעבוֹדַת הַתָּמִיד שֶׁל שַׁחַר הוּא זוֹכֶה בָּהּ בִּשְׁנֵי כִּבְשֵׁי מוּסָף[69]. וְהַמִּשְׁמָר הָאַחֵר שֶׁנִּכְנָס בְּשַׁבָּת מְפִיסִין פְּיָסוֹת אֲחֵרוֹת לַתָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם[70]. וְאֵלּוּ וָאֵלּוּ חוֹלְקִין בְּלֶחֶם הַפָּנִים[71].

64) שנאמר (במדבר כח, ט־י) "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן ונסכו. עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה". 65) ראה להלן פ"ה הלכה ב. 66) נראה מדברי רבינו, שגם בשבת היה בית אב, ואם כן המשמר נחלק לשבעה בתי אב, וכן פירש"י בתענית טו: . אבל במנחות קז: מבואר שהיו רק ששה בתי אב, ובשבת היו כל בתי אב שוין. וכן הוא בירושלמי שקלים פ"ו, הלכה ד. וכן כתב רש"י בפסחים נז. (חידושים ומקורים לבעל מנ"ח). וראה תוספתא תענית פ"ב, שהובאה למעלה ה"א. 67) ראה למעלה בפ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג, כי המשמרות היו מתחלפות ביום השבת, וראה ביומא כו. כי בשבת היו מפיסין גם בשחרית וגם בערבית, כיון שהמשמרות מתחדשות, והיה פייס בבוקר, עבור אנשי בית האב מן המשמר היוצא. ובערבית, עבור אנשי בית האב מן המשמר הנכנס. 68) ברייתא בסוכה נו: "משמרה היוצאת, עושה תמיד של שחר ומוספין". 69) זה פשוט, שהרי לא מצאנו פייס בשבת אלא בתמיד של שחר ובתמיד של בין הערביים (כמבואר ביומא שם, ובירושלמי שם פ"ב ה"ב). אבל בקרבן מוסף לא מצאנו פייס, ועל־כרחינו שזה שזוכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר, זוכה בה גם בעבודת המוספין (הר המוריה). 70) לא כתב רבינו מי הקריב את שני הבזיכין, וראה להלן הלכה יא. 71) משנה בסוכה נו. וראה להלן הלכה יב כיצד חולקין.

י. וְאֵין אוֹכְלִין אֶת הַלֶּחֶם עַד שֶׁיַּקְטִירוּ שְׁנֵי בָּזִיכֵי לְבוֹנָה עַל הָאֵשׁ[72]. וְהַלְּבוֹנָה טְעוּנָה מֶלַח[73] כִּשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת[74].

72) שנאמר (ויקרא כד, ז) והיתה ללחם לאזכרה, נאמר כאן אזכרה, ונאמר אצל מנחה (שם ו, ח) אזכרה, מה אצל המנחה הקומץ מתיר את השיריים, אף לבונה מתרת את הלחם (ראה קרית ספר, למעלה פי"ט מהלכות מעשה הקרבנות הי"ד). וראה מנחות צט: במשנה: "הקטירו הבזיכים, והחלות מתחלקות לכהנים" (כסף־משנה). וכן מפורש בספרא (פ' אמור פרק יח הלכה ו) "והיתה ללחם, מלמד שהיתה מעכבת וכו' את הלחם". 73) במנחות כ. "מנין לרבות לבונה הבאה בפני עצמה ולבונה הבאה בבזיכין וכו' תלמוד־לומר (ויקרא ב, יג) על כל קרבנך תקריב מלח". וראה למעלה פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג, ובפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יד. 74) ראה בהלכות איסורי מזבח שם הלכה יא.

יא. וְאַחַר קָרְבַּן הַמּוּסָפִין מַקְטִירִין שְׁנֵי הַבְּזִיכִין[75]. וּשְׁנֵי כֹּהֲנִים מַקְרִיבִין אֶת שְׁנֵי הַבְּזִיכִין[76].

75) כאביי משמיה דגמרא, ואליבא דאבא שאול ש"מערכה גדולה קודמת למערכה שניה וכו' ומוספין לבזיכין וכו'" (יומא לג.) וכו' ישמעאל בפסחים נח. וראה להלן פ"ו הלכה יא, ש"מקטירין את שני בזיכי לבונה עם המוספין, קודם ניסוך היין של מוספין", ואם כן, הכהנים מן המשמר היוצא, שזכו בתמיד של שחר והמוספין, הם המקריבים את הבזיכין, עיין שם. 76) משנה יומא כו: ומשנה מנחות צט: וראה תוספתא מנחות פרק יא.

יב. כֵּיצַד חוֹלְקִין לֶחֶם הַפָּנִים בְּכָל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה? מִשְׁמָר הַנִּכְנָס נוֹטֵל שֵׁשׁ חַלּוֹת, וּמִשְׁמָר הַיּוֹצֵא נוֹטֵל שֵׁשׁ[77]. הַנִּכְנָסִין חוֹלְקִין בֵּינֵיהֶם בַּצָּפוֹן[78], שֶׁהֲרֵי הֵן מוּכָנִים לָעֲבוֹדָה[79], וְהַיּוֹצְאִין חוֹלְקִין בַּדָּרוֹם[80]. וּבִזְמַן שֶׁיִּהְיֶה יוֹם טוֹב שֶׁל אֶחָד מִשָּׁלֹשׁ רְגָלִים[81] בְּשַׁבָּת, וְכֵן בַּשַּׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג[82] - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת בְּשָׁוֶה בְּלֶחֶם הַפָּנִים[83]. וְכֵן אִם חָל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג בְּאֶחָד[84] בְּשַׁבָּת - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת בְּשָׁוֶה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁהוּא שַׁבָּת[85] בְּלֶחֶם הַפָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּימוּ לַעֲבוֹדָה[86]. וְכֵן אִם חָל יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת בְּשָׁוֶה בְּלֶחֶם הַפָּנִים בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת שֶׁהִיא מוֹצָאֵי הֶחָג[87]. וְדָבָר זֶה תַּקָּנָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְאַחֲרוּ הַכֹּהֲנִים בִּשְׁבִיל חִלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים; וְאִם נִתְאַחֵר אֶחָד מִבַּעֲלֵי מִשְׁמָר וְלֹא בָּא - יִמָּצֵא אַחֵר[88].

77) משנה סוכה נו. כתנא־קמא ולא כר' יהודה. וראה להלן פ"ה הלכה ב, כי לחם הפנים היו שתים עשרה חלות. ומשום ששתי המשמרות עובדים בשבת, זה תמיד של שחר וזה תמיד של בין הערביים, לכך חולקים ביניהם בלחם הפנים. 78) משנה בסוכה שם. 79) ומקום עבודתם הוא בצפון, שהרי שחיטת הקדשים היא בצפון, ראה למעלה פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג. וראה בגמרא שם נו: "הנכנסים חולקים בצפון, כדי שיראו שהן נכנסין". ובפירוש המשנה שם: "ומפני מה חולקים לחם הפנים הנכנסים בצפון העזרה, כדי שידעו כי העבודה בשבוע זה – שלהם, כי השחיטה היא בצפון". 80) שם במשנה. ובגמרא שם: והיוצאים חולקים בדרום, כדי שיראו שהן יוצאין". וברש"י (שם נו.) "כדי שיראו שהן יוצאין והולכין להן, לפיכך שינו מקומן אצל רוח שאינו עיקר". 81) פסח, או שבועות או סוכות. 82) שבת של חול המועד פסח או סוכות. 83) ולא רק אנשי המשמר של אותו שבוע, ראה משנה שם נה: וגמרא שם נו. וראה למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכות ד־ה. וכל זה אינו אלא באכילת לחם הפנים, אבל עבודת לחם הפנים היא על ידי המשמר הקבוע, ראה בהלכות כלי המקדש שם הלכה ו. 84) כן צריך

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

להיות. ובדפוסים חדשים נשמטה מילה זו בטעות. 85) משנה וגמרא שם נו. 86) שם בגמרא, וראה להלן בסוף הלכה זו. 87) משנה וגמרא שם. 88) כלומר, משום כך תיקנו שיתחלקו בלחם הפנים, כדי שהכהנים יתאחרו וישארו לעבוד גם בשבת שאחרי החג, כדי שיהיו כהנים מצויים לעבודה, ואם אחד מאנשי המשמר הנכנס יתאחר ולא יופיע, ימלא את מקומו אחד מאלו שהתעכבו בגלל לחם הפנים. והנה בגמרא שם אמרו: "יום־טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה בין לאחריה – לפניה יום טוב אחרון, לאחריה יום טוב ראשון. מאי טעמא, כיון דהני מקדמי והני מאחרי, תיקון רבנן מילתא כי היכי דניכלו בהדי הדדי". וסבור רבינו, כי לא ענו כאן על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, אלא להיפך. ואם כן, בדין יום־טוב ראשון שלאחר השבת, אמרו: "הני מקדמי", ובדין יום־טוב אחרון שלפני השבת, אמרו "הני מאחרי", ואם כן זהו פירושו: "הני מקדמי" שהם מקדימים לבוא לפני היום־טוב, ולכן זיכו אותם בלחם הפנים בשבת שלפני החג. ו"הני מאחרי" היינו ביום־טוב אחרון שלפני השבת, הם מאחרים, כלומר בני המשמר הנכנס, ותיקנו שהמשמר היוצא יתאחר, כלומר יתעכב במקדש. ולכן זיכו אותו בלחם הפנים אף לאחרי החג. ועיין ראב"ד.

יג. חָל יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק[89] בֵּין הַשַּׁבָּת וּבֵין יוֹם טוֹב, כְּגוֹן שֶׁהָיָה יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג בַּשֵּׁנִי, אוֹ יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן בַּחֲמִישִׁי, אוֹ יוֹם שֶׁל עֲצֶרֶת[90] שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשֵּׁנִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי - מִשְׁמָר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ[91] בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת נוֹטֵל עֶשֶׂר חַלּוֹת, וְזֶה הַנִּכְנָס[92] נוֹטֵל שְׁתַּיִם. שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁאַר לָהֶם לַעֲבוֹדָה הֵם לְבַדָּם אֶלָּא יוֹם אֶחָד, שֶׁהוּא עֶרֶב שַׁבָּת אוֹ אֶחָד בְּשַׁבָּת, וּמִתְעַצְּלִין וְאֵין בָּאִין מֵהֶן אֶלָּא מְעַט[93].

89) במשנה שם: "חל להיות יום אחד להפסיק בינתיים, משמר שזמנו קבוע היה נוטל עשר חלות, והמתעכב נוטל שתים". וכתב רבינו בפירוש המשנה "הוא שהיה יום־טוב הראשון של חג יום שני או יום־טוב האחרון יום חמישי, וכשאירע כן (=יום־טוב האחרון ביום חמישי) לא ישאר למשמר השני הנכנס, אלא עבודת יום אחד בלבד, ויבוא החג וישתתפו כולם בעבודה. אם יחול יום־טוב הראשון יום שני או יכנס משמר שני יום שבת אם יחול יום־טוב האחרון יום חמישי, לפי שכל יום שבת הוא היום שמתחלפין המשמרות: תצא אחת ותיכנס השנית, ומחלקין לחם הפנים, וכשיזדמן לאחת המשמרות זה המשמר שלא ישאר לו לעבוד אלא יום אחד, יתעצל בדבר ויתעכב מלבוא, ותרגום ויתמהמה (בראשית יט, טז) ויתעכב, לפיכך תיקנו לו שיקח מלחם הפנים שתי ככרות בלבד", ע"ש. "נמצא לפירוש זה, כשחל יום־טוב ביום שני בשבת שקודם יום־טוב, משמר היוצא נוטל עשר והנכנס נוטל שתים, וכשחל יום־טוב האחרון להיות בחמישי שאחר המועד, משמר הנכנס נוטל עשר והיוצא נוטל שנים" (כסף־משנה). וראה ברש"י וברא"ד שמפרשים המשנה באופן אחר. 90) להלן כתב רבינו "שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם, אלא יום אחד וכו'", וזה לא שייך בעצרת, שאינה אלא יום אחד בלבד – כיון שביום העצרת הם מתעצלים ואינם באים שם, מפני שיש אחרים, גם אחר־כך אינם באים בשביל יום אחד שנשאר, כשחל עצרת ביום חמישי, שכיון שלא באו לעצרת מתעצלים הם גם אחריה. וכמו כן כשחל עצרת בשני, מתעצלים הם ביום הראשון, מפני שאין להם אלא אותו היום לבד כי למחרת חל עצרת, ואף כי לאחר העצרת לא יתעצלו שנשארו ארבעה ימים לעבודה, מתעצלים הם ביום הראשון (לחם־משנה). 91) הוא המשמר שעבד לבדו בכל ימות השבוע. באופן שאם היה יום־טוב הראשון של חג בשני בשבת, וחולקים בשבת שלפני החג, המשמר היוצא הוא המשמר שזמנו קבוע שמקבל עשר חלות. והנכנס הוא שמקבל שתי חלות בלבד, ואם חל יום־טוב האחרון להיות בחמישי בשבת, המשמר הנכנס הוא המשמר הקבוע, המקבל עשר חלות, והמשמר היוצא הוא שמקבל שתי חלות בלבד. 92) היינו באופן שחל יום־טוב הראשון של חג להיות בשני בשבת. שהרי באופן שחל יום־טוב האחרון של חג להיות בחמישי בשבת – היוצא הוא המקבל רק שתי חלות בלבד (ראה למעלה). 93) ולפיכך אינם מקבלים אלא שתי חלות בלבד.

יד. כֹּהֵן גָּדוֹל לְעוֹלָם נוֹטֵל מִכָּל מִשְׁמָר חֲצִי הַחַלּוֹת שֶׁזָּכָה בָּהֶן[94]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו - מֶחֱצָה לְאַהֲרֹן וּמֶחֱצָה לְבָנָיו. וְאֵין כֹּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל פְּרָס[95], שֶׁאֵין זֶה כְּבוֹדוֹ[96].

94) כדעת רבי, ביומא יז: והיינו שלש חלות מזה ושלש חלות מזה. ואף כי ביומא שם אמרו, שאינו נוטל אלא חמש – אין זה אלא לר' יהודה הסובר שמשמר היוצא נוטל חמש, ומשמר הנכנס – שבע. חמש כמשמר היוצא, ושתים שכר הגפת דלתות, וכהן גדול אין לו מחצה אלא מעשר. אבל לדעת רבינו, הנכנס נוטל שש, והיוצא נוטל שש (ראה למעלה הלכה יב). 95) כלומר, חלה פרוסה (=חתוכה). 96) כאביי ביומא שם, ולא מצאנו שום חולק עליו בזה.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) תתבאר בו מצות־עשה של סידור לחם הפנים על השולחן בכל שבת.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְסַדֵּר לֶחֶם הַפָּנִים[2] בְּכָל יוֹם שַׁבָּת עַל הַשֻּׁלְחָן לִפְנֵי ה' בַּהֵיכָל[3], שֶׁנֶּאֱמַר: בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ הַכֹּהֵן[4] וְגוֹמֵר.

2) ראה 'ספר המצוות' עשה כז. 3) שמות כה, ל: "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד". ובויקרא כד, ו "ושמת וגו' על השולחן הטהור לפני ד'". וראה בפ"א מהל' בית הבחירה ה"ז. 4) במקרא אין המלה "הכהן".

ב. וְדָבָר בָּרוּר בַּתּוֹרָה שֶׁהוּא שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה חַלּוֹת, כָּל חַלָּה שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים[5]. וְעוֹרְכִין אוֹתוֹ שְׁנֵי סְדָרִים, שֵׁשׁ חַלּוֹת בְּכָל סֵדֶר[6], חַלָּה עַל גַּבֵּי חַלָּה[7], וּבֵין כָּל שְׁתֵּי חַלּוֹת שְׁלֹשָׁה קָנִים שֶׁל זָהָב[8], כְּדֵי שֶׁתְּהֵיֶה הָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ[9]. וְסוֹמֵךְ כָּל מַעֲרָכָה בִּשְׁתֵּי קְשָׁווֹת[10].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְנוֹתְנִין בְּצַד כָּל מַעֲרָכָה[11] כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קֹמֶץ לְבוֹנָה[12], שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה[13]. וּכְלִי זֶה הוּא הַנִּקְרָא בָּזָךְ. נִמְצְאוּ שְׁנֵי קֻמְצֵי לְבוֹנָה בִּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין[14]. וְשׁוּלַיִם הָיוּ לַבְּזִיכִין[15], כְּדֵי שֶׁיַּנִּיחוּם עַל הַשֻּׁלְחָן[16].

5) שנאמר (ויקרא שם, ה) "ולקחת סולת ואפית אותה שתים עשרה חלות, שני עשרונים יהיה החלה האחת". 6) שכתוב (שם, שם, ו) "ושמת אותם שתים מערכות שש המערכת על השולחן וגו'". 7) ראה מנחות צז, א. 8) שנאמר (שמות כה, כט) "ועשית קערותיו וכפותיו וקשותיו ומנקיותיו אשר יוסך בהן, זהב טהור תעשה אותם", ואמרו במנחות שם, כי "מנקיותיו" הם הקנים. "אשר יוסך בהן" שמסככין את הלחם. וראה במשנה שם צו, א. כי עשרים ושמונה קנים היו, ארבעה עשר לסדר אחד, וארבעה עשר לסדר שני. ובגמרא שם צז, א – אמרו, כי ארבע חלות צריכות שלשה קנים, העליונה אינה צריכה אלא שנים, לפי שאין עליה משאוי, התחתונה אינה צריכה כל עיקר לפי שמונחת על טהרו של שולחן, וכן כתב רבינו למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה הט"ו. ובפירוש המשנה שם, כתב: "נותנין החלה אחת על השולחן וכו' ואח"כ יהיו עליו ג' קנים ועל הקנים חלה אחרת (- שניה) ואח"כ ג' קנים ועליהן חלה שלישית, אח"כ ג' קנים ועליהן חלה רביעית, ואח"כ ג' קנים וכו' ועליהן חלה חמישית, אח"כ ב' קנים וכו' ועל שני הקנים החלה הששית". 9) כלומר, לפיכך ציוותה התורה לעשות קנים חלולים, כדי שתהיה הרוח מנשבת ולא יתעפשו החלות (שם צז.). ואף־על־פי שנעשה בו נס שהיה חם ביום סילוקו כביום סידורו (יומא כא:) – אין סומכין על הנס ('מעשה רוקח'). וראה ב'תוספות' מנחות צט, ב – ד"ה אחד. 10) יתדות זהב עומדות בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה (ראה רש"י שמות שם, ולפי "יש מחכמי ישראל" עיי"ש), שכתוב (שם) "ועשית קערותיו וכו' וקשותיו". ובגמ' שם צז, א – "קשותיו" אלו סניפים, וראה שם צו, א – במשנה "וארבעה סניפים של זהב היו שם מפוצלין מראשיהן שהיו סומכים בהם שנים לסדר זה ושנים לסדר זה", וראה למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה הי"ג. 11) כלומר, בין שני הסדרים, וכדעת רבי מאיר במשנה שם, שהיו שני טפחים ריוח באמצע (ראה להלן ה"ט), ולא על גבי המערכה ממש, וכאבא שאול שם צו, א – במשנה, שאומר שמה שכתוב "ונתת על המערכת" הכוונה סמוך למערכת, כמו שנאמר (במדבר ב, כ) "ועליו מטה מנשה", וכן דעת רבי, שם צח, א. 12) ראה שם צו, א – במשנה. וראה ב'סיפרא' אמור פי"ח ה"ז: "רבי שמעון אומר, נאמר כאן (ויקרא כד, ז) אזכרה (= "והיתה ללחם לאזכרה"), ונאמר להלן (צ"ל: למעלה) (שם ב, טז) אזכרה (= והקטיר הכהן את אזכרתה"), מה אזכרה להלן מלא הקומץ, אף כאן מלא הקומץ". 13) שם צו, א – במשנה. 14) 'סיפרא', שם. וראה גם בתוספתא מנחות פי"א. 15) כלומר, תחתית הבזיכין לא היו עגולים ככל בזיכי המקדש כי־אם היו שטוחים. ראה פסחים סד, א. 'סיפרא' שם ה"ו, ותוספתא שם. 16) ולא הניחם על גבי הלחם, משום שלא יבצעו את הלחם ('סיפרא' שם).

ג. שְׁנֵי הַסִּדָּרִים מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה[17], וּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה[18], וְהַסִּדָּרִין וְהַבְּזִיכִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה[19]. וְאֵין מְחַנְּכִין אֶת הַשֻּׁלְחָן אֶלָּא בְּלֶחֶם הַפָּנִים בְּשַׁבָּת[20]. מִיּוֹם הַשַּׁבָּת לְיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹצִיאִין אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוּא שָׁם עַל הַשֻּׁלְחָן מִשַּׁבָּת שֶׁעָבְרָה וּמְסַדְּרִין לֶחֶם אַחֵר[21]. וְזֶה שֶׁמּוֹצִיאִין הוּא שֶׁחוֹלְקִין שְׁתֵּי הַמִּשְׁמָרוֹת[22], הַנִּכְנֶסֶת וְהַיּוֹצֵאת[23], עִם כֹּהֵן גָּדוֹל[24], וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ.

17) משנה, מנחות כז, א. כלומר אם לא עשו שני הסדרים, לא קיימו מצות לחם הפנים. 18) משנה, שם. 19) משנה, שם. וב'סיפרא' שם ה"ו, וכולם נלמדו בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כד, ט), "מאשי ה' חק עולם", וכל מקום שנאמר "חוקה" הוא לעיכוב. 20) משנה, שם מט, א. ותוספתא שם פ"ז, ו'ספרי' פנחס (במדבר כח, ח). והטעם שדווקא בשבת ולא בחול הוא משום שכתוב (ויקרא שם ח) "ביום השבת יערכנו". "וענין חינוך הרגל אומר שכל דבר שיקרב על המזבח החיצון בראשונה היא עולה של שחר, וכן הלחם שנותנים על השולחן אינו אלא ביום השבת וכו' ולשון חינוך שם מושאל בדברים האלה לתחילת המעשים לפי שזה הכלי מרגילים אותו בעבודה דרך דומיא (= משל) לאדם בתחילה, שמלמדים אותו שום חכמה או שום מדה להרגיל עצמו בה עד שתהא קבועה בו" (פירוש המשנה). 21) כל זה מבואר במנחות צט, ב. ושבת קלג, ב. ותוספתא מנחות פי"א, ו'סיפרא' אמור, שם. וראה להלן ה"ד כיצד מסדרין את הלחם. 22) שם ושם. ובסוכה נו, א. ויומא יח, א. 23) ראה למעלה פ"ד ה"ט־יב. 24) ראה למעלה שם הי"ד.

ד. וְכֵיצַד מְסַדְּרִין אֶת הַלֶּחֶם?[25] אַרְבָּעָה כֹּהֲנִים נִכְנָסִים, שְׁנַיִם בְּיָדָן שְׁנֵי סִדָּרִין[26] וּשְׁנַיִם בְּיָדָם שְׁנֵי בְזִיכִין[27]. וְאַרְבָּעָה מַקְדִּימִין לִפְנֵיהֶם[28], שְׁנַיִם לִטֹּל שְׁנֵי סִדָּרִים וּשְׁנַיִם לִטֹּל שְׁנֵי בְזִיכִין שֶׁהָיוּ שָׁם עַל הַשֻּׁלְחָן[29]. הַנִּכְנָסִין עוֹמְדִין בַּצָּפוֹן[30] וּפְנֵיהֶם לַדָּרוֹם[31], וְהַיּוֹצְאִין עוֹמְדִים בַּדָּרוֹם וּפְנֵיהֶם לַצָּפוֹן. אֵלּוּ מוֹשְׁכִין[32] וְאֵלּוּ מַנִּיחִין[33], וְטִפְחוֹ שֶׁל זֶה בְּתוֹךְ טִפְחוֹ שֶׁל זֶה[34]; שֶׁנֶּאֱמַר: לְפָנַי תָּמִיד[35].

25) כל זה במשנה מנחות צט, ב. 26) שתי מערכות של לחם הפנים, שש לכל מערכת. 27) עם לבונה. 28) כלומר נוסף לארבעה הכהנים הנ"ל, מקדימים עוד ארבעה כהנים ונכנסים לפניהם. 29) משבת שעברה. 30) "דהכי שפיר מילתא, דאותן המסדרין העבודה יהיו בצפון, דקדושת צפון חמירא" (= דשחיטת קדשי קדשים בצפון)" – רש"י במשנה שם, וראה למעלה פ"ד הי"ב. 31) "וסתמא כמאן־דאמר שולחנות מזרח ומערב מונחין, ורוחבן צפון ודרום" (רש"י שם). וכן פסק רבינו למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה הי"ב. 32) את הלחם בשבת שעברה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

33) הלחם החדש. 34) כלומר, בעת ובעונה אחת, ועד שלא יגביהו המושכים מן השולחן אלו מיד מניחים אלו, שלא ישאר השולחן בלי לחם, אף לשעה קלה. 35) שם במשנה, וכדברי תנא־קמא, ולא כדברי רבי יוסי.

ה. יָצְאוּ וְנָתְנוּ אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוֹצִיאוּ עַל שֻׁלְחָן זָהָב אַחֵר שֶׁהָיָה בָּאוּלָם[36], וְהִקְטִירוּ הַבְּזִיכִין, וְאַחַר כָּךְ מְחַלְּקִין הַחַלּוֹת[37]. וְאִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת[38] - הַחַלּוֹת מִתְחַלְּקוֹת לָעֶרֶב[39].

36) שם במשנה: "שני שולחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית, אחד של שיש ואחד של זהב, על של שיש נותנים לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקודש ולא מורידין, ואחד של זהב מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד". והביא רבינו כל זה למעלה פ"ג מהל' בית הבחירה הט"ז ('חידושים ומקורים' מבעל 'מנחת חינוך'). ולא הביאו כאן, לפי שכאן מדובר במה שנעשה בשבת, ואילו הנחת הלחם על שולחן של שיש היה בערב שבת, כמפורש בתוספתא (מנחות פי"א עמ' 530 16). 37) שם במשנה: "הקטירו הבזיכים, והחלות מתחלקות לכהנים", וראה למעלה פ"ד ה"י, כי "אין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש". 38) שאי־אפשר לאכלו ביום. 39) שם במשנה, ולערב דווקא ולא למחרת, שהרי הוא נפסל בלינה, ראה רש"י שם.

ו. כֵּיצַד מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים? מֵבִיא אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים סְאִים[40] חִטִּים[41] הָרְאוּיִין לִמְנָחוֹת[42], וְשָׁפִין אוֹתָם[43] וּבוֹעֲטִין בָּהֶן[44] כִּשְׁאָר חִטֵּי מְנָחוֹת[45], וְטוֹחֲנִין אוֹתָן, וּמְנַפִּין מֵהֶן בְּאַחַת עֶשְׂרֵה נָפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים עִשָּׂרוֹן סֹלֶת[46], וְעוֹשִׂין מֵהֶם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה חַלּוֹת[47] מַצּוֹת[48]. לֹא נָפָה אוֹתָם בְּאַחַת עֶשְׂרֵה נָפָה, אוֹ שֶׁלֹּא הוֹצִיאָן מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע סְאִים, הוֹאִיל וְנַעֲשׂוּ סֹלֶת מִכָּל מָקוֹם - כְּשֵׁרוֹת[49]; לֹא נֶאֱמְרוּ הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ אֶלָּא לְמִצְוָה.

40) משנה במנחות עו, ב. ובגמרא שם, אמרו: "מאי טעמא, כיון דמחיטים אתו ומישן אתו (= מתבואה ישנה), עשרון מובחר נפק מסאה" (וראה להלן פ"ח ה"ד), הרי ארבעה ועשרים עשרונים לשתים עשרה חלות, שכל אחת היא שני עשרונים, ראה למעלה ה"ב. 41) ואף כי נאמר (ויקרא כד, ה) "ולקחת סולת" – ניקחת גם חטים, ולמדו כן (מנחות עו:) ממה שנאמר "ולקחת", "ולקחת מכל־מקום". ואע"פ ששאר המנחות אינן באות אלא סולת – בלחם הפנים, שהוא בא מעשרים וארבעה עשרונות בכל שבוע, חסה התורה על ממונם של ישראל, והתירה לקנותו כשהוא חיטים, שמחירו בזול יותר, ואילו קנו אותו סולת, היה ביוקר (גמרא, שם). 42) ראה למעלה פ"ד מהל' איסורי מזבח ה"ד. 43) "שיפה הוא גזור מן "ישופך ראש" (בראשית ג, טו), ועניינו שיכו החיטה בידים בכח עד שמעביר מעליה העפר" (פירוש המשנה, מנחות עו:). 44) "בעיטה שדורסים אותה ברגל עד שהיא נשברת" (פירוש המשנה, שם). 45) הטעונות שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה (שם עו. במשנה. וראה למעלה הל' איסורי מזבח שם ה"ה). 46) כן הוא שם במשנה: לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין וכו' והיה מנופה בי"א נפה. כלומר מנפה את הקמח עד שתהיה סולת מובחרת, וכל נפה ונפה מאלו הנפות, היתה דקה יותר מחברתה, ראה בפירוש המשנה שם. 47) ראה למעלה ה"ב. 48) כמפורש במנחות נז, א – בדברי רבי עקיבא, שממה שאמרה התורה (ויקרא ב, יא) "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ", למדו "אשר תקריבו, לרבות לחם הפנים לחימוץ", היינו שאסור להחמיצו. וראה למעלה פי"ב הי"ט. 49) כן כתב רבינו בפירוש המשנה מנחות פ"ו מ"ז. ומקור הדבר, שאפילו בפחות או יותר מעשרים וארבעה סאין – כשר, הוא בברייתא במנחות שם: "תנו רבנן, כל המנחות שריבה במדת עשרונן או שמיעט במדת עשרון – פסולות, ריבה במדת סאין או שמיעט במדת סאין שלהן – כשרות". וכ"ה בתוספתא מנחות פ"ח. אבל הדין הזה שאם לא נפה אותם באחת־עשרה נפה – כשרים, לא מצאנו מקורו. ולהלן פ"ח ה"ח, גבי עומר ושתי הלחם, לא הביא זאת. ועי' ב'תוספות יום־טוב' שם.

ז. לִישָׁתָן וַעֲרִיכָתָן - בַּחוּץ[50], וַאֲפִיָּתָן - בִּפְנִים בָּעֲזָרָה[51], כִּשְׁאָר הַמְּנָחוֹת[52]. וְלָשִׁין אוֹתָן אַחַת אַחַת[53], וְאוֹפִין אוֹתָן שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם[54].

50) כלומר, חוץ לעזרה, מנחות צה, ב – במשנה. בית היה מחוץ לעזרה המיועד לבישול המנחות, ובית פגי שמו (ראה בפירוש המשנה, מנחות פי"א מ"ב). 51) משנה, מנחות שם. וכן הוא ב'סיפרא' אמור פי"ח ה"י. וראה להלן פ"ח ה"ז. ו"הסיבה שמחמתה מותר ללוש אותם חוץ לעזרה ולא יהא מותר לאפות אלא בעזרה, לא נתבארה בגמרא" (פירוש המשנה שם, וראה ב'מעשה רוקח'). ובקושיית הגמרא (מנחות שם), כיון שאפייתם בעזרה, נתקדשו, וכיון שאפייתן בערב שבת, למה אינם פסולים בלינה? תירץ ב'אור שמח' (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג) שאין כלי שרת מקדשין שלא בזמנם, כמפורש במנחות ק, א. וה'חתם סופר' (או"ח סי' קכה) תירץ לפי דברי רבי (מנחות מח.) ששחיטת הכבשים מקדשת את הלחם, וכל זמן שלא נשחטו אין כאן אלא קדושת דמים, שאינה נפסלת בלינה. 52) כלומר, אפייתו בפנים כשאר המנחות, אבל לישתן ועריכתן אינן כשאר המנחות, שהרי שאר המנחות גם לישתן ועריכתן בפנים. ראה למעלה פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הכ"א־כג. וראה 'מעשה רוקח'. 53) משנה, מנחות צד, א. ובגמ' שם אמרו "מנא הני מילי: דתנו רבנן, שני עשרונים יהיה החלה האחת (ויקרא כד, ה), מלמד שנילושת אחת אחת". 54) שם במשנה. ובגמרא שם אמרו "ומנין שאפייתן שתים שתים, תלמוד־לומר (שם שם, ו) ושמת אותם". "שימה ראשונה שאתה עושה מהם, דהיינו בתנור, תהא בלשון אותם, שמשמע שהיה נותן שתים בשני דפוסין יחד בתנור" (רש"י שם).

ח. וּשְׁלֹשָׁה דְּפוּסִין[55] שֶׁל זָהָב[56] הָיוּ לָהֶם: אֶחָד שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ הַחַלָּה וְהִיא בָּצֵק; וְהַשֵּׁנִי שֶׁאוֹפִין אוֹתָהּ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בוֹ[57]; וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁנּוֹתְנִין אוֹתָהּ בּוֹ כְּשֶׁרוֹדֶה אוֹתָהּ מִן הַתַּנּוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְקַלְקֵל[58].

55) כלומר, שלש תבניות. ברייתא שם, ותוספתא פי"א שם, ו'סיפרא' שם ה"ב. 56) כך הוא בתורה (שמות כה, כט) שהקערות שהם הדפוסים היו של זהב, אבל רש"י בחומש (שם) כתב שהדפוסים שאופין אותו בהם היו של ברזל ('הר המוריה'). וראה 'מעשה רוקח' כאן. 57) "והוא גדול מעט מן הדפוס הראשון" ('רבינו גרשום' שם), כלומר גבוה מן הראשון, ואילו בגדלו נשמע מדברי הגמרא כי הדפוס השני היה כראשון, שאם לא כן, מה מקשה "וליהדרה לדפוס קמא". 58) שם במשנה ובגמרא. ולפי שהיא דקה, אם לא היה נותנה בדפוס, היתה מתקלקלת ('רבינו גרשום'). ומכיון שלאחר האפיה היא מתנפחת ולא יכול להחזירה לדפוס הראשון – היה צורך בדפוס שלישי, שהוא גדול יותר מהדפוסים הקודמים (שם, בגמרא).

ט. כָּל חַלָּה מֵהֶן מְרֻבַּעַת[59], שֶׁנֶּאֱמַר: לֶחֶם הַפָּנִים - שֶׁיִּהְיוּ לוֹ פָּנִים רַבִּים[60]. אֹרֶךְ כָּל חַלָּה מֵהֶן עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְרָחְבָּהּ חֲמִשָּׁה טְפָחִים[61], וְרוּמָהּ[62] שֶׁבַע אֶצְבָּעוֹת[63]. וְהַשֻּׁלְחָן אָרְכּוֹ שְׁנֵים עָשָׂר טֶפַח, וְרָחְבּוֹ שִׁשָּׁה טְפָחִים[64]. נוֹתֵן אֹרֶךְ הַחַלָּה עַל רֹחַב הַשֻּׁלְחָן[65], נִמְצֵאת הַחַלָּה יוֹצֵאת שְׁנֵי טְפָחִים מִכָּאן וּשְׁנֵי טְפָחִים מִכָּאן. וְכוֹפֵל אֶת הַיּוֹצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן, וְיִשָּׁאֵר בֵּין שְׁנֵי הַקְּצָווֹת רֶוַח בָּאֶמְצַע[66]. וְכֵן מַנִּיחַ חַלָּה עַל גַּבֵּי חַלָּה[67], עַד שֶׁעוֹרֵךְ שֵׁשׁ חַלּוֹת[68]. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּצַד הַמַּעֲרָכָה שְׁנַיָּה שֵׁשׁ חַלּוֹת.

59) כלומר, לא עגולה. אבל לא היתה מרובעת ממש, שהרי ארכה עשרה טפחים ורחבה חמשה, ראה להלן ('תוספות יום־טוב' מנחות פי"א מ"ד). ומקורו בברייתא שם צה, א: "כמין כוורת היה לה בתנור, ודומה כמין טבלא מרובעת". ומפשטות הלשון משמע שהיא מרובעת גם למטה. ולא כרבי יוחנן (שם צד:) שאמר שהיתה כמין ספינה, שצרה למטה ורחבה למעלה, אלא כרבי חנינא (שם) שהיה קשיש מרבי יוחנן (כסף־משנה). 60) במשנה, שם צו, א: "לחם פנים, שיהא לו פנים". ובפירוש המשנה שם: "שיהיו לו פנים הרבה". 61) במשנה שם לדברי הכל, ולא נחלקו שם אלא במידת השולחן. 62) גבוהה. 63) כן פירש רבינו מה ששנינו שם במשנה "וקרנותיו שבע אצבעות", כלומר גבוהה שבע אצבעות (כסף־משנה). ורש"י שם פירש באופן אחר. והעיר הרש"ש שם ממה שאמרו בפסחים לו, א – שלחם הפנים היה עוביו (=גובהו) טפח, וטפח אינו אלא ארבע אצבעות באגודל ושש אצבעות בזרת (מנחות מא:). ואפשר שהכוונה לטפח שוחק שהוא גדול מטפח עצב. (ויתכן כי הסוגיא בפסחים היא לדעת בן זומא (מנחות, שם) שאמר "לחם פנים" – "שיהא לו פנים", וכוונתו לחלוק על מה שאמר תנא־קמא שגבהו שבע אצבעות, ועל זה אמר שיהיו לו פנים ואין פנים פחותים מטפח (סוכה ה:), ורבינו פסק כתנא־קמא. או אולי כוונת רבינו כאן לאחר האפיה, שאז היה גבהו שבע אצבעות, ובפסחים שם – היינו לפני האפיה. וראה ב'מעשה רוקח'). 64) כרבי מאיר במנחות צו, א. שמה שנאמר (שמות כה, חג) "ועשית שולחן עצי שטים, אמתיים ארכו ואמה רחבו", הוא באמה בת ששה טפחים ולא כרבי יהודה (שם) שאמר שהכוונה לאמה בת חמשה טפחים, והלכה כמותו משום שגם אבא שאול (שם במשנה) סובר כן, ראה למעלה ה"ב (כסף־משנה). 65) שם במשנה. ומשום שאורך החלה כמעט כאורך השולחן, ורחבו כמעט כרוחב השולחן, ומכיון שהיו שתי מערכות לא היה אפשר להניחם כי־אם אורך החלה לרוחב השולחן ('קרית ספר' בשם הרב דוראן ז"ל). 66) כלומר, אחר שהוא כופל את הטפחים מכאן ומכאן, נשאר ריוח בין שני הכפלים (והוא כמין כ"ף כ). וראה במשנה, שם: "כופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן, וטפחיים ריוח באמצע", ופירשו רש"י ו'רבינו גרשום' כי היו טפחיים ריוח בין שני הסדרים, שהרי אורך השולחן שנים עשר טפחים, ורוחב החלה חמשה טפחים, ובשני הסדרים יחד היו עשרה טפחים, הרי שנשאר ריוח של שני טפחים בין שני הסדרים, אבל מדברי רבינו נראה שלא גרס "וטפחיים ריוח באמצע" כי־אם "וריוח באמצע". והיינו ריוח שבין הכפלים. 67) ראה למעלה ה"ב. 68) ראה למעלה, שם.

י. אֵין אֲפִיַּת לֶחֶם הַפָּנִים דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת[69] וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב[70]; אֶלָּא בְּעֶרֶב שַׁבָּת אוֹפִין אוֹתָן, וְעוֹרְכִין אוֹתָן לְמָחָר[71]. וְאִם חָלוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִהְיוֹת בַּחֲמִישִׁי וּבְעֶרֶב שַׁבָּת[72] - אוֹפִין אוֹתָן מִיּוֹם רְבִיעִי[73].

69) משנה, שם צה, ב. 70) כלומר, אם חל יו"ט ביום ו', אין אופין אותן ביום־טוב אלא בערב יום־טוב (שם ק: במשנה), שאין אופין ומבשלים ביום־טוב אלא מה שאוכל באותו היום בלבד (פירוש המשנה, שם). 71) יש להשלים כאן: ואם חל יום טוב בערב שבת – אופין אותו בערב יום־טוב. וכן הוא במשנה, שם. 72) כגון שלא באו עדים ביום שלשים של אלול, שנוהגים באותו יום קודש ולמחר קודש (פ"ה מהל' קידוש החודש ה"ח). 73) שם במשנה.

יא. לֹא סִדּוּר הַקָּנִים[74] וְלֹא נְטִילָתָן דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת[75]; אֶלָּא מֵעֶרֶב שַׁבָּת נִכְנָס וְשׁוֹמְטָן וְנוֹתְנָן לְאֹרֶךְ הַשֻּׁלְחָן[76], וּבְאֶחָד בְּשַׁבָּת[77] נִכְנָס וּמַכְנִיס אֶת הַקָּנִים בֵּין הַחַלּוֹת.

74) ראה למעלה ה"ב, כי בין כל שתי חלות היו שלושה קנים של זהב כדי שתהיה הרוח מנשבת בו. 75) משנה, שם צו, א. ואף־על־פי שהתורה אמרה לתת הקנים בין החלות – אינם דוחים את השבת, שכשם שאמר רבי עקיבא "כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת" – כמו כן מלאכה שאפשר בלעדה, אינה דוחה את השבת, והרי סידור הקנים הוא כדי שתהא הרוח מנשבת ביניהם ולא יתעפשו החלות, ובשיעור הזמן הזה של יום השבת, אין חשש לכך (גמרא שם צז.). וראה רש"י שם ד"ה אמאי לא דחי שבת, שכתב כי איסור זה הוא מחמת שנראה כבונה וסותר, וה'תוספות' שם ד"ה לא, כתבו שאינו אלא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

משום טלטול מוקצה, והוא מן השבותים שגזרו עליהם במקדש, עיי"ש. וב'סיפרא' (אמור פי"ח ה"ח) הסמיכו זאת לפסוק "יערכנו", ודרשו: יערכנו, אין עורך עמו קנים בשבת. וראה ב'תפארת ישראל' פי"א שם מ"ו אות מא, ובגליון הרמב"ם להגאון רבי עקיבא איגר. 76) כן הוא במשנה, שם. והיינו בין שני הסדרים. ראה למעלה ה"ט וה"ב. וה'תוספות' שם צז, א – ד"ה לאורכו, כתבו כי לא על השולחן ממש היה מניחו אלא על הרצפה לאורך השולחן. וראה 'תוספות יום־טוב' שם. 77) בגמ' שם צז, א – איתא "במוצאי שבת", ובתוספתא מנחות פי"א – איתא "אחר שבת", וצריך לומר שכן גם כוונת רבינו: אור ליום אחד בשבת ('הר המוריה').

יב. סִדֵּר[78] הַלֶּחֶם בְּשַׁבָּת כְּמִצְוָתוֹ, וְלֹא הִנִּיחַ עִמּוֹ בָּזִיכֵי לְבוֹנָה עַד לְמָחָר[79], וְלַשַּׁבָּת הַבָּאָה הִקְטִיר הַבָּזִיכִין[80] - נִפְסַל הַלֶּחֶם[81] וְאֵינוֹ קָדוֹשׁ[82]. וְכֵן אִם סִדֵּר הַלֶּחֶם וְהַבָּזִיכִין בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת[83] וְהִקְטִיר הַבָּזִיכִין לְאַחַר שַׁבָּת הַבָּאָה - הַלֶּחֶם אֵינוֹ קָדוֹשׁ וְנִפְסָל. אֲבָל אִם הִקְטִיר הַבָּזִיכִין בְּשַׁבָּת[84] - [לֹא][85] נִפְסַל הַלֶּחֶם[86].

78) משנה, מנחות ק, א – בבבא ראשונה. 79) כלומר, סידר רק את הלחם כמצוותו אבל לא סידר את הבזיכין כמצוותם בשבת (ראה למעלה ה"ד), אלא סידרם לאחר השבת. 80) והרי היו הבזיכין מונחים על השולחן פחות משבעה ימים. 81) לפי שלא קרב המתיר כמצוותו. וכאן לא מועיל להניח עד השבת הבאה, כיון שהלחם הונח כדין ושהה על השולחן כמצוותו (רש"י שם). 82) ואין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא, ראה שם במשנה. אבל ראה רש"י שם שמפרש כי הלחם הוא קדוש, ומה שאין חייבין עליהן משום פיגול (אם הקטירן על־מנת לאכול מן הלחם למחר) שלא קרב המתיר כמצוותו. ומה שלא חל נותר על הלחם, משום שהלחם אינו ראוי לאכילה. וכמו כן אינו חייב הטמא שאכלו, משום שרק הניתר לטהורים חייבים עליו משום טומאה, ואילו לחם זה לא ניתר לטהורים. 83) נראה שכן גרס רבינו בבבא השניה, שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין (בשבת) (באחד בשבת) והקטיר את הבזיכין לאחר שבת – פסול" ('תוספות יום־טוב' שם). ועי' בפירוש המשנה, שם. 84) כלומר בשבת שניה, שעכשיו עבר עליהם הזמן הצריך להם, דהיינו משבת לשבת (לחם־משנה). 85) כן הוא בספר ישן (כסף־משנה) ובכתב־יד קדמון ('מעשה רוקח'). 86) שהרי עבר עליהם הזמן הצריך להם, כנ"ל.

יג. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה[87] בְּלֶחֶם וּבָזִיכִין שֶׁסִּדְּרָן לְאַחַר הַשַּׁבָּת? יַנִּיחֵם[88] שָׁם עַל הַשֻּׁלְחָן עַד שֶׁיַּעֲבֹר עֲלֵיהֶן יוֹם הַשַּׁבָּת וְהֵן מְסֻדָּרִין, וְאַחַר כָּךְ יַקְטִיר הַבָּזִיכִין לַשַּׁבָּת הַבָּאָה אַחַר הַשַּׁבָּת שֶׁעָבְרָה עֲלֵיהֶן וְהֵן מְסֻדָּרִין. שֶׁאִפְלוּ נִשְׁאַר הַלֶּחֶם עִם הַבָּזִיכִין עַל הַשֻּׁלְחָן כַּמָּה שַׁבָּתוֹת[89] - אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

87) כלומר, מה שכתבנו למעלה "שלא נפסל הלחם", אין זה דין של דיעבד בלבד, אלא גם לכתחילה עושה כן (לחם־משנה). 88) בבא שלישית במשנה שם, וכנוסחת כמה מקורות (ראה שנויי נוסחאות שם) שלא גרסו שם "פסול". 89) במשנה שם: "ימים רבים". אבל כן נראה בזבחים פז, א. כי אין לינה פוסלת בראשו של שולחן, כשם שלא פסלה בראשו של מזבח (לחם־משנה).

יד. סִדֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבָּזִיכִין בְּשַׁבָּת כְּמִצְוָתָן, וְהִקְטִיר אֶת הַבָּזִיכִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת, בֵּין לְאַחַר שַׁבָּת זוֹ בֵּין לְאַחַר שַׁבָּת אַחֶרֶת הַבָּאָה - נִפְסַל הַלֶּחֶם. וְהֲרֵי הוּא כְּקָדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ, שֶׁחַיָּבִין עֲלֵיהֶן[90] מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[91].

90) תוספתא מנחות סוף פי"א ('תוספות יום־טוב'). ואין לזה סתירה מן הבבא השניה במשנה שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין בשבת, והקטיר את הבזיכין לאחר שבת – פסול, ואין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא", שהרי רבינו גרס שם: "סידר את הלחם ואת הבזיכין באחד בשבת", ראה למעלה הי"ב. ובעל 'חזון איש' כתב שצריך להגיה "שאין חייבין עליהן", שהרי "כל שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פיגול או משום נותר או משום טמא עד שיקרבו מתיריו כהלכתן" (פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הט"ז). 91) בהל' פסולי המוקדשין, שם.

טו. נִפְרְסָה[92] חַלָּה אַחַת מִן הַלֶּחֶם: אִם עַד שֶׁלֹּא הֵסִיר הַלֶּחֶם מֵעַל הַשֻּׁלְחָן נִפְרְסָה - הַלֶּחֶם פָּסוּל[93], וְאֵינוֹ מַקְטִיר עָלָיו אֶת הַבָּזִיכִין[94]; וְאִם אַחַר שֶׁהֵסִיר הַלֶּחֶם נִפְרְסָה - הַלֶּחֶם פָּסוּל, וּמַקְטִיר עָלָיו אֶת הַבָּזִיכִין[95].

92) נחסרה. 93) ברייתא מנחות ח, א. ט, ב. ותוספתא שם פי"א. ולמדו זאת (שם יב:) ממה שנאמר (ויקרא כד, ט) "קודש קדשים הוא", כלל את שתים־עשרה החלות בלשון יחיד "הוא", לומר לך שצריך שכולן תהיינה שלימות. ואם לאו – פסולות. 94) דהויא לה כמנחה שחסרה קודם קמיצה, שנאמר בה (שם ב, ט) "מן המנחה", פרט לשחסרה קודם קמיצה (שם ט:), ראה 'קרית ספר' כאן. ואם כי במנחה שחסרה קודם קמיצה מביא מתוך ביתו וימלאנה (ראה להלן פי"א מהל' פסולי המוקדשין הט"ז) – בלחם הפנים אינו יכול להביא מתוך ביתו, שהרי צריך שיהא הלחם על השולחן מהשבת שעברה, וראה ב'שיטת מקובצת' שם ח, א – אות א. 95) ברייתא ותוספתא שם. ומשום שזה דומה לשיריים של מנחה שחסרו בין קמיצה להקטרה, שמקטיר קומץ עלייהו ושיריים אסורים באכילה (שם בגמרא, וראה 'קרית ספר' כאן). וראה בתוספתא שם, שאם הוקטרו הבזיכים ואחר־כך נפרס הלחם – הלחם כשר.

טז. הִגִּיעַ זְמַן הַלֶּחֶם לַהֲסִירוֹ - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהֶסִירוֹ[96], וְאִם נִפְרַס הַלֶּחֶם - מַקְטִיר הַבָּזִיכִין וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵק הַמַּעֲרָכָה. נִטְמָא אֶחָד מִן הַסִּדְרִין[97], בֵּין לִפְנֵי הַקְטָרָה בֵּין לְאַחַר הַקְטָרָה, אוֹ שֶׁנִּטְמָא אֶחָד מִן הַבָּזִיכִין[98] - הַטָּמֵא בְּטֻמְאָתוֹ וְהַטָּהוֹר בְּטָהֳרָתוֹ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

96) שם בגמרא: "אמר רבי אליעזר, לא פרקה ממש אלא כיון שהגיע זמנם לפרק אע"פ שלא פירקה, כמי שפירקה דמיא". 97) משנה, מנחות יד, ב – כחכמים ולא כרבי יהודה. 98) ברייתא שם טו, א. כחכמים ולא כרבי יהודה.

~ יום שני ו' אלול ~

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבאר בו סדר העבודות התמידיות בכל יום, ועל מה היו אומרים שירה.

א. סֵדֶר עֲבוֹדוֹת הַתְּמִידוֹת בְּכָל יוֹם כָּךְ הוּא: סָמוּךְ לַעֲלוֹת הַשַּׁחַר[2] יָבוֹא הַמְמֻנֶּה שֶׁעַל הַפְּיָסוֹת[3] וְיַקִּישׁ עַל הָעֲזָרָה[4] וּפוֹתְחִין לוֹ[5]. וּמְבַלְּשִׁין אֶת כָּל הָעֲזָרָה[6]. וּמַעֲמִידִין עוֹשֵׂי חֲבִתִּין[7] לַעֲשׂוֹת הַחֲבִתִּין. וְכָל הַכֹּהֲנִים שֶׁשָּׁם כְּבָר טָבְלוּ קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא הַמְמֻנֶּה וְלָבְשׁוּ בִּגְדֵי כְּהֻנָּה, וְיָבוֹאוּ וְיַעַמְדוּ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית[8] וְיָפִיסוּ פַּיִס רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי[9] וְיִזְכֶּה כָּל אֶחָד בְּמְלַאכְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וּמַתְחִיל זֶה שֶׁזָּכָה בִּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן[10] וְתוֹרֵם עַל הַסִּדֶּר שֶׁאָמַרְנוּ, וְאַחַר כָּךְ מְסַדֵּר מַעֲרָכָה גְּדוֹלָה[11], וְאַחַר כָּךְ מְסַדֵּר מַעֲרָכָה שְׁנִיָּה[12], וְאַחַר כָּךְ מַעֲלֶה שְׁנֵי גְּזֵרֵי עֵצִים וּמַנִּיחָן עַל מַעֲרָכָה גְּדוֹלָה לְהַרְבּוֹת הָאֵשׁ. וְאַחַר כָּךְ נִכְנָסִין לְלִשְׁכַּת הַכֵּלִים[13] וּמוֹצִיאִין כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת הַצְּרִיכִין לָהֶן כָּל הַיּוֹם[14]. וּמַשְׁקִין אֶת הַתָּמִיד מַיִם[15], וְזֶה שֶׁזָּכָה בִּשְׁחִיטָתוֹ מוֹשְׁכוֹ לְבֵית הַמִּטְבָּחַיִם, וְהוֹלְכִין אַחֲרָיו הַכֹּהֲנִים שֶׁזָּכוּ לְהַעֲלוֹת הָאֵיבָרִים[16], וְשׁוֹהִין שָׁם עַד שֶׁפּוֹתְחִין שַׁעַר הַהֵיכָל הַגָּדוֹל[17], וּבִשְׁעַת פְּתִיחַת הַשַּׁעַר שׁוֹחֲטִין אֶת הַתָּמִיד[18]. וְאַחַר כָּךְ נִכְנָסִין לַהֵיכָל שְׁנֵי כֹּהֲנִים[19]: הָאֶחָד שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וְהַשֵּׁנִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה.

2) ראה משנה תמיד כו. "וכי באיזה שעה בא הממונה לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מאחריו", ובפירוש המשנה שם: "וקריאת הגבר וכו' שהיה מכריז במקדש בעלות השחר רוצה לומר קרוב לעלות השחר". 3) למעלה בהלכות בית הבחירה שם כתב רבינו: "יבוא הממונה של מקדש". 4) שם במשנה "הממונה בא ודפק עליהן", ובפירוש המשנה שם: "ולשון דופק מורה על המקיש בפתח בנחת, כמו קול דודי דופק" (שיר השירים ה, ב), וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם כי "היה דופק על הכהנים שבבית המוקד", וכן נשמע מדברי המשנה שם כח. "ומשום שחציו של בית המוקד היה בנוי בקדש, לכך קורא לו רבינו, עזרה". 5) שם במשנה. וראה שם כח. במשנה ולמעלה בהלכות בית הבחירה שם, כי אחרי שפתחו לו הכהנים את בית המוקד היה נוטל את המפתח ופתח את הפשפש (=השער הקטן) שהיה אצל השער הגדול שבין בית המוקד לעזרה ונכנס לשם. 6) בודקין את העזרה. ראה במשנה שם ובהלכות בית הבחירה שם, כי אחר הממונה היו נכנסים הכהנים ושתי אבוקות של אור בידם ונחלקו לשתי כתות, כת אחת הולכת למזרח וכת אחת הולכת למערב, והיו בודקים את כל העזרה עד שמגיעים למקום בית עושי חביתין, לראות אם ימצאו כלי המקדש במקומם, ושיהיו שמורים יפה. 7) כלומר, חביתי כהן גדול, ראה פירוש המשנה שם. ואמרו (תמיד כח:) כי עשייה זו אינה ההקטרה, שהרי היא הייתה אחר תמיד של שחר, אלא הכנת החמין לרבוכה ועל הכנה זו לא היה פייס. 8) וזה היה אחר שיעלה עמוד השחר, שאף על פי שהממונה היה בא קודם עלות השחר, עד שנכנסו כולם ובדקו ובאו ללשכת הגזית, כבר עלה השחר. 9) נראה מכאן כי הפיס הראשון והשני היו תכופים זה לזה, וזה תמוה שהרי במשנה (יומא כב.) ובגמרא שם כד: מבואר כי הייתה שהות והפסק בין כל פיס ופיס. 10) מעל המזבח החיצוני. 11) כי "מי שזכה לתרום הוא מסדר את המערכה והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת". 12) ויש אומרים כי היה מסדר גם מערכה שלישית לקיום האש. 13) לפי סדר המשנה היה כאן הפיס השני, אבל כבר כתבנו למעלה, בהלכה זו, כי לדעת רבינו היה הפיס השני מיד אחרי הפיס הראשון. ולשכת הכלים לא מבואר במשנה (וכמו כן בדברי רבינו בהלכות בית הבחירה) היכן מקומה, וכמו כן לא נזכרת במסכת מדות, וראה ירושלמי שקלים פרק ה הלכה ד כי שתי לשכות היו במקדש אחת לשכת חשאין ואחת לשכת הכלים, וראה פירוש הראב"ד תמיד שם שכתב וזה לשונו "ולא ידענא אי דווקא במקדש קאמר כגון סניף למקדש או בעזרה וכדאמר בעלמא אין שבות במקדש דהיינו נמי העזרה וכו'". 14) במשנה תמיד שם: "נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב", ורבינו בפירוש המשנה שם כתב: "מנין זה אפשר שהוא כנגד מה שצריכין לעבודת היום מן הכלים, ובגמרא חגיגה ירושלמי אמרו כנגד תשעים ושלוש אזכרות שכתוב בפרשת חגי זכריה ומלאכי". 15) תמיד שם במשנה, כדי שיהא נוח להפשט. 16) שם במשנה. כדי שיאחזו את התמיד בשעת השחיטה שהרי "לא היו כופתין את הטלה אלא עוקדין אותו, מי שזכו באברים אוחזין בו". 17) כלומר השער הגדול של ההיכל. 18) תמיד שם במשנה: "לא היה השוחט עד ששומע שער הגדול שנפתח". 19) הם שפתחו את השער הגדול שבהיכל.

ב. וְהַמְדַשֵּׁן אֶת הַמִּזְבֵּחַ מְדַשְּׁנוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהַשּׁוֹחֵט שׁוֹחֵט אֶת הַתָּמִיד. וְאַחַר כָּךְ זוֹרֵק הַדָּם[20] זֶה שֶׁקִּבְּלוֹ.

20) כחכמים הסוברים שבקטורת הוא מפסיק בין חמש נרות לשתי נרות, ולא כאבא שאול האומר (שם לג.) שבשחיטת התמיד ובזריקתו הוא מפסיק ביניהם.

ג. וְאַחַר שֶׁזּוֹרְקִין אֶת הַדָּם מֵטִיב[21] זֶה שֶׁבַּהֵיכָל חָמֵשׁ נֵרוֹת, וְיוֹצְאִין שְׁנֵיהֶן מִן הַהֵיכָל[22]. וְאֵלּוּ שֶׁבְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם מַפְשִׁיטִין וּמְנַתְּחִין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד[23] מַעֲלֶה אֵבֶר שֶׁזָּכָה בּוֹ לַכֶּבֶשׁ. וְנוֹתְנִין הָאֵיבָרִים מְחֻצִּי כֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה בְּמַעֲרָבוֹ. וְשֶׁל מוּסָפִין הָיוּ נוֹתְנִין אוֹתָן מֵחֲצִי כֶּבֶשׁ וּלְמַטָּה בְּמִזְרָחוֹ. וְשֶׁל

רָאשֵׁי חֳדָשִׁים[24] נוֹתְנִין עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמַעְלָה בֵּין קֶרֶן לְקֶרֶן בִּמְקוֹם הִלּוּף רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים[25], כְּדֵי לְפַרְסְמוֹ שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ[26]. וּמוֹלְחִין שָׁם אֶת הָאֵיבָרִים. וְזוֹרְקִין מֶלַח עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ, אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחֲלִיק וְיִפְּלוּ הַכֹּהֲנִים שָׁם[27] בְּעֵת הֲלִיכָתָן בָּעֲצִים לַמַּעֲרָכָה[28]. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמֶּלַח חוֹצֵץ בֵּין רַגְלֵיהֶם וּבֵין הַכֶּבֶשׁ, הוֹאִיל וְאֵין הַהוֹלָכָה הַזֹּאת[29] עֲבוֹדָה - אֵינָן חוֹשְׁשִׁין.

21) כלומר, מדליק. 22) שהרי גמרו עבודתם. 23) מאלו שזכו בפיס. 24) כלומר מוספי ראשי חדשים. 25) שקלים שם: "של ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח מלמעלן", ובירושלמי שם: "איזהו כרכוב המזבח אמה בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי הכהנים". 26) ירושלמי שקלים שם וכן בבלי סוכה נה. "אמר ר' יוחנן כדי לידע שהוקבע ראש חודש בזמנו". ומפרש רש"י סוכה שם "לכך סודרין אותן למעלה משאר אברים להראות שהן חשובין ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו". 27) משנה עירובין קד. "בוזקין מלח על גבי כבש (בשבת) בשביל שלא יחליקו". ומפרש רש"י: "מפזרין ומכתתין על הכבש מפני שחלק הוא וכשהגשמים נופלין עליו הוא מחליק". 28) כן הוא בגמרא שם כי דברי המשנה הנ"ל אינם אלא בעת הולכת עצים למערכה, שאין זו עבודה, אבל בשעת הולכת האברים, שהיא עבודה, המלח חוצץ בין רגלי הכהנים לכבש. 29) של העצים.

ד. וְאַחַר שֶׁמַּעֲלִין הָאֵיבָרִים לַכֶּבֶשׁ מִתְכַּנְּסִין כֻּלָּן לְלִשְׁכַּת הַגָּזִית[30], וְהַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לָהֶם: בָּרְכוּ בְּרָכָה אַחַת. וְהֵן פּוֹתְחִין וְקוֹרִין אַהֲבַת עוֹלָם, וַעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת[31], וּשְׁמַע, וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ[32], וַיֹּאמֶר, וֶאֱמֶת וְיַצִּיב[33], וּרְצֵה, וְשִׂים שָׁלוֹם[34]. וּבְשַׁבָּת[35] מוֹסִיפִין בְּרָכָה אַחַת, וְהִיא שֶׁיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי מִשְׁמָר הַיּוֹצֵא לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר הַנִּכְנָס: מִי שֶׁשִּׁכֵּן אֶת שְׁמוֹ בַּבַּיִת הַזֶּה יַשְׁכִּין בֵּינֵיכֶם אַהֲבָה אַחֲוָה שָׁלוֹם וְרֵעוּת[36]. וְאַחַר כָּךְ מְפִיסִין פַּיִס שְׁלִישִׁי[37] וּרְבִיעִי[38], וְזוֹכֶה בַּקְּטֹרֶת מִי שֶׁזּוֹכֶה, וְנִכְנָס וּמַקְטִיר. וְאַחַר כָּךְ נִכְנָס זֶה שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה וּמֵטִיב שְׁתֵּי הַנֵּרוֹת[39]. וְיוֹצֵא זֶה שֶׁהִקְטִיר עִם מְדַשֵּׁן הַמְּנוֹרָה, וְעוֹמֵד עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם הוּא וְאָחָיו הַכֹּהֲנִים[40].

~ נקודות משיחות קודש ~

"...וְזוֹכֶה בַּקְּטֹרֶת מִי שֶׁזּוֹכֶה, וְנִכְנָס וּמַקְטִיר. וְאַחַר כָּךְ נִכְנָס זֶה שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה וּמֵטִיב שְׁתֵּי הַנֵּרוֹת".

וצריך להבין: מדבריו עולה שפסק כדעת חכמים שהקטורת קודמת להטבת שתי נרות, ולא כדעת אבא שאול משמיה דאביי, שדם התמיד קודם להטבת שתי נרות, וא"כ מדוע בתפילת הבוקר נסדרה הברייתא ד"אביי הוה מסדר סדר המערכה... אליבא דאבא שאול", הרי אין הלכה כמותו.

וכתב ה'בית יוסף' שאע"פ שהרמב"ם פסק כחכמים דפליגי אאבא שאול... וכן נראה דעת הסמ"ג... מאחר שמצאו העולם שאביי סידר הסדר אליבא דאבא שאול, משמע דסבירא לי' דהכי הלכתא, ולכן לא רצו לשנות הסדר ההוא. וצריך להבין, הרי גם הרמב"ם והסמ"ג ידעו שאביי סידר הסדר אליבא דאבא שאול, ואעפ"כ פסקו כחכמים, ומה חידוש מצאו העולם שאביי סידר סדר המערכה כאבא שאול. ועוד קשה שבסדר העבודה דיוה"כ נסדר הסדר שלא כאבא שאול, שהרי אנו אומרים "לפנים יכנס להטיב חמש נרות ולהקטיר קטורת הבוקר ולהטיב את שתי הנרות".

והביאור בזה: שייכות הקטורת והדלקת הנרות היא שהקטורת פועלת חיבור וקישור לקב"ה עוד יותר מקרבן (לשון קירוב), עד שנעשים מציאות אחת "בחד קטירא אתקטרנא". ומזה מובן שעיקר עניינו של המשכן – 'השראת השכינה' – נעשה על־ידי הקטורת. כמו־כן אחד עשר סממני הקטורת מרמזים על "אחד עשר יום מחורב", למעלה מעשרת הדברות שניתנו בחורב – עצמותו ומהותו ית' שלמעלה מעשר ספירות, ודוגמתו בנשמה שהיא בחינת יחידה שבנפש.

הנרות הם נשמות ישראל "נר ה' נשמת אדם", שהטבתן והדלקתן היא על־ידי התורה והמצוות – "נר מצוה ותורה אור". ובנוסף לזה על־ידי הדלקת הנרות נמשך ומתגלה אור הקדושה גם בעולם.

וזה שכתב ה'בית יוסף' "מצאו העולם" – 'עולם' מלשון העלם – היינו שבזמן החושך וההעלם שבזמן הגלות, אין אפשרות שהעניין הנעלה של הקטורת יאיר בגילוי בנשמות ישראל, ולכן סידר אבא שאול את הסדר באופן כזה שהקטרת הקטורת היא עבודה בפני־עצמה ולא בתוך הנרות. אבל ביוה"כ שבו מאירה עצם נפשו של יהודי, מתגלה ומאיר גם עניין הקטורת בנשמות ישראל.

(על־פי "יין מלכות' ספר עבודה, סימן מה,
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

30) משנה תמיד פרק ד (לא:) "ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע", וברש"י שם: "והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שום הקטר ויעלה קרבנם לריח ניחוח". 31) שם במשנה. "ולפי שהם עיקר הדת וראשיתו". 32) שם במשנה. ואף על פי שלא הגיע זמן קריאת שמע (כמו שאמרו ביומא לז: הקורא שמע עם אנשי משמר לא יצא, מפני שאנשי משמר משכימין), מקדימים הכהנים, שהעבודה מוטלת עליהם, לקרותה קודם היום, שמא תימשך עליהן העבודה ויימנעו לקרות. 33) כלומר פרשת הציצית. 34) שם במשנה: "ברכו את העם שלוש ברכות אמת ויציב

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ועבודה וברכת כהנים", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם כי ברכת כהנים הכוונה לברכת "שים שלום", ולפי שכולן (=אמת ויציב, רצה ושים שלום) תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם, אבל ברכת כהנים הידועה והוא "יברכך ה'", לא הייתה בלשכת הגזית, אלא על מעלות האולם אחר גמר העבודה. 35) שאז מתחלפין המשמרות. 36) שם במשנה: "ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא", ובברכות יב. אמרו: "מאי ברכה אחת? אמר רבי חלבו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחווה ושלום וריעות". 37) מי מקטיר הקטורת. 38) מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. 39) כרבנן (יומא יד:) שמקטיר קטורת ואחר כך מטיב שתי נרות, ולא כאבא שאול (שם לג.) שהטבת שתי נרות קודמת לקטורת. 40) תמיד פרק ז משנה ב: "באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים".

ה. כְּשֶׁיַּגִּיעַ בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ[41], נָטַל אֶחָד הַמַּגְרֵפָה וּזְרָקָהּ בֵּין הָאוּלָם לַמִּזְבֵּחַ[42], וְהָיָה לָהּ קוֹל גָּדוֹל[43]. וּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת בָּהֶן: הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁאֶחָיו הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לְהִשְׁתַּחֲוֹות וְהוּא רָץ וּבָא[44]. וּבֶן לֵוִי הַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁאֶחָיו הַלְוִיִּם נִכְנָסִין לְדַבֵּר בְּשִׁיר וְהוּא רָץ וּבָא[45]. וְרֹאשׁ הַמַּעֲמָד, כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלָהּ, הָיָה מַעֲמִיד אֶת הַטְּמֵאִים[46] עַל שַׁעַר הַמִּזְרָח[47], מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד, שֶׁיִּדְּעוּ הַכֹּל שֶׁעֲדַיִן לֹא הֵבִיאוּ כַּפָּרָתָן[48]. וְאַחַר כָּךְ מַעֲלֶה זֶה שֶׁזָּכָה בָּאֵיבָרִים אֶת הָאֵיבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ[49]. וְאַחַר שֶׁמַּעֲלִין אֶת הָאֵיבָרִים, מַתְחִילִין אֵלּוּ שֶׁעַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם[50] וּמְבָרְכִין בִּרְכַּת כֹּהֲנִים[51] בְּרָכָה אַחַת בַּשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּמְקוֹמָהּ[52]. וְאַחַר כָּךְ מַעֲלִין סֹלֶת הַנְּסָכִים[53]. וְאַחַר הַסֹּלֶת מַקְטִיר הַחֲבִתִּין. וְאַחַר הַחֲבִתִּין מַעֲלִין אֶת הַיַּיִן לְנִסּוּךְ. וּבִשְׁעַת הַנִּסּוּךְ אוֹמְרִין הַלְוִיִּם הַשִּׁיר, וּמַכִּין הַמְשׁוֹרְרִין בְּמִינֵי נִגּוּן שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ, וְתוֹקְעִין תֵּשַׁע תְּקִיעוֹת עַל פִּרְקֵי הַשִּׁיר.

41) זה היה בשעה שנכנסו להקטיר הקטורת, כמבואר בתמיד פרק ה משנה ו. ואם כן זה היה לפני שעמדו על מעלות האולם. באופן שדברים אלו לא נכתבו לפי הסדר (כסף משנה). 42) תמיד שם במשנה. וראה בתוספות יום־טוב שם שכתב שהיו שלוש מגרפות, אחת שגורפים בה הדשן (שם פרק ב משנה א), השנייה שהיא כלי שיר (שם פרק ג משנה ח) ושלישית, מגריפה זו שמשמיעה קול בשעה שזורקין אותה. 43) ראה שם במשנה כי "אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגריפה. 44) ואין הכוונה שמיד השתחוו, אלא לאחר גמר עבודת התמיד. 45) שם. ואין הכוונה שהיו שרים מיד, אלא מכינים עצמם לשיר, שהרי השיר היה אחר גמר כל העבודות, בשעת ניסוך היין. 46) המצורעים שכבר טהרו מצרעתם, אלא שצריך עוד לזרוק עליהם דם האשם. 47) שער ניקנור. 48) פסחים פב. כדעת רבא. ורוצה לומר שלא יחשדום שאינם נכנסים לפי שאין נכבד בעיניהם המקום המקודש. אלא עומדים ומחכים להיכנס בשער זה ולקבל את ההזאות. 49) ביומא לג. אמרו שלדעת אבא שאול "הטבת שתי נרות קודם לקטורת וקטורת קודם לאברים". ולדעת רבנן (שם יד:) קטורת קודמת להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לאברים. 50) מכאן מוכח שמה שכתב רבינו למעלה (בתחילת ההלכה) "כשיגיע בין האולם וכו', לא נכתב לפי הסדר, שאם זהו לפי הסדר, אם כן הרי כבר ירדו ממעלות האולם. 51) "אף על פי שהמשנה סתמה הסדר, למדנו מתוך המקראות וההלכות שבמסכת יומא, שאלו העומדים על מעלות האולם לא היו נושאין את כפיהן עד שהעלה, מי שזכה באברים, את האברים מן הכבש למזבח שנאמר וירד מעשות וכו' וישא אהרן את ידיו וכו'". 52) בפרק י"ד מהלכות תפילה הלכה י. 53) ראה יומא שם "אביי מסדר וכו', ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים". ומפרש רש"י: "למנחה, מנחת נסכו של תמיד, דכתיב (במדבר כח, ה) ועשירית האיפה סולת למנחה וכו'. לנסכין, לנסך יינו של תמיד".

ו. כְּשֶׁהָיוּ נוֹתְנִין הַיַּיִן לַמְּנַסֵּךְ[54], הָיוּ שְׁנֵי כֹּהֲנִים עוֹמְדִין עַל שֻׁלְחַן הַחֲלָבִים[55] וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בְּיָדָן, וְהַסְּגָן[56] עוֹמֵד עַל קֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ[57] וְהַסּוּדָרִין[58] בְּיָדוֹ, וְתָקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. וּבָאוּ וְעָמְדוּ אֵצֶל זֶה הַמְמֻנֶּה עַל הַצִּלְצֵל[59], אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ[60].

54) תמיד פרק ז משנה ג. ונראה מסתימות לשונו של רבינו כי משנה זו היא בכל הכהנים, ולאו דווקא בכהן גדול. וכן הוא בפירוש המשנה שם על דברי המשנה "בא לו להקיף את המזבח מהיכן מתחיל מקרן דרומית מזרחית", כי הוא בכל הכהנים, וכן דעתו גם למעלה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב. וראה להלן בסמוך. אבל הרא"ש שם כתב כי משנה זו היא דווקא בכהן גדול (וכן דעת רש"י בזבחים סד.). 55) משנה שם. "כבר נתבאר בששי משקלים (משנה ד. וראה למעלה פרק ב מהלכות בית הבחירה הלכה טו) שהיו במערבו של כבש שתי שולחנות אחד של כסף נותנין עליו כלי שרת ואחד של שיש נותנין עליו האברים והוא שולחן החלבים הנזכר כאן". 56) ראה פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה טז כי "ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך והוא הנקרא סגן והוא הנקרא ממונה". וברור הדבר כי הסגן אינו מופיע אלא עם הכהן הגדול אבל אם כהן הדיוט הוא המנסך – עומד כהן הדיוט על הקרן ולא הסגן. וראה בפירוש הראב"ד (סוף מסכת תמיד) שגם דעתו כנ"ל, אלא שהסתפק אם כהן אחר מחזיק את הסודרים, או שהמנסך עצמו היה מניף ומנסך. 57) שהיא אמה על אמה. 58) "הם דגלים". 59) שם במשנה: "באו ועמדו אצל בן ארזא וכו' והקיש בן ארזא בצלצל". "והצלצל הן שתי קערות נחושת שמכין זה בזה" (ערוך). 60) כדי לתקוע.

ז. שָׁהָה הַמְּנַסֵּךְ לְנַסֵּךְ[61], מְנִיף הַסְּגָן בַּסּוּדָרִין[62], הִקִּישׁ זֶה בַּצִּלְצֵל[63], וְתָקְעוּ אֵלּוּ בַּחֲצוֹצְרוֹת[64], וְדִבְּרוּ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַלְוִיִּם בַּשִּׁיר. הִגִּיעוּ לַפֶּרֶק - תָּקְעוּ[65], וְהִשְׁתַּחֲווּ כָּל הָעָם שֶׁבָּעֲזָרָה. עַל כָּל פֶּרֶק תְּקִיעָה, וְעַל כָּל תְּקִיעָה הִשְׁתַּחֲוָיָה. וְכָל הַתְּקִיעוֹת שֶׁעַל הַתָּמִיד תֵּשַׁע, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

61) כלומר "כל מה שהיה לו לנסך היה מניף" (מלאכת שלמה בשם ראב"ד). [רוצה לומר: המנסך היה שוהה בניסוכו והיה מנסך לאט לאט ולא בבת אחת, מפני ש"אין אומרים שירה אלא על היין" (ברכות לה.). היינו, "בעת ניסוך היין" (למעלה פרק ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב). ולפיכך דקדקו שהמניף יניף בעת פעולת הניסוך, בכדי שהשירה אף היא תתחיל בעת הניסוך ממש, ולא אחריו]. 62) לסימן ללויים שעומדים על הדוכן, שידעו להתחיל בשיר בשעת הניסוך. 63) ראה למעלה הלכה ה כי המשוררים מכים במיני ניגון, "אלא שהצלצל היה כלי זמר מיוחד שאין שם אלא הוא וקול גדול היה לו והוא המתחיל". 64) לפי שאפשר ללוי שלא יראה הנפת הסודרים כשיפנה לבו לדבר, וגם אפשר שהיו בתוך הלשכות או בהר הבית, לא בעזרה (שאינם רואים בעת שמניף הסודרים), אבל קול התקיעות אי אפשר שלא ישמעו, ולפיכך תקעו כדי שיפנו לראות בהנפת הסודרים הואיל ועיקר התקנה הנפת הסודרים היא. 65) "פרקים היה להם בשיר שהיו מפסיקין שם, ובתוך אותו הפיסוק היו תוקעין" (הראב"ד). "ושלושה פרקים היה בשיר שהן מפסיקין, ועל כל פרק ופרק תקיעה, תרועה ותקיעה וכו' והיינו דתנן (סוכה נג:) אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, שלוש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר וכו' והיינו שלוש תקיעות, תקיעה ותרועה ותקיעה, על כל פרק" (הרא"ש שם).

ח. אֵין אוֹמְרִין שִׁירָה אֶלָּא עַל עוֹלוֹת הַצִּבּוּר וְזִבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה; אֲבָל עוֹלוֹת נְדָבָה שֶׁמַּקְרִיבִין מִמּוֹתַר תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן שֶׁל צִבּוּר - אֵין אוֹמְרִין שִׁירָה עֲלֵיהֶן. וְכֵן נְסָכִים הַבָּאִין בִּפְנֵי עַצְמָן - אֵין אוֹמְרִין עֲלֵיהֶן שִׁירָה.

ט. הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִין: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִין: לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ[66]. בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִין: גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ וְגוֹמֵר[67]. בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִין: אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל, בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט[68]. בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִין: אֵל נְקָמוֹת ה', אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ[69]. בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִין: הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ, הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב[70]. בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִין: ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, לָבֵשׁ ה', עֹז הִתְאַזָּר וְגוֹמֵר[71]. בְּשַׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִין: מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת[72]. בְּמוּסְפֵי שַׁבָּת אוֹמְרִים שִׁירַת הָאֲזִינוּ. וְחוֹלְקִין אוֹתָהּ לְשִׁשָּׁה פְּרָקִים, הַזִּי"ו לָ"ך[73], כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹרְאִין אוֹתָהּ שִׁשָּׁה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאוֹמְרִין פֶּרֶק בְּכָל שַׁבָּת. גָּמְרוּ הַשִּׁירָה בְּשִׁשָּׁה שַׁבָּתוֹת - חוֹזְרִין לָרֹאשׁ. בְּמִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת אוֹמֵר אָז שִׁיר מִשֶּׁה[74] וּמִי כָמֹכָה[75] וְגוֹמֵר[76]. בְּמוּסָף שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיוּ אוֹמְרִין: הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ[77]. וְאִם חָל לִהְיוֹת בַּחֲמִישִׁי[78] - אוֹמֵר[79]: הֲסִירוֹתִי מִסֵּבֶל שִׁכְמוֹ וְגוֹמֵר[80]. בְּמִנְחָה שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיוּ אוֹמְרִים: קוֹל ה' יָחִיל מִדְבָּר וְגוֹמֵר[81].

66) וטעם לאמירת פרק זה ביום ראשון הוא משום שיום ראשון הוא תחילת מעשה בראשית. ולשון הגמרא (ראש השנה לא.) "על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו". 67) "משום שביום שני נחלקו המים והיו השמים תחתיהם אומר גדול ה'. ולשון הגמרא ראש־השנה שם "על שם שחילק מעשיו ומלך עליהן". 68) משום שביום שלישי נראתה הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין, אומר א' ניצב בעדת א־ל (רבינו שם). ולשון הגמרא שם: "על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו". 69) משום שבו נבראו השמש והירח, אומר א־ל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים אחר עבודתם (רבינו שם). ולשון הגמרא שם "על שם שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן". 70) משום שבו נבראו מיני בעלי חיים, ויש בזה פלאים מפני החילוק שבמיניהם ותנועתם מעצמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים, אומר הרנינו לא' עוזינו, לפי שבשעה שרואים אותן משבחים הבורא ומגדלים אותו, ולשון הגמרא שם "על שם שברא עופות ודגים לשבח שמו". 71) משום שבו נשלמו מעשי בראשית, ונברא האדם גם כן, שמבין גדולת הבורא יתעלה, אומר ה' מלך גאות לבש. ולשון הגמרא שם "על שם שגמר מלאכתו ומלך עליהן". 72) "על שם ששבת". 73) ה'אזינו, ז'כור ימות עולם, י'רכבהו על במתי ארץ, ו'ירא ה' וינאץ, ל'ו חכמו, כ'י אשא אל שמים (ראה בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ה). 74) שירת הים עד "מי כמוכה". 75) שם, יא עד סוף כל השירה. 76) בגמרא שם אמרו: אז ישיר, ומי כמוכה, ואז ישיר [ישראל עלי באר – במדבר כא, יז] וכנראה שרבינו לא גרס שם אלא "אז ישיר משה ומי כמוכה". 77) שבו נאמר "תקעו בחודש שופר". 78) שאומרים בו בשחרית תמיד הרנינו, כנ"ל. 79) במוסף. 80) והטעם בזה כדי שלא לחזור ולכפול את כל הפרק. 81) כדי להזכיר זכות קול שופר של מתן תורה (רש"י).

י. רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - שִׁירָה שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ הוֹחָה אֶת שִׁירָה שֶׁל שַׁבָּת, כְּדֵי לְפַרְסֵם שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ.

יא. בְּשַׁבָּת מַקְטִירִין אֶת שְׁנֵי בָּזִיכֵי לְבוֹנָה עִם הַמּוּסָפִין[82], קֹדֶם נִסּוּךְ הַיַּיִן שֶׁל מוּסָפִין. וְכַסֵּדֶר שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם בַּבֹּקֶר, כָּךְ עוֹשִׂין בֵּין הָעַרְבַּיִם; חוּץ מֵהֲרָמַת הַדֶּשֶׁן מִמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן[83] וְסִדּוּר הַמַּעֲרָכוֹת וְהַפְּיָסוֹת[84], שֶׁאֵין עוֹשִׂין דְּבָרִים אֵלּוּ אֶלָּא בְּכָל יוֹם בַּשַּׁחַר לְבַד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[85].

82) כלומר, אחר הקרבת המוספין. 83) שאינה אלא בבוקר. אבל דישון המזבח הפנימי ודישון המנורה היו גם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בערב. 84) פיס ראשון ושני ורביעי, אבל פיס שלישי של קטורת – מפיסין גם בערב. 85) למעלה פרק ד שם לעניין פייסות, ולמעלה פרק ב הלכה ב לעניין סידור מערכות.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) בו תבואר מצות־עשה של הקרבת מנחת העומר ביום שני של פסח.

א. בְּרֵאשֵׁי חֳדָשִׁים מַקְרִיבִין מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ[2] אַחַר תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר[3]. וְכַמָּה הוּא מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ? פָּרִים שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים[4], הַכֹּל עוֹלוֹת[5], וּשְׂעִיר עִזִּים חַטָּאת[6].

2) שנאמר (במדבר כח, יא) "ובראשי חדשיכם תקריבו וגו'". 3) כי כל התדיר מחבירו קודם את חבירו, ראה זבחים פט. וכמו כן אין שום דבר קרב בין תמיד של שחר למוסף, וכסדר המערכה של אביי (יומא לג.) "תמידין קודמין למוספין". 4) שנאמר (שם) "פרים בני בקר שנים ואיל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים". 5) שנאמר (שם שם, יד) "זאת עולת חודש בחדשו". 6) שנאמר (שם שם, טו) "ושעיר עזים אחד לחטאת לה', על עולת התמיד".

ב. מַעֲשֵׂה כָּל הָעוֹלוֹת אֶחָד הוּא כְּמַעֲשֵׂה הַתָּמִיד[7], וּמַעֲשֵׂה הַחַטָּאוֹת שֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת - כְּמַעֲשֵׂה הַחַטָּאת הַנֶּאֱכֶלֶת[8] שֶׁבְּאַרְנוּ[9].

7) שהרי אף הוא עולה, כמו שנאמר (שם שם, ג) "כבשים בני שנה תמימים, שנים ליום עולה תמיד". וראה למעלה פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות. 8) שכיון שהן חטאת – דינן כסתם חטאת הנאכלת (קרית ספר). וראה בתוספתא שבועות פ"א, שכל החטאות החיצונות נאכלות, וכל הפנימיות נשרפות. ראה למעלה פ"ה ממעשה הקרבנות הלכות ז־יא. 9) למעלה שם פ"ז הלכה א, כיצד מעשה החטאת הנאכלת.

ג. בְּפֶסַח מַקְרִיבִין קָרְבַּן מוּסָף בְּכָל יוֹם, מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי[10], כְּמוּסַף רָאשֵׁי חֳדָשִׁים[11]: פָּרִים שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, הַכֹּל עוֹלוֹת[12], וּשְׂעִיר חַטָּאת[13] הַנֶּאֱכֶלֶת[14]. בְּיוֹם שֵׁנִי שֶׁל פֶּסַח, שֶׁהוּא יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, מַקְרִיבִין יָתֵר עַל מוּסָף שֶׁל כָּל יוֹם כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה עִם עֹמֶר הַתְּנוּפָה[15]. וְהִיא מִנְחָה שֶׁל צִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[16].

10) כמו שנאמר (שם שם, יט־כד) "והקרבתם אשה עולה וגו' כאלה תעשו ליום שבעת ימים". 11) ראה למעלה ה"א. 12) שכן נאמר (שם) "והקרבתם אשה עולה לה', פרים בני בקר שנים ואיל אחד, ושבעה כבשים בני שנה". 13) שנאמר (שם שם, כב) "ושעיר חטאת אחד". 14) ראה למעלה הלכה ב. 15) שנאמר (ויקרא כג, יא) "והניף את העומר לפני ה' לרצונכם, ממחרת השבת יניפנו הכהן. ועשיתם ביום הניפכם את העומר כבש תמים בן שנתו לעולה לה'". וראה במנחות (סו: סז.) ממחרת השבת = ממחרת יו"ט (ראשון של פסח). ו"עומר" הוא עשירית האיפה, וכך היה שמה, כמו שנאמר (שמות טז, יח) "וימודו בעומר" (רש"י ויקרא שם). 16) למעלה פי"ב ממעשה הקרבנות הלכה ג.

ד. וּזְמַנּוֹ[17] קָבוּעַ, וּלְפִיכָךְ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת וְאֶת הַטֻּמְאָה[18].

17) ממחרת השבת, ראה למעלה. 18) ראה בתוספתא מנחות פי"א, כי כל המנחות שיש להן זמן קבוע מן התורה, דוחות את השבת ואת הטומאה. ובמנחות עב. למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, יד) "ואם תקריב מנחת ביכורים (=עומר) לה'" – "תקריב ואפי' בשבת, תקריב ואפי' בטומאה". וראה שם עב: כי דברי המשנה (שם עא.) "ודוחה את השבת" הוא להקרבה, וכן הברייתא שם: "רבי אומר, וידבר משה את מועדי ה' (שם כג, מד), מה תלמוד־לומר, לפי שלא למדנו אלא לתמיד ופסח, שנאמר בהן במועדו, במועדו ואפילו בשבת, במועדו ואפילו בטומאה וכו' עומר והקרב עמו וכו' ת"ל וידבר משה את מועדי ה', הכתוב קבע מועד לכולן וכו' עומר להקרבה וכו'".

ה. אֵין מְבִיאִין מִנְחָה זוֹ אֶלָּא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[19], שֶׁנֶּאֱמַר: וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן[20]. מִצְוָתוֹ לָבוֹא מִן הַקָּרוֹב[21]. לֹא בָּא מִן הַקָּרוֹב - מְבִיאִין אוֹתָהּ מִכָּל מָקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[22].

19) משנה במנחות פג: כלים פ"א משנה ו, ופרה פ"ב משנה א, ותוספתא שם פ"ט. וראה בירושלמי שביעית פ"א הלכות א־ב, ושקלים פ"ד הלכה א. 20) הכוונה לתחילת הפסוק: "כי תבואו אל הארץ", וכן מבואר בסמ"ג (לחם־משנה). וכן הוא בדברי רבינו בפירוש המשנה במנחות שם. 21) לירושלים. משנה במנחות סד: ובגמרא שם: "מאי עמא, אי בעית אימא משום כרמל (=שיהא רך ומלא, ואם יביאוהו מרחוק יתייבש ולא יהיה מלא – רש"י שם). ואי בעית אימא משום דאין מעבירין על המצוות". והטעם הזה האחרון הביא רבינו בפירוש המשנה שם. 22) שם במשנה: "לא ביכר (=לא בישל כל צרכו – רש"י) הקרוב לירושלים – מביאין אותו מכל מקום".

ו. מִצְוָתוֹ לְהִקָּצֵר בַּלַּיְלָה, בְּלֵיל שִׁשָּׁה עָשָׂר[23], בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת[24].

23) משנה שם עא. "מצוותו לקצור בלילה". ואמרו בגמרא (שם סו.) "יכול יקצור ויספור ויביא ביום, תלמוד לומר (שם, טו) "שבע שבתות תמימות תהיינה" וכו'. בזמן שאתה מתחיל לימנות מבערב": לפי שתחילת היום מתחילת לילו, ונאמר (דברים טז, ט) מהחל חרמש בקמה וכו', וזו ראיה שקצירת העומר בלילה" (ראה בפירוש המשנה מנחות סה.). 24) "כיון שזמנו קבוע" (קרית ספר). וראה למעלה הלכה ד, כן הוא במשנה שם: "ודוחה את השבת". ואף כי בגמרא (שם עב:) פירשו משנה זו בהקרבה, ולא בקצירה – פסק רבינו כדברי הירושלמי ראש השנה פ"א הלכה ח, ומגילה פ"ב הלכה ז, המובאים להלן הלכה ז.

ז. וְכָל הַלַּיְלָה כָּשֵׁר לְקִצִּירַת הָעֹמֶר[25]. וְאִם קְצָרוּהוּ בַּיּוֹם[26] - כָּשֵׁר[27].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

25) משנה במגילה כ: "כל הלילה כשר לקצירת העומר וכו' זה הכלל דבר שמצוותו ביום כשר כל היום, דבר שמצוותו בלילה – כשר כל הלילה". 26) מערב יום־טוב או ביום־טוב (עיין תוספות מנחות עב. ד"ה אף). 27) כן הוא במשנה מנחות עא. "נקצר ביום כשר", ואף כי בגמרא (שם עב.) אמרו כי הסובר נקצר ביום כשר, אינו דוחה שבת (ראה לחם־משנה כאן) – פסק רבינו כדברי הירושלמי ראש השנה ומגילה שם, שאמרו: "רשב"ל בעי, קצירת העומר מהו שתדחה את השבת ביום (=ביום טז). התיב רבי אביי, והא תנינן מצוותו לקצור בלילה. נקצר ביום, כשר ודוחה השבת, ולא קיבלה. אמר ר' אחא, חזר רשב"ל מן הדא, כיון שחשיכה אמר להן: בא השמש, אומר הין. בא השמש, אומר הין. מה אנן קיימין, אם לילה כבר הוא אומר, אלא אם אינו ענין ללילה, תניהו עניין ליום", הרי מבואר מזה שאף הסובר קצירה ביום ט"ז כשרה, היא דוחה את השבת (ראה הר המוריה כאן, וחכם צבי סימן קסו, ושירי קרבן בראש השנה שם).

ח. מִצְוָתוֹ לָבוֹא מִן הַקָּמָה[28]. לֹא מָצְאוּ[29] - יָבִיאוּ מִן הָעֲמָרִים[30].

28) כלומר, שיקצור העומר מן התבואה המחוברת לקרקע. שם עא. במשנה "מצות העומר לבוא מן הקמח". וברש"י שם ד"ה מן הקמה, שתהא קצירה לשמה, כדכתיב (דברים טז, ט) "מהחל חרמש בקמה". 29) שכבר נקצרה כל התבואה. 30) כלומר מן התלוש, שם במשנה "לא מצא, יביא מן העמרים". ובגמרא (שם עב.) "תנו רבנן, ואם תקריב מנחת ביכורים (ויקרא ב, יד) מה תלמוד־לומר, לפי שמצות העומר לבוא מן הקמה, מנין שאם לא מצא מן הקמה – יביא מן העומרים, תלמוד־לומר תקריב".

ט. מִצְוָתוֹ לָבוֹא מִן הַלַּח[31]. לֹא מָצְאוּ[32] - יָבִיאוּ מִן הַיָּבֵשׁ[33].

31) משנה במנחות שם: "מצוותו לבוא מן הלח", ופירש"י דכתיב (שם כג, יד) "כרמל – רך ומל". היינו שהקמה המחוברת תהיה לחה, ואף אם מביא מן העומרים, ישתדל שיהיו לחים, וכן הוא בתוספתא שם פ"י "מצות העומד להביא מן הקמה, אין לו – יביא מן העומרים, אין לו – יביא מן האצור ומן הקצור, אין לו – יביא מן הלח, אין לו וכו'", וראה בתפארת ישראל שם. 32) שם במשנה. ובברייתא שם עב. "ומנין שאם לא מצא מן הלח, יביא מן היבש, תלמוד־לומר (שם ב, יד) "ואם תקריב". 33) מנחות פה. פה: "אין מביאין את העומר אלא מן השדות המודרמות", כלומר "מושפעות לצד דרום, שאז חמה זורחת בהן יותר" (תוספות שם פה. ד"ה מודרמות).

י. דַּרְכָּן הָיָה לְהָבִיא מִשְּׂדוֹת שֶׁבַּדָּרוֹם[34]. הָיָה נָר חֲצִי הַשָּׂדֶה וְזוֹרֵעַ חֲצָיָהּ בְּשָׁנָה זוֹ[35], וּבְשָׁנָה אַחֶרֶת נָר חֲצִי הַשָּׂדֶה שֶׁזָּרַע וְזוֹרֵעַ הַחֲצִי שֶׁנָּר וּמֵבִיא מִמֶּנּוּ.

34) חרש ולא זרע. 35) שם פה: שכשהקרקע נחרשת ונזרעת בכל שנה, אין בכוחה להוציא תבואה יפה, עיין רש"י שם. וראה למעלה פ"ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ד, ובלחם־משנה כאן.

יא. עֹמֶר זֶה מִן הַשְּׂעוֹרִים הָיָה בָּא[36]. וְדָבָר זֶה הֲלָכָה מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ[37]. וְכֵיצַד הָיָה נַעֲשֶׂה?[38] מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב יוֹצְאִין שְׁלוּחֵי בֵית דִּין וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ כְּרִיכוֹת[39] בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נוֹחַ לִקְצֹר. כָּל הָעֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת לְשָׁם מִתְכַּנְּסוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִקְצָר בְּעֵסֶק גָּדוֹל[40]. וְקוֹצְרִין שָׁלֹשׁ סְאִין[41] שְׂעוֹרִין בִּשְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים, וּבְשָׁלֹשׁ קֻפּוֹת[42], וּבִשְׁלֹשָׁה מַגָּלוֹת[43]. כֵּיצַד? שֶׁחָשְׁכָה[44], אוֹמֵר לָהֶם הַקּוֹצֵר[45] לְכָל הָעוֹמְדִים שָׁם: בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין לוֹ[46]: הֵן! בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! מַגָּל זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! מַגָּל זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! מַגָּל זֶה? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֻפָּה זוֹ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֻפָּה זוֹ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! קֻפָּה זוֹ? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! וְאִם הָיָה שַׁבָּת - אוֹמֵר לָהֶן: שַׁבָּת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! שַׁבָּת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! שַׁבָּת הַיּוֹם? אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! וַאֲחַר כָּךְ אוֹמֵר לָהֶן: אֶקְצֹר? וְהֵן אוֹמְרִין לוֹ: קְצֹר! אֶקְצֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קְצֹר! אֶקְצֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קְצֹר! שָׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. וְכָל כָּךְ לָמָּה? מִפְּנֵי אֵלּוּ הַטּוֹעִים[47] שֶׁיָּצְאוּ מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שֵׁנִי[48]. שֶׁהֵן אוֹמְרִין, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת' הוּא שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית[49]; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ[50] שֶׁאֵינָהּ שַׁבָּת, אֶלָּא יוֹם טוֹב. וְכֵן רָאוּ תָּמִיד הַנְּבִיאִים וְהַסַּנְהֶדְרִין[51] בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁהָיוּ מְנִיפִין אֶת הָעֹמֶר בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת. וַהֲרֵי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה[52]; וְנֶאֱמַר: וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח[53] מַצּוֹת וְקָלוּי[54]. וְאִם תֹּאמַר, שֶׁאוֹתוֹ הַפֶּסַח בְּשַׁבָּת אֵרַע, כְּמוֹ שֶׁדִּמּוּ הַטִּפְשִׁים[55] - הֵיאַךְ תָּלָה הַכָּתוּב הֶתֵּר אֲכִילָתָם לְחָדָשׁ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ הָעִקָּר וְלֹא הַסִּבָּה אֶלָּא נִקְרֶה נִקְרֶה? אֶלָּא מֵאַחַר שֶׁתָּלָה הַדָּבָר בְּמָחֳרַת הַפֶּסַח, הַדָּבָר בָּרוּר שֶׁמָּחֳרַת הַפֶּסַח הִיא הָעֲלָה הַמַּתֶּרֶת אֶת הַחָדָשׁ[56], וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל אֵי זֶה יוֹם הוּא מִימֵי הַשָּׁבוּעַ.

36) ראה למעלה פי"ב מהלכות מעשה הקרבנות ה"ב. 37) כלומר, הלכה למשה מסיני, ואינו מפורש בתורה. ובמנחות סח: ופד. אמרו: "מהיכן באה מן השעורין, אתה אומר מן השעורין או אינו אלא מן החיטין. רבי אליעזר אומר, נאמר אביב במצרים, ונאמר אביב לדורות. מה אביב האמור במצרים (שמות ט, לא), שעורין, אף אביב האמור לדורות שעורין. ורבי עקיבא אומר, מצינו יחיד שמביא חובתו מן החיטין וחובתו מן השעורין, וציבור שמביאין חובתן מן החיטין, מביאין חובתן מן השעורים. ואם אתה אומר (עומר) בא מן החיטין, לא מצינו ציבור שמביא חובתו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מן השעורין. ד"א, אם אתה אומר עומר בא מן החיטין, אין שתי הלחם ביכורים". וראה גם בסיפרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יג, הלכות ד־ה. 38) משנה במנחות סה. 39) "כורכים וקושרים ראשי שבלים מלוא אגרוף" (רש"י שם). 40) המולה גדולה לפרסם הדבר שבמוצאי יום־טוב קוצרים אותו, להוציא מלבם של בייתוסין שאומרים כי ממחרת שבת בראשית קוצרין, ראה להלן בדברי רבינו. 41) כחכמים במשנה (שם סג:). 42) שלשה סלים שרגילים להכניס בהן תבן ושבלים בשעה שקוצרים, ראה שבת קכו. 43) שם במשנה, כדי לפרסם הדבר מפני הבייתוסין, ראה להלן. 44) מוצאי יום־טוב. 45) היינו כל אחת משלושת הקוצרים, אומר לבני העיירות שנתקבצו. 46) כלומר, כל אחד משלושת הקוצרים אומר. 47) הצדוקים והבייתוסים. 48) ראה בפירוש המשנה לאבות פ"א משנה ב. 49) שם סה. במשנה "כל כך למה, מפני הבייתוסין (והרע"ב גרס: הצדוקים והבייתוסים) שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי יום־טוב (אלא במוצאי שבת, כדמפרש בגמרא – רש"י)". 50) שם סה: סו. 51) כלומר קבלה בידינו מהנביאים והסנהדרין איש מפי איש. 52) הוא יום הבאת העומר. 53) היינו ממחרת יום ראשון של פסח, שהוא טז בניסן. 54) הרי שהביאו את העומר למחרת הפסח שהוא יום טז. 55) הצדוקים והבייתוסים. אבל לפי מסורת שלנו, היה אז יו"ט א' של פסח ביום ראשון או ביום שני. כפי שתי הדעות שנחלקו באיזה יום מימי השבוע חל יום ז' אדר שמת בו משה, אם בשבת או בערב שבת. ראה תוספות מנחות ל. ד"ה מכאן, ורא"ש פ"י דפסחים סימן יג (הר המוריה). 56) ראיה זו הביא גם הסמ"ג, ראה לחם־משנה כאן, והיא כתובה גם בפירוש הרלב"ג לספר יהושע שם. והר"ר אברהם בן עזרא (ויקרא שם) הביא ראיה זו בשם חכם אחד מרומי, והשיג עליו. וראה גם בפירוש הרד"ק (יהושע שם), ובהר המוריה כאן.

יב. קְצָרוּהוּ וּנְתָנוּהוּ בַּקַּפּוֹת, וֶהֱבִיאוּהוּ לָעֲזָרָה[57] וַחֲבָטוּהוּ[58], וְזוֹרִין וּבוֹרְרִין[59]. וְלוֹקְחִין אֶת הַשְּׂעוֹרִין וּמְהַבְהֲבִין אוֹתוֹ בָּאוּר[60] בְּאַבּוּב[61] מְנֻקָּב, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָאֵשׁ שׁוֹלֵט בְּכֻלָּן[62]. שֶׁנֶּאֱמַר: אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ[63], שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּמִנְחַת הָעֹמֶר בִּלְבַד. וְאַחַר שֶׁקּוֹלִין אוֹתוֹ שׁוֹטְחִין אוֹתוֹ בָּעֲזָרָה וְהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ[64]. וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ לְרֵיחַיִם שֶׁל גְּרוֹסוֹת, וְטוֹחֲנִין[65] אֶת הַשָּׁלֹשׁ סְאִין[66], וּמוֹצִיאִין מִן הַכֹּל עִשָּׂרוֹן[67] שֶׁהוּא מְנֻפֶּה בְּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נָפָה[68]. וְהַשְּׁאָר נִפְדֶּה[69] וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּב בְּחַלָּה[70] וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת[71], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[72]. וְלוֹקְחִין זֶה הָעִשָּׂרוֹן שֶׁל סֹלֶת הַשְּׂעוֹרִים[73], וּבוֹלְלִין אוֹתוֹ בְּלֹג שֶׁמֶן[74] בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן[75], וְנוֹתְנִין עָלָיו קֹמֶץ לְבֹנָה[76] כְּשְׁאָר הַמִּנְחוֹת[77]. וּמְנִיפוּ[78] בְּמִזְרָח[79], מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד[80], וּמַגִּישׁוֹ[81] כְּנֶגֶד חֻדָּה שֶׁל קֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית כְּשְׁאָר הַמִּנְחוֹת[82]. וְקוֹמֵץ וּמַקְטִיר[83], וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים[84] כְּשִׁירֵי כָּל הַמִּנְחוֹת[85]. וְאֵימָתַי קוֹמְצִין אוֹתוֹ? לְאַחַר שֶׁמַּקְרִיבִין מוּסַף הַיּוֹם[86] וְכֶבֶשׂ הָעוֹלָה[87], קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם[88].

57) משנה במנחות סו. משום שנאמר (ויקרא כג, י) "וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן", הרי שמשעת קצירה יביאוהו לעזרה (קרית ספר). 58) כחכמים במשנה שם, ולא כר' מאיר הסובר כי היו מהבהבין אותם באש בעודם שבלים לפני החביטה. והסביר רבינו בפירוש המשנה שם "שלא יגישו אותן באש קודם שידוש אותן, לפי שהוא מתלחלח, ובשעת הדישה יתפרד ויפסד". 59) זה לא נזכר במשנה, אבל הרי אי־אפשר בלא זה, וראה רש"י שם סג: ד"ה ואל ירבה וכו' (הר המוריה). 60) כדי לקיים בו מצות קלי (ראה שם במשנה). 61) כלי מיוחד לקליה. כחכמים שם. וראה גם בסיפרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יג, הלכה ו. 62) סיפרא שם וגמרא מנחות סו: 63) סיפרא שם הלכה ד. 64) שם במשנה. כדי שתתייבש הזיעה מהגרעינין שהזיעו באבוב (תפארת ישראל שם). 65) שם במשנה. ופירש רש"י שם "של גרוסות, שלא היו טחונות דק אלא עבה, שכן דרך הסולת, ואין מוציאה אלא הקליפה בנפה מהגרעינין בעצמן, שאם יטחנו יפה יעבור כל הקליפה בנפה עם הסולת, ועל שם כך נקראת גרש כרמל". ו"גרש לשון שבירה וטחינה – כמו ויגרס בחצץ (איכה ג, טז). וכן, גרסה נפשי" (תהלים קיט, יט – רש"י בויקרא ב, יד). 66) ראה למעלה הלכה יא. 67) שם במשנה: "והוציאו ממנו עשרון", וכן הוא במשנה שם עו: והיינו משום שנאמר (ויקרא כג, י) "והבאתם את עומר ראשית קצירכם", וראה רש"י שם כי הכוונה לעשירית האיפה, שכך היתה נקראת, כמו שנאמר (שמות טז, יח) "וימודו בעומר", וראה גם למעלה פי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה. ולפי שהעומר בא משעורים, לא יצא משלשה סאין אלא עשרון אחד בלבד. אבל משתי הלחם, שהן מחיטים, יצאו שני עשרונים משלושה סאין (גמרא שם עו:). 68) שם ושם במשנה. "ואילו הי"ג נפות, היתה כל אחת דקה מחבירתה על הסדר, ודע שאם לא הפליגו בניפוי או שלא הוציא משלושה סאין (אלא הוציא עשרון מב' סאים או מד' סאין) לא פסל, ואין כל אלו אלא למצוה" (רבינו בפיה"מ שם עו:). 69) כלומר, מה שנשאר יותר על העשרון, נפדה ויוצא לחולין (שם סו. במשנה). 70) שם במשנה. לפי שחיוב חלה היינו גלגול דעיסה, וגלגול של זו ביד הדיוט הוא, לאחר שנפדה" (רש"י). 71) כחכמים (החולקים על ר"ע) שם במשנה, הסוברים שחיוב מעשר חל בשעת מירוח, ומירוח של זה היה ביד הקדש, ומירוח הקדש פוטר מן המעשרות. 72) בפ"ג מהלכות מעשר הלכה כה, ופ"ו מהלכות ביכורים הלכה ג. 73) ראה משנה סוטה יד. "מנחת העומר אף־על־פי שהיא באה מן השעורים, היא היתה באה גרש", ומפרש רש"י "בשעורין מובחר שבו מנופה בשלוש עשרה נפה, כעין סולת חיטים". 74) ראה משנה מנחות סז: משום שנאמר (ויקרא ב, טו) "ונתת עליה שמן", וראה למעלה פי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז, ופ"ב הלכה ח, לכל עשרון צריך לוג אחד. 75) כלומר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביום (פירוש המשנה שם). 76) ראה מנחות שם במשנה. משום שנאמר (שם) "ושמת עליה לבונה מנחה היא". 77) ראה בפי"ב מהלכות מעשה הקרבנות שם, כי כל המנחות טעונות קומץ לבונה. 78) ראה במשנה שם סז: וסא. משום שנאמר (שם כג, יא) "והניף את העומר לפני ה'", וראה למעלה פי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. 79) שנאמר (שם) "לפני ה'" שהוא במזרח, ראה למעלה פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ולהלן פ"ח הלכה יא. 80) ראה למעלה פ"ט שם הלכה ז. וראה מנחות סא. במשנה. 81) ראה מנחות שם, ופי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. 82) ראה בהלכות מעשה קרבנות שם. 83) שם סז: במשנה, משום שנאמר (שם ב, טז) "והקטיר הכהן את אזכרתה", ואזכרה זו קומץ. 84) שם במשנה. 85) ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם הלכה ט. 86) משום דתדיר קודם (כסף־משנה). 87) כאן מתחיל ענין חדש, ואין זה מוסב למה שלמעלה, שהרי "העומר קודם לכבש הבא עמו" (להלן פ"ט הלכה ט), באופן שהעומר אחר המוסף, והכבש אחרי העומר ולפני התמיד של בין הערבים. וראה בכסף־משנה ולחם־משנה. 88) ראה למעלה פ"א הלכה ג, כי אין שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערביים, לפי שנאמר אצל תמיד של בין הערביים (ויקרא ו, ה) והקטיר עליה חלבי השלמים, ודרשו חכמים: "עליה השלם כל הקרבנות כולם".

יג. אָסוּר לִקְצֹר[89] בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[90] מִין מֵחֲמֵשֶׁת מִינֵי תְּבוּאָה[91] קֹדֶם לִקְצִירַת הָעֹמֶר[92], שֶׁנֶּאֱמַר: רֵאשִׁית קְצִירְכֶם - שֶׁיִּהְיֶה תְּחִלָּה לְכָל הַנִּקְצָרִים[93]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָצִיר שֶׁרָאוּי לְהָבִיא מִמֶּנּוּ עֹמֶר; אֲבָל בֵּית הַשְּׁלָחִין[94] שֶׁבְּעֲמָקִים[95], הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי לְהָבִיא מִמֶּנּוּ[96] - קוֹצְרִין אוֹתוֹ מִלִּפְנֵי הָעֹמֶר[97], אֲבָל לֹא יִגְּדֹשׁ[98].

89) משנה במנחות ע. ובחלה פ"א משנה א. 90) אבל בחוץ לארץ מותר, לפי שאין מביאין משם (ראה למעלה הלכה ה). וראה להלן, כי גם בבית השלחין שבעמקים, מותר לקצור (הר המוריה). 91) שהם חיטים, שעורים, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון. 92) אף־על־פי שבענין אכילת חדש, כתב רבינו (פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב) שאסור עד שיקרב העומר – קצירה אינה אסורה אלא לפי קצירת העומר, וראה כסף־משנה ולחם־משנה ו'תוספות יום טוב' בחלה שם. 93) סיפרא אמור פרשה י הלכה ג. 94) ארץ יבשה שצמאה למים, והתבואה גדלה בה בהשקאה. 95) כלומר, נוסף להיותה ארץ צמאה, היא גם בעמק, שהתבואה הגדלה בה אינה משובחת. 96) כלומר, לכתחלה אין מביאין ממנו, ראה מנחות פה. במשנה "אין מביאין וכו' ולא מבית השלחין – ואם הביא כשר". וראה גם למעלה פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. ואע"פ ששם שנינו "אין מביאין – מבית השלחין", ומשמע אף אלה שאינם בעמקים, ואילו כאן לא התירו אלא בית השלחין שבעמקים – יתכן כי מן התורה מותר אפילו בבית השלחין שאינו בעמקים, מאחר שאין מביאין ממנו, אבל חכמים אסרו גם אם אינו בעמקים, ראה תוספות מנחות סח. ד"ה קוצרים. 97) משנה שם עא. "קוצרים בית השלחין שבעמקים". ובגמרא שם "תניא, ר' בנימין אומר, כתוב אחד אומר (ויקרא שם) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, וכתיב (שם) ראשית קצירכם אל הכהן. הא כיצד, ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר, ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר", וראה גם בסיפרא אמור פרשה י הלכה ג שהטעם שאין מביאים מבית השלחין שבעמקים הוא ממה שנאמר "קצירכם" – "קצירכם של כולכם", וראה קרית ספר כאן. 98) כלומר לא יעשה גדיש לצורך דישה (פירוש המשנה שם). שדווקא קצירה התירו שאם לא יקצרוה מיד אפשר שתיפסד. אבל להגדיש, שאין שום הפסד אם ימתין עד אחר הפסח – לא התירו (ראה רע"ב ותפארת ישראל מנחות פ"י משנה ח).

יד. תְּבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה[99] קֹדֶם הָעֹמֶר[100] - הָעֹמֶר מַתִּירָהּ[101]; וְאִם לָאו[102] - אָסוּר לְקָצְרָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁאָסוּר לְאָכְלָהּ עַד שֶׁיָּבוֹא הָעֹמֶר הַבָּא[103].

99) כלומר נזרעה וגם נשרשה. וראה בשו"ע יורה־דעה סימן רצג סעיף ג ובמפרשים שם, כי זמן השרשה הוא ארבעה עשר יום. 100) היינו קודם הבאת העומר (רש"י בבבא מציעא נו: ותפארת ישראל במנחות פ"י משנה ז). ויש מפרשים קודם קצירת העומר (רע"ב שם. וראה בתוספות הגרע"א שם). ועיין במנחות ע: וראה להלן. 101) משנה שם ע. [היינו אם השרישה לפני קצירת העומר – מותרת אף בקצירה, ואם השרישה אחרי הקצירה ולפני ההבאה – מותרת רק באכילה. וראה להלן]. 102) שלא השרישו אלא לאחר העומר. 103) שם. משום שנאמר (שמות כג, טז) "אשר תזרע בשדה", משעה שנזרע ונשרש בשדה (שם עא. וראה ברע"ב ובקרית ספר) וראה באור־שמח שפירש דעת רבינו שהכל תלוי באיסור אכילה, ואם נשרשה לפני ההקרבה ואחר הקצירה – שמותרת באכילה – מותרת גם הקצירה, וראה למעלה.

טו. תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ[104] - מֻתָּר לִקְצֹר מִמֶּנָּה[105] לְהַאֲכִיל לִבְהֵמָה[106]. וְקוֹצְרִין[107] מִפְּנֵי הַנִּטִּיעוֹת שֶׁלֹּא יִפָּסְדוּ[108]. וְקוֹצְרִין לְפַנּוֹת מָקוֹם לְבֵית הָאֵבֶל[109] אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ[110]; שֶׁנֶּאֱמַר: קְצִירְכֶם - וְלֹא קְצִיר מִצְוָה[111].

104) כלומר, שלא נגמר השליש האחרון לגמר בישולו (רבינו בפירוש המשנה שם, וראה בתפארת ישראל שם). 105) לפני העומר. 106) משנה שם עא. לפי דברי ר' יהודה. ומשום שכל לשחת (=לאכילת בהמה) לאו קציר הוא (רע"ב). 107) לפני העומר. 108) האילנות. משנה שם עא. "וקוצרין מפני הנטיעות", והוא שיכוון בשעת קצירה להתרחק מהאילנות כדי שלא (יפסיק) [יפסידו] (פירוש המשנה שם). והתירו כן משום שתבואה זו אינה ראויה לעומר. ראה במשנה מנחות פה. שאין מביאין לא מבית השלחין ולא משדה אילן, וממקום שאי אתה מביא – אתה קוצר (ראה למעלה הלכה יג. ועיין ברש"י שם לפי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פירוש אחד, שקוצר מפני הנטיעות שלא יהא איסור כלאים. ולדעת רבינו פ"א מהלכות כלאים הלכה ו שאין זה איסור, הוכרח לפרש פירוש אחר, כנ"ל). 109) שם במשנה. והיינו לעשות מקום פנוי לישב ברחבה לברך ברכת רחבה הנזכרת במסכת כתובות (ח:) אחינו המיוגעים וכו' (רש"י שם). 110) שם במשנה: "וקוצרין וכו' מפני ביטול בית המדרש", "לעשות להם מקום לישב התלמידים" (רש"י). 111) שם עב. בגמרא, ולכן התירו לקצור לטובת בית האבל ובית המדרש, שהוא קציר מצוה.

טז. וְאַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לִקְצֹר[112] - לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָן כְּרִיכוֹת[113] כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִין, אֶלָּא יַנִּיחֵם צְבָתִים צְבָתִים[114].

112) כמבואר למעלה הלכה טו. 113) אלומות גדולות. 114) אגודות קטנות. שם עא. במשנה "לא יעשה אותן כריכות, אבל מניחן צבתים", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "וצבתים הן האגודות הקטנות, ומקבצין קצתם לקצתם ועושין מהן אלומות גדולות, והן נקראין כריכות". ולפי זה גם צבתים וגם כריכות היו קשורות, אבל דעת רש"י שם כי כריכות הם אלומות קשורות, וצבתים הם אלומות שאינן קשורות, ובגמרא שם עב. "מאי טעמא, דכמה דאפשר לא טרחינן".

יז. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[115], שֶׁאֵין מְבִיאִין מִנְחוֹת וְלֹא מִנְחַת נְסָכִים[116] וְלֹא בִּכּוּרִים[117] מִן הֶחָדָשׁ קֹדֶם הַבָּאַת הָעֹמֶר, וְאִם הֵבִיא - פָּסוּל. וְלֹא יָבִיא[118] קֹדֶם לַהַבָּאַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְאִם הֵבִיא - כָּשֵׁר[119].

115) למעלה פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ט. 116) [היינו הסולת (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א) האסורה מחמת חדש. אבל היין הרי אינו אסור]. 117) ביכורים לא נזכרו בהלכות איסורי מזבח שם. ויתכן כי כללם רבינו בכלל מנחות (מעשה רוקח שם). וביכורים היינו ביכורי דגן, שאסורים מחמת איסור חדש. ראה בגמרא שם וברש"י ובהגהות וחידושי הרש"ש. 118) כלומר, מן החדש. 119) ראה בהלכות איסורי מזבח שם הלכה י. וכל הלכה זו היא במשנה מנחות סה: "אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, ואם הביא פסול. קודם לשתי הלחם לא יביא, ואם הביא כשר".

יח. וְכָל הַמַּקְרִיב מִנְחָה מִן הֶחָדָשׁ תְּחִלָּה - מְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ[120].

120) ברייתא במנחות עה: ובברכות לז: "היה עומד ומקריב מנחות בירושלים, אומר ברוך שהחיינו וקיימנו", ומפרש רש"י מנחות שם "כגון שלא הקריב כהן זה עדיין מנחות מימיו, או שהקריב מנחה חדשה כגון מנחת העומר, אומר כהן שהחיינו".

יט. תְּבוּאָה שֶׁזְّרָעָהּ אַחַר שֶׁקָּרַב הָעֹמֶר וּקְצָרָהּ אַחַר שֶׁקָּרַב הָעֹמֶר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה - הֲרֵי זוֹ סָפֵק[121] אִם מְבִיאִין מִמֶּנָּה מִנְחוֹת לְכַתְּחִלָּה טֶרֶם הַבָּאַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, הוֹאִיל וּתְבוּאָה זוֹ עָבַר עָלֶיהָ הַבָּאַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּקְצִירַת הָעֹמֶר, אוֹ אֵין מְבִיאִין עַד שֶׁיָּבִיאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַחַר הַבָּאַת הָעֹמֶר שֶׁל שָׁנָה אַחַת.

121) זוהי בעיא שלא נפשטה במנחות סח: .

כ. וְכֵן[122] תְּבוּאָה[123] שֶׁהָיְתָה בַּקַּרְקַע[124] וְחָנְטוּ עָלֶיהָ אוֹ הֵנֵצוּ עָלִים שֶׁלָּהּ כְּשֶׁהֵבִיאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם - הֲרֵי זֶה סָפֵק, אִם הֲנִצַּת הֶעָלִין אוֹ חֲנָטָתָן כְּמוֹ הַשְּׁרָשָׁה[125] וְהֲתִּירָה לְהָבִיא מִמֶּנָּה מִנְחוֹת, אוֹ אֵינָהּ חֲשׁוּבָה הַשְּׁרָשָׁה. לְפִיכָךְ לֹא יָבִיא[126], וְאִם הֵבִיא - הֲרָצָה[127].

122) בעיא של רמי בר חמא במנחות סט. ולא נפשטה, ועלתה בתיקו. ורוצה לומר, כשם שנסתפקו בגמרא במה שלמעלה הלכה יט, כמו כן נסתפקו במה שלפנינו. 123) רש"י שם פירש שהמדובר בפירות האילן, ולענין ביכורים. אבל רבינו מפרשה בחמשת מיני דגן, ולענין מנחות, וראה להלן. 124) [כלומר, מונחת בקרקע בלי השרשה, וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה, ובכסף־משנה שם. והמדובר כשזרעה לפני העומר והשרישה אז, שהעומר התירה, ושוב יצאה מן הארץ עם שרשיה בשכבר נראו סימני חניטה או הנצה בעלים שלה, ראה להלן]. 125) [כלומר, אם נאמר שיציאתה מן הקרקע, כשהיא ממשיכה להיות חונטת או מניצה – ביטלה ההשרשה, או מכיון שהיא ממשיכה לחנוט ולהניץ, הרי היא כממשיכה גם להיות מושרשת. וראה להלן]. 126) [לענין איסור חדש במדינה, גם כן יש כאן ספק, שאם יציאתה ביטלה השרשתה, בוודאי שהיא נאסרה, ואינה מותרת עד שיבוא העומר הבא (וכן נראה בהלכות מאכלות אסורות שם, שלא נסתפקו אלא בהביאה שליש לפני העומר, ועקרה ושתלה מחדש לאחר העומר, אבל בהשרשה לבד לפני העומר – נאסרה אם נעקרה אחר העומר ושתלה מחדש), אלא שכיון שספק בידינו אם בטלה ההשרשה – מעמידים אותה בחזקת היתר, שהרי היה עליה שם היתר עם הבאת העומר, ואין אתה יכול לאסרה מספק (אבל צ"ע בהלכות מאכלות אסורות שם). אבל לענין מנחות שלא היה עליה עוד שם היתר, שהרי הספק נתעורר לפני הבאת שתי הלחם – אין להתירה מספק]. 127) [אף־על־פי שלענין מנחות לא היה לה עוד היתר, ואם כן היה לנו לאסרה מספק לענין זה, גם מטעם חדש שלפני העומר (ראה למעלה), ובכל זאת הורצה בדיעבד, שכן פסק רבינו בכל הספקות בדיני הקרבנות, ראה להלן פ"ח הלכה ג, ולמעלה פ"ד מהלכות איסורי מזבח הלכה יב, ופ"ו שם הלכה יג. וראה במרכבת המשנה, באבן האזל, ובגן שאול להרב חנניה שאול בלשונות הרמב"ם דפוס שאלוניקי דף ט ע"ב, מה שהאריכו בזה].

כא. וְהַקּוֹצֵר קֹדֶם קְצִירַת הָעֹמֶר[128] - אֵינוֹ לוֹקֶה[129], וְהַקָּצִיר כָּשֵׁר[130].

128) ראה למעלה הלכה יג ש"אסור לקצור וכו' קודם לקצירת העומר". 129) שאין בזה לאו מפורש, אלא לאו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הבא מכלל עשה בלבד: "ראשית קצירכם" (הר המוריה). 130) לאכלו אחר שיקריב העומר. כן מוכח ממה שאמר ר"ש בן לקיש (מנחות ה.) "מנחת העומר שקמצה שלא לשמה, כשרה, ושיריה אין נאכלין (משום איסור חדש. רש"י), עד שתביא מנחת העומר אחרת, ותתירנה" – הרי שדבר הנקצר לפני העומר – אינו אסור באכילה, שהרי נתברר שעומר זה לא היה עומר, ואם כן הרי נקצר לפני קצירת העומר הכשר (אור שמח).

כב. מִצְוַת עֲשֵׂה לִסְפֹּר שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת מִיּוֹם הֲבָאַת הָעֹמֶר[131], שֶׁנֶּאֱמַר: וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת. וּמִצְוָה לִמְנוֹת הַיָּמִים עִם הַשָּׁבוּעוֹת[132], שֶׁנֶּאֱמַר: תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם. וּמִתְּחִלַּת הַיּוֹם מוֹנִין, לְפִיכָךְ מוֹנֶה בַּלַּיְלָה מִלֵּיל שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן[133].

131) ראה בספר המצוות, עשה קסא. 132) מנחות סו. ראש השנה ה. וחגיגה יז: "מצוה למימני יומא, ומצוה למימני שבועי", וראה בספר המצוות שם שמבאר רבינו כי אינן שתי מצוות נפרדות (=מצוה אחת למנות ימים, ומצוה אחרת למנות שבועות), אלא הן מצוה אחת, למנות הימים עם השבועות. 133) שנאמר (ויקרא כג, טו) "תמימות תהיינה", וראה מנחות שם: "אימתי אתה מוצא שבע שבתות תמימות, בזמן שאתה מתחיל לימנות מבערב". וכן הוא בסיפרא אמור פרק יב הלכה ו, וראה במגילה כא.

כג. שָׁכַח וְלֹא מָנָה בַּלַּיְלָה - מוֹנֶה בַּיּוֹם[134]. וְאֵין מוֹנִין אֶלָּא מֵעֹמֶר[135], וְאִם מָנָה מִיּוֹשֶׁב - יָצָא[136].

134) נראה שיש ללמוד מן המשנה במנחות עא. "מצוותו לקצור בלילה, ואם נקצר ביום כשר", ובגמרא שם סו. אמרו: "איתקש ספירה לקצירה" (מעשה רוקח). וכן פסק בה"ג, ראה תוספות שם סו. ד"ה זכר למקדש, וראה גם תוספות מגילה כ: ד"ה כל הלילה, ושו"ע או"ח סימן תפט סעיף ז, ובאור שמח כאן. 135) כתב הר"י בן גיאת שזה קבלת מפי רבותינו, והסמיכוהו על מה שנאמר (דברים טז, ט) "מהחל חרמש בקמה", אל תקרא "בקמה" אלא "בקומה". ובזוהר פרשת תצוה כתב סוד הדבר, למה צריך למנות מעומד (כסף־משנה). וראה ברא"ש פסחים פ"י סימן מא, ובהגהות הגרי"ב שם. ומקור הדבר בספר לקח טוב שם. 136) זה פשוט, שהרי כמה כרכורים כרכרו למצוא סמך שצריך לכתחילה מעומד (הר המוריה).

כד. מִצְוָה זוֹ[137] עַל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל[138], וּבְכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמָן[139]. וְנָשִׁים וַעֲבָדִים פְּטוּרִין מִמֶּנָּה[140].

137) של ספירת העומר, בניגוד לספירת שמיטין ויובלות, שאינה אלא על בית־דין, ראה בפ"י מהלכות שמיטה ויובל הלכה א. 138) שנאמר (ויקרא כג, טו) "וספרתם לכם", ואמרו בברייתא (שם סה:) "שתהא ספירה לכל אחד ואחד". 139) ואף בזמן הזה היא מצוה מן התורה "שלא תלה הספירה בהקרבת העומר" (קרית ספר). וכן נשמע שם סו. שרק אמימר סובר שהיא זכר למקדש, אבל לשאר החכמים נראה שהיא מדאורייתא (ראה כסף־משנה והר המוריה כאן). 140) משום שהיא מצות־עשה שהזמן גרמא, ונשים ועבדים פטורים מכל מצות־עשה שהזמן גרמא (וראה ב'ספר המצוות לעמ' שם, ובהערה קג).

כה. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּכָל לַיְלָה[141]: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל סְפִירַת הָעֹמֶר - קֹדֶם שֶׁיִּסְפֹּר. מָנָה וְלֹא בֵּרֵךְ - יָצָא, וְאֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ[142].

141) "פשוט הוא שמברכין עליה, כדרך שמברכין על כל המצוות" (כסף־משנה). 142) "פשוט הוא, שברכות אינן מעכבות" (כסף־משנה).

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) ביאר בו רבינו כמה קרבנות מקריבים בחג השבועות, וסדר שתי הלחם.

א. בְּיוֹם חֲמִשִּׁים מִסְּפִירַת הָעֹמֶר הוּא חַג הַשָּׁבוּעוֹת[2], וְהוּא עֲצֶרֶת[3]. וּבַיּוֹם הַזֶּה מַקְרִיבִין מוּסָף כְּמוֹ מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ[4]: שְׁנֵי פָּרִים וְאַיִל וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, כֻּלָּם עוֹלוֹת[5], וּשְׂעִיר חַטָּאת[6]. וְאֵלּוּ הֵן הַקָּרְבָּנוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּחוּמַשׁ הַפִּקּוּדִים[7], וְהֵם מוּסַף הַיּוֹם. וְעוֹד מְבִיאִין יָתֵר עַל הַמּוּסָף בַּיּוֹם הַזֶּה מִנְחָה חֲדָשָׁה - שְׁתֵּי הַלֶּחֶם[8]; וּמַקְרִיבִין עִם הַלֶּחֶם פַּר וּשְׁנֵי אֵילִים וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, הַכֹּל עוֹלוֹת[9], וּשְׂעִיר חַטָּאת, וּשְׁנֵי כְּבָשִׂים זֶבַח שְׁלָמִים[10]. וְאֵלּוּ הֵן הַקָּרְבָּנוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּחֲמַשׁ וַיִּקְרָא[11]. נִמְצָא הַקָּרֵב בְּיוֹם זֶה יָתֵר עַל שְׁנֵי הַתְּמִידִין: שְׁלֹשָׁה פָּרִים וּשְׁלֹשָׁה אֵילִים וְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים, הַכֹּל עֶשְׂרִים בְּהֵמָה עוֹלוֹת, וּשְׁנֵי שְׂעִירֵי חַטָּאוֹת נֶאֱכָלִים[12], וּשְׁנֵי כְּבָשִׂים שְׁלָמִים[13] נֶאֱכָלִים[14].

2) שנאמר (ויקרא כג, טו־כא) "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה, עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה' וגו' וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו", ונאמר (דברים טז, ט־י) "שבעה שבועות תספר לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות, ועשית חג שבועות לה' וגו'". 3) כן הוא נקרא כמה פעמים במשנה, כגון מגילה ל, ב. ומועד קטן יט, א. וכן תרגם אונקלוס בבמדבר כח, כו – "בשבועותיכם" – "בעצרתיכון". 4) ראה למעלה פ"ז ה"א. 5) שנאמר (במדבר כח, כז) "והקרבתם עולה לריח ניחוח לה', פרים בני בקר שנים איל אחד שבעה כבשים בני שנה". 6) שנאמר (שם, שם, ל) "שעיר עזים אחד לכפר עליכם". 7) ספר במדבר, שם. 8) שנאמר (ויקרא שם טז־יז) "תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה', ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים סולת תהיינה וגו' ביכורים לה'". 9) שנאמר (שם שם, יח) "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שנה, ופר בן בקר אחד ואילים שנים, יהיו עולה לה'". 10) שנאמר (שם שם, יט) "ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים". 11) שם. 12) ראה למעלה פ"ז ה"ב. 13) שהם זבחי שלמי ציבור, ראה למעלה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ד. 14) ראה למעלה שם פ"ט ה"ד: "כיצד מעשה שלמי ציבור שוחט וכו' והשאר נאכל לזכרי כהונה".

ב. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵינָן בָּאִין אֶלָּא מִן הָאָרֶץ וּמִן הֶחָדָשׁ[15], שֶׁנֶּאֱמַר: מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה וְגוֹמֵר[16]. לֹא מָצְאוּ חָדָשׁ - יָבִיאוּ מִן הָעֲלִיָּה[17].

15) משנה, מנחות פג, ב: "כל קרבנות הציבור והיחיד באין מן הארץ ומחוצה לארץ, מן החדש ומן הישן, חוץ מן העומר ושתי הלחם, שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ". וראה גם תוספתא שם פ"ט, וראה למעלה פ"ז ה"ה. 16) מנחות שם בברייתא "ממושבותיכם תביאו, ולא מן חוצה לארץ". ונאמר (ויקרא כג, טז) "והקרבתם מנחה חדשה", ונאמר גם (במדבר כח, כו) "וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה'", ונאמר עוד (שמות כג, טז), וחג הקציר בכורי מעשיך". 17) כלומר, מחיטים ישנות שיש לו בעליית הגג. שם בברייתא: "אמר קרא (ויקרא שם) תביאו (= ממושבותיכם תביאו) ואפילו מן העלייה". וראה שם ברייתא אחרת: "רבי נתן ורבי עקיבא אמרו, שתי הלחם הבאות מן הישן כשרות, ומה אני מקיים חדשה (= והקרבתם מנחה חדשה) שתהא חדשה לכל המנחות", כלומר שיביאו שתי הלחם קודם שיביאו שום מנחה מן החדש, אבל הן באות אפילו מן הישן. וראה בהשגת הראב"ד, בכסף־משנה ולחם־משנה.

ג. חִטִּים שֶׁיָּרְדוּ בֶּעָבִים[18] - יֵשׁ בָּהֶם סָפֵק, אִם אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶם 'מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם' אוֹ אֵינָם 'מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם'[19]; לְפִיכָךְ לֹא יָבִיא, וְאִם הֵבִיא - כָּשֵׁר[20]. וְכֵיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מְבִיאִין שָׁלֹשׁ סְאִין חִטִּין חֲדָשׁוֹת[21], וְשָׁפִין אוֹתָן וּבוֹעֲטִין בָּהֶם כְּדֶרֶךְ כָּל הַמְּנָחוֹת[22], וְטוֹחֲנִין אוֹתָן סֹלֶת, וּמְנַפִּין מֵהֶן שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת[23] מְנֻפֶּה בִּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה נָפָה[24]. וְהַשְּׁאָר נִפְדֶּה וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּב בְּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעַשְׂרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[25].

18) מנחות סט, ב. כלומר על־ידי נס ירדו בעבים ('תוספות' שם ד"ה חיטין). 19) במנחות שם: "בעי רבי זירא, חיטין שירדו בעבים וכו' לשתי הלחם מאי. ממושבותיכם אמר רחמנא, לאפוקי דחוץ לארץ דלא, אבל דעבים שפיר דמי (שאף־על־פי שאינם ארץ־ישראל – גם חוצה לארץ אינם), או דילמא ממושבותיכם דוקא, ואפילו דעבים נמי לא". ולא נפשטה הבעיא. 20) ראה למעלה פ"ז ה"כ, כי דעת רבינו בכל בעיא שלא נפשטה, שלא יביא, ואם הביא כשר. 21) משנה, מנחות עו, ב. 22) ראה פ"ז מהל' איסורי מזבח ה"ה, ולמעלה פ"ה ה"ו. 23) שנאמר (ויקרא שם יז) "שני עשרונים סולת תהיינה". וראה למעלה פ"ז הי"ב. 24) שם במשנה ובתוספתא פ"ח. 25) למעלה פ"ז הי"ב.

ד. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵן מִן הֶחָדָשׁ[26] - צְרִיכִין לָבוֹא עֶשְׂרוֹן מִכָּל סְאָה וּמֶחֱצָה, וּמְנַפִּין אוֹתָן בִּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה נָפָה[27]. וְלֶחֶם הַפָּנִים, שֶׁהוּא בָּא מִן הַיָּשָׁן[28] - דַּי לוֹ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה נָפָה, וְהוּא בָּא עֶשְׂרוֹן מִכָּל סְאָה[29]. אֲבָל הָעֹמֶר, שֶׁהוּא בָּא מִן הַשְּׂעוֹרִים חֲדָשׁוֹת - אֵינוֹ בָּא מִן הַמֻּבְחָר, אֶלָּא מִשְּׁלֹשׁ סְאִין וּבִשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נָפָה[30].

26) ויש בחדש יותר סובין מאשר בישן. 27) שם במשנה: "שתי הלחם, שני עשרונים משלש סאין". ובגמרא שם: שתי הלחם, שתי עשרונות משלש סאין, מאי טעמא כיון דמחיטין אתיין אף־על־גב דמחדש אתיין, שתי עשרונות מובחרים, אתו משלש סאין (בניגוד לעומר שהוא משעורים, שבא עשרון אחד משלש סאין). 28) וכמו כן בא מן החיטים. 29) ראה למעלה פ"ה ה"ו. ובמשנה שם: "לחם הפנים, עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין". ובגמרא שם "מאי טעמא, כיון דמחיטין אתו, ומישן אתו, עשרון מובחר אתי מסאה". 30) ראה למעלה פ"ז הי"ב, ובמשנה וגמרא שם.

ה. וְכֻלָּן, אִם רִבָּה בְּמִדַּת הַסְּאִין שֶׁבָּאִין מֵהֶן אוֹ מִעֵט[31] - כָּשֵׁר[32].

31) כלומר הוציא עשרון מיותר, או מפחות סאין. 32) ברייתא במנחות שם. וראה למעלה פ"ה ה"ו, ושם מזכיר רבינו גם אם מיעט בנפות.

ו. וְלוֹקְחִין שְׁנֵי הָעֶשְׂרוֹנוֹת וְלָשִׁין אוֹתָן אַחַת אַחַת[33], וְאוֹפִין אוֹתָן אַחַת אַחַת.

33) משנה, מנחות צד, א: "שתי הלחם נילושות אחת אחת ונאפות אחת אחת, לחם הפנים נילושות אחת אחת ונאפות שתים שתים". ובגמרא שם, מנא הני מילי, דתנו רבנן: שני עשרונים יהיה החלה האחת (ויקרא כד, ה. לענין לחם הפנים) מלמד שנילושות אחת אחת, מנין שאף שתי הלחם כך, תלמוד־לומר יהיה, ומנין שאפייתן (של לחם הפנים) שתים שתים, תלמוד־לומר (שם שם, ו) "ושמת אותם", יכול אף שתי הלחם כן, תלמוד־לומר אותם (לחם הפנים ולא שתי הלחם, שאלו נילושות אחת אחת). וראה למעלה פ"ה ה"ז.

ז. וְלִישָׁתָן וַעֲרִיכָתָן - בַּחוּץ[34], וַאֲפִיָּתָן בִּפְנִים[35], כְּכָל הַמְּנָחוֹת[36].

34) לעזרה. בית היה מחוץ לעזרה המיועד לבישול המנחות, ובית פגי שמו (ראה בפירוש המשנה לרבינו, מנחות צה:). 35) בעזרה. משנה, מנחות שם: "אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים, לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים". וראה ב'סיפרא' אמור פי"ח ה"י, ולמעלה פ"ה ה"ז. ו"הסיבה שמחמתה מותר ללוש אותן חוץ לעזרה ולא יהא מותר לאפות אלא בעזרה, לא נתבארה בגמרא" (רבינו בפירוש המשנה, שם). וראה למעלה פ"ה שם. 36) כלומר אפייתן בפנים ככל המנחות. אבל לישתן ועריכתן אינן כשאר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

המנחות, שהרי כל המנחות לישתן ועריכתן בפנים, ראה למעלה פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הכ"ג.

ח. וְאֵין עֲשִׂיָּתָן הוֹחָה יוֹם טוֹב[37], וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שַׁבָּת[38], אֶלָּא אוֹפִין אוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב[39]. שֶׁנֶּאֱמַר: הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם; 'לָכֶם' - וְלֹא לַגָּבוֹהַּ[40].

37) משנה, מנחות ק, ב. 38) משנה שם, וצה, ב. 39) שם ק, ב. וראה למעלה פ"ה ה"י. 40) ראה פסחים מז, א.

ט. הָיָה עֶרֶב יוֹם טוֹב שַׁבָּת - אוֹפִין אוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת; וְנֶאֱכָלוֹת בַּשְּׁלִישִׁי לַאֲפִיָּתָן, שֶׁהוּא יוֹם טוֹב[41]. וַהֲרֵי[42] מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁהֵם חָמֵץ[43], וְכֵיצַד עוֹשֶׂה? מֵבִיא שְׂאוֹר מִמָּקוֹם אַחֵר וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הָעִשָּׂרוֹן, וּמְמַלֵּא הָעִשָּׂרוֹן סֹלֶת וּמְחַמְּצוֹ בְּאוֹתוֹ הַשְּׂאוֹר[44].

41) מנחות, שם. 42) אין זה מוסב על מה שכתב לפני כן, אלא הוא דיבור בפני עצמו. 43) שנאמר (ויקרא כג, יז) "חמץ תאפינה", ובמנחות נב, ב – במשנה: "כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם, שהן באות חמץ". 44) כרבי יהודה במשנה שם, וראה למעלה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הי"ח.

י. וּמְרֻבָּעוֹת הֵן[45]. אֹרֶךְ כָּל חַלָּה שִׁבְעָה טְפָחִים, וְרָחְבָּהּ אַרְבָּעָה טְפָחִים[46], וְגָבְהָהּ אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת[47].

45) ולא עגולות. ראה למעלה פ"ה ה"ט. ולפי זה, היה לחלה ששה שטחים (=פנים) מערב, מזרח, דרום, צפון, מעלה ומטה, ראה בפירוש המשנה שם. וכתב ה'כסף משנה' שאפשר שרבינו למד שתי הלחם מלחם הפנים. 46) שם במשנה. 47) שם במשנה "וקרנותיהם ד' אצבעות". ומפרש רבינו קרנותיהם, כלומר, גובהם ארבע אצבעות, ולא כפירוש רש"י, וראה למעלה שם וב'כסף משנה' שם.

יא. כֵּיצַד הֲנָפַת הַלֶּחֶם עִם שְׁנֵי כְּבָשֵׂי הַשְּׁלָמִים?[48] מֵבִיא שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים וּמְנִיפָם בְּעוֹדָן חַיִּים[49], שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה[50]. וְאִם הֵנִיף זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ[51] - יָצָא[52]. וְאַחַר כָּךְ שׁוֹחֲטִין אוֹתָן וּמַפְשִׁיט[53], וְלוֹקֵחַ חָזֶה וָשׁוֹק מִכָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם[54] וּמַנִּיחָן[55] בְּצַד שְׁתֵּי הַלֶּחֶם[56], וּמַנִּיחַ[57] שְׁתֵּי יָדָיו מִלְּמַטָּן[58] וּמֵנִיף הַכֹּל כְּאֶחָד בַּמִּזְרָח[59] בִּמְקוֹם כָּל הַתְּנוּפוֹת, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד[60]. וְאִם הֵנִיפָן אֶחָד אֶחָד - יָצָא[61]. וְאַחַר כָּךְ מַקְטִיר אֵמוּרֵי שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים[62], וּשְׁאָר הַבָּשָׂר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים[63]. וְכֵן שְׁתֵּי הַחַלּוֹת[64] - נוֹטֵל כֹּהֵן גָּדוֹל אַחַת מֵהֶן[65], וְהַשְּׁנִיָּה מִתְחַלֶּקֶת לְכָל הַמִּשְׁמָרוֹת[66]. וּשְׁתֵּיהֶן נֶאֱכָלוֹת אוֹתוֹ הַיּוֹם וַחֲצִי הַלַּיְלָה, כִּבְשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים[67].

48) שנאמר (ויקרא שם, כ) "והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים". 49) ומניף שתי הלחם עמהם, כמפורש במשנה שם סא, א (לחם־משנה), וראה להלן. 50) מלמד שטעונין תנופה חיים. ראה מנחות שם במשנה "זבחי שלמי ציבור (= כבשי עצרת) טעונים תנופה חיים ושחוטין". 51) כלומר כל כבש וכבש בפני עצמו, וגם כל לחם ולחם בפני עצמו, וראה להלן. 52) בגמרא שם אמרו כן באשם ולוג שמן, שנאמר (שם יד, יב) "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן והניף אותם תנופה לפני ה'", שהאשם ולוג השמן טעונים תנופה כאחד. ועל זה אמרו: "ומנין שאם הניף זה בעצמו וזה בעצמו – יצא, תלמוד־לומר והקריב אותו לאשם והניף", "ונראה שיש ללמוד משם לשני כבשי עצרת" (כסף־משנה). ואף־על־פי שבכבשי עצרת נאמר בלשון רבים "והניף אותם" – "אותם" הנ"ל בא לדרשה אחרת (שם סב:) למעט זבחי שלמי יחיד, שאין טעונין תנופה חיים ('קרית ספר'). 53) את עורן, ראה למעלה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"ח, ופ"ט ה"ד. 54) שם סב, א – וכחכמים. 55) זה מוסב גם על תנופה שלאחר שחיטה, וגם על תנופה שמחיים (לחם־משנה, וראה למעלה). 56) כדברי רבי, שם סב, א. ואף־על־פי ששם מדובר בתנופה מחיים, סובר רבינו כי הוא־הדין לתנופה שלאחר שחיטה (לחם־משנה). 57) הכהן. 58) ראה משנה, שם סא, א. 59) שם במשנה. וראה למעלה פ"ז ה"י, ופ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ו. 60) ראה למעלה שם, ובהל' מעשה הקרבנות, שם. 61) "אפשר שהוא נלמד מאשם ולוג השמן כבסמוך" (כסף־משנה). וראה ב'קרית ספר' שכתב "ואם הניפן אחד אחד יצא, כדכתיב שוק התרומה וחזה התנופה", כלומר, שהניף שוק עם חלה אחת בפני עצמו, וחזה עם חלה אחת בפני עצמו, אבל אם מניף חזה ושוק בפני עצמו, ושתי הלחם בפני עצמם, אפשר שלא יצא. וראה ב'הר המוריה'. 62) שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל־לא) "ידיו תביאנה את אשי ה', את החלב על החזה וגו' להניף אותו תנופה לפני ה', והקטיר הכהן את החלב המזבחה", הרי שמניף ואחר־כך מקטיר. וראה למעלה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הי"א. 63) ראה למעלה שם ה"ד. 64) מלשון זה נראה שגם החלות אינן מותרות לאכילה אלא לאחר הקטרת האימורין ('אור שמח'). 65) ראה למעלה פ"ד הי"ד, כי כהן גדול נוטל לעולם מכל משמר חצי החלות שזכה בהן. 66) סוכה נה, ב – במשנה. וראה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ד־ה. 67) תוספתא זבחים סוף פ"ו (הוצאת צוקרמנדל עמ' 589 5).

יב. שָׁחַט[68] שְׁנֵי כְּבָשִׂים עַל אַרְבַּע חַלּוֹת[69]: אִם אָמַר יִקְדְּשׁוּ שְׁתַּיִם מִתּוֹךְ אַרְבַּע - מוֹשֵׁךְ שְׁתַּיִם מֵהֶן וּמְנִיפָן[70], וְהַשְּׁאָר[71] פּוֹדִין אוֹתָן בִּפְנִים[72] וְנֶאֱכָלִין בַּחוּץ כִּשְׁאָר הַחֵלִין; וְאִם לֹא הִתְנָה - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם[73].

68) מנחות מז, ב. 69) והרי התורה אמרה (ויקרא כג, יז) "לחם תנופה שתים". 70) כן אמרו (שם מח.) לדעת רבי יוחנן. 71) שתי החלות הנשארות. 72) מנחות שם, כרבי – ששחיטה מקדשת ללחם, ואמרו בגמ' שם כי לרבי צריך לפדותן בפנים, שאם יוציאן לחוץ לעזרה ושם יפדם, הרי זה נפסל ביוצא. ואין לחשוש שאם יפדם בפנים ויצאו לחולין הרי יהיו חולין בעזרה, משום שבשעה שהכניסם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בפנים היו קודש, ומה שהם נהיים אח"כ חולין בעזרה, זה הוא ממילא, ואין לחשוש לכך. וראה לחם־משנה מה שמקשה על רבינו כמה וכמה קושיות. 73) דכתיב באיל נזיר (במדבר ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המצות". אלמא זביחת איל מקדשא לסל, ומיניה אמרינן לכבשי עצרת דזביחתן מקדש שתי הלחם, וכי היכי דבאיל נזיר כתיב על סל המצות שהוא ידוע וניכר, הכי נמי בשתי הלחם דעצרת בעינן מיהא שיתנה שתים מתוך ארבע (ראה 'קרית ספר').

יג. שָׁחַט אַרְבָּעָה כְּבָשִׂים[74] עַל שְׁתֵּי חַלּוֹת - מוֹשֵׁךְ שְׁנַיִם מֵהֶם וְזוֹרֵק דָּמָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן[75], וּמַנִּיחַ הַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים[76] הַכְּשֵׁרִים עִם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם.

74) והרי התורה אמרה (ויקרא כג, כ) "על שני כבשים". 75) אף שלא נפסלו לא עולין לחובתן, וממילא השנים הנשארים הם לכבשי עצרת. מנחות מח, א. 76) אבל אם היה זורק דמן לשמה תחילה, אינו יכול אחר־כך לזרוק שלא לשמן את השנים הנשארים, שמכיון ששחט הראשונים לשמן, שוב לא ראויים האחרונים לשמן. ומכיון שאינם ראויים לשמן, אינם כשרים גם שלא לשמן, ומשום כך זורק תחילה שלא לשמה ואח"כ את הנשארים לשמה (שם בגמ').

יד. שְׁתֵּי הַחַלּוֹת מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ[77], וּשְׁנֵי הַכְּבָשִׂים מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה[78]. מֵת אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם אוֹ בָּרַח אוֹ נַעֲשָׂה טְרֵפָה - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי[79]. שָׁחַט אֶחָד לִשְׁמוֹ[80] - יִקַּח לוֹ זוּג[81].

77) משנה, מנחות כז, א. שאם אין לו אלא אחת לא יביא, שנאמר בהם "סולת תהיינה" (שם יז) וכל מקום שנאמר "הויה" – הוא לעיכובא (שם בגמרא). 78) משנה שם, ותוספתא שם תחילת פ"ה, ומשום שגם בהם נאמרה "הויה" (= "קודש יהיו" – שם, שם, כ) ולעיכובא הוא (שם בגמרא). 79) תוספתא, שם. 80) כלומר, ואחר־כך מת השני, או ברח או נעשה טריפה (כסף־משנה). וראה להלן בהערה הסמוכה. 81) שם בתוספתא. אבל ראה ב'אור שמח' כאן שמגיה כאן ובתוספתא "שחט אחד (שלא) לשמו יקח לו זוג (לשני), וכן הוא ב'חסדי דוד' שם.

טו. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם[82] מְעַכְּבִים אֶת הַכְּבָשִׂים[83], וּשְׁנֵי הַכְּבָשִׂים אֵינָן מְעַכְּבִים אֶת הַלֶּחֶם[84]. וְאִם הוּנְּפוּ עִם הַכְּבָשִׂים - מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה[85]; וְאִם אָבַד הַלֶּחֶם - יֹאבְדוּ הַכְּבָשִׂים, וְאִם אָבְדוּ הַכְּבָשִׂים - יֹאבַד הַלֶּחֶם, וְיָבִיאוּ לֶחֶם אַחֵר וּכְבָשִׂים אֲחֵרִים.

82) מנחות מה, ב – כדברי רבי עקיבא, ולא כרבי שמעון בן ננס ולא כרבי שמעון, לפי שסוף הסוגיא כרבי עקיבא (כסף־משנה). 83) שאם לא היו לו שתי הלחם – לא יקריב גם את שני הכבשים. 84) משנה שם כרבי עקיבא. והיינו שאף שלא היו שני כבשים, מביאין שתי הלחם (ראה פירוש המשנה, שם). ואמרו (שם בגמרא) שרבי עקיבא סובר, שמה שנאמר (שם) "קודש יהיו", הכוונה ללחם, ולא לכבשים, ולמד כן ב'גזירה שוה', ממה שנאמר (שם שם, יז) "סולת תהיינה", כשם ש"הויה" זו בלחם, כמו כן "הויה" של "קודש יהיו" היא בלחם, ולא בכבשים, ולפיכך הלחם מעכב והכבשים אינם מעכבים, כנ"ל. 85) כלומר, אף הכבשים מעכבים הלחם. ואף כי בגמרא (שם מו.) "בעו במערבא תנופה עושה זיקה (= חיבור יחד), או אינו עושה זיקה", ונשאר הדבר בתיקו, והיה לו לרבינו לכתוב שהוא ספק (ראה השגת הראב"ד) – פוסק רבינו שתנופה עושה זיקה, שכך נשמע שם מו, ב – ממה שאמר אביי לרבא "מ"ש ב' כבשים דמעכבי לחם, ומאי שנא שבעה כבשים וכו' דלא מקדשי ולא מעכבי לחם. אמר ליה, הואיל והוזקקו זה לזה בתנופה", הרי שתנופה עושה זיקה (כסף־משנה).

טז. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַבָּאוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן בְּלֹא כְּבָשִׂים[86] - כֵּיצַד עוֹשִׂין בָּהֶן?[87] יוּנְּפוּ וּתְעַבֵּר צוּרָתָן[88] וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה[89]. גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְצְאוּ כְּבָשִׂים לַשָּׁנָה הַבָּאָה וְיָבִיאוּ לֶחֶם בְּלֹא כְּבָשִׂים[90]. הַפָּר וּשְׂעִירֵי הָאֵילִים וְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים[91] וְהַשָּׂעִיר[92] הַבָּאִים בְּיוֹם זֶה[93] בִּגְלַל הַלֶּחֶם אֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַלֶּחֶם, וְלֹא הַלֶּחֶם מְעַכְּבָן[94].

86) ראה למעלה (הט"ו) כי שני הכבשים אינם מעכבים את הלחם. 87) ברייתא שם מו, ב. 88) "יפסלו בלינה" (רש"י). 89) ברייתא שם. 90) "ויאמרו: אשתקד לא אכלנו לחם בלא כבשים, עכשיו נמי ניכול. ואינהו לא ידעי, דאשתקד לא הוו כבשים, אינהו שריין נפשייהו, השתא דאיכא כבשים, כבשים הוא דשרו להו". דברי רבה ורבא שם. וחזר בה רבינו ממה שכתב בפירוש המשנה שם, כי דינן של שתי הלחם שיאכלו אותם. 91) שהם עולות. 92) לחטאת. 93) ראה למעלה ה"א. 94) משנה, שם מה, ב.

יז. שְׁנֵי פָּרִים שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם[95] וּפַר הַבָּא בִּגְלַל הַלֶּחֶם[96] - אֵינָן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה[97].

95) המפורשים בחומש הפקודים (במדבר כח, כז): "והקרבתם עולה לריח ניחוח לה', פרים בני בקר שנים איל אחד, שבעה כבשים בני שנה". 96) המפורש בויקרא (כג, יח): "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה, ופר בן בקר אחד ואילים שנים, יהיו עולה". ראה למעלה ה"א. 97) כלומר, לא שני הפרים של המוסף מעכבים את הפר של הלחם, ולא הפר של הלחם מעכב את שני הפרים של המוספין. ודבר זה הוא במשנה מנחות מד, ב: "הפרים והאילים והכבשים אינם מעכבים זה את זה", ואמרו שם בגמרא, כי אין הפרים של מוסף מעכבים את של שתי הלחם, ולא של שתי הלחם את של מוספין, וכמו כן המוספין בעצמן אין מעכבין זה את זה, וראה להלן ה"כ.

יח. אַיִל שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם[98] וּשְׁנֵי אֵילִים הַבָּאִין בִּגְלַל הַלֶּחֶם[99] - אֵינָן מְעַכְּבִין[100] (זֶה אֶת זֶה)[101].

98) שבמדבר (שם). 99) שבויקרא (שם). ראה למעלה ה"א. 100) משנה, מנחות שם. 101) כלומר, לא האיל של המוסף מעכב את שני האילים של הלחם, ולא שני

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

האילים של הלחם מעכבים את האיל של המוסף, אבל שני האילים של הלחם מעכבים זה את זה, שנאמר (ויקרא שם) "אילים שנים יהיו". ואמרו בגמרא (שם מה.) "יהיו" לעיכובא הוא.

יט. שִׁבְעָה כְּבָשִׂים שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם[102] וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים הַבָּאִים בִּגְלַל הַלֶּחֶם[103] - אֵינָן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה[104]. וְאִם נִשְׁחֲטוּ כֻּלָּן - מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה[105].

102) שבבמדבר, שם. 103) שבויקרא, שם. ראה למעלה ה"א. 104) שם במשנה ובגמרא. וכמו כן שבעת הכבשים של המוספין אינם מעכבין את עצמן, ראה להלן ה"כ. אבל שבעת הכבשים של הלחם, יש אומרים שהם מעכבים זה את זה, כשם ששני האילים מעכבים זה את זה (ראה למעלה הי"ח), שמאותו הפסוק "יהיו", שלמדו לעיכובא על שני האילים, יש ללמוד גם לשבעת הכבשים, שכן נאמר שם: "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים וגו' ופר בן בקר וגו' ואילים שנים, יהיו עולה וגו'" ('תוספות יום־טוב' מנחות פ"ב מ"ב, ודלא ככסף־משנה). 105) כלומר ששבעת הכבשים אינם מעכבים עצמן אין זה רק אם לא היו לו ז' כבשים אלא פחות, אבל היו לו שבעה כבשים ושחטם, ואחר־כך נאבדו, מעכבין הם עצמן. ראה שם מה, ב. מו, א: "אמר רבי יוחנן, הכל מודים שאם הוזקקו זה לזה שמעכבין זה את זה, ואיזו זיקה שלהם שחיטה", ופירש רש"י: "שאם הוזקקו זה לזה שהיו ביחד ואח"כ אבד לחם או כבשים שמעכבין זה לזה, והנותר לפנינו, יצא לבית השריפה דנדחה באיבוד חבירו, ואיזו זיקה שלהן הקובעתן יחד, שחיטה, שאם היה לחם בשעת שחיטה ואחר־כך אבד או לחם או כבשים – אבד הכל". וראה השגת הראב"ד ו'כסף משנה' ו'הר המוריה' כאן.

כ. הַתְּמִידִין אֵינָם מְעַכְּבִין אֶת הַמּוּסָפִין, וְלֹא הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין אֶת הַתְּמִידִין[106]; וְלֹא הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה[107], וְלֹא מִנְיַן הָעוֹלוֹת כֻּלָּן מְעַכֵּב. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁלֹּא מָצְאוּ אֶלָּא שִׁשָּׁה כְּבָשִׂים - מַקְרִיבִין שִׁשָּׁה[108]. אֲפִלּוּ לֹא מָצְאוּ אֶלָּא אֶחָד - מַקְרִיבִין אוֹתוֹ[109]. בֵּין בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים בֵּין בִּימֵי הַמּוֹעֲדוֹת וְהַשַּׁבָּתוֹת[110]. וְאֵינָן חַיָּבִין לְהַקְרִיב הַשְּׁאָר לְמָחָר אוֹ לְמוֹעֵד אַחֵר, אֶלָּא כָּל קָרְבַּן צִבּוּר שֶׁעָבַר זְמַנּוֹ - בָּטֵל קָרְבָּנוֹ[111]. לֹא מָצְאוּ אֶלָּא שְׁנֵי כְּבָשִׂים, אִם יַקְרִיבוּ אוֹתָן לְמוּסַף הַיּוֹם אֵין לָהֶן תְּמִידִין לְמָחָר - הֲרֵי הַדָּבָר שָׁקוּל; אִם הִקְרִיבוּם לְמוּסַף הַיּוֹם - הִקְרִיבוּ, וְאִם רָצוּ לְהַנִּיחָם לְמָחָר לִתְמִידִין - יַנִּיחוּ[112].

106) משנה, שם מט, א. ובגמרא שם פירשוה לענין קדימה, כלומר: אם הקריב תמיד של בין הערביים קודם למוספין או המוספין קודם לתמיד של שחר, הקרבנות כשרים, שמה שאמרו תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, אין זה אלא לכתחילה, וכן מה שאמרו אין דבר נקרב קודם לתמיד של שחר או מאוחר לתמיד של בין הערביים, אין זה רק לכתחילה ולמצוה, אבל בדיעבד – הכל כשר. 107) שם במשנה. כלומר, דאפילו הקריב העולות שבמוסף קודם לחטאות שבמוסף – כשר, שאע"פ שחטאת קודמת לעולה (ראה להלן פ"ט ה"ו), זהו רק לכתחילה. או ביום שיש בו שני מיני מוספין, והקריב שאינו תדיר קודם – כשר בדיעבד, ראה להלן פ"ט ה"ד ('תפארת ישראל'). 108) שם מד, ב – במשנה אמרו שאין הפרים והכבשים והאילים מעכבים זה את זה, ובגמרא (שם מה.) אמרו כי הפרים והכבשים והאיל שבבמדבר, אינם מעכבים את הפר והאילים, והכבשים שבויקרא, וכמו כן הפרים שבבמדבר אינם מעכבים את עצמן, וכמו כן שבעת הכבשים עצמן אינם מעכבים את עצמן, שנאמר (יחזקאל מו, ו) "וביום החודש פר בן בקר תמימים וששת כבשים ואיל תמימים יהיו", "פר, מה תלמוד־לומר, לפני שנאמר בתורה (לענין ר"ח ולענין עצרת, במדבר כח, יא־כז) פרים, ומנין שאם לא מצא שנים מביא אחד, תלמוד־לומר פר, ששה כבשים מה תלמוד־לומר, לפי שכתב בתורה (שם) שבעה, ומנין שאם לא מצא שבעה, יביא ששה, תלמוד־לומר ששה". 109) שם: "ומנין שאם לא מצא ששה – יביא חמשה, חמשה – יביא ארבעה, ארבעה – יביא שלשה, שלשה – יביא שנים, שנים – ואפילו אחד, תלמוד־לומר (יחזקאל שם, ז) ולכבשים כאשר תשיג ידו". 110) ראה יחזקאל שם, שמדובר לענין ראש חודש, וגם לענין שבתות ומועדות. 111) תמורה יד, א. וברכות כו, א. וראה למעלה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ז. 112) מנחות מט, א. בעיית רבי חייא בר אבין מרב חסדא, אם תמידין קודמים שהרי הם תדיר, או דילמא מוספין קודמים שהרי הם מקודשין שהם ליום־טוב, ולא נפשטה הבעיא.

~ יום שלישי ז' אלול ~

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) בו ביאר רבינו הקרבנות שמקריבים באחד בתשרי, ואם חל בשבת מה דינו, ודין תדיר ושאינו תדיר, ודין תדיר ומקודש.

א. בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי[2] מַקְרִיבִין מוּסַף הַיּוֹם[3] פַּר וְאַיִל וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, הַכֹּל עוֹלוֹת[4], וּשְׂעִיר חַטָּאת[5] הַנֶּאֱכֶלֶת. וְזֶה מוּסַף הַיּוֹם יָתֵר עַל מוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ הַקָּרֵב בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ[6]. לְפִיכָךְ, אִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוּסָפִין: מוּסַף שַׁבָּת, וּמוּסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּמוּסַף הַיּוֹם.

2) שהוא ראש השנה. 3) ואף שלפעמים היו עושים גם במקדש שני ימים – לא היו מקריבין מוסף כי אם יום אחד. 4) שנאמר (במדבר, א־ב) "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש וגו' ועשיתם עולה לריח ניחוח לה' פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". 5) שנאמר (שם שם, ה) "ושעיר עזים אחד חטאת לכפר עליכם. 6) שנאמר (שם שם, ו) "מלבד עולת החודש ומנחתה וגו'".

ב. וְכֵיצַד סִדּוּר הַקְרָבָתָן? מוּסַף שַׁבָּת תְּחִלָּה,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְאַחֲרָיו מוּסַף הַחֹדֶשׁ, וְאַחֲרָיו מוּסַף יוֹם טוֹב[7]; שֶׁכָּל הַתָּדִיר מֵחֲבֵרוֹ - קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ[8]. וְכֵן כָּל הַמְקֻדָּשׁ מֵחֲבֵרוֹ - קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ[9]. הָיָה לְפָנָיו תָּדִיר וּמְקֻדָּשׁ[10] - יַקְדִּים אֵיזֶה מֵהֶם שֶׁיִּרְצֶה.

7) ראש־השנה. שם במשנה והיינו שלא יביאו לכהן מוספי ראש חודש לפני שהקריבו מוספי שבת, וכמו כן לא יביאו לכהן מוספי יום טוב לפני שהקריבו מוספי ראש חודש שאם הביאום תחילה, הרי במוספי יום טוב וראש חודש, ישנן גם חטאות ויצטרך להקריב חטאת של ראש חודש ויום טוב לפני העולות של שבת ושל ראש חודש, שהרי חטאות קודמות לעולות. 8) ולמדו כן ממה שנאמר "מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה" לימא קרא "מלבד עולת הבקר" ולשתוק, ו"אשר לעולת התמיד" מיותר, ללמד על כל תדיר שהוא קודם. ושבת תדירה יותר מראש חודש, וראש חודש תדיר יותר מראש השנה. 9) אין זה המשך ממה שלמעלה, אלא הוא דין חדש, לעניין שדם חטאת קודם לדם עולה ואברי עולה קודמים לאימורי חטאת וכו'. 10) כגון דם עולת תמיד, שהוא תדיר, ודם חטאת, שהוא מקודש.

ג. עָבַר אוֹ שָׁכַח וְשָׁחַט אֶת שֶׁאֵינוֹ תָּדִיר[11] אוֹ הַפְּחוּת בִּקְדֻשָּׁה תְּחִלָּה[12] - מַקְרִיבוֹ, וְאַחַר כָּךְ שׁוֹחֵט אֶת הַתָּדִיר אוֹ אֶת הַמְקֻדָּשׁ[13].

11) לפני זה שהוא תדיר. 12) כלומר, לפני המקודש יותר. 13) שאם ימתין ולא יזרוק דמו, אלא ישחוט את התדיר או את המקודש וגם יזרק דמו, יש חשש שמא יקרוש הדם בינתיים.

ד. וְאִם נִשְׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד[14] - יִהְיֶה זֶה מְמָרֵס בַּדָּם[15] עַד שֶׁיִּזְרֹק דַּם הַתָּדִיר אוֹ דַם הַמְקֻדָּשׁ.

14) לאו דווקא כאחד, אלא אפילו אם עבר ושחט התדיר או המקודש אחר ששחט שאינו תדיר ושאינו מקודש, לפני שזרק את הדם. 15) "פירוש ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש".

ה. דַּם הַחַטָּאת קוֹדֵם לְדַם הָעוֹלָה[16], מִפְּנֵי שֶׁדַּם הַחַטָּאת מְכַפֵּר[17]. אֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאֵמוּרֵי חַטָּאת[18], מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָה כֻּלָּהּ לָאִשִּׁים[19]. דַּם חַטָּאת וְאֵיבְרֵי עוֹלָה - אֵי זֶה שֶׁיִּרְצֶה יַקְדִּים[20]. וְכֵן דַּם עוֹלָה וְאֵמוּרֵי חַטָּאת[21], אוֹ דַם עוֹלָה וְדַם אָשָׁם[22] - אֵי זֶה שֶׁיִּרְצֶה יַקְדִּים.

16) אם שניהם שחוטין ועומדין ליזרק. ואפילו שחט קודם העולה, דם החטאת קודם לזריקה. 17) ואילו העולה אינה אלא דורון לה'. 18) כלומר אם נזרקו דם שניהם. זבחים פט. במשנה: כל המקודש מחברו קודם את חברו. דם החטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה", כלומר, "מכפר על חייבי כריתות הצריך ריצוי גדול" (רש"י שם). 19) ואילו בחטאת רק האימורים נקטרים על המזבח והבשר נאכל ולפיכך יש בעולה צד ריבוי קדושה. ומצד כפרה אין החטאת קודמת, שהרי אין כפרה אלא בדם ולא בהקטרת אימורים. 20) שדם חטאת יש לו מעלה שמכפר, ואיברי עולה יש להם מעלה שהם כליל לאישים. 21) ששניהם אין בהם מעלה עצמית, אלא הם באים מכח מעלה: דם העולה אינו מכפר אבל הוא בא מכח כליל, ואימורי חטאת אף הם אינם מכפרים ואינם כליל אלא הם באים מכח מכפר ואף זו בעיא שם ולא נפשטה. 22) גם זו בעיא שם שלא נפשטה, שמא דם עולה קודם, שבא מכח כליל, ולעומת זה דם אשם אינו בא מכח כליל וגם הכפרה שלו אינה ככפרת דם חטאת, שהרי אין דמו נזרק ארבע מתנות על ארבע קרנות כדם חטאת, או אולי דם האשם קודם, שסוף סוף יש בו כפרה יותר מבדם עולה.

ו. חַטָּאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה[23], אֲפִלּוּ חַטַּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת לְעוֹלַת בְּהֵמָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה - בִּנְיַן אָב לְכָל חַטָּאת שֶׁהִיא קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה[24] הַבָּא עִמָּהּ. וְכֵן בִּשְׁעַת הַפְּרָשָׁה - מַפְרִישׁ הַחַטָּאת תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ הָעוֹלָה[25].

23) כלומר, שחיטת חטאת קודמת לשחיטת עולה. 24) שם צ. אמרו: "והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד לומר שאין תלמוד לומר ללמד שתקרב ראשונה שהרי כבר נאמר (שם, שם, י) ואת השני יעשה עולה, אלא זה בנה אב לכל חטאות שיקדמו לעולות הבאות עמהן בין חטאת העוף לעולת העוף בין חטאת בהמה לעולת בהמה ואפילו בין חטאת העוף לעולת בהמה". 25) שם פט. במשנה "חטאת העוף קודמת לעולת העוף, וכן בהקדשה", "רוצה לומר כי בשעה שיפריש קרבנותיו אומר הרי זו חטאת ואחר כך אומר הרי זו עולה". וכן הוא בתוספתא שם פרק י "חטאת העוף קודמת לעולת העוף בהקרבה, אף בהפרשה לא יאמר זה לעולתי וזה לחטאתי, אלא אומר זה לחטאתי וזה לעולתי".

ז. בְּקָרְבְּנוֹת הֶחָג[26] אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא קְרֵבִין עַל סֵדֶר הַכָּתוּב, שֶׁנֶּאֱמַר: כְּמִשְׁפָּטָם[27]. כֵּיצַד? בַּתְּחִלָּה פָּרִים, וְאַחֲרֵיהֶם אֵילִים, וְאַחֲרֵיהֶם כְּבָשִׂים, וְאַחֲרֵיהֶם שְׂעִירִים, אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂעִירִים חַטָּאת וְכָל אֵלּוּ שֶׁקָּדְמוּ אוֹתָן עוֹלוֹת. וְכֵן בְּשִׁגְגַת צִבּוּר בַּעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהֵן מְבִיאִין פַּר עוֹלָה וּשְׂעִיר חַטָּאת[28] - הַפָּר קוֹדֵם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: כַּמִּשְׁפָּט. וּפַר כֹּהֵן מָשִׁיחַ[29] קוֹדֵם לְפַר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר[30]. וּפַר הֶעְלֵם[31] קוֹדֵם לְפַר עֲבוֹדָה זָרָה[32]. וּפַר עֲבוֹדָה זָרָה קוֹדֵם לַשָּׂעִיר שֶׁלָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַפָּר עוֹלָה וְהַשָּׂעִיר חַטָּאת, שֶׁכָּךְ הוּא סֵדֶר הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה. שָׂעִיר עֲבוֹדָה זָרָה[33] קוֹדֵם לִשְׂעִיר נָשִׂיא[34], שֶׁהַנָּשִׂיא יָחִיד[35]. וּשְׂעִיר נָשִׂיא קוֹדֵם לִשְׂעִירַת יָחִיד[36]. וּשְׂעִירַת יָחִיד קוֹדֶמֶת לְכִבְשָׂה[37], אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם חַטָּאת; שֶׁהַשְּׂעִירָה רְאוּיָה לָבוֹא עַל הַכְּרִיתוֹת[38] שֶׁמְּבִיאִין עֲלֵיהֶם חַטָּאת, וְהַכִּבְשָׂה אֵינָהּ בָּאָה עַל שִׁגְגַת עֲבוֹדָה זָרָה[39].

26) חג הסוכות. 27) "ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ולכבשים במספרם כמשפטם". 28) שנאמר (במדבר טו, כד) "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת". 29) כי כהן המשיח שעבר בשגגה על אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) – מביא פר לחטאת. 30) ראה להלן שם פרק י"ב הלכה א, כי אם שגגו בית דין הגדול בהוראה, ושגגו העם בהוראתן ועשו העם אחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה), מביאין כל השבטים ביחד שנים עשר פרים לחטאת, וכל פר מהן נקרא פר העלם דבר של ציבור. 31) דבר של ציבור, שהיא חטאת. 32) שהיא עולה. 33) כלומר ציבור ששגגו בעבודה זרה, שמביאים פר לעולה ושעיר עזים לחטאת. 34) ראה בפרק א מהלכות שגגות הלכה ד, כי נשיא שחטא בשגגה באחת מחייבי כריתות (חוץ מעבודה זרה) מביא שעיר לחטאת. 35) ושעיר עבודה זרה הוא של ציבור. 36) ראה בהלכות שגגות שם כי הדיוט ששגג באחת מכל חייבי כריתות בין בעבודה זרה ובין בשאר מצוות – מביא שעירת עזים. וראה בהוריות שם "שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד מאי טעמא האי מלך והאי הדיוט". 37) כלומר, שניים ששגגו ואחד הביא שעירה ואחד הביא כבשה – הכבשה קודמת. ראה בהלכות שגגות שם כי אם שגג באחת מכל המצוות (חוץ מעבודה זרה) מביא כבשה או שעירה. 38) כלומר, ראוייה לבוא על כל חייבי הכריתות ששגגו, ובכללם גם על שגגת עבודה זרה, ראה הלכות שגגות שם כי על שגגת עבודה זרה מביא היחיד שעירת עזים. 39) אלא על שגגת שאר כל המצוות.

ח. אֲפִלּוּ חַטַּאת הָעוֹף שֶׁל יוֹלֶדֶת קוֹדֶמֶת לְכִבְשָׂהּ[40]. חַטָּאת קוֹדֶמֶת לְאָשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָהּ נִתָּן עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת וְעַל הַיְסוֹד[41]. וְכָל חַטָּאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה קוֹדְמִין לְכָל הָאֲשָׁמוֹת, חוּץ מֵאָשָׁם מְצֹרָע[42], מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּא עַל יְדֵי הֶכְשֵׁר[43]. הָאָשָׁם קוֹדֵם לַתּוֹדָה וּלְאֵיל נָזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים. תּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר[44] קוֹדְמִים לִשְׁלָמִים[45], מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד וּטְעוּנִין לֶחֶם[46]; וְהַתּוֹדָה קוֹדֶמֶת לְאֵיל נָזִיר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבָּעָה מִינֵי מִנְחָה[47]. שְׁלָמִים קוֹדְמִין לִבְכוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְעוּנִין מַתָּן שְׁתַּיִם שֶׁהֵן כְּאַרְבַּע, וּטְעוּנִין סְמִיכָה וּתְנוּפָה וּנְסָכִים[48]. הַבְּכוֹר קוֹדֵם לְמַעֲשַׂר בְּהֵמָה, מִפְּנֵי שֶׁקְּדֻשָּׁתוֹ מֵרֶחֶם, וְנֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים בִּלְבַד[49]. הַמַּעֲשֵׂר[50] קוֹדֵם לְעוֹפוֹת[51], מִפְּנֵי שֶׁהוּא זֶבַח[52], וְיֵשׁ בּוֹ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים - דָּמוֹ וְאֵמוּרָיו[53]. וְהָעוֹפוֹת קוֹדְמִין לִמְנָחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִינֵי דָמִים[54]. הֲרֵי שֶׁהָיוּ לְפָנָיו חַטַּאת הָעוֹף וּמַעֲשַׂר - הַמַּעֲשֵׂר קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זֶבַח. הָיוּ שָׁם חַטַּאת הָעוֹף וּמַעֲשֵׂר וְעוֹלַת בְּהֵמָה, הוֹאִיל וְעוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲשֵׂר[55] וְחַטַּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת לְעוֹלַת בְּהֵמָה - מַקְרִיב חַטַּאת הָעוֹף תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ הָעוֹלָה, וְאַחַר כָּךְ הַמַּעֲשֵׂר.

40) כלומר, לכבש (זכר) שלה. 41) כלומר, החטאת דמה ניתן על ארבע קרנות המזבח. ומפורש בה בתורה שהשיריים נשפכים על יסוד המזבח ואילו האשם דמו ניתן שתי מתנות שהן ארבע, ולא נאמר בו מפורש ששייריו נשפכים ליסוד, אלא נלמד מדרשה. 42) כי קרבנות המצורע הם: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. 43) משנה בזבחים צ: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר", "ועניין להכשיר שהוא מתקן האדם ומשלים טהרתו והוא מה שנאמר ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך". 44) משנה שם פט. "אשם קודם לתודה ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים". כלומר האשם הוא קדשי קדשים, ואילו התודה ואיל נזיר, שניהם קדשים קלים. וקדשי קדשים עדיפים מקדשים קלים. 45) כי בשלמי יחיד ישנם שלושה מינים: האחד הוא הבא בלא לחם כגון שלמי חגיגה ושלמי שמחה וזהו הנקרא שלמים. השני, שלמים הבאים עם לחם בנדר או נדבה וזהו הנקרא תודה. והשלישי, שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת נזרו והם באים עם לחם וזהו הנקרא איל נזיר. 46) כלומר, השלמים אינם באים עם לחם ונאכלין שני ימים ולילה אחד, ואילו התודה ואיל נזיר טעונין לחם, שיש בזה עדיפות על השלמים, וכמו כן הם נאכלין רק ליום ולילה, ויש גם בזה עדיפות כי הם דומים בכך לחטאת ואשם ושלמי צבור שהם קדשי קדשים ונאכלים ליום ולילה. 47) כלומר, ארבעה מיני חלות, עשר חמץ, ושלושים מצה והם: עשר מהם מאפה תנור, עשר רקיקים ועשר מורבכת, ואילו איל נזיר מביא רק שני מיני חלות, עשרה רקיקין משוחין בשמן ועשר חלות לותת הסולת שלהן בשמן. 48) וראה בפרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז שהבכור אינו טעון אלא שפיכה אחת כנגד היסוד, ושם פרק ג הלכה ו שאין בו סמיכה, ושם פרק ב הלכה ב שאינם טעונים נסכים אלא עולה ושלמים בלבד. 49) ואילו מעשר בהמה נאכל לבעלים ואין קדושתו מרחם. 50) מעשר בהמה. 51) ואף על פי שקרבן העוף הוא קדשי קדשים, שהרי הוא חטאת או עולה – מעשר הבהמה קודם מפני שהוא זבח. 52) כלומר שנזבח בסכין, ואילו עוף נמלק בצפורן, וזביחה בסכין חשובה יותר שהרי הוא נעשה בכל הקרבנות אף בקדשי קדשים, וזבחים חשובים מפני שמצוותם מרובה, שכל הקרבנות באין מהן (רש"י שם במשנה). 53) כלומר, יש במעשר שני דברים שהם קדשי קדשים: דמו ואימוריו. אבל חטאת העוף אין למזבח ממנה אלא דמה. 54) ומיני דמים כפרתן מרובה (רש"י שם) "דהיינו שבאין מכל הקרבנות, וגם כי בו נפש החי ודמיון יתר לנפש האדם". 55) שהעולה כולה לגבוה.

ט. הֲרֵי שֶׁהָיוּ מִינֵי בְּהֵמָה הַרְבֵּה מִמִּין קָרְבָּן אֶחָד[56] - כֵּיצַד הֵן קְרֵבִין? הַפָּרִים קוֹדְמִין לָאֵילִים, שֶׁכֵּן נִתְרַבּוּ בַנְּסָכִים[57]. וְאֵילִים קוֹדְמִין לִכְבָשִׂים, שֶׁכֵּן נִתְרַבּוּ בַנְּסָכִים[58]. וּכְבָשִׂים קוֹדְמִין לִשְׂעִירִים, שֶׁכֵּן נִתְרַבּוּ בְּאֵמוּרִים; שֶׁבְּכְלַל אֵמוּרֵי כְּבָשִׂים הָאַלְיָה, וְאֵין בִּשְׂעִירִים אַלְיָה. הָעֹמֶר קוֹדֵם לַכֶּבֶשׂ הַבָּא עִמּוֹ, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם קוֹדְמִין לִשְׁנֵי כְּבָשִׂים. זֶה הַכְּלָל: דָּבָר הַבָּא בִּגְלַל הַיּוֹם[59] קוֹדֵם לְדָבָר הַבָּא בִּגְלַל הַלֶּחֶם[60].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

56) שהיו כולם עולות, או כולם חטאות וכו'. 57) שהרי לפר מביא שלושה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן וחצי ההין יין לנסך, ואילו לאיל שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. 58) שהרי לאיל מביא שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין. ואילו לכבש מביא עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. 59) שהם העומר ושתי הלחם. 60) שהם הכבש הבא עם העומר והכבשים הבאים עם שתי הלחם.

י. מִנְחַת הָאִישׁ קוֹדֶמֶת לַמִּנְחַת הָאִשָּׁה[61]. מִנְחַת חִטִּים[62] קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת שְׂעוֹרִים[63]. מִנְחַת חוֹטֵא קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת נְדָבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֵטְא. מִנְחַת נְדָבָה וּמִנְחַת סוֹטָה - אֵי זוֹ שֶׁיִּרְצֶה מֵהֶם יַקְדִּים[64].

61) וכגון שהקרבנות שווים, אבל אם קרבן האשה משובח יותר כגון שהאשה מביאה פר והאיש מביא איל – קרבן האשה קודם. 62) כגון מנחת חוטא, כי מנחת נדבה ומנחת סוטה, אי זו שירצה יקדים. 63) מנחת סוטה. מקור דבר זה בתוספתא שם, והטעם בזה משום שחטים ישנן בכל המנחות, ואילו שעורים אינן אלא בעומר ובמנחת סוטה. 64) שם צ. בעייא שלא נפשטה, אם מנחת נדבה קודמת מפני שהיא טעונה שמן ולבונה, או שמנחת סוטה קודמת, שהיא באה לברר עוון. וראה למעלה הלכה ב־ה, ובפרק ח הלכה כ שדעת רבינו בבעייא שלא נפשטה, כי איזה שירצה יקדים.

יא. מְנָחוֹת קוֹדְמִין לְיַיִן[65], וְהַיַּיִן קוֹדֵם לַשֶּׁמֶן[66], וְהַשֶּׁמֶן קוֹדֵם לַלְּבוֹנָה[67], וּלְבוֹנָה קוֹדֶמֶת לַמֶּלַח[68], וּמֶלַח קוֹדֵם לָעֵצִים[69]. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁבָּאוּ כֻּלָּן כְּאֶחָד; אֲבָל הַבָּא רִאשׁוֹן - קָרֵב רִאשׁוֹן, וְהַבָּא אַחֲרוֹן - קָרֵב אַחֲרוֹן[70].

65) שהרי מתנדב אדם יין לחוד בפני עצמו. 66) אם התנדב שמן בפני עצמו. משום שיין מנסכו כולו על גבי השיתין, ואילו שמן פסק כשמואל דקומצו והשאר נאכל לכהנים. 67) שמתנדב אדם לבונה בפני עצמה. 68) היינו, התנדב מלח בפני עצמו שכשם שיין ושמן הבאים בחובה באים נדבה כמו כן מלח הבא בחובה בא נדבה. 69) משום שמלח נקרא קרבן בתורה (=על כל קרבנך תקריב מלח, ויקרא ב, יג) ואילו עצים לא נקראו קרבן אלא בכתובים דנאמר (נחמיה י, לה) "על קרבן העצים". 70) ונראה שזה מוסב על כל מה שלמעלה, ובכלל זה גם מנחת האיש והאשה.

יב. כָּל הַקּוֹדֵם בְּהַקְרָבָה - קוֹדֵם בָּאֲכִילָה[71].

71) וזה מוסב על כל אלה שהם בני אכילה, כגון חטאת לאשם, אשם לתודה ותודה לשלמים ושלמים לבכור.

יג. הָיוּ לְפָנָיו שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ[72] וּשְׁלָמִים שֶׁל יוֹם[73] - שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדְמִין[74], שֶׁהֲרֵי קָרֵב זְמַנָּן[75]. שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ וְחַטָּאת אוֹ אָשָׁם שֶׁל יוֹם - חַטָּאת וְאָשָׁם קוֹדְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים[76], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

72) כלומר, שנקרבו אתמול. 73) שנקרבו היום. 74) משנה שם, והיינו שקודמין לאכילה. 75) כלומר, זמנם של אמש באכילה, אינו אלא היום, ואילו של היום נאכלין גם היום וגם בלילה שלאחריו וגם ביום המחרת. ולכך של אמש קודמין. 76) ואינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ולפנים מן הקלעים, ולפיכך הם עלולים יותר לבוא לידי נותר אף על פי שהם נאכלים ליום ולילה, אבל שלמים של אמש, אף על פי שזמנם מוגבל עד הלילה, אינם עלולים לבוא לידי נותר, לפי שהם נאכלים בכל העיר ולכל אדם.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

1) יבאר בו הקרבנות שמקריבין ביום הכיפורים ובחג הסוכות, ושכל ימי חג הסוכות מנסכים מים על גבי המזבח.

א. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מַקְרִיבִין מוּסָף כְּמוּסַף רֹאשׁ הַשָּׁנָה[2]: פַּר וָאַיִל[3], וְאַיִל זֶה נִקְרָא אֵיל הָעָם[4], וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, כֻּלָּן עוֹלוֹת[5], וּשְׂעִיר חַטָּאת[6], וְהוּא נֶאֱכָל[7] לָעֶרֶב[8].

2) ראה למעלה פ"ט הלכה א. 3) שנאמר (במדבר כט, ז־ח) "ובעשור לחודש השביעי הזה וגו' והקרבתם עולה לה' ריח ניחוח, פר בן בקר אחד איל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים". 4) שנאמר (ויקרא טז, ה) "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה". וכדעת רבי (יומא ע:) שאיל הבא משל ציבור האמור בפרשת אחרי־מות (ויקרא שם) הוא האיל האמור בחומש הפקודים (במדבר שם), ולא כר' אלעזר בר' שמעון (שם) הסובר ששני אילים הם. וכן כתב להלן בפ"א מהלכות עבודת יום־הכיפורים הלכה א: "ואיל הבא משל ציבור האמור בפרשת אחרי־מות, והוא האיל האמור בחומש הפקודים בכל המוסף. והוא הנקרא איל העם". 5) במדבר שם. 6) שנאמר (שם, שם, יא) "שעיר עזים אחד חטאת" והוא נעשה בחוץ, ראה בהלכות עבודת יום־הכיפורים שם. 7) ראה למעלה פ"ז הלכה ב, ופ"ח הלכה א, ובהלכות עבודת יום־הכיפורים שם. 8) כלומר במוצאי יום־כיפור. משנה במנחות צט: . וראה גם בהלכות עבודת יוה"כ שם.

ב. וְעוֹד מַקְרִיבִין הַצִּבּוּר שְׂעִיר חַטָּאת[9], וְהוּא נִשְׂרָף[10], שֶׁבֵּן זוּגוֹ[11] שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ[12].

9) נוסף לשעיר החטאת של מוסף, הנאכל, המוזכר למעלה הלכה א. והוא מה שנאמר (ויקרא שם, ה־ט) "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת וגו' ונתן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". 10) שנאמר (שם שם, כז) "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש", וראה למעלה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טז. ולהלן הלכות עבודת יום־הכיפורים שם. 11) אין זה טעם למה נשרף, אלא הוא מוסב על התחלת הדברים "ועוד מקריבין שעיר חטאת", וכאילו היה כתוב: "ועוד מקריבין הציבור

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שעיר חטאת, שבן זוגו שעיר המשתלח, והוא נשרף". וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם. 12) לעזאזל, כמו שנאמר (שם שם, י) "והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל, יעמד חי לפני ה' וגו' לשלח אותו לעזאזל המדברה".

ג. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת מַקְרִיבִין מוּסַף הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים, כֻּלָּן עוֹלוֹת[13], וּשְׂעִיר חַטָּאת[14] נֶאֱכֶלֶת[15]. וְכֵן כָּל יוֹם וָיוֹם מִשִּׁבְעַת יְמֵי הֶחָג מַקְרִיבִין שְׁנֵי אֵילִים וְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים וּשְׂעִיר חַטָּאת[16].

13) שנאמר (במדבר כט, יב־יג) "ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא קודש וגו' והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה', פרים בני בקר שלשה עשר, אילים שנים, כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים יהיו". 14) שנאמר (שם שם, טז) "ושעיר עזים אחד חטאת". 15) ראה למעלה פ"ז הלכה ב, ופ"ח הלכה א. 16) כמפורש בתורה (שם שם, יז־לד).

ד. אֲבָל הַפָּרִים פּוֹחֲתִין אֶחָד בְּכָל יוֹם[17]: בַּשֵּׁנִי מַקְרִיבִין שְׁנֵים עָשָׂר, בַּשְּׁלִישִׁי אַחַד עָשָׂר, עַד שֶׁיִּמָּצֵא קָרְבַּן יוֹם שְׁבִיעִי: פָּרִים שִׁבְעָה, אֵילִים שְׁנַיִם, כְּבָשִׂים אַרְבָּעָה עָשָׂר, הַכֹּל עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר חַטָּאת.

17) כמפורש בתורה שם.

ה. בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת מַקְרִיבִין מוּסַף הַיּוֹם פַּר וָאַיִל וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, כֻּלָּן עוֹלוֹת[18], וּשְׂעִיר חַטָּאת[19]. וְזֶה מוּסָף בִּפְנֵי עַצְמוֹ[20].

18) שנאמר (שם שם, לה־לו) "ביום השמיני עצרת תהיה לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה', פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים". 19) שנאמר (שם שם, לח) "ושעיר חטאת אחד". 20) ולא כהמשך מחג הסוכות. וכן אמרו (ראש השנה ד: יומא ג. סוכה מז. מח. וחגיגה יז.) כי "שמיני (=שמיני עצרת) רגל (=חג) בפני־עצמו לענין "פז"ר קש"ב", ואינו כחג הסוכות. והקו"ף של קש"ב, הוא קרבן, כלומר אין קרבנותיו כשאר קרבנות החג.

ו. כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג מְנַסְּכִין אֶת הַמַּיִם[21] עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ[22]. וְדָבָר זֶה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי[23]. וְעִם נִסּוּךְ הַיַּיִן שֶׁל תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר[24] הָיָה מְנַסֵּךְ הַמַּיִם לְבַדּוֹ[25].

21) משנה סוכה מב: ולא כר' יהודה שאמר (שם מח:) שמנסך גם בשמיני עצרת. 22) ראה משנה זבחים סג. ותוספתא סוכה פ"ג. 23) כרבי יוחנן בסוכה לד. ועוד. 24) כדברי ר' יוחנן ביומא כו: שאמר: "אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר". ובמשנה סוכה מח. מח: נראה שהיה מנסך המים בשעה שהוא מנסך היין (לחם־משנה). וכל זה אינו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד יצא אף אם לא ניסך היין והמים כאחת, שהרי אם הקדים ניסוך המים בלילה יצא (ראה להלן הלכה ז), ואילו ניסוך היין של הקרבנות אינו אלא ביום, ראה למעלה פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה, ועיין מעשה רוקח. 25) כלומר לא בספל אחד יין ומים, אלא בשני ספלים מיוחדים, אחד ליין ואחד למים. וראה להלן הלכה ז.

ז. וְאִם עֵרָה[26] הַמַּיִם לְתוֹךְ הַיַּיִן אוֹ הַיַּיִן לְתוֹךְ הַמַּיִם וְנִסַּךְ שְׁנֵיהֶם מִכְּלִי אֶחָד - יָצָא[27]. וְאִם הִקְדִּים נִסּוּךְ הַמַּיִם לַזֶּבַח, אֲפִלּוּ נִסְּכָן בַּלַּיְלָה - יָצָא[28]. וּבְקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית הָיָה מְנַסֵּךְ לְמַעְלָה מֵחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ[29], וְהַכֹּל יוֹרֵד לַשִּׁיתִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[30]. כֵּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין?[31] צְלוֹחִית שֶׁל זָהָב מַחֲזֶקֶת שְׁלֹשָׁה לֻגִּין הָיָה מְמַלֵּא אוֹתָהּ מִן הַשִּׁילוֹחַ[32]. הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם[33] - תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ[34]. עָלָה לַכֶּבֶשׁ[35] וּפָנָה לִשְׂמֹאלוֹ[36] וְנוֹתֵן הַמַּיִם מִן הַצְּלוֹחִית לְתוֹךְ הַסֵּפֶל שֶׁהָיָה שָׁם[37]. וּשְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שָׁם, מַעֲרָבִי הָיָה בּוֹ הַמַּיִם, וּמִזְרָחִי הָיָה בּוֹ הַיַּיִן שֶׁל נֶסֶךְ[38]. וְהָיוּ מְנֻקָּבִין כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דַּקִּין[39]. וְשֶׁל מַיִם הָיָה נֶקֶב שֶׁלּוֹ דַּק מִשֶּׁל יַיִן, כְּדֵי שֶׁיִּכְלֶה הַמַּיִם עִם הַיַּיִן כְּאֶחָד[40].

26) ערבב. 27) משנה בסוכה מח: "עירה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים, יצא". ומפרש רבינו שנתן מים לתוך היין או היין לתוך המים ונסכן מכלי אחד, ואף כי יין מזוג פסול (כמפורש בבבא בתרא צז: , עיין שם. אבל יש לציין כי רבינו לא הביא דבר זה בחיבורו), אינו פסול אלא רביעית ההין מזוג, דליכא רביעית יין שכתוב ונסכו יין רביעית, רביעית ההין אתה מנסך ולא את המזוג, אבל הכא דאיכא רביעית יין, יצא ידי ניסוך יין ומים (קרית ספר). אבל מלשונו של רש"י שם (ד"ה אתי לאשחורי) נראה שמפרש שהחליף הספלים, כלומר המים שפך לתוך הספל הקבוע של היין, והיין שפך לספל הקבוע של המים, ולא שעירב היין והמים בכלי אחד, וראה ב'תוספות יום טוב' סוכה פ"ד משנה ט, והר המוריה כאן. 28) גמ' תענית ב: "מה ניסוך המים מאורתא", וראה רש"י שם שמביא "ויש ספרים דכתיב בהו, דאמר מר ומנחתם ונסכיהם בלילה אפילו בלילה, דאע"פ מקריבין הקרבנות ביום, יכולין להביא המנחות והנסכים בלילה, ואף האי נמי ניסוך המים יכול לנסך בלילה", ומה שאמרו ביומא כו: אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר (ראה למעלה הלכה ו), היינו שאינו חייב לנסך אלא בתמיד של שחר, אבל אם עשה כן בלילה – יצא ידי חובתו (תוס' שם ד"ה איבעיא). שדווקא נסכים הבאים עם הזבח, נתרבו ממה שנאמר ולנסכיכם ולשלמיכם, אבל נסכים הבאים בפני עצמן, שאינם מתקדשים בשחיטת הזבח – נקרבין בלילה (קרית ספר). וראה בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה. 29) ראה למעלה פ"ז מהלכות מעשה קרבנות הלכה י, וראה במשנה זבחים סג. ובתמיד פ"ז משנה ג. 30) למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. 31) משנה סוכה מח. 32) "מעיין הוא סמוך לירושלים" (רש"י שם), שנאמר (ישעיה יב, ג) "ושאבתם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מים בששון ממעייני הישועה" (גמרא שם מח: לפי פירוש התוספות ד"ה מנא הני מילי). 33) "אחד משערי העזרה נקרא כן, על שם שמכניסין בו (=דרכו) צלוחית של מים של ניסוך בחג" (רש"י שם). 34) הגמרא שם מח: אמרו "מנא הני מילי (שתוקעין ומריעין בשאיבת המים – רש"י שם, אבל התוספות שם מפרשים מנה"מ דבעי מי השילוח) אמר רב עינא, דאמר קרא (ישעיה שם) ושאבתם מים בששון" (לכך תקעו והריעו כדי שתהיה שמחה). 35) כלומר, נושא הצלוחית עלה בכבש שהוא מדרומו של המזבח. 36) אף כי כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין, בניסוך המים (וכן בניסוך היין ועולת העוף) היה פונה לשמאל, כדי שיפגע מיד בקרן דרומית מערבית. שאם היה פונה לימין ומקיף את כל המזבח עד שיגיע לקרן דרומית מערבית, יש חשש שמא יתעשנו המים (ראה למעלה פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא). 37) כתנא־קמא שם במשנה, ולא כר' יהודה האומר כי הספלים היו של סיד. 38) שם במשנה. 39) שם במשנה. 40) שם במשנה: "ואחד מעובה ואחד דק", ואמרו בגמרא שם כי החוטם שהיה בספל של המים, היה דק יותר מאותו שהיה בספל היין, כי היין עב יותר מן המים (ראה גם בפירוש המשנה שם).

ח. זֶה שֶׁמְּנַסֵּךְ הַמַּיִם הָיוּ אוֹמְרִין לוֹ[41]: הַגְבַּהּ יָדְךָ[42]. שֶׁפַּעַם אַחַת נִסַּךְ אֶחָד עַל רַגְלָיו, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוֹגֵיהֶן[43]. שֶׁאָמְרוּ צְדוּקִי הוּא, שֶׁהֵן אוֹמְרִין אֵין מְנַסְּכִין מַיִם[44].

41) משנה שם. 42) שכולם יראו איך שהוא מנסך המים לתוך הספל. 43) שהרי הניסוך היה בשחרית (ראה למעלה הלכה ו) בשעת נטילת האתרוג (תפארת ישראל). 44) שהצדוקים אינם מאמינים בתורה שבעל־פה, וניסוך המים אינו מפורש בתורה אלא הלכה למשה מסיני הוא (ראה למעלה הלכה ו).

ט. כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בְּשַׁבָּת[45]. אֶלָּא שֶׁהָיָה מְמַלֵּא מֵעֶרֶב שַׁבָּת[46] חָבִית שֶׁל זָהָב, וְאֵינָהּ מִכְּלֵי הַשָּׁרֵת[47], וּמַנִּיחָהּ בַּלִּשְׁכָּה, וּלְמָחָר מְמַלֵּא מִמֶּנָּה.

45) כל הלכה זו שם במשנה. 46) מן השילוח. 47) שאם ימלאו בחבית שהיא מכלי שרת, גזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאום, ואם כן קדשו ונפסלו בלינה (סוכה נ. דברי ר' ינאי).

י. אִם נִשְׁפְּכָה[48] אוֹ נִתְגַּלְּתָה[49] - מְמַלֵּא מִן הַכִּיּוֹר וּמְנַסֵּךְ.

48) כלומר, נשפכו המים. 49) והיין והמים המגולים פסולים למזבח (משנה שם, ופ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה י), לפי שיש חשש שמא שתה מהם נחש והכניס בהם ארסו, ומכיון שאסורים בשתיה משום חשש סכנה – נפסלו גם למזבח, משום שנאמר (מלאכי א, ח) הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך, אמר ה' צבאות (שם בגמרא, וראה עוד בבבא בתרא צז:).

יא. בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִימֵי הֶחָג הָיוּ אוֹמְרִים שִׁירָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ עַל מוּסַף הַיּוֹם[50]. בָּרִאשׁוֹן מִימֵי חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד הָיוּ אוֹמְרִין: הָבוּ לַה' בְּנֵי אֵלִים[51]. בַּשֵּׁנִי[52] - וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים וְגוֹמֵר[53]. בַּשְּׁלִישִׁי - מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים[54]. בָּרְבִיעִי - בִּינוּ בֹּעֲרִים בָּעָם וְגוֹמֵר[55]. בַּחֲמִישִׁי - הֲסִירוֹתִי מִסֶּבֶל שִׁכְמוֹ[56]. בַּשִּׁשִּׁי - יִמּוֹטוּ כָּל מוֹסְדֵי אָרֶץ וְגוֹמֵר[57]. וְאִם חָל שַׁבָּת לִהְיוֹת בְּאֶחָד מֵהֶן - יִמּוֹטוּ יִדָּחֶה[58].

~ נקודות משיחות קודש ~

"בָּרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִין: הָבוּ לַה' בְּנֵי אֵלִים. בַּשֵּׁנִי – וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים כו'".

ולכאורה הוא פלא גדול, ששירו של יום שני דחוה"מ פותח בפסוק "ולרשע אמר אלקים כו'", ובפרט שנמצאים כבר אחרי הכפרה והסליחה של יוה"כ, ומדוע לפתוח במילים אלו. ומצינו שרש"י מבאר "כל המזמור דברי כיבושין הן לנאספים לעזרה למצוות החג ושמחים שמחת החג, ומוכיחם מה לך לספר חוקי, כלומר, למה לך לבוא לבית זה אם אינך חוזר בתשובה". ועדיין אינו מובן מה לדברי כיבושין ביו"ט, ובפרט אחרי יוה"כ.

והביאור בזה: אף שלא מסתבר לומר שאפשר לדייק מלשון רש"י שכוונתו שאומרים כל המזמור ולא פותחים במילים "ולרשע אמר אלקים כו'", כי אם־כן הגמרא עצמה היתה צריכה להזכיר זאת בפירוש, בכל אופן בהמשך הגמ' שם איתא שביום הששי אומרים "ימוטו כל מוסדי ארץ", ורש"י מפרש שם "במזמור אלקים נצב בעדת א־ל, ואומרים כל המזמור". ועפ"ז יש לומר, שגם מה שאמר "כל המזמור" בנוגע ליום השני, כוונתו לאמירת כל המזמור.

(על־פי "יין מלכות" ספר עבודה, סימן מט,
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

50) ראה למעלה פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב, שהלויים היו אומרים שירה בשעת ניסוך היין על כל עולות הציבור הבאים חובה, וראה גם למעלה פ"ו מהלכות אלו הלכות ה־ז. 51) תהלים כט. מכאן עד סוף ההלכה היא ברייתא בסוכה נה. והיינו "כל המזמור על שם שהיום תחילת שמחת בית השואבה, דהיינו כבוד ועוז. ובאותו מזמור קול ה' על המים, על שם ניסוך המים" (רש"י שם). 52) של חול המועד. 53) תהלים נ. "כל המזמור דברי כבושין הן לנאספין לעזרה למצות החג ושמחים בשמחת החג, ומוכיחם מה לך לספר חוקי, כלומר למה לך לבוא לבית זה עם שאר עמי, אם אינך חוזר בתשובה וכו'" (רש"י שם) 54) תהלים צד. מהפסוק מי יקום, שהוא פסוק טז עד סוף הפרק. "מפני שפרשת מי יקום לי, מדברת על צרותן שהיו משועבדין בבית שני תחת מלכי פרס ומלכי יון ומלכי רומי, ואף־על־פי־כן אינם נמנעים מלשמח שמחת מלכם, ומתפללין מי יקום לנו להצילנו מן המריעים האלה, לולי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי, אם אמרתי מטה רגלי וגו' שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו, כלומר, אף לפי צרותינו אין אנו נמנעים מלבוא להשתעשע בתנחומיך וכו' עד סוף המזמור" (רש"י שם). 55) תהלים צד, עד פסוק טז. וכרב ספרא (סוכה שם), ואף כי "בינו בוערים" הוא החלק הראשון של המזמור, ו"מי יקום לי עם מרעים" הוא החלק השני – מקדימים את החלק השני ומאחרים את החלק הראשון, "מפני שעכשיו זמן מתנות עניים שהוא זמן אסיף, זמן לקט שכחה ופאה ומעשר עני, וכשמגיעין ימים האחרונים שהן קרובים לפרוש ולשוב לבתיהם, קורין לפניהם להוכיחם שיעשרו כראוי, ואף־על־פי שהמעשרות בצנעה, ולא יאמרו מי רואנו ומי יודיענו, לכך אומר "בינו בוערים בעם", שאומרים בלבם מי יגיד מעשינו, הנוטע אוזן הלא ישמע, אם יוצר עין הלא יביט, היוסר גוים הלא יוכיח וגו' עד מי יקום לי" (רש"י שם). 56) תהלים פא. "דברי תנחומים הן, אם תזכו, בצרה קראת ואחלצך אענך בסתר רעם, אבחנך על מי מריבה וגו' על המים שנידונין עליהן בחג, לפי מה שאני בוחנך אפסוק לך, על שם שמתפללין על הגשמים וצריכים להן, וכתיב במזמור זה אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים, הרחב פיך ואמלאהו, שאשלח לכם ברכה, וסוף המזמור ויאכילהו מחלב חטה וגו'" (רש"י שם). 57) תהלים פב. במזמור, א־לקים נצב בעדת א־ל, ואומרים כל המזמור על שם שכתוב בו עני ורש הצדיקו, אלו מעשרות, שכך הוא נדרש בחולין, צדק משלך ותן לו, בפ' הזרוע (חולין קלד.) לא ידעו ולא יבינו. ומי שאינו נותן לבו להבין לכך, בחשכה יתהלכו זו מיתה, כדתנן באבות (פ"ה משנה ט) בארבעה פרקים הדבר מתרבה כו' במוצאי החג שבכל שנה מפני גזל מתנות עניים, וגורם קללה לעולם ורעבון שימוטו כל אפסי ארץ" (רש"י שם). 58) כלומר, אם אחד מששת הימים הראשונים של חול המועד חל בשבת, הרי שיר של אותו יום נדחה מפני שיר של שבת, וממילא יוצא כי "ימוטו", שהוא האחרון, נדחה מפני שאמרו באחד בשבת שיר שהיה ראוי לומר אתמול, שאין מדלגין סדר השיר, ובשני שיר של אחד בשבת נמצא האחרון נדחה (רש"י שם).

יב. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[59], שֶׁכָּל מִשְׁמְרוֹת כְּהֻנָּה עֲשִׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְכֻלָּן עוֹבְדִין בְּשָׁוֶה בָּרְגָלִים[60]. וּבְחַג הַסֻּכּוֹת הָיָה כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב פַּר אֶחָד אוֹ אַיִל אֶחָד אוֹ שְׂעִיר הַחַטָּאת. אֲבָל הַכְּבָשִׂים - יֵשׁ מִשְׁמָר שֶׁמַּקְרִיב מֵהֶן שְׁנֵי כְּבָשִׂים, וְיֵשׁ מִשְׁמָר שֶׁמַּקְרִיב כֶּבֶשׂ אֶחָד. כֵּיצַד?[61] בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הָיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר[62]. כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב בְּהֵמָה אַחַת מֵהֶם. נִשְׁאֲרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לִשְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת. שִׁשָּׁה מִשְׁמָרוֹת מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וּשְׁנֵי מִשְׁמָרוֹת מַקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בַּשֵּׁנִי הָיוּ שָׁם שְׁנַיִם עָשָׂר פָּרִים[63] וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר. כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאֲרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לִשְׁלֹשָׁה מִשְׁמָרוֹת. חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְאַרְבָּעָה מַקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ שָׁם אַחַד עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר. כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב אֶחָד. נִשְׁאֲרוּ שָׁם אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים לִשְׁלֹשָׁה מִשְׁמָרוֹת. מִשְׁמָר אֶחָד מֵהֶן מַקְרִיב שְׁנֵי כְּבָשִׂים, וּשְׁנַיִם עָשָׂר מִשְׁמָר מַקְרִיבִין אֶחָד אֶחָד. בַּשְּׁבִיעִי הָיוּ שָׁם שִׁבְעָה פָּרִים וּשְׁנֵי אֵילִים וְשָׂעִיר. וְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים כְּמִנְיַן הַמִּשְׁמָרוֹת. נִמְצָא כָּל מִשְׁמָר מַקְרִיב בְּהֵמָה אַחַת.

59) למעלה פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג. 60) כלומר "כל שיבוא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד, עובד וחולק עמהם, ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמרך" (שם הלכה ד). 61) מכאן ועד סוף ההלכה היא משנה בסוכה נה: 62) ראה למעלה הלכה ג. 63) ראה למעלה הלכה ד, כי הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום.

יג. וְכָל מִי שֶׁהָיָה מַקְרִיב פַּר הַיּוֹם - לֹא הָיָה מַקְרִיב פַּר לְמָחָר[64], אֶלָּא חוֹזְרִין חֲלִילָה[65]. בַּשְּׁמִינִי[66] חוֹזְרִין לְפִיס כֻּלָּן כְּאֶחָד כִּשְׁאָר הָרְגָלִים[67], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[68].

64) שם במשנה. "שאין המשמרות שהקריבו כבשים אתמול מניחים אותם" (רש"י שם). 65) כסדר שסדרו המשמרות בדברי הימים (א, כד) יהויריב ראשון ואחריו ידעיה וגו', ונמצאו כל המשמרות שונות ומשלשות בהקרבת פרים, חוץ משני משמרות ששונות ואין משלשות (שם בגמרא). 66) בשמיני עצרת. שאין שם אלא פר ואיל ושבעה כבשים ושעיר חטאת, ראה למעלה הלכה ה. 67) כלומר מפיסין בן כל המשמרות, ולא רק בין שתי המשמרות שלא שלשו בחג, ראה שם במשנה "בשמיני חזרו לפיס כברגלים", ופסק רבינו כרבי (שם) הסובר כי היו מפיסין בין כל המשמרות, ולא כחכמים האומרים כי פר הבא בשמיני מפיסין בין שתי המשמרות שלא שלשו בפרי החג, ומשמר העולה בפיס הוא העושה הפר. וראה לחם־משנה טעם פסקו של רבינו. 68) למעלה התחלת הלכה יב, ופ"ד מהלכות כלי המקדש שם. כי כל המשמרות שוות ברגלים.

יד. בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת הָיָה שָׁם מִנְחַת נְסָכִים[69] שֶׁל מוּסָפִין וְשֶׁל תְּמִידִין שִׁשִּׁים וְאֶחָד עִשָּׂרוֹן[70], וְלֹא הָיוּ מְעָרְבִין[71] אוֹתוֹ[72].

69) היא הסולת, ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הלכה א, וראה להלן הלכות טו־יז. 70) שהרי שלשה עשר הפרים שמקריבים ביום הראשון (ראה למעלה הלכה ג) היה צורך בשלשים ותשע עשרונים סולת, שהרי לכל פר היו שלשה עשרונים (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד). ולשני האילים (ראה למעלה הלכה ג) היה צורך בארבעה עשרונים, שהרי לכל איל מביא שני עשרונים (מעה"ק שם). ולארבע עשרה הכבשים (ראה למעלה ה"ג) מביא ארבעה עשר עשרונים, עשרון לכל כבש וכבש (מעה"ק שם), הרי ביחד חמשים ושבעה עשרונים, ואילו על שעיר החטאת אינו מביא נסכים שהרי אין טעון נסכים אלא עולות ושלמים בלבד (ראה מעה"ק שם ה"ב), ונוסף לזה מביא שני עשרונים על שני הכבשים של מוסף של שבת עשרון אחד לכל כבש, ועוד נוסף לזה שני עשרונים לשני כבשי התמידין, הרי ביחד ששים ואחד עשרונים, ראה משנה במנחות קג: ותוספתא שם פי"ב. 71) משנה ותוספתא שם. והטעם הוא משום שיותר מששים עשרון אינם נבללים בכלי אחד, ראה למעלה בפי"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. וראה עוד להלן שאפילו בפחות מששים ואחד אין לבלול כאן. 72) בכסף־משנה: אותם.

טו. וּלְעוֹלָם[73] אֵין מְעָרְבִין[74] נְסָכִים[75], אֶלָּא נִסְכֵּי הַפָּרִים לְבַדָּם, וְנִסְכֵּי הָאֵילִים לְבַדָּם, וְנִסְכֵּי כְּבָשִׂים לְבַדָּם[76], בֵּין בְּקָרְבְּנוֹת צִבּוּר בֵּין בְּקָרְבְּנוֹת יָחִיד[77].

73) כלומר, אפילו בפחות מששים ואחד עשרון. 74) משנה במנחות קג: וגמרא שם פט: 75) כולל היין והסולת (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א). 76) אבל פרים ואילים ביחד – אסור לערב, אף־על־פי שבלילתם שוה, שהרי בפר הוא מביא שלשה עשרונים סולת על חצי ההין שמן, היינו ששה לוגין שמן, הרי שני לוגין שמן על עשרון סולת, וגם באילים כן, שהרי מביא עליהם שני עשרונים סולת על שלישית ההין שמן היינו ארבעה לוגין, הרי שני לוגין על עשרון – ולמדו כן ממה שנאמר בחלבים (ויקרא ג, יא) "והקטירו", שלא יערב חלביו של זה בזה (מנחות פט: וראה להלן הלכה טז). והוא־הדין לסולת ושמן של מנחה, שאף הם, הקומץ שלהם נקטר על גבי המזבח. וקל־וחומר שלא יערב נסכי כבשים בשל אילים או בשל פרים, שהרי אין בלילתם שוה, שהפרים והאילים נבללים שני לוגין שמן על כל עשרון סולת, ואילו בכבשים בלילתם רכה יותר, עשרון סולת על שלשה לוגין שמן, והן בולעות זו מזו ונמצאת זו חסירה וזו יתירה (רש"י במנחות קג:). [ונראה מדברי רבינו, שנסכי פרים בפרים, אילים באילים וכבשים בכבשים – אין איסור, וכן נראה מדברי המשנה והגמרא במנחות (שם), וצריך לפרש שהכוונה רק לנסכי יין, שלא נאסרו בתערובת, מן התורה, שהרי אינם על האש, אלא על גבי שיתין (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ושם פט"ז הלכה יד), ורק חכמים אסרו תערובת יין שמא יבוא לערב סולת ושמן (מנחות פט:) לא גזרו אלא במין בשאינו מינו (פרים באילים וכו'), שהרי יש בשני מינים אופן שתערובת פוסלת אפילו בדיעבד, כגון כבשים בפרים שבללם יחד (שם במשנה), ולפיכך גזרו גם בפרים ואילים, אבל במין אחד כגון פרים בפרים וכו' – לא גזרו, שלעולם אין בו פסול בדיעבד. וראה בט"ז ליורה־דעה סימן צא ס"ק א, ומה שאמר אביי (שם פט:) על מה ששנינו במשנה (שם פט.) "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים" – "מערבין יינו אם נתערב סלתן ושמנן", זה לא מוסב על פרים באילים, שבהם לא התירו אלא אם כבר נתערב, אבל בכבשים בכבשים מותר לעולם, אפילו לפני שנתערבו, כנ"ל. וראה להלן הלכה יט. ועיין בהר המוריה]. 77) ראה במשנה שם פט. "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים, יחיד בשל ציבור, של יום בשל אמש". וראה שם פט: בגמרא כי דין זה הוא לענין יין דוקא, ורק אם כבר נתערבו השמן והסולת (ראה להלן הלכה יח), אבל באופן אחר – אסור, ולא הבדילו בין יחיד לציבור.

טז. וְכָל הַחֲלָבִים שֶׁל קָרְבָּנוֹת, בֵּין קָרְבְּנוֹת צִבּוּר בֵּין קָרְבְּנוֹת יָחִיד[78] - אֵין מְעָרְבִין אוֹתָן זֶה בָּזֶה, אֶלָּא מַקְטִירִין אֵמוּרֵי כָּל קָרְבָּן וְקָרְבָּן בִּפְנֵי עַצְמוֹ[79]. וְאִם נִתְעָרְבוּ - מַקְטִיר הַכֹּל כְּאֶחָד[80].

78) כן נראה במנחות שם, וראה למעלה הלכה טו. 79) ברייתא בפסחים סד: ובמנחות פט: ובסיפרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה יד הלכה י, שנאמר (ויקרא ג, יא) "והקטירו", שלא יערב חלביו של זה בזה. וראה גם להלן פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו. 80) כן מבואר במנחות שם, ממה שמתרץ ר' יוחנן "אם נתערבו קא אמר". הרי שאם נתערבו, מקטירם ביחד. ואף כי התירוץ הזה נדחה – לא מטעם זה נדחה אלא מטעם אחר, אבל הדין דין אמת (הר המוריה).

יז. מְנָחוֹת שֶׁל נְסָכִים[81] שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ בָּזוֹ אַחַר שֶׁנִּבְלַל כָּל מִין וָמִין בִּפְנֵי עַצְמוֹ - כְּשֵׁרוֹת[82].

81) היינו סולת, ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. 82) [מין במינו, היינו כבשים ופרים או כבשים ואילים, שהם שני מינים בבלילה, שכבשים בלילתם רכה (=שלשה לוגים שמן על עשרון סולת. ראה למעלה הלכה טו), ואילו פרים ואילים בלילתם עבה (=שני לוגים על עשרון, ראה למעלה שם). אבל פרים ואילים הם מין אחד לענין זה, שהרי בלילתם שווה (ראה למעלה שם), ובהם אין צורך שבלילתם תהא לחוד, אלא אם נבללו ביחד – כשרות, וראה להלן. וכן הוא במשנה שם (פט:) "אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים, ואם בללם אלו בפני עצמן וכו' ונתערבו כשירים, אם עד שלא בלל פסול". וראה להלן].

יח. וְכֵיוָן שֶׁנִּבְלְלוּ[83] הַמְּנָחוֹת[84] וְנִתְעָרֵב שַׁמְּנָן וְסָלְתָּן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְעָרֵב יַיִן שֶׁלָּהֶן לְכַתְּחִלָּה[85]. וְכֵן אִם הִקְטִיר מְנָחוֹת שֶׁל נְסָכִים כָּל אַחַת וְאַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ[86] - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְעָרֵב הַיַּיִן שֶׁלָּהֶן[87].

83) כאבי במנחות שם, בפירוש המשנה שם. 84) היינו פרים באילים, ראה להלן הלכה יט. 85) אבל אם לא נתערבו שמנן וסולתן של הפרים והאילים, אסור לערב היין לכתחילה (ראה להלן הלכה כ). 86) כלומר שלא נתערבו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

87) שם במנחות פט: "אמר אביי, הכי קאמר מערבין יינן אם נתערב סלתן ושמנן. ויינן לכתחלה לא, והתניא במה דברים אמורים בסולת ושמן, אבל יין מערבין. אלא אמר אביי, הכי קאמר, היכא דהוקטר סלתן ושמנן מערבין יין לכתחילה. היכא דלא הוקטר, אם נתערב סלתן ושמנן מערבין נמי יינן, ואם לאו אין מערבין, דילמא אתי לאיערובי סולת ושמן לכתחילה".

יט. כְּשֶׁמְּעָרְבִים הַיַּיִן שֶׁל נְסָכִים[88] - יֵשׁ לוֹ לְעָרֵב יֵין נְסָכִים שֶׁל אֶמֶשׁ בְּשֶׁל יוֹם, וְשֶׁל יָחִיד בְּשֶׁל צִבּוּר[89]. וּכְשֶׁמְּעָרֵב[90] - מְעָרֵב יֵין נִסְכֵּי פָּרִים בְּיֵין נִסְכֵּי אֵילִים[91], יֵין נִסְכֵּי כְּבָשִׂים[92] בְּיֵין נִסְכֵּי כְּבָשִׂים; אֲבָל אֵין מְעָרְבִין יֵין נִסְכֵּי כְּבָשִׂים בְּיֵין נִסְכֵּי פָּרִים וְאֵילִים[93].

88) כלומר, כשנתערב שמנן וסולתן, או שהוקטרו בפני עצמן, ראה למעלה הלכה יח. 89) משנה שם פט. "מערבין נסכי פרים בנסכי אילים, נסכי כבשים בנסכי כבשים, של יחיד ושל ציבור, של יום בשל אמש". וכמו שפירשה אביי (שם פט: הובאו דבריו למעלה). ומה שכתב של אמש בשל יום, כלומר אם לא הביא נסכים בקרבן של אמש והביאן היום (ראה למעלה פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יב, כי מביא אדם קרבנו היום, ונסכיו לאחר עשרה ימים, ראה פירוש המשנה במנחות שם). 90) היינו כשנתערבו או הוקטרו, כנ"ל. 91) שבלילתן שוה. ובהם עצמם אין שום אופן שתערובת שמנם וסלתם תפסול אותם בדיעבד, אלא שגזרו בהם מחמת פרים וכבשים, שבהם יש אופן שתערובת שמן וסולת פוסלת אפילו בדיעבד, כגון שנבללו ביחד (ראה למעלה הלכה יז). [ובמין אחד ממש, כגון פרים בפרים, אילים באילים וכבשים בכבשים (וראה בסמוך), לא אסרו אפילו לפני שנתערבו. ובפרים וכבשים שבהם עצמם יש פסול בדיעבד, לא התירו אפילו לאחר שנתערבו, ראה להלן]. 92) [דברים אלו סותרים כל מה שכתבנו למעלה (בסמוך ולמעלה הלכה טו), שבמין אחד ממש לא אסרו אפילו לפני שנתערבו. אולם בדפוסי רומי ווינציאה "מערב נסכי פרים ביין נסכי אילים, ביין נסכי כבשים". והכסף־משנה תיקן: "מערב (יין) נסכי פרים ביין נסכי אילים (יין נסכי כבשים) ביין נסכי כבשים". אבל יש לתקן באופן אחר: "מערב (יין) נסכי פרים ביין נסכי אילים (ואין צורך לומר יין נסכי כבשים) ביין נסכי כבשים", היינו לפי שיין נסכי כבשים ביין נסכי כבשים, מותר אף בלא נתערבו, כנ"ל]. 93) שכיון שבזה יש אופן שפסול אפילו בדיעבד – גזרו יותר. וכן הוא בפירש"י שם ד"ה מערבין, וז"ל: "והא דקתני מציעתא דמתיניתן אבל אין מערבין [נסכי כבשים בנסכי פרים], היינו אפילו (כן צריך להיות) נתערבו סלתן ושמנן". נמצא ששלשה אופנים בענין זה: א' פרים בפרים וכבשים בכבשים, מותר לערב יין אף לפני שעירבו שמן וסולת. ב' פרים ואילים בכבשים, אפילו נתערבו שמן וסולת אסור לערב יין. ג' פרים באילים, אם נתערבו שמן וסולת מותר לערב יין, ואם לאו – אסור.

כ. וּלְעוֹלָם[94] אֵין מְעָרְבִין הַיַּיִן לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא אַחַר שֶׁנִּתְעָרְבָה הַסֹּלֶת אוֹ אַחַר שֶׁהִקְטִירוּ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[95].

94) היינו בפרים ואילים, כנ"ל. 95) למעלה הלכה יח, וראה בהר המוריה.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוּסָפִין בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

הִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין

יֵשׁ בִּכְלָלָן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פִּרְטָן: א) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל קָדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ אוֹ שֶׁהוּטַל בָּהֶם מוּם. ב) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל פִּגּוּל. ג) שֶׁלֹּא יוֹתִיר קָדָשִׁים לְאַחַר זְמַנָּם. ד) שֶׁלֹּא יֹאכַל נוֹתָר. ה) שֶׁלֹּא יֹאכַל קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ. ו) שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם שֶׁנִּטְמָא הַקֳּדָשִׁים. ז) לִשְׂרֹף הַנּוֹתָר. ח) לִשְׂרֹף הַטָּמֵא.
וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר הפסולין לעבודה אם מותרין לשחוט קדשים לכתחילה, אם צריך כוונה בשחיטת קדשים, והשוחטם שלא במקומם.

א. כָּל[2] הַפְּסוּלִין[3] לַעֲבוֹדָה[4] מֻתָּרִין לִשְׁחֹט קָדָשִׁים לְכַתְּחִלָּה[5], וַאֲפִלּוּ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים[6]; חוּץ מִן הַטָּמֵא, שֶׁאֵינוֹ שׁוֹחֵט לְכַתְּחִלָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא חוּץ לָעֲזָרָה[7] וּפָשַׁט יָדָיו[8] וְשָׁחַט בָּעֲזָרָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִגַּע בַּבָּשָׂר[9].

2) משנה, זבחים לא, ב. 3) כגון זר (שאינו מזרע אהרן הכהן), בעל מום, ערל טמא. בפ"ט מהל' ביאת מקדש הט"ו, מונה רבינו שמונה־עשר פסולים לעבודה, ראה שם. 4) הקרבת קרבנות בבית המקדש. קרבנות בהמה, אבל עופות אינם נשחטים אלא נמלקים בצפון, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו" ומליקה טעונה כהן כשר (לקמן פ"ז ה"א). 5) במשנה, אמנם כתוב: "ששחטו", ומשמע שרק בדיעבד כשר, אבל לכתחילה לא ישחוט, אולם בגמרא (שם לב.) פירשו, שמשום טמאים, נקטה המשנה לשון דיעבד, שטמאים אסורים לשחוט לכתחילה שמא יגעו בבשר ויטמאוהו, וכן מסיים כאן רבינו. 6) הקרבנות המקודשים ביותר, והם: חטאות, אשמות, עולות, ושלמי ציבור, היינו שני כבשים שהקריבו בחג השבועות עם שתי הלחם. 7) שלש עזרות היו בבית המקדש: עזרת נשים, עזרת ישראל ועזרת כהנים, וסתם עזרה פירושה עזרת ישראל, שממנה ולצד מערב נקרא "מחנה שכינה", וכל הטמאים אסורים להכנס לה מן התורה. 8) לפנים העזרה, מקום שחיטת קדשים, אמנם רבינו פסק בפי"ג מהל' ביאת המקדש הי"ח, שחכמים אסרו הכנסת חלק מגוף הטמא לעזרה (בלשון התלמוד: ביאה במקצת שמה ביאה), מדובר כאן כשעבר על איסור דרבנן והכניס ידו, אסור לו לשחוט

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אפילו אגב הוצאת היד. אגב, גם לפני שהכניס ידו לעזרה עבר על איסור דרבנן בכניסתו לעזרת נשים (ראה הל' ביאת מקדש פ"ג ה"ו). וכל זה נאמר באדם שנטמא בנגיעת שרץ וכדומה שאינו מטמא כלים אבל אם נטמא במת, הרי הוא מטמא את הסכין והיא מטמאה את הבשר ונפסל הקרבן אפילו בדיעבד (רש"י שם במשנה). 9) ויש לשאול: בשלמא בקדשים קלים (שלמים, תודה ודומיהם) שנשחטים בכל מקום בעזרה, אפשר לו לנגוע, כשהקרבן נשחט על יד השער ממש, אבל קדשי קדשים נשחטים בצפונו של המזבח (ויקרא א, יא: "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה") והמזבח רחוק מכותל המזרח עשרים ושתים אמות, וכיצד יגע בבשר? לשחוט אפשר בסכין ארוכה, אבל נגיעה מטמאה רק בידו ממש. אולם לשיטת רבינו בפ"ה מהל' בית הבחירה הט"ו אין מקום לקושיה זו. רבינו כתב שם, שכל חלק העזרה הנמצא בחלק הצפוני של העזרה בשטח המרחק שבין המזבח והכותל הצפוני נקרא צפון המזבח, ויוצא מזה שעד כותל המזרח נקרא צפון, ואפשר לשחוט שם קדשי קדשים. ראה 'תוספות' שם ד"ה ובטמאים. (אמנם גם לדעת רבינו יוצא שהשער נמצא במרחק שתי אמות מצפונו של מזבח, אבל בן אדם שידיו ארוכות קצת – יכול להגיע).

ב. וְאִם עָבַר וְשָׁחַט - הַזֶּבַח כָּשֵׁר. וְכֵן פַּר כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים[10], אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: וְשָׁחַט אַהֲרֹן[11], אִם שְׁחָטוֹ זָר - כָּשֵׁר. אַף פָּרָה אֲדֻמָּה[12] שֶׁשְּׁחָטָהּ זָר - כְּשֵׁרָה. שֶׁאֵין לְךָ שְׁחִיטָה פְּסוּלָה בְּזָר[13].

10) יומא מב, א. מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב שהלכה כמותו בדיני איסור והיתר, וגם רבי יוחנן שם (מג:) דעתו כרב. 11) רבינו הסתמך על הכתוב למעלה: והקריב "אהרן" את פר החטאת אשר לו. 12) כשמואל ורבי יוחנן שם, נגד דעת רב. כלל בידינו – רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן. 13) ב'תורת כהנים' ויקרא פרשתא ד, שנינו: "יכול אף לשחיטה (צריך כהן כשר)? תלמוד־לומר: ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם – מקבלה (קבלת הדם בכלי שרת) ואילך מצוות כהונה". כלומר, מפני שבשחיטה נאמר סתם "ושחט", ובהקרבה כתוב "בני אהרן", משמע ששחיטה כשרה גם בזר. וכל הפסולים האחרים, דינם כזר (מובא בגמרא שם לב.).

ג. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַקֳּדָשִׁים וְלֹא נִתְכַּוֵּן לִשְׁחִיטָה, אֶלָּא כְּמִתְעַסֵּק[14] - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין[15], עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן לִשְׁחִיטָה.

14) אינו מתכוון לזביחה אלא כעוסק במשהו אחר (שם מז.). 15) בעיה שנפתרה שם. ראה רש"י ו'תוספות' שם.

ד. וְלֹא יִשְׁחַט שְׁנֵי רָאשִׁים[16] כְּאֶחָד בְּקָדָשִׁים. וְאִם שָׁחַט - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים[17].

16) בסכין ארוכה. 17) משנה, חולין ל, ב: "השוחט שני ראשים כאחד, שחיטתו כשרה" כלומר, לכתחילה אסור. ושם כט, א – אמרו שמדובר בקדשים, כי בחולין מותר אפילו לכתחילה.

ה. אֲבָל שְׁנַיִם שׁוֹחֲטִין[18] בְּהֵמָה אַחַת בְּקָדָשִׁים כְּחֻלִּין.

18) שנים אוחזים בסכין אחת ושוחטים. ומותר אפילו לכתחילה (כחכמים שם ל.).

ו. הַקָּטָן אֵינוֹ שׁוֹחֵט קָדָשִׁים אַף עַל פִּי שֶׁהַגָּדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו[19]; שֶׁהַקָּדָשִׁים צְרִיכִין מַחֲשָׁבָה, וְקָטָן אֵין לוֹ מַחֲשָׁבָה. אֲפִלּוּ הָיְתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ נִכֶּרֶת מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו - אֵינָהּ מַחֲשָׁבָה לְהָקֵל, אֶלָּא לְהַחְמִיר[20]. כֵּיצַד? הָיְתָה עוֹלָה עוֹמֶדֶת בְּדָרוֹם[21], וּמְשָׁכָהּ הַקָּטָן וְהֵבִיאָהּ לְצָפוֹן וּשְׁחָטָהּ, שֶׁהֲרֵי מִמַּעֲשָׂיו נִכָּר שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ לִשְׁחִיטַת קָדָשִׁים - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה.

19) בחולין יב, ב – אמרו, ששחיטת קטן בחולין כשרה אם גדול עומד על גביו, משום ששחיטה אינה צריכה כוונה. ומשמע מזה, שבקדשים שצריכים כוונה בשחיטה, שחיטת קטן פסולה, אפילו כשגדול עומד על גביו. 20) שם במסקנה אמרו, שאפילו שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, אין לקטן מחשבה מן התורה אלא מדרבנן, כלומר שחכמים החמירו בדבר, במקרה שעל־ידי־זה תצא חומרא ולא קולא, כגון אם הקטן ישחוט ויאמר שכוונתו לזרוק את הדם למחר – הזבח פסול מדרבנן, כמו גדול שאמר כך. 21) בדרומו של המזבח, ועולה נשחטת רק בצפונו, לקמן ה"ז.

ז. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַּדָּרוֹם אוֹ שֶׁנִּתְקַבֵּל דָּמָם בַּדָּרוֹם - פְּסוּלִין[22].

22) משנה, זבחים מז, א: "שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון". ובגמרא שם מח, א – דרשו מן המקרא שגם בדיעבד פסולים, אם לא נשחטו בצפון.

ח. הָיָה עוֹמֵד בַּדָּרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לַצָּפוֹן וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה[23].

23) שם מח, ב – למדו דין זה מהכתוב: "ושחט אותו וגו' צפונה" (ויקרא א, יא) אותו בצפון ולא שוחט בצפון. ראה 'תוספות' שם ד"ה אותו.

ט. הָיָה עוֹמֵד בַּדָּרוֹם וְהוֹשִׁיט יָדוֹ וְקִבֵּל הַדָּם בַּצָּפוֹן - קַבָּלָתוֹ פְּסוּלָה[24].

24) שם מח, א: "ולקח הכהן" – לו יקח, כלומר, גם את עצמו יקח לצפון.

י. הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לַצָּפוֹן - הֲרֵי הוּא כְּעוֹמֵד בַּצָּפוֹן[25].

25) ברייתא, שם כו, א. רובו ככולו.

יא. שְׁחָטָהּ בַּצָּפוֹן[26] וּפִרְכְּסָהּ וְיָצָאת לַדָّרוֹם[27], אֲפִלּוּ הוֹצִיאָהּ לַדָּרוֹם - כְּשֵׁרָה[28]. פִּרְכְּסָהּ וְיָצָאת לַדָּרוֹם וְחָזְרָה לַצָּפוֹן, וְאַחַר כָּךְ קִבֵּל דָּמָהּ בַּצָּפוֹן - כְּשֵׁרָה[29].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְכֵן[30] קָדָשִׁים קַלִּים[31] שֶׁהָיוּ בִּפְנִים וְעָמַד חוּץ לָעֲזָרָה[32] וְהִכְנִיס יָדוֹ לִפְנִים וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה[33].

26) שם. 27) שם צב, ב. 28) מדובר כשיצאה לדרום אחר קבלת הדם, ומשמיענו, שהזבח לא נפסל ביוצא, כי פסול יוצא נאמר ביצא מחוץ לחומת העזרה בקדשי קדשים, או מחוץ לחומת ירושלים בקדשים קלים. 29) רבינו מפרש, שמה שאמרו שם כו, א: "וחזרה כשרה", הכוונה שאם קיבל את הדם אחרי שחזרה לצפון – כשירה אע"פ שבין שחיטה לקבלה היתה בדרום (כסף־משנה). ורש"י שם פירש אחרת. 30) כאן מתחילה הלכה יב. כן הוא בכ"מ, וכן נראה גם בדפוס רומי ר"מ. 31) תודה, שלמי יחיד, בכור מעשר בהמה ופסח. 32) מחוץ לעזרת ישראל (ראה למעלה אות ו), וקדשים קלים נשחטים בתוך העזרה בלבד, שנאמר בדין שלמים (ויקרא ג, ב) "ושחטו פתח אהל מועד", ורק עזרת ישראל היא פתח אהל מועד ולא המקומות בבית המקדש שמחוץ לחומותיה. 33) שם לב, ב: "ושחט את בן הבקר לפני ה'" (שם א, ה) ולא שוחט לפני ה'.

יב. הִכְנִיס יָדוֹ וְקִבֵּל - קַבָּלָתוֹ פְּסוּלָה[34]. אֲפִלּוּ הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ[35], אֲפִלּוּ הָיָה הָעוֹבֵד כֻּלּוֹ בִּפְנִים וְצִיצָתוֹ[36] בַּחוּץ - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּבֹאֲכֶם[37] אֶל אֹהֶל מוֹעֵד - עַד שֶׁיָּבוֹאוּ כֻּלָּן.

34) מהכתוב (דברים י, ח) "לעמוד לפני ה' לשרתו", למדנו שכל שירות צריכה להיות לפני ה', היינו בפנים העזרה, והמקבל צריך להיות במקום קבלת הדם כמו בקדשי קדשים (למעלה ה"ט). 35) שם בברייתא: "הכניס ראשו ורובו, כאילו לא נכנס". 36) שער ראשו, מלשון הנביא (יחזקאל ח, ג): ויקחני בציצת ראשי. 37) בגמרא שם מובא הפסוק: "בבואם אל אהל מועד" (שמות כח, מג). ולפלא שרבינו העדיף להביא את המקרא המאוחר.

יג. פִּרְכְּסָה הַבְּהֵמָה[38] וְיָצָאת לַחוּץ[39] אַחַר קַבָּלַת דָּמָהּ[40] - כְּשֵׁרָה[41]; שֶׁאֲפִלּוּ יָצְאוּ הָאֵמוּרִין וְהַבָּשָׂר קֹדֶם זְרִיקָה בְּקָדָשִׁים קַלִּים - הַזֶּבַח כָּשֵׁר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[42].

38) מדובר בקדשים קלים. 39) חוץ לחומת העזרה. 40) אבל יצאה כולה לפני קבלת הדם – נפסל דם הנפש ביוצא. וכן משמע מדבריו למעלה הי"א "פירכסה ויצאה לדרום וחזרה לצפון ואחר־כך קיבל דמה בצפון – כשירה". ומשמע שאם יצאה לחוץ – פסולה, מפני שהשחיטה מקדשת את הבשר (והריטב"א (חולין ג) דעתו, שהסכין אע"פ שהיא כלי שרת, אינה מקדשת קידוש גמור כדי ליפסול ביוצא, מפני שהשחיטה אינה עבודה וכשירה בזר, וקבלת הדם היא המקדשת, ולכן אפילו יצאה לחוץ לפני קבלה – כשירה). 41) מקטירים את האימורים והבשר נאכל. מדובר בחזרה לפני זריקה ולפיכך כשרה, כי הזריקה עושה את האימורים קדשי קדשים, ולפני כן הם קדשים קלים ואינם נפסלים ביוצא (מבי"ט ב'קרית ספר'). וראה רש"י שם פט: ד"ה "הוא הדין", שכתב: שזריקה עושה אותן קדשי קדשים. 42) לקמן הל"ב־לג.

יד. הָיְתָה הַבְּהֵמָה כֻּלָּהּ בִּפְנִים וְרַגְלֶיהָ בַּחוּץ וּשְׁחָטָהּ - הַזֶּבַח פָּסוּל[43]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֶבִיאוּם לַה' - עַד שֶׁתִּהְיֶה כֻּלָּהּ בִּפְנִים[44].

43) שם כו, א. (דעת ה'תוספות' שם ד"ה חתך, שבדיעבד כשר, וכדבריהם יש להוכיח מלשונו של שמואל שם, שבכל הדינים שבמכלול האיבעיות שם, אמר בפירוש "פסולה". מה־שאין־כן בדין זה הביא את הפסוק. וברש"י "עד שתהא כולה בפנים", ולא אמר פסולה. וצ"ע למה פסק רבינו פסולה). 44) שם. פסוק זה מדבר בקדשים קלים, שהרי הכתוב מסתיים: "וזבחו זבחי שלמים לה' אותם", ומובן, שקדשי קדשים לא כן־שכן.

טו. שְׁחָטָהּ[45] וְהִיא כֻּלָּהּ בִּפְנִים, וְאַחַר כָּךְ הוֹצִיאָה רַגְלָהּ לַחוּץ - חוֹתֵךְ הַבָּשָׂר עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לָעֶצֶם[46] וְאַחַר כָּךְ מְקַבֵּל הַדָּם[47]. וְאִם קִבֵּל וְאַחַר כָּךְ חָתַךְ - פָּסוּל, מִפְּנֵי שַׁמְנוּנִית[48] הַבָּשָׂר שֶׁבַּחוּץ. וּבְקָדָשִׁים קַלִּים אֵין צָרִיךְ לַחְתּוֹךְ, אֶלָּא מַחֲזִיר רַגְלָהּ[49] לִפְנִים וּמְקַבֵּל; שֶׁבְּשַׂר קָדָשִׁים [קַלִּים] שֶׁיָּצָא קֹדֶם זְרִיקָה[50] - כָּשֵׁר.

45) שם כה, ב. כו, א. מימרא של רבי אלעזר לדעת אבימי. 46) ואינו חותך את העצם, שאם יחתוך תהיה בעלת מום בשעת קבלת הדם, ורבי זירא (שם) פוסל מום בין שחיטה לקבלה. 47) מה שיצא לחוץ נפסל ביוצא, ואם אינו מפריד לפני קבלה את הבשר שיצא, הרי מתערבת שמנוניתו בדם המתקבל בכלי שרת ופוסלת את כולו (ראה בהערה הבאה). 48) פירוש, הדם שיוצא מבשר האיברים אינו נקרא דם לענין זריקה על המזבח, ואין חייבים כרת על אכילתו (רבינו פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ד), ולפיכך אינו נפסל ביוצא כדם, וגם אין לפוסלו כבשר היוצא שהרי אינו בשר ודינו כמים (כסף־משנה). אבל שמנונית דינה כבשר, ונפסלה ביוצא ומתערבת בדם ונפסל כולו. גמרא ורש"י שם. 49) אע"פ שהכתוב "והביאום לה'" נאמר בשחיטה בלבד (ראה הלכה יד) צריך להחזיר הרגלים לפני זריקה, ולא מפני פסול יוצא, שהרי קדשים קלים אינם נפסלים כשיוצא חוץ לעזרה, אלא מפני שזריקת הדם אינה מתירה באכילה אלא מה שהוא באותה שעה בפנים, כמו שכתב רבינו לקמן בהל"ב: "והזריקה מועלת ליוצא לשרפו, אבל לא לאכלו". (בכסף־משנה אמנם נדחק לפרש שהכוונה ליוצא חוץ לירושלים, אבל הר"י קורקוס, הובא בכסף־משנה לקמן פי"ט ה"ג מפרש דברי רבינו אפילו ביצא חוץ לעזרה. וראה הערותינו בהלכות לב ולג). 50) פירוש, אפילו קודם זריקה כשר, כרבי יוחנן שם פט, ב. ולאחר זריקה פשוט שכשר, שהרי נאכל בכל העיר. הראב"ד כותב כאן: "אפילו לאחר זריקה". נראה שהתכוון לומר אפילו אם נשאר בחוץ עד אחר זריקה כשר, וזה מתאים לשיטתו בהשגותיו לקמן בהל"ב, ובזה מסולקת תמיהתו של בעל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

'לחם משנה' עליו. אבל דעת רבינו אינה כן, אלא כמו שכתבנו.

טז. תָּלָה הַבְּהֵמָה וּשְׁחָטָהּ בַּאֲוִיר הָעַזָּרָה - פְּסוּלָה[51]; שֶׁנֶּאֱמַר: עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ - עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט בָּאָרֶץ.

51) שם כו, א. דעת אבוה דשמואל ונימוקו.

יז. הָיְתָה הַבְּהֵמָה בָּאָרֶץ וְנִתְלָה וְשָׁחַט וְהוּא תָּלוּי בָּאֲוִיר[52]: בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים - פָּסוּל, בְּקָדָשִׁים קַלִּים - כָּשֵׁר.

52) טעות־סופר נפלה כאן, וה'כסף משנה' מגיה וגורס "באויר – כשירה, תלה הבהמה ושחטה באויר העזרה, בקדשי קדשים פסול (ראה הלכה הקודמת) בקדשים קלים כשר". והטעם, מפני ש"על ירך" כתוב בקדשי קדשים בלבד. ואין לפוסלו מפני שאין דרך שירות בכך, כמו נתלה וקיבל בהי"ט, משום ששחיטה אינה שירות, שהרי כשירה בזר.

יח. שָׁחַט מִעוּט סִימָנִים בַּחוּץ וּגְמָרָן בִּפְנִים[53], אוֹ שֶׁשָּׁחַט מִעוּטָן בַּדָּרוֹם וּגְמָרָן בַּצָּפוֹן[54] - פְּסוּלִין; שֶׁיֶּשְׁנָהּ לַשְּׁחִיטָה מִתְּחִלָּתָהּ וְעַד סוֹף[55].

53) בקדשים קלים. 54) בקדשי קדשים. 55) אע"פ שהבהמה אינה ניתרת אלא עם שחיטת רוב הסימנים, אין אנו אומרים שרק המעשה האחרון הוא השחיטה והרי הוא היה בהכשר, אלא כל השחיטה מתחילתה ועד סופה צריכה להיות כדינה (כרבי יוחנן כט:).

יט. נִתְלָה וְקִבֵּל הַדָּם[56] מִצַּוַּאר בְּהֵמָה הַמֻּנַּחַת בַּקַּרְקַע - פָּסוּל[57]; שֶׁאֵין דֶּרֶךְ שֵׁרוּת בְּכָךְ.

56) כשהוא באויר. 57) בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. מפני שקבלה היא שירות, ואין זו דרך שירות לפני ה'. ראה למעלה הערה נ.

כ. הָיָה עוֹמֵד בָּעַזָּרָה וְתָלָה הַמִּזְרָק[58] בְּיָדוֹ וְקִבֵּל הַדָּם בָּאֲוִיר[59], אוֹ שֶׁהִגְבִּיהַּ הַבְּהֵמָה וְקִבֵּל הַדָּם בָּאֲוִיר - כָּשֵׁר; שֶׁאֲוִיר הַמָּקוֹם כַּמָּקוֹם.

58) אגן: ספל גדול. 59) הקבלה הרגילה היא שמניח המזרק על הקרקע סמוך לצואר הבהמה והדם מקלח לתוכו, ומשמיענו רבינו שאם קיבל באויר גם־כן כשר, ואינו דומה לשחיטה בהלכה ט"ז, כי בקבלה לא אמרה תורה "על ירך" (זבחים כו.).

כא. נָתַן מִזְרָק לְתוֹךְ מִזְרָק וְקִבֵּל[60] - כָּשֵׁר; מִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ[61]. הִנִּיחַ סִיב[62] בְּתוֹךְ הַמִּזְרָק וְקִבֵּל - כָּשֵׁר; מִפְּנֵי שֶׁהַסִּיב חָלוּל[63], וַהֲרֵי הַדָּם יוֹרֵד לְתוֹךְ הַמִּזְרָק, וְאֵין כָּאן חֲצִיצָה. אֲבָל אִם עָשָׂה כֵּן בְּקִמְיצַת הַמִּנְחָה[64] וְקָמַץ מִתּוֹךְ הַסִּיב - פְּסוּלָה[65].

60) והמזרק החיצון חוצץ בין יד הכהן למזרק שהדם בו, ונמצא שאין קבלה ביד כהן. 61) בעיה של רמי בר יחזקאל, יומא נח, א. ושם לא נפתרה, אבל רבינו מסתמך על רבא (סוכה לא.) בלולב שהתיר לאוגדו בסיב של דקל מפני שמין במינו אינו חוצץ. כסף־משנה. 62) כעין חוט הגדל בדקל ומתפצל ונכרך סביב הדקל. 63) כלומר, נקבובי, יש בו הרבה חלולים דקים, ולפיכך הוא סופג. שם, בעיה שנפשטה. 64) סולת, ואינה נספגת. 65) שם, כ'יש אומרים'.

כב. קַבָּלַת הַדָּם וְהוֹלָכָתוֹ לַמִּזְבֵּחַ וּזְרִיקָתוֹ, וְכֵן הוֹלָכַת אֵיבָרִים[66] לַכֶּבֶשׁ[67] - כָּל אַחַת מֵאֵלּוּ אֵינָהּ כְּשֵׁרָה אֶלָּא בְּכֹהֵן הַכָּשֵׁר לָעֲבוֹדָה[68], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּקִמְיצַת הַמִּנְחָה[69] וּבִמְלִיקַת הָעוֹף.

66) חלקי הקרבן שמקטירים אותם על המזבח. 67) קרש רחב שש עשרה אמות, ראשו אחד על הרצפה והשני מגיע לראש המזבח, והכהנים עולים בו לראש המזבח. 68) זבחים יד, ב. 69) בפי"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ב: "והכהן מוליכה".

כג. וְהוֹלָכָה שֶׁלֹּא בְּרֶגֶל[70] - אֵינָהּ הוֹלָכָה[71]. לְפִיכָךְ, כֹּהֵן גָּדוֹל[72] שֶׁקִּבֵּל אֶת הַדָּם וְעָמַד בִּמְקוֹמוֹ וּזְרָקוֹ לַמִּזְבֵּחַ - נִפְסַל הַזֶּבַח.

70) שלא זז ממקומו אלא שפך את הדם שבמזרק בכוח והגיע לקיר המזבח. 71) שם טו, א. 72) מילה זו מיותרת, ויש למחקה.

כד. קִבֵּל בִּימִינוֹ[73] וְנָתַן לִשְׂמֹאלוֹ - יַחֲזִיר לִימִינוֹ[74]. קִבֵּל בִּכְלִי חֹל - נִפְסַל הַזֶּבַח. קִבֵּל בִּכְלִי קֹדֶשׁ וְנָתַן לִכְלִי חֹל - יַחֲזִיר לִכְלִי קֹדֶשׁ[75].

73) כדין, אבל אם קיבל בשמאלו נפסל הזבח ואין לו תקנה (משנה, שם). 74) משנה, שם לב, א. 75) שם.

כה. נִשְׁפַּךְ מִן הַכְּלִי עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ - כָּשֵׁר[76]. אֲבָל אִם נִשְׁפַּךְ מִצַּוַּאר הַבְּהֵמָה עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ וּנְתָנוֹ לִכְלִי הַשָּׁרֵת - נִפְסַל הַזֶּבַח[77].

76) שם. מפני שנתקיימה כבר מצוות קבלה בכלי כהלכתה. 77) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם פירשו שדין זה נלמד מן הכתוב (ויקרא ד, ה) "ולקח... מדם הפר" דם מהפר יקבלנו, כלומר מעבירים את ה"מם" מהמילה מדם למילה הפר.

כו. נִשְׁפַּךְ מִקְצָת הַדָּם מִצַّוַּאר בְּהֵמָה עַל הָאָרֶץ וְלֹא אֲסָפוֹ, וְקִבֵּל מִקְצָתוֹ מִצַּוַּאר בְּהֵמָה - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר[78]; וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה זֶה הַדָּם שֶׁנִּתְקַבֵּל דַּם הַנֶּפֶשׁ[79], לֹא דַּם הַתַּמְצִית[80] וְלֹא דַּם הָעוֹר.

78) ומה שאמרו שם: "צריך שיקבל כל דמו של פר", זה רק לכתחילה, אבל בדיעבד כשר אפילו לא קיבל כולו. רבינו הוציא דין זה מדיוק לשון המשנה: "נשפך הדם (מצואר הבהמה) על הרצפה ואספו פסול", משמע, שאם לא אספו אלא קיבל מה שנשאר מצואר הבהמה – כשר.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

79) "דם היוצא בשעת שחיטה, כל זמן שיש בו אדמימות" (לשון רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ו ה"ג). 80) דם המתמצה מאיברים שונים (ברייתא, שם).

כז. כָּל הַזְּבָחִים[81] שֶׁקִּבֵּל דָּמָם[82] אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה, אוֹ שֶׁהוֹלִיךְ אֶת הַדָּם לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ שֶׁזָּרְקוֹ לַמִּזְבֵּחַ כְּהִלְכָתוֹ[83] - נִפְסַל הַזֶּבַח. קִבֵּל הַבָּשֵׂר וְנָתַן לַפָּסוּל, וְלֹא הָלַךְ בּוֹ הַפָּסוּל אֶלָּא עָמַד בִּמְקוֹמוֹ - יַחֲזִיר לַבָּשֵׂר[84]. אֲבָל דָּם שֶׁהוֹלִיכוֹ הַפָּסוּל לָעֲבוֹדָה וְהֶחֱזִירוֹ לַבָּשֵׂר וְהוֹלִיכוֹ[85], אוֹ שֶׁהוֹלִיכוֹ הַכֹּהֵן תְּחִלָּה וְהֶחֱזִירוֹ וּנְתָנוֹ לַפָּסוּל וְהוֹלִיכוֹ[86], הוֹאִיל וְהוֹלִיכוֹ הַפָּסוּל בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף - נִפְסַל הַזֶּבַח, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן דָּבָר זֶה[87].

81) שם יד, ב. 82) ולא נשאר בבהמה דם הנפש שיכול כשר לקבלו. ראה הלכה כח. 83) ואפילו אם נשאר דם במזרק, אסור לזרקו על המזבח, מפני שאחרי זריקה כהלכתה נעשה שאר הדם שבמזרק שיריים, ואסור לזרוק שיירי הדם על המזבח. ואע"פ שפסולים לעבודה אינם עושים שיריים (ראה לקמן הכ"ח), זה נאמר רק בדם שנשאר בצואר בהמה שלא נעשה בו מעשה זריקה, אבל הדם שנשאר במזרק, שממנו זרק הפסול – נעשה שיריים (סברא זו כתבו ה'תוספות' שם צב. ד"ה ושיקבלו). במה דברים אמורים כשזרק כהלכתו, אבל אם זרק שלא כהלכתו הרי זה כאילו שפך מקצת הדם על הרצפה, ולפיכך גם הדם שנשאר במזרק כשר לזריקה (ראה לקמן פי"ד ה"ב בהערות, וראה כסף־משנה כאן. ומסתבר, שבפירושו השני התכוון לביאורנו, שאם לא כן קשה ממה־נפשך: אם נשאר דם במזרק יכול כשר לזרקו, מפני שפסול אינו עושה שיריים, ואם לא נשאר – למה שלא כהלכתו כשר בלי זריקה). 84) מכיון שהולכה ברגל אינה הולכה (למעלה הכ"ג) לא נפסל הקרבן ע"י הולכה זו. 85) שם טו, א. מחלוקת בני רבי חמא ורבי ינאי, ופסק לחומרא. 86) דעת רבא, שם. ואף־על־פי שכבר נתקיימה מצוות הולכה ע"י הכשר. והטעם, מאחר שהדם רחוק מן המזבח צריך להוליכו, והולכה שניה זו היא ג"כ עבודה וטעונה כהן כשר. 87) פירוש, ההולכה שנעשתה בפסול אי־אפשר לתקנה, ומה שמוליך הכהן הכשר היא עבודה אחרת.

כח. קִבֵּל[88] הַפָּסוּל, אִם נִשְׁאַר דַּם הַנֶּפֶשׁ - חוֹזֵר הַבָּשֵׂר וּמְקַבֵּל וּמוֹלִיךְ וְזוֹרֵק[89]; שֶׁאֵין הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה עוֹשִׂין הַדָּם הַנִּשְׁאָר שִׁירַיִם[90]. חוּץ מִן הַטָּמֵא[91], הוֹאִיל וְהוּא רָאוּי לָעֲבוֹדָה בְּקָרְבָּן הַבָּא בְּטֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - עוֹשֶׂה שִׁירַיִם. כֵּיצַד? קִבֵּל הַטָּמֵא[92], אַף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל אַחֲרָיו הַבָּשֵׂר דַּם הַנֶּפֶשׁ וּזְרָקוֹ - נִפְסַל הַזֶּבַח; שֶׁזֶּה שֶׁקִּבֵּל הַבָּשֵׂר בָּאַחֲרוֹנָה שִׁירַיִם הוּא וְאֵינוֹ כְּלוּם.

88) פירוש קיבל וזרק, כי קבלה לבדה בכשר אינה עושה שיריים (כסף־משנה). 89) משנה, שם לב, א. 90) הדם שנשאר אחרי זריקה כשרה נקרא "שיירי הדם" או סתם "שיריים" ואינו ראוי לזריקה, אבל זריקת פסול אינה זריקה כלל, ולהיפך הדם שנשאר ראוי לזריקה. 91) מעילה ה, א. 92) אבל פסולים אחרים אינם עושים שיריים אפילו בקיבלו וזרקו. ראה למעלה הערה פא.

כט. בְּהֵמָה שֶׁחָסַר מֵאֵיבָרֶיהָ כָּל שֶׁהוּא[93] אַחַר שְׁחִיטָה קֹדֶם קַבָּלַת הַדָּם - נִפְסְלָה. אֲפִלּוּ צָרַם בְּאָזְנָהּ קֹדֶם קַבָּלָה - הֲרֵי זֶה לֹא יְקַבֵּל. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח מִדַּם הַפָּר - שֶׁיִּהְיֶה שָׁלֵם כֻּלּוֹ בִּשְׁעַת הַקַּבָּלָה. וְאִם קִבֵּל מִן הַחֲסֵרָה וְזָרַק - הֲרֵי זֶה פָּסוּל.

93) במקום שעושה את הבהמה בעלת מום (ראה הל' ביאת המקדש פ"ז פרטי דיני המומים). רבי זירא שם כה, ב. בכורות לט, ב.

ל. אֲבָל אִם חָסְרָה אַחַר קַבָּלָה קֹדֶם זְרִיקָה, אֲפִלּוּ אָבַד הַבָּשָׂר קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם אוֹ נִשְׂרַף: אִם נִשְׁתַּיֵּר כְּזַיִת מִן הַבָּשָׂר אוֹ כְּזַיִת מִן הָאֵמוּרִין - זוֹרֵק אֶת הַדָּם[94], וְאִם לָאו - אֵינוֹ זוֹרֵק[95]. וּבְעוֹלָה - אֲפִלּוּ כַּחֲצִי זַיִת מִן הַבָּשָׂר וַחֲצִי זַיִת מִן הָאֵמוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּהּ לָאִשִּׁים[96].

94) "רבי יהושע אומר: כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהם כזית בשר או כזית חלב – זורק את הדם", תוספתא פסחים פ"ו ה"ד, ותוספתא זבחים פ"ד ה"ל (לפי גירסת הגר"א). ובבבלי זבחים נח, ב. ובכמה מקומות. ולמד זה מן הכתוב (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם", אם אין בשר – אין דם. 95) ואפילו אם נשאר חצי זית בשר וחצי זית חלב, וביחד יש כזית, כי אין כאן כזית לא לאכילת אדם ולא למזבח. 96) שעולה כולה כליל, ואם כן יש כזית שלם לאכילת מזבח (תוספתא שם, וגמרא פסחים עט. ובכמה מקומות).

לא. נִשְׁאַר פָּחוּת מִכְּזַיִת - לֹא יִזְרֹק[97], וְאִם זָרַק - לֹא הֶרְצָה[98]. נִפְסַל הַבָּשָׂר[99] קֹדֶם זְרִיקָה אוֹ שֶׁיָּצָא חוּץ לָעֲזָרָה - לֹא יִזְרֹק הַדָּם, וְאִם זָרַק - הֶרְצָה[100].

97) ראה הלכה הקודמת. 98) כלומר, הקרבן לא עלה לרצון לפני ה' ופסול, בברייתא (פסחים לד:) "נפסל או שיצא... ומודה רבי יהושע שאם זרק הורצה". ובנשתייר פחות מכזית לא אמרו שרבי יהושע מודה, ומזה למד רבינו שכאן לא הורצה, וראה שם עז, א. 99) ברייתא הנזכרת. ומדובר, כשנפסל או יצא כל הבשר והאימורים, שהרי אם האימורים לא נפסלו זורק לכתחילה. ראה הלכה לד. והברייתא כתבה בשר, משום שמסתמכת על הכתוב (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם", ובעולה אין הבדל בין בשר ובין אימורים. ורבינו, אע"פ שהוא מתכוון לכל קדשי קדשים, נקט לשון הברייתא, כדרכו שלא לשנות מלשון הגמרא. 100) ברייתא המובאה בהערה צה. רבי יהושע סובר כרבי עקיבא תלמידו, שזריקה מועילה ליוצא להוציא מידי מעילה, והוא־הדין שמועילה להרצאה ('תוספות' שם לד: ד"ה שאם) וראה לקמן הל"ב, ולחם־משנה כאן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לב. בְּשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצָא חוּץ לָעֲזָרָה קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּזְרַק הַדָּם וְהַבָּשָׂר בַּחוּץ - הַזֶּבַח כָּשֵׁר[101], מִפְּנֵי שֶׁסּוֹף הַבָּשָׂר לָצֵאת[102]. וְהַזְּרִיקָה מוֹעֶלֶת[103] לֵיוֹצֵא לְשָׂרְפוֹ[104], אֲבָל לֹא לְאָכְלוֹ[105].

101) מקטירים את האימורים, והבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר. כרבי יוחנן, זבחים פט, ב. 102) חוץ לעזרה אחרי הזריקה, שהרי קדשים קלים נאכלים בכל ירושלים. ולפיכך לא נפסל אפילו אם נמצא בחוץ בשעת זריקת הדם. 103) תועלת מוגבלת. 104) פירוש, לענין דין שריפה, ששנינו (תוספתא פסחים פ"ו ה"ו) "זה הכלל: אירע פסול בגופו (בגוף הקרבן) ישרף מיד, בדם או בבעלים תעובר צורתו (פירוש, ילינו אותו כדי שיפסל בלינה) ויצא לבית השריפה". ומשמיענו רבינו שהזריקה הועילה שלא ישרף מיד כדין פסולו בגופו אלא טעון עיבור צורה. והטעם, מפני שהבשר לא נפסל אלא שלא הותר באכילה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה טו ובהערה הבאה. זוהי דעת רבי עקיבא (מעילה ו: ז. כפי שנתפרשה שם ז: (ראה רש"י ו'רבינו גרשום' שם, וכסף־משנה כאן) ורבינו נקט לשון הגמרא. 105) בשר קדשים קלים אסור באכילה לפני זריקת הדם, והזריקה מתירתו, ובשר זה שלא היה בעזרה בשעת זריקה לא הותר. (פירושנו זה מסתמך על דעת הר"י קורקוס שהבאנו למעלה בהט"ו. אולם הכסף־משנה פירש אחרת. ראה שם).

לג. וְכֵן אֵמוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים וְנִזְרַק הַדָּם וְהֵם בַּחוּץ - לֹא נִפְסַל[106] הַזֶּבַח[107], וְאִם הֶחֱזִירָן[108] - מַקְטִירִין אוֹתָן. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶחֱזִירָן - חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא[109].

106) יש שני סוגי יוצא: א. יוצא חוץ למחיצתו, היינו קדשי קדשים מחוץ לחומת העזרה, וקדשים קלים מחוץ לחומת ירושלים. וכל מה שיצא חוץ למחיצתו, בין אימורים ובין בשר, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים – נפסלו. ב. קדשים קלים שיצאו חוץ לעזרה לפני זריקת הדם. כאן יש הבדל בין אימורים לבשר, כי האימורים הקרבים על המזבח קדושתם חמורה כקדשי קדשים, אבל קדושתם זו חלה עליהם רק אחרי זריקת הדם, המתירה אותם להקטרה על המזבח, אבל לפני זריקה קדושתם כקדושת הבשר (מבי"ט ב'קרית ספר' פ"א מהל' פסולי המוקדשין, וכן דעת רש"י זבחים פט. ד"ה הוא־הדין, שכתב "שזריקה עושה אותן קדשי קדשים") ולפיכך לא נפסלו ביוצא, אבל יש לדון אם הזריקה כשהאימורים בחוץ מועילה להתירם להקטרה ולהעלות עליהם קדושה חמורה. ושיטת רבינו בזה, אנו למדים משינוי לשונו בהלכה זו מלשונו בהלכה הקודמת ביצא בשר, שם כתב "הזבח כשר", משמע כשר לגמרי, וכאן כתב "לא נפסל הזבח", כלומר, והבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר, אבל אין מקטירים את האיברים (ראה ראב"ד למעלה הט"ו סוף השגה א). אם לא תפרש כך, הרי אין כל הבדל בין דין בשר שיצא לדין אימורים, ולמה חילקם רבינו לשתי הלכות? ועוד, דין בשר נימק מפני "שסופו לצאת", והרי אימורים אין סופם לצאת, ולמה הזבח כשר? אחרי בירור זה נבין דברי רבינו בהלכה זו. 107) והבעלים יצאו ידי חובתם, אבל אסור להקטיר את האימורים ממה־נפשך: אם הועילה הזריקה לאימורים הנמצאים מחוץ לעזרה והכשירה אותם להקטרה, הרי חלה עליהם קדושה חמורה ונפסלו ביוצא ואסור להקטירם, ואם לא הועילה לקדשם, הרי לא הותרו להקטרה. 108) לפני זריקה ('אור שמח' ו'חזון איש' בהגהות שנספחו ל"יד החזקה' הוצאת "אל המקורות". וראה כסף־משנה כאן). 109) הדין הוא, שזריקת הדם קובעת איסורי פיגול ונותר וטמא. ומלמדנו רבינו כאן, שאע"פ שהאימורים היו בחוץ בשעת זריקה, נקבעו איסורים אלה, כרב פפא, זבחים צ, א – לדעת רבי עקיבא.

לד. כָּל הַזְּבָחִים שֶׁל יָחִיד, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בָּשָׂר וְהַחֵלֶב קַיָּם בֵּין שֶׁנִּטְמָא חֵלֶב וְהַבָּשָׂר קַיָּם - זוֹרֵק אֶת הַדָּם[110]. נִטְמְאוּ שְׁנֵיהֶן - לֹא יִזְרֹק[111], וְאִם זָרַק - הֲרֵצָה[112]; שֶׁהַצִּיץ[113] מְרַצֶּה[114] עַל הַטֻּמְאָה. וְכֵן אֵמוּרִין אוֹ אֵיבְרֵי עוֹלָה שֶׁנִּטְמְאוּ וְהִקְטִירָן - הַצִּיץ מְרַצֶּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[115]. וְכָל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר שֶׁנִּטְמָא הַבָּשָׂר וְהַחֵלֶב כֻּלּוֹ - הֲרֵי זֶה זוֹרֵק אֶת הַדָּם[116].

110) לכתחילה, כרבי יהושע פסחים עז, ב. 111) גמרא, שם. 112) שם. 113) ציץ הזהב שעל מצח הכהן הגדול. 114) כתוב בתורה (שמות כח, לח) "והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עוון הקדשים", ודרשו חכמים שמרצה על טומאת הקדשים. 115) הל' ביאת המקדש פ"ד ה"ז. 116) שם עח, א. במסקנה לדעת רבי יהושע אמרו, שביחיד אסור לכתחילה ואם זרק הורצה, ובציבור – זורקים לכתחילה, ואע"פ שרבינו שם כתב שהציץ אינו מרצה על הדברים הנאכלים אלא על האימורים, זה בקרבנות יחיד, אבל בקרבנות ציבור – מרצה. וכן משמע מסיום ההלכה שם: אלא־אם־כן היתה הטומאה הדחויה בציבור (לחם־משנה).

לה. דַּם קָדָשִׁים שֶׁיָּצָא חוּץ לָעֲזָרָה - נִפְסַל[117] הַזֶּבַח, וְאַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וְהִכְנִיסוֹ וּזְרָקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא נִרְצָה[118].

117) וצריך להביא קרבן אחר, ראה למעלה הלכה לג בהערות. 118) משנה, זבחים פב, ב: "שאינו (הציץ) מרצה על (הדם) היוצא".

לו. וְכָל דַּם הַקָּדָשִׁים אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה כְּלָל[119]. שֶׁנֶּאֱמַר בַּדָּם: עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֻנּוּ כַּמַּיִם[120] - דָּם שֶׁנִּשְׁפָּךְ כַּמַּיִם הוּא הַנֶּחְשָׁב כַּמַּיִם וּמְקַבֵּל טֻמְאָה; אֲבָל דַּם קָדָשִׁים, שֶׁאֵינוֹ נִשְׁפָּךְ כַּמַּיִם, אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה.

119) משנה, עדיות פ"ח מ"ד: "העיד יוסי בן יועזר איש צרידה... ועל משקה בית מטבחייא דאינון דכן", פירוש

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שאינם מקבלים טומאה כלל. 120) בגמרא שם, למדו מכאן שדם קדשים אינו מכשיר את האוכלין לקבל טומאה (אוכלין אינם מקבלים טומאה אם לא נרטבו מעולם באחד משבעת המשקין). ורבינו סובר, שאם דם קדשים אינו מכשיר אוכלין מכל־שכן שאינו מקבל טומאה (ובהל' טומאת אוכלין פ"י הט"ז, כתב שדין זה הוא מפי הקבלה, ברור שהלימוד המובא כאן "אסמכתא בעלמא" היא לדעתו).

לז. וְדָם שֶׁשָּׁקְעָה עָלָיו חַמָּה וְלֹא נִזְרַק - נִפְסַל הַזֶּבַח, וְאִם זְרָקוֹ - לֹא הֶרְצָה[121].

121) זבחים נו, א.

~ יום רביעי ח' אלול ~

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר דמים הניתנין על מזבח החיצון ונתן מתנה אחת אם כיפר.

א. כָּל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן[2], אִם נָתַן מַתָּנָה אַחַת בִּלְבַד - כִּפֵּר. וַאֲפִלּוּ בְּחַטָּאת[3] - מַתָּנָה אַחַת הִיא הָעִקָּר, וּשְׁאָר הָאַרְבַּע[4] מַתָּנוֹת לְמִצְוָה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ - שְׁפִיכַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ הִיא הָעִקָּר.

2) המזבח שבעזרת הכהנים, שמקטירים עליו את הקרבנות וזורקין את דמם. 3) כבית הלל זבחים שם ובגמרא שם לז: מבואר נימוקם, כי כתוב בתורה בדיני חטאת שתי פעמים קרנת בלי ואו ומשמע לשון יחיד, ופעם אחת קרנות מלא [=עם וא"ו], הרי עוד שתיים וביחד ארבע, שלוש למצוה ואחת לעכב (בדיני הקרבנות כלל בידינו, שכל דבר שציוותה התורה פעם אחת נאמר רק למצוה, אבל בדיעבד אינו מעכב, אלא אם כן נצטוו עוד פעם או שכתובה שם מלה המורה על עיכוב), מפני שאי אפשר לכפרה בלי זריקת דם כלל. ושאר הקרבנות נלמדים מחטאת. 4) כלומר, מה שנשתייר מהארבע אחרי שנתן האחת.

ב. וְכָל הַנִּתָּנִין בִּזְרִיקָה[5] שֶׁנִּתָּנָן בִּשְׁפִיכָה - יָצָא; שֶׁנֶּאֱמַר: וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ.

5) זריקה פירושה, שהכהן עומד רחוק מהמזבח וזורק בכוח למזבח את הדם שבמזרק. ושפיכה היינו שעומד בצד המזבח ושופך עליו את הדם. אשם, עולה ושלמים ניתנים בזריקה, בכור, מעשר ופסח בשפיכה וחטאת ניתנת באצבע.

ג. כָּל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי[6], אִם חִסַּר אַחַת מֵהֶן - לֹא כִּפֵּר, אֶלָּא כֻּלָּן הֵן עִקַּר הַכַּפָּרָה; שֶׁהֲרֵי הַכָּתוּב הִקְפִּיד עַל מִנְיָנָן, שֶׁנֶּאֱמַר: שֶׁבַע פְּעָמִים.

6) מזבח הזהב שעמד בהיכל ועליו מקטירים בכל יום את הקטורת ומזים עליו דם פר ושעיר של יום הכיפורים ושל שאר פרים ושעירים שבשרם אינו מוקטר ואינו נאכל אלא נשרף.

ד. חַטָּאת שֶׁנָּתַן מִמֶּנּוּ מַתָּנָה אַחַת וּמֵתוּ הַבְּעָלִים - יַשְׁלִים אַרְבַּע מַתָּנוֹת לְאַחַר הַמִּיתָה[7].

7) והטעם, מפני שהראשונה כיפרה והשלוש הנותרות הן רק למצוה ואינן מעכבות, לפיכך אין לה דין חטאת שמתו בעליה, וגומרים את המצוה.

ה. אֲבָל אִם נָתַן הָאַחַת בַּיּוֹם - לֹא יִתֵּן הַשָּׁלֹשׁ בַּלַּיְלָה[8].

8) מפני שהדם נפסל בשקיעת החמה.

ו. וְאִם נָתַן אַחַת בִּפְנִים וְהִשְׁלִימָן בַּחוּץ - חַיָּב[9] מִשּׁוּם מַעֲלֶה בַּחוּץ[10].

9) כרת. 10) שהרי מתנות אלו מצוה לעשותן בפנים, לפיכך אנו קוראים בה (ויקרא יז, ט) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו וגו' ונכרת האיש ההוא מעמיו". שם. רבינו שינה את הסדר שבגמרא, שם הסדר: לילה, מיתה, חוץ. ורבינו סידר: מיתה, לילה, חוץ, לפי חומרת דיניהם: מיתה – נותן לכתחילה; לילה – לא יתן, אבל אם נתן אינו חייב כרת; חוץ – ענוש כרת.

ז. הָיָה מַזֶּה[11] וְנִקְטְעָה יָדוֹ[12] שֶׁל מַזֶּה קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ דָּם לַאֲוִיר הַמִּזְבֵּחַ - לֹא עָלְתָה לוֹ הַזָּיָה[13].

11) בחטאת העוף ובחטאות הפנימיות (פרים ושעירים הנשרפים) כתוב בתורה לשון הזאה, היינו מזה באצבע מרחוק. 12) ונעשה בעל מום ופסול לעבודה. 13) שההזייה נגמרת כשהדם נוגע במזבח ואז המזה היה בעל מום.

ח. שִׁנָּה מַתַּן קָרְבָּנוֹת[14] בְּחַטָּאת, בֵּין בְּחַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בִּפְנִים[15] בֵּין בְּחַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בַּחוּץ[16] - נִפְסָל. אֲבָל בִּשְׁאָר קָדָשִׁים - כְּשֵׁרִין[17].

14) הסדר הנכון בחטאות הוא, להתחיל בקרן דרומית מזרחית ואחריה מזרחית צפונית, צפונית מערבית, ולבסוף מערבית דרומית ואם שינה מסדר זה נפסל הקרבן. 15) שמזים את דמה על הפרוכת ועל מזבח הזהב שבהיכל. 16) שדמה נזרק על המזבח שבעזרה, שהיא חוץ להיכל. 17) ולא נתבאר טעמו של ההבדל בין חטאת לשאר קרבנות.

ט. נָתַן הַדָּם מִן הַקֶּרֶן וְלִפְנִים[18], בֵּין בְּחַטָּאת בֵּין בִּשְׁאָר קָדָשִׁים, בֵּין בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בֵּין בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן - פָּסוּל.

18) ארבע הקרנות שבפינות מזבח החיצון, ארכן אמה ורחבן אמה ודם החטאות נותן הכהן כנגדן בחציו העליון של המזבח. וכן שתי המתנות של שאר הקרבנות ניתנות נגד הקרנות היינו אמה מכאן ואמה מכאן בחציו התחתון של המזבח. ומלמדנו רבינו כאן, שאם נתן הדם בשטח שהוא לפנים מן הקרן, היינו שלא כנגד הקרן – פסול, בין במזבח החיצון ובין בפנימי.

י. דָּם שֶׁמִּצְוָתוֹ לִתֵּן אוֹתוֹ לְמַעְלָה מֵחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ[19]

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁנִּתְּנוֹ לְמַטָּה, אוֹ שֶׁמִּצְוָתוֹ לִתְּנוֹ לְמַטָּה[20] וּנְתָנוֹ לְמַעְלָה, אוֹ שֶׁמִּצְוָתוֹ לִתְּנוֹ בִּפְנִים בַּהֵיכָל[21] וּנְתָנוֹ עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אוֹ הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁנִּתְּנָן לִפְנִים בַּהֵיכָל, אוֹ שֶׁנָּתַן דַּם הַנִּתָּנִין בַּחוּץ עַל הַכֶּבֶשׁ[22] שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד[23] - הֲרֵי בְּשַׂר הַזֶּבַח פָּסוּל[24]. וְאַף עַל פִּי כֵן, נִתְכַּפְּרוּ הַבְּעָלִים[25] בּוֹ; כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ דָּם לַמִּזְבֵּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ שֶׁלֹּא לִמְקוֹמוֹ - הֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ לְכַפֵּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[26]? כְּשֶׁהָיָה זֶה הַזּוֹרֵק כָּשֵׁר לָעֲבוֹדָה[27]; אֲבָל אִם קִבֵּל הַכָּשֵׁר[28] וְנָתַן לַפָּסוּל[29], וְנָתַן הַפָּסוּל אֶת הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאֶת הַנִּתָּנִין בִּפְנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתָּנִין בַּחוּץ בִּפְנִים, אוֹ שֶׁנָּתַן עַל הַכֶּבֶשׁ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד - לֹא נִפְסַל בְּשַׂר הַזֶּבַח, אִם נִשְׁאַר דַּם הַנֶּפֶשׁ[30], אֶלָּא יַחֲזֹר הַכָּשֵׁר וִיקַבֵּל[31] שְׁאָר דַּם הַנֶּפֶשׁ וְיִזְרֹק הַדָּם בִּמְקוֹמוֹ.

19) חטאת בהמה ועולת העוף. 20) שאר הקרבנות הנעשים בחוץ. 21) פר ושעיר של יום הכיפורים, ופרים ושעירים הנשרפים המבוארים בהלכות מעשה הקרבנות ובשרם נשרף בבית הדשן שמחוץ לחומת ירושלים. 22) ולא על המזבח ממש. 23) פירוש, או שלא כנגד היסוד במזבח ממש. במשנה מדות פרק ג, א שנינו: "והיסוד (של מזבח החיצון) היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב. ואוכל (תופס) בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת". ויוצא מזה שבקרן דרומית מזרחית לא היה יסוד ואם זרק בקרן זו את דם הניתנים למטה מחצי המזבח הקרבן פסול. בזבחים נו: ונז: למדו דין זה מהכתוב (ויקרא ד, ז) "אל יסוד מזבח העולה". 24) וגם האימורים פסולים. 25) ואינו חייב להביא קרבן אחר. 26) שבשר הזבח נפסל ואין לו תקנה. 27) ובדיעבד כיפר ולפיכך הדם שנשאר נעשה שריים ופסול לזריקה. 28) כלומר, אפילו אם קיבל הכשר, שהרי קבלת כהן פסול בוודאי אינה עושה שריים (לחם משנה). 29) אפילו פסול טמא שעושה שריים. 30) בצוואר הבהמה. 31) קבלת הדם הראשונה אף על פי שקיבל כשר לא עשתה שריים את הדם הנשאר, מפני שקבלה בלי זריקה אינה עושה שריים והזריקה הייתה פסולה.

יא. דְּמֵי קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ, בֵּין דָּם בְּדָם[32] בֵּין כּוֹסוֹת בְּכוֹסוֹת[33]: אִם נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין מַתָּנָה אַחַת[34] בְּנִתָּנִין מַתָּנָה אַחַת - יִתֵּן הַכֹּל מַתָּנָה אַחַת. וְכֵן הַנִּתָּנִין מַתַּן אַרְבַּע[35] בְּנִתָּנִין מַתַּן אַרְבַּע - יִתֵּן הַכֹּל מַתַּן אַרְבַּע. נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין מַתָּנָה אַחַת בְּנִתָּנִין מַתַּן שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע - יִתֵּן הַכֹּל מַתָּנָה אַחַת[36]. נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה בְּנִתָּנִין לְמַטָּה - יִשָּׁפֵךְ הַכֹּל לָאַמָּה[37], וְהַזְּבָחִים פְּסוּלִין. אֲפִלּוּ נִתְעָרְבוּ שְׁיָרֵי הַחַטָּאת[38] עִם דַּם הָעוֹלָה, שֶׁמְּקוֹם הַכֹּל לְמַטָּה - יִשָּׁפֵךְ הַכֹּל לָאַמָּה[39].

32) בכלי אחד נתקבל דם של שני קרבנות. 33) בכל כוס יש דם מקרבן אחד אלא שנתערבו הכוסות. 34) כגון דם בכור בדם מעשר. 35) דם חטאות בלבד ניתן מתן ארבע, והמדובר כאן בתערובת דמן של שתי חטאות. 36) "כל הדמים הניתנים על מזבח החיצון, אם נתן מתנה אחת בלבד כיפר". ואסור ליתן מן התערובת יותר ממתנה אחת כדי שלא יעבור במעשה על "לא תוסיף", אבל אם נותן פחות ועובר על "בל תגרע" הרי אינו עושה מעשה. 37) כעין מרזב היה עובר על פני כל רצפת העזרה ופתוח לחוץ ומים עוברים בו. 38) שנתן ארבע המתנות במקומן, וטעונין שפיכה על יסוד המזבח שהוא למטה. 39) אף על פי ששניהם מקומם למטה. מפני שדם העולה טעון זריקה על קיר המזבח ושיירי חטאת נשפכים ישר על היסוד ואסור לשפוך אותם על הקיר, כדי שיזובו על היסוד, כר' יוחנן ורב יהודה שם פא.

יב. וְאִם לֹא שָׁאַל, אֶלָּא נָתַן מִן הַתַּעֲרוּבוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. נָתַן לְמַעְלָה וְשָׁאַל - יִתֵּן לְמַטָּה[40], וְאֵלּוּ וָאֵלּוּ עָלוּ לוֹ.

40) ברייתא שם פא: "נתן למעלה ולא נמלך, אלו ואלו (רבי אליעזר וחכמים) מודים שיחזור ויתן למטה".

יג. נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין בִּפְנִים בַּנִּתָּנִין בַּחוּץ - יִשָּׁפֵךְ הַכֹּל לָאַמָּה. וְאִם לֹא שָׁאַל וְלָקַח דַּם הַתַּעֲרֹבֶת וְנָתַן מִמֶּנּוּ בִּפְנִים וּבַחוּץ, בֵּין שֶׁנָּתַן בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן בַּחוּץ אוֹ בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בִּפְנִים - הַכֹּל כָּשֵׁר[41]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר דָּמִים הַנִּתָּנִים בַּחוּץ, חוּץ מִן הַחַטָּאת; אֲבָל דַּם חַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בַּחוּץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּדַם חַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בִּפְנִים: אִם נָתַן בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בִּפְנִים - כָּשֵׁר[42], נָתַן בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן בַּחוּץ - פְּסוּלָה. שֶׁדַּם חַטָּאת שֶׁנִּכְנַס לַהֵיכָל, אֲפִלּוּ חַטַּאת יָחִיד הַנֶּאֱכֶלֶת[43] - אֲסוּרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ וְגוֹמֵר. וְהוּא[44] שֶׁיָּבוֹא דֶּרֶךְ שַׁעַר הַהֵיכָל, שֶׁנֶּאֱמַר: יוּבָא - דֶּרֶךְ בִּיאָה[45]; אֲבָל אִם הִכְנִיסוֹ בִּכְשִׁפּוּשׁ[46] אוֹ דֶּרֶךְ חַלּוֹן אוֹ גַג - אֵינוֹ נִפְסָל.

41) כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא ור' אליעזר, המחלוקת היא בפירוש הכתוב (ויקרא ו, כג): "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף". חכמים סוברים חטאת דווקא, אבל שאר קרבנות אינם נפסלים בכך, ורבי עקיבא, ששיטתו לדרוש כל אות שבתורה, מרבה מהמלה "וכל" את כל הקרבנות (שם פב.). 42) ואפילו לא נתן בפנים נתכפרו הבעלים. 43) כי פשוטו של מקרא אפשר לפרש בחטאות ציבור שדמן טעון הזייה בפנים ומצוותן בשריפה. 44) וזה נאמר. 45) רגילה. 46) דלת צדדית קטנה.

יד. פַּר הֶעְלֵם[47] וּשְׂעִיר עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁדָּמָם נִכְנַס

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לַהֵיכָל[48], אִם הִכְנִיסוֹ לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים - נִפְסַל; שֶׁבְּמָקוֹם זֶה פְּנִימָה[49] שֶׁל מְקוֹמָן הוּא[50]. וְכֵן פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁדָּמָם נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, אִם הִכְנִיס דָּמָם לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וְהֶזָּה מִמֶּנּוּ[51] וְהוֹצִיאוֹ לַהֵיכָל, וְחָזַר וְהִכְנִיסוֹ לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים - נִפְסַל[52], וְאֵינוֹ גּוֹמֵר מִמֶּנּוּ הַזָּיוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים; כֵּיוָן שֶׁיָּצָא[53] יָצָא[54]. וְכֵן אִם גָּמַר הַזָּיוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וְהוֹצִיאָן לַהֵיכָל, וְהֶזָּה מִקְצָת הַזָּיוֹת וְהוֹצִיאָן חוּץ לַהֵיכָל[55], וְחָזַר וְהִכְנִיסָן לַהֵיכָל - אֵינוֹ גּוֹמֵר הַזָּיוֹת שֶׁבַּהֵיכָל; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצָא הַדָּם חוּץ לִמְקוֹמוֹ נִפְסָל[56].

47) שגגו בית דין והורו שחלב וכדומה מותר ועשה הציבור על פי הוראתם, מביאים פר לחטאת ודמו טעון הזייה בהיכל על הפרוכת. ואם טעו בעבודה זרה ועשה הציבור, מביאים שעיר לחטאת. 48) מצוותם בכך. 49) כתוב בתורה (שם יח), "הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה", משמע שאם הובא נפסל הקרבן, ופנימה – זה קודש הקדשים. 50) מקומם בהיכל, וקודש הקדשים הוא לפני מן ההיכל. 51) מקצת הזיות ולא גמר הכל. 52) פסול יוצא, אף על פי שדם זה מקומו בהיכל כמצוותו. 53) מחוץ לקדש הקדשים לפני גמר הזיותיו. 54) נפסל ביוצא, ואף על פי שסופו לצאת להיכל – עכשיו מקומו בקודש הקדשים. 55) לעזרה. 56) פסול וודאי.

טו. חַטָּאת שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת וְיָצָא אֶחָד מֵהֶם לַחוּץ - הַפְּנִימִי כָּשֵׁר[57] וְיַזֶּה מִמֶּנּוּ. נִכְנַס אֶחָד מֵהֶם לַהֵיכָל וְהֶזָּה מִמֶּנּוּ שָׁם - אַף הַחִיצוֹן פָּסוּל[58]. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ; אֲפִלּוּ מִקְצַת דָּמָהּ אִם נִכְנַס לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ - נִפְסְלָה.

57) ובגמרא למדו דין זה מהכתוב (שם ו, כג) "אשר יובא וגומר לא תאכל"; הנכנס פוסל (גם מה שלא נכנס) ואין היוצא פוסל את החלק שלא יצא. 58) כחכמים שם שדרשו את הכתוב (שם) יובא "מדמה" ואפילו מקצת דמה, מכיוון שלא כתבה התורה "דמה".

טז. דַּם חַטָּאת שֶׁהִכְנִיסוֹ לְכַפֵּר בּוֹ בִּפְנִים וְלֹא כִּפֵּר, אֶלָּא הוֹצִיאוֹ וְלֹא הִזָּה מִמֶּנּוּ בִּפְנִים כְּלוּם: אִם הִכְנִיסוֹ בְּשׁוֹגֵג - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, וּמַזֶּה מִמֶּנּוּ בַּחוּץ, שֶׁהֲרֵי לֹא כִּפֵּר בַּקֹּדֶשׁ; וְאִם הִכְנִיסוֹ בְּמֵזִיד - פָּסוּל[59].

59) ובכיפר בין במזיד בין בשוגג – פסול.

יז. הִכְנִיס[60] הַחַטָּאת עַצְמָהּ לַהֵיכָל - כְּשֵׁרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ - וְלֹא בְּשָׂרָהּ.

60) שם צב: ואפילו הכניסה קודם קבלת הדם – כשרה.

יח. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁפִּרְכְּסָהּ וְנִכְנְסָה לַהֵיכָל - כְּשֵׁרָה[61].

61) שם, מפני שלא הובאה אלא נכנסה מאליה, והתורה אמרה: אשר יובא.

יט. הִכְנִיס דַּם חַטַּאת הָעוֹף לַהֵיכָל בְּצַוָּארָהּ - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם הַצַּוָּאר חָשׁוּב כִּכְלִי[62].

62) בבהמה אמרנו בהלכה יז שכשרה אף על פי שגם הדם נכנס, אבל בחטאת העוף שואל ר' אבין, מפני שאין דמה טעון קבלה בכלי אלא הכהן מזה ישר מהצוואר אפשר לומר שזה כאילו הכניס הדם בכלי.

כ. נִשְׁפַּךְ[63] דַּם חַטַּאת הָעוֹף וַאֲסָפוֹ[64] - הֲרֵי זֶה סָפֵק[65] אִם הַכְּלִי פּוֹסֵל בְּדָמָהּ אוֹ אֵינוֹ פּוֹסֵל; לְפִיכָךְ תִּשָּׂרֵף[66], כְּכָל חַטַּאת הָעוֹף שֶׁהוּא סָפֵק.

63) ישר מהצוואר על הרצפה. 64) לכלי. 65) בעייא שלא נפתרה שם, אם כוונת התורה היא שגם חטאת העוף אינו טעון כלי ומותר להזותו ישר מהצוואר, או התורה אוסרת להשתמש בכלי. 66) מוסב גם אל הדין שבהלכה יט. אבל הבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר, כדי שלא יקריב חולין בעזרה.

כא. חַטָּאת[67] שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת, וְנָתַן מַתָּנָה אַחַת מִכָּל כּוֹס וָכוֹס - שְׁיָרֵי אַרְבַּעְתָּן נִשְׁפָּךְ עַל הַיְסוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ. נָתַן אַרְבַּע הַמַּתָּנוֹת מִכּוֹס אֶחָד - שְׁיָרֵי אוֹתוֹ הַכּוֹס נִשְׁפָּךְ עַל הַיְסוֹד, וּשְׁאָר הַכּוֹסוֹת נִשְׁפָּכִין לָאַמָּה[68].

67) שמצוותה ארבע מתנות. 68) שאין לדם זה דין שיריים שמצוותם להישפך ליסוד המזבח. ולמדו זה מהכתוב (ויקרא ד, כו) "ואת דמו ישפוך" ולא כל דמו. וההיגיון מחייב להעמיד את הכתוב "כל דמו" בנתן מד' כוסות והכתוב "ואת דמו" בכוס אחת.

כב. דָּם שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ דְּמֵי חֵלִין - לֹא יַזֶּה מִמֶּנּוּ, וְאִם הִזָּה - פָּסוּל[69]. נָפַל מַיִם לְתוֹךְ הַדָּם שֶׁבַּמִּזְרָק, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאֵה דָם - כָּשֵׁר. נָפַל לְתוֹכוֹ יַיִן אוֹ דַם חֵלִין - אוֹמְדִין אוֹתוֹ אִלּוּ הָיוּ מַיִם: אִם רְאוּיִין לְבַטֵּל דָּם שֶׁבַּמִּזְרָק עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ מַרְאֵיהוּ מַרְאֵה דָם - הֲרֵי זֶה לֹא יַזֶּה מִמֶּנּוּ; וְאִם אֵינָם רְאוּיִין לְבַטֵּל מַרְאֵיהוּ - יַזֶּה מִמֶּנּוּ.

69) אפילו אם יש בו מראה דם. במשנה שנינו: "דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר". ואמר ר' יוחנן שם: "לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם, אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל", פירוש כל טיפה שנפלה בטלה במים ונפסלה ואינה חוזרת לכשרותה. זה נקרא "דיחוי".

כג. דַּם הַקֳּדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרֵב בְּדַם פְּסוּלֵי הַמִּזְבֵּחַ[70] אוֹ בְּדַם הַקֳּדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ בַּשְּׁחִיטָה[71] - יִשָּׁפֵךְ הַכֹּל לָאַמָּה. וַאֲפִלּוּ קָרְבוּ כָּל הַכּוֹסוֹת חוּץ מֵאֶחָד - יִשָּׁפֵךְ לָאַמָּה[72]. וְכָל אוֹתָן הַזְּבָחִים פְּסוּלִים. נִתְעָרֵב בְּדַם הַתַּמְצִית[73] - יִשָּׁפֵךְ לָאַמָּה[74]; וְאִם לֹא שָׁאַל וְנָתַן - כָּשֵׁר.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

70) כגון בעלי מומים, רובע ונרבע ונעבד כאליל. 71) השחיטה לא נעשתה כהלכתה. 72) ואף על פי שאין בדם הפסול כדי לבטל את הכשר, והטעם, שגזרו חכמים שמא יבואו להתיר גם כשרבו דמי הפסולים על הכשרים. ולא גזרו על תערובת בדם חולין (ראה הלכה כב), מפני שלא שכיח שימצא דם חולין בעזרה וחכמים לא גזרו במקרים שאינם שכיחים – "מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן". 73) דם שאינו דם הנפש, ופסול לזריקה על המזבח. 74) דם התמצית גם כן שכיח וגזרו בו.

כד. הָאֵמוּרִין[75] וְאֵיבְרֵי הָעוֹלוֹת[76], וְהַקְּמָצִים[77] וְהַלְּבוֹנָה[78] וּמְנָחוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת[79] אַחַר שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בִּכְלִי שָׁרֵת[80], אִם זָרַק אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ עַל גַּבֵּי הָאִשִּׁים בֵּין בַּיָּד[81] בֵּין בִּכְלִי, בֵּין בְּיָמִין בֵּין בִּשְׂמֹאל - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים.

75) חלקי הבהמה שמקטירים אותם על המזבח. 76) כל איבריהן, שעולה כולה נשרפת על המזבח. 77) מנחה באה מן הקמח והכהן קומץ ממנה מלא חפניו ומקטיר על המזבח. 78) מין סממן רוחני. כל מנחה, חוץ למנחת סוטה ומנחת חוטא, נותנים עליה לבונה והיא נקטרת עם הקומץ. 79) כגון מנחת כהן שכולה נשרפת שנאמר (ויקרא ו, טז): וכל מנחת כהן כליל תהיה. 80) אחר הקמיצה. 81) שהוציאם מכלי השרת וזרקם ביד על המזבח.

כה. הַיַּיִן וְהַמַּיִם[82] שֶׁנִּסְּכָן בֵּין בִּקְעָרָה בֵּין בְּהִין[83] בֵּין בִּשְׁאָר כְּלֵי הַשָּׁרֵת[84] - כְּשֵׁרִים. נִסְּכָן בִּכְלִי חֹל אוֹ בְּיָדוֹ - פְּסוּלִין.

82) שמנסכים על המזבח. 83) כלי מדה שנתקדש. 84) שלא בכלים המיוחדים להם.

כו. אֵיבָרִים שֶׁסִּדְּרָן, וְכֵן קֹמֶץ שֶׁסִּדְּרוֹ, וְסִדֵּר הָעֵצִים שֶׁל מַעֲרָכָה לְמַעְלָה מֵהֶם[85], אוֹ שֶׁסִּדְּרָן מִצִּדֵּי הָעֵצִים - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם דֶּרֶךְ הַקְּטָרָה בְּכָךְ[86] אוֹ אֵין דֶּרֶךְ הַקְּטָרָה בְּכָךְ; לְפִיכָךְ לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן לְכַתְּחִלָּה, וְאִם עָשָׂה - הֲרֵצָה.

85) כלומר, עליהם. 86) בגמרא שם נאמר נימוק זה רק בקומץ, אבל באיברים הבעייה היא אם "על העצים" שנאמר בתורה הכוונה "על" ממש או סמוך לעצים, כדי שתאחז בהם האש (לחם משנה).

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר אם כל המזבח ראוי לשחיטת העולה, הדברים שאם יעלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו.

א. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - כְּאִלּוּ שְׁחָטָן בַּצָּפוֹן[2]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְזָרַקְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ - מְלַמֵּד, שֶׁכָּל הַמִּזְבֵּחַ רָאוּי לִשְׁחִיטַת הָעוֹלָה וּשְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים.

2) מחלוקת תנאים במשנה זבחים נח. ופסק כר' יוסי.

ב. עוֹלָה[3] שֶׁשְּׁחָטָהּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָהּ לְמַטָּה וְהֶעֱלָה אוֹתָהּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - יַפְשִׁיט אוֹתָהּ וִינַתְּחֶנָּה בִּמְקוֹמָהּ[4], וּמוֹרִיד הַקְּרָבִים וּמְדִיחָן לְמַטָּה[5] וְחוֹזֵר וּמַעֲלֶה אוֹתָן, וּמוֹרִיד הָעוֹר וְנוֹתְנוֹ לַכֹּהֲנִים[6].

3) משנה שם פד. 4) שם ובגמרא שם פה. מחלוקת אם יש הפשט וניתוח בראשו של מזבח בקרבנות כשרים או לא, והאוסר מעמיד את המשנה בפסולים, שאם עלו לא ירדו, ואם יוריד לא יוכל להעלותם, לכן מפשיט ומנתח במקומם. ורבינו סתם, וברור שסובר שגם כשרים מפשיט ומנתח בראש המזבח. וכן כתב בפירושו על המשנה, שכל הראוי למזבח אם עלה למזבח אין מורידים אותו שלא לצורך. 5) ברייתא שם. משום כבודו של המזבח אינו מדיח שם. 6) כי עור עולה ניתן לכהנים, שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", וכן עורות קדשי קדשים אחרים (משנה שם קג.).

ג. וְכֵן זְבָחִים[7] שְׁחוּטִים[8] שֶׁעָלוּ לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ - מַפְשִׁיטָן וּמְנַתְּחָן בִּמְקוֹמָן, וּמוֹרִיד הַקְּרָבִים וּמְדִיחָן בַּמַּיִם וְחוֹזֵר וּמַעֲלֶה אוֹתָן[9], וּמוֹרִיד אֶת הָעוֹר וְאֶת הַבָּשָׂר וְנוֹתְנוֹ לַבְּעָלִים, וְחוֹזֵר וּמַקְטִיר אֶת הַשְּׁאָר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יוֹרִיד הַכֹּל, אֶלָּא יַפְשִׁיט וִינַתֵּחַ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ? שֶׁכָּל הָרָאוּי לָאִשִּׁים[10], אִם עָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יֵרֵד[11]; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ. יָכוֹל אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי?[12] תַּלְמוּד לוֹמַר: הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ. מָה עוֹלָה,

82) שמנסכים על המזבח. 83) כלי מדה שנתקדש. 84) שלא בכלים המיוחדים להם.

כו. אֵיבָרִים שֶׁסִּדְּרָן, וְכֵן קֹמֶץ שֶׁסִּדְּרוֹ, וְסִדֵּר הָעֵצִים שֶׁל מַעֲרָכָה לְמַעְלָה מֵהֶם[85], אוֹ שֶׁסִּדְּרָן מִצִּדֵּי הָעֵצִים - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם דֶּרֶךְ הַקְּטָרָה בְּכָךְ[86] אוֹ אֵין דֶּרֶךְ הַקְּטָרָה בְּכָךְ; לְפִיכָךְ לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן לְכַתְּחִלָּה, וְאִם עָשָׂה - הֲרֵצָה.

85) כלומר, עליהם. 86) בגמרא שם נאמר נימוק זה רק בקומץ, אבל באיברים הבעייה היא אם "על העצים" שנאמר בתורה הכוונה "על" ממש או סמוך לעצים, כדי שתאחז בהם האש (לחם משנה).

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר אם כל המזבח ראוי לשחיטת העולה, הדברים שאם יעלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו.

א. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - כְּאִלּוּ שְׁחָטָן בַּצָּפוֹן[2]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְזָרַקְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ - מְלַמֵּד, שֶׁכָּל הַמִּזְבֵּחַ רָאוּי לִשְׁחִיטַת הָעוֹלָה וּשְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים.

2) מחלוקת תנאים במשנה זבחים נח. ופסק כר' יוסי.

ב. עוֹלָה[3] שֶׁשְּׁחָטָהּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָהּ לְמַטָּה וְהֶעֱלָה אוֹתָהּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - יַפְשִׁיט אוֹתָהּ וִינַתְּחֶנָּה בִּמְקוֹמָהּ[4], וּמוֹרִיד הַקְּרָבִים וּמְדִיחָן לְמַטָּה[5] וְחוֹזֵר וּמַעֲלֶה אוֹתָן, וּמוֹרִיד הָעוֹר וְנוֹתְנוֹ לַכֹּהֲנִים[6].

3) משנה שם פד. 4) שם ובגמרא שם פה. מחלוקת אם יש הפשט וניתוח בראשו של מזבח בקרבנות כשרים או לא, והאוסר מעמיד את המשנה בפסולים, שאם עלו לא ירדו, ואם יוריד לא יוכל להעלותם, לכן מפשיט ומנתח במקומם. ורבינו סתם, וברור שסובר שגם כשרים מפשיט ומנתח בראש המזבח. וכן כתב בפירושו על המשנה, שכל הראוי למזבח אם עלה למזבח אין מורידים אותו שלא לצורך. 5) ברייתא שם. משום כבודו של המזבח אינו מדיח שם. 6) כי עור עולה ניתן לכהנים, שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", וכן עורות קדשי קדשים אחרים (משנה שם קג.).

ג. וְכֵן זְבָחִים[7] שְׁחוּטִים[8] שֶׁעָלוּ לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ - מַפְשִׁיטָן וּמְנַתְּחָן בִּמְקוֹמָן, וּמוֹרִיד הַקְּרָבִים וּמְדִיחָן בַּמַּיִם וְחוֹזֵר וּמַעֲלֶה אוֹתָן[9], וּמוֹרִיד אֶת הָעוֹר וְאֶת הַבָּשָׂר וְנוֹתְנוֹ לַבְּעָלִים, וְחוֹזֵר וּמַקְטִיר אֶת הַשְּׁאָר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יוֹרִיד הַכֹּל, אֶלָּא יַפְשִׁיט וִינַתֵּחַ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ? שֶׁכָּל הָרָאוּי לָאִשִּׁים[10], אִם עָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יֵרֵד[11]; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ. יָכוֹל אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי?[12] תַּלְמוּד לוֹמַר: הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ. מָה עוֹלָה,

~ נקודות משיחות קודש ~

"הַיַּיִן וְהַמַּיִם שֶׁנִּסְּכָן בֵּין בִּקְעָרָה בֵּין בְּהִין בֵּין בִּשְׁאָר כְּלֵי הַשָּׁרֵת - כְּשֵׁרִים. נִסְּכָן בִּכְלִי חֹל אוֹ בְּיָדוֹ - פְּסוּלִין".

ובפנימיות העניינים צריך להבין, הרי ניסוך היין הוא עניין הבינה, וניסוך המים הוא עניין החכמה. בשלמא לניסוך המים צריך כלי, כי הוא עניינה של הבינה – המשכת השכל בכלים, אבל בנוגע לניסוך המים – בחינת חכמה, מה ההכרח שתבוא בכלי דווקא, ולא עוד אלא ש"ניסכן בידו פסולין".

והביאור בזה: חכמה ובינה הם אמנם עניינים שונים, ולפעמים גם הפכים זה מזה, כי חכמה עניינה ביטול, נקודה בלבד (מיצר), ובינה עניינה הרחבה (רחובות הנהר – מרחב). יחד עם זאת, ישנו קשר ושייכות ביניהם, כי החכמה אינה באה להתגלות אמיתית ללא בינה, ולכן ניסוך המים צריך להיות בכלי דווקא, כלומר המשכת אור החכמה בכלי הבינה.

(על־פי "יין מלכות" ספר עבודה, סימן נ
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁהִיא רְאוּיָה לָאִשִּׁים[13], אִם עָלְתָה - לֹא תֵרֵד; אַף כָּל הָרָאוּי לָאִשִּׁים, אִם עָלָה - לֹא יֵרֵד.

7) שלמים. 8) וכל־שכן אם נשחטו בראש המזבח. 9) פירוש, את החלב שעליהם שמקטירים אותו על המזבח. 10) להקטירו על המזבח "אשה לה'". 11) אע"פ שבשעה שעלה אינו מוכן עדיין להקטרה. 12) בשר קדשים העומד לאכילה ולא להקטרה, נקרא גם כן "אינו ראוי". 13) כדעת ר' יהושע במשנה שם פג. ולא כרבן גמליאל שאומר: "כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד". ומחלוקתם בדם ונסכים, שהם ראויים למזבח, אבל לא לאשים (להקטרה על האש).

ד. עוֹלָה שֶׁהֶעֱלָהּ חַיָּה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - תֵּרֵד[14], שֶׁעַדַיִן אֵינָהּ רְאוּיָה[15].

14) משנה שם פד. 15) אבל כשנשחטה נקראה ראויה, אלא שמחוסרת הכנה.

ה. וְכֵן קֹמֶץ[16] הַמִּנְחָה שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ בִּכְלִי שָׁרֵת. וְכָל אִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[17] שֶׁעָלוּ - יֵרְדוּ, לְפִי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין מִתְּחִלָּתָן[18].

16) שם פג: 17) בעלי חיים האסורים להקרבה, כגון נעבד כאליל, טריפה, רובע ונרבע. 18) לא היו ראויים אף שעה אחת להעלותם על המזבח.

ו. וְכֵן בְּהֵמַת קָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחֲטָה בַּלַּיְלָה אוֹ נִשְׁפַּךְ דָּמָהּ אוֹ שֶׁיָּצְאַת[19] חוּץ לָעֲזָרָה[20], אִם עָלְתָה - תֵּרֵד[21].

19) במשנה שם "ויצא דמה", נראה שטעות־סופר כאן, וצ"ל שיצא, היינו דם, אבל יצאו אימורים אם עלו לא ירדו לדברי הכל (ברייתא שם סח: ובכמה מקומות), וכן כתב רבינו בהלכה ז: וזבח שיצא חוץ לעזרה... לא ירדו. 20) ונפסל ביוצא. 21) שם פה. מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון, ופסק כר' יהודה.

ז. אֲבָל קָדָשִׁים[22] שֶׁלָּנוּ אוֹ[23] שֶׁלָּן הַדָּם[24] אוֹ הַבָּשָׂר[25] אוֹ הָאֵמוּרִים[26], וְזֶבַח שֶׁיָּצָא חוּץ לָעֲזָרָה, אוֹ שֶׁנִּטְמָא אוֹ נִפְסַל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן[27] אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם[28] אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת שְׁנוּיִי[29], אוֹ שֶׁקִּבְּלוּ הַטְּמֵאִים וְזָרְקוּ אֶת דָּמוֹ, הוֹאִיל וּרְאוּיִין בַּעֲבוֹדַת קָרְבָּן הַבָּא בְּטֻמְאָה[30], וְשֶׁנָּתַן דָּמוֹ חוּץ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַּדָּרוֹם[31] אוֹ שֶׁנִּתְקַבֵּל דָּמָם בַּדָּרוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּסוּלִים, אִם עָלוּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יֵרְדוּ.

22) משנה שם פד. 23) פירוש, כגון. 24) דם נפסל בשקיעת החמה (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות ה"א, ולמעלה פ"א הל"ה). 25) בשר עולה. 26) נפסלים בעליית עמוד השחר (שם הלכה ב). 27) שחט וחישב לזרוק את הדם אחרי זמנו. 28) חישב בשחיטה לזרוק את הדם שלא במקום שקבעה תורה. 29) שחטו לשם קרבן אחר, ואפילו חטאת ופסח, ששנינו (שם ב.) שפסולים שלא לשמם. 30) בקרבן ציבור. 31) הכסף־משנה מתפלא, שהרי במעילה ב: אמרו שלדעת ר' יהודה האומר נשחטה בלילה ונשפך דמה אם עלו ירדו, הכל מודים שגם נשחטו בדרום ירדו, ורבינו פוסק בהלכה ו כר' יהודה, ואם־כן למה פסק כאן שאם עלו לא ירדו. ונראה שרבינו הסתמך על הגמרא זבחים קכ. וגרס כגירסת התוספות שם: "קדשי קדשים ששחטם בדרום, אין מועלים בהם. ואם עלו לא ירדו. ואיבעיא להו, ירדו מהו שיעלו וכו'" (אבן האזל).

ח. כֹּל שֶׁפִּסּוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ[32] - הַקֹּדֶשׁ מְקַבְּלוֹ[33]. וּכְשֵׁם שֶׁאִם עָלוּ - לֹא יֵרְדוּ, כָּךְ אִם יָרְדוּ - לֹא יַעֲלוּ[34] שְׁנִיָּה[35], שֶׁהֲרֵי פְּסוּלִין הֵם.

32) שנפסל אחר שנכנס לעזרה (רש"י שם) או אחר שנשחט ונתקדש (תוספות שם ד"ה כל). 33) ר' שמעון במשנה שם. רבינו סובר, שכלל זה דברי הכל הוא, ולמדוהו מן הכתוב: "כל הנוגע במזבח יקדש" (ראה למעלה הלכה ג), ור' יהודה חולק רק בנשחטה בלילה, נשפך דמה או יצא דמה, מפני שנתמעטו מהכתוב (ויקרא ו, ב) "זאת... היא העולה" (ברייתא שם). 34) משנה שם. 35) שנית.

ט. וְאִם מָשְׁלָה[36] בָּהֶם הָאוּר, אַף עַל פִּי שֶׁיָּרְדוּ - יַעֲלוּ[37] שְׁנִיָּה וְיַשְׁלִים הַקְּטָרָתָן.

36) אחזה. לקמן בפרק יח הלכה כא בדין פיגול ונותר וטמא, כתב רבינו: "משמשלה האור ברובם", ונראה שגם בפסול לינה הדין כן, ורש"י כאן פירש מקצתה, ראה משנה־למלך כאן. 37) נעשו לחמו של אש המזבח. מימרה של עולא שם פה:

י. קֹמֶץ[38] שֶׁנִּתְפַּגֵּל[39] וּמִקְצָתוֹ בָּאָרֶץ וּמִקְצָתוֹ מָשְׁלָה בּוֹ הָאוּר - יַעֲלֶה כֻּלּוֹ[40].

38) שם מג: 39) בשעת קמיצה חישב להקטירו או לאכול שיריים למחר. 40) ואפילו אם החלק שמונח למטה לא עלה כלל. והטעם, שכל הקומץ חשוב כדבר שלם. רב אחאי שם לפי דעת עולא.

יא. אֵיבָרִים וַחֲלָבִים וּקְמָצִים שֶׁלָּנוּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ - כְּאִלּוּ לָנוּ בָּעֲזָרָה[41], וְאִם יָרְדוּ - לֹא יַעֲלוּ; אֲבָל אִם לֹא יָרְדוּ - מַקְטִירִין אוֹתָן לְעוֹלָם[42].

41) ונפסלו בלינה, פסק כרבא שם פז. "לינה מועלת בראשו של מזבח". 42) שהרי לא גרע מלן על הרצפה והעלה למזבח.

יב. וַאֲוִיר מִזְבֵּחַ[43] - כַּמִּזְבֵּחַ[44]. וְאֵמוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁהֶעֱלָן קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים[45] - לֹא יֵרְדוּ[46], שֶׁהֲרֵי נַעֲשׂוּ לַחְמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ[47].

43) שם פז: ופח. 44) בעיא של ריש לקיש שם. ומפרש רב אשי, שאם אדם עומד על המזבח ואוחז בידו את הקדשים הפסולים, ברור הדבר, שהאויר כמזבח. והבעיא היא אם הכהן עומד על הרצפה, והפסול בראש קנה באוירו של המזבח. הבעיא לא נפשטה, ודעת רבינו שגם בספק אם עלה לא ירד. 45) הזריקה קובעת קדושתם של אימורי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קדשים קלים ומתירתם להקטרה, אבל לפני זריקה האימורים פסולים להקטרה. 46) מימרא של עולא שם פג: 47) מכיון שסופם להקטרה בלי כל מעשה בגופם.

יג. הִפְרִישׁ[48] שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת[49] לְאַחֲרָיוּת[50], וְשָׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם, וְקָדַם וְהֶעֱלָה אֵמוּרִים שֶׁל אֶחָד מֵהֶם קֹדֶם זְרִיקָה[51] - הֲרֵי אֵלּוּ יֵרְדוּ[52].

48) מעילה ז: 49) הוא־הדין בחטאות (כ"מ). 50) שאם יאבד האחד יתכפר בשני. 51) ואחר־כך זרק את דמו של השני (רש"י שם, וראה ראב"ד כאן). 52) שזריקת דמו של זה אינה מתירה את אימוריו של השני.

יד. הַזֶּבַח הַפָּסוּל וְהַנְּסָכִים[53] הַפְּסוּלִים שֶׁעָלוּ לַמִּזְבֵּחַ - הַזֶּבַח לֹא יֵרֵד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לָאִשִּׁים, וְהַנְּסָכִים יֵרְדוּ[54]. וְכֵן נְסָכִים הַבָּאִים בִּפְנֵי עַצְמָן[55] שֶׁנִּפְסְלוּ וְעָלוּ - יֵרְדוּ[56].

53) היין שמנסכים כשמביאים קרבנות, דיניהם מפורטים בפ"ב מהל' מעשה הקרבנות. 54) כר' יהושע ור' שמעון (שם פג.). 55) אדם שהתנדב להביא נסכים. 56) שם פד. פסק כר' יהושע, נגד דעת רבן גמליאל ור' שמעון.

טו. עוֹף[57] שֶׁמְּלָקוֹ זָר וְעָלָה - לֹא יֵרֵד[58]; וְקֹמֶץ הַמִּנְחָה שֶׁקְּמָצוֹ זָר וְעָלָה - יֵרֵד[59]. אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה פָּסוּל וְזֶה פָּסוּל - זֶה כְּאִלּוּ לֹא נִתְקַדֵּשׁ כְּלָל. וְאֶחָד הַזָּר וְאֶחָד שְׁאָר הַפְּסוּלִים[60].

57) שם סט. 58) מפני שמליקה כשרה בזר בבמה (לפני שנבנה המשכן בשילה, וכן אחר חורבנו עד שנבנה בית המקדש בירושלים, מותר היה לכל אדם לבנות במה ולהקריב עליה קרבנות לה') לכתחילה, לפיכך במקדש לא תרד. 59) ואע"פ שקמיצה בבמה היא בזר, במקדש תרד. ואין זה דומה למליקה, כי קמיצה בכלי שרת לא היתה בבמה. גמרא שם. 60) בגמרא המדובר בזר, אבל אין נימוק להבדיל בין זר ובין פסולים אחרים, כגון בעל מום, חלל או אונן. ראה כסף־משנה.

טז. וְאֵלּוּ אִם יַעֲלוּ - יֵרְדוּ: כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָאִשִּׁים. בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וּבְשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים, מוֹתַר הָעֹמֶר[61] וּשְׁיָרֵי מִנְחוֹת וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם[62] וְלֶחֶם הַפָּנִים[63] וְהַקְּטֹרֶת, וְצֶמֶר שֶׁבְּרָאשֵׁי כְּבָשִׂים וְשַׂעַר שֶׁבִּזְקַן הַתְּיָשִׁים וְהָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים, וְהַקַּרְנַיִם וְהַטְּלָפַיִם בִּזְמַן שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִים[64], אִם עָלוּ - יֵרְדוּ.

61) ביום ששה עשר בניסן, מקריבים מנחה מסולת שעורים מתבואה חדשה, מקטירים את הקומץ, והמותר לאכילת כהנים. ראה דיני עומר בפרק ז בהלכות תמידין ומוספין. 62) שמביאים בחג השבועות עם שני כבשי שלמים, שהם קרבנות ציבור והכהנים אוכלים אותם. 63) שתים עשרה חלות שמניחים על השולחן שבהיכל בכל יום שבת, ונאכלות לכהנים ביום שבת שלאחריו. 64) זה נמשך לכל הדברים המפורטים למעלה, החל מצמר שבראשי כבשים.

יז. קֹמֶץ[65] שֶׁמִּצָּה שַׁמְנוֹ[66] עַל הָעֵצֶם[67] וְיָרַד הָעֵצֶם - יַחֲזִירוּ[68]; שֶׁהַדָּבָר סָפֵק[69], שֶׁמָּא חִבּוּרֵי עוֹלִין כְּעוֹלִין[70] הֵם חֲשׁוּבִין.

65) מנחות כג. 66) קצת מן השמן שבסולת המנחה. 67) כך היא גירסת רבינו שם (רש"י וראב"ד גורסים "עצים"). 68) עצם לבדה שירדה לא תעלה (למעלה הלכה טז), אבל אם מזה עליה שמן מן הקומץ, מעלים אותה מפני השמן שעליה. 69) בעיא של רבא שלא נפשטה. 70) הקומץ אם ירד יעלה, ולפיכך גם השמן המחובר אליו עולה, והעצם שעליה נשפך עולה ביחד עמו (לחם־משנה).

יח. מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִין בֵּין רְאוּיִין לוֹ בֵּין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לוֹ; אֲבָל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ אֶלָּא פְּסוּלִין הָרְאוּיִין לוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. כֵּיצַד? מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁעָלוּ לוֹ זְבָחִים שֶׁנִּפְסְלוּ - לֹא יֵרְדוּ. עָלְתָה לוֹ קְטֹרֶת זָרָה[71] - תֵּרֵד, שֶׁאֵין הַקְּטֹרֶת זָרָה[72] רְאוּיָה לַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן[73]. אֲבָל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁעָלָה לוֹ קֹמֶץ מִנְחָה, בֵּין כָּשֵׁר בֵּין פָּסוּל - לֹא יֵרֵד[74]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. כְּשֵׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ אֶת הָרָאוּי לוֹ, כָּךְ הַכֶּבֶשׁ[75] וּשְׁאָר כְּלֵי הַשָּׁרֵת[76] מְקַדְּשִׁין אֶת הָרָאוּי לָהֶם, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בַּכֵּלִים: כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ. מִשֶּׁיַּגִּיעַ לַכֶּבֶשׁ דָּבָר הָרָאוּי לוֹ - לֹא יֵרֵד, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל. וְכֵן כְּשֶׁיַּגִּיעַ לִכְלִי שָׁרֵת כָּל דָּבָר הָרָאוּי לוֹ - מִתְקַדֵּשׁ, וְלֹא יִפָּדֶה לְעוֹלָם[77], וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[78].

71) שהיא זרה למזבח החיצון, שהרי אין מקטירים קטורת לעולם. 72) המלה זרה מיותרת, ויש למחקה. 73) כלומר, אין קטורת כלל במזבח החיצון, ולכן אם עלתה תרד (אמנם מצאנו קטורת על מזבח החיצון בקרבנות הנשיאים, אבל זו הוראת שעה היתה ואין ללמוד מהוראת שעה. מנחות נ:), אבל במזבח הפנימי — לא תרד (ראה למעלה בהלכה טז מנה רבינו קטורת סתם בין אלה שאם עלו ירדו, ומשמע אפילו קטורת ציבור, מפני שמקומה על המזבח הפנימי בלבד, ולפיכך נדחקנו לפרש כאן "זרה" היינו זרה למזבח זה. רש"י אמנם פירש "זרה" נדבת יחיד, והתכוון לפירוש שנדחה שם, שהמדובר במזבח הפנימי. 74) זבחים כג: והטעם אמרו שם, מפני שמזבח הפנימי נמשח ונתקדש בקדושת כלי שרת. ואע"פ שכלי שרת מקדשים את הראוי להם בלבד (ראה המשך הלכה זו), מזבח עדיף, מפני שיש בו שתי קדושות, של מזבח ושל כלי שרת (שיטה־מקובצת שם). 75) משנה שם פו. "מוליכים את כל האיברים לכבש, ומולחים אותם שם" (רבינו פרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד). 76) למעלה כתב רבינו דין מזבח הפנימי, שהוא כלי שרת. ולפיכך כתב כאן ושאר כלי השרת. 77) משנה מנחות ק: 78) פרק ו הלכה ד.

יט. אֵין[79] כְּלֵי הַלַּח[80] מְקַדְּשׁוֹת אֶת הַיָּבֵשׁ, וְלֹא כְּלֵי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַיָּבֵשׁ מְקַדְּשׁוֹת אֶת הַלַּח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִדּוֹת[81] הַלַּח וְהַיָּבֵשׁ שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ[82]; אֲבָל הַמִּזְרָקוֹת[83] מְקַדְּשׁוֹת הַלַּח וְהַיָּבֵשׁ[84]. וּכְלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין דָּם הַפָּסוּל לִקָּרֵב[85].

79) משנה זבחים פח. 80) כלים שבמקדש שנותנים בהם דברים נוזלים. 81) כלים שנעשו כדי למדוד בהם, היינו שבע מדות ללח ושתי מדות ליבש. 82) פרק א הלכה טז-יז. והטעם, מפני שכלים אלה נמשחו ונתקדשו רק למדידה, מדות מיוחדות ללח ומדות אחרות ליבש, ולפיכך אין מקדשים בנתינה שלא למדידה. 83) קערות גדולות, אגנים. 84) מימרא של שמואל, שם. והטעם, מפני שנמשחו לקבל דם – ולא למדידה בלבד – ומתוך שהם ראויים לקבל בהם נוזלים, הם ראויים גם לקדש דברים יבשים (רש"י שם). 85) כר' יוסי בכריתות כח: וכר' יוחנן זבחים פז. (בלחם־משנה כאן מעיר, שדבריו כאן סותרים את דברי עצמו בפרק רביעי הלכה יט שפסק: הדם ישפך והבשר ישרף. ראה שם).

כ. כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ[86], וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת[87], וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִתּוֹכָן[88], וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא שְׁלֵמִים. נִקְּבוּ, אִם עוֹשִׂין מֵעֵין מְלֵאכְתָּן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין וְהֵם שְׁלֵמִים[89] - מְקַדְּשִׁין, וְאִם לָאו - אֵין מְקַדְּשִׁין. וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מְלֵאִין[90]. אֲבָל הַמִּדּוֹת אֵין מְקַדְּשׁוֹת חֲסֵרוֹת אֶלָּא אִם דַּעְתּוֹ לְמַלְּאתָן[91]; וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְמַלְּאתָן - מְקַדְּשׁוֹת לְהִפָּסֵל[92], אֲבָל לֹא לִקָּרֵב[93].

86) אבל לא חוץ לעזרה. משנה זבחים פח. 87) שהכהן מתכוון לקדש את הדבר שנותן לכלי שרת. כר' יוחנן במנחות ז. 88) אבל אם הגדיש עד שחלק מן הסולת וכדומה נמצא למעלה מדפנות הכלי, לא נתקדש הגודש (זבחים פח.). בפ"א מהלכות כלי המקדש הי"ט חילק רבינו בין כלי יבש לכלי לח, ופסק שכלי הלח מקדשים את הבירוצים (הגודש שנשפך על דופן הכלי מבחוץ, וכאן הכוונה לכלי היבש), ראה לחם־משנה. 89) כלומר, כשהם שלמים. 90) כשיש בהם השיעור המלא שצריכים לו אז, כגון עשרון סולת לכבש או שני עשרונים לאיל וכדומה. 91) ר' יוסי בברייתא שם. 92) פסול שהוא חל רק אחרי קידוש בכלי, כגון לן ויוצא, ואילמלא נתקדשו לא נפסלו. 93) מנחות ז. רבינו מחלק בין דם לקמצים. בדם פסק למעלה בהלכה יט, שכלי שרת מקדשים ליקרב, וכאן המדובר בקמצים (לחם־משנה כאן).

כא. כְּלֵי שָׁרֵת[94] מְקַדְּשִׁין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן לְהִפָּסֵל, אֲבָל לֹא לְהִקָּרֵב. כֵּיצַד? דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּתְקַדֵּשׁ בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּלַּיְלָה - נִפְסָל[95] וְיִשָּׂרֵף, אֲבָל אֵינוֹ קָרֵב. כְּגוֹן שֶׁקָּמַץ מִנְחָה בַּלַּיְלָה וְנָתַן קֻמְצָהּ לִכְלֵי שָׁרֵת - הֲרֵי זוֹ נִשְׂרֶפֶת[96].

94) מנחות ק. 95) אלמלא נתקדש לא היה נפסל, ומועיל הקידוש שנעשה שלא בזמנו, כדי שייפסל. 96) במקום המיוחד לשריפת קדשים שנפסלו (ראה פ"ו ממעשה הקרבנות ה"ג).

כב. מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם[97] - נִפְסְלוּ כָּל הַקֳּדָשִׁים שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁחוּטִין[98] בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁעֲדַיִן לֹא נִזְרַק דָּמָם; שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם מִזְבֵּחַ לִזְרֹק עָלָיו, וְנֶאֱמַר: וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ. כְּלוֹמַר, תִּזְבַּח וְהוּא עוֹמֵד בְּתִקּוּנוֹ, לֹא פָּגוּם[99].

97) זבחים נט. 98) שנשחטו לפני שנפגם המזבח, והיה דמם ראוי להיזרק עליו, וכשנפגם נדחה הדם מזריקה, ומכיון שנדחה רגע אחד אינו חוזר ונראה. אבל אם נשחטו אחר שנפגם לא נפסלו, מפני שזה "דיחוי מעיקרו" (ראה הלכה כד). 99) ואין זורקים את דמם אפילו אם תיקנו את הפגם לפני שקיעת החמה. מימרא של ר' ישמעאל בר' יוסי שם.

כג. אֲבָל קָדָשִׁים חַיִּים שֶׁהָיוּ שָׁם בָּעֲזָרָה כְּשֶׁנִּפְגַּם - לֹא נִפְסְלוּ, אֶלָּא כְּשֶׁיִּבָּנֶה[100] הַמִּזְבֵּחַ יִקְרְבוּ; שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[101].

100) כלומר, כשיתוקן הפגם. 101) פסק כרב שם נגד דעת ר' יוחנן, נגד הכלל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, מפני שביומא סח: אמר רבא שהמשנה מסייעת לרב, וברייתא לר' יוחנן, ומשנה עדיפה מברייתא.

כד. הִקְדִּישׁ בְּהֵמוֹת עַד שֶׁלֹּא נִבְנָה הַמִּזְבֵּחַ - כְּשֶׁיִּבָּנֶה מַקְרִיבִין אוֹתָן; שֶׁהַדָּחוּי מֵעִקָּרוֹ[102] אֵינוֹ דָּחוּי[103].

102) הקרבן הזה לא היה ראוי מעולם למזבח, ודיחוי הפוסל הוא רק במה שהיה פעם ראוי. 103) שם. רבינו לא היה צריך לטעם זה, ומספיק היה הנימוק שאמר בהלכה הקודמת שאין בעלי חיים נדחים, אלא שנקט הנימוק שנאמר שם בגמרא, שהוא גם לדעת ר' יוחנן. ראה לחם־משנה.

כה. וְכֵן[104] אֵין אוֹכְלִין קָדָשִׁים וְהַמִּזְבֵּחַ פָּגוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ[105]. וְהוּא הַדִּין לְקָדָשִׁים קַלִּים[106], שֶׁאֵין אוֹכְלִין אוֹתָן בִּירוּשָׁלַיִם וְהַמִּזְבֵּחַ פָּגוּם עַד שֶׁיִּבָּנֶה.

104) זבחים ס. 105) ר' אלעזר שם דורש: "המזבח", בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. 106) אע"פ שנאכלים בכל העיר, ולא נאמר באכילתם "אצל המזבח". אביי שם.

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר חטאת ותמורת חטאת של יחיד או של ציבור שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת.

א. וְלַד חַטָּאת[2] וּתְמוּרַת חַטָּאת וְחַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ וְחַטָּאת שֶׁאָבְדָה וְנִמְצֵאת אַחַר שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים - הֲרֵי אֵלּוּ יָמוּתוּ[3]. נִמְצֵאת אַחַר שֶׁנִּשְׁחֲטָה הַחַטָּאת הַשְּׁנִיָּה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁהִפְרִישׁ קֹדֶם שֶׁיִּזְרֹק דָּמָהּ - חֲרֵי זוֹ סָפֵק[4] אִם תָּמוּת אִם תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהּ מוּם, לְפִיכָךְ תָּמוּת[5]. וְכֵיצַד הֵן מֵתוֹת? לֹא שֶׁיַּהֲרֹגֵם בִּכְלִי אוֹ בְּיָדוֹ, אֶלָּא יַכְנִיסֵם לְבַיִת וְנוֹעֵל עֲלֵיהֶם[6] עַד שֶׁיָּמוּתוּ. וּדְבָרִים אֵלּוּ כֻּלָּם מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נִשְׁמְעוּ[7]. אֵין כָּל הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֶלָּא בְּחַטָּאת יָחִיד בִּלְבַד[8]; אֲבָל חַטַּאת צִבּוּר שֶׁאָבְדָה וְנִמְצֵאת אַחַר כַּפָּרָה[9], בֵּין רְאוּיָה[10] בֵּין אֵינָהּ רְאוּיָה[11] - תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם[12], וְתִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה[13]. וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר[14] בְּחַטַּאת צִבּוּר וְלַד אוֹ תְּמוּרָה אוֹ שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ, שֶׁכָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר זְכָרִים, וְאֵין הַצִּבּוּר עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[15], וְאֵין כָּל יִשְׂרָאֵל מֵתִים.

2) משנה תמורה כא, ב. 3) רבינו אינו מונה חטאת שעברה שנתה (פירוש, שהזדקנה והיא למעלה מבת שנה) בין החטאות המתות, מפני שהוא פוסק לקמן ה"ז כריש לקיש, שעברה שנתה אינה מתה, ומפרש את המשנה כרבא שם כב, א. ראה לקמן ה"ח בהערות. 4) שם כב, ב. בעיה של רב פפא, אבודה בכוס, מאי? 5) שאסור להקריב ספק פסולים. 6) שם יז, ב. ונזיר כה, א. 7) בכורות טז, א: "חטאות מתות הילכתא גמירי לה". 8) כתנא־קמא במשנה, תמורה טו, א. 9) כלומר, אפילו לאחר שהקריבו אחרת במקומה. 10) להקרבה על המזבח. 11) נמצאת בעלת מום או שעברה שנתה. 12) קרבן תמים אין לו פדיון, ואין קדושתו נפקעת על ידי מכירתו. 13) לקנות בהם בהמות להקריבן עולות נדבת ציבור כשהמזבח יהיה פנוי. שנינו בשקלים פ"ו מ"ו: זה הכלל: כל שהוא בא משום חטאת ומשום אשם ילקח בהם עולות וכו'. 14) רבי שמעון בברייתא שם טז, א. 15) בהל' תמורה פ"א ה"א.

ב. פַּר וְשָׂעִיר[16] שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן, וְכֵן שְׂעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה[17] שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה; שֶׁאֵין חַטַּאת הַצִּבּוּר מֵתָה[18]. וְלָמָּה לֹא יִקְרְבוּ עַצְמָן נְדָבָה, שֶׁחֲרֵי זְכָרִים הֵם? גְּזֵרָה לְאַחַר כַּפָּרָה מִשּׁוּם לִפְנֵי כַּפָּרָה.

16) יומא סה, א. מחלוקת של תנאים, ופסק כרבים. 17) בית־דין שטעו והתירו איסור עבודה־זרה ועשו הציבור כהוראתם, מביאים שעיר לחטאת ופר לעולה (ראה הל' שגגות פי"ב ה"א). 18) רבינו קבע הלכה בפני עצמה לפר ושעירים אע"פ שנכללו כבר בהלכה הקודמת, מפני שכל החטאות חוץ מאלו הן נקבות ופסולות לקרבן עולה, ולפיכך אין להן תקנה אלא ע"י מום, אבל אלה הם זכרים ואפשר לחשוב שמותר להקריבם לעולת נדבה ואינם צריכים רעייה, ולפיכך כתב דינם שנית, ומנמק בסוף ההלכה למה טעונים רעייה.

ג. הַמַּפְרִישׁ[19] חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְנִמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה וַחֲרֵי שְׁתֵּיהֶם עוֹמְדוֹת: מָשַׁךְ אַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן וְנִתְכַּפֵּר בָּהּ - הָאַחֶרֶת תָּמוּת[20]; בָּא לְהִמָּלֵךְ[21] - אוֹמְרִין לוֹ שֶׁיִּתְכַּפֵּר בָּזוֹ שֶׁהִפְרִישׁ בָּרִאשׁוֹנָה[22], וְהַשְּׁנִיָּה תִּרְעֶה[23] עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה. הָיְתָה אַחַת מֵהֶן תְּמִימָה וְאַחַת בַּעֲלַת מוּם - תְּמִימָה תִּקְרַב, וּבַעֲלַת מוּם תִּפָּדֶה[24]. נִשְׁחֲטָה[25] בַּעֲלַת מוּם קֹדֶם שֶׁיִּזְרֹק דַּם הַתְּמִימָה[26] - חֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בַּעֲלֵי מוּמִין[27] - יִמָּכְרוּ שְׁתֵּיהֶן וְיָבִיא מִדְּמֵיהֶם חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפֹּל לִנְדָבָה[28].

19) תמורה כב, ב. 20) כרב הונא בשם רב, שם כג, א: "הכל מודים, שאם משך אחת והקריבה שהשניה מתה". והטעם, מפני שהבעלים דחו בידים את השניה ע"י הקרבת האחרת. 21) בבית־דין מה לעשות. ובזה הוכיחו, שאין דעתם לדחות, אלא מעוניינים למצוא תקנה. 22) היינו האבודה. 23) כרבנן החולקים על רבי, וסוברים "שאין חטאת מתה, אלא שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים" (שם כב:), אם לא דחוה בידים. 24) ברייתא, שם כד, א. 25) לאחר פדיונה. 26) חסרון יש כאן, וצ"ל "התמימה – מותרת, אחר שנזרק דמה אסורה בהנאה", מחלוקת רבי אלעזר ורבנן שם, ופסק כרבים (כסף־משנה ולחם־משנה). נימוקם של רבנן הוא, שאם נזרק הדם של התמימה הרי בעלת המום היא חטאת שכיפרו בעליה באחרת, ודינה – מיתה, אבל אם כבר נשחטה והותרה לאכילה – אינה נאסרת ע"י הקרבת האחרת. 27) משנה, שם כב, ב. 28) ראה למעלה הערה יב.

ד. הִפְרִישׁ[29] חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת וְנִמְצְאוּ הָאוֹבְדוֹת וַחֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן עוֹמְדוֹת וְנִתְכַּפֵּר בָּרִאשׁוֹנָה - שְׁנִיָּה מֵתָה, וּשְׁלִישִׁית רוֹעֶה[30]; נִתְכַּפֵּר בַּשְּׁלִישִׁית - שְׁנִיָּה מֵתָה, וְרִאשׁוֹנָה רוֹעֶה[31]; נִתְכַּפֵּר בָּאֶמְצָעִית - שְׁתֵּיהֶם מֵתוֹת.

29) מנחות פ, ב. 30) כרבי זירא, שם. בניגוד לדעת אביי שסובר – שתיהן מתות. וטעמו של דבר, מפני שהשלישית אינה חליפי הראשונה ואין לה קשר ישר עמה. 31) מאותו הנימוק עצמו.

ה. הַמַּפְרִישׁ[32] שְׁתֵּי חַטָּאוֹת לְאַחֲרָיוּת - מִתְכַּפֵּר בְּאֵי זוֹ שֶׁיִּרְצֶה, וְהַשְּׁנִיָּה תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה.

32) שם כד, א. מימרא של רבי אושעיא.

ו. הִפְרִישׁ[33] חַטָּאת מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה - חֲרֵי הִיא וּוְלָדָהּ כִּשְׁתֵּי חַטָּאוֹת שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ לְאַחֲרָיוּת.

33) שם כה, א. מימרא של רבי יוחנן.

ז. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְעָבְרָה שְׁנָתָהּ[34] - תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אַחֶרֶת. וְכֵן אִם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְנָפַל בָּהּ מוּם[35] - יָבִיא בְּדָמֶיהָ אַחֶרֶת.

34) שם כב, א. מימרא של ריש לקיש. 35) משנה, שם כב, ב.

ח. כָּל חַטָּאת[36] שֶׁאָבְדָה וְנִמְצֵאת קֹדֶם כַּפָּרָה, (אַף עַל פִּי[37] שֶׁנִּמְצֵאת בַּעֲלַת מוּם אוֹ שֶׁנִּמְצֵאת אַחַר שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָהּ) - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה. נִמְצֵאת אַחַר כַּפָּרָה, אַף עַל פִּי[38] שֶׁנִּמְצֵאת בַּעֲלַת מוּם אוֹ עָבְרָה שְׁנָתָהּ, הוֹאִיל וְהָיְתָה אֲבוּדָה בִּשְׁעַת כַּפָּרָה - הֲרֵי זוֹ תָּמוּת.

36) מסקנה של רבא שם, ליישב קושיות הגמרא על ריש לקיש (ראה הלכה הקודמת). ונחלקו שם רש"י ו'תוספות' מחלוקת עקרונית, וממנה תוצאות לכמה חילוקי דינים. דעת רש"י שריבוי ריעותות (מגרעות) בקרבן גורם למיתתה. ועם התמעטות מספר הריעותות נוטה הדין לרעייה. ושיטת ה'תוספות' מנוגדת מן הקצה אל הקצה, היינו הריעותות מכריעות לרעייה. ונימוקם, שהרי אם הקרבן ראוי למזבח ולא הקריבוהו, הרי זה דיחוי, וחטאת שנדחתה – מתה, אבל אם אינה ראויה יש מקום לומר: הרי לא נדחתה אלא היא פסולה, ולכן תרעה. לשיטת רש"י יוצא, אם נמצאה קודם כפרה והיא בעלת מום או שעברה שנתה – תמות אפילו לרבנן, מפני שיש בה שתי ריעותיות – אבודה ומום או אבודה ועברה שנתה. ולשיטת ה'תוספות' אם נמצאה לפני כפרה ויש בה מום שבינתיים עברה שנתה – תרעה. ורבינו נקט שיטת ה'תוספות'. 37) בעל ה'לחם משנה' מוחק את כל המשפט, מן "אע"פ" עד "שנתה" (בספרים שלפנינו הכניסו משפט זה בסוגריים מעוגלים). וטעמו, שהרי לשיטת רבינו אין מקום לומר "אע"פ" שיש בה כמה ריעותות – תרעה, כי ריעותות מכריעות לרעייה. אולם אפשר לקיים את הגירסה שלפנינו, וכוונת רבינו היא להוציא מדעת רש"י – שאולי שמע עליה – האומר שאם נמצאת בעלת מום או עברה שנתה לפני כפרה – תמות. וקובע רבינו שגם במקרה שכזה תרעה לדעת רבנן אם נמצאה קודם כפרה. 38) בהתאם לשיטתו שריעותות מכריעות לרעיה, אומר כאן רבינו, שאם נמצאה אחר כפרה – תמות, אפילו כשיש בה כמה ריעותות, שהלכה למשה מסיני היא: חטאת שכיפרה בעליה – מתה.

ט. הָיְתָה גְנוּבָה[39] אוֹ גְזוּלָה בִּשְׁעַת כַּפָּרָה וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא תִּרְעֶה. לֹא שָׁמְעוּ מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ אֶלָּא אֲבוּדָה[40]. הָיְתָה עִקַּר אֲבֵדָתָהּ בַּלַּיְלָה[41], אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה אֲבוּדָה בִּשְׁעַת כַּפָּרָה - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא תִּרְעֶה[42].

39) שם סב, ב. מימרא של אביי. 40) ואין להוסיף מדעתנו על מה שנאמר למשה מסיני. 41) רבא, שם כב, א. 42) כי בשעה שנאבדה לא היתה ראויה להקרבה, שאין מקריבים קרבנות בלילה.

י. אָבְדָה[43] מִמֶּנּוּ[44] וְלֹא מִן הָרוֹעֶה[45], אוֹ שֶׁאָבְדָה מִן הָרוֹעֶה[46] וְאֵינָהּ אֲבוּדָה מִבְּעָלֶיהָ - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא רוֹעָה.

43) מימרא של רב פפא, שם. 44) הבעלים אינם יודעים מקומה של החטאת. 45) הרועה יודע איפה היא. 46) מפני שההלכה למשה מסיני התכוונה לאבודה ממש, אבל לא למקרה שזה או זה אינו יודע מקום הבהמה ואחרים יודעים.

יא. וְכָל אֵלּוּ שֶׁרוֹעוֹת - רוֹעוֹת עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם[47], וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה[48].

47) תמורה יט, ב. 48) ראה למעלה ה"א.

יב. הָיְתָה אֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמִן הָרוֹעֶה וְאַחַר מַכִּירָהּ אֲפִלּוּ בְּסוֹף הָעוֹלָם - הֲרֵי זוֹ סָפֵק[49], לְפִיכָךְ תָּמוּת[50].

49) בעיה שלא נפתרה, שם כב, ב. 50) שאין להקריב על המזבח ספק פסולים.

יג. הָיְתָה נֶחְבֵּאת אַחוֹרֵי הַדֶּלֶת[51] אוֹ בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה[52] - הֲרֵי זוֹ אֲבוּדָה, שֶׁהֲרֵי אֵין אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ בִּשְׁעַת כַּפָּרָה. הָיְתָה בַּשָּׂדֶה אוֹ בָּאֲגַם[53] - הֲרֵי זוֹ סְפֵק[54] אֲבוּדָה, שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ בִּשְׁעַת כַּפָּרָה, לְפִיכָךְ תָּמוּת מִסָּפֵק.

51) שם. מימרא של רבי יוחנן. 52) לשון המקרא (שיר השירים ב, יד), פירוש, עמדה במקום שהמדריגה מסתירה אותה ואינה נראית, וזה כמו אחורי הדלת, ראה לחם־משנה. 53) מקום מרעה רחוק מן העיר. 54) רבינו מפרש כך את האיבעיה של "אבראי". ורש"י פירש אחרת, ראה כסף־משנה ולחם־משנה.

יד. הַשּׁוֹלֵחַ חַטָּאתוֹ[55] מִמְּדִינַת הַיָּם[56] - מַקְרִיבִין אוֹתָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם[57]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחַטַּאת הָעוֹף[58], אוֹ בְּחַטַּאת בְּהֵמָה שֶׁל אִשָּׁה, שֶׁאֵינָהּ בַּת סְמִיכָה[59], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[60]. אֲבָל אָשָׁם[61] וַדַּאי[62] שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו וְשֶׁכִּפְּרוּ בְּעָלָיו - יִרְעֶה[63] עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. שֶׁכָּל שֶׁבַּחַטָּאת תָּמוּת - בָּאָשָׁם יִרְעֶה[64] עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה.

55) משנה, גיטין כח, ב. 56) ואין אנו יודעים אם הוא חי בשעה שהחטאת הגיעה לבית המקדש. 57) אין חוששים שמא מת בינתיים. 58) כל הקרבנות בהמה של יחיד, הבעלים סומכים ידיהם עליהם בעזרה לפני שחיטתם, אבל עופות אינם טעונים סמיכה ('תורת כהנים' פרשתא ג פ"ד). 59) משנה, מנחות צג, א. 60) בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. אבל חטאת בהמה של גבר, אין מקריבים כשאינו יכול לסמוך ואע"פ שבדיעבד כשר בלי סמיכה (ראה כסף־משנה פי"ב מהל' ביאת המקדש הי"ב, ו'תוספות' גיטין שם ד"ה והא, וזבחים עד: ד"ה והא). 61) אין לזה קשר עם דין השולח חטאתו ממדינת הים, אלא זה נמשך לעיקר הדין של חטאות המתות (יש להניח, שהמעתיק דילג כאן על שני

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חצאי משפטים, מן "אבל". וכך צ"ל: "אבל חטאת בהמה של איש – לא. במה דברים אמורים בחטאת, אבל אשם וכו'". ובדפוס רומא (ר"מ) מתחילה הלכה טו בפיסקה: "אבל אשם". ומכאן סיוע לפירושנו). 62) אשם הבא על חטא ודאי או לרגל מקרים מסוימים, כגון נזירות, מצורע שנתרפא. ויש גם אשם הבא על הספק, ונקרא אשם תלוי, ודיניו מפורשים בהל' שגגות פ"ח. 63) משנה, תמורה כ, ב. 64) שם יח, א.

טו. כָּל אָשָׁם שֶׁנִּתַּק לִרְעִיָּה[65], אִם הִקְרִיבוֹ עוֹלָה[66] - כָּשֵׁר. וְלָמָּה לֹא יִקְרַב בְּעַצְמוֹ עוֹלָה לְכַתְּחִלָּה? גְּזֵרָה לְאַחַר כַּפָּרָה מִשּׁוּם לִפְנֵי כַפָּרָה.

65) שבעליו מסרוהו לרועה או בעצמם העבירוהו למרעה כדי שירעה עד שיפול בו מום. שם ה, ב. פסחים עג, א. עג, ב. 66) כלומר, הקריבו בפירוש לשם עולה. בלשון הגמרא: "עקירה", משמע שאם שחטו סתם – פסול. בזבחים שם, דרשו מהכתוב (ויקרא ה, יט): "אשם הוא" – בהוויתו יהא. פירוש, יישאר אשם כמו שהיה, ואע"פ שאין אפשרות להקריבו אלא־אם־כן עוקר בפירוש שם אשם ממנו.

טז. הַמַּפְרִישׁ[67] נְקֵבָה לַאֲשָׁמוֹ[68] - תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אָשָׁם. אִם הִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - יִפְּלוּ דָמֶיהָ לִנְדָבָה. וְכֵן וְלָדָהּ[69].

67) משנה, תמורה יט, ב. מחלוקת רבי שמעון ורבנן, ופסק כרבים. 68) אשם בא מן הזכרים בלבד. 69) שם: "אמר רבי יוסי בן חנינא, מודה רבי אליעזר במפריש נקבה לאשם, דאין (שאין) בנה קרב אשם". ראה הלכה הסמוכה.

יז. הִפְרִישׁ[70] נְקֵבָה לְעוֹלָתוֹ וְיָלְדָה זָכָר - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה.

70) שם יח, ב – מחלוקת רבי אליעזר ורבנן, רבי אליעזר אומר הולד עצמו יקרב עולה, וחכמים אומרים ירעה עד שיפול בו מום וימכר בדמיו עולה. והטעם מפני שאמו אינה ראויה להקרב עולה, גם הולד שקדושתו מכח האם – אינו קרב עולה. ופסק כרבנן.

יח. אֲבָל הֶדְיוֹט[71] שֶׁהִפְרִישׁ זָכָר לְחַטָּאת[72], וְנָשִׂיא שֶׁהִפְרִישׁ שְׂעִירָה לְחַטָּאת[73], וְכֹהֵן מָשִׁיחַ שֶׁהִפְרִישׁ פָּרָה לְחַטָּאת[74] - הֲרֵי אֵלּוּ אֵין מִתְקַדְּשִׁין[75] לֹא קְדֻשַּׁת הַגּוּף וְלֹא קְדֻשַּׁת דָּמִים, לְפִיכָךְ יִמָּכְרוּ שֶׁלֹּא בְּמוּם.

71) כלומר, אדם פשוט, לא נשיא ולא כהן גדול. 72) חטאת יחיד באה נקבה. 73) נשיא שחטא מביא שעיר זכר (ויקרא ד, כג). 74) ומצוותו להקריב פר (שם, ד). 75) לא חלה עליהם קדושה כלל, מפני שאינם ראויים לאותו דבר שהקדישו "כל המשנה בחטאות, לא נתקדשה כלל" (פ"א מהל' תמורה הכ"א). רבינו מחלק בדין זה בין חטאות לאשמות, שהרי למעלה בהלכה טז פסק, שהמפריש נקבה לאשם תרעה עד שיפול בה מום, ולמד דין זה מסוגיית הגמרא תמורה כ, א. ששאלו שם למה שלושה אלה אינם קדושים כלל, ומשמע שפשוט היה להם שאינם קדושים (ראה כסף־משנה ולחם־משנה).

יט. הֵבִיא[76] אָשָׁם תָּלוּי[77] וְנוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא אוֹ שֶׁחָטָא וַדַּאי[78]: אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם[79], וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה; מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ שֶׁל אָדָם דָּוֶה עַל עֲוֹנוֹתָיו, וְהוֹאִיל וְעַל סָפֵק הִפְרִישוֹ - גָּמַר בְּלִבּוֹ לְהַקְדִּישׁ[80]. הִפְרִישׁוֹ אֲפִלּוּ עַל פִּי עֵדִים[81] וְהוּזַמּוּ[82] - יִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה. וְאִם אַחַר שֶׁנִּשְׁחַט נוֹדַע לוֹ - הַדָּם יִשָּׁפֵךְ וְהַבָּשָׂר יִשָּׂרֵף, כִּשְׁאָר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[83]. נוֹדַע לוֹ אַחַר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - הַבָּשָׂר יֵאָכֵל לַכֹּהֲנִים כְּכָל הָאֲשָׁמוֹת[84].

76) משנה, כריתות כג, ב. 77) ראה הלכה יד בהערות. 78) וחייב להביא חטאת. 79) כדעת חכמים שקדושה חלה עליו, ולהקריבו אי־אפשר, שהרי בעליו אינם חייבים להביא אשם תלוי. 80) מפני הספק. ולפיכך, אפילו אם לא חטא אין זה הקדש טעות (ראה לקמן ה"כ). 81) עדים העידו שאכל ספק חלב, והוא עצמו אינו יודע כלום שאכל ספק איסור. 82) שם כד, א. פוסק כרבי יוחנן נגד רב ורבי אלעזר. 83) שכולם נשרפים, כמו שיתבאר לקמן בפי"ט ה"א. 84) שהרי בא על הספק וגמר כפרתו וקרבן כשר הוא.

כ. אָשָׁם וַדַּאי אֵינוֹ כֵּן[85]. אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט נוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא - יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר כִּשְׁאָר הַחֻלִּין[86], וְאֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה כְּלָל; וְאִם מִשֶּׁנִּשְׁחַט - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר[87]; וְאִם מִשֶּׁנִּזְרַק הַדָּם - הַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה[88], כִּשְׁאָר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[89].

85) משנה, שם כג, ב. 86) באשם ודאי מודים חכמים לר' מאיר שלא הקדיש אלא על מנת שחטא, ולכן כשנודע שלא חטא הרי זה הקדש טעות, מה־שאין־כן באשם תלוי שגמר בלבו להקדישו על הספק. 87) אינו נשרף כמו באשם תלוי, מפני שאין בו קדושה כלל, ודינו ככל חולין שנשחטו בעזרה. 88) שם. 89) כיון שנזרק הדם נראה כקדשים פסולים, ולכן גזרו חכמים שיישרף. סברא של רב אשי, כד, ב.

כא. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּאָשָׁם תָּלוּי וְהִפְרִישׁ שְׁנַיִם לְאַחֲרָיוּת - מִתְכַּפֵּר בְּאֶחָד, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה[90]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּאָשָׁם וַדַּאי שֶׁהוּא כֵּן[91].

90) כמו בחטאת, למעלה ה"ה. שם כג, ב: "אמר רב ששת, מודה רבי מאיר (שבנודע לו שלא חטא, דעתו שיצא וירעה בעדר) לחכמים במפריש שני חטאות לאחריות ונתכפר באחד מהם, השני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. 91) לא נתברר למה באשם ודאי פשוט יותר דין זה מבאשם תלוי. ראה משנה־למלך.

כב. כָּל הָאֲשָׁמוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה בָּאִין בְּנֵי שְׁתַּיִם[92] וּבָאִים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּכֶסֶף שְׁקָלִים[93]; חוּץ מֵאֲשַׁם מְצֹרָע וַאֲשַׁם נָזִיר, שֶׁהֵם בְּנֵי שָׁנָה[94] וְאֵין לִדְמֵיהֶם קִצְבָּה[95]. אָשָׁם תָּלוּי בָּא מִן הַקְּטַנִּים אוֹ מִן הַגְּדוֹלִים[96]. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה[97] לָמְדוּ, שֶׁאֵינוֹ בָּא אֶלָּא בְּכֶסֶף שְׁקָלִים[98].

92) איל בין שתי שנים, היינו מבן שלשה־עשר חודש מלאים ומעלה. משנה, זבחים צ, ב. 93) שמחירו שני שקלים, שקל = סלע בזמן המשנה = ארבעה דינרי כסף, שם. ובגמרא כריתות כב, ב – למדו דין זה מן המקרא. 94) נזיר ומצורע מביאים כבש לאשם, וכבש הוא בן שנה (משנה, פרה פ"א). 95) "בערכך שקלים", נאמר (ויקרא ה, טז) באיל ולא בכבש. 96) בדפוס קושטא, ובדפוס רומא (ר"מ) הגירסה: "אשם תלוי בפירוש שהוא מן הגדולים, ומפי השמועה למדו שאינו בא אלא בכסף שקלים". ברור שגירסה זו נכונה. והגירסה במהדורת וילנא משובשת. ופירוש הדברים: באשם ודאי כתוב בפירוש שבא מן הגדולים (איל) ושמחירו לא פחות משני שקלים, אבל באשם תלוי נאמר בפירוש בתורה שבא מן הגדולים, אבל דין שני שקלים לא נאמר בפירוש אלא למדו מפי השמועה. 97) תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו. 98) פליאה היא, שרבינו מייחס דין זה לפי השמועה, והרי בגמרא הנזכרת למדו זאת מן הכתוב (שם, יז) "ואם נפש".

כג. הוּזְלוּ אֵילִים וְלֹא יִמָּצֵא אַיִל בִּשְׁתֵּי סְלָעִים - אֵין לוֹ תַּקָּנָה[99], אֶלָּא יִשְׁהֶה עַד שֶׁיּוּקְרוּ וְיָבִיא בִּשְׁתֵּי סְלָעִים; שֶׁהֲרֵי הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל דָּמָיו וְנָתְנָה[100] לוֹ קִצְבָּה.

99) שם כז, א. 100) בדפוס רומא (ר"מ): ונתנה.

כד. הִפְרִישׁ[101] אֲשָׁמוֹ, וְהָיָה בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה יָפֶה סֶלַע, וּבִשְׁעַת כַּפָּרָה יָפֶה שְׁתַּיִם - כָּשֵׁר[102]; שֶׁהַדָּחוּי מֵעִקָּרוֹ[103] אֵינוֹ דָחוּי, וַעֲדַיִן לֹא נִרְאָה[104] עַד שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁוֶה שְׁתַּיִם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁבִּיחַ מֵאֵלָיו[105] - אָדָם מִתְכַּפֵּר בְּשֶׁבַח הֶקְדֵּשׁ. הָיָה בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה יָפֶה שְׁתַּיִם, וּבִשְׁעַת כַּפָּרָה יָפֶה סֶלַע - הֲרֵי זֶה פָּסוּל[106]. חָזַר וְנַעֲשָׂה יָפֶה שְׁתַּיִם - יַחֲזוֹר לְכַשְׁרוּתוֹ; שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[107], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[108]. לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמוּם שֶׁנָּפַל וְעָבַר.

101) שם. 102) איבעיא שם, אם אדם מתכפר בשבח הקדש, ונפשטה מברייתא מפורשת. 103) דבר שמעולם לא היה ראוי להקרבה אינה בגדר נדחה, שעליו אמרו שאינו חוזר להיות ראוי. 104) לא היה ראוי. 105) לא מפני שפיטמו אלא מחיר האילים עלה. רבינו סתם ולא כתב אם הוא מחויב להחזיר להקדש את הסלע שהרויח על ידי שבח הקדש, ומזה משמע שהוא פטור. ראה גמרא שם, ולחם־משנה כאן. 106) מפני שבשעת הקרבה, אין כאן "כסף שקלים". 107) דעת רבי יוחנן בקידושין ז, א. ובכמה מקומות. שבעלי חיים, שהיו ראויים להקרבה ונדחו מהקרבה אינם חוזרים להיות ראויים אפילו אם עבר הפסול, אבל רב סובר (יומא סד.) בעלי חיים אינם נדחים (חטאות המתות הלכה למשה מסיני, ואין למדים ממנה לדחויים אחרים). ופסק רבינו כרב, ואע"פ שרב ורבי יוחנן – הלכה כרבי יוחנן, מפני שבגמרא יומא שם אמר רבא שהמשנה מוכיחה כדעת רב, ובזבחים נט, א – אמרו שרבי ישמעאל ברבי יוסי נוקט בשיטתו של רב. 108) בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד.

כה. הִפְרִישׁ[109] שְׁתֵּי סְלָעִים לְאָשָׁם, וְלָקַח בָּהֶם שְׁנֵי אֵילִים לְאָשָׁם, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים - יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה[110] עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה.

109) משנה, כריתות כו, ב. 110) כמו הפריש שנים לאחריות, למעלה הכ"א.

כו. הָיָה חַיָּב[111] בְּאָשָׁם בֶּן שָׁנָה וְהֵבִיא בֶּן שְׁתַּיִם, אוֹ בְּבֶן שְׁתַּיִם וְהֵבִיא בֶּן שָׁנָה, אוֹ שֶׁשְּׁחָטוֹ מְחֻסַּר זְמַן בַּבְּעָלִים[112] - פָּסוּל, וּתְעַבֵּר צוּרָתוֹ[113] וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. זֶה הַכְּלָל[114]: כָּל הַפָּסוּל בְּחַטָּאת - פָּסוּל בְּאָשָׁם; חוּץ מִן הָאָשָׁם שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ[115], שֶׁהוּא כָּשֵׁר[116], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[117].

111) תוספתא זבחים פ"א, וגמרא מנחות מח, ב. 112) שטרם הגיע זמנם של הבעלים להקריב את האשם, כגון נזיר טמא בתוך שבעת ימי טומאתו או מצורע לפני יום השמיני לטהרתו על ידי הכהן. ויש מחוסר זמן בקרבן עצמו, כגון לפני שעברו שמונת ימים ללידתו. 113) ילינו אותו, כדי שייפסל בלינה, שאין שורפים קדשים שלא נפסלו פסול הגוף (גופו של קרבן). "זה הכלל, כל שפסולו בגופו יישרף מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה" (פסחים לד:). וגם אם הביא כבש במקום איל או להיפך, אין זה פסול בגוף הקרבן, אלא שהבעלים חייבים להביא בהמה אחרת. 114) תוספתא שם. 115) אלא לשם קרבן אחר. 116) ובחטאת פסול. 117) לקמן פט"ו ה"א.

כז. עוֹלַת נָזִיר[118], עוֹלַת יוֹלֶדֶת, עוֹלַת מְצֹרָע, שֶׁשְּׁחָטָן בְּנֵי שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד, אוֹ מְחֻסְּרֵי זְמַן בַּבְּעָלִים - כְּשֵׁרִים[119] וּטְעוּנִין נְסָכִים[120]. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵל בְּעוֹלַת נְדָבָה - אֵינוֹ פּוֹסֵל בְּעוֹלַת חוֹבָה, בֵּין עָלְתָה לַבְּעָלִים בֵּין שֶׁלֹּא עָלְתָה לָהֶם.

118) מנחות, שם. 119) שם: "זה הכלל, כל הכשר בעולת נדבה (לכתחילה) כשר בעולת חובה (בדיעבד), וכל הפסול בחטאת – פסול באשם". ובתוספתא זבחים פ"א, מסיימים: "אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה", כלומר מחוייבים להביא קרבן אחר. 120) כל העולות הכשרות.

~ יום חמישי ט' אלול ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר המפריש מעות לחטאתו ומת או אבדו והקריב חטאת תחתיהן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

א. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וָמֵת - יֵלְכוּ הַמָּעוֹת לְיָם הַמֶּלַח[2]. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִקְרִיב חַטָּאת תַּחְתֵּיהֶן, וְנִמְצְאוּ הַמָּעוֹת אַחַר כַּפָּרָה - יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח[3].

2) דינם כחטאת שמתו בעליה, וכדי שלא ייכשלו בהם בני אדם משליכים אותם לים המלח. 3) כחטאת שכיפרו בעליה.

ב. הִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת אֲחֵרוֹת תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן חַטָּאת עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת - יָבִיא מֵאֵלּוּ וָאֵלּוּ לְחַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה[4].

4) לעולות ציבור.

ג. הִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ חַטָּאת תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבָהּ עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמָּעוֹת, וַהֲרֵי הַחַטָּאת בַּעֲלַת מוּם - תִּמָּכֵר, וְיָבִיא מֵאֵלּוּ וָאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה.

ד. הִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת תַּחְתֶּיהָ, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶם עַד שֶׁנִּמְצְאָת חַטָּאתוֹ, וַהֲרֵי הִיא בַּעֲלַת מוּם - תִּמָּכֵר, וְיָבִיא מֵאֵלּוּ וָאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה.

ה. הִפְרִישׁ[5] שְׁנֵי צִבּוּרֵי מָעוֹת לְאַחֲרָיוּת - מִתְכַּפֵּר בְּאֶחָד מֵהֶם, וְהַשֵּׁנִי יִפֹּל לִנְדָבָה[6].

5) אבל אסור לקחת קצת מציבור זה וקצת מזה, בניגוד לדינים שבהלכות ב־ד שנאמר בהם "יביא מאלו ומאלו". 6) כמו בהפריש שתי חטאות לאחריות, למעלה פרק ד הלכה ה.

ו. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ אוֹ דְּמֵי חַטָּאתוֹ, וּכְסָבוּר שֶׁהוּא חַיָּב וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב - הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין[7] וְלֹא נִתְקַדְּשׁוּ. הִפְרִישׁ שְׁתַּיִם אוֹ דְּמֵי שְׁתַּיִם, וּכְסָבוּר שֶׁהוּא חַיָּב שְׁתַּיִם וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת - יָבִיא אַחַת, וְהַשְּׁאָר[8] יִפְּלוּ לִנְדָבָה[9].

7) שזה הקדש טעות ועל מנת כן לא הקדישו. 8) בהפריש דמים המובן כפשוטו, ובהפריש בהמות הכוונה שירעו עד שיפול בהן מום וימכרן ויקנו חטאת אחת ושאר הכסף יפול לנדבה. 9) מפני שחלה עליהם קדושה.

ז. הַלּוֹקֵחַ מָעוֹת בְּיָדוֹ[10] אוֹ שֶׁהָיָה מְלַקֵּט[11] וְאָמַר: אֵלּוּ אָבִיא מֵהֶם חַטָּאתִי - הַמּוֹתָר חֻלִּין[12]. וְכֵן יֵרָאֶה לִי, שֶׁהַדָּבָר קַל וָחֹמֶר בִּשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת[13] שֶׁהַמּוֹתָר חֻלִּין.

10) לקח בידו בבת אחת כמה מטבעות. 11) מצרף פרוטה לפרוטה עד שנתלקט סכום גדול. 12) אם קנה בהם בהמה לחטאת ונשאר מותר, הרי הוא חולין, מפני שאמר, אביא מהם חטאתי, לא הקדיש כולם אלא כדי מחירו של הקרבן. וכל זה כשאמר "אביא מהם", אבל כשאמר "אלו לחטאת", – המותר נדבה, מפני שהקדיש כולן. 13) חטאת באה לכפרה על חטא, ואולי התכוון לתת יותר מחובתו, מפני שלבו נוקפו, מה שאין כן בקרבנות נדבה ולפיכך קל וחומר הוא שהמותר חולין.

ח. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְמִנְחַת חוֹטֵא וְהֵבִיא מֵהֶם מִנְחָתוֹ[14], אוֹ שֶׁהִפְרִישׁ מִנְחַת חוֹטֵא וְהוֹתִירָה[15] - הַמּוֹתָר יָבִיא מִנְחַת נְדָבָה[16]. אֲבָל מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהִיא הַחֲבִתִּין[17] - יִרְקַב. וְכֵן מוֹתַר לַחְמֵי תוֹדָה וּמוֹתַר לַחְמוֹ שֶׁל נָזִיר - יִרְקְבוּ[18]. וּמוֹתַר דְּמֵי נְסָכָיו - יִפְּלוּ לִנְדָבָה[19]. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בִּשְׁקָלִים, שֶׁמּוֹתַר הַשְּׁקָלִים - חֻלִּין.

14) ונשאר חלק מהכסף. 15) הביא קמח יותר ממה שהיה צריך להביא. 16) ככל מותר חטאת שקרב נדבה. במשנה שקלים פרק ז הלכה ד שנינו: זה מדרש דרש יהוידע הכהן וכו' כל הבא משום חטאת ושום אשמה, יקח בהם עולות. מלשונו של רבינו משמע שהחוטא מקריב את המותר כמנחת נדבה, אבל בגמרא שם אמרו שזה כמותר החטאת והרי שנינו שם, שמותר חטאת הוא לקיץ המזבח לעולות ציבור. 17) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשירית האיפה סולת והיא נקראת מנחת חביתין. 18) והטעם, מפני שלא מצאנו לחם קרב בפני עצמו, אלא כתוספת לקרבן, ואין לצרף מותר זה לקרבנו של נזיר אחר, כי הנזיר האחר חייב להביא לחמי נזיר משלו, כמפורש בתורה ואינו יכול להוסיף עליהם. ומזה הטעם גם לחמי תודה ירקבו, כי אין להם תקנה. 19) נסכים קדשי קדשים הם ודינם כמותר חטאת ואשם.

ט. מוֹתַר קִנֵּי זָבִים[20], קִנֵּי זָבוֹת, קִנֵּי יוֹלְדוֹת, חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת - מוֹתְרֵיהֶם יִפְּלוּ לִנְדָבָה[21] וְיִקְרְבוּ עוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. מוֹתַר עוֹלָה[22] - לְעוֹלָה. מוֹתַר שְׁלָמִים - לִשְׁלָמִים. מוֹתַר מִנְחָה - לְמִנְחָה. מוֹתַר פֶּסַח - לִשְׁלָמִים[23]. מוֹתַר נְזִירִים[24] - לִנְזִירִים. מוֹתַר נָזִיר - לְאוֹתוֹ נָזִיר[25]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמּוֹתַר חַטָּאת לִנְדָבָה? בְּחַטָּאת קְבוּעָה[26]; אֲבָל מִי שֶׁהוּא חַיָּב בְּקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד[27] שֶׁהִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטַּאת בְּהֵמָה וְהֶעֱנִי[28] - מֵבִיא תַּחְתֵּיהֶם עוֹף וּמְחַלְּלָן[29] עַל הָעוֹף וְיֵהָנֶה מֵהֶם[30]. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ דְּמֵי הָעוֹף וְהֶעֱנִי[31] - מֵבִיא תַּחְתֵּיהֶם עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וִיחַלֵּל הַמָּעוֹת עָלֶיהָ וְיֵהָנֶה בָּהֶם.

20) זב סופר שבעה ימים נקיים מראיית זיבה ואחר כך הוא חייב להביא קרבן שתי תורים או שני בני יונה (ויקרא טו, יד) ובלשון התלמוד זוג עופות זה נקרא קן. 21) לנדבות ציבור. 22) שהפריש מעות לעולת נדבה וקנה מהם בהמה ונשארו מעות, יקנה בהן עוד עולה וגם השנייה היא נדבת יחיד בניגוד למותר חטאת ואשם שנופל לנדבת ציבור.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

23) בירושלמי שם למדו דין זה מהכתוב "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים" (שם ג, ו) דבר שאינו בא אלא מן הצאן – שלמים. ומה הוא שאינו בא אלא מן הצאן ולא מן הבקר? זה פסח. 24) אם גבו כספים לקנות קרבנות בשביל כמה נזירים ואחרי שקנו נשארו מעות, יקנו בהן קרבנות בשביל נזירים אחרים. 25) הכסף היה מיוחד לאותו נזיר ולפיכך אין לקנות בו קרבן נזיר אחר, אלא הוא מביא במותר זה קרבן נדבה. במשנה כתוב בפירוש: "מותר נזיר – לנדבה". 26) בין עני בין עשיר מביא אותו קרבן. רוב החטאות קבועות הן. 27) עשיר מביא חטאת בהמה ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם הוא עני מדוכא מביא עשירית האיפה סולת למנחה. בלשון התלמוד: "דלי דלות". העובר על שבועה או טמא שנכנס למקדש או אכל קודש חייב קרבן עולה ויורד (שלוש דרגות: בהמה, עופות, סולת. ויקרא ה). ויולדת (שתי דרגות: כבש, עופות. שם יב, ז־ח). 28) ירד מנכסיו. 29) מעביר קדושתן על העופות והן יוצאות לחולין. 30) כמכסף חולין. 31) דלי דלות.

י. הִפְרִישׁ בְּהֵמָה וְנָפַל בָּהּ מוּם - תִּמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ עוֹף. אֲבָל אִם הִפְרִישׁ עוֹף וְנִפְסַל - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו עֲשִׂירִית הָאֵיפָה; שֶׁאֵין לָעוֹף פִּדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[32].

32) אבל מעות שהפריש לקנות בהן עוף יש להן חילול כמו שנתבאר בהלכה ט.

יא. כָּל חַיָּבֵי קִנִּין[33] שֶׁהִפְרִישׁוּ מָעוֹת לְקִנְיֵיהֶן, רָצָה לְהָבִיא בְּכָל הַמָּעוֹת חַטַּאת הָעוֹף לְבַדָּהּ - יָבִיא[34], רָצָה לְהָבִיא בָּהֶן עוֹלַת הָעוֹף לְבַדָּהּ - יָבִיא. אֲפִלּוּ אָמַר: אֵלּוּ דְּמֵי חַטָּאתִי וְאֵלּוּ דְּמֵי עוֹלָתִי - יֵשׁ לוֹ[35] לְעָרֵב הַמָּעוֹת וְלִקַּח בָּהֶן כְּאֶחָד חַטָּאתוֹ וְעוֹלָתוֹ, אוֹ לִקַּח בַּכֹּל חַטָּאת אוֹ עוֹלָה; שֶׁאֵין הַקִּנִּין מִתְּפָרְשׁוֹת[36] אֶלָּא בִּלְקִיחַת הַבְּעָלִים[37] אוֹ בַּעֲשִׂיַּת כֹּהֵן[38].

33) סתם קן פירושו שני עופות. אחד לחטאת ואחד לעולה. 34) ויקנה עוף אחר לעולה. 35) מותר לו. 36) נקבעות איזהו לחטאת ואיזהו לעולה. 37) כשהבעלים קנו בפירוש עוף זה לחטאת ועוף זה לעולה, אבל אם קנה זוג סתם ואחר כך אמר זה יהיה חטאת וזה עולה, מותר לו לשנות. 38) הכהן רשאי להקריב איזה שירצה לחטאת או לעולה, אם הבעלים לא קבעו בשעת לקיחה ואף על פי שקבעו בין לקיחה להקרבה.

יב. לְפִיכָךְ[39], אִם הִפְרִישׁ מָעוֹת לְקִנִּין סְתָם וָמֵת - יִפְּלוּ כָּל אוֹתָן הַמָּעוֹת הַסְּתוּמִין לִנְדָבָה[40], שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן רְאוּיִין לָבוֹא עוֹלָה.

39) מפני שהוא רשאי לקנות בכל הדמים עולה. 40) ואין דינם כדמי חטאת שמתו הבעלים שצריך להשליכם לים המלח.

יג. מִי שֶׁהָיָה מְחֻיָּב חַטָּאת וְאָמַר: הֲרֵי עָלַי עוֹלָה[41], וְהִפְרִישׁ מָעוֹת וְאָמַר: אֵלּוּ לְחוֹבָתִי[42], רָצָה לְהָבִיא בָּהֶן חַטַּאת בְּהֵמָה - יָבִיא, עוֹלַת בְּהֵמָה - יָבִיא. מֵת וְהִנִּיחַ הַמָּעוֹת - יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח[43].

41) ומוטלת עליו חובה להביא עולה. 42) ולא פירש אם לחטאת או לעולה והרי שתיהן חובה עליו. 43) ולמה לא יפלו לנדבה כמו בהלכה יב? אין שני הדברים דומים זה לזה. בהלכה יב אפילו אם הבעלים אומרים אלו לחטאת ואלו לעולה רשאים הם לעשות כולן לעולה ולפיכך "כולן ראויים לבוא לעולה", מה שאין כן בהלכה זו שמסופקים אנו אם התכוון לחטאת או לעולה ומפני הספק ילכו לים המלח, וכל זה כשמת ולא גילה דעתו למה התכוון, אבל כשהוא מביא מדמים אלו חטאת או עולה הרי הוא מגלה את כוונתו באמירתו "לחובתי" (לחם משנה).

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבאר כל הזבחים שנתערב בהן אחת מהחטאות או אחד מאיסורי מזבח.

א. כָּל הַזְּבָחִים[2] שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן אַחַת מֵחַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת אוֹ שׁוֹר הַנִּסְקָל, אֲפִלּוּ אֶחָד בְּרִבּוֹא - כֻּלָּן יָמוּתוּ, לְפִי שֶׁבַּעֲלֵי חַיִּים חֲשׁוּבִין הֵן וְאֵינָם בְּטֵלִין. וְאִם הִקְרִיב - הֲרֵצָה, שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[3].

2) משנה זבחים ע: 3) בגמרא שם עג: אמרו שלפי השיטה שבעלי חיים אינם נדחים, אם הקריב את התערובת הורצה, אע"פ שנדחו מהקרבה, ורבינו לשיטתו למעלה בפרק ד הלכה כד שבעלי חיים אינם נדחים.

ב. נִתְעָרֵב בָּהֶן אֶחָד מֵאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[4] - יִרְעוּ כֻּלָּם עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן[5] מֵאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁל קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרֵב[6].

4) שם. בהלכה הקודמת המדובר כשנתערבה בהמת קדשים בבהמות שדינן מיתה, ובהלכה זו אנו עוסקים בתערובת באיסורי מזבח. פירוש, בהמות שאסור להקריבן למזבח, כגון שור שהמית אדם או שרבע אשה על־פי עד אחד או על־פי הבעלים, שאינו נסקל אלא על־פי שני עדים כשרים, או בהמה טריפה וכדומה. 5) שמא בהמת קדשים היתה היפה ביותר. 6) אם היתה עולה – מקריב עולה, ואם שלמים – שלמים. וכיצד הוא עושה? לוקח מדמי המכירה סכום שווה למחיר הבהמה השמנה ביותר, ואומר: בהמת הקדשים שנתערבה, בכל מקום שהיא תהא מחוללת על כסף זה, וקדושת הקרבן עוברת בזה על הכסף. נתבאר כבר כמה פעמים, שקרבן תמים אין לו פדיון, ולפיכך ירעו עד שיפול בהם מום.

ג. נִתְעָרְבוּ[7] קָדָשִׁים בְּחֻלִּין תְּמִימִים - יִמָּכְרוּ הַחֻלִּין שֶׁבַּתַּעֲרֹבֶת לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין[8] וְיִקְרְבוּ כֻּלָּן. כֵּיצַד? אַרְבַּע בְּהֵמוֹת שְׁלָמִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאַרְבַּע בְּהֵמוֹת חֻלִּין תְּמִימִים - יִמָּכְרוּ הָאַרְבַּע שֶׁל חֻלִּין[9] לְמִי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהָבִיא שְׁלָמִים וְיִקְרְבוּ הַכֹּל שְׁלָמִים. וְכֵן בְּעוֹלָה אוֹ בְּאָשָׁם. וְהַדָּמִים חֻלִּין לְכָל דָּבָר, שֶׁהֲרֵי דְּמֵי חֻלִּין הֵן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

7) שם. 8) מין הזבח שנתערב, אם שלמים – שלמים, ואם עולה – עולה. 9) יאמר לקונה בפירוש, שהוא מוכר לו את ארבע הבהמות שהן חולין. תקנה זו היא יותר יעילה מזו שבהלכה ב.

ד. נִתְעָרֵב[10] שׁוֹר הֶקְדֵּשׁ בִּשְׁוָרִים שֶׁל חֹל - גָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּן הֶקְדֵּשׁ[11], וְיִמָּכְרוּ[12] הַשְּׁאָר לְצָרְכֵּי אוֹתוֹ הַמִּין. נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים[13] מִין בְּמִינוֹ[14] - זֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעָלָיו[15], וְזֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּל אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר קָרְבָּנוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבְּנוֹת נָשִׁים, שֶׁאֵין בָּהֶם סְמִיכָה[16]; אֲבָל קָרְבְּנוֹת אֲנָשִׁים, הוֹאִיל וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִסְמֹךְ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקְרְבוּ עַד שֶׁיִּתֵּן הָאֶחָד חֶלְקוֹ לַחֲבֵרוֹ[17], אוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל מוּם בַּכֹּל, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיאוּ כָּל אֶחָד בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מֵאוֹתוֹ הַמִּין.

10) תוספתא מנחות פי"ג הלכה ב. 11) כלומר, יקריב את הגדול שבהם לאותו מין קרבן, אם עולה – עולה, ואם שלמים – שלמים. והמדובר כשכל השוורים הם של המקדיש, ולפיכך הוא יכול להקריב את הגדול, אבל כשנתערב בשוורים של אחרים אין המקדיש יכול להקריב את הגדול, שמא אין זה שור שלו, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ובתוספתא מנחות שם כתוב בפירוש: שנתערב "בשוריו". וראה גמרא מנחות קח: 12) והדמים שיקבל בעד השוורים הם חולין. ואפילו אם אחד מהנמכרים הוא הקדש, אין קדושתו עוברת על הדמים, כי קרבן שאין בו מום אינו מתחלל (ראה רש"י שם). 13) משנה זבחים עא: 14) עולה בעולה או שלמים בשלמים, והם של שני בני אדם. 15) לשם מי שהוא בעליו. 16) ראה למעלה פרק ד הלכה יד, בפנים ובהערות. 17) המדובר בקדשים קלים שהם ממון בעלים, אבל קדשי קדשים אינם ממונו ואינו יכול ליתנם במתנה (אולם יש לתמוה, שהרי רבינו פסק בפרק ד מהלכות מעילה הלכה ח, ש"המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום". ראה הגהות ר' עקיבא איגר במשנה שם).

ה. נִתְעָרְבוּ מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ[18], כְּגוֹן עוֹלָה בִּשְׁלָמִים - לֹא יִקְרְבוּ אֲפִלּוּ כַּחֲמוּרָה שֶׁבָּהֶן[19], שֶׁאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל.

18) שם עה: 19) להקריב שניהם עולה. במשנה שם המדובר באשם ושלמים ששניהם נאכלים, אלא שזה נאכל לזכרי כהונה ליום ולילה ולפנים מן הקלעים בעזרה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם ולכל אדם מישראל. ונחלקו בזה ר' שמעון ורבנן. ר' שמעון אומר: "ישחטו בצפון (כדין אשם) ויאכלו כחמור שבהם", וחכמים חולקים ואומרים "אין מביאים קדשים לבית הפסול", פירוש אין לגרום לקדשים פסול על ידי צמצום זמן אכילתם, כי שמא לא יספיקו לאכול את כל הבשר, והנשאר ייפסל בנותר. אבל רבינו מדבר כאן בעולה ושלמים, ובמקרה זה אין אנו צריכים כלל לנימוק שאין מביאים קדשים לבית הפסול, שהרי רבינו בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ד פסק שהמעלה בשר קדשים קלים למזבח – לוקה, ואם כן אי־אפשר להקריבם כחמור שבהם. ונראה שרבינו נקט כאן "עולה ושלמים" לדוגמה, לבאר את המונח "מין בשאינו מינו", שלא תטעה לפרש כגון שור וכבש, אבל ההלכה עצמה כוללת כל סוגי תערובות של מין בשאינו מינו, ובהלכות הבאות מפורטים דיני כל סוג תערובת בפני עצמו.

ו. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מְמַעֲטִין בִּזְמַן אֲכִילָתָן, כָּךְ אֵין מְמַעֲטִין בְּאוֹכְלֵיהֶן[20] וְלֹא בִּמְקוֹם אֲכִילָתָן[21]. אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה?[22] יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם, וְיִמָּכֵר כָּל אֶחָד מֵהֶן לְבַדּוֹ[23], וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין הָאַחֵר, וַיַּפְסִיד הַמּוֹתָר[24] מִבֵּיתוֹ.

20) כגון בכור ומעשר בהמה, ששניהם נאכלים לשני ימים ולילה, אלא שהמעשר מותר לכל אדם מישראל, ובכור נאכל רק לכהנים. 21) לא מצאנו דבר שיהיה בו צמצום במקום ולא יהיה בו גם צמצום או באוכליו או בזמן אכילתו, ולפיכך לא נתבאר למה הביא רבינו דין זה בכלל. 22) זה נמשך גם להלכה הקודמת. 23) שאם ימכור שניהם יחד, לא ידע כמה מחיר היפה שבהם. 24) ההפרש, שבין דמי יפה ובין דמי גרועה.

ז. אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִקְרִיב עוֹלָה שֶׁחַיָּב בָּהּ אוֹ שְׁלָמִים שֶׁהָיָה חַיָּב לְהַקְרִיבָן[25] - הֲרֵי זֶה מַקְרִיב[26] מִדְּמֵי הַתַּעֲרֹבֶת עוֹלָה אַחֶרֶת וּשְׁלָמִים אֲחֵרִים.

25) כדי שלא יאחר קיום נדרו. 26) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ב.

ח. חַטָּאת[27] שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּשְׁלָמִים - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן שְׁלָמִים, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן חַטָּאת. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב חַטָּאת אַחֶרֶת עַל חַטָּאת שֶׁהִפְרִישָׁהּ לוֹ - כֻּלָּן יָמוּתוּ[28].

27) תוספתא שם. 28) כדין חטאת שאבדה וכיפרו בעליה לפני שנמצאה (למעלה פרק ד ה"א). וסובר רבינו, שנתערבה – דינה כאבודה. ראה כסף־משנה ולחם־משנה.

ט. וְכֵן[29] אִם נִתְעָרְבוּ מָעוֹת חַטָּאת בְּמָעוֹת אָשָׁם - לוֹקֵחַ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, וּמְחַלֵּל דְּמֵי חַטָּאת בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא עַל חַטָּאת, וּדְמֵי אָשָׁם עַל אָשָׁם. וְאִם כְּבָר קָרְבָה חַטָּאתוֹ[30] - יוֹלִיךְ כָּל הַמָּעוֹת לְיָם הַמֶּלַח[31]. וְאִם כְּבָר קָרְבָה אֲשָׁמוֹ[32] - יִפְּלוּ הַכֹּל לִנְדָבָה[33].

29) תוספתא שם. 30) לפני שחילל הכסף, והרי כאן דמי חטאת שכיפרו בעליה לפני שנמצאה האבודה מעורבים בדמי אשם. 31) כמו בפרק ב הלכה א. 32) והחטאת לא קרבה. 33) פירוש, כל מה שישאר אחרי שיקנה בהמה יפה ויקריבנה לחטאת – יפול לנדבה כדין מותר אשם.

י. תּוֹדָה[34] שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּתְמוּרָתָהּ[35] - שְׁתֵּיהֶן תִּקָּרַבְנָה, וְיָנִיף הַלֶּחֶם עִמָּהֶן[36]. וְכָךְ[37] אִם נִתְעָרְבָה תּוֹדָה בִּשְׁאָר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

זְבָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁקָּרְבָה תּוֹדָתוֹ - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה תּוֹדָה אַחֶרֶת, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה זֶבַח אַחֵר.

34) שם. 35) אם אמר על בהמת חולין הרי זו תמורת תודה זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): "ואם המר ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". 36) עם התודה מביאים ארבעים חלות (לחמי תודה) ומניפין אותן בעזרה ביחד עם התודה, ואם נתערבה התודה בתמורתה מניפים הלחם עם שתיהן (ראה לקמן פרק יב הלכה ח, והלכה יג). 37) זה נמשך להלכות ו־ז. תוספתא שם הלכה ג. סתם רבינו ולא פירש אם תודה שניה זו טעונה לחם או לא, וכן בתוספתא אין רמז ללחם. ראה ראב"ד וכסף־משנה כאן.

יא. נִתְעָרְבָה בְּאֵיל נָזִיר[38] - שְׁתֵּיהֶם תִּקָּרֵבְנָה[39], וְיָנִיף הַלֶּחֶם[40] עִמָּהֶן.

38) שם. נזיר מביא איל לשלמים. 39) ואע"פ שהזרוע נאכל כקדשי קדשים וממעט באוכליו, מפני שלא חששו לחלק קטן כזה (כסף־משנה). 40) ראה הערה לה.

יב. בְּכוֹר[41] שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפֶסַח - שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם[42], וְיֵאָכְלוּ כְּבְכוֹר[43]. וְלָמָּה לֹא יִקְרְבוּ? לְפִי שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל לְכָל אָדָם עַד חֲצוֹת, וְהַבְּכוֹר לִשְׁנֵי יָמִים, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לַכֹּהֲנִים; וְאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל, וְאֵין מְמַעֲטִין בַּאֲכִילָתָן.

41) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ד, פסחים צח: 42) רבינו השמיט כאן דברי רבא (פסחים שם.) הנוגעים לתקנתו של הפסח שצריך פדיון, היינו שמביא בהמה ומחלל עליה את הפסח ומקריבה שלמים, כדין מותר פסח. 43) כחומרת בכור שאסור לשוחטו באטליז הקבוע, ושחיטת בהמות חולין, וגם אין מוכרים את בשרו באיטליז ואין שוקלים אותו במשקלות אלא באומד, אבל באכילה עצמה אין בבכור בעל מום כל חומרה (ראה רש"י שם, וכסף־משנה כאן).

יג. וְכֵן מַעֲשֵׂר[44] שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפֶסַח, כְּשֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם יֵאָכְלוּ כְּמַעֲשֵׂר. הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעָרְבוּ - יֵאָכְלוּ בְּמוּמָן[45].

44) תוספתא זבחים שם. גם כאן צריך לחלל את הפסח על בהמה אחרת ויקריבנה שלמים (לחם־משנה). 45) בלי כל תיקון, שהרי אין כל הבדל בין דיני בכור לדיני מעשר בעלי מומים.

יד. וְכֵן שְׁאָר קָדָשִׁים[46] שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּבְכוֹר וּבְמַעֲשֵׂר - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם, וְיֵאָכְלוּ כִּבְכוֹר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם אוֹ כְּמַעֲשֵׂר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם.

46) משנה זבחים עא:

טו. אָשָׁם[47] שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁלָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַקְרִיבִין מִשְּׁנֵיהֶן אֶלָּא הָאֲמוּרִין אֲבָל הַבָּשָׂר נֶאֱכָל - לֹא יִקְרְבוּ[48], אֶלָּא יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה אָשָׁם, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שְׁלָמִים, וְהַמּוֹתָר יַפְסִיד מִבֵּיתוֹ. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - שְׁנֵיהֶן יִפְּלוּ לִנְדָבָה[49].

47) משנה שם עה: 48) מפני שאשם נאכל ליום ולילה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, ו"אין מביאים קדשים לבית הפסול" (למעלה הלכה ה). 49) עולות ציבור, כדין מותר אשם (ראה למעלה הלכה ח בדין חטאת).

טז. כָּל הַקָּדָשִׁים[50] אֲפִשָׁר שֶׁיִּתְעָרְבוּ מִין בְּמִינוֹ, חוּץ מִן הַחַטָּאת עִם הָאָשָׁם; שֶׁאֵין הָאָשָׁם אֶלָּא מִזִּכְרֵי כְּבָשִׂים, וְאֵין לְךָ חַטָּאת מִן הַכְּבָשִׂים אֶלָּא נְקֵבָה.

50) משנה שם עא:

יז. וְכָל אֵלּוּ הַמִּתְעָרְבִין[51] בַּחַיִּים, אִם הִקְרִיב - הֵרְצָה, שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[52].

51) גמרא שם עג: 52) ראה למעלה הלכה א, ובהערות שם.

יח. בְּהֵמָה[53] שֶׁנִּמְצֵאת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד מִגְדַּל עֵדֶר[54], וּכְמִדְבָּרָהּ[55] לְכָל רוּחַ: אִם נְקֵבָה בַּת שְׁנָתָהּ הִיא - כּוֹנְסָהּ לְכִפָּה עַד שֶׁתָּמוּת, שֶׁמָּא חַטָּאת הִיא[56]. הָיְתָה בַּת שְׁתַּיִם[57] - יְבִיאֶנָּה שְׁלָמִים[58], וְיָבִיא עִמָּהּ לֶחֶם[59], שֶׁמָּא תּוֹדָה הִיא[60]. מָצָא זָכָר בֵּן שְׁתֵּי שָׁנִים - אֵין לוֹ תַּקָּנָה, שֶׁמָּא אָשָׁם הוּא[61] וַעֲדַיִן לֹא כִּפְּרוּ בְּעָלָיו[62]. מָצָא זָכָר בֶּן שָׁנָה[63] - מַנִּיחוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וּמֵבִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת תַּחְתָּיו, וּמַתְנֶה וְאוֹמֵר: אִם עוֹלָה הָיָה - זֶה עוֹלָה תַּחְתָּיו, וְאִם שְׁלָמִים הָיָה - זֶה שְׁלָמִים תַּחְתָּיו; וּמַקְרִיב הָאֶחָד עוֹלָה, וּנְסָכָיו[64] מִשֶּׁל צִבּוּר[65], וְהָאַחֵר שְׁלָמִים עִם הַלֶּחֶם, שֶׁמָּא תּוֹדָה הָיָה. וּמַה יַּעֲשֶׂה בָּזֶה הַנִּמְצָא? יֵאָכֵל בְּמוּמוֹ. שֶׁאִם הָיָה בְּכוֹר אוֹ מַעֲשֵׂר[66] - בְּמוּמוֹ הוּא נֶאֱכָל; וְאִם פֶּסַח אַחַר זְמַנּוֹ הוּא - הֲרֵי זֶה שְׁלָמִים[67]; וּבִזְמַנּוֹ - הַכֹּל נִזְהָרִין בּוֹ[68]. וְאִם תֹּאמַר: שֶׁמָּא אָשָׁם נָזִיר אוֹ אָשָׁם מְצֹרָע[69] הוּא - אֵינָן מְצוּיִין תָּמִיד, לְפִיכָךְ לֹא חָשׁוּ לָהֶן.

53) משנה שקלים פרק ז, ד. ופירושו של ר' יוחנן קידושין נה: 54) שם עיר קרובה לירושלים. 55) כמרחק זה. בהמות הנמצאות שם, רובן זבחי קרבנות הם. 56) ואין לה תקנה. דברי אביי שם. 57) ופסולה לחטאת ולעולה, ואין אנו חוששים שמא נאבדה לפני זמן רב כשהיתה בת שנה. 58) "שלמים" הוא שם כולל לשלמים ותודה. 59) ראה למעלה הלכה י, והערה לה. 60) מלשונו של רבינו משמע שמקריב רק אותה הבהמה, ואף־על־פי שתודה נאכלת ליום ולילה, ושלמים לשני ימים ולילה, ואין מביאים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קדשים לבית הפסול (ראה הלכה יב), כאן מותר להקריב מפני שזה כדיעבד, שהרי אין תקנה אחרת לאותו קרבן (הר המוריה). אולם בגמרא שם נאמר בפירוש שמביא גם בהמה אחרת (ראה לחם־משנה). 61) קרבן אשם הוא בן שתים. 62) שאם כיפרו יש לו תקנה ברעייה עד שיומם, ודמיו נופלים לנדבה (למעלה פרק ד הלכה יד). 63) והרי הוא ספק עולה ספק שלמים. 64) שמן ויין שמביאים עם הקרבנות. 65) שהרי אין על מי להטיל חובת הבאתם, משנה שקלים שם. 66) שאין להם פדיון. 67) גם בדין זה אנו צריכים להסברו של "הר המוריה" שהבאנו בהערה נט, שהרי פסח אחר זמנו נאכל ליום ולילה, ושלמים אחרים נאכלים לשני ימים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול. 68) משגיחים עליו שלא יאבד. 69) שניהם באים בני שנה.

יט. נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים אַחֵר שֶׁנִּשְׁחֲטוּ[70] - יֵאָכְלוּ כְּחָמוּר שֶׁבָּהֶן. נִתְעָרְבוּ בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[71] אוֹ בְּחֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה - תְּעֻבַּר צוּרָתָן[72] וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה.

70) משנה זבחים עה: ותוספתא שם פרק ח, ד. 71) תוספתא שם. 72) ילינו אותן, כדי שיפסלו בלינה. שאסור לשרוף קדשים שלא נפסלו.

כ. אֵיבְרֵי חַטָּאת[73] שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאֵיבְרֵי עוֹלָה[74] - מַנִּיחִין הַכֹּל עַד שֶׁיִּפָּסְדוּ וּתְעֻבַּר צוּרָתָן, וְשׂוֹרְפִין אוֹתָן[75] בָּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׂוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[76].

73) משנה שם עז. 74) שטעונים הקטרה על המזבח, אבל איברי חטאת נאכלים לכהנים ואסור להקטירם. 75) כדעת רבנן שם. ואין להם ביטול, מפני שאיברים חשובים הם ואינם בטלים בתערובת. 76) בתוך העזרה. ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ז הלכה ג.

כא. אֵבֶר[77] שֶׁל בַּעֲלֵי מוּמִין שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאֵיבְרֵי קָדָשִׁים, אֲפִלּוּ אֵבֶר בְּאֶלֶף אֵיבָרִים - יֵצְאוּ הַכֹּל לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. וַאֲפִלּוּ קָרְבוּ כֻּלָּן חוּץ מֵאֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבֶת - הֲרֵי זֶה יִשָּׂרֵף בָּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׂוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

77) משנה שם עז:

כב. חֲתִיכוֹת[78] קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בַּחֲתִיכוֹת קָדָשִׁים קַלִּים, אוֹ הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד בְּנֶאֱכָלִין לִשְׁנֵי יָמִים - יֵאָכְלוּ כְּחָמוּר שֶׁבָּהֶן.

78) משנה שם עה:

כג. חֲתִיכָה[79] שֶׁל חַטָּאת טְמֵאָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חַטָּאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּטְמָא שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטָּהוֹר - הֲרֵי זֶה תַּעֲלֶה[80], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּתְרוּמוֹת[81].

79) ברייתא יבמות פא: 80) מתבטלת, ומותר לאכול את התערובת. המדובר בחתיכות קטנות שאינן ראויות לכבד בהן אורחים. בגמרא שם מעמיד ריש לקיש את הברייתא כשנימוחה שאין בה כל חשיבות, אבל ר' יוחנן שהלכה כמותו מעמידה בחתיכות קטנות, שלא כל אדם מחשיב אותן. ראה תוספות שם ד"ה ר' יוחנן וד"ה דברי. וראה למעלה הלכה כ. 81) בהלכות תרומות פרק יד הלכה יד.

כד. אֲבָל[82] חֲתִיכָה שֶׁל חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֻלִּין, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטָּהוֹר שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חֻלִּין - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יַעֲלוּ, אֶלָּא יֵאָכֵל הַכֹּל לַכֹּהֲנִים[83] כְּכָל הַמְּדֻמָּעוֹת[84].

82) שם. 83) זהו הנימוק למה אינה מתבטלת, מפני שאפשר להאכיל הכל לכהנים, מה־שאין־כן בהלכה הקודמת. 84) תערובת של קודש וחולין.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) יבאר כל הפסולין לעבודה שמלקו, והמולק בלילה, וכל שהיה פסולו בקודש.

א. כָּל הַפְּסוּלִין[2] לָעֲבוֹדָה שֶׁמֻּלְקוּ[3] - מְלִיקָתָן פְּסוּלָה[4]. וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹתוֹ הָעוֹף פָּסוּל - אֵינוֹ כְּנִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר לְטַמְּאָה[5]. וְכֵן אִם מָלַק בַּלַּיְלָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט[6] חֻלִּין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ[7] - אֵינָם כַּנְּבֵלָה.

2) משנה, זבחים סח, א. 3) קרבנות העוף אינם נשחטים בסכין, אלא הכהן מולקם מן העורף בציפרנו, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו". 4) שמליקה טעונה כהן כשר, שנאמר (שם): "והקריבו הכהן וגו' ומלק". 5) האוכל נבילת עוף טהור – טמא. אבל כשמלק פסול קדשים, אע"פ שהקרבן נפסל, מועילה המליקה להוציא מטומאת נבילה. 6) עופות. 7) והוא־הדין לשחט קדשים בפנים, ברייתא שם סט, א.

ב. מָלַק תּוֹרִים[8] שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן[9] וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּם, וְשֶׁיָּבֵשׁ גַּפָּהּ[10] וְשֶׁנִּסְמֵית עֵינָהּ[11] וְשֶׁנִּקְטְעָה רַגְלָהּ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁהָיָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ[12] - פְּסוּלָה וְאֵינָהּ נְבֵלָה; לֹא הָיְתָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר.

8) משנה, שם. 9) תורים כשרים גדולים בלבד משיזהיבו נוצותיהם, ובני יונה באים רק כשהם קטנים, כל זמן שעוקרים נוצה גדולה ומתמלא מקומה דם (הל' איסורי מזבח פ"ב ה"ג). 10) כנפה. 11) שנחטטה העין, אבל אם איבדה ראייתה והיא שלימה, כשרה להקרבה. מומים אינם פוסלים בעוף אלא נטילת אבר, ויבש אבר – דינו כניטל האבר. "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף (פירוש, עולת בהמה צריכה להיות תמימה ובאה רק מן הזכרים, אבל לא עולת העוף), יכול יבש גפה, נקטעה רגלה ונחטטה עינה? תלמוד־לומר "מן העוף" ולא כל העוף" (ברייתא קידושין כד, ב ובכמה מקומות).

12) שנפסל אחרי שהביאו לעזרה (רש"י שם. ו'תוספות' ד"ה אמר, מפרשים שנפסלו אחרי שחיטה).

ג. לְפִיכָךְ, הַמּוֹלִיק[13] וְנִמְצֵאת טְרֵפָה[14], אוֹ שֶׁמָּלַק בְּסַכִּין, אוֹ שֶׁמָּלַק חֵלִין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה[15] לְכָל דָּבָר; שֶׁאֵין הַמְּלִיקָה מַתֶּרֶת וּמְטַהֶרֶת אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא כָּשֵׁר לַמִּזְבֵּחַ.

13) משנה, שם סט, ב. 14) טריפות פוסלת את העוף למזבח (שם פ"ג ה"א). 15) משנה, שם סח, א.

ד. אֲבָל הַנִּרְבָּע[16], וְהַמֵּקְצֶה[17] וְהַנֶּעֱבָד[18], וְהָאֶתְנָן[19] וְהַמְּחִיר[20], וְהַטֻּמְטוּם וְהָאַנְדְּרוֹגִינוֹס, שֶׁנִּמְלְקוּ - הֲרֵי אֵלּוּ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר, וּמְטַמְּאִין בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה; שֶׁאֵין הַקְּדֻשָּׁה חָלָה עֲלֵיהֶן, וַהֲרֵי אֵין פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ.

16) שם פה, ב. 17) שהופרש להקריבו לעבודה־זרה. 18) כאליל. 19) אתנן זונה. 20) מחיר כלב, היינו שמכר כלב וקיבל במחירו בהמה כשרה. כתוב בתורה (דברים כג, יט): "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך".

ה. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת[21], שֶׁחַטַּאת הָעוֹף נַעֲשֵׂית לְמַטָּה[22], וְעוֹלַת הָעוֹף לְמַעְלָה[23]. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַעְלָה - פְּסוּלָה. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַזָּיָתָהּ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת[24] בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה[25], בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם עוֹלָה בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם חַטָּאת.

21) פ"ו ה"כ, ופ"ז ה"ו. 22) מזים את דמה בחציו התחתון של המזבח. קו אדום היה חוגר את המזבח באמצעו, ונקרא "חוט הסיקרה" ומבדיל בין מקום הדמים הניתנים למעלה ומקום הניתנים למטה. 23) להיפך מקרבנות בהמה, שהחטאת מעשיה למעלה והעולה למטה. 24) הזה את הדם ומיצה את הנשאר בצוואר. 25) מיצוי בלי הזיה. או שהבדיל את הראש מן הגוף, ובחטאת נאמר בפירוש (ויקרא ה, ט): "ומלק... ולא יבדיל".

ו. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַטָּה, אֲפִלּוּ מָלַק סִימָן אֶחָד לְמַטָּה וְסִימָן אֶחָד לְמַעְלָה - פְּסוּלָה. בֵּין שֶׁמָּלְקוֹ כְּמִלִּיקַת עוֹלָה[26] בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת, בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם חַטָּאת בֵּין שֶׁעֲשָׂאָהּ לְשֵׁם עוֹלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... שֶׁחַטַּאת הָעוֹף נַעֲשֵׂית לְמַטָּה, וְעוֹלַת הָעוֹף לְמַעְלָה. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַעְלָה – פְּסוּלָה... וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַטָּה... פְּסוּלָה".

ומשמעו בעבודת האדם, ידוע החילוק שבין חטאת לעולה, שחטאת באה לכפר, ועולה היא דורון, על־דרך "פרקליט שנכנס, ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו, כאדם שסרח במלך וריצהו על־ידי פרקליטין, וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו".

וזהו הפירוש הפנימי במה ש"חטאת נעשית למטה, ועולת העוף למעלה", שאפילו אחרי הכפרה שכבר עשה תשובה והביא קרבן לבית־המקדש וכבר הקריבוהו על גבי המזבח, בכל זאת "נעשית למטה" והוא בבחינת 'תשובה תתאה' עד שיביא עולה כדי לרצות, ואז יתעלה למעלה. עניין זה מתבטא גם במה שכתב הרמב"ם ש"בעלי־תשובה דרכן להיות שפלים וענווים ביותר", ולכן "חטא גמור הוא לומר לבעל־תשובה זכור מעשיך הראשונים", והוא בכלל האיסור של "ולא תונו איש את אחיו".

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה, סימן נג
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

26) שהבדיל הראש מן הגוף.

ז. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁמְּלָקָהּ לְמַטָּה[27] כְּמִלִּיקַת עוֹלָה לְשֵׁם חַטָּאת, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם עוֹלָה - פְּסוּלָה[28].

27) כמצוותה. 28) שינוי השם פוסל בעוף כמו בחטאת בהמה. ראה לקמן פט"ו ה"א.

ח. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעֲשָׂאָהּ לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת - פְּסוּלָה[29]. כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם חַטָּאת - כְּשֵׁרָה[30], וּבִלְבַד שֶׁלֹּא עָלְתָה לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה[31].

29) אע"פ שעשאה במקומה, כיוון ששינה מעשיה — פסולה. 30) כעולת בהמה שעשאה שלא לשמה. 31) חייבים להביא עולה אחרת.

ט. כָּל אֵלּוּ הָעוֹפוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ מִפְּנֵי מְקוֹם עֲשִׂיָּתָן אוֹ מִפְּנֵי שִׁנּוּי מַעֲשֵׂיהֶן אוֹ שִׁנּוּי שֵׁם - אֵינָן כְּנִבְלַת הָעוֹף[32] לְטֻמְאָה. וְכֵן חַטַּאת הָעוֹף אוֹ עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּתְפַּגְּלָה[33] אוֹ נִטְמְאָה אוֹ נַעֲשֵׂית נוֹתָר - אֵינָהּ מְטַמְּאָה[34] בְּבֵית הַבְּלִיעָה[35] כְּנִבְלַת הָעוֹף. שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ.

32) משנה, זבחים סו, ב. 33) דיני פיגול מבוארים לקמן פרק יג. 34) ברייתא, שם סט, א. 35) נבלת עוף טהור אינה מטמאה בנגיעה אלא כשאוכלים אותה ובשעה שהיא נוגעת בבית הבליעה.

י. חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק - נַעֲשֵׂית כְּמִצְוָתָהּ, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת[36], אֶלָּא תִּשָּׂרֵף כְּכָל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין. וְכֵיצַד תָּבוֹא עַל הַסָּפֵק? כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה הָאִשָּׁה סְפֵק זָבָה אוֹ סְפֵק יוֹלֶדֶת[37] וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאֵין לָנוּ חַטַּאת בְּהֵמָה עַל סָפֵק; שֶׁאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אִם לֹא חָטָא - יָבִיא אָשָׁם תָּלוּי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שְׁגָגוֹת[38].

36) נזיר כט, א. 37) שאינן נטהרות לגמרי עד שמביאות

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לעולה ועוף לחטאת (ויקרא יב, ו, ח). 5) שלושה עופות. 6) כדין עולה. 7) חטאת חובה. 8) הכהן. 9) לא שאל את האשה איזו חטאת ואיזו עולה, ואם כן הוא קובע (למעלה פ"ז ה"ח). 10) השתים שלמעלה כשרות והן עולות, ולמטה אחת – והיא חטאת – כשרה, והשניה פסולה ועליה להביא עולה שלישית. 11) יולדת עניה, מביאה שתי תורים או שני בני יונה. 12) פירוש, שעשה מין אחד למעלה ומין אחד למטה, ואינו יודע איזה מין למטה ואיזה למעלה (ראה ראב"ד, לא השיג אלא פירש דברי רבינו, וכן פירש רבינו עצמו בפירושו למשנה). 13) ואם כן הקריבה תור לחטאת, ומחויבת להביא תור לעולה ולא בן יונה, כמו שמסיים רבינו בהלכה זו. 14) קרבנות הלידה. 15) כמו שביארנו בתורים. 16) בדפוס רומא ר"מ: "גוזל אחד תור ואחד בן יונה", וגירסה זו נכונה. 17) ולפיכך צריכה להביא תור ובני יונה. במשנה שם, פ"ב מ"ה, שנינו סתם: "אין מביאין תורין נגד בני יונה ובני יונה נגד תורין". ורבינו הוסיף וכתב: "שאין אדם מביא חובתו", לומר לך שרק קן חובה צריכה להיות ממין אחד, אבל נדבה מותר להביא משני מינים. והטעם, מפני שדין זה למדו ב'תורת כהנים' (תזריע פ"ד) מן הכתוב "את האחד חטאת ואת האחד עולה" (ויקרא ה, ז) ומן הכתוב (שם יב, כ): "אחד לעולה ואחד לחטאת", ושניהם נאמרו בקיני חובה.

ב. פֵּרְשָׁה נִדְרָהּ[18] וְאָמְרָה לַכֹּהֵן: אֵלּוּ לְנִדְרִי וְאֵלּוּ לְחוֹבָתִי[19], וַעֲשָׂאָם הַכֹּהֵן שְׁתַּיִם לְמַעְלָה וּשְׁתַּיִם לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אֵי זֶה מֵהֶן עָשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה מֵהֶן עָשָׂה לְמַטָּה - צְרִיכָה לְהָבִיא שְׁלֹשָׁה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ[20] וְאֶחָד לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ. וְיֵעָשׂוּ הַשְּׁנַיִם לְמַעְלָה, שֶׁהֲרֵי פֵּרְשָׁה נִדְרָהּ, וְשֶׁמָּא שְׁנַיִם שֶׁל נִדְרָהּ נַעֲשׂוּ לְמַטָּה, שֶׁהֵם פְּסוּלוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵבִיאָה הָאַרְבָּעָה שֶׁפֵּרְשָׁה נִדְרָהּ בִּשְׁנַיִם מֵהֶן מִמִּין אֶחָד[21]; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי מִינִין[22] - תָּבִיא אַרְבָּעָה אֲחֵרִים: שְׁנַיִם מִמִּין שֶׁפֵּרְשָׁה בּוֹ נִדְרָהּ יֵעָשׂוּ לְנִדְרָהּ[23], וּשְׁנַיִם מֵאֵי זֶה מִין שֶׁתִּרְצֶה יִהְיוּ לְחוֹבָתָהּ, וְיֵעָשׂוּ אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה.

18) קנים פ"ג מ"ו. גם הלכה זו מתבארת בהתאם לפירוש רבינו למשנה זו. 19) ונתערבו ביד הכהן. 20) שלוש עופות נפסלו, כדין עולה שנתערבה בקן סתומה (למעלה פ"ח ה"ד), שאין כשר אלא מנין העולות שבקיני החובה (ראה שם ההערות), ואם כן עליה להביא שתי עולות לנדרה, וגם חטאת לחובתה, שהרי החטאת שהביאה נפסלה גם כן. 21) פירוש, כל הארבעה היו ממין אחד, ושנים מהם פירשה שהם לנדרה. 22) ואשה קבעה מין אחד לנדרה, והכהן אינו זוכר מה עשה למעלה ומה למטה. 23) דוגמה: האשה נדרה שתי תורים ושתיהן עולות (ראה ה"א), ושמא עשה הכהן שתי התורים למטה ונפסלו, כדין עולה שעשאה למטה, ואם־כן עליה להביא שתים אחרות, ובמקרה זה לא הקריבה האשה את חטאת החובה שלה, שהרי החטאת שהביאה נעשתה למעלה ונפסלה.

ג. קָבְעָה נִדְרָהּ[24] וְאָמְרָה: אִם אֵלֶּד זָכָר - הֲרֵי עָלַי שְׁתֵּי תּוֹרִים[25], וְיָלְדָה וְהֵבִיאָה אַרְבָּעָה עוֹפוֹת[26], שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ, וְעָשָׂה[27] שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אֵי זֶה נַעֲשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה נַעֲשָׂה לְמַטָּה[28], וְגַם הִיא שָׁכְחָה וְלֹא יָדְעָה בְּאֵי זֶה מִין קָבְעָה נִדְרָהּ אִם בְּתוֹרִים אוֹ בִּבְנֵי הַיּוֹנָה[29] - הֲרֵי זוֹ צְרִיכָה לְהָבִיא שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ[30], וְיֵעָשׂוּ אַרְבַּעְתָּן לְמַעְלָה, וְתָבִיא גוֹזָל אֶחָד[31] לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ, וְיֵעָשֶׂה לְמַעְלָה[32]; (שֶׁכְּבָר עָשָׂה שְׁנַיִם לְמַטָּה, שֶׁהֵם חַטָּאת). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵבִיאָה הָאַרְבָּעָה תְּחִלָּה[33] מִמִּין אֶחָד; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי מִינִין[34] - צְרִיכָה לְהָבִיא שִׁשָּׁה עוֹפוֹת: שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ[35], וְתָבִיא לְחוֹבָתָהּ שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה[36], וְיֵעָשֶׂה אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. וְכֵן אִם נְתָנָתַם לַכֹּהֵן וְשָׁכְחָה מַה נָּתְנָה לוֹ[37], וְהָלַךְ הַכֹּהֵן וְעָשָׂה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן עָשָׂה, אִם הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ הַכֹּל לְמַטָּה אוֹ מֶחֱצָה לְמַעְלָה וּמֶחֱצָה לְמַטָּה - הֲרֵי זוֹ תָּבִיא שְׁתֵּי תּוֹרִים עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְנִדְרָהּ[38], וְתָבִיא שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לְחוֹבָתָהּ[39].

24) שם. פירוש, כשנדרה קבעה את המין, ואמרה הרי עלי להביא מין פלוני, ואם הביאה מין שני לא יצאה ידי חובתה. 25) לדוגמה נקט "תורים". שהרי מדובר בשכחה איזה מין קבעה. 26) ממין אחד, ופירשה איזו מהם לנדרה ואיזו לחובתה (כסף־משנה, וראה 'תוספות יום־טוב'). 27) הכהן. 28) כלומר, שאינו יודע אם עשה למעלה את העופות שקבעה האשה לנדרה. 29) כלומר, יודעת היא איזה מין נתנה לכהן להקריבו לנדרה, אבל אינה יודעת אם זה הוא המין שקבעה בשעה שנדרה (כסף־משנה). 30) יש כאן שני ספקות לחומרא: א. שמא העופות שנתנה אינם מאותו המין שנדרה, וספק זה מחייב אותה להביא עוד שני עופות ממין השני, כגון אם הראשונים היו תורים תביא שני בני יונה לנדרה ולא יותר, כי שני תורים מארבעת הראשונים עלו לחובת לידתה. ספק ב. שמא עשה הכהן למטה את שני העופות שפירשה לנדרה שדינם למעלה, במקרה זה נפסלו שניהם. ואם כן לא הקריבה כלום לתשלום נדרה, ומפני שאינה יודעת מה נדרה – תורים או בני יונה – צריכה להביא קן מזה וקן מזה, היינו ארבעה עופות וכולם למעלה, שהרי כולם עולות. 31) מאיזה מין שתרצה, נוסף על הארבעה. וגוזל זה יוקרב חטאת ללידתה, שמא השנים שהוקרבו למטה היו אלה שפירשה לנדרה לעולות. 32) צ"ל: למטה. ולמחוק התיבות המוקפות (כסף־משנה). 33) שני הקינים הראשונים. 34) והכהן אינו זוכר איזה מין עשה למעלה ואיזה למטה. 35) כמו במין אחד. 36) כשהביאה שני מינים, אין אנו יודעים מאיזה מין היתה עולת הלידה, ומפני שהחטאת והעולה צריכות להיות ממין אחד (ראה למעלה ה"א), אינה יכולה להשלים את החטאת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קרבנותיהן, לפיכך התירו להן להביא קרבנות מספק, אבל חוטא שהוא חייב להביא חטאת העוף, אינו מביא על ספק חטא (הל' שגגות פי"א ה"ב). 38) פ"ח ה"א.

יא. חַטַּאת הָעוֹף[39] הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק וְנוֹדַע לָהּ שֶׁהִיא חַיֶּבֶת בָּהּ וַדַּאי: אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ - תֵּעָשֶׂה וַדָּאִית וְתֵאָכֵל[40]; וְאִם אַחַר שֶׁנִּמְלְקָה נוֹדַע לָהּ - הֲרֵי זֶה גּוֹמֵר הַזָּיַת דָּמָהּ וְתַמְצִיתוֹ[41] וְתִשָּׂרֵף[42], כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק תֵּאָכֵל, שֶׁהֲרֵי בַּתְּחִלָּה עַל סָפֵק בָּאָה[43].

39) משנה, כריתות כב, ב. וגמרא שם כו, ב. 40) משנה, שם. 41) מיצוי מותר הדם שבצוואר. 42) שם כו, ב. מחלוקת רב ורבי יוחנן, ופסק כרבי יוחנן. 43) וקל לטעות.

יב. נוֹדַע לָהּ שֶׁאֵינָהּ חַיֶּבֶת בָּהּ מֵאַחַר שֶׁנִּמְלְקָה - הֲרֵי זוֹ תִּקָּבֵר[44].

44) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם כו, ב – מפרשים שמן התורה מותרת בהנאה, שהרי חולין הוא, מאחר שלא הוזה הדם ולא כיפרה ספיקה, ורבנן אסרוה. ראה למעלה פ"ד ה"כ בדין אשם תלוי.

~ יום שישי י' אלול ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) יבאר חטאת העוף שנתערבה בעולת העוף מפורשות או סתומות.

א. חַטַּאת הָעוֹף[2] שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּעוֹלַת הָעוֹף[3], אוֹ עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּחַטַּאת הָעוֹף, אֲפִלּוּ אַחַת בְּרִבּוּא - כֻּלָּן יָמוּתוּ[4]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ מְפֹרָשׁוֹת בִּשְׁעַת לְקִיחַת הַבְּעָלִים זוֹ חַטָּאת וְזוֹ עוֹלָה; אֲבָל אִם הֵבִיא עוֹפוֹת לְחוֹבָתוֹ, מֵהֶן חַטָּאת וּמֵהֶן עוֹלָה, וְלֹא פֵּרֵשׁ אֶלָּא כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְנִתְעָרְבָה חַטָּאת אוֹ עוֹלָה בְּחוֹבָה[5] זוֹ הַסְּתוּמָה - יֵשׁ לָהֶן דִּינִים אֲחֵרִים[6].

2) נקדים פירושם של מונחים אחדים הנזכרים כמה פעמים בשלושת הפרקים הבאים: א) "קן" – משמעותו שתי תורים או שני בני יונה שהופרשו להקריבם על המזבח. ב) "חובה" או "קן חובה" – קן, אחד חטאת ואחד עולה שאדם מחוייב להביא. ג) "קן סתומה" – קן חובה, שבשעת לקיחתו, לא קבעו הבעלים איזה עוף לחטאת ואיזה לעולה. ד) "קן נדבה" – אדם שהתנדב להקריב "קן" מביא שני עופות כאמור, ושניהם עולות. ה) "פרידה" – עוף אחד. 3) אפילו אחת בריבוא. 4) מפני שחטאת נעשית בחציו התחתון של המזבח ועולה בעליון, ואם שינה פסול. 5) קן שלם, היינו זוג, אחד לחטאת ואחד לעולה. 6) מפני שהרשות ביד הבעלים להקריב איזה מהם שירצה לחטאת או לעולה.

ב. וְכֵיצַד דִּינֵיהֶן? אִם נִתְעָרְבָה חַטָּאת בְּחוֹבָה[7] זוֹ הַסְּתוּמָה - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן חַטָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה בִּלְבַד[8]; אֲבָל מִנְיַן הָעוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה עִם הַחַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין[9], שֶׁהֲרֵי נִתְעָרְבָה חַטָּאת בְּעוֹלוֹת.

7) כגון קן של זב, זבה, יולדת ענייה או של חוטא עני שנכנס למקדש או אכל קודש בטומאה, או שעבר על שבועה, שמביא קן במקום כבשה. 8) לדוגמא: אם הביא שני קינים שהם ארבעה עופות יכול להקריב מהם שתי חטאות, שהרי רשאי הוא להקריב למטה שתי חטאות מתוך שני הקינים איזה מהם שירצה ואין כאן כל חשש של תערובת עולה, אבל שלוש חטאות אסור לו להקריב, כי שמא כל שלושת העופות שהקריב הם מן קיני החובה ואין בהם רק שתי חטאות. 9) אחרי שהקריב שתי חטאות נשארו בתערובת שתי עולות וחטאת אחת וכל עוף הוא ספק חטאת שנתערבה, ספק עולה. והוא הדין אם נתערבה עולה בשני קיני חובה, מקריב שתי עולות, ושלושת עופות שנשארו – פסולים.

ג. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַחוֹבָה שְׁתַּיִם בְּחַטָּאת[10] - חֲצִי הַחוֹבָה כָּשֵׁר[11], וְחֶצְיָהּ פָּסוּל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֻּלָּן לְמַטָּן, כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת.

10) לשון המשנה שם. ופירשום הראב"ד והרא"ש, שמספר העופות שבקיני החובה היה פי שניים ממספר החטאות שנתערבו, כגון שנתערבו שתי חטאות בשני קינים סתומים. והמדובר כשהקריב הכהן חציים למעלה וחציים למטה בהתאם לסיומה של המשנה הקודמת. ודינם: חצי כשר וחצי פסול, פירוש שלושה עופות כשרים ושלושה פסולים, כי אנו חוששים שמא הקריב למעלה שתי החטאות שנתערבו ועוף אחד מהסתומות ונפסלו שתי החטאות ורק העוף השלישי הוא עולה וכשר, ולמטה הוקרבו שתי חטאות מקיני חובה ועולה השנייה ואם כן השתיים כשרות והעולה פסולה. 11) כשנתערב מספר זוגי של חטאות ועשה חצי התערובת למעלה וחצי למטה כשר חצי התערובת, אבל אם נתערב מספר בלתי זוגי, כגון חטאת אחת, אין אפשרות מציאותית לחלק את כל התערובת לחצאים, אלא את מניין החובה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "חצי החובה כשר" שזה שייך בכל תערובת שהיא.

ד. וְכֵן אִם נִתְעָרְבָה עוֹלָה בְּחוֹבָה זוֹ הַסְּתוּמָה - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה; אֲבָל מִנְיַן הַחַטָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה עִם הָעוֹלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין, שֶׁהֲרֵי נִתְעָרְבָה עוֹלָה בְּחַטָּאת. בֵּין שֶׁהָיְתָה הַחוֹבָה הַסְּתוּמָה מְרֻבָּה עַל הָעוֹלוֹת שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ, בֵּין שֶׁהָיוּ הָעוֹלוֹת מְרֻבִּין עַל הַחוֹבָה הַסְּתוּמָה, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁוּוֹת - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַחוֹבָה שְׁתַּיִם בְּעוֹלוֹת - חֲצִי הַחוֹבָה כָּשֵׁר, וְחֶצְיָהּ פָּסוּל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֻּלָּן לְמַעְלָה, כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ה. חוֹבָה סְתוּמָה וְחוֹבָה אַחֶרֶת סְתוּמָה שֶׁנִּתְעָרְבוּ, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן מִשֵּׁם אֶחָד, כְּגוֹן קְנֵי זָבִים עִם קְנֵי זָבִים, אוֹ מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת, כְּגוֹן קְנֵי זָבִים עִם קְנֵי יוֹלְדוֹת, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶם לְאָדָם אֶחָד בֵּין שֶׁהָיוּ לִשְׁנַיִם: אִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת[12] - מֻחֶצָּה כָּשֵׁר וּמֻחֶצָּה פָּסוּל[13]. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ הַכֹּל לְמַטָּה, אוֹ עָשָׂה חֵצְיָן לְמַעְלָה וְחֵצְיָן לְמַטָּה - לְעוֹלָם מֻחֶצָּה כָּשֵׁר וּמֻחֶצָּה פָּסוּל. מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל חֵצְיָן עוֹלָה וְחֵצְיָן חַטָּאת, וְהַחַטָּאת לְמַטָּה וְהָעוֹלָה לְמַעְלָה. אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה - חֵצְיָן כְּשֵׁרוֹת וְהֵן עוֹלוֹת, וְאִם עָשָׂה כֻּלָּן לְמַטָּה - חֵצְיָן כְּשֵׁרוֹת וְהֵן חַטָּאוֹת. עָשָׂה חֵצְיָן לְמַטָּה וְחֵצְיָן לְמַעְלָה - חֲצִי הַחֲצִי שֶׁנַּעֲשָׂה לְמַעְלָה כָּשֵׁר מִפְּנֵי הַתַּעֲרֹבֶת[14] וְהוּא עוֹלוֹת, וַחֲצִי הַחֲצִי שֶׁל מַטָּה כָּשֵׁר וְהוּא חַטָּאוֹת.

12) מספר הקנים של האחת כמספר הקנים של השנייה. 13) במשנה שם: אחת לזו ואחת לזו, שתיים לזו, ושתיים לזו, שלוש לזו ושלוש לזו – מחצה כשר ומחצה פסול. ורבינו ממשיך ומבאר כאן טעמו של דין זה. 14) פירוש, מפני שמעורבים קרבנותיהם של שני בני אדם. ויש לחשוש, שמא הקריבו למעלה כל העופות של רחל ונפסלו חציים, היינו החטאות ולמטה היו כולם של לאה ונפסלו העולות.

ו. הָיוּ שְׁתֵּי הַחוֹבוֹת הַסְּתוּמוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ גְּדוֹלָה מִזּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה אַחַת אַרְבַּע עוֹפוֹת וְהַשְּׁנִיָּה שֵׁשׁ: אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ עָשָׂה הַכֹּל לְמַטָּה - מֻחֶצָּה פָּסוּל וּמֻחֶצָּה כָּשֵׁר, וּמִטַּעַם שֶׁבֵּאַרְנוּ. עָשָׂה חֵצְיָן לְמַטָּה וְחֵצְיָן לְמַעְלָה: אִם אַחַר שֶׁשָּׁאַל עָשָׂה כֵּן - הַמּוּעָט כָּשֵׁר, וְאִם מִדַּעְתּוֹ עָשָׂה - הַמְרֻבֶּה כָּשֵׁר.

ז. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁעָשָׂה הַכֹּהֵן מִדַּעְתּוֹ חֵצְיָן לְמַעְלָה וְחֵצְיָן לְמַטָּה, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשֶּׁל אֶחָד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה - הֲרֵי זֶה הַמְרֻבֶּה כָּשֵׁר; הוֹאִיל וְדָבָר יָדוּעַ שֶׁמִּקְצָת קָרְבְּנוֹתָיו לְמַעְלָה וּמִקְצָתָם לְמַטָּה, יִהְיוּ כָּל קָרְבְּנוֹתָיו[15] כְּשֵׁרִים.

15) כלומר, מניין של כל קרבנותיו.

ח. שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ קִנֵּיהֶן בְּעֵרוּב, אוֹ שֶׁנָּתְנוּ דְּמֵי קִנֵּיהֶן לַכֹּהֵן - לְאֵיזֶה שֵׁירָצֶה הַכֹּהֵן יַקְרִיב חַטָּאת, וּלְאֵיזֶה שֵׁירָצֶה יַקְרִיב עוֹלָה; שֶׁאֵין הַקִּנִּין מִתְפָּרְשִׁין אֶלָּא בִּלְקִיחַת הַבְּעָלִים אוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַכֹּהֵן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ט. הָיוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן חַטָּאוֹת וְעוֹלוֹת, עָשָׂה שְׁתֵּיהֶן[16] לְמַעְלָה אוֹ שְׁתֵּיהֶן לְמַטָּה - מֻחֶצָּה כָּשֵׁר[17] וּמֻחֶצָּה פָּסוּל. עָשָׂה חֵצְיָן לְמַעְלָה וְחֵצְיָן לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אִם הַחַטָּאוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה אוֹ הָעוֹלוֹת - הֲרֵי הַכֹּל פָּסוּל; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הָעוֹלוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה וְהַחַטָּאוֹת לְמַעְלָה.

16) כלומר, כולן. 17) מפני שמין אחד – החטאות או העולות – נעשה כולו כמצוותו.

י. הָיוּ לְפָנָיו שְׁלֹשָׁה צִבּוּרֵי עוֹפוֹת, אֶחָד חַטָּאוֹת וְאֶחָד עוֹלוֹת וְהָאֶחָד סָתוּם, חֵצְיוֹ עוֹלוֹת וְחֵצְיוֹ חַטָּאוֹת וְלֹא פֵּרֵשׁ: אִם עָשָׂה כֻּלָּן לְמַעְלָה אוֹ לְמַטָּה - מֻחֶצָּה כָּשֵׁר[18] וּמֻחֶצָּה פָּסוּל.

18) שהרי מחצית העופות נעשו במקומם.

יא. עָשָׂה חֵצְיָן לְמַעְלָה וְחֵצְיָן לְמַטָּה[19] - אֵין הַכָּשֵׁר אֶלָּא הַסָּתוּם בִּלְבַד[20] שֶׁעָשָׂה חֵצְיוֹ לְמַעְלָה וְחֵצְיוֹ לְמַטָּה. וְהוּא מִתְחַלֵּק בֵּין הַבְּעָלִים[21] וְעוֹלֶה לִשְׁנֵיהֶן[22], שֶׁהֲרֵי הַכֹּהֵן אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאֵי זֶה מֵהֶן פֵּרֵשׁ וּלְאֵי זֶה מֵהֶן הָיָה הַסָּתוּם. וּשְׁנֵי הַצִּבּוּרִין הַמְפֹרָשִׁין פְּסוּלִין; שֶׁהֲרֵי לֹא יָדַע אֵי זֶה עָשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה עָשָׂה לְמַטָּה, וְשֶׁמָּא הָעוֹלָה נַעֲשֵׂית לְמַטָּה וְהַחַטָּאת לְמַעְלָה.

19) פירוש, הקריב ציבור אחד למעלה וציבור אחד למטה והציבור השלישי הסתום עשה חציו למעלה וחציו למטה. 20) שהרי חציו נעשה למעלה וחציו למטה כהלכתו, אבל המפורשים כולם פסולים, שמא עשה החטאות למעלה והעולות למטה. 21) המדובר, כשהקנים היו של שני בני אדם שהביאו סתומות והכהן הפריש חלק מהן. 22) מחציתו לזה ומחציתו לזה וישלימו את השאר.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

1) יבאר קן סתומה שפרח ממנה גוזל לבין העופות או לבין הקרבנות.

א. קֵן סְתוּמָה[2] שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה גּוֹזָל לָאֲוִיר, אוֹ שֶׁפָּרַח לְבֵין הָעוֹפוֹת שֶׁיָּמוּתוּ כֻּלָּן[3], אוֹ שֶׁמֵּת גּוֹזָל אֶחָד - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי[4].

2) משנה קנים פרק ב, א. ראה ההגדרות בתחילת הפרק הקודם. 3) שדינם כך, כדוגמאות המובאות למעלה בפרק ח. 4) נקט "סתומה" לרבותא, שאפילו בקן סתומה, שקיים קשר בין שני הגוזלות, וכל אחד מהן היה ראוי בין לחטאת ובין לעולה, אין אנו אומרים שהנשאר הוא חציו חטאת וחציו עולה (אם לא פרח, והבעלים או הכהן קובעים איזה חטאת ואיזה עולה, עובר חלק החטאת מזה לזה, וכן חלק העולה) ואין לו תקנה, מכל־שכן בקן מפורשת, שפסק הקשר בין שני הגוזלות, דבוודאי שיכול ליקח זוג לנשאר (תפארת ישראל יכין ג).

ב. פָּרַח[5] לְבֵין הַקְּרֻבוֹת[6] - פָּסוּל וּפוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ[7]; שֶׁהַגּוֹזָל[8] הַפּוֹרֵחַ מִקֵּן סְתוּמָה לְבֵין הַקְּרֻבוֹת - פָּסוּל וּפוֹסֵל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ. כֵּיצַד? פָּרַח גּוֹזָל מִן הַסָּתוּם לַעֲשָׂרָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת: אִם עָשָׂה חֲמִשָּׁה לְמַטָּה וְשִׁשָּׁה לְמַעְלָה - הֲרֵי חָמֵשׁ עוֹלוֹת כְּשֵׁרוֹת[9] מֵהַשִּׁשָּׁה שֶׁל מַעְלָה[10], וְאַרְבַּע חַטָּאוֹת כְּשֵׁרוֹת מֵהַחֲמִשָּׁה עוֹפוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְמַטָּה; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַגּוֹזָל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַפּוֹרֵחַ הוּא אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה שֶׁל מַטָּה[11]. וְכֵן אִם עָשָׂה מֵהֶם שִׁשָּׁה לְמַטָּה וַחֲמִשָּׁה לְמַעְלָה - נִמְצָא הַכָּשֵׁר חָמֵשׁ חַטָּאוֹת וְאַרְבַּע עוֹלוֹת; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא הַגּוֹזָל מֵחֲמִשָּׁה שֶׁל מַעְלָה. נִמְצָא הַכָּשֵׁר מֵהָעֲשָׂרָה תִּשְׁעָה. הֲרֵי פָּסַל אֶחָד[12].

5) שם. 6) קנים סתומות של בעלים אחרים, שעומדות להקרבה. 7) שני גוזלות שבתערובת פסולים. 8) לשון המשנה. הסגנון מורה על נתינת טעם לדין האמור, אולם למעשה אין כאן כל נימוק אלא חזרה מילולית על הדין (ראה תפארת ישראל שמרגיש בזה). 9) שהרי נעשו למעלה כמצוותם. 10) בין אם זה שפרח הוא בין אלה שקרבו למעלה ובין אם כל הששה הם של בעלת התערובת, יש כאן חמש עולות כשרות. 11) והוקרבו רק ארבע חטאות משל בעלת התערובת, הרי תשעה גוזלות כשרים ושנים פסולים. 12) "והפורח בעצמו גם כן פסול". לשון רבינו בפירושו למשנה. ראה תפארת ישראל על המשנה שם יכין ובועז ב, וברטנורא ד"ה פרח, שהסבירו שבתערובת נפסל אחד – הפורח או אחר במקומו, והשני חבירו של הפורח, שהרי אי־אפשר להקריבו לא לחטאת ולא לעולה, שמא הוקרב הפורח לאותו קרבן. ולפירושם מקריבים עשרה, אולם רבינו כאן מפרש שהקריבו כולם, ושנים מהם פסולים. ולא פירש דינו של הגוזל הנשאר.

ג. אַרְבָּעָה עוֹפוֹת סְתוּמוֹת וְאַרְבָּעָה עוֹפוֹת שְׁנִיּוֹת סְתוּמוֹת, פָּרַח אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנוֹת לַשְׁנִיּוֹת - פָּסַל אֶחָד מִן הַשְּׁנִיּוֹת[13]. אַחַר שֶׁנִּתְעָרְבוּ חָזַר אֶחָד[14] מִן הַשְּׁנִיּוֹת וּפָרַח לָרִאשׁוֹנוֹת - פָּסַל אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנוֹת[15]. וְנִמְצָא הַכָּשֵׁר מִן הָרִאשׁוֹנוֹת שְׁתַּיִם בִּלְבַד[16].

13) כל בבא זו, לא בשביל עצמה נאמרה, שהרי דינה כתוב כבר בסיפא של ההלכה הקודמת, אלא היא כעין הקדמה לדין השני. 14) כל מקום שנאמר בדינים אלה "חזר", אין הכוונה שחזר אותו עוף שפרח, שהרי במקרה זה אין כל בעיה והכל כמו שהיה לפני שפרח. אלא מתכוון לומר, שפרח אחד מן התערובת אל הקנים הראשונות, ואפשר שחזר אותו גוזל עצמו או אחר במקומו (רבינו בפירושו למשנה כאן). 15) ומובן שגם החוזר פסול כמו בפריחה הראשונה. במשנה שם אמרו: פרח מזו לזו, פוסל אחד בהליכתו. חזר, פוסל אחד בחזירתו. ובשני המקרים, גם הפורח עצמו או אחר במקומו – נפסל. 16) וכן מן השניות, יכול להקריב אחד לחטאת ואחד לעולה בלבד, שאם יקריב שתי חטאות יש לחשוש שמא אותו שחזר לראשונות היה משל השניות, ויקריבו אותו שם לחטאת, וביחד תהיינה שלוש חטאות משתי הקנים, והרי לא היו בשניות יותר משתי חטאות.

ד. חָזַר[17] אֶחָד וּפָרַח מִן הָרִאשׁוֹנוֹת לַשְׁנִיּוֹת, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם[18] - אֵינוֹ מוֹסִיף לְהַפְסִיד[19] יָתֵר עַל זֶה; שֶׁאֲפִלּוּ הֵן מְעֹרָבוֹת כֻּלָּן זוֹ בָּזוֹ - מֻחֱצָה כָּשֵׁר וּמֻחֱצָה פָּסוּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[20].

17) פירוש, אחר שחזר אחד מהתערובת, והשלים את הקנים הראשונות, חזר אחד מן הראשונות ופרח לשניות. 18) פרח אחד מראשונות לשניות ובחזרה כמה וכמה פעמים. 19) אינו מפסיד יותר משנים כאן ושנים כאן, שהרי אפילו אם נתערבו כולם, מחצה כשר ומחצה פסול, כמו שמסיים רבינו כאן. 20) למעלה פרק ח הלכה ה.

ה. צִבּוּר אֶחָד[21] יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וּבַשֵּׁנִי אַרְבָּעָה, וּבַשְּׁלִישִׁי שִׁשָּׁה, וּבָרְבִיעִי שְׁמוֹנָה, וּבַחֲמִישִׁי עֲשָׂרָה, וּבַשִּׁשִּׁי שְׁנֵים עָשָׂר, וּבַשְּׁבִיעִי אַרְבָּעָה עָשָׂר, וּפָרַח גּוֹזָל מִן הָרִאשׁוֹנָה לַשְּׁנִיָּה, וְאֶחָד מִן הַשְּׁנִיָּה לַשְּׁלִישִׁית, וּמִשְּׁלִישִׁית לִרְבִיעִית, וּמֵרְבִיעִית לַחֲמִישִׁית, וּמֵחֲמִישִׁית לְשִׁשִּׁית, וּמִשִּׁשִּׁית לִשְׁבִיעִית, וְחָזַר אֶחָד וּפָרַח מִצִּבּוּר לְצִבּוּר עַד שֶׁחָזַר לָרִאשׁוֹנָה שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה רִאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ[22]. הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה אֵין לָהֶם כְּלוּם[23], וְהַשְּׁלִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת, וְהָרְבִיעִית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שִׁשָּׁה, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ שְׁמוֹנָה, וְהַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵים עָשָׂר[24]. חָזַר אֶחָד וּפָרַח פַּעַם שְׁנִיָּה[25] מִזּוֹ לָזוֹ, וְחָזַר אֶחָד וּפָרַח מִן הָאַחֲרוֹנָה לְשֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה עַד שֶׁחָזַר לָרִאשׁוֹנָה - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ. הַשְּׁלִישִׁית וְהָרְבִיעִית אֵין לָהֶם כְּלוּם[26], וְהַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי עוֹפוֹת כְּשֵׁרִים, וְהַשִּׁשִּׁית יֵשׁ לָהּ אַרְבָּעָה, וְהַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ עֲשָׂרָה[27]. פָּרַח פַּעַם שְׁלִישִׁית[28] גּוֹזָל מִזּוֹ לָזוֹ, וְחָזַר פַּעַם רְבִיעִית[29] מִזּוֹ לָזוֹ - פּוֹסֵל אֶחָד בַּהֲלִיכָתוֹ וְאֶחָד בַּחֲזִירָתוֹ, וְהַחֲמִישִׁית וְהַשִּׁשִּׁית נִפְסְלוּ כֻּלָּן, וְהַשְּׁבִיעִית נִשְׁאֲרוּ לָהּ שְׁמוֹנָה עוֹפוֹת כְּשֵׁרִין. כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁבַע לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה - יִהְיוּ שְׁמוֹנָה מֵהֶן כְּשֵׁרִין, וְהַשִּׁשָּׁה פְּסוּלִין[30] מִפְּנֵי תַּעֲרֹבֶת גּוֹזָלוֹת אֵלּוּ שֶׁפָּרְחוּ בַּהֲלִיכָה וּבַחֲזָרָה.

21) משנה שם ג. 22) כלמעלה בהלכה ג. נמצא, שכל פריחה מפסידה קן שלם, הן בהליכה והן בחזרה. 23) הראשונה נפסלת כשפרח ממנה בפעם הראשונה, כמו שביארנו למעלה, והשניה כשפרח ממנה עוף אחד לשלישית חוששים, שמא זה שפרח משלה הוא ונשארו אצלה רק שלשה עופות משלה, ולפיכך אפשר להקריב רק אחד חטאת ואחד עולה, שאם תקריב שתי חטאות יוקבע העוף שפרח לשלישית לעולה ושמא יקריבוהו שם חטאת, ותהיינה שלוש חטאות מעופותיה של בעלת שתים, ומתוך כך יצא שאסור יהיה להקריב מהשלישית אף חטאת אחת רק עולות ויהיה הפסד יותר גדול, וכאשר חזר ופרח אחד מהשניה לראשונה חוששים שמא משלה פרח ונשארו רק שנים, ואם תקריב אפילו חטאת אחת בלבד שמא הקריבו לחטאות שני העופות שלה שפרחו, ואם כן יקריבו שלש חטאות משלה במקום שתים שהיא חייבת, וכן הדבר אם תוקרב עולה. ולפי אותו החשבון, יוצאים כל הדינים שבהלכה זו (המפרש על המשנה שם מתפלא, אם השניה אין לה כלום, למה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מקריבה השלישית רק שנים, הרי אין כל חשש ששני עופות משלה יוקרבו לחטאות או לעולות, מכיון שזה שפרח לשניה לא יוקרב כלל. ועוד הקשה: אם הראשונה אין לה כלום, למה השניה אין לה כלום? הרי העוף שפרח ממנה לראשונה לא יוקרב. ותירץ בדוחק, שמפני שנקבע הכלל שפוסל בחזירתו, גזרו גם במקום שאין שם החששות שנאמרו. וראה רבינו בפירושו למשנה זו. ולא ירדתי לסוף דעתו). 24) השביעית מפסידה פחות מאלו שלפניה, מפני שממנה פרח עוף אחד בלבד – לששית, ואילו מהאחרות פרחו שנים, אחד לאלו שלאחריה ואחד שלפניה. 25) פירוש, פרח אחד מן השלישית, שאם פרח אחד מהראשונה או השניה שאין להם כלום, הרי הוא עומד למיתה ונפסלו כולם מפני תערובת של חטאות המתות (תפארת ישראל. וראה פירוש הרא"ש בסוף פרק ב מקינים, בענין אם דין חטאות המתות נוהג בעוף). 26) כל אחת מפסידה ארבעה עופות, כמו בפריחה וחזרה הראשונה וכפי אותו החשבון. 27) מפסידה רק שניים, כפי שביארנו בדין פריחה ראשונה. 28) החשבונות והדינים שלמעלה, מסבירים גם בבא זו. 29) כלומר, החזרה השלישית. רבינו שינה כאן את סדר מנין הפריחות, וקבע חזרה מספר בפני עצמו, שלא כדרך המניינים הקודמים. 30) שמא יש בתערובת שלשה עופות מקנים אחרות, ואפשר שכולם למעלה או כולם למטה, ולפיכך אנו פוסלים שלושה מכאן ושלושה מכאן, ונשארו ארבע חטאות וארבע עולות כשרות שעלו לבעליהן לשם חובה.

ו. קֵן סְתוּמָה[31] וְקֵן מְפֹרֶשֶׁת, פָּרַח מִן הַסְּתוּמָה לַמְּפֹרֶשֶׁת - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי[32]. חָזַר[33] אוֹ שֶׁפָּרַח[34] אֶחָד מִן הַמְּפֹרֶשֶׁת לַסְּתוּמָה, וְלֹא יָדַע זֶה שֶׁפָּרַח אִם הָיָה עוֹלָה אוֹ חַטָּאת - יְמוּתוּ כָּל הָעוֹפוֹת שֶׁבַּסְּתוּמָה; שֶׁאִם נִתְעָרְבָה בָּהֶן עוֹלָה - כָּל הַחַטָּאוֹת שֶׁבָּהּ פְּסוּלוֹת[35], וְאִם חַטָּאת נִתְעָרְבָה - כָּל הָעוֹלוֹת שֶׁבָּהּ פְּסוּלוֹת, לְפִיכָךְ יָמוּתוּ כֻּלָּן[36].

31) משנה שם ד. 32) ויקבע איזה לחטאת ואיזה לעולה. והמדובר כשנתערבו כל השלושה ואינו יודע איזו חטאת ואיזו עולה. שאם לא נתערבו, אלא העוף שפרח לכאן נתערב עם החטאת או עם העולה, יכול בעל הזוג הראשון לקחת חזרה עוף אחד ולהקריבו לאותו קרבן שנתערב עמו. ואותם השלושה כולם פסולים וימותו, כדין חטאת שנתערבה בעולה (ברטנורא ותפארת ישראל). 33) אחד מן השלושה. ראה למעלה הלכה ג. 34) פירוש, שלא פרח כלום מן הסתומה, אלא מן המפורשת פרח לתוכה. במשנה כתוב: או שפרח מן המפורשת "ראשון". 35) מפני שאי־אפשר להקריב אפילו אחד מהתערובת למטה, שמא היא העולה. 36) שהרי אין אנו יודעים אם חטאת נתערבה ונפסלו העולות, או עולה נתערבה ונפסלו החטאות.

ז. חַטָּאת מִכָּאן[37] וְעוֹלָה מִכָּאן וּסְתוּמָה בָּאֶמְצַע, פָּרַח מִן הָאֶמְצַע לַצְּדָדִין אֵילַךְ אֶחָד וְאֵילַךְ אֶחָד - לֹא הִפְסִיד כְּלוּם, אֶלָּא יֹאמַר: זֶה שֶׁהָלַךְ אֵצֶל הַחַטָּאוֹת חַטָּאת, וְזֶה שֶׁהָלַךְ אֵצֶל הָעוֹלוֹת עוֹלָה. חָזַר אַחַר שֶׁנִּתְעָרְבוּ וּפָרַח אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן לָאֶמְצַע[38] - הַשְּׁנַיִם הָאֶמְצָעִיִּים יָמוּתוּ, שֶׁהֲרֵי הֵן חַטָּאת וְעוֹלָה מְעֹרָבִין; וְהַצְּדָדִין - אֵלּוּ[39] יִקְרְבוּ חַטָּאת וְאֵלּוּ יִקְרְבוּ עוֹלָה כְּשֶׁהָיוּ[40]. פָּרַח מִן הָאֶמְצָעִית[41] לַצְּדָדִין[42] - כֻּלָּן יָמוּתוּ, שֶׁמָּא עוֹלָה נִתְעָרְבָה בַּחַטָּאוֹת וְחַטָּאת בָּעוֹלוֹת.

37) משנה שם ה. 38) ואינו יודע אם חזרו אותם שפרחו לשם, או אלה שהיו שם בתחילה. 39) ההלכה מתחילה אמנם בלשון יחיד: "חטאת", אבל גם כשהיו הרבה חטאות הדין כך. 40) בצדדים אין חשש תערובת של חטאת ועולה, שאפילו אם המפורשת פרחה ונשארה הסתומה, אפשר להקריבה בין חטאת ובין עולה. 41) אחר שפרחו לתוכה, אחד מכאן ואחד מכאן. 42) אחד לצד זה ואחד לצד זה. במשנה שלפנינו הגירסא: "חזר או שפרח מן האמצע לצדדין", אולם רבינו גורס: "חזר ופרח".

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

1) יבאר האשה שאמרה הרי עולה קן כשאלד זכר וילדה זכר, ודין פירשה לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי.

א. הָאִשָּׁה[2] שֶׁאָמְרָה: הֲרֵי עָלַי קֵן כְּשֶׁאֵלֵד זָכָר, יָלְדָה זָכָר - מְבִיאָה אַרְבָּעָה עוֹפוֹת: שְׁנַיִם לְנִדְרָהּ, וְהֵן עוֹלָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[3], וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ מִשּׁוּם לֵדָה[4], וְהֵן אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חַטָּאת. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַכֹּהֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁלֹשׁ פְּרִידִין[5] לְמַעְלָה[6] וּפְרִידָה אַחַת לְמַטָּה[7]. טָעָה[8] וְעָשָׂה שְׁתַּיִם לְמַעְלָה וּשְׁתַּיִם לְמַטָּה וְלֹא נִמְלַךְ[9] - צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד פְּרִידָה אַחַת[10] וְיַקְרִיבֶנָּה לְמַעְלָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵבִיאָה הָאַרְבָּעָה מִמִּין אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ כֻּלָּן תּוֹרִין אוֹ בְּנֵי יוֹנָה[11]; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי תּוֹרִין עִם שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, וְעָשָׂה שְׁנַיִם לְמַעְלָה וּשְׁנַיִם לְמַטָּה[12] - צְרִיכָה לְהָבִיא עוֹד תּוֹר וּבֶן יוֹנָה וְיַעֲשֶׂה שְׁתֵּיהֶן לְמַעְלָה כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתָהּ; שֶׁאִם עָשָׂה בַּתְּחִלָּה שְׁתֵּי הַתּוֹרִין לְמַטָּה[13] - צְרִיכָה תּוֹר לְמַעְלָה לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ[14], וְאִם עָשָׂה שְׁנֵי בְּנֵי הַיּוֹנָה לְמַטָּה - צְרִיכָה בֶּן יוֹנָה לְמַעְלָה[15] לְהַשְׁלִים חוֹבָתָהּ. שֶׁאֵין אָדָם מֵבִיא חוֹבָתוֹ גּוֹזָל אֶחָד תּוֹר וְאֶחָד[16] בֶּן יוֹנָה, אֶלָּא אוֹ שְׁנֵיהֶן תּוֹרִין אוֹ שְׁנֵיהֶן בְּנֵי יוֹנָה[17].

2) קנים פ"ג מ"ו. רבינו מבאר כאן הדינים בהתאם לפירושו למשנה זו. אולם לרש"י (זבחים סז:) שיטה אחרת בזה. 3) לא מצאתי בשום מקום ב'משנה תורה' במפורש שקיני נדר ונדבה הם כולם עולות. אמנם כתב כן בפירוש בהקדמתו לסדר קדשים ובכמה מקומות בפירושו על המשנה, אבל כשרבינו אומר סתם: "כמו שביארנו" מתכוון הוא לספרו הגדול, ולפיכך יש להניח שכוונתו למה שכתב למעלה בפ"א הי"א, שאין עוף בא שלמים (כולל תודה), וחטאת ואשם אינם באים אלא על חטא, יוצא מזה שכולן עולות. 4) מדובר ביולדת עניה, אבל עשירה מביאה כבש

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אלא צריכה להביא זוג שני אחד לחטאת ואחד לעולה. 37) יודעת מה קבעה לנדרה, אבל אינה יודעת אם נתנה לכהן אותו המין שנדרה. 38) שהרי לא ידוע אם שילמה את נדרה. 39) שמא עשה למטה את העופות שפירשה לנדרה ונפסלו, ולא הקריבה חטאת כלל. ומפני שאין אנו יודעים מאיזה מין היתה העולה שעלתה לחובתה, מחויבת להביא עולה ממין אחד מאיזה שתרצה (הכסף־משנה מעיר, שדין האחרון הזה אינו נמצא במשנה, כי מה שנאמר שם "נתנתם לכהן וכו'" מתפרש למטה בה"ד).

ד. קָבְעָה חוֹבָתָהּ[40] וְקָבְעָה נִדְרָהּ וְשָׁכְחָה בַּמֶּה קָבְעָה[41], וְאֶפְשָׁר שֶׁחוֹבָתָהּ כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה וּפְרִידָה אַחַת תּוֹר אוֹ בֶּן יוֹנָה לְחַטָּאת; לְפִיכָךְ תָּבִיא שִׁשָּׁה פְּרִידִין[42]: אַרְבָּעָה לְנִדְרָהּ וּשְׁנַיִם לְחוֹבָתָהּ[43], וְעוֹד תָּבִיא חַטָּאת אֶחָד בֶּן יוֹנָה אוֹ תּוֹר עִם כֶּבֶשׂ[44]. נִמְצֵאת שֶׁהֵבִיאָה שִׁבְעָה עוֹפוֹת [וָכֶבֶשׂ].

40) קבעה איזה סוג של קרבנות תביא ללידתה, קרבנות עשירה או עניה (ראה למעלה הערה כג), אבל לא קבעה מאיזה מין עופות תביא ללידתה (כסף־משנה. וראה פירוש רבינו למשנה זו). 41) ללידתה ולנדרה, וגם שכחה מה נתנה לכהן, והכהן אינו זוכר אם עשה הכל למעלה או הכל למטה או מחצה למעלה ומחצה למטה. 42) עופות. 43) כמו בדין שבהלכה הקודמת. 44) שמא קבעה קרבנות עשירה, ומחויבת להביא חטאת העוף ביחד עם הכבש לעולה אע"פ שהקריבה כבר עולת עוף ביחד עם חטאת עוף (ההלכות שבפרק זה מיוסדות על פירוש רבינו למשניות קנים. אמנם במשנה עצמה שם לא הוזכר כבש, אלא: "ושתים לחובתה וחטאת אחת". אבל רבינו הוסיף כבש, מפני שקשה היה לו למה היא חייבת להביא עוד חטאת אחת, אחרי שהקריבה שני עופות אחד לחטאת ואחד לעולה. וכדי לסלק קושיה זו, פירש שאולי קבעה ללידתה קרבנות עשירה, ועליה להביא גם כבש, ועמו חטאת העוף – כסף־משנה).

ה. וְכָל הַחַטָּאוֹת הָאֵלּוּ אֵינָן נֶאֱכָלוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם סָפֵק[45].

45) משנה, סוף תמורה: חטאת העוף הבא על הספק – תשרף.

~ שבת קודש י"א אלול ~

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

1) יבאר כל המנחות שקמצן אחד מהפסולים לעבודה, ואם לקט הלבונה.

א. כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁקִּמְצָן אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה - הֲרֵי הֵם פְּסוּלוֹת. וְכֵן אִם לִקֵּט הַלְּבוֹנָה - פָּסַל[2], אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָמַץ.

2) אחרי הקטרת הקומץ מלקט הכהן את כל הלבונה שעל המנחה ומקטירה.

ב. קָמַץ הַכָּשֵׁר וְנָתַן לַפָּסוּל, קָמַץ בִּימִינוֹ וְנָתַן לִשְׂמֹאלוֹ, וְאַחַר כָּךְ נְתָנוֹ לַכְּלִי; קָמַץ מִכְּלִי קֹדֶשׁ וְנָתַן לִכְלִי חֹל - פָּסַל.

ג. קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ צְרוֹר אוֹ גַּרְגִּיר מֶלַח אוֹ קֹרֶט לְבוֹנָה - פָּסוּל[3].

3) מפני שהקומץ חסר מקום הצרור או הגרגיר, וקומץ חסר – פסול.

ד. קָמַץ עַד שֶׁהוּא בַּחוּץ[4] וְנִכְנַס לִפְנִים - יַחֲזֹר וְיִקְמֹץ בִּפְנִים וְכָשֵׁר.

4) חוץ לעזרה.

ה. נִתְפַּזֵּר הַקֹּמֶץ עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה - יַחֲזֹר וְיַאַסְפֶנּוּ[5].

5) והמדובר, כשנתפזר אחר שנתקדש בכלי שרת, אבל אם נתפזר לפני שנתקדש – נפסל, כמו דם שנשפך על הרצפה לפני שנתקבל בכלי.

ו. הָיְתָה הַמִּנְחָה שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁהָיָה קֶמְצָהּ שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁהֶעֱלָהוּ לַמִּזְבֵּחַ שֶׁלֹּא בִּכְלִי שָׁרֵת, אוֹ שֶׁבְּלָלָהּ בְּשַׁמְנָהּ חוּץ לָעֲזָרָה[6] - פְּסוּלָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה בְּלִילָתָהּ בִּפְנִים.

6) ואף על פי שבלילה כשרה בזר – פסולה בחוץ.

ז. כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁיָּצַק עֲלֵיהֶן הַשֶּׁמֶן פָּסוּל לָעֲבוֹדָה, כְּגוֹן הַזָּר וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שֶׁבְּלָלָן אוֹ פִּתָּתָם[7] אוֹ מְלָחָן - כְּשֵׁרוֹת. הִגִּישָׁן אוֹ הֲנִיפָן[8] - חוֹזֵר הַכֹּהֵן וּמַגִּישׁ אוֹ מֵנִיף; וְאִם לֹא הִגִּישׁ וְלֹא הֵנִיף הַכֹּהֵן - כְּשֵׁרוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן וְקָמַץ - מִקְּמִיצָה וְאֵילַךְ מִצְוַת כְּהֻנָּה; לִמֵּד עַל יְצִיקָה וּבְלִילָה שֶׁכְּשֵׁרָה בְּזָר.

7) במנחה על המחבת כתוב בתורה (ויקרא ב, ו): "פתות אותה פתים" ובגמרא שם עה. למדו מכאן לכל המנחות. 8) המנחות יש מהן טעונות הגשה למזבח והנפה, ויש טעונות הגשה ולא תנופה.

ח. מִנְחָה שֶׁנָּפַל לְתוֹכָהּ שֶׁמֶן מִנְחָה אַחֶרֶת אוֹ שֶׁמֶן חֵלִין כָּל שֶׁהוּא - נִפְסְלָה. חִסֵּר שַׁמְנָהּ - פְּסוּלָה; חִסַּר לְבוֹנָתָהּ[9] - כְּשֵׁרָה. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ עָלֶיהָ שְׁנֵי קָרְטֵי לְבוֹנָה, אֲבָל קֹרֶט אֶחָד - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת כָּל לְבוֹנָתָהּ.

9) שנינו (שם קו:) "האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ" ורבינו (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה ז) פוסק, שגם הלבונה הבאה עם המנחה שיעורה קומץ. ומלמדנו כאן ששיעור זה הוא לכתחילה אבל בדיעבד אם חיסר כשרה.

ט. רִבָּה שַׁמְנָהּ[10] וּלְבוֹנָתָהּ: עַד שְׁנֵי לֻגִּין[11] לְכָל עִשָּׂרוֹן וּשְׁנֵי קֻמְצֵי לְבוֹנָה לְכָל מִנְחָה - כְּשֵׁרָה[12]; שְׁנֵי לֻגִּין אוֹ שְׁנֵי קֻמְצִין אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה - פְּסוּלָה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

10) מצוותה לוג שמן לכל עשרון סולת. 11) כגון שהפריש שני לוגין למנחה זו, אבל אם נפל לתוכה שמן של חולין או של מנחה אחרת אפילו כל שהוא פסול. 12) בריבה שמנה כתב רבינו "שני לוגין לכל עשרון" ואילו כאן כתב "לכל מנחה" ומשמע שאפילו מנחה גדולה בת כמה עשרונות טעונה קומץ אחד לבונה בלבד, אולם בפירושו על המשנה כתב: "והוא שיתן משני קמצים (כך צריך להיות) של לבונה ומעלה בעשרון".

י. מִנְחַת חוֹטֵא[13] שֶׁנָּתַן עָלֶיהָ שֶׁמֶן אוֹ עַל הַקֹּמֶץ שֶׁלָּהּ - נִפְסְלָה. נָתַן עָלֶיהָ לְבוֹנָה - יְלַקְּטֶנָּה. הָיְתָה שְׁחוּקָה[14] - חֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה מִסָּפֵק, שֶׁחֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְלַקֵּט.

13) נאמר בה (ויקרא ה, יא): "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה". 14) ואי אפשר ללוקטה, אבל אינה מעורבת בסולת.

יא. נָתַן שֶׁמֶן עַל שְׁיָרֶיהָ אַחַר שֶׁקָּמַץ - אֵינוֹ לוֹקֶה[15] וְלֹא פְּסָלָהּ, שֶׁחֲרֵי הַקֹּמֶץ כָּשֵׁר.

15) משום "לא ישים עליה שמן".

יב. נָתַן מַשֶּׁהוּ שֶׁמֶן[16] עַל גַּבֵּי כְּזַיִת מִן הַמִּנְחָה - פְּסָלָהּ מִסָּפֵק. אֲבָל אִם נָתַן הַשֶּׁמֶן עַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת - לֹא פְּסָלָהּ[17]. וְאֵינוֹ פּוֹסֵל הַלְּבוֹנָה[18] עַד שֶׁיִּתֵּן כְּזַיִת לְבוֹנָה[19].

16) של חולין או של מנחה אחרת. 17) משום שנאמר (שם): "לא ישים עליה" ועליה משמע שיעור חשוב. 18) פירוש, הלבונה אינה פוסלת. 19) בלבונה נאמר (שם): "לא יתן" ונתינה בכזית, מה שאין כן בשמן שנאמר בו "לא ישים".

יג. אֲפִלּוּ נָתַן הַלְּבוֹנָה עַל כָּל שֶׁהוּא מִן הַמִּנְחָה - פָּסַל[20] עַד שֶׁיְּלַקֵּט.

20) והטעם, מפני שבלבונה נאמר עוד פעם "עליה" שמשמעותה שיעור חשוב, וכלל בידינו: אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט.

יד. גִּבְלָהּ בְּמַיִם וְקָמַץ - כְּשֵׁרָה; לֹא נֶאֱמַר חֲרֵבָה[21] אֶלָּא מִשֶּׁמֶן.

21) "וכל מנחה בלולה בשמן וחריבה" (ויקרא ז, ו) וחריבה היינו מנחת חוטא.

טו. מִנְחָה שֶׁקָּמְצָהּ פַּעֲמַיִם - כְּשֵׁרָה. אֲפִלּוּ פְּעָמִים רַבּוֹת. וְהוּא שֶׁיַּקְטִיר כְּזַיִת בְּבַת אַחַת, שֶׁאֵין הַקְּטָרָה פְּחוּתָה מִכְּזַיִת.

טז. הִקְרִיב הַקֹּמֶץ בְּלֹא מֶלַח - פְּסוּלָה; שֶׁהַמֶּלַח מְעַכֵּב בְּמִנְחָה, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ. מִנְחָה שֶׁחָסְרָה קֹדֶם קְמִיצָה - יָבִיא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וּיִמַּלְאֶנָּה; שֶׁהַקְּמִיצָה הִיא הַקּוֹבַעַת[22], לֹא נְתִינָתָהּ[23] בִּכְלִי שָׁרֵת.

22) בשעת הקמיצה צריכה להיות שלימה. 23) לפני הקמיצה.

יז. הִתְנַדֵּב קֹמֶץ לְבוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ[24], אִם חָסַר כָּל שֶׁהוּא - פָּסוּל. וְכֵן שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁעִם הַלֶּחֶם[25], אִם חָסַר אֶחָד מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלִין[26], עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי קְמָצִין מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף.

24) לא עם מנחת סולת. 25) בלחם הפנים כתוב בתורה (ויקרא כד, ז): "ונתת על המערכת לבונה זכה". בזיכים — כלים שנותנים בהם את הלבונה. 26) ואף על פי שאינה באה לבדה אלא עם הלחם.

יח. הִפְרִישׁ שְׁנֵי קְמָצִין[27] לְמִנְחָה אַחַת, וְאָבַד אֶחָד מֵהֶן: קֹדֶם קְמִיצָה - לֹא הֵקְבַּע[28]; לְאַחַר קְמִיצָה - הֵקְבַּע וּפְסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁרִבָּה לְבוֹנָתָהּ. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ אַרְבָּעָה קְמָצִים לִשְׁנֵי בְּזִיכֵי לֶחֶם[29], וְאָבְדוּ שְׁנַיִם מֵהֶם: קֹדֶם סִלּוּק הַבְּזִיכִים[30] - לֹא הֵקְבְּעוּ וּכְשֵׁרִים; לְאַחַר סִלּוּק הַבְּזִיכִין - הֵקְבְּעוּ וּפְסוּלִין מִפְּנֵי הָרִבּוּי[31].

27) לבונה. 28) לא נקבעה השתייכותם למנחה ולפיכך כשרה, שבשעת קביעתה היה רק קומץ אחד. 29) מצוותה — קומץ לכל מערכת, היינו שני קמצים לשתי המערכות של לחם הפנים. 30) בכל שבת מסדרים את הלחם על השולחן שבהיכל ונותנים עליו את הלבונה ולשבת הבאה מסלקים את הבזיכים ומקטירים את הלבונה ואחר כן מחלקים את הלחם לכהנים. 31) שריבה לבונתם.

יט. קֹמֶץ מִנְחָה שֶׁנִּטְמָא וְהִקְטִירוֹ - הַצִּיץ מְרַצֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָשָׂא אַהֲרֹן. יָצָא הַקֹּמֶץ[32] חוּץ לָעֲזָרָה וְהִכְנִיסוֹ וְהִקְטִירוֹ - אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה. שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל הַטָּמֵא, וְאֵינוֹ מְרַצֶּה עַל הַיּוֹצֵא.

32) ונפסל ביוצא.

כ. קָמַץ אֶת הַמִּנְחָה וְאַחַר כָּךְ נִטְמְאוּ שְׁיָרֶיהָ כֻּלָּן אוֹ נִשְׂרְפוּ אוֹ יָצְאוּ חוּץ לָעֲזָרָה אוֹ אָבְדוּ - לֹא יַקְטִיר הַקֹּמֶץ, וְאִם הִקְטִיר - הֻרְצָה. נִשְׁאַר מְעַט מִן הַשִּׁירַיִם בְּכַשְׁרוּתָן - יַקְטִיר הַקֹּמֶץ, וְאוֹתָן הַשִּׁירַיִם שֶׁנִּשְׁאֲרוּ אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה[33].

33) ולמדו דין זה מהכתוב (ויקרא ב, ג) "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו" ולא הנותרת מן הנותרת.

כא. הָיְתָה מְחִיצָה מִלְּמַטָּה בִּכְלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עִשָּׂרוֹן שֶׁל מִנְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְעֹרָב מִלְּמַעְלָה - לֹא יִקְמֹץ, וְאִם קָמַץ - פְּסוּלָה.

כב. הָיָה הַכְּלִי חָלוּק בִּמְחִיצָה מִלְּמַעְלָה וּמְעֹרָב מִלְּמַטָּה - קוֹמֵץ מִמֶּנּוּ[34].

34) עריבת תרנגולים דינה ככלי אחד. ומפרש רבינו שעריבת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תרנגולים חלוקה במחיצה למעלה והמחיצה אינה מגיעה לשולי הכלי.

כג. חָלַק הָעִשָּׂרוֹן בִּכְלִי אֶחָד, וְאֵין חֲלָקָיו נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה, וְאֵין בֵּינֵיהֶן מְחִיצָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם מִצְטָרֵף הַכְּלִי לִקְמִיצָה אוֹ אֵינוֹ מִצְטָרֵף. לְפִיכָךְ לֹא יִקְמֹץ, וְאִם קָמַץ - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הֲרָצָה, וְלֹא יֵאָכְלוּ הַשִּׁירַיִם.

כד. קָמַץ וְנָתַן הַקֹּמֶץ לְמַעְלָה עַל הַשֻּׁלְחָן כְּנֶגֶד גֹּבַהּ מַעֲרֶכֶת לֶחֶם הַפָּנִים - קִדְּשׁוֹ הַשֻּׁלְחָן[35] לְהִפָּסֵל[36], אֲבָל אֵינוֹ מְקַדְּשׁוֹ לִקָּרֵב. וְאֵינוֹ קָרֵב עַד שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ בִּכְלִי[37] שָׁרֵת הָרָאוּי לְקֹמֶץ.

35) כשם שאויר השולחן מקדש את לחם הפנים כך הוא מקדש את הקומץ באותו הגובה היינו חמישה עשר טפחים לר' יהודה שם צו. 36) בלינה וביוצא. לפני קידושו בכלי שרת אינו נפסל בלינה וביוצא. 37) רש"י בפירושו השני שם פז: מפרש, שהקומץ נפסל לגמרי ואין להקריבו אפילו אם יקדשוהו אחר כן בכלי שרת, ורבינו סובר כפירושו הראשון, שקידוש השולחן אינו מספיק כדי להקריב את הקומץ וטעון קידוש נוסף בכלי שרת.

כה. הִדְבִּיק הַקֹּמֶץ לִדְפֵן הַכְּלִי וְקָמַץ[38], אוֹ שֶׁהָפַךְ הַכְּלִי עַל יָדוֹ וְקָמַץ מִתּוֹכוֹ וּפִיו לְמַטָּה - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הֲרָצָה.

38) מן הסולת שעל יד דופן הכלי ממש, כך מפרש רבינו את האיבעיא. אבל רש"י שם מפרש שהמדובר שאחרי הקמיצה הדביק את הקומץ לדופן כלי שרת כדי לקדשו ולא הניחו בתוך הכלי על שוליו.

כו. עִשָּׂרוֹן שֶׁחִלְּקוֹ וְאָבַד אֶחָד מֵחֲלָקָיו, וְהִפְרִישׁ חֵלֶק אַחֵר תַּחְתָּיו וְנִמְצָא הָאָבוּד, וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן מֻנָּחִין בִּכְלִי אֶחָד וְאֵין נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה[39]: נִטְמָא זֶה שֶׁאָבַד - הֲרֵי הוּא מִצְטָרֵף עִם חֵלֶק רִאשׁוֹן וְנִפְסָלוּ[40], וְזֶה שֶׁהִפְרִישׁ אֵינוֹ מִצְטָרֵף[41] אֶלָּא יַשְׁלִים עָלָיו[42]. נִטְמָא הַמְּפָרֵשׁ - מְפָרֵשׁ וְרִאשׁוֹן מִצְטָרְפִין[43] וְנִפְסָלוּ, וְזֶה שֶׁנִּמְצָא אֵינוֹ מִצְטָרֵף עִמָּהֶן[44]. נִטְמָא הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן - הֲרֵי הָאָבוּד וְהַמְּפָרֵשׁ תַּחְתָּיו מִצְטָרְפִין[45].

39) ושנינו במסכת חגיגה כ: "כלי (שרת) מצרף מה שבתוכו" (לעניין טומאה) ואפילו אין נוגעים זה בזה. 40) שהרי לפני שאבד היו שניהם מצורפים למנחה אחת. 41) שהרי שני אלה לא עמדו מעולם להצטרף יחד ולפיכך אין הכלי מצרפם להיפסל. 42) כדין מנחה שחסרה בהלכה טז. 43) מפני שהצטרפו למנחה אחת לפני שנמצא החלק האבוד. 44) כי מעולם לא עמד להצטרף עם המופרש. 45) מפני ששניהם היו מצורפים לראשון.

כז. וְכֵן לְעִנְיַן קְמִיצָה: קָמַץ מִן הַנִּמְצָא - שְׁיָרָיו עִם הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן[46] נֶאֱכָלִין, וְהַמְּפָרֵשׁ אֵינוֹ נֶאֱכָל. קָמַץ מִן הַרִּאשׁוֹן - שְׁיָרָיו נֶאֱכָלִין[47], וְהַנִּמְצָא אֵינוֹ נֶאֱכָל. קָמַץ מִן הַרִּאשׁוֹן - שְׁנֵיהֶן[48] אֵין נֶאֱכָלִין; לְפִי שֶׁשְּׁנֵיהֶן שְׁיָרִים יְתֵרִים[49], שֶׁהֲרֵי הֵן עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם, וְדוֹמִין לְמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה. וְהֵיאַךְ קָרֵב הַקֹּמֶץ הַזֶּה, וַהֲרֵי לְפָנָיו עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה? מִפְּנֵי שֶׁהַקְּמִיצָה תְּלוּיָה בְּדַעַת הַכֹּהֵן, וּבְעֵת שֶׁקּוֹמֵץ אֵין דַּעְתּוֹ אֶלָּא עַל הָעִשָּׂרוֹן בִּלְבַד[50], וַהֲרֵי הַחֲלָקִים אֵינָן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה.

46) כולו, שהקומץ של הנמצא עשה אותו שיריים. 47) וכן כל החלק הראשון. 48) האבוד והמופרש; אבל שיירי הראשון נאכלים. 49) הקומץ שייך לכל שלושת החלקים, היינו עשרון ומחצה ואינו יכול להתיר אלא עשרון אחד. ואף על פי כן נאכלים השיריים של חלק הראשון. 50) היינו חצי העשרון שממנו קמץ ואחד משני חצאי העשרונים האחרים ומפני שאין אנו יודעים איזה הצטרף — שניהם אסורים.

כח. קֹמֶץ מִנְחָה שֶׁנִּתְעָרֵב בְּקֹמֶץ מִנְחָה אַחֶרֶת - מַקְטִיר שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת וְהֵן כְּשֵׁרוֹת. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב הַקֹּמֶץ בְּמִנְחַת כֹּהֲנִים[51] אוֹ בְּמִנְחַת הַנְּסָכִים אוֹ בַּחֲבִתֵּי כֹּהֵן גָּדוֹל[52] - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת וְיַקְטִיר הַכֹּל כְּאֶחָד, שֶׁהַכֹּל לָאִשִּׁים[53].

51) שכולה כליל. 52) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשרון סולת, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה כליל. 53) מוקטר על האש. ואין האחת מבטלת את השנייה, מפני ש"עולים (דברים העולים למזבח להקרבה) אין מבטלים זה את זה" (שם כב:), מה שאין כן שאר מנחות שהשיריים נאכלים ואסור להקטירם.

כט. שְׁתֵּי מְנָחוֹת שֶׁלֹּא נִקְמְצוּ שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ בָּזוֹ: אִם יָכוֹל לִקְמֹץ מִזּוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ[54] וּמִזּוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ - כְּשֵׁרוֹת, וְאִם לָאו - פְּסוּלוֹת.

54) ולא יתערב בקומץ קמח מהמנחה השנייה.

ל. קֹמֶץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה - לֹא יַקְטִיר[55]; וְאִם הִקְטִיר הַכֹּל - זוֹ שֶׁנִּקְמְצָה עָלְתָה לַבְּעָלִים[56], וְזוֹ שֶׁלֹּא נִקְמְצָה לֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים.

55) שאסור להקטיר את המנחה שלא נקמצה. 56) יצאו ידי חובתם.

לא. נִתְעָרֵב קֵמְצָהּ בִּשְׁיָרֶיהָ, אוֹ שֶׁנִּתְעָרְבוּ שְׁיָרֶיהָ בִּשְׁיָרֵי חֲבֵרְתָּהּ - לֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - עָלְתָה לַבְּעָלִים[57].

57) ולמה אין השיריים מבטלים את הקומץ? בגמרא שם (כג:) למדו בגזירה שווה שיריים מקמצים, כשם שקמצים אינם מבטלים זה את זה כך גם שיריים אינן מבטלים את הקומץ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

1) יבאר שתי הלחם ולחם הפנים ועומר התנופה שהוסיף או חסר במדתם.

א. שְׁתֵּי[2] הַלֶּחֶם[3] וְלֶחֶם הַפָּנִים[4] וְעֹמֶר הַתְּנוּפָה[5] שֶׁהוֹסִיף בְּמִדָּתָן אוֹ חִסֵּר כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלוֹת.

2) תוספתא מנחות פרק ח הלכה א. 3) שמקריבים בחג השבועות, מצוותם עשרון לכל לחם. 4) שמסדרים בכל שבת, מצוותם שני עשרונים לכל לחם. 5) שמקריבים בששה עשר בניסן, מצוותו עשרון אחד. בתוספתא לא נזכר עומר התנופה, והוא נכלל בכל המנחות שנאמר שם דינן. וראה ברייתא מנחות עו:

ב. חַלּוֹת[6] תּוֹדָה[7] וּרְקִיקֵי נָזִיר[8] שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק דַּם הַזֶּבַח - פְּסוּלִין; מִשֶּׁנִּזְרַק דַּם הַזֶּבַח - כְּשֵׁרִין.

6) תוספתא שם פרק ד הלכה ה. 7) המביא בהמה לקרבן תודה, מביא עמה ארבעים חלות. 8) נזיר אחרי מלאת ימי נזרו חייב להקריב שלוש בהמות, ומביא עמהן עשר חלות ועשרה רקיקים (משנה שם עח.). ומה בין חלות לרקיקים? חלות נילושות בשמן ובמים פושרים, ורקיקים נילושים במים פושרים בלבד, ואחרי אפייתם מושחים אותם בשמן (הלכות מעשה הקרבנות פרק יג הלכה ח).

ג. וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם[9] שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק דָּמָן שֶׁל כְּבָשִׂים[10] - פְּסוּלִין; מִשֶּׁנִּזְרַק דָּמָן - כְּשֵׁרִים.

9) שם עו: 10) בחג השבועות מקריבים שני כבשים שלמי ציבור, ועמהם שתי הלחם. ראה הלכה א.

ד. וְכֵן[11] שְׁנֵי סִדָּרִים[12] שֶׁחָסְרוּ: עַד שֶׁלֹּא הֶקְטִירוּ הַבִּזִּיכִין[13] - פְּסוּלִין; מִשֶּׁהֶקְטִירוּ - כְּשֵׁרִים.

11) תוספתא שם. 12) שתי מערכות של לחם הפנים. 13) ראה למעלה פרק יא הלכה יז.

ה. אֲבָל[14] הַנְּסָכִים[15] שֶׁחָסְרוּ, בֵּין מִשֶּׁקָּרַב הַזֶּבַח בֵּין עַד שֶׁלֹּא קָרַב - כְּשֵׁרִים, וְיָבִיא נְסָכִים אֲחֵרִים לְמַלֹּאתָן.

14) תוספתא שם. 15) הבאים עם הקרבנות.

ו. נְסָכִים[16] שֶׁקָּדְשׁוּ בִּכְלִי שָׁרֵת וְנִפְסַל הַזֶּבַח: אִם נִפְסַל בַּשְּׁחִיטָה - לֹא קָדְשׁוּ הַנְּסָכִים לְקָרֵב[17]; נִפְסַל מִקַּבָּלָה וְאֵילַךְ[18] - קָדְשׁוּ הַנְּסָכִים לְקָרֵב[19]; שֶׁאֵין הַנְּסָכִים מִתְקַדְּשִׁים לְקָרֵב אֶלָּא בִּשְׁחִיטַת הַזֶּבַח. וּמַה יַּעֲשֶׂה בָּהֶן?[20] אִם הָיָה שָׁם זֶבַח אַחֵר זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה[21] - יִקְרְבוּ עִמּוֹ; וְאִם לֹא הָיָה שָׁם זֶבַח אַחֵר זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה - נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁנִּפְסְלוּ בְּלִינָה וְיִשָּׂרְפוּ[22]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבַּן צִבּוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֵּב בֵּית דִּין מַתְנֶה עֲלֵיהֶן[23]; אֲבָל בְּקָרְבַּן יָחִיד - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקְרְבוּ עִם זֶבַח אַחֵר[24], וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא זָבוּחַ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, אֶלָּא מַנִּיחָן עַד שֶׁיִּפָּסְלוּ בְּלִינָה[25] וְיִשָּׂרְפוּ.

16) משנה שם עט. וברייתא שם מז. 17) אבל קדשו להיפסל בלינה. 18) פירוש, הקבלה היתה פסולה. כסף־משנה. 19) שהשחיטה מקדשת את הנסכים ליקרב, כדעת רבי בברייתא שם. ובזה מסולקת השגתו של הראב"ד (ראה כסף־משנה). 20) הלא אי־אפשר לנסכם על המזבח בלי קרבן? 21) ואין עמו נסכים. 22) שם עט: נעשו כמו שנפסלו בלינה. ואעפ"כ צריך להלינם ואחר־כך ישרפם, מפני שמן התורה הם כשרים (ראה הערה כב), וגם אין פסולם בגופם אלא מחמת דבר אחר. וראה בסוף הלכה זו בדין קרבן יחיד, כשיש זבח זבוח. 23) בית־הדין דואג לכל המכשולות האפשריים, ומַתְנֶה שאם ייפסל הזבח, יקרבו הנסכים עם זבח אחר, ומן הדין מותר להקריבם אפילו עם זבח שלא היה זבוח באותה שעה, וחכמים גזרו ואסרו (שם). 24) שבקרבן יחיד אין לומר לב בית־דין מַתְנֶה. ראה תוספות שם טו: ד"ה אפשר. 25) בלשון התלמוד: "עיבור צורה". שנינו בתוספתא פסחים פרק ו הלכה ו, ובגמרא שם לד: "זה הכלל, אירע פסול בגופו יישרף מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה". ובדין שלפנינו, אין הפסול בגוף הנסכים, ולפיכך טעונים עיבור צורה.

ז. וְכָל הַזְּבָחִים[26] שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - יִקְרְבוּ נִסְכֵּיהֶם.

26) שם צא. למדו דין זה מכלל ופרט וכלל.

ח. וְלַד תּוֹדָה[27] וּתְמוּרָתָהּ, וְהַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ: אִם הֶבִיאָן לְאַחַר שֶׁכִּפֵּר[28] בְּתוֹדָה רִאשׁוֹנָה - אֵינָן טְעוּנִין לֶחֶם; וְאִם עֲדַיִן לֹא כִּפֵּר בָּהּ, וַהֲרֵי הִיא וַחֲלִיפָתָהּ אוֹ הִיא וּוְלָדָהּ אוֹ הִיא וּתְמוּרָתָהּ עוֹמֶדֶת - הֲרֵי שְׁנֵיהֶן צְרִיכִין לֶחֶם[29]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[30] בְּנוֹדֵר תּוֹדָה[31]; אֲבָל תּוֹדַת נְדָבָה[32] - חֲלִיפָתָהּ וּתְמוּרָתָהּ טְעוּנִין לֶחֶם[33], וּוְלָדָהּ אֵינוֹ טָעוּן לֶחֶם, בֵּין לִפְנֵי כַּפָּרָה בֵּין לְאַחַר כַּפָּרָה[34].

27) משנה וגמרא שם עט: 28) כלומר, אחר שקרבה ראשונה. 29) כלומר, יקריב איזו מהן שירצה והלחם עמה, אבל השניה אינו טעונה לחם. כן שנינו בפירוש בברייתא שם. 30) ששניהם טענים לחם. 31) שאמר הרי עלי להביא תודה ונתחייב באחריותה (אם נאבדה או מתה, חייב להביא אחרת), ולפיכך יכול לצאת ידי חובתו גם בולד הבהמה שהפריש, שהרי "אדם מתכפר בשבח הקדש" (ר' יוחנן שם פ.). ומובן שמקריב עמו את הלחם, כשהוא מקריבו ראשון. 32) שאמר הרי זו תודה, ואינו חייב באחריותה. 33) כל אחת כדינה: חליפתה — בין לפני כפרה בין לאחר כפרה, מפני שהוא כ"מרבה בתודות" (לשון הגמרא שם) פירוש, השניה אינה כלל חליפתה של הראשונה, שהרי הבעלים אינם חייבים להביא אחרת במקום האבודה, ואם הביאו הרי זו תודת נדבה חדשה, ולפיכך

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

טעונה לחם אפילו לאחר כפרה. אבל בתמורת תודה, אין טעם לחלק בין נודר לנודב, וכשם שתמורת תודה חובה אינה טעונה לחם לאחר כפרה, כך גם תמורת תודת נדבה. וכן פסק רבינו בפירוש לקמן בהלכה יג, ראה שם. 34) פיסקה אחרונה זו נמשכת לדין ולד תודה בלבד. ובגמרא (שם פ.) נתבאר למה אינו טעון לחם כשהקריבו ראשון, מפני שהולד הוא מותר תודה, וכל מותר תודה אינו טעון לחם. פירושנו זה מסלק תמיהתו של הרש"ש בהגהותיו למנחות שם על רבינו, שסותר דברי עצמו בהלכה יג, ונתבלטו בזה החזון־איש ואחרונים אחרים.

ט. הִפְרִישׁ[35] תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְנִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנוֹת וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן עוֹמְדוֹת: נִתְכַּפֵּר בָּרִאשׁוֹנָה - שְׁנִיָּה אֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם[36], שְׁלִישִׁית טְעוּנָה לֶחֶם[37]; נִתְכַּפֵּר בַּשְּׁלִישִׁית - שְׁנִיָּה אֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם, רִאשׁוֹנָה טְעוּנָה לֶחֶם; נִתְכַּפֵּר בָּאֶמְצָעִית - שְׁתֵּיהֶן אֵינָן טְעוּנוֹת לֶחֶם[38].

35) שם: 36) שהרי היא חליפתה של הראשונה. 37) מפני שאינה חליפתה של הראשונה, אלא של השניה והיא לא הוקרבה. 38) לפי שלשתיהן קשר ישיר עם האמצעית.

י. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת[39] לְתוֹדָתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת אֲחֵרוֹת תַּחְתֶּיהָן, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן תּוֹדָה עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת - יָבִיא מֵאֵלּוּ וּמֵאֵלּוּ תּוֹדָה בְּלַחְמָהּ, וְהַשְּׁאָר יָבִיא בָּהֶן תּוֹדָה וְאֵינָהּ טְעוּנָה לֶחֶם[40], אֲבָל טְעוּנָה נְסָכִים[41]. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת תַּחְתֶּיהָ וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאַת - יָבִיא בַּמָּעוֹת תּוֹדָה בְּלֹא לֶחֶם[42]. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְתוֹדָתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ תּוֹדָה תַּחְתֶּיהָן וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאוּ הַמָּעוֹת - יָבִיא מִן הַמָּעוֹת תּוֹדָה וְלַחְמָהּ[43], וְזוֹ הַתּוֹדָה הָאַחֲרוֹנָה תִּקְרַב בְּלֹא לֶחֶם.

39) תוספתא שם פרק ח הלכה יא. 40) שדינה כמותר תודה. 41) ככל תודה. 42) פירוש, בראשונה יקריב את האבודה עם הלחם, ואחריה בלי לחם, את השניה שקנה במעות שהפריש. 43) כלומר, מקריבים בתחילה את התודה שקנה בדמים שהופרשו קודם שהפריש את הבהמה לתודה. ואין בדינים אלה סתרה להאמור למעלה בהלכה ח, שיכול להקריב איזו מהן שירצה, כי יש לחלק בין בהמות למעות.

יא. הָאוֹמֵר[44]: הֲרֵי זוֹ תּוֹדָה וַהֲרֵי זֶה לַחְמָהּ, אָבַד הַלֶּחֶם - מֵבִיא לֶחֶם אַחֵר, אָבְדָה הַתּוֹדָה - אֵינוֹ מֵבִיא תּוֹדָה אַחֶרֶת. מִפְּנֵי שֶׁהַלֶּחֶם בָּא בִּגְלַל הַתּוֹדָה[45], וְאֵין הַתּוֹדָה בָּאָה בִּגְלַל הַלֶּחֶם.

44) שם פ. מימרא של רבא. 45) ולפיכך, אע"פ שאמר "הרי זו", חייב להביא לחם אחר כשהתודה קיימת.

יב. הִפְרִישׁ[46] מָעוֹת לְתוֹדָתוֹ וְנוֹתְרוּ - מֵבִיא בָּהֶן לֶחֶם; הִפְרִישׁ לַלֶּחֶם וְהוֹתִיר - אֵינוֹ מֵבִיא בָּהֶן תּוֹדָה.

46) מימרא של רבא שם. והטעם, מפני שלחם נקרא תודה, שנאמר (שם): "והקריב על זבח התודה חלות מצות", אבל תודה אינה קרויה לחם.

יג. הָאוֹמֵר[47]: הֲרֵי זוֹ תּוֹדָה, וְנִתְעָרְבָה בִּתְמוּרָתָהּ, וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זוֹ הִיא - הֲרֵי זוֹ הַנִּשְׁאֶרֶת אֵין לָהּ תַּקָּנָה; שֶׁאִם יָבִיא עִמָּהּ לֶחֶם - שֶׁמָּא הַתְּמוּרָה הִיא[48], וְאִם הֵבִיאָהּ בְּלֹא לֶחֶם - שֶׁמָּא הַתּוֹדָה הִיא. לְפִיכָךְ לֹא תִּקְרַב זוֹ לְעוֹלָם, אֶלָּא תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם[49].

47) שם. תני ר' חייא. 48) ותמורה אינה צריכה לחם. ואע"פ שאמרנו למעלה בהלכה ח שתמורה לפני כפרה טעונה לחם, וכאן לפני כפרה אנו עומדים, דעת רבינו שבאומר "הרי זו" ומתה, דינה כלאחר כפרה, מפני שאינו חייב להביא אחרת במקומה. 49) ותימכר ויפריש מעות לתודה אחרת, ויקח מדמים אלה ואלה בהמה לתודה ולחמה, ומותר הדמים יהיו למותר תודה, ואינה צריכה לחם, כמו שכתב בהלכה י באבודה, באומר הרי עלי (ראה השגת הראב"ד וכסף־משנה, ותשובות חכם־צבי סי' כד).

יד. תּוֹדָה שֶׁנִּפְרְסָה חַלָּה מֵחַלּוֹתֶיהָ - כֻּלָּן פְּסוּלוֹת[50]. יָצְאַת הַחַלָּה אוֹ נִטְמְאָה - שְׁאָר הַחַלּוֹת כְּשֵׁרוֹת[51]. נִפְרַס לַחְמָהּ אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה הַתּוֹדָה - מֵבִיא לֶחֶם אַחֵר וְשׁוֹחֵט[52]; וְאִם אַחַר שֶׁנִּשְׁחַט נִפְרַס אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא - הַדָּם יִזָּרֵק, וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל, וְהַלֶּחֶם כֻּלּוֹ פָּסוּל[53], וִידֵי נִדְרוֹ לֹא יָצָא[54]. נִזְרַק הַדָּם וְאַחַר כָּךְ נִפְרַס מִקְצָת הַלֶּחֶם אוֹ נִטְמָא אוֹ יָצָא - תּוֹרֵם[55] מִן הַשָּׁלֵם עַל הַפָּרוּס, וּמִן הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא, וּמִמַּה שֶּׁבִּפְנִים עַל שֶׁבַּחוּץ.

50) שם יב: והמדובר כשנפרסה בין שחיטת התודה ובין זריקת הדם. 51) רבא שם לומד מהברייתא, שיצאה אחת מהן לא נפסלו הנשארות, ומכל־שכן נטמאה, שהרי הכל מודים שהציץ מרצה על הטומאה. 52) המדובר, כשנפרסו, יצאו ונטמאו כולן, אבל אם מקצתן נפרסו או נטמאו ישלים. בברייתא שם מו. אנו שונים, אם יצא לפני שחיטה מכניסו, מפני שלפני שחיטה לא נפסל ביוצא. ולפלא, שרבינו כתב כאן "מביא לחם אחר", ומשמע שגם ב'יצאו' הדין כן. 53) ברייתא שם. רבינו משווה כאן דין נטמא ויצא, לדין נפרס. וזה מנוגד לדבריו בתחילת ההלכה. ובדוחק אפשר לפרש, שכאן המדובר כשנטמאו או יצאו כולן (ראה השגת הראב"ד וכסף־משנה). 54) וצריך להביא תודה אחרת ולחמה. בברייתא שם נאמר בנטמא "וידי נדרו יצא, שהציץ מרצה על הטמא". וכנראה שגירסת אחרת היתה לרבינו. 55) ארבעה מיני לחם באים עם התודה, עשרה עשרה מכל מין, והכהן מרים אחד מכל מין ומניפם, ונאכלים לכהנים (פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הלכות יב, יז־יח). וארבע חלות אלו נקראות "מורם מתודה".

טו. תּוֹדָה[56] שֶׁנִּשְׁחֲטָה עַל שְׁמוֹנִים חַלּוֹת - לֹא קָדְשׁוּ[57] אַרְבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים. וְאִם אָמַר: יִקְדְּשׁוּ אַרְבָּעִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים - מוֹשֵׁךְ אַרְבָּעִים[58] מִתּוֹךְ שְׁמוֹנִים וּמֵרִים מֵהֶם אַחַת מִכָּל קָרְבָּן[59], וְהָאַרְבָּעִים הַשְּׁנִיּוֹת יִפָּדוּ[60] וְיֵצְאוּ לְחֻלִּין[61].

56) שם מח. וע: מחלוקת חזקיה ור' יוחנן. 57) כר' יוחנן שם. 58) כר' זירא שם, שבזה גם ר' יוחנן מודה, שקדשו ארבעים מתוך שמונים. והמחלוקת היא, כשהביא שמונים עם התודה ולא אמר כלום. 59) מכל מין מארבעת מיני הלחם. ראה למעלה הי"ד. 60) בגמרא שם מח: משמע שבכגון זה הנשארים צריכים פדיון (ויש לשאול, הלא שם המדובר בשתי הלחם שבאים מכספי הקדש, אבל כאן בקרבן יחיד, אם לא קדשו הארבעים הנשארים למה צריכים פדיון? והרי רבינו כתב בפ"ט ממעשה הקרבנות הכ"ד: "ומעשה הלחם של שניהם (נזיר ותודה) חוץ לעזרה". יוצא מזה, שלא נתקדשו בכלי והם חולין גמורים. ואפשר שהמדובר כאן כשהקדיש את כולם בפה, שאמר הרי אלו ללחמי תודה, אלא שבשעת שחיטת התודה אמר יקדשו ארבעים מתוך השמונים). 61) לא פירש רבינו מה יעשה בדמים (ראה למעלה הי"ג).

טז. הַשּׁוֹחֵט[62] אֶת הַתּוֹדָה וְהָיָה לַחְמָהּ חוּץ לְחוֹמַת בֵּית פַּגִּי[63] - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם; אֲבָל אִם הָיָה חוּץ לָעֲזָרָה - קָדַשׁ הַלֶּחֶם אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לִפְנִים[64].

62) משנה וגמרא שם עח: 63) חומת הר הבית (רבינו בפירושו על המשנה, וכן פירש רש"י שם. וראה רש"י בבא מציעא צ.). 64) בעזרה. כר' יוחנן שם.

יז. שְׁחָטָהּ[65] עַד שֶׁלֹּא קָרְמוּ פְּנֵי הַלֶּחֶם בַּתַּנּוּר, וַאֲפִלּוּ קָרְמוּ כֻּלָּן חוּץ מֵאַחַת מֵהֶן - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם[66].

65) משנה שם. 66) בגמרא שם משמע, שאם לא נאפה כראוי הרי הוא כפרוס, ולמדנו למעלה בהלכה י"ד שאם נפרס אחד כולם פסולים.

יח. שְׁחָטָהּ[67] וְנִפְסְלָה בִּשְׁחִיטָתָהּ בְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן[68] אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם[69] - קָדַשׁ הַלֶּחֶם[70]. נִמְצֵאת בַּעֲלַת מוּם[71] אוֹ טְרֵפָה אוֹ שֶׁשְּׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ[72] - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם. וְכֵן הַדִּין בְּאֵיל נָזִיר[73] עִם הַלֶּחֶם שֶׁלּוֹ.

67) משנה וגמרא שם. 68) חשב לאכלה אחרי יום ולילה. 69) לאכול את המורם חוץ לעזרה או לזרוק את הדם בחוץ (ראה פי"ג ה"א). 70) מפני שהפסול בא עם השחיטה ולא לפניה. 71) כחכמים שם. טריפה ובעלת מום פסולין לפני השחיטה. "זה הכלל, כל שפיסולו קודם שחיטה, לא קדש הלחם. פיסולו אחר שחיטה, קדש הלחם". ברייתא שם. 72) אלא לשם קרבן אחר, ואע"פ שפיסולו אחר שחיטה, לא קדש הלחם. בתורת כהנים (פרשת צו פרק יא) דרשו מהכתוב (ויקרא ז, יב) "על זבח התודה", מלמד שאין הלחם מתקדש עד שתהא זביחתה לשם תודה. 73) משנה שם. וכפי פירושו של רב פפא שם עט. והטעם, מפני שכל הזבחים שמביאים עמהם לחם לומדים מתודה, ובמשנה שם כתוב: וכן שני כבשי עצרת וכו'. ורבינו כאן השמיט דין זה, ולא נתברר למה.

פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה עָשָׂר[1]

1) יבאר המחשבות שפוסלות הקרבנות, ובאי זו עבודה מעבודותיה המחשבה פוסלת.

א. שָׁלֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת הֵן שֶׁפּוֹסְלִין אֶת הַקָּרְבָּנוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם[2], וּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, וּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן. מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם כֵּיצַד? זֶה הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה עוֹלָה וְיַחְשֹׁב שֶׁהוּא שְׁלָמִים[3], אוֹ יִשְׁחָטֶנּוּ לְשֵׁם עוֹלָה וּשְׁלָמִים, אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים וּלְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט הַזֶּבַח שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלָיו - זוֹ הִיא מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם. מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט אֶת הַזֶּבַח לִשְׁמוֹ עַל מְנָת לִזְרֹק דָּמוֹ אוֹ לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לְהַקְטָרָה חוּץ לָעֲזָרָה, אוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה חוּץ לִמְקוֹם אֲכִילָתוֹ - זוֹ הִיא מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם. וּזְבָחִים שֶׁחָשַׁב בָּהֶן מַחֲשָׁבָה זוֹ - הֵם הַנִּקְרָאִים זְבָחִים שֶׁשְּׁחָטָן חוּץ לִמְקוֹמָן. מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט אֶת הַזֶּבַח לִשְׁמוֹ עַל מְנָת לִזְרֹק דָּמוֹ מֵאַחַר שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה, שֶׁאֵינוֹ זְמַן זְרִיקָתוֹ, אוֹ לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לְהַקְטִיר לְמָחָר מֵאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, שֶׁאֵינוֹ זְמַן הַקְטָרָתוֹ, אוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה לְאַחַר זְמַן הָרָאוּי לַאֲכִילָתוֹ - זוֹ הִיא מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן. וּזְבָחִים שֶׁחָשַׁב בָּהֶן מַחֲשָׁבָה זוֹ - הֵם הַנִּקְרָאִים זְבָחִים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ חוּץ לִזְמַנָּן, וְהֵם הַנִּקְרָאִים פִּגּוּל בְּכָל מָקוֹם, וְזֶהוּ פִּגּוּל הָאָמוּר בַּתּוֹרָה[4].

2) משנה, זבחים ב, א. כל הזבחים שנזבחו שלא לשמם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח והחטאת (שהם פסולים ממש). 3) ואע"פ ששנינו שעולה שנשחטה שלא לשמה כשרה, כולל אותה רבינו כאן במחשבות הפוסלות, מפני שלא עלתה לשם חובה וחייב להביא אחרת. 4) ויקרא ז, יח: "פיגול יהיה" (ראה ה"ב).

ב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה[5]: וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו - אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּמְחַשֵּׁב[6] בִּשְׁעַת הַקְרָבָה שֶׁיֵּאָכֵל מִמֶּנּוּ בַּשְּׁלִישִׁי. וְהוּא הַדִּין לְכָל קָרְבָּן שֶׁחָשַׁב עָלָיו בִּשְׁעַת מַעֲשָׂיו שֶׁיֵּאָכֵל מִמֶּנּוּ לְאַחַר זְמַן הָרָאוּי לַאֲכִילַת אוֹתוֹ קָרְבָּן. וְכֵן אִם חָשַׁב לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ בַּמִּזְבֵּחַ דָּבָר הָרָאוּי לְהַקְטָרָה [לְאַחַר זְמַן הָרָאוּי לְהַקְטָרָה]. כָּךְ לָמְדוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה: אֶחָד אֲכִילַת אָדָם וְאֶחָד אֲכִילַת

מותרת להדפסה ושימוש אישי בלבד

מִזְבֵּחַ[7], אִם חִשֵּׁב עֲלֵיהֶן אַחַר זְמַנָּן - הֲרֵי הַקָּרְבָּן פִּגּוּל.

5) שם. 6) שם כט. 7) שם כח. התורה כתבה: "ואם האכל יאכל", שתי אכילות משמע.

ג. אֲבָל קָרְבָּן שֶׁלֹּא נִפְסְדָה מַחֲשַׁבְתּוֹ, אֶלָּא נִזְרַק דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּהִלָּכָתוֹ וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתוֹ - אוֹתוֹ הַנִּשְׁאָר נִקְרָא נוֹתָר, וְאָסוּר לְאָכְלוֹ, וְהַקָּרְבָּן כְּבָר נִרְצָה וְכִפֵּר. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בַּדָּם: וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ דָּם לַמִּזְבֵּחַ כְּהִלְכָתוֹ נִתְכַּפְּרוּ הַבְּעָלִים וְנִרְצָה הַקָּרְבָּן. לְפִיכָךְ אֵין מִתְפַּגֵּל אֶלָּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין בֵּין לָאָדָם בֵּין לַמִּזְבֵּחַ[8], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[9]. אֶחָד זֶבַח שֶׁחָשַׁב בּוֹ אַחַת מִשָּׁלֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, אוֹ שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת קַבָּלַת הַדָּם, אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכָתוֹ לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ בְּעֵת זְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

8) משנה, שם מג, א. 9) לקמן פי"ח ה"ז, עיי"ש. 10) משנה, זבחים יג, א. "שהזבח נפסל בארבעה דברים וכו'".

ד. נִמְצָאתָ לָמֵד, שֶׁבְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת[10] הַזֶּבַח נִפְסָל בְּמַחֲשָׁבָה: בִּשְׁחִיטָה, וּבְקַבָּלָה, וּבְהוֹלָכַת הַדָּם, וּבִזְרִיקָתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

ה. וְהָעוֹף - בִּשְׁנֵי דְּבָרִים[11]: בִּמְלִיקָה, וּבְמִצּוּי הַדָּם[12].

11) משנה, שם סד, ב. וס"ה, א. 12) רבינו סובר שמחשבה פוסלת במיצוי הדם בין בעולת העוף ובין בחטאת העוף, ואע"פ שחטאת העוף טעונה הזאה, וזה בהתאם לדעתו בפ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ז, שמיצוי בחטאת העוף מעכב, ולפיכך הוא גמר ההזאה, וכן במשנה שם שנינו בחטאת העוף "מיצה דמה שלא לשמה – פסול".

ו. וְהַמְּנָחוֹת הַנִּקְמָצוֹת - בְּאַרְבָּעָה[13]: בְּקֶמִיצָה[14], וּבִנְתִינַת הַקֹּמֶץ בִּכְלִי שָׁרֵת[15], וּבְהוֹלָכַת הַקֹּמֶץ לַמִּזְבֵּחַ, וּבִזְרִיקָתוֹ עַל הָאֵשׁ.

13) משנה, מנחות יב, א. 14) דומה לשחיטה בזבח, השחיטה מפרידה בין חלק מזבח (הדם) לבשר, וגם הקומץ כן (רש"י זבחים יג:). 15) דומה לקבלת הדם.

ז. אֲבָל אִם חָשַׁב בִּדְבָרִים אֲחֵרִים חוּץ מֵאֵלּוּ[16], כְּגוֹן שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת הֶכְּשֵׁט אוֹ בִּשְׁעַת נִתּוּחַ אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכַת אֵמוּרִין לַמִּזְבֵּחַ, אוֹ בִּשְׁעַת בְּלִילַת הַמִּנְחָה[17] אוֹ בִּשְׁעַת הַגָּשָׁתָהּ[18], וְכַיּוֹצֵא בִדְבָרִים אֵלּוּ - אֵין אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת כְּלוּם. בֵּין שֶׁהָיְתָה מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, בֵּין מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, בֵּין מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן.

16) ב'תורת כהנים' פרשת צו פי"ב ה"ד – למדו, שאין המחשבה פוסלת אלא בדברים המעכבים את הכפרה, וכל אלו אינם מעכבים. 17) לפני הקמיצה, ואין מחשבה פוסלת לפני קמיצה כמו בזבח לפני השחיטה (ראה 'תוספות' זבחים יג, ב – ד"ה זה הכלל). 18) ראה ההערה הקודמת.

ח. וְכֵן הַמְחַשֵּׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ אוֹ בְּכֻלָּן מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת חוּץ מִשָּׁלֹשׁ מַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ - אֵין אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה מַפְסֶדֶת כְּלוּם. כֵּיצַד? הַמְחַשֵּׁב בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְקַבָּלָה וְהוֹלָכָה וּזְרִיקָה לְהַנִּיחַ דַּם הַזֶּבַח אוֹ אֵמוּרָיו לְמָחָר אוֹ לְהוֹצִיאָן חוּץ לָעַזָּרָה[19], אוֹ שֶׁחָשַׁב לִזְרֹק הַדָּם עַל הַכֶּבֶשׁ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד, אוֹ לִתֵּן אֶת הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה לְמַטָּה וְאֶת הַנִּתָּנִין לְמַטָּה לְמַעְלָה, אוֹ לִתֵּן דָּמִים הַנִّתָּנִין בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי אוֹ אֶת הַנִּתָּנִין בַּפְּנִימִי לַחִיצוֹן, אוֹ לְהַכְנִיס דַּם הַחַטָּאת לִפְנִים, אוֹ שֶׁחָשַׁב שֶׁיֹּאכְלוּ הַזֶּבַח טְמֵאִים אוֹ שְׁאָר הַפְּסוּלִין לַאֲכִילָה, אוֹ שֶׁיַּקְרִיבוּם טְמֵאִים אוֹ שְׁאָר הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה, אוֹ לְעָרֵב דַּם הַזֶּבַח בְּדַם הַפְּסוּלִין, אוֹ שֶׁחָשַׁב לִשְׁבֹּר עַצְמוֹת הַפֶּסַח וְלֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ נָא, אוֹ שֶׁחָשַׁב לִשְׂרֹף חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת חוּץ לִזְמַנָּן אוֹ חוּץ לִמְקוֹמָן - בְּכָל אֵלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶן הַזֶּבַח כָּשֵׁר[20]. וְכֵן אִם חָשַׁב בִּשְׁעַת קְמִיצַת הַמִּנְחָה וּבִשְׁעַת נִתִּינָתוֹ לַכְּלִי וּבִשְׁעַת הוֹלָכָתוֹ וּבִשְׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל הָאֵשׁ לְהַנִּיחַ קֻמְצָהּ אוֹ לְבוֹנָתָהּ לְמָחָר אוֹ לְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה.

19) כחכמים במשנה, זבחים לה, ב – בניגוד לדעת רבי יהודה, הפוסל בשלושה אלה. 20) כל הדינים שנמנו כאן חוץ מדיני חטאת הנשרפת, נשנו שם לה, ב. ולו, א – בלי מחלוקת. דיני חטאת הנשרפת, שנינו בברייתא שם לה, א.

ט. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[21], שֶׁהוֹלָכָה שֶׁלֹּא בָּרֶגֶל - אֵינָהּ הוֹלָכָה, לְפִיכָךְ אֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ. וְהַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ - הֲרֵי זוֹ הוֹלָכָה, וְהַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ. כֵּיצַד? קִבֵּל הַדָּם וְהוּא עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ וּפָשַׁט יָדוֹ לִזְרְקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ[22], וְחָשַׁב בְּעֵת שֶׁפָּשַׁט יָדוֹ בַּדָּם - אֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ; אֲבָל אִם קִבֵּל הַדָּם בִּפְנִים וְלֹא הָלַךְ בּוֹ לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא הָלַךְ בּוֹ וְהוֹצִיאוֹ לַחוּץ[23], וְחָשַׁב בִּשְׁעַת הִלּוּכוֹ לַחוּץ בִּמַּחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְכַיּוֹצֵא בָהּ - הֲרֵי זוֹ פּוֹסֶלֶת[24].

21) למעלה פ"א הכ"ג. 22) זוהי הולכה שלא ברגל. 23) זבחים טו, ב – לא מחוץ לעזרה אלא ריחוק מן המזבח (רש"י שם). 24) מחלוקת תנא־קמא ורבי אלעזר שם יג, א. ופסק כתנא־קמא. (כסף־משנה. לפי גירסתנו בסוגיה שם טו, ב – משמע שהמחשבה פוסלת רק בשעת החזרתו למזבח אחרי שהרחיקו, אבל בהולכה המרחיקה מן המזבח לא, וכן דעת רש"י שם. ואולי גירסה אחרת היתה לעיני רבינו. ראה ברטנורא בפירושו על המשנה, שם).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ה' אלול ~

הִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר דמים הניתנין על מזבח החיצון ונתן מתנה אחת אם כיפר.

א. כָּל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן[2], אִם נָתַן מַתָּנָה אַחַת בִּלְבַד - כִּפֵּר. וַאֲפִלּוּ בְּחַטָּאת[3] - מַתָּנָה אַחַת הִיא הָעִקָּר, וּשְׁאָר הָאַרְבַּע[4] מַתָּנוֹת לְמִצְוָה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ - שְׁפִיכַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ הִיא הָעִקָּר.

2) המזבח שבעזרת הכהנים, שמקטירים עליו את הקרבנות וזורקין את דמם. 3) כבית הלל זבחים שם ובגמרא שם לז: מבואר נימוקם, כי כתוב בתורה בדיני חטאת שתי פעמים קרנת בלי ואו ומשמע לשון יחיד, ופעם אחת קרנות מלא [=עם וא"ו], הרי עוד שתיים וביחד ארבע, שלוש למצוה ואחת לעכב (בדיני הקרבנות כלל בידינו, שכל דבר שציוותה התורה פעם אחת נאמר רק למצוה, אבל בדיעבד אינו מעכב, אלא אם כן נצטוו עוד פעם או שכתובה שם מלה המורה על עיכוב), מפני שאי אפשר לכפרה בלי זריקת דם כלל. ושאר הקרבנות נלמדים מחטאת. 4) כלומר, מה שנשתייר מהארבע אחרי שנתן האחת.

ב. וְכָל הַנִּתָּנִין בִּזְרִיקָה[5] שֶׁנִּתָּנָן בִּשְׁפִיכָה - יָצָא; שֶׁנֶּאֱמַר: וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ.

5) זריקה פירושה, שהכהן עומד רחוק מהמזבח וזורק בכוח למזבח את הדם שבמזרק. ושפיכה היינו שעומד בצד המזבח ושופך עליו את הדם. אשם, עולה ושלמים ניתנים בזריקה, בכור, מעשר ופסח בשפיכה וחטאת ניתנת באצבע.

ג. כָּל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי[6], אִם חִסַּר אַחַת מֵהֶן - לֹא כִפֵּר, אֶלָּא כֻּלָּן הֵן עִקָּר הַכַּפָּרָה; שֶׁהֲרֵי הַכָּתוּב הִקְפִּיד עַל מִנְיָנָן, שֶׁנֶּאֱמַר: שֶׁבַע פְּעָמִים.

6) מזבח הזהב שעמד בהיכל ועליו מקטירים בכל יום את הקטורת ומזים עליו דם פר ושעיר של יום הכיפורים ושל שאר פרים ושעירים שבשרם אינו מוקטר ואינו נאכל אלא נשרף.

ד. חַטָּאת שֶׁנָּתַן מִמֶּנּוּ מַתָּנָה אַחַת וּמֵתוּ הַבְּעָלִים - יַשְׁלִים אַרְבַּע מַתָּנוֹת לְאַחַר הַמִּיתָה[7].

7) והטעם, מפני שהראשונה כיפרה והשלוש הנותרות הן רק למצוה ואינן מעכבות, לפיכך אין לה דין חטאת שמתו בעליה, וגומרים את המצוה.

ה. אֲבָל אִם נָתַן הָאַחַת בַּיּוֹם - לֹא יִתֵּן הַשָּׁלֹשׁ בַּלַּיְלָה[8].

8) מפני שהדם נפסל בשקיעת החמה.

ו. וְאִם נָתַן אַחַת בִּפְנִים וְהִשְׁלִימָן בַּחוּץ - חַיָּב[9] מִשּׁוּם מַעֲלָה בַּחוּץ[10].

9) כרת. 10) שהרי מתנות אלו מצוה לעשותן בפנים, לפיכך אנו קוראים בה (ויקרא יז, ט) "ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו וגו' ונכרת האיש ההוא מעמיו". שם. רבינו שינה את הסדר שבגמרא, שם הסדר: לילה, מיתה, חוץ. ורבינו סידר: מיתה, לילה, חוץ, לפי חומרת דיניהם: מיתה – נותן לכתחילה; לילה – לא יתן, אבל אם נתן אינו חייב כרת; חוץ – ענוש כרת.

ז. הָיָה מַזֶּה[11] וְנִקְטָעָה יָדוֹ[12] שֶׁל מַזֶּה קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ דָּם לַאֲוִיר הַמִּזְבֵּחַ - לֹא עָלְתָה לוֹ הַזָּיָה[13].

11) בחטאת העוף ובחטאות הפנימיות (פרים ושעירים הנשרפים) כתוב בתורה לשון הזאה, היינו מזה באצבע מרחוק. 12) ונעשה בעל מום ופסול לעבודה. 13) שההזייה נגמרת כשהדם נוגע במזבח ואז המזה היה בעל מום.

ח. שְׁנָה מַתַּן קָרְבָּנוֹת[14] בְּחַטָּאת, בֵּין בְּחַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בִּפְנִים[15] בֵּין בְּחַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בַּחוּץ[16] - נִפְסָל. אֲבָל בִּשְׁאָר קָדָשִׁים - כְּשֵׁרִין[17].

14) הסדר הנכון בחטאות הוא, להתחיל בקרן דרומית מזרחית ואחריה מזרחית צפונית, צפונית מערבית, ולבסוף מערבית דרומית ואם שינה מסדר זה נפסל הקרבן. 15) שמזים את דמה על הפרוכת ועל מזבח הזהב שבהיכל. 16) שדמה נזרק על המזבח שבעזרה, שהיא חוץ להיכל. 17) ולא נתבאר טעמו של ההבדל בין חטאת לשאר קרבנות.

ט. נָתַן הַדָּם מִן הַקֶּרֶן וְלִפְנִים[18], בֵּין בְּחַטָּאת בֵּין בִּשְׁאָר קָדָשִׁים, בֵּין בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בֵּין בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן - פָּסוּל.

18) ארבע הקרנות שבפינות מזבח החיצון, ארכן אמה ורחבן אמה ודם החטאות נותן הכהן כנגדן בחציו העליון של המזבח. וכן שתי המתנות של שאר הקרבנות ניתנות נגד הקרנות היינו אמה מכאן ואמה מכאן בחציו התחתון של המזבח. ומלמדנו רבינו כאן, שאם נתן הדם בשטח שהוא לפנים מן הקרן, היינו שלא כנגד הקרן – פסול, בין במזבח החיצון ובין בפנימי.

י. דָּם שֶׁמִּצְוָתוֹ לִתֵּן אוֹתוֹ לְמַעְלָה מֵחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ[19] שֶׁנְּתָנוֹ לְמַטָּה, אוֹ שֶׁמִּצְוָתוֹ לִתְּנוֹ לְמַטָּה[20] וּנְתָנוֹ לְמַעְלָה, אוֹ שֶׁמִּצְוָתוֹ לִתְּנוֹ בִּפְנִים בַּהֵיכָל[21] וּנְתָנוֹ

מותר להדפסה ושימוש אישי בלבד

עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אוֹ הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁנִּתְּנָן לִפְנִים בַּהֵיכָל, אוֹ שֶׁנָּתַן דַּם הַנִּתָּנִין בַּחוּץ עַל הַכֶּבֶשׁ[22] שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד[23] - הֲרֵי בְּשַׂר הַזֶּבַח פָּסוּל[24]. וְאַף עַל פִּי כֵן, נִתְכַּפְּרוּ הַבְּעָלִים[25] בּוֹ; כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ דָּם לַמִּזְבֵּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ שֶׁלֹּא לִמְקוֹמוֹ - הֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ לְכַפֵּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[26]? כְּשֶׁהָיָה זֶה הַזּוֹרֵק כָּשֵׁר לָעֲבוֹדָה[27]; אֲבָל אִם קִבֵּל הַכָּשֵׁר[28] וְנָתַן לַפָּסוּל[29], וְנָתַן הַפָּסוּל אֶת הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה לְמַטָּה, וְאֶת הַנִּתָּנִין בִּפְנִים בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתָּנִין בַּחוּץ בִּפְנִים, אוֹ שֶׁנָּתַן עַל הַכֶּבֶשׁ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַיְסוֹד - לֹא נִפְסַל בְּשַׂר הַזֶּבַח, אִם נִשְׁאַר דַּם הַנֶּפֶשׁ[30], אֶלָּא יַחֲזֹר הַכָּשֵׁר וִיקַבֵּל[31] שְׁאָר דַּם הַנֶּפֶשׁ וְיִזְרֹק הַדָּם בִּמְקוֹמוֹ.

19) חטאת בהמה ועולת העוף. 20) שאר הקרבנות הנעשים בחוץ. 21) פר ושעיר של יום הכיפורים, ופרים ושעירים הנשרפים המבוארים בהלכות מעשה הקרבנות ובשרם נשרף בבית הדשן שמחוץ לחומת ירושלים. 22) ולא על המזבח ממש. 23) פירוש, או שלא כנגד היסוד במזבח ממש. במשנה מדות פרק ג, א שנינו: "והיסוד (של מזבח החיצון) היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב. ואוכל (תופס) בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת". ויוצא מזה שבקרן דרומית מזרחית לא היה יסוד ואם זרק בקרן זו את דם הניתנים למטה מחצי המזבח הקרבן פסול. בזבחים נו: ונז: למדו דין זה מהכתוב (ויקרא ד, ז) "אל יסוד מזבח העולה". 24) וגם האימורים פסולים. 25) ואינו חייב להביא קרבן אחר. 26) שבשר הזבח נפסל ואין לו תקנה. 27) ובדיעבד כיפר ולפיכך הדם שנשאר נעשה שיריים ופסול לזריקה. 28) כלומר, אפילו אם קיבל הכשר, שהרי קבלת כהן פסול בוודאי אינה עושה שיריים (לחם משנה). 29) אפילו פסול טמא שעושה שיריים. 30) בצוואר הבהמה. 31) קבלת הדם הראשונה אף על פי שקיבל כשר לא עשתה שיריים את הדם הנשאר, מפני שקבלה בלי זריקה אינה עושה שיריים והזריקה הייתה פסולה.

יא. דְּמֵי קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ, בֵּין דָּם בְּדָם[32] בֵּין כּוֹסוֹת בְּכוֹסוֹת[33]: אִם נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין מַתָּנָה אַחַת[34] בְּנִתָּנִין מַתָּנָה אַחַת - יִתֵּן הַכֹּל מַתָּנָה אַחַת. וְכֵן הַנִּתָּנִין מַתַּן אַרְבַּע[35] בְּנִתָּנִין מַתַּן אַרְבַּע - יִתֵּן הַכֹּל מַתַּן אַרְבַּע. נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין מַתָּנָה אַחַת בְּנִתָּנִין מַתַּן שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע - יִתֵּן הַכֹּל מַתָּנָה אַחַת[36]. נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה בְּנִתָּנִין לְמַטָּה - יִשְׁפֹּךְ הַכֹּל לָאַמָּה[37], וְהַזְּבָחִים פְּסוּלִין. אֲפִלּוּ נִתְעָרְבוּ שְׁיָרֵי הַחַטָּאת[38] עִם דַּם הָעוֹלָה, שֶׁמְּקוֹם הַכֹּל לְמַטָּה - יִשְׁפֹּךְ הַכֹּל לָאַמָּה[39].

32) בכלי אחד נתקבל דם של שני קרבנות. 33) בכל כוס יש דם מקרבן אחד אלא שנתערבו הכוסות. 34) כגון דם בכור בדם מעשר. 35) דם חטאות בלבד ניתן מתן ארבע, והמדובר כאן בתערובת דמן של שתי חטאות. 36) "כל הדמים הניתנים על מזבח החיצון, אם נתן מתנה אחת בלבד כיפר". ואסור ליתן מן התערובת יותר ממתנה אחת כדי שלא יעבור במעשה על "לא תוסיף", אבל אם נותן פחות ועובר על "בל תגרע" הרי אינו עושה מעשה. 37) כעין מרזב היה עובר על פני כל רצפת העזרה ופתוח לחוץ ומים עוברים בו. 38) שנתן ארבע המתנות במקומן, וטעונין שפיכה על יסוד המזבח שהוא למטה. 39) אף על פי ששניהם מקומם למטה. מפני שדם העולה טעון זריקה על קיר המזבח ושיירי חטאת נשפכים ישר על היסוד ואסור לשפוך אותם על הקיר, כדי שיזובו על היסוד, כר' יוחנן ורב יהודה שם פא.

יב. וְאִם לֹא שָׁאַל, אֶלָּא נָתַן מִן הַתַּעֲרוּבוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. נָתַן לְמַעְלָה וְשָׁאַל - יִתֵּן לְמַטָּה[40], וְאֵלּוּ וָאֵלּוּ עָלוּ לוֹ.

40) ברייתא שם פא: "נתן למעלה ולא נמלך, אלו ואלו (רבי אליעזר וחכמים) מודים שיחזור ויתן למטה".

יג. נִתְעָרְבוּ הַנִּתָּנִין בִּפְנִים בַּנִּתָּנִין בַּחוּץ - יִשְׁפֹּךְ הַכֹּל לָאַמָּה. וְאִם לֹא שָׁאַל וְלָקַח דַּם הַתַּעֲרֹבֶת וְנָתַן מִמֶּנּוּ בִּפְנִים וּבַחוּץ, בֵּין שֶׁנָּתַן בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן בַּחוּץ אוֹ בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בִּפְנִים - הַכֹּל כָּשֵׁר[41]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר דָּמִים הַנִּתָּנִים בַּחוּץ, חוּץ מִן הַחַטָּאת; אֲבָל דַּם חַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בַּחוּץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּדַם חַטָּאת הַנַּעֲשֵׂית בִּפְנִים: אִם נָתַן בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בִּפְנִים - כָּשֵׁר[42], נָתַן בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן בַּחוּץ - פְּסוּלָה. שֶׁדַּם חַטָּאת שֶׁנִּכְנַס לַהֵיכָל, אֲפִלּוּ חַטַּאת יָחִיד הַנֶּאֱכֶלֶת[43] - אֲסוּרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ וְגוֹמֵר. וְהוּא[44] שֶׁיָּבוֹא דֶּרֶךְ שַׁעַר הַהֵיכָל, שֶׁנֶּאֱמַר: יוּבָא - דֶּרֶךְ בִּיאָה[45]; אֲבָל אִם הִכְנִיסוֹ בִּפְשִׁפֵּשׁ[46] אוֹ דֶּרֶךְ חַלּוֹן אוֹ גַג - אֵינוֹ נִפְסָל.

41) כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא ור' אליעזר, המחלוקת היא בפירוש הכתוב (ויקרא ו, כג): "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקודש לא תאכל באש תשרף". חכמים סוברים חטאת דווקא, אבל שאר קרבנות אינם נפסלים בכך, ורבי עקיבא, ששיטתו לדרוש כל אות שבתורה, מרבה מהמלה "וכל" את כל הקרבנות (שם פב.). 42) ואפילו לא נתן בפנים נתכפרו הבעלים. 43) כי פשוטו של מקרא אפשר לפרש בחטאות ציבור שדמן טעון הזייה בפנים ומצוותן בשריפה. 44) וזה נאמר. 45) רגילה. 46) דלת צדדית קטנה.

יד. פַּר הֶעְלֵם[47] וּשְׂעִיר עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁדָּמָם נִכְנַס לַהֵיכָל[48], אִם הִכְנִיסוֹ לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים - נִפְסָל; שֶׁבְּמָקוֹם זֶה פְּנִימָה[49] שֶׁל מְקוֹמָן הוּא[50]. וְכֵן פַּר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְשָׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁדָּמָם נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, אִם הִכְנִיס דָּמָם לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וְהִזָּה מִמֶּנּוּ[51] וְהוֹצִיאוּ לַהֵיכָל, וְחָזַר וְהִכְנִיסוֹ לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים - נִפְסַל[52], וְאֵינוֹ גּוֹמֵר מִמֶּנּוּ הַזָּיוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים; כֵּיוָן שֶׁיָּצָא[53] יָצָא[54]. וְכֵן אִם גָּמַר הַזָּיוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וְהוֹצִיאָן לַהֵיכָל, וְהִזָּה מִקְצָת הַזָּיוֹת וְהוֹצִיאָן חוּץ לַהֵיכָל[55], וְחָזַר וְהִכְנִיסָן לַהֵיכָל - אֵינוֹ גּוֹמֵר הַזָּיוֹת שֶׁבַּהֵיכָל; שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּצָא הַדָּם חוּץ לִמְקוֹמוֹ נִפְסַל[56].

47) שגגו בית דין והורו שחלב וכדומה מותר ועשה הציבור על פי הוראתם, מביאים פר לחטאת ודמו טעון הזייה בהיכל על הפרוכת. ואם טעו בעבודה זרה ועשה הציבור, מביאים שעיר לחטאת. 48) מצוותם בכך. 49) כתוב בתורה (שם יח), "הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה", משמע שאם הובא נפסל הקרבן, ופנימה – זה קודש הקדשים. 50) מקומם בהיכל, וקודש הקדשים הוא לפני מן ההיכל. 51) מקצת הזיות ולא גמר הכל. 52) פסול יוצא, אף על פי שדם זה מקומו בהיכל כמצוותו. 53) מחוץ לקדש הקדשים לפני גמר הזיותיו. 54) נפסל ביוצא, ואף על פי שסופו לצאת להיכל – עכשיו מקומו בקודש הקדשים. 55) לעזרה. 56) פסול וודאי.

טו. חַטָּאת שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת וְיָצָא אֶחָד מֵהֶם לַחוּץ - הַפְּנִימִי כָּשֵׁר[57] וְיַזֶּה מִמֶּנּוּ. נִכְנַס אֶחָד מֵהֶם לַהֵיכָל וְהִזָּה מִמֶּנּוּ שָׁם - אַף הַחִיצוֹן פָּסוּל[58]. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ; אֲפִלּוּ מִקְצָת דָּמָהּ אִם נִכְנַס לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ - נִפְסְלָה.

57) ובגמרא למדו דין זה מהכתוב (שם ו, כג) "אשר יובא וגומר לא תאכל"; הנכנס פוסל (גם מה שלא נכנס) ואין היוצא פוסל את החלק שלא יצא. 58) כחכמים שם שדרשו את הכתוב (שם) יובא "מדמה" ואפילו מקצת דמה, מכיוון שלא כתבה התורה "דמה".

טז. דַּם חַטָּאת שֶׁהִכְנִיסוֹ לְכַפֵּר בּוֹ בִּפְנִים וְלֹא כִּפֵּר, אֶלָּא הוֹצִיאוֹ וְלֹא הִזָּה מִמֶּנּוּ בִּפְנִים כְּלוּם: אִם הִכְנִיסוֹ בְּשׁוֹגֵג - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, וּמַזֶּה מִמֶּנּוּ בַּחוּץ, שֶׁהֲרֵי לֹא כִּפֵּר בַּקֹּדֶשׁ; וְאִם הִכְנִיסוֹ בְּמֵזִיד - פָּסוּל[59].

59) ובכיפר בין במזיד בין בשוגג – פסול.

יז. הִכְנִיס[60] הַחַטָּאת עַצְמָהּ לַהֵיכָל - כְּשֵׁרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ - וְלֹא בְּשָׂרָהּ.

60) שם צב: ואפילו הכניסה קודם קבלת הדם – כשרה.

יח. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁפִּרְכְּסָהּ וְנִכְנְסָה לַהֵיכָל - כְּשֵׁרָה[61].

61) שם, מפני שלא הובאה אלא נכנסה מאליה, והתורה אמרה: אשר יובא.

יט. הִכְנִיס דַּם חַטַּאת הָעוֹף לַהֵיכָל בְּצַוָּארָהּ - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם הַצַּוָּאר חָשׁוּב כִּכְלִי[62].

62) בבהמה אמרנו בהלכה יז שכשרה אף על פי שגם הדם נכנס, אבל בחטאת העוף שואל ר' אבין, מפני שאין דמה טעון קבלה בכלי אלא הכהן מזה ישר מהצוואר אפשר לומר שזה כאילו הכניס הדם בכלי.

כ. נִשְׁפַּךְ[63] דַּם חַטַּאת הָעוֹף וַאֲסָפוֹ[64] - הֲרֵי זֶה סָפֵק[65] אִם הַכְּלִי פּוֹסֵל בְּדָמָהּ אוֹ אֵינוֹ פּוֹסֵל; לְפִיכָךְ תִּשָּׁרֵף[66], כְּכָל חַטַּאת הָעוֹף שֶׁהוּא סָפֵק.

63) ישר מהצוואר על הרצפה. 64) לכלי. 65) בעייא שלא נפתרה שם, אם כוונת התורה היא שגם חטאת העוף אינו טעון כלי ומותר להזותו ישר מהצוואר, או התורה אוסרת להשתמש בכלי. 66) מוסב גם אל הדין שבהלכה יט. אבל הבעלים פטורים מלהביא קרבן אחר, כדי שלא יקריב חולין בעזרה.

כא. חַטָּאת[67] שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת, וְנָתַן מַתָּנָה אַחַת מִכָּל כּוֹס וָכוֹס - שִׁירֵי אַרְבַּעְתָּן נִשְׁפָּךְ עַל הַיְסוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ. נָתַן אַרְבַּע הַמַּתָּנוֹת מִכּוֹס אֶחָד - שִׁירֵי אוֹתוֹ הַכּוֹס נִשְׁפָּךְ עַל הַיְסוֹד, וּשְׁאָר הַכּוֹסוֹת נִשְׁפָּכִין לָאַמָּה[68].

67) שמצוותה ארבע מתנות. 68) שאין לדם זה דין שיריים שמצוותם להישפך ליסוד המזבח. ולמדו זה מהכתוב (ויקרא ד, כו) "ואת דמו ישפוך" ולא כל דמו. וההיגיון מחייב להעמיד את הכתוב "כל דמו" בנתן מד' כוסות והכתוב "ואת דמו" בכוס אחת.

כב. דָּם שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ דְּמֵי חֵלִין - לֹא יַזֶּה מִמֶּנּוּ, וְאִם הִזָּה - פָּסוּל[69]. נָפַל מַיִם לְתוֹךְ הַדָּם שֶׁבַּמִּזְרָק, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאֵה דָם - כָּשֵׁר. נָפַל לְתוֹכוֹ יַיִן אוֹ דַם חֵלִין - אוֹמְדִין אוֹתוֹ אִלּוּ הָיוּ מַיִם: אִם רָאוּיִין לְבַטֵּל דָּם שֶׁבַּמִּזְרָק עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ מַרְאָיו מַרְאֵה דָם - הֲרֵי זֶה לֹא יַזֶּה מִמֶּנּוּ; וְאִם אֵינָם רְאוּיִין לְבַטֵּל מַרְאָיו - יַזֶּה מִמֶּנּוּ.

69) אפילו אם יש בו מראה דם. במשנה שנינו: "דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר". ואמר ר' יוחנן שם: "לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם, אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל", פירוש כל טיפה שנפלה בטלה במים ונפסלה ואינה חוזרת לכשרותה. זה נקרא "דיחוי".

כג. דַּם הַקֳּדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרֵב בְּדַם פְּסוּלֵי הַמִּזְבֵּחַ[70] אוֹ בְּדַם הַקֳּדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ בַּשְּׁחִיטָה[71] - יִשָּׁפֵךְ הַכֹּל לָאַמָּה. וַאֲפִלּוּ קָרְבוּ כָּל הַכּוֹסוֹת חוּץ מֵאֶחָד - יִשָּׁפֵךְ לָאַמָּה[72]. וְכָל אוֹתָן הַזְּבָחִים פְּסוּלִים. נִתְעָרֵב בְּדַם הַתַּמְצִית[73] - יִשָּׁפֵךְ לָאַמָּה[74]; וְאִם לֹא שָׁאַל וְנָתַן - כָּשֵׁר.

70) כגון בעלי מומים, רובע ונרבע ונעבד כאליל.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

71) השחיטה לא נעשתה כהלכתה. 72) ואף על פי שאין בדם הפסול כדי לבטל את הכשר, והטעם, שגזרו חכמים שמא יבואו להתיר גם כשרבו דמי הפסולים על הכשרים. ולא גזרו על תערובת בדם חולין (ראה הלכה כב), מפני שלא שכיח שימצא דם חולין בעזרה וחכמים לא גזרו במקרים שאינם שכיחים – "מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן". 73) דם שאינו דם הנפש, ופסול לזריקה על המזבח. 74) דם התמצית גם כן שכיח וגזרו בו.

כד. הָאֵמוּרִין[75] וְאֵיבְרֵי הָעוֹלוֹת[76], וְהַקְּמָצִים[77] וְהַלְּבוֹנָה[78] וּמְנָחוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת[79] אַחַר שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בִּכְלֵי שָׁרֵת[80], אִם זָרַק אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ עַל גַּבֵּי הָאִשִּׁים בֵּין בַּיָּד[81] בֵּין בִּכְלִי, בֵּין בְּיָמִין בֵּין בִּשְׂמֹאל - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים.

75) חלקי הבהמה שמקטירים אותם על המזבח. 76) כל איבריהן, שעולה כולה נשרפת על המזבח. 77) מנחה באה מן הקמח והכהן קומץ ממנה מלא חפניו ומקטיר על המזבח. 78) מין סממן רוחני. כל מנחה, חוץ למנחת סוטה ומנחת חוטא, נותנים עליה לבונה והיא נקטרת עם הקומץ. 79) כגון מנחת כהן שכולה נשרפת שנאמר (ויקרא ו, טז): וכל מנחת כהן כליל תהיה. 80) אחר הקמיצה. 81) שהוציאם מכלי השרת וזרקם ביד על המזבח.

כה. הַיַּיִן וְהַמַּיִם[82] שֶׁנִּסְּכָן בֵּין בִּקְעָרָה בֵּין בְּהִין[83] בֵּין בִּשְׂאָר כְּלֵי הַשָּׁרֵת[84] - כְּשֵׁרִים. נִסְּכָן בִּכְלֵי חֹל אוֹ בְּיָדוֹ - פְּסוּלִין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הַיַּיִן וְהַמַּיִם שֶׁנִּסְּכָן בֵּין בִּקְעָרָה בֵּין בְּהִין בֵּין בִּשְׂאָר כְּלֵי הַשָּׁרֵת – כְּשֵׁרִים. נִסְּכָן בִּכְלֵי חֹל אוֹ בְּיָדוֹ – פְּסוּלִין".

ובפנימיות העניינים צריך להבין, הרי ניסוך היין הוא עניין הבינה, וניסוך המים הוא עניין החכמה. בשלמא לניסוך המים צריך כלי, כי הוא עניינה של הבינה – המשכת השכל בכלים, אבל בנוגע לניסוך המים – בחינת חכמה, מה ההכרח שתבוא בכלי דווקא, ולא עוד אלא ש"ניסכן בידו פסולין".

והביאור בזה: חכמה ובינה הם אמנם עניינים שונים, ולפעמים גם הפכים זה מזה, כי חכמה עניינה ביטול, נקודה בלבד (מיצר), ובינה עניינה הרחבה (רחובות הנהר – מרחב). יחד עם זאת, ישנו קשר ושייכות ביניהם, כי החכמה אינה באה להתגלות אמיתית ללא בינה, ולכן ניסוך המים צריך להיות בכלי דווקא, כלומר המשכת אור החכמה בכלי הבינה.

(על־פי "יין מלכות" ספר עבודה, סימן נ
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

82) שמנסכים על המזבח. 83) כלי מדה שנתקדש. 84) שלא בכלים המיוחדים להם.

כו. אֵיבָרִים שֶׁסִּדְּרָן, וְכֵן קֹמֶץ שֶׁסִּדְּרוֹ, וְסִדֵּר הָעֵצִים שֶׁל מַעֲרָכָה לְמַעְלָה מֵהֶם[85], אוֹ שֶׁסִּדְּרָן מִצִּדֵּי הָעֵצִים - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם דֶּרֶךְ הַקְּטָרָה בְּכָךְ[86] אוֹ אֵין דֶּרֶךְ הַקְּטָרָה בְּכָךְ; לְפִיכָךְ לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן לְכַתְּחִלָּה, וְאִם עָשָׂה - הֲרֵצָה.

85) כלומר, עליהם. 86) בגמרא שם נאמר נימוק זה רק בקומץ, אבל באיברים הבעייה היא אם "על העצים" שנאמר בתורה הכוונה "על" ממש או סמוך לעצים, כדי שתאחז בהם האש (לחם משנה).

~ יום שני ו' אלול ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר אם כל המזבח ראוי לשחיטת העולה, הדברים שאם יעלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו.

א. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - כְּאִלּוּ שְׁחָטָן בַּצָּפוֹן[2]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ - מְלַמֵּד, שֶׁכָּל הַמִּזְבֵּחַ רָאוּי לִשְׁחִיטַת הָעוֹלָה וּשְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים.

2) מחלוקת תנאים במשנה זבחים נח. ופסק כר' יוסי.

ב. עוֹלָה[3] שֶׁשְּׁחָטָהּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָהּ לְמַטָּה וְהֶעֱלָה אוֹתָהּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - יַפְשִׁיט אוֹתָהּ וִינַתְּחֶנָּה בִּמְקוֹמָהּ[4], וּמוֹרִיד הַקְּרָבַיִם וּמְדִיחָן לְמַטָּה[5] וְחוֹזֵר וּמַעֲלֶה אוֹתָן, וּמוֹרִיד הָעוֹר וְנוֹתְנוֹ לַכֹּהֲנִים[6].

3) משנה שם פד. 4) שם ובגמרא שם פה. מחלוקת אם יש הפשט וניתוח בראשו של מזבח בקרבנות כשרים או לא, והאוסר מעמיד את המשנה בפסולים, שאם עלו לא ירדו, ואם יוריד לא יוכל להעלותם, לכן מפשיט ומנתח במקומם. ורבינו סתם, וברור שסובר שגם כשרים מפשיט ומנתח בראש המזבח. וכן כתב בפירושו על המשנה, שכל הראוי למזבח אם עלה למזבח אין מורידים אותו שלא לצורך. 5) ברייתא שם. משום כבודו של המזבח אינו מדיח שם. 6) כי עור עולה ניתן לכהנים, שנאמר (ויקרא ז, ח) "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", וכן עורות קדשי קדשים אחרים (משנה שם קג.).

ג. וְכֵן זְבָחִים[7] שְׁחוּטִים[8] שֶׁעָלוּ לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ - מַפְשִׁיטָן וּמְנַתְּחָן בִּמְקוֹמָן, וּמוֹרִיד הַקְּרָבַיִם וּמְדִיחָן בַּמַּיִם וְחוֹזֵר וּמַעֲלֶה אוֹתָן[9], וּמוֹרִיד אֶת הָעוֹר וְאֶת הַבָּשָׂר וְנוֹתְנוֹ לַבְּעָלִים, וְחוֹזֵר וּמַקְטִיר אֶת הַשְּׁאָר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יוֹרִיד הַכֹּל, אֶלָּא יַפְשִׁיט וִינַתֵּחַ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ? שֶׁכָּל הָרָאוּי לָאִשִּׁים[10], אִם עָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יֵרֵד[11]; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ. יָכוֹל אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי?[12] תַּלְמוּד לוֹמַר: הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ. מָה עוֹלָה, שֶׁהִיא רְאוּיָה לָאִשִּׁים[13], אִם עָלְתָה - לֹא תֵרֵד; אַף כָּל הָרָאוּי לָאִשִּׁים, אִם עָלָה - לֹא יֵרֵד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

7) שלמים. 8) וכל־שכן אם נשחטו בראש המזבח. 9) פירוש, את החלב שעליהם שמקטירים אותו על המזבח. 10) להקטירו על המזבח "אשה לה'". 11) אע"פ שבשעה שעלה אינו מוכן עדיין להקטרה. 12) בשר קדשים העומד לאכילה ולא להקטרה, נקרא גם כן "אינו ראוי". 13) כדעת ר' יהושע במשנה שם פג. ולא כרבן גמליאל שאומר: "כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד". ומחלוקתם בדם ונסכים, שהם ראויים למזבח, אבל לא לאשים (להקטרה על האש).

ד. עוֹלָה שֶׁהֶעֱלָהּ חַיָּה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - תֵּרֵד[14], שֶׁעֲדַיִן אֵינָהּ רְאוּיָה[15].

14) משנה שם פד. 15) אבל כשנשחטה נקראה ראויה, אלא שמחוסרת הכנה.

ה. וְכֵן קֹמֶץ[16] הַמִּנְחָה שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ בִּכְלִי שָׁרֵת. וְכָל אִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[17] שֶׁעָלוּ - יֵרְדוּ, לְפִי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין מִתְּחִלָּתָן[18].

16) שם פג: 17) בעלי חיים האסורים להקרבה, כגון נעבד כאליל, טריפה, רובע ונרבע. 18) לא היו ראויים אף שעה אחת להעלותם על המזבח.

ו. וְכֵן בֶּהֱמַת קָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחֲטָה בַּלַּיְלָה אוֹ נִשְׁפַּךְ דָּמָהּ אוֹ שֶׁיָּצְאַת[19] חוּץ לָעֲזָרָה[20], אִם עָלְתָה - תֵּרֵד[21].

19) במשנה שם "ויצא דמה", נראה שטעות־סופר כאן, וצ"ל שיצא, היינו דם, אבל יצאו אימורים אם עלו לא ירדו לדברי הכל (ברייתא שם סח: ובכמה מקומות), וכן כתב רבינו בהלכה ז: וזבח שיצא חוץ לעזרה... לא ירדו. 20) ונפסל ביוצא. 21) שם פה. מחלוקת ר' יהודה ור' שמעון, ופסק כר' יהודה.

ז. אֲבָל קָדָשִׁים[22] שֶׁלָּנוּ אוֹ[23] שֶׁלָּן הַדָּם[24] אוֹ הַבָּשָׂר[25] אוֹ הָאֵמוּרִים[26], וְזֶבַח שֶׁיָּצָא חוּץ לָעֲזָרָה, אוֹ שֶׁנִּטְמָא אוֹ נִפְסַל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן[27] אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם[28] אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי[29], אוֹ שֶׁקִּבְּלוּ הַטְּמֵאִים וְזָרְקוּ אֶת דָּמוֹ, הוֹאִיל וּרְאוּיִין בַּעֲבוֹדַת קָרְבָּן הַבָּא בְּטֻמְאָה[30], וְשֶׁנָּתַן דָּמוֹ חוּץ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בַּדְּרוֹם[31] אוֹ שֶׁנִּתְקַבֵּל דָּמָם בַּדְּרוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּסוּלִים, אִם עָלוּ לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יֵרְדוּ.

22) משנה שם פד. 23) פירוש, כגון. 24) דם נפסל בשקיעת החמה (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות ה"א, ולמעלה פ"א הל"ה). 25) בשר עולה. 26) נפסלים בעליית עמוד השחר (שם הלכה ב). 27) שחט וחישב לזרוק את הדם אחרי זמנו. 28) חישב בשחיטה לזרוק את הדם שלא במקום שקבעה תורה. 29) שחטו לשם קרבן אחר, ואפילו חטאת ופסח, ששנינו (שם ב.) שפסולים שלא לשמם. 30) בקרבן ציבור. 31) הכסף־משנה מתפלא, שהרי במעילה ב: אמרו שלדעת ר' יהודה האומר נשחטה בלילה ונשפך דמה אם עלו ירדו, הכל מודים שגם נשחטו בדרום ירדו, ורבינו פוסק בהלכה ו כר' יהודה, ואם־כן למה פסק כאן שאם עלו לא ירדו. ונראה שרבינו הסתמך על הגמרא זבחים קכ. וגרס כגירסת התוספות שם: "קדשי קדשים ששחטם בדרום, אין מועלים בהם. ואם עלו לא ירדו. ואיבעיא להו, ירדו מהו שיעלו וכו'" (אבן האזל).

ח. כֹּל שֶׁפִּסּוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ[32] - הַקֹּדֶשׁ מְקַבְּלוֹ[33]. וּכְשֵׁם שֶׁאִם עָלוּ - לֹא יֵרְדוּ, כָּךְ אִם יָרְדוּ - לֹא יַעֲלוּ[34] שְׁנִיָּה[35], שֶׁהֲרֵי פְּסוּלִין הֵם.

32) שנפסל אחר שנכנס לעזרה (רש"י שם) או אחר שנשחט ונתקדש (תוספות שם ד"ה כל). 33) ר' שמעון במשנה שם. רבינו סובר, שכלל זה דברי הכל הוא, ולמדוהו מן הכתוב: "כל הנוגע במזבח יקדש" (ראה למעלה הלכה ג), ור' יהודה חולק רק בנשחטה בלילה, נשפך דמה או יצא דמה, מפני שנתמעטו מהכתוב (ויקרא ו, ב) "זאת... היא העולה" (ברייתא שם). 34) משנה שם. 35) שנית.

ט. וְאִם מָשְׁלָה[36] בָּהֶם הָאוּר, אַף עַל פִּי שֶׁיָּרְדוּ - יַעֲלוּ[37] שְׁנִיָּה וְיַשְׁלִים הַקְּטָרָתָן.

36) אחזה. לקמן בפרק יח הלכה כא בדין פיגול ונותר וטמא, כתב רבינו: "משמשלה האור ברובם", ונראה שגם בפסול לינה הדין כן, ורש"י כאן פירש מקצתה, ראה משנה־למלך כאן. 37) נעשו לחמו של אש המזבח. מימרה של עולא שם פה:

י. קֹמֶץ[38] שֶׁנִּתְפַּגֵּל[39] וּמִקְצָתוֹ בָּאָרֶץ וּמִקְצָתוֹ מָשְׁלָה בּוֹ הָאוּר - יַעֲלֶה כֻּלּוֹ[40].

38) שם מג: 39) בשעת קמיצה חישב להקטירו או לאכול שיריים למחר. 40) ואפילו אם החלק שמונח למטה לא עלה כלל. והטעם, שכל הקומץ חשוב כדבר שלם. רב אחאי שם לפי דעת עולא.

יא. אֵיבָרִים וַחֲלָבִים וּקְמָצִים שֶׁלָּנוּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ - כְּאִלּוּ לָנוּ בָּעֲזָרָה[41], וְאִם יָרְדוּ - לֹא יַעֲלוּ; אֲבָל אִם לֹא יָרְדוּ - מַקְטִירִין אוֹתָן לְעוֹלָם[42].

41) ונפסלו בלינה, פסק כרבא שם פז. "לינה מועלת בראשו של מזבח". 42) שהרי לא גרע מלן על הרצפה והעלה למזבח.

יב. וַאֲוִיר מִזְבֵּחַ[43] - כַּמִּזְבֵּחַ[44]. וְאֵמוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁהֶעֱלָן קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים[45] - לֹא יֵרְדוּ[46], שֶׁהֲרֵי נַעֲשׂוּ לַחְמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ[47].

43) שם פז: ופח. 44) בעיא של ריש לקיש שם. ומפרש רב אשי, שאם אדם עומד על המזבח ואוחז בידו את הקדשים הפסולים, ברור הדבר, שהאויר כמזבח. והבעיא היא אם הכהן עומד על הרצפה, והפסול בראש קנה באוירו של המזבח. הבעיא לא נפשטה, ודעת רבינו שגם בספק אם עלה לא ירד. 45) הזריקה קובעת קדושתם של אימורי קדשים קלים ומתירתם להקטרה, אבל לפני זריקה האימורים פסולים להקטרה. 46) מימרא של עולא שם פג: 47) מכיון שסופם להקטרה בלי כל מעשה בגופם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יג. הִפְרִישׁ[48] שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת[49] לְאַחֲרָיוּת[50], וְשָׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם, וְקָדַם וְהֶעֱלָה אֲמוּרִים שֶׁל אֶחָד מֵהֶם קֹדֶם זְרִיקָה[51] - הֲרֵי אֵלּוּ יֵרְדוּ[52].

48) מעילה ז: 49) הוא־הדין בחטאות (כ"מ). 50) שאם יאבד האחד יתכפר בשני. 51) ואחר־כך זרק את דמו של השני (רש"י שם, וראה ראב"ד כאן). 52) שזריקת דמו של זה אינה מתירה את אימוריו של השני.

יד. הַזֶּבַח הַפָּסוּל וְהַנְּסָכִים[53] הַפְּסוּלִים שֶׁעָלוּ לַמִּזְבֵּחַ - הַזֶּבַח לֹא יֵרֵד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לָאִשִּׁים, וְהַנְּסָכִים יֵרְדוּ[54]. וְכֵן נְסָכִים הַבָּאִים בִּפְנֵי עַצְמָן[55] שֶׁנִּפְסְלוּ וְעָלוּ - יֵרְדוּ[56].

53) היין שמנסכים כשמביאים קרבנות, דיניהם מפורטים בפ"ב מהל' מעשה הקרבנות. 54) כר' יהושע ור' שמעון (שם פג.). 55) אדם שהתנדב להביא נסכים. 56) שם פד. פסק כר' יהושע, נגד דעת רבן גמליאל ור' שמעון.

טו. עוֹף[57] שֶׁמְּלָקוֹ זָר וְעָלָה - לֹא יֵרֵד[58]; וְקֹמֶץ הַמִּנְחָה שֶׁקְּמָצוֹ זָר וְעָלָה - יֵרֵד[59]. אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה פָּסוּל וְזֶה פָּסוּל - זֶה כְּאִלּוּ לֹא נִתְקַדֵּשׁ כְּלָל. וְאֶחָד הַזָּר וְאֶחָד שְׁאָר הַפְּסוּלִים[60].

57) שם סט. 58) מפני שמליקה כשרה בזר בבמה (לפני שנבנה המשכן בשילה, וכן אחר חורבנו עד שנבנה בית המקדש בירושלים, מותר היה לכל אדם לבנות במה ולהקריב עליה קרבנות לה') לכתחילה, לפיכך במקדש לא תרד. 59) ואע"פ שקמיצה בבמה היא בזר, במקדש תרד. ואין זה דומה למליקה, כי קמיצה בכלי שרת לא היתה בבמה. גמרא שם. 60) בגמרא המדובר בזר, אבל אין נימוק להבדיל בין זר ובין פסולים אחרים, כגון בעל מום, חלל או אונן. ראה כסף־משנה.

טז. וְאִלּוּ אִם יַעֲלוּ - יֵרְדוּ: כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָאִשִּׁים. בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וּבְשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים, מוֹתַר הָעֹמֶר[61] וּשְׁיָרֵי מִנָּחוֹת וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם[62] וְלֶחֶם הַפָּנִים[63] וְהַקְּטֹרֶת, וְצֶמֶר שֶׁבְּרָאשֵׁי כְּבָשִׂים וְשֵׂעָר שֶׁבִּזְקַן הַתְּיָשִׁים וְהָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים, וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם בִּזְמַן שֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִים[64], אִם עָלוּ - יֵרְדוּ.

61) ביום ששה עשר בניסן, מקריבים מנחה מסולת שעורים מתבואה חדשה, מקטירים את הקומץ, והמותר לאכילת כהנים. ראה דיני עומר בפרק ז בהלכות תמידין ומוספין. 62) שמביאים בחג השבועות עם שני כבשי שלמים, שהם קרבנות ציבור והכהנים אוכלים אותם. 63) שתים עשרה חלות שמניחים על השולחן שבהיכל בכל יום שבת, ונאכלות לכהנים ביום שבת שלאחריו. 64) זה נמשך לכל הדברים המפורטים למעלה, החל מצמר שבראשי כבשים.

יז. קֹמֶץ[65] שֶׁמִּצָּה שַׁמְנוֹ[66] עַל הָעֶצֶם[67] וְיָרַד הָעֶצֶם - יַחֲזִירוּ[68]; שֶׁהַדָּבָר סָפֵק[69], שֶׁמָּא חִבּוּרֵי עוֹלִין כְּעוֹלִין[70] הֵם חֲשׁוּבִין.

65) מנחות כג. 66) קצת מן השמן שבסולת המנחה. 67) כך היא גירסת רבינו שם (רש"י וראב"ד גורסים "עצים"). 68) עצם לבדה שירדה לא תעלה (למעלה הלכה טז), אבל אם מזה עליה שמן מן הקומץ, מעלים אותה מפני השמן שעליה. 69) בעיא של רבא שלא נפשטה. 70) הקומץ אם ירד יעלה, ולפיכך גם השמן המחובר אליו עולה, והעצם שעליה נשפך עולה ביחד עמו (לחם־משנה).

יח. מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַדֵּשׁ פְּסוּלִין בֵּין רְאוּיִין לוֹ בֵּין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לוֹ; אֲבָל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ אֶלָּא פְּסוּלִין הָרְאוּיִין לוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. כֵּיצַד? מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁעָלוּ לוֹ זְבָחִים שֶׁנִּפְסְלוּ - לֹא יֵרְדוּ. עָלְתָה לוֹ קְטֹרֶת זָרָה[71] - תֵּרֵד, שֶׁאֵין הַקְּטֹרֶת זָרָה[72] רְאוּיָה לַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן[73]. אֲבָל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁעָלָה לוֹ קֹמֶץ מִנְחָה, בֵּין כָּשֵׁר בֵּין פָּסוּל - לֹא יֵרֵד[74]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. כְּשֵׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ אֶת הָרָאוּי לוֹ, כָּךְ הַכֶּבֶשׁ[75] וּשְׁאָר כְּלֵי הַשָּׁרֵת[76] מְקַדְּשִׁין אֶת הָרָאוּי לָהֶם, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בַּכֵּלִים: כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ. מִשֶּׁיַּגִּיעַ לַכֶּבֶשׁ דָּבָר הָרָאוּי לוֹ - לֹא יֵרֵד, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל. וְכֵן כְּשֶׁיַּגִּיעַ לִכְלִי שָׁרֵת כָּל דָּבָר הָרָאוּי לוֹ - מִתְקַדֵּשׁ, וְלֹא יִפָּדֶה לְעוֹלָם[77], וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּפְסַל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[78].

71) שהיא זרה למזבח החיצון, שהרי אין מקטירים קטורת לעולם. 72) המלה זרה מיותרת, ויש למחקה. 73) כלומר, אין קטורת כלל במזבח החיצון, ולכן אם עלתה תרד (אמנם מצאנו קטורת על מזבח החיצון בקרבנות הנשיאים, אבל זו הוראת שעה היתה ואין ללמוד מהוראת שעה. מנחות נ:), אבל במזבח הפנימי – לא תרד (ראה למעלה בהלכה טז מנה רבינו קטורת סתם בין אלה שאם עלו ירדו, ומשמע אפילו קטורת ציבור, מפני שמקומה על המזבח הפנימי בלבד, ולפיכך נדחקנו לפרש כאן "זרה" היינו זרה למזבח זה. רש"י אמנם פירש "זרה" נדבת יחיד, והתכוון לפירוש שנדחה שם, שהמדובר במזבח הפנימי. 74) זבחים כג: והטעם אמרו שם, מפני שמזבח הפנימי נמשח ונתקדש בקדושת כלי שרת. ואע"פ שכלי שרת מקדשים את הראוי להם בלבד (ראה המשך הלכה זו), מזבח עדיף, מפני שיש בו שתי קדושות, של מזבח ושל כלי שרת (שיטה־מקובצת שם). 75) משנה שם פו. "מוליכים את כל האיברים לכבש, ומולחים אותם שם" (רבינו פרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד). 76) למעלה כתב רבינו דין מזבח הפנימי, שהוא כלי שרת. ולפיכך כתב כאן ושאר כלי השרת. 77) משנה מנחות ק: 78) פרק ו הלכה ד.

יט. אֵין[79] כְּלֵי הַלַּח[80] מְקַדְּשׁוֹת אֶת הַיָּבֵשׁ, וְלֹא כְּלֵי הַיָּבֵשׁ מְקַדְּשׁוֹת אֶת הַלַּח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִדּוֹת[81] הַלַּח וְהַיָּבֵשׁ שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ[82]; אֲבָל הַמִּזְרָקוֹת[83] מְקַדְּשׁוֹת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַלַּח וְהַיָּבֵשׁ[84]. וּכְלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין דָּם הַפָּסוּל לִקָּרֵב[85].

79) משנה זבחים פח. 80) כלים שבמקדש שנותנים בהם דברים נוזלים. 81) כלים שנעשו כדי למדוד בהם, היינו שבע מדות ללח ושתי מדות ליבש. 82) פרק א הלכה טז־יז. והטעם, מפני שכלים אלה נמשחו ונתקדשו רק למדידה, מדות מיוחדות ללח ומדות אחרות ליבש, ולפיכך אין מקדשים בנתינה שלא למדידה. 83) קערות גדולות, אגנים. 84) מימרא של שמואל, שם. והטעם, מפני שנמשחו לקבל דם – ולא למדידה בלבד – ומתוך שהם ראויים לקבל בהם נוזלים, הם ראויים גם לקדש דברים יבשים (רש"י שם). 85) כר' יוסי בכריתות כח: וכר' יוחנן זבחים פז. (בלחם־משנה כאן מעיר, שדבריו כאן סותרים את דברי עצמו בפרק רביעי הלכה יט שפסק: הדם ישפך והבשר ישרף. ראה שם).

כ. כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ[86], וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת[87], וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִתּוֹכָן[88], וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא שְׁלֵמִים. נִקְבוּ, אִם עוֹשִׂין מֵעֵין מְלֵאכְתָּן עוֹשִׂין וְהֵם שְׁלֵמִים[89] - מְקַדְּשִׁין, וְאִם לָאו - אֵין מְקַדְּשִׁין. וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מְלֵאִין[90]. אֲבָל הַמִּדּוֹת אֵין מְקַדְּשׁוֹת חֲסֵרוֹת אֶלָּא אִם דַּעְתּוֹ לְמַלְּאתָן[91]; וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְמַלְּאתָן - מְקַדְּשׁוֹת לְהִפָּסֵל[92], אֲבָל לֹא לִקָּרֵב[93].

86) אבל לא חוץ לעזרה. משנה זבחים פח. 87) שהכהן מתכוון לקדש את הדבר שנותן לכלי שרת. כר' יוחנן במנחות ז. 88) אבל אם הגדיש עד שחלק מן הסולת וכדומה נמצא למעלה מדפנות הכלי, לא נתקדש הגודש (זבחים פח.). בפ"א מהלכות כלי המקדש הי"ט חילק רבינו בין כלי יבש לכלי לח, ופסק שכלי הלח מקדשים את הבירוצים (הגודש שנשפך על דופן הכלי מבחוץ, וכאן הכוונה לכלי היבש), ראה לחם־משנה. 89) כלומר, כשהם שלמים. 90) כשיש בהם השיעור המלא שצריכים לו אז, כגון עשרון סולת לכבש או שני עשרונים לאיל וכדומה. 91) ר' יוסי בברייתא שם. 92) פסול שהוא חל רק אחרי קידוש בכלי, כגון לן ויוצא, ואילמלא נתקדשו לא נפסלו. 93) מנחות ז. רבינו מחלק בין דם לקמצים. בדם פסק למעלה בהלכה יט, שכלי שרת מקדשים ליקרב, וכאן המדובר בקמצים (לחם־משנה כאן).

כא. כְּלֵי שָׁרֵת[94] מְקַדְּשִׁין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן לְהִפָּסֵל, אֲבָל לֹא לְהִקָּרֵב. כֵּיצַד? דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּתְקַדֵּשׁ בִּכְלֵי שָׁרֵת בַּלַּיְלָה - נִפְסָל[95] וְיִשָּׂרֵף, אֲבָל אֵינוֹ קָרֵב. כְּגוֹן שֶׁקָּמַץ מִנְחָה בַּלַּיְלָה וְנָתַן קֶמְצָהּ לִכְלֵי שָׁרֵת - הֲרֵי זוֹ נִשְׂרֶפֶת[96].

94) מנחות ק. 95) אלמלא נתקדש לא היה נפסל, ומועיל הקידוש שנעשה שלא בזמנו, כדי שייפסל. 96) במקום המיוחד לשריפת קדשים שנפסלו (ראה פ"ו ממעשה הקרבנות ה"ג).

כב. מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם[97] - נִפְסְלוּ כָּל הַקֳּדָשִׁים שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁחוּטִין[98] בַּמִּקְדָּשׁ שֶׁעֲדַיִן לֹא נִזְרַק דָּמָם; שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם מִזְבֵּחַ לִזְרֹק עָלָיו, וְנֶאֱמַר: וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ. כְּלוֹמַר, תִּזְבַּח וְהוּא עוֹמֵד בְּתִקּוּנוֹ, לֹא פָּגוּם[99].

97) זבחים נט. 98) שנשחטו לפני שנפגם המזבח, והיה דמם ראוי להיזרק עליו, וכשנפגם נדחה הדם מזריקה, ומכיון שנדחה רגע אחד אינו חוזר ונראה. אבל אם נשחטו אחר שנפגם לא נפסלו, מפני שזה "דיחוי מעיקרו" (ראה הלכה כד). 99) ואין זורקים את דמם אפילו אם תיקנו את הפגם לפני שקיעת החמה. מימרא של ר' ישמעאל בר' יוסי שם.

כג. אֲבָל קָדָשִׁים חַיִּים שֶׁהָיוּ שָׁם בָּעֲזָרָה כְּשֶׁנִּפְגַּם - לֹא נִפְסְלוּ, אֶלָּא כְּשֶׁיִּבָּנֶה[100] הַמִּזְבֵּחַ יִקְרְבוּ; שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[101].

100) כלומר, כשיתוקן הפגם. 101) פסק כרב שם נגד דעת ר' יוחנן, נגד הכלל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, מפני שביומא סח: אמר רבא שהמשנה מסייעת לרב, ובריתא לר' יוחנן, ומשנה עדיפה מברייתא.

כד. הִקְדִּישׁ בְּהֵמוֹת עַד שֶׁלֹּא נִבְנָה הַמִּזְבֵּחַ - כְּשֶׁיִּבָּנֶה מַקְרִיבִין אוֹתָן; שֶׁהַדָּחוּי מֵעִקָּרוֹ[102] אֵינוֹ דָּחוּי[103].

102) הקרבן הזה לא היה ראוי מעולם למזבח, ודיחוי הפוסל הוא רק במה שהיה פעם ראוי. 103) שם. רבינו לא היה צריך לטעם זה, ומספיק היה הנימוק שאמר בהלכה הקודמת שאין בעלי חיים נדחים, אלא שנקט הנימוק שנאמר שם בגמרא, שהוא גם לדעת ר' יוחנן. ראה לחם־משנה.

כה. וְכֵן[104] אֵין אוֹכְלִין קָדָשִׁים וְהַמִּזְבֵּחַ פָּגוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ[105]. וְהוּא הַדִּין לְקָדָשִׁים קַלִּים[106], שֶׁאֵין אוֹכְלִין אוֹתָן בִּירוּשָׁלַיִם וְהַמִּזְבֵּחַ פָּגוּם עַד שֶׁיִּבָּנֶה.

104) זבחים ס. 105) ר' אלעזר שם דורש: "המזבח", בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. 106) אע"פ שנאכלים בכל העיר, ולא נאמר באכילתם "אצל המזבח". אביי שם.

~ יום שלישי ז' אלול ~

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר חטאת ותמורת חטאת של יחיד או ציבור שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת.

א. וְלַד חַטָּאת[2] וּתְמוּרַת חַטָּאת וְחַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ וְחַטָּאת שֶׁאָבְדָה וְנִמְצֵאת אַחַר שֶׁכִּפְּרוּ הַבְּעָלִים - הֲרֵי אֵלּוּ יָמוּתוּ[3]. נִמְצֵאת אַחַר שֶׁנִּשְׁחֲטָה הַחַטָּאת הַשְּׁנִיָּה שֶׁהִפְרִישׁ קֹדֶם שֶׁיִּזְרֹק דָּמָהּ - הֲרֵי זוֹ סָפֵק[4] אִם תָּמוּת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אִם תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהּ מוּם, לְפִיכָךְ תָּמוּת[5]. וְכֵיצַד הֵן מֵתוֹת? לֹא שֶׁיַּהַרְגֵם בִּכְלִי אוֹ בְּיָדוֹ, אֶלָּא יַכְנִיסֵם לְבַיִת וְנוֹעֵל עֲלֵיהֶם[6] עַד שֶׁיָּמוּתוּ. וּדְבָרִים אֵלּוּ כֻּלָּם מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נִשְׁמְעוּ[7]. אֵין כָּל הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֶלָּא בְּחַטַּאת יָחִיד בִּלְבַד[8]; אֲבָל חַטַּאת צִבּוּר שֶׁאָבְדָה וְנִמְצֵאת אַחַר כַּפָּרָה[9], בֵּין רְאוּיָה[10] בֵּין אֵינָהּ רְאוּיָה[11] - תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהּ מוּם[12], וְתִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה[13]. וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר[14] בְּחַטַּאת צִבּוּר וְלַד אוֹ תְּמוּרָה אוֹ שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ, שֶׁכָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר זְכָרִים, וְאֵין הַצִּבּוּר עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[15], וְאֵין כָּל יִשְׂרָאֵל מֵתִים.

2) משנה תמורה כא, ב. 3) רבינו אינו מונה חטאת שעברה שנתה (פירוש, שהזדקנה והיא למעלה מבת שנה) בין החטאות המתות, מפני שהוא פוסק לקמן ה"ז כריש לקיש, שעברה שנתה אינה מתה, ומפרש את המשנה כרבא שם כב, א. ראה לקמן ה"ח בהערות. 4) שם כב, ב. בעיה של רב פפא, אבודה בכוס, מאי? 5) שאסור להקריב ספק פסולים. 6) שם יז, ב. ונזיר כה, א. 7) בכורות טז, א: "חטאות מתות הילכתא גמירי לה". 8) כתנא־קמא במשנה, תמורה טו, א. 9) כלומר, אפילו לאחר שהקריבו אחרת במקומה. 10) להקרבה על המזבח. 11) נמצאת בעלת מום או שעברה שנתה. 12) קרבן תמים אין לו פדיון, ואין קדושתו נפקעת על ידי מכירתו. 13) לקנות בהם בהמות להקריבן עולות נדבת ציבור כשהמזבח יהיה פנוי. שנינו בשקלים פ"ו מ"ו: זה הכלל: כל שהוא בא משום חטאת ומשום אשם ילקח בהם עולות וכו'. 14) רבי שמעון בברייתא שם טז, א. 15) בהל' תמורה פ"א ה"א.

ב. פַּר וְשָׂעִיר[16] שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן, וְכֵן שְׂעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה[17] שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהֶן מוּם, וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה; שֶׁאֵין חַטַּאת הַצִּבּוּר מֵתָה[18]. וְלָמָּה לֹא יִקְרְבוּ עַצְמָן נְדָבָה, שֶׁהֲרֵי זְכָרִים הֵם? גְּזֵרָה לְאַחַר כַּפָּרָה מִשּׁוּם לִפְנֵי כַּפָּרָה.

16) יומא סה, א. מחלוקת של תנאים, ופסק כרבים. 17) בית־דין שטעו והתירו איסור עבודה־זרה ועשו הציבור כהוראתם, מביאים שעיר לחטאת ופר לעולה (ראה הל' שגגות פי"ב ה"א). 18) רבינו קבע הלכה בפני עצמה לפר ושעירים אע"פ שנכללו כבר בהלכה הקודמת, מפני שכל החטאות חוץ מאלו הן נקבות ופסולות לקרבן עולה, ולפיכך אין להן תקנה אלא ע"י מום, אבל אלה הם זכרים ואפשר לחשוב שמותר להקריבם לעולת נדבה ואינם צריכים רעייה, ולפיכך כתב דינם שנית, ומנמק בסוף ההלכה למה טעונים רעייה.

ג. הַמַּפְרִישׁ[19] חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְנִמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶם עוֹמְדוֹת: מָשַׁךְ אַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן וְנִתְכַּפֵּר בָּהּ - הָאַחֶרֶת תָּמוּת[20]; בָּא לְהִמָּלֵךְ[21] - אוֹמְרִין לוֹ שֶׁיִּתְכַּפֵּר בָּזוֹ שֶׁהִפְרִישׁ בָּרִאשׁוֹנָה[22], וְהַשְּׁנִיָּה תִּרְעֶה[23] עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהּ מוּם, וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה. הָיְתָה אַחַת מֵהֶן תְּמִימָה וְאַחַת בַּעֲלַת מוּם - תְּמִימָה תִּקְרַב, וּבַעֲלַת מוּם תִּפָּדֶה[24]. נִשְׁחֲטָה[25] בַּעֲלַת מוּם קֹדֶם שֶׁיִּזְרֹק דַּם הַתְּמִימָה[26] - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בַּעֲלֵי מוּמִין[27] - יִמָּכְרוּ שְׁתֵּיהֶן וְיָבִיא מִדְּמֵיהֶם חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפֹּל לִנְדָבָה[28].

19) תמורה כב, ב. 20) כרב הונא בשם רב, שם כג, א: "הכל מודים, שאם משך אחת והקריבה שהשניה מתה". והטעם, מפני שהבעלים דחו בידים את השניה ע"י הקרבת האחרת. 21) בבית־דין מה לעשות. ובזה הוכיחו, שאין דעתם לדחות, אלא מעוניינים למצוא תקנה. 22) היינו האבודה. 23) כרבנן החולקים על רבי, וסוברים "שאין חטאת מתה, אלא שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים" (שם כב:), אם לא דחוה בידים. 24) ברייתא, שם כד, א. 25) לאחר פדיונה. 26) חסרון יש כאן, וצ"ל "התמימה – מותרת, אחר שנזרק דמה אסורה בהנאה", מחלוקת רבי אלעזר ורבנן שם, ופסק כרבים (כסף־משנה ולחם־משנה). נימוקם של רבנן הוא, שאם נזרק הדם של התמימה הרי בעלת המום היא חטאת שכיפרו בעליה באחרת, ודינה – מיתה, אבל אם כבר נשחטה והותרה לאכילה – אינה נאסרת ע"י הקרבת האחרת. 27) משנה, שם כב, ב. 28) ראה למעלה הערה יב.

ד. הִפְרִישׁ[29] חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת וְנִמְצְאוּ הָאוֹבְדוֹת וַהֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן עוֹמְדוֹת וְנִתְכַּפֵּר בָּרִאשׁוֹנָה - שְׁנִיָּה מֵתָה, וּשְׁלִישִׁית רוֹעֶה[30]; נִתְכַּפֵּר בַּשְּׁלִישִׁית - שְׁנִיָּה מֵתָה, וְרִאשׁוֹנָה רוֹעֶה[31]; נִתְכַּפֵּר בָּאֶמְצָעִית - שְׁתֵּיהֶם מֵתוֹת.

29) מנחות פ, ב. 30) כרבי זירא, שם. בניגוד לדעת אביי שסובר – שתיהן מתות. וטעמו של דבר, מפני שהשלישית אינה חליפי הראשונה ואין לה קשר ישר עמה. 31) מאותו הנימוק עצמו.

ה. הַמַּפְרִישׁ[32] שְׁתֵּי חַטָּאוֹת לְאַחֲרָיוּת - מִתְכַּפֵּר בְּאֵי זוֹ שֶׁיִּרְצֶה, וְהַשְּׁנִיָּה תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהּ מוּם, וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה.

32) שם כד, א. מימרא של רבי אושעיא.

ו. הִפְרִישׁ[33] חַטָּאת מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה - הֲרֵי הִיא וּוְלָדָהּ כִּשְׁתֵּי חַטָּאוֹת שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ לְאַחֲרָיוּת.

33) שם כה, א. מימרא של רבי יוחנן.

ז. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְעָבְרָה שְׁנָתָהּ[34] - תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפּוֹל בָּהּ מוּם, וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אַחֶרֶת. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְנָפַל בָּהּ מוּם[35] - יָבִיא בְּדָמֶיהָ אַחֶרֶת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

34) שם כב, א. מימרא של ריש לקיש. 35) משנה, שם כב, ב.

ח. כָּל חַטָּאת[36] שֶׁאֲבָדָה וְנִמְצֵאת קֹדֶם כַּפָּרָה, (אַף עַל פִּי[37] שֶׁנִּמְצֵאת בַּעֲלַת מוּם אוֹ שֶׁנִּמְצֵאת אַחַר שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָהּ) - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְיִפְּלוּ דָּמֶיהָ לִנְדָבָה. נִמְצֵאת אַחַר כַּפָּרָה, אַף עַל פִּי[38] שֶׁנִּמְצֵאת בַּעֲלַת מוּם אוֹ עָבְרָה שְׁנָתָהּ, הוֹאִיל וְהָיְתָה אֲבוּדָה בִּשְׁעַת כַּפָּרָה - הֲרֵי זוֹ תָּמוּת.

36) מסקנה של רבא שם, ליישב קושיות הגמרא על ריש לקיש (ראה הלכה הקודמת). ונחלקו שם רש"י ו'תוספות' מחלוקת עקרונית, וממנה תוצאות לכמה חילוקי דינים. דעת רש"י שריבוי ריעותות (מגרעות) בקרבן גורם למיתתה. ועם התמעטות מספר הריעותות נוטה הדין לרעייה. ושיטת ה'תוספות' מנוגדת מן הקצה אל הקצה, היינו הריעותות מכריעות לרעייה. ונימוקם, שהרי אם הקרבן ראוי למזבח ולא הקריבוהו, הרי זה דיחוי, וחטאת שנדחתה – מתה, אבל אם אינה ראויה יש מקום לומר: הרי לא נדחתה אלא היא פסולה, ולכן תרעה. לשיטת רש"י יוצא, אם נמצאה קודם כפרה והיא בעלת מום או שעברה שנתה – תמות אפילו לרבנן, מפני שיש בה שתי ריעותיות – אבודה ומום או אבודה ועברה שנתה. ולשיטת ה'תוספות' אם נמצאה לפני כפרה ויש בה מום שבינתיים עברה שנתה – תרעה. ורבינו נקט שיטת ה'תוספות'. 37) בעל ה'לחם משנה' מוחק את כל המשפט, מן "אע"פ" עד "שנתה" (בספרים שלפנינו הכניסו משפט זה בסוגריים מעוגלים). וטעמו, שהרי לשיטת רבינו אין מקום לומר "אע"פ" שיש בה כמה ריעותות – תרעה, כי ריעותות מכריעות לרעייה. אולם אפשר לקיים את הגירסה שלפנינו, וכוונת רבינו היא להוציא מדעת רש"י – שאולי שמע עליה – האומר שאם נמצאת בעלת מום או עברה שנתה לפני כפרה – תמות. וקובע רבינו שגם במקרה שכזה תרעה לדעת רבנן אם נמצאה קודם כפרה. 38) בהתאם לשיטתו שריעותות מכריעות לרעיה, אומר כאן רבינו, שאם נמצאה אחר כפרה – תמות, אפילו כשיש בה כמה ריעותות, שהלכה למשה מסיני היא: חטאת שכיפרה בעליה – מתה.

ט. הָיְתָה גְנוּבָה[39] אוֹ גְזוּלָה בִּשְׁעַת כַּפָּרָה וְאַחַר כָּךְ חָזְרָה - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא תִּרְעֶה. לֹא שָׁמְעוּ מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ אֶלָּא אֲבוּדָה[40]. הָיְתָה עִקַּר אֲבֵדָתָהּ בַּלַּיְלָה[41], אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה אֲבוּדָה בִּשְׁעַת כַּפָּרָה - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא תִּרְעֶה[42].

39) שם סב, ב. מימרא של אביי. 40) ואין להוסיף מדעתנו על מה שנאמר למשה מסיני. 41) רבא, שם כב, א. 42) כי בשעה שנאבדה לא היתה ראויה להקרבה, שאין מקריבים קרבנות בלילה.

י. אֲבֵדָה[43] מִמֶּנּוּ[44] וְלֹא מִן הָרוֹעֶה[45], אוֹ שֶׁאֲבָדָה מִן הָרוֹעֶה[46] וְאֵינָהּ אֲבוּדָה מִבְּעָלֶיהָ - אֵינָהּ מֵתָה, אֶלָּא רוֹעָה.

43) מימרא של רב פפא, שם. 44) הבעלים אינם יודעים מקומה של החטאת. 45) הרועה יודע איפה היא. 46) מפני שההלכה למשה מסיני התכוונה לאבודה ממש, אבל לא למקרה שזה או זה אינו יודע מקום הבהמה ואחרים יודעים.

יא. וְכָל אֵלּוּ שֶׁרוֹעוֹת - רוֹעוֹת עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם[47], וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה[48].

47) תמורה יט, ב. 48) ראה למעלה ה"א.

יב. הָיְתָה אֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמִן הָרוֹעֶה וְאַחֵר מַכִּירָהּ אֲפִלּוּ בְּסוֹף הָעוֹלָם - הֲרֵי זוֹ סָפֵק[49], לְפִיכָךְ תָּמוּת[50].

49) בעיה שלא נפתרה, שם כב, ב. 50) שאין להקריב על המזבח ספק פסולים.

יג. הָיְתָה נֶחְבֵּאת אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת[51] אוֹ בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה[52] - הֲרֵי זוֹ אֲבוּדָה, שֶׁהֲרֵי אֵין אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ בִּשְׁעַת כַּפָּרָה. הָיְתָה בַּשָּׂדֶה אוֹ בָּאֲגַם[53] - הֲרֵי זוֹ סְפֵק[54] אֲבוּדָה, שֶׁמָּא יֵשׁ שָׁם אָדָם רוֹאֶה אוֹתָהּ בִּשְׁעַת כַּפָּרָה, לְפִיכָךְ תָּמוּת מִסָּפֵק.

51) שם. מימרא של רבי יוחנן. 52) לשון המקרא (שיר השירים ב, יד), פירוש, עמדה במקום שהמדריגה מסתירה אותה ואינה נראית, וזה כמו אחורי הדלת, ראה לחם־משנה. 53) מקום מרעה רחוק מן העיר. 54) רבינו מפרש כך את האיבעיה של "אבראי". ורש"י פירש אחרת, ראה כסף־משנה ולחם־משנה.

יד. הַשּׁוֹלֵחַ חַטָּאתוֹ[55] מִמְּדִינַת הַיָּם[56] - מַקְרִיבִין אוֹתָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם[57]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחַטַּאת הָעוֹף[58], אוֹ בְּחַטַּאת בְּהֵמָה שֶׁל אִשָּׁה, שֶׁאֵינָהּ בַּת סְמִיכָה[59], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[60]. אֲבָל אָשָׁם[61] וַדַּאי[62] שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו וְשֶׁכִּפְּרוּ בְּעָלָיו - יִרְעֶה[63] עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. שֶׁכָּל שֶׁבַּחַטָּאת תָּמוּת - בָּאָשָׁם יִרְעֶה[64] עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה.

55) משנה, גיטין כח, ב. 56) ואין אנו יודעים אם הוא חי בשעה שהחטאת הגיעה לבית המקדש. 57) אין חוששים שמא מת בינתיים. 58) כל הקרבנות בהמה של יחיד, הבעלים סומכים ידיהם עליהם בעזרה לפני שחיטתם, אבל עופות אינם טעונים סמיכה ('תורת כהנים' פרשתא ג פ"ד). 59) משנה, מנחות צג, א. 60) בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. אבל חטאת בהמה של גבר, אין מקריבים כשאינו יכול לסמוך ואע"פ שבדיעבד כשר בלי סמיכה (ראה כסף־משנה פי"ב מהל' ביאת המקדש הי"ב, ו'תוספות' גיטין שם ד"ה והא, וזבחים עד: ד"ה והא). 61) אין לזה קשר עם דין השולח חטאתו ממדינת הים, אלא זה נמשך לעיקר הדין של חטאות המתות (יש להניח, שהמעתיק דילג כאן על שני חצאי משפטים, מן "אבל". וכך צ"ל: "אבל חטאת בהמה של איש – לא. במה דברים אמורים בחטאת, אבל אשם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וכו'". ובדפוס רומא (ר"מ) מתחילה הלכה טו בפיסקה: "אבל אשם". ומכאן סיוע לפירושנו). 62) אשם הבא על חטא ודאי או לרגל מקרים מסוימים, כגון נזירות, מצורע שנתרפא. ויש גם אשם הבא על הספק, ונקרא אשם תלוי, ודיניו מפורשים בהל' שגגות פ"ח. 63) משנה, תמורה כ, ב. 64) שם יח, א.

טו. כָּל אָשָׁם שֶׁנִּתַּק לִרְעִיָּה[65], אִם הִקְרִיבוֹ עוֹלָה[66] - כָּשֵׁר. וְלָמָּה לֹא יִקְרַב בְּעַצְמוֹ עוֹלָה לְכַתְּחִלָּה? גְּזֵרָה לְאַחַר כַּפָּרָה מִשּׁוּם לִפְנֵי כַּפָּרָה.

65) שבעליו מסרוהו לרועה או בעצמם העבירוהו למרעה כדי שירעה עד שיפול בו מום. שם ה, ב. פסחים עג, א. עג, ב. 66) כלומר, הקריבו בפירוש לשם עולה. בלשון הגמרא: "עקירה", משמע שאם שחטו סתם – פסול. בזבחים שם, דרשו מהכתוב (ויקרא ה, יט): "אשם הוא" – בהוויתו יהא. פירוש, יישאר אשם כמו שהיה, ואע"פ שאין אפשרות להקריבו אלא־אם־כן עוקר בפירוש שם אשם ממנו.

טז. הַמַּפְרִישׁ[67] נְקֵבָה לַאֲשָׁמוֹ[68] - תִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם, וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אָשָׁם. אִם הִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - יִפְּלוּ דָמֶיהָ לִנְדָבָה. וְכֵן וְלָדָהּ[69].

67) משנה, תמורה יט, ב. מחלוקת רבי שמעון ורבנן, ופסק כרבים. 68) אשם בא מן הזכרים בלבד. 69) שם: "אמר רבי יוסי בן חנינא, מודה רבי אליעזר במפריש נקבה לאשם, דאין (שאין) בנה קרב אשם". ראה הלכה הסמוכה.

יז. הִפְרִישׁ[70] נְקֵבָה לְעוֹלָתוֹ וְיָלְדָה זָכָר - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה.

70) שם יח, ב – מחלוקת רבי אליעזר ורבנן, רבי אליעזר אומר הולד עצמו יקרב עולה, וחכמים אומרים ירעה עד שיפול בו מום וימכר בדמיו עולה. והטעם מפני שאמו אינה ראויה להקרב עולה, גם הולד שקדושתו מכח האם – אינו קרב עולה. ופסק כרבנן.

יח. אֲבָל הֶדְיוֹט[71] שֶׁהִפְרִישׁ זָכָר לְחַטָּאת[72], וְנָשִׂיא שֶׁהִפְרִישׁ שְׂעִירָה לְחַטָּאת[73], וְכֹהֵן מָשִׁיחַ שֶׁהִפְרִישׁ פָּרָה לְחַטָּאת[74] - הֲרֵי אֵלּוּ אֵין מִתְקַדְּשִׁין[75] לֹא קְדֻשַּׁת הַגּוּף וְלֹא קְדֻשַּׁת דָּמִים, לְפִיכָךְ יִמָּכְרוּ שֶׁלֹּא בְּמוּם.

71) כלומר, אדם פשוט, לא נשיא ולא כהן גדול. 72) חטאת יחיד באה נקבה. 73) נשיא שחטא מביא שעיר זכר (ויקרא ד, כג). 74) ומצוותו להקריב פר (שם, ד). 75) לא חלה עליהם קדושה כלל, מפני שאינם ראויים לאותו דבר שהקדישו "כל המשנה בחטאות, לא נתקדשה כלל" (פ"א מהל' תמורה הכ"א). רבינו מחלק בדין זה בין חטאות לאשמות, שהרי למעלה בהלכה טז פסק, שהמפריש נקבה לאשם תרעה עד שיפול בה מום, ולמד דין זה מסוגיית הגמרא תמורה כ, א. ששאלו שם למה שלושה אלה אינם קדושים כלל, ומשמע שפשוט היה להם שאינם קדושים (ראה כסף־משנה ולחם־משנה).

יט. הֵבִיא[76] אָשָׁם תָּלוּי[77] וְנוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא אוֹ שֶׁחָטָא וַדַּאי[78]: אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם[79], וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה; מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ שֶׁל אָדָם דָּוֶה עַל עֲוֹנוֹתָיו, וְהוֹאִיל וְעַל סָפֵק הִפְרִישׁוֹ - גָּמַר בְּלִבּוֹ לְהַקְדִּישׁ[80]. הִפְרִישׁוֹ אֲפִלּוּ עַל פִּי עֵדִים[81] וְהוּזַמּוּ[82] - יִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה. וְאִם אַחַר שֶׁנִּשְׁחַט נוֹדַע לוֹ - הַדָּם יִשָּׁפֵךְ וְהַבָּשָׂר יִשָּׂרֵף, כִּשְׁאָר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[83]. נוֹדַע לוֹ אַחַר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - הַבָּשָׂר יֵאָכֵל לַכֹּהֲנִים כְּכָל הָאֲשָׁמוֹת[84].

76) משנה, כריתות כג, ב. 77) ראה הלכה יד בהערות. 78) וחייב להביא חטאת. 79) כדעת חכמים שקדושה חלה עליו, ולהקריבו אי־אפשר, שהרי בעליו אינם חייבים להביא אשם תלוי. 80) מפני הספק. ולפיכך, אפילו אם לא חטא אין זה הקדש טעות (ראה לקמן ה"כ). 81) עדים העידו שאכל ספק חלב, והוא עצמו אינו יודע כלום שאכל ספק איסור. 82) שם כד, א. פוסק כרבי יוחנן נגד רב ורבי אלעזר. 83) שכולם נשרפים, כמו שיתבאר לקמן בפי"ט ה"א. 84) שהרי בא על הספק וגמר כפרתו וקרבן כשר הוא.

כ. אָשָׁם וַדַּאי אֵינוֹ כֵּן[85]. אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט נוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא - יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר כִּשְׁאָר הַחֻלִּין[86], וְאֵין בּוֹ קְדֻשָּׁה כְּלָל; וְאִם מִשֶּׁנִּשְׁחַט - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר[87]; וְאִם מִשֶּׁנִּזְרַק הַדָּם - הַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה[88], כִּשְׁאָר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[89].

85) משנה, שם כג, ב. 86) באשם ודאי מודים חכמים לר' מאיר שלא הקדיש אלא על מנת שחטא, ולכן כשנודע שלא חטא הרי זה הקדש טעות, מה־שאין־כן באשם תלוי שגמר בלבו להקדישו על הספק. 87) אינו נשרף כמו באשם תלוי, מפני שאין בו קדושה כלל, ודינו ככל חולין שנשחטו בעזרה. 88) שם. 89) כיון שנזרק הדם נראה כקדשים פסולים, ולכן גזרו חכמים שיישרף. סברא של רב אשי, כד, ב.

כא. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּאָשָׁם תָּלוּי וְהִפְרִישׁ שְׁנַיִם לְאַחֲרִיּוּת - מִתְכַּפֵּר בְּאֶחָד, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה[90]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּאָשָׁם וַדַּאי שֶׁהוּא כֵּן[91].

90) כמו בחטאת, למעלה ה"ה. שם כג, ב: "אמר רב ששת, מודה רבי מאיר (שבנודע לו שלא חטא, דעתו שיצא וירעה בעדר) לחכמים במפריש שני חטאות לאחריות ונתכפר באחד מהם, השני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. 91) לא נתברר למה באשם ודאי פשוט יותר דין זה מבאשם תלוי. ראה משנה־למלך.

כב. כָּל הָאֲשָׁמוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה בָּאִין בְּנֵי שְׁתַּיִם[92] וּבָאִים בְּכֶסֶף שְׁקָלִים[93]; חוּץ מֵאֲשַׁם מְצֹרָע וַאֲשַׁם נָזִיר, שֶׁהֵם בְּנֵי שָׁנָה[94] וְאֵין לִדְמֵיהֶם קִצְבָּה[95]. אָשָׁם תָּלוּי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בָּא מִן הַקְּטַנִּים אוֹ מִן הַגְּדוֹלִים[96]. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה[97] לָמְדוּ, שֶׁאֵינוֹ בָּא אֶלָּא בְּכֶסֶף שְׁקָלִים[98].

92) איל בין שתי שנים, היינו מבן שלשה־עשר חודש מלאים ומעלה. משנה, זבחים צ, ב. 93) שמחירו שני שקלים, שקל = סלע בזמן המשנה = ארבעה דינרי כסף, שם. ובגמרא כריתות כב, ב – למדו דין זה מן המקרא. 94) נזיר ומצורע מביאים כבש לאשם, וכבש הוא בן שנה (משנה, פרה פ"א). 95) "בערכך שקלים", נאמר (ויקרא ה, טז) באיל ולא בכבש. 96) בדפוס קושטא, ובדפוס רומא (ר"מ) הגירסה: "אשם תלוי בפירוש שהוא מן הגדולים, ומפי השמועה למדו שאינו בא אלא בכסף שקלים". ברור שגירסה זו נכונה. והגירסה במהדורת וילנא משובשת. ופירוש הדברים: באשם ודאי כתוב בפירוש שבא מן הגדולים (איל) ושמחירו לא פחות משני שקלים, אבל באשם תלוי נאמר בפירוש בתורה שבא מן הגדולים, אבל דין שני שקלים לא נאמר בפירוש אלא למדו מפי השמועה. 97) תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו. 98) פליאה היא, שרבינו מייחס דין זה לפי השמועה, והרי בגמרא הנזכרת למדו זאת מן הכתוב (שם, יז) "ואם נפש".

כג. הוּזְלוּ אֵילִים וְלֹא יִמָּצֵא אַיִל בִּשְׁתֵּי סְלָעִים - אֵין לוֹ תַּקָּנָה[99], אֶלָּא יִשְׁהֶה עַד שֶׁיּוּקְרוּ וְיָבִיא בִּשְׁתֵּי סְלָעִים; שֶׁהֲרֵי הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל דָּמָיו וְנָתְנָה[100] לוֹ קִצְבָּה.

99) שם כז, א. 100) בדפוס רומא (ר"מ): ונתנה.

כד. הִפְרִישׁ[101] אֲשָׁמוֹ, וְהָיָה בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה יָפֶה סֶלַע, וּבִשְׁעַת כַּפָּרָה יָפֶה שְׁתַּיִם - כָּשֵׁר[102]; שֶׁהַדָּחוּי מֵעִקָּרוֹ[103] אֵינוֹ דָחוּי, וַעֲדַיִן לֹא נִרְאָה[104] עַד שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁוֶה שְׁתַּיִם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁבִּיחַ מֵאֵלָיו[105] - אָדָם מִתְכַּפֵּר בְּשֶׁבַח הֶקְדֵּשׁ. הָיָה בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה יָפֶה שְׁתַּיִם, וּבִשְׁעַת כַּפָּרָה יָפֶה סֶלַע - הֲרֵי זֶה פָּסוּל[106]. חָזַר וְנַעֲשָׂה יָפֶה שְׁתַּיִם - יַחֲזֹר לְכַשְׁרוּתוֹ; שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[107], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[108]. לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמוּם שֶׁנָּפַל וְעָבַר.

101) שם. 102) איבעיא שם, אם אדם מתכפר בשבח הקדש, ונפשטה מברייתא מפורשת. 103) דבר שמעולם לא היה ראוי להקרבה אינה בגדר נדחה, שעליו אמרו שאינו חוזר להיות ראוי. 104) לא היה ראוי. 105) לא מפני שפיטמו אלא מחיר האילים עלה. רבינו סתם ולא כתב אם הוא מחויב להחזיר להקדש את הסלע שהרויח על ידי שבח הקדש, ומזה משמע שהוא פטור. ראה גמרא שם, ולחם־משנה כאן. 106) מפני שבשעת הקרבה, אין כאן "כסף שקלים". 107) דעת רבי יוחנן בקידושין ז, א. ובכמה מקומות. שבעלי חיים, שהיו ראויים להקרבה ונדחו מהקרבה אינם חוזרים להיות ראויים אפילו אם עבר הפסול, אבל רב סובר (יומא סד.) בעלי חיים אינם נדחים (חטאות המתות הלכה למשה מסיני, ואין למדים ממנה לדחויים אחרים). ופסק רבינו כרב, ואע"פ שרב ורבי יוחנן – הלכה כרבי יוחנן, מפני שבגמרא יומא שם אמר רבא שהמשנה מוכיחה כדעת רב, ובזבחים נט, א – אמרו שרבי ישמעאל ברבי יוסי נוקט בשיטתו של רב. 108) בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד.

כה. הִפְרִישׁ[109] שְׁתֵּי סְלָעִים לְאָשָׁם, וְלָקַח בָּהֶם שְׁנֵי אֵילִים לְאָשָׁם, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים - יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה[110] עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה.

109) משנה, כריתות כו, ב. 110) כמו הפריש שנים לאחריות, למעלה הכ"א.

כו. הָיָה חַיָּב[111] בְּאָשָׁם בֵּן שָׁנָה וְהֵבִיא בֶּן שְׁתַּיִם, אוֹ בְּבֶן שְׁתַּיִם וְהֵבִיא בֶּן שָׁנָה, אוֹ שֶׁשְּׁחָטוֹ מְחֻסַּר זְמַן בַּבְּעָלִים[112] - פָּסוּל, וּתְעֻבַּר צוּרָתוֹ[113] וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. זֶה הַכְּלָל[114]: כָּל הַפָּסוּל בְּחַטָּאת - פָּסוּל בְּאָשָׁם; חוּץ מִן הָאָשָׁם שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ[115], שֶׁהוּא כָּשֵׁר[116], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[117].

111) תוספתא זבחים פ"א, וגמרא מנחות מח, ב. 112) שטרם הגיע זמנם של הבעלים להקריב את האשם, כגון נזיר טמא בתוך שבעת ימי טומאתו או מצורע לפני יום השמיני לטהרתו על ידי הכהן. ויש מחוסר זמן בקרבן עצמו, כגון לפני שעברו שמונת ימים ללידתו. 113) ילינו אותו, כדי שייפסל בלינה, שאין שורפים קדשים שלא נפסלו פסול הגוף (גופו של קרבן). "זה הכלל, כל שפסולו בגופו יישרף מיד, בדם ובבעלים תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה" (פסחים לד:). וגם אם הביא כבש במקום איל או להיפך, אין זה פסול בגוף הקרבן, אלא שהבעלים חייבים להביא בהמה אחרת. 114) תוספתא שם. 115) אלא לשם קרבן אחר. 116) ובחטאת פסול. 117) לקמן פט"ו ה"א.

כז. עוֹלַת נָזִיר[118], עוֹלַת יוֹלֶדֶת, עוֹלַת מְצֹרָע, שֶׁשְּׁחָטָן בְּנֵי שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד, אוֹ מְחֻסְּרֵי זְמַן בַּבְּעָלִים - כְּשֵׁרִים[119] וּטְעוּנִין נְסָכִים[120]. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵל בְּעוֹלַת נְדָבָה - אֵינוֹ פּוֹסֵל בְּעוֹלַת חוֹבָה, בֵּין עָלְתָה לַבְּעָלִים בֵּין שֶׁלֹּא עָלְתָה לָהֶם.

118) מנחות, שם. 119) שם: "זה הכלל, כל הכשר בעולת נדבה (לכתחילה) כשר בעולת חובה (בדיעבד), וכל הפסול בחטאת – פסול באשם". ובתוספתא זבחים פ"א, מסיימים: "אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה", כלומר מחוייבים להביא קרבן אחר. 120) כל העולות הכשרות.

~ יום רביעי ח' אלול ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

1) יבאר המפריש מעות לחטאתו ומת או אבדו והקריב חטאת תחתיהן.

א. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וָמֵת - יֵלְכוּ הַמָּעוֹת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לְיָם הַמֶּלַח[2]. וְכֵן הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִקְרִיב חַטָּאת תַּחְתֵּיהֶן, וְנִמְצְאוּ הַמָּעוֹת אַחַר כַּפָּרָה - יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח[3].

2) דינם כחטאת שמתו בעליה, וכדי שלא ייכשלו בהם בני אדם משליכים אותם לים המלח. 3) כחטאת שכיפרו בעליה.

ב. הִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת אֲחֵרוֹת תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן חַטָּאת עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת - יָבִיא מֵאֵלּוּ וָאֵלּוּ לְחַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה[4].

4) לעולות ציבור.

ג. הִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ וְאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ חַטָּאת תַּחְתֵּיהֶן, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבָהּ עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמָּעוֹת, וַהֲרֵי הַחַטָּאת בַּעֲלַת מוּם - תִּמָּכֵר, וְיָבִיא מֵאֵלּוּ וָאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה.

ד. הִפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ מָעוֹת תַּחְתֶּיהָ, וְלֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶם עַד שֶׁנִּמְצְאָת חַטָּאתוֹ, וַהֲרֵי הִיא בַּעֲלַת מוּם - תִּמָּכֵר, וְיָבִיא מֵאֵלּוּ וָאֵלּוּ חַטָּאת, וְהַשְּׁאָר יִפְּלוּ לִנְדָבָה.

ה. הִפְרִישׁ[5] שְׁנֵי צִבּוּרֵי מָעוֹת לְאַחֲרָיוּת - מִתְכַּפֵּר בְּאֶחָד מֵהֶם, וְהַשֵּׁנִי יִפֹּל לִנְדָבָה[6].

5) אבל אסור לקחת קצת מציבור זה וקצת מזה, בניגוד לדינים שבהלכות ב־ד שנאמר בהם "יביא מאלו ומאלו". 6) כמו בהפריש שתי חטאות לאחריות, למעלה פרק ד הלכה ה.

ו. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ אוֹ דְּמֵי חַטָּאתוֹ, וּכְסָבוּר שֶׁהוּא חַיָּב וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב - הֲרֵי אֵלּוּ חֻלִּין[7] וְלֹא נִתְקַדְּשׁוּ. הִפְרִישׁ שְׁתַּיִם אוֹ דְּמֵי שְׁתַּיִם, וּכְסָבוּר שֶׁהוּא חַיָּב שְׁתַּיִם וְנִמְצָא שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת - יָבִיא אַחַת, וְהַשְּׁאָר[8] יִפְּלוּ לִנְדָבָה[9].

7) שזה הקדש טעות ועל מנת כן לא הקדישו. 8) בהפריש דמים המובן כפשוטו, ובהפריש בהמות הכוונה שירעו עד שיפול בהן מום וימכרן ויקנו חטאת אחת ושאר הכסף יפול לנדבה. 9) מפני שחלה עליהם קדושה.

ז. הַלּוֹקֵחַ מָעוֹת בְּיָדוֹ[10] אוֹ שֶׁהָיָה מְלַקֵּט[11] וְאָמַר: אֵלּוּ אָבִיא מֵהֶם חַטָּאתִי - הַמּוֹתָר חֻלִּין[12]. וְכֵן יֵרָאֶה לִי, שֶׁהַדָּבָר קַל וָחֹמֶר בִּשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת[13] שֶׁהַמּוֹתָר חֻלִּין.

10) לקח בידו בבת אחת כמה מטבעות. 11) מצרף פרוטה לפרוטה עד שנתלקט סכום גדול. 12) אם קנה בהם בהמה לחטאת ונשאר מותר, הרי הוא חולין, מפני שאמר, אביא מהם חטאתי, לא הקדיש כולם אלא כדי מחירו של הקרבן. וכל זה כשאמר "אביא מהם", אבל כשאמר "אלו לחטאת", – המותר נדבה, מפני שהקדיש כולן. 13) חטאת באה לכפרה על חטא, ואולי התכוון לתת יותר מחובתו, מפני שלבו נוקפו, מה שאין כן בקרבנות נדבה ולפיכך קל וחומר הוא שהמותר חולין.

ח. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְמִנְחַת חוֹטֵא וְהֵבִיא מֵהֶם מִנְחָתוֹ[14], אוֹ שֶׁהִפְרִישׁ מִנְחַת חוֹטֵא וְהוֹתִירָה[15] - הַמּוֹתָר יָבִיא מִנְחַת נְדָבָה[16]. אֲבָל מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהִיא הַחֲבִתִּין[17] - יִרְקַב. וְכֵן מוֹתַר לַחְמֵי תוֹדָה וּמוֹתַר לַחְמוֹ שֶׁל נָזִיר - יִרְקְבוּ[18]. וּמוֹתַר דְּמֵי נְסָכָיו - יִפְּלוּ לִנְדָבָה[19]. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בִּשְׁקָלִים, שֶׁמּוֹתַר הַשְּׁקָלִים - חֻלִּין.

14) ונשאר חלק מהכסף. 15) הביא קמח יותר ממה שהיה צריך להביא. 16) ככל מותר חטאת שקרב נדבה. במשנה שקלים פרק ז הלכה ד שנינו: זה מדרש דרש יהוידע הכהן וכו' כל הבא משום חטאת ושום אשמה, יקח בהם עולות. מלשונו של רבינו משמע שהחוטא מקריב את המותר כמנחת נדבה, אבל בגמרא שם אמרו שזה כמותר החטאת והרי שנינו שם, שמותר חטאת הוא לקיץ המזבח לעולות ציבור. 17) כהן גדול מקריב בכל יום מנחה עשירית האיפה סולת והיא נקראת מנחת חביתין. 18) והטעם, מפני שלא מצאנו לחם קרב בפני עצמו, אלא כתוספת לקרבן, ואין לצרף מותר זה לקרבנו של נזיר אחר, כי הנזיר האחר חייב להביא לחמי נזיר משלו, כמפורש בתורה ואינו יכול להוסיף עליהם. ומזה הטעם גם לחמי תודה ירקבו, כי אין להם תקנה. 19) נסכים קדשי קדשים הם ודינם כמותר חטאת ואשם.

ט. מוֹתַר קִנֵּי זָבִים[20], קִנֵּי זָבוֹת, קִנֵּי יוֹלְדוֹת, חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת - מוֹתְרֵיהֶם יִפְּלוּ לִנְדָבָה[21] וְיִקְרְבוּ עוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרְנוּ. מוֹתַר עוֹלָה[22] - לְעוֹלָה. מוֹתַר שְׁלָמִים - לִשְׁלָמִים. מוֹתַר מִנְחָה - לְמִנְחָה. מוֹתַר פֶּסַח - לִשְׁלָמִים[23]. מוֹתַר נְזִירִים[24] - לִנְזִירִים. מוֹתַר נָזִיר - לְאוֹתוֹ נָזִיר[25]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמּוֹתַר חַטָּאת לִנְדָבָה? בְּחַטָּאת קְבוּעָה[26]; אֲבָל מִי שֶׁהוּא חַיָּב בְּקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד[27] שֶׁהִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטַּאת בְּהֵמָה וְהֶעֱנִי[28] - מֵבִיא תַּחְתֵּיהֶם עוֹף וּמְחַלְּקָן[29] עַל הָעוֹף וְיֵהָנֶה מֵהֶם[30]. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ דְּמֵי הָעוֹף וְהֶעֱנִי[31] - מֵבִיא תַּחְתֵּיהֶם עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וִיחַלֵּל הַמָּעוֹת עָלֶיהָ וְיֵהָנֶה בָּהֶם.

20) זב סופר שבעה ימים נקיים מראיית זיבה ואחר כך הוא חייב להביא קרבן שתי תורים או שני בני יונה (ויקרא טו, יד) ובלשון התלמוד זוג עופות זה נקרא קן. 21) לנדבות ציבור. 22) שהפריש מעות לעולת נדבה וקנה מהם בהמה ונשארו מעות, יקנה בהן עוד עולה וגם השנייה היא נדבת יחיד בניגוד למותר חטאת ואשם שנופל לנדבת ציבור. 23) בירושלמי שם למדו דין זה מהכתוב "ואם מן הצאן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קרבנו לזבח שלמים" (שם ג, ו) דבר שאינו בא אלא מן הצאן – שלמים. ומה הוא שאינו בא אלא מן הצאן ולא מן הבקר? זה פסח. 24) אם גבו כספים לקנות קרבנות בשביל כמה נזירים ואחרי שקנו נשארו מעות, יקנו בהן קרבנות בשביל נזירים אחרים. 25) הכסף היה מיוחד לאותו נזיר ולפיכך אין לקנות בו קרבן נזיר אחר, אלא הוא מביא במותר זה קרבן נדבה. במשנה כתוב בפירוש: "מותר נזיר – לנדבה". 26) בין עני בין עשיר מביא אותו קרבן. רוב החטאות קבועות הן. 27) עשיר מביא חטאת בהמה ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם הוא עני מדוכא מביא עשירית האיפה סולת למנחה. בלשון התלמוד: "דלי דלות". העובר על שבועה או טמא שנכנס למקדש או אכל קודש חייב קרבן עולה ויורד (שלוש דרגות: בהמה, עופות, סולת. ויקרא ה). ויולדת (שתי דרגות: כבש, עופות. שם יב, ז־ח). 28) ירד מנכסיו. 29) מעביר קדושתן על העופות והן יוצאות לחולין. 30) כמכסף חולין. 31) דלי דלות.

י. הִפְרִישׁ בְּהֵמָה וְנָפַל בָּהּ מוּם - תִּמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ עוֹף. אֲבָל אִם הִפְרִישׁ עוֹף וְנִפְסַל - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו עֲשִׂירִית הָאֵיפָה; שֶׁאֵין לָעוֹף פִּדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[32].

32) אבל מעות שהפריש לקנות בהן עוף יש להן חילול כמו שנתבאר בהלכה ט.

יא. כָּל חַיָּבֵי קִנִּין[33] שֶׁהִפְרִישׁוּ מָעוֹת לְקִנְיֵיהֶן, רָצָה לְהָבִיא בְּכָל הַמָּעוֹת חַטָּאת הָעוֹף לְבַדָּהּ - יָבִיא[34], רָצָה לְהָבִיא בָּהֶן עוֹלַת הָעוֹף לְבַדָּהּ - יָבִיא. אֲפִלּוּ אָמַר: אֵלּוּ דְּמֵי חַטָּאתִי וְאֵלּוּ דְּמֵי עוֹלָתִי - יֵשׁ לוֹ[35] לְעָרֵב הַמָּעוֹת וְלִקַּח בָּהֶן כְּאֶחָד חַטָּאתוֹ וְעוֹלָתוֹ, אוֹ לִקַּח בַּכֹּל חַטָּאת אוֹ עוֹלָה; שֶׁאֵין הַקִּנִּין מִתְפָּרְשׁוֹת[36] אֶלָּא בִּלְקִיחַת הַבְּעָלִים[37] אוֹ בַּעֲשִׂיַּת כֹּהֵן[38].

33) סתם קן פירושו שני עופות. אחד לחטאת ואחד לעולה. 34) ויקנה עוף אחר לעולה. 35) מותר לו. 36) נקבעות איזהו לחטאת ואיזהו לעולה. 37) כשהבעלים קנו בפירוש עוף זה לחטאת ועוף זה לעולה, אבל אם קנה זוג סתם ואחר כך אמר זה יהיה חטאת וזה עולה, מותר לו לשנות. 38) הכהן רשאי להקריב איזה שירצה לחטאת או לעולה, אם הבעלים לא קבעו בשעת לקיחה ואף על פי שקבעו בין לקיחה להקרבה.

יב. לְפִיכָךְ[39], אִם הִפְרִישׁ מָעוֹת לְקִנִּין סְתָם וָמֵת - יִפְּלוּ כָּל אוֹתָן הַמָּעוֹת הַסְּתוּמִין לְנִדְבָה[40], שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן רְאוּיִין לָבוֹא עוֹלָה.

39) מפני שהוא רשאי לקנות בכל הדמים עולה. 40) ואין דינם כדמי חטאת שמתו הבעלים שצריך להשליכם לים המלח.

יג. מִי שֶׁהָיָה מְחֻיָּב חַטָּאת וְאָמַר: הֲרֵי עָלַי עוֹלָה[41], וְהִפְרִישׁ מָעוֹת וְאָמַר: אֵלּוּ לְחוֹבָתִי[42], רָצָה לְהָבִיא בָּהֶן חַטָּאת בְּהֵמָה - יָבִיא, עוֹלַת בְּהֵמָה - יָבִיא. מֵת וְהִנִּיחַ הַמָּעוֹת - יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח[43].

41) ומוטלת עליו חובה להביא עולה. 42) ולא פירש אם לחטאת או לעולה והרי שתיהן חובה עליו. 43) ולמה לא יפלו לנדבה כמו בהלכה יב? אין שני הדברים דומים זה לזה. בהלכה יב אפילו אם הבעלים אומרים אלו לחטאת ואלו לעולה רשאים הם לעשות כולן לעולה ולפיכך "כולן ראויים לבוא לעולה", מה שאין כן בהלכה זו שמסופקים אנו אם התכוון לחטאת או לעולה ומפני הספק ילכו לים המלח, וכל זה כשמת ולא גילה דעתו למה התכוון, אבל כשהוא מביא מדמים אלו חטאת או עולה הרי הוא מגלה את כוונתו באמירתו "לחובתי" (לחם משנה).

~ יום חמישי ט' אלול ~

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) יבאר כל הזבחים שנתערב בהן אחת מהחטאות או אחד מאיסורי מזבח.

א. כָּל הַזְּבָחִים[2] שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן אַחַת מֵחַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת אוֹ שׁוֹר הַנִּסְקָל, אֲפִלּוּ אֶחָד בְּרִבּוֹא - כֻּלָּן יָמוּתוּ, לְפִי שֶׁבַּעֲלֵי חַיִּים חֲשׁוּבִין הֵן וְאֵינָם בְּטֵלִין. וְאִם הִקְרִיב - הֶרְצָה, שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[3].

2) משנה זבחים ע: 3) בגמרא שם עג: אמרו שלפי השיטה שבעלי חיים אינם נדחים, אם הקריב את התערובת הורצה, אע"פ שנדחו מהקרבה, ורבינו לשיטתו למעלה בפרק ד הלכה כד שבעלי חיים אינם נדחים.

ב. נִתְעָרֵב בָּהֶן אֶחָד מֵאִסּוּרֵי הַמִּזְבֵּחַ[4] - יִרְעוּ כֻּלָּם עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן[5] מֵאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁל קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרֵב[6].

4) שם. בהלכה הקודמת המדובר כשנתערבה בהמת קדשים בבהמות שדינן מיתה, ובהלכה זו אנו עוסקים בתערובת באיסורי מזבח. פירוש, בהמות שאסור להקריבן למזבח, כגון שור שהמית אדם או שרבע אשה על־פי עד אחד או על־פי הבעלים, שאינו נסקל אלא על־פי שני עדים כשרים, או בהמה טריפה וכדומה. 5) שמא בהמת קדשים היתה היפה ביותר. 6) אם היתה עולה – מקריב עולה, ואם שלמים – שלמים. וכיצד הוא עושה? לוקח מדמי המכירה סכום שווה למחיר הבהמה השמנה ביותר, ואומר: בהמת הקדשים שנתערבה, בכל מקום שהיא תהא מחוללת על כסף זה, וקדושת הקרבן עוברת בזה על הכסף. נתבאר כבר כמה פעמים, שקרבן תמים אין לו פדיון, ולפיכך ירעו עד שיפול בהם מום.

ג. נִתְעָרְבוּ[7] קָדָשִׁים בְּחֻלִּין תְּמִימִים - יִמָּכְרוּ הַחֻלִּין שֶׁבַּתַּעֲרֹבֶת לְצָרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין[8] וְיִקְרְבוּ כֻּלָּן. כֵּיצַד? אַרְבַּע בְּהֵמוֹת שְׁלֵמִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאַרְבַּע בְּהֵמוֹת חֻלִּין תְּמִימִים - יִמָּכְרוּ הָאַרְבַּע שֶׁל חֻלִּין[9] לְמִי שֶׁהוּא צָרִיךְ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לְהָבִיא שְׁלָמִים וְיִקְרְבוּ הַכֹּל שְׁלָמִים. וְכֵן בְּעוֹלָה אוֹ בְּאָשָׁם. וְהַדָּמִים חֵלִין לְכָל דָּבָר, שֶׁהֲרֵי דְּמֵי חֵלִין הֵן.

7) שם. 8) מין הזבח שנתערב, אם שלמים – שלמים, ואם עולה – עולה. 9) יאמר לקונה בפירוש, שהוא מוכר לו את ארבע הבהמות שהן חולין. תקנה זו היא יותר יעילה מזו שבהלכה ב.

ד. נִתְעָרֵב[10] שׁוֹר הֶקְדֵּשׁ בִּשְׁוָרִים שֶׁל חֹל - גָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּן הֶקְדֵּשׁ[11], וְיִמָּכְרוּ[12] הַשְּׁאָר לְצָרְכֵּי אוֹתוֹ הַמִּין. נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים[13] מִין בְּמִינוֹ[14] - זֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעָלָיו[15], וְזֶה יִקְרַב לְשֵׁם בְּעָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּל אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר קָרְבָּנוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבְּנוֹת נָשִׁים, שֶׁאֵין בָּהֶם סְמִיכָה[16]; אֲבָל קָרְבְּנוֹת אֲנָשִׁים, הוֹאִיל וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִסְמֹךְ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִקְרְבוּ עַד שֶׁיִּתֵּן הָאֶחָד חֶלְקוֹ לַחֲבֵרוֹ[17], אוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל מוּם בַּכֹּל, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיאוּ כָּל אֶחָד בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מֵאוֹתוֹ הַמִּין.

10) תוספתא מנחות פי"ג הלכה ב. 11) כלומר, יקריב את הגדול שבהם לאותו מין קרבן, אם עולה – עולה, ואם שלמים – שלמים. והמדובר כשכל השוורים הם של המקדיש, ולפיכך הוא יכול להקריב את הגדול, אבל כשנתערב בשוורים של אחרים אין המקדיש יכול להקריב את הגדול, שמא אין זה שור שלו, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ובתוספתא מנחות שם כתוב בפירוש: שנתערב "בשוריו". וראה גמרא מנחות קח: 12) והדמים שיקבל בעד השוורים הם חולין. ואפילו אם אחד מהנמכרים הוא הקדש, אין קדושתו עוברת על הדמים, כי קרבן שאין בו מום אינו מתחלל (ראה רש"י שם). 13) משנה זבחים עא: 14) עולה בעולה או שלמים בשלמים, והם של שני בני אדם. 15) לשם מי שהוא בעליו. 16) ראה למעלה פרק ד הלכה יד, בפנים ובהערות. 17) המדובר בקדשים קלים שהם ממון בעלים, אבל קדשי קדשים אינם ממונו ואינו יכול ליתנם במתנה (אולם יש לתמוה, שהרי רבינו פסק בפרק ד מהלכות מעילה הלכה ח, ש"המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום". ראה הגהות ר' עקיבא איגר במשנה שם).

ה. נִתְעָרְבוּ מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ[18], כְּגוֹן עוֹלָה בִּשְׁלָמִים - לֹא יִקְרְבוּ אֲפִלּוּ כַּחֲמוּרָה שֶׁבָּהֶן[19], שֶׁאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל.

18) שם עה: 19) להקריב שניהם עולה. במשנה שם המדובר באשם ושלמים ששניהם נאכלים, אלא שזה נאכל לזכרי כהונה ליום ולילה ולפנים מן הקלעים בעזרה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם ולכל אדם מישראל. ונחלקו בזה ר' שמעון ורבנן. ר' שמעון אומר: "ישחטו בצפון (כדין אשם) ויאכלו כחמור שבהם", וחכמים חולקים ואומרים "אין מביאים קדשים לבית הפסול", פירוש אין לגרום לקדשים פסול על ידי צמצום זמן אכילתם, כי שמא לא יספיקו לאכול את כל הבשר, והנשאר ייפסל בנותר. אבל רבינו מדבר כאן בעולה ושלמים, ובמקרה זה אין אנו צריכים כלל לנימוק שאין מביאים קדשים לבית הפסול, שהרי רבינו בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ד פסק שהמעלה בשר קדשים קלים למזבח – לוקה, ואם כן אי־אפשר להקריבם כחמור שבהם. ונראה שרבינו נקט כאן "עולה ושלמים" לדוגמה, לבאר את המונח "מין בשאינו מינו", שלא תטעה לפרש כגון שור וכבש, אבל ההלכה עצמה כוללת כל סוגי תערובות של מין בשאינו מינו, ובהלכות הבאות מפורטים דיני כל סוג תערובת בפני עצמו.

ו. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מְמַעֲטִין בִּזְמַן אֲכִילָתָן, כָּךְ אֵין מְמַעֲטִין בְּאוֹכְלֵיהֶן[20] וְלֹא בִּמְקוֹם אֲכִילָתָן[21]. אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה?[22] יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם, וְיִמָּכֵר כָּל אֶחָד מֵהֶן לְבַדּוֹ[23], וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין הָאַחֵר, וְיַפְסִיד הַמּוֹתָר[24] מִבֵּיתוֹ.

20) כגון בכור ומעשר בהמה, ששניהם נאכלים לשני ימים ולילה, אלא שהמעשר מותר לכל אדם מישראל, ובכור נאכל רק לכהנים. 21) לא מצאנו דבר שיהיה בו צמצום במקום ולא יהיה בו גם צמצום או באוכליו או בזמן אכילתו, ולפיכך לא נתבאר למה הביא רבינו דין זה בכלל. 22) זה נמשך גם להלכה הקודמת. 23) שאם ימכור שניהם יחד, לא ידע כמה מחיר היפה שבהם. 24) ההפרש, שבין דמי יפה ובין דמי גרועה.

ז. אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִקְרִיב עוֹלָה שֶׁחַיָּב בָּהּ אוֹ שְׁלָמִים שֶׁהָיָה חַיָּב לְהַקְרִיבָן[25] - הֲרֵי זֶה מַקְרִיב[26] מִדְּמֵי הַתַּעֲרֹבֶת עוֹלָה אַחֶרֶת וּשְׁלָמִים אֲחֵרִים.

25) כדי שלא יאחר קיום נדרו. 26) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ב.

ח. חַטָּאת[27] שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּשְׁלָמִים - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן שְׁלָמִים, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן חַטָּאת. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב חַטָּאת אַחֶרֶת עַל חַטָּאת שֶׁהִפְרִישָׁהּ לוֹ - כֻּלָּן יָמוּתוּ[28].

27) תוספתא שם. 28) כדין חטאת שאבדה וכיפרו בעליה לפני שנמצאה (למעלה פרק ד ה"א). וסובר רבינו, שנתערבה – דינה כאבודה. ראה כסף־משנה ולחם־משנה.

ט. וְכֵן[29] אִם נִתְעָרְבוּ מָעוֹת חַטָּאת בְּמָעוֹת אָשָׁם - לוֹקֵחַ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, וּמְחַלֵּל דְּמֵי חַטָּאת בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא עַל חַטָּאת, וּדְמֵי אָשָׁם עַל אָשָׁם. וְאִם כְּבָר קָרְבָה חַטָּאתוֹ[30] - יוֹלִיךְ כָּל הַמָּעוֹת לְיָם הַמֶּלַח[31]. וְאִם כְּבָר קָרְבָה אֲשָׁמוֹ[32] - יִפְּלוּ הַכֹּל לִנְדָבָה[33].

29) תוספתא שם. 30) לפני שחילל הכסף, והרי כאן דמי חטאת שכיפרו בעליה לפני שנמצאה האבודה מעורבים בדמי אשם. 31) כמו בפרק ב הלכה א. 32) והחטאת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לא קרבה. 33) פירוש, כל מה שישאר אחרי שיקנה בהמה יפה ויקריבנה לחטאת – יפול לנדבה כדין מותר אשם.

י. תּוֹדָה[34] שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּתְמוּרָתָהּ[35] - שְׁתֵּיהֶן תִּקְרַבְנָה, וְיָנִיף הַלֶּחֶם עִמָּהֶן[36]. וְכָךְ[37] אִם נִתְעָרְבָה תּוֹדָה בִּשְׁאָר זְבָחִים, אַף עַל פִּי שֶׁקְּרְבָה תּוֹדָתוֹ - יִרְעוּ הַכֹּל עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה תּוֹדָה אַחֶרֶת, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה זֶבַח אַחֵר.

34) שם. 35) אם אמר על בהמת חולין הרי זו תמורת תודה זו, שתיהן קדושות, שנאמר (ויקרא כז, לג): "ואם המר ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". 36) עם התודה מביאים ארבעים חלות (לחמי תודה) ומניפין אותן בעזרה ביחד עם התודה, ואם נתערבה התודה בתמורתה מניפים הלחם עם שתיהן (ראה לקמן פרק יב הלכה ח, והלכה יג). 37) זה נמשך להלכות ו־ז. תוספתא שם הלכה ג. סתם רבינו ולא פירש אם תודה שניה זו טעונה לחם או לא, וכן בתוספתא אין רמז ללחם. ראה ראב"ד וכסף־משנה כאן.

יא. נִתְעָרְבָה בְּאֵיל נָזִיר[38] - שְׁתֵּיהֶם תִּקְרַבְנָה[39], וְיָנִיף הַלֶּחֶם[40] עִמָּהֶן.

38) שם. נזיר מביא איל לשלמים. 39) ואע"פ שהזרוע נאכל כקדשי קדשים וממעט באוכליו, מפני שלא חששו לחלק קטן כזה (כסף־משנה). 40) ראה הערה לה.

יב. בְּכוֹר[41] שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפֶסַח - שְׁנֵיהֶם יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם[42], וְיֵאָכְלוּ כִּבְכוֹר[43]. וְלָמָּה לֹא יִקְרְבוּ? לְפִי שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכָל לְכָל אָדָם עַד חֲצוֹת, וְהַבְּכוֹר לִשְׁנֵי יָמִים, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לַכֹּהֲנִים; וְאֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל, וְאֵין מְמַעֲטִין בַּאֲכִילָתָן.

41) תוספתא זבחים פרק ח הלכה ד, פסחים צח: 42) רבינו השמיט כאן דברי רבא (פסחים שם.) הנוגעים לתקנתו של הפסח שצריך פדיון, היינו שמביא בהמה ומחלל עליה את הפסח ומקריבה שלמים, כדין מותר פסח. 43) כחומרת בכור שאסור לשוחטו באטליז הקבוע, ושחיטת בהמות חולין, וגם אין מוכרים את בשרו באיטליז ואין שוקלים אותו במשקלות אלא באומד, אבל באכילה עצמה אין בבכור בעל מום כל חומרה (ראה רש"י שם, וכסף־משנה כאן).

יג. וְכֵן מַעֲשֵׂר[44] שֶׁנִּתְעָרֵב בְּפֶסַח, כְּשֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם יֵאָכְלוּ כְּמַעֲשֵׂר. הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעָרְבוּ - יֵאָכְלוּ בְּמוּמָן[45].

44) תוספתא זבחים שם. גם כאן צריך לחלל את הפסח על בהמה אחרת ויקריבנה שלמים (לחם־משנה). 45) בלי כל תיקון, שהרי אין כל הבדל בין דיני בכור לדיני מעשר בעלי מומים.

יד. וְכֵן שְׁאָר קָדָשִׁים[46] שֶׁנִּתְעָרְבוּ בִּבְכוֹר וּבְמַעֲשֵׂר - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶם מוּם, וְיֵאָכְלוּ כִּבְכוֹר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם אוֹ כְּמַעֲשֵׂר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם.

46) משנה זבחים עא:

טו. אָשָׁם[47] שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁלָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַקְרִיבִין מִשְּׁנֵיהֶן אֶלָּא הָאֵמוּרִין אֲבָל הַבָּשָׂר נֶאֱכָל - לֹא יִקְרְבוּ[48], אֶלָּא יִרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה אָשָׁם, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שְׁלָמִים, וְהַמּוֹתָר יַפְסִיד מִבֵּיתוֹ. וְאִם קָדַם וְהִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - שְׁנֵיהֶן יִפְּלוּ לִנְדָבָה[49].

47) משנה שם עה: 48) מפני שאשם נאכל ליום ולילה, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, ו"אין מביאים קדשים לבית הפסול" (למעלה הלכה ה). 49) עולות ציבור, כדין מותר אשם (ראה למעלה הלכה ח בדין חטאת).

טז. כָּל הַקָּדָשִׁים[50] אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְעָרְבוּ מִין בְּמִינוֹ, חוּץ מִן הַחַטָּאת עִם הָאָשָׁם; שֶׁאֵין הָאָשָׁם אֶלָּא מִזִּכְרֵי כְּבָשִׂים, וְאֵין לְךָ חַטָּאת מִן הַכְּבָשִׂים אֶלָּא נְקֵבָה.

50) משנה שם עא:

יז. וְכָל אֵלּוּ הַמִּתְעָרְבִין[51] בַּחַיִּים, אִם הִקְרִיב - הֲרֵצָה, שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין[52].

51) גמרא שם עג: 52) ראה למעלה הלכה א, ובהערות שם.

יח. בְּהֵמָה[53] שֶׁנִּמְצֵאת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד מִגְדַּל עֵדֶר[54], וּכְמִדָּתָהּ[55] לְכָל רוּחַ: אִם נִקְבָה בַּת שְׁנָתָהּ הִיא - כּוֹנְסָהּ לְכִפָּה עַד שֶׁתָּמוּת, שֶׁמָּא חַטָּאת הִיא[56]. הָיְתָה בַּת שְׁתַּיִם[57] - יְבִיאֶנָּה שְׁלָמִים[58], וְיָבִיא עִמָּהּ לֶחֶם[59], שֶׁמָּא תּוֹדָה הִיא[60]. מָצָא זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים - אֵין לוֹ תַּקָּנָה, שֶׁמָּא אָשָׁם הוּא[61] וַעֲדַיִן לֹא כִּפְּרוּ בְּעָלָיו[62]. מָצָא זָכָר בֶּן שָׁנָה[63] - מַנִּיחוֹ עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וּמֵבִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת תַּחְתָּיו, וּמַתְנֶה וְאוֹמֵר: אִם עוֹלָה הָיָה - זֶה עוֹלָה תַּחְתָּיו, וְאִם שְׁלָמִים הָיָה - זֶה שְׁלָמִים תַּחְתָּיו; וּמַקְרִיב הָאֶחָד עוֹלָה, וּנְסָכָיו[64] מִשֶּׁל צִבּוּר[65], וְהָאַחֵר שְׁלָמִים עִם הַלֶּחֶם, שֶׁמָּא תּוֹדָה הָיָה. וּמַה יֵּעָשֶׂה בָּזֶה הַנִּמְצָא? יֵאָכֵל בְּמוּמוֹ. שֶׁאֲפִלּוּ הָיָה בְּכוֹר אוֹ מַעֲשֵׂר[66] - בְּמוּמוֹ הוּא נֶאֱכָל; וְאִם פֶּסַח אַחַר זְמַנּוֹ הוּא - הֲרֵי זֶה שְׁלָמִים[67]; וּבִזְמַנּוֹ - הַכֹּל נִזְהָרִין בּוֹ[68]. וְאִם תֹּאמַר: שֶׁמָּא אָשָׁם נָזִיר אוֹ אָשָׁם מְצֹרָע[69] הוּא - אֵינָן מְצוּיִין תָּמִיד, לְפִיכָךְ לֹא חָשׁוּ לָהֶן.

53) משנה שקלים פרק ז, ד. ופירושו של ר' יוחנן קידושין נה: 54) שם עיר קרובה לירושלים. 55) כמרחק זה. בהמות הנמצאות שם, רובן זבחי קרבנות הם. 56) ואין לה תקנה. דברי אביי שם. 57) ופסולה לחטאת ולעולה, ואין אנו חוששים שמא נאבדה לפני זמן רב כשהיתה בת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שנה. 58) "שלמים" הוא שם כולל לשלמים ותודה. 59) ראה למעלה הלכה י, והערה לה. 60) מלשונו של רבינו משמע שמקריב רק אותה הבהמה, ואף־על־פי שתודה נאכלת ליום ולילה, ושלמים לשני ימים ולילה, ואין מביאים קדשים לבית הפסול (ראה הלכה יב), כאן מותר להקריב מפני שזה כדיעבד, שהרי אין תקנה אחרת לאותו קרבן (הר המוריה). אולם בגמרא שם נאמר בפירוש שמביא גם בהמה אחרת (ראה לחם־משנה). 61) קרבן אשם הוא בן שתים. 62) שאם כיפרו יש לו תקנה ברעייה עד שיומם, ודמיו נופלים לנדבה (למעלה פרק ד הלכה יד). 63) והרי הוא ספק עולה ספק שלמים. 64) שמן ויין שמביאים עם הקרבנות. 65) שהרי אין על מי להטיל חובת הבאתם, משנה שקלים שם. 66) שאין להם פדיון. 67) גם בדין זה אנו צריכים להסברו של "הר המוריה" שהבאנו בהערה נט, שהרי פסח אחר זמנו נאכל ליום ולילה, ושלמים אחרים נאכלים לשני ימים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול. 68) משגיחים עליו שלא יאבד. 69) שניהם באים בני שנה.

יט. נִתְעָרְבוּ קָדָשִׁים בְּקָדָשִׁים אַחֵר שֶׁנִּשְׁחֲטוּ[70] - יֵאָכְלוּ כֻּלָּם כְּחָמוּר שֶׁבָּהֶן. נִתְעָרְבוּ בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[71] אוֹ בְּחֻלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה - תְּעֵבַר צוּרָתָן[72] וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה.

70) משנה זבחים עה: ותוספתא שם פרק ח, ד. 71) תוספתא שם. 72) ילינו אותן, כדי שיפסלו בלינה. שאסור לשרוף קדשים שלא נפסלו.

כ. אִיבְרֵי חַטָּאת[73] שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאֵיבְרֵי עוֹלָה[74] - מַנִּיחִין הַכֹּל עַד שֶׁיִּפָּסְדוּ וּתְעֵבַר צוּרָתָן, וְשׂוֹרְפִין אוֹתָן[75] בָּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׂוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין[76].

73) משנה שם עז. 74) שטעונים הקטרה על המזבח, אבל איברי חטאת נאכלים לכהנים ואסור להקטירם. 75) כדעת רבנן שם. ואין להם ביטול, מפני שאיברים חשובים הם ואינם בטלים בתערובת. 76) בתוך העזרה. ראה הלכות מעשה הקרבנות פרק ז הלכה ג.

כא. אֵבֶר[77] שֶׁל בַּעֲלֵי מוּמִין שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאֵיבְרֵי קָדָשִׁים, אֲפִלּוּ אֵבֶר בְּאֶלֶף אֵיבָרִים - יֵצְאוּ הַכֹּל לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. וַאֲפִלּוּ קָרְבוּ כֻּלָּן חוּץ מֵאֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבֶת - הֲרֵי זֶה יִשָּׂרֵף בָּעֲזָרָה בַּמָּקוֹם שֶׁשּׂוֹרְפִין פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

77) משנה שם עז:

כב. חֲתִיכוֹת[78] קָדָשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בַּחֲתִיכוֹת קָדָשִׁים קַלִּים, אוֹ הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד בְּנֶאֱכָלִין לִשְׁנֵי יָמִים - יֵאָכְלוּ כְּחָמוּר שֶׁבָּהֶן.

78) משנה שם עה:

כג. חֲתִיכָה[79] שֶׁל חַטָּאת טְמֵאָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חַטָּאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּטְמָא שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטָּהוֹר - הֲרֵי זֶה תַּעֲלֶה[80], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּתְרוּמוֹת[81].

79) ברייתא יבמות פא: 80) מתבטלת, ומותר לאכול את התערובת. המדובר בחתיכות קטנות שאינן ראויות לכבד בהן אורחים. בגמרא שם מעמיד ריש לקיש את הברייתא כשנימוחה שאין בה כל חשיבות, אבל ר' יוחנן שהלכה כמותו מעמידה בחתיכות קטנות, שלא כל אדם מחשיב אותן. ראה תוספות שם ד"ה ר' יוחנן וד"ה דברי. וראה למעלה הלכה כ. 81) בהלכות תרומות פרק יד הלכה יד.

כד. אֲבָל[82] חֲתִיכָה שֶׁל חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֻלִּין, וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הַטָּהוֹר שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה פְּרוּסוֹת שֶׁל חֻלִּין - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יַעֲלוּ, אֶלָּא יֵאָכֵל הַכֹּל לַכֹּהֲנִים[83] כְּכָל הַמְּדֻמָּעוֹת[84].

82) שם. 83) זהו הנימוק למה אינה מתבטלת, מפני שאפשר להאכיל הכל לכהנים, מה־שאין־כן בהלכה הקודמת. 84) תערובת של קודש וחולין.

~ יום שישי י' אלול ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) יבאר כל הפסולין לעבודה שמלקו, והמולק בלילה, וכל שהיה פסולו בקודש.

א. כָּל הַפְּסוּלִין[2] לָעֲבוֹדָה שֶׁמָּלְקוּ[3] - מְלִיקָתָן פְּסוּלָה[4]. וְאַף עַל פִּי שֶׁאוֹתוֹ הָעוֹף פָּסוּל - אֵינוֹ כְּנִבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר לְטַמְּאָה[5]. וְכֵן אִם מָלַק בַּלַּיְלָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט[6] חֻלִּין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ[7] - אֵינָם כַּנְּבֵלָה.

2) משנה, זבחים סח, א. 3) קרבנות העוף אינם נשחטים בסכין, אלא הכהן מולקם מן העורף בציפרנו, שנאמר (ויקרא א, טו): "ומלק את ראשו". 4) שמליקה טעונה כהן כשר, שנאמר (שם): "והקריבו הכהן וגו' ומלק". 5) האוכל נבילת עוף טהור – טמא. אבל כשמלק פסול קדשים, אע"פ שהקרבן נפסל, מועילה המליקה להוציא מטומאת נבילה. 6) עופות. 7) והוא־הדין לשחט קדשים בפנים, ברייתא שם סט, א.

ב. מָלַק תּוֹרִים[8] שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן[9] וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּם, וְשֶׁיָּבֵשׁ גַּפָּהּ[10] וְשֶׁנִּסְמֵית עֵינָהּ[11] וְשֶׁנִּקְטְעָה רַגְלָהּ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁהָיָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ[12] - פְּסוּלָה וְאֵינָהּ נְבֵלָה; לֹא הָיְתָה פְּסוּלָהּ בַּקֹּדֶשׁ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר.

8) משנה, שם. 9) תורים כשרים גדולים בלבד משיזהיבו נוצותיהם, ובני יונה באים רק כשהם קטנים, כל זמן שעוקרים נוצה גדולה ומתמלא מקומה דם (הל' איסורי מזבח פ"ב ה"ג). 10) כנפה. 11) שנחטטה העין, אבל אם איבדה ראייתה והיא שלימה, כשרה להקרבה. מומים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אינם פוסלים בעוף אלא נטילת אבר, ויבש אבר — דינו כניטל האבר. "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף (פירוש, עולת בהמה צריכה להיות תמימה ובאה רק מן הזכרים, אבל לא עולת העוף), יכול יבש גפה, נקטעה רגלה ונחטטה עינה? תלמוד־לומר "מן העוף" ולא כל העוף" (ברייתא קידושין כד, ב ובכמה מקומות). 12) שנפסל אחרי שהביאו לעזרה (רש"י שם. ו'תוספות' ד"ה אמר, מפרשים שנפסלו אחרי שחיטה).

ג. לְפִיכָךְ, הַמּוֹלֵק[13] וְנִמְצֵאת טְרֵפָה[14], אוֹ שֶׁמָּלַק בְּסַכִּין, אוֹ שֶׁמָּלַק חֵלִין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה[15] לְכָל דָּבָר; שֶׁאֵין הַמְּלִיקָה מַתֶּרֶת וּמְטַהֶרֶת אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא כָּשֵׁר לַמִּזְבֵּחַ.

13) משנה, שם סט, ב. 14) טריפות פוסלת את העוף למזבח (שם פ"ג ה"א). 15) משנה, שם סח, א.

ד. אֲבָל הַנִּרְבָּע[16], וְהַמֻּקְצֶה[17] וְהַנֶּעֱבָד[18], וְהָאֶתְנָן[19] וְהַמְּחִיר[20], וְהַטְּמֻטּוּם וְהָאַנְדְּרוֹגִינוֹס, שֶׁנִּמְלְקוּ - הֲרֵי אֵלּוּ נְבֵלָה לְכָל דָּבָר, וּמְטַמְּאִין בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה; שֶׁאֵין הַקְּדֻשָּׁה חָלָה עֲלֵיהֶן, וַהֲרֵי אֵין פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ.

16) שם פה, ב. 17) שהופרש להקריבו לעבודה־זרה. 18) כאליל. 19) אתנן זונה. 20) מחיר כלב, היינו שמכר כלב וקיבל במחירו בהמה כשרה. כתוב בתורה (דברים כג, יט): "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך".

ה. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת[21], שֶׁחַטַּאת הָעוֹף נַעֲשֵׂית לְמַטָּה[22], וְעוֹלַת הָעוֹף לְמַעְלָה[23]. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַעְלָה - פְּסוּלָה. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַזָּיָתָהּ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת[24] בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה[25], בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ לְשֵׁם עוֹלָה בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ לְשֵׁם חַטָּאת.

21) פ"ו ה"כ, ופ"ז ה"ו. 22) מזים את דמה בחציו התחתון של המזבח. קו אדום היה חוגר את המזבח באמצעו, ונקרא "חוט הסיקרה" ומבדיל בין מקום הדמים הניתנים למעלה ומקום הניתנים למטה. 23) להיפך מקרבנות בהמה, שהחטאת מעשיה למעלה והעולה למטה. 24) הזה את הדם ומיצה את הנשאר בצוואר. 25) מיצוי בלי הזיה. או שהבדיל את הראש מן הגוף, ובחטאת נאמר בפירוש (ויקרא ה, ט): "ומלק... ולא יבדיל".

ו. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַטָּה, אֲפִלּוּ מָלַק סִימָן אֶחָד לְמַטָּה וְסִימָן אֶחָד לְמַעְלָה - פְּסוּלָה. בֵּין שֶׁמְּלָקוֹ כִּמְלִיקַת עוֹלָה[26] בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת, בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ לְשֵׁם חַטָּאת בֵּין שֶׁעָשָׂאָהּ לְשֵׁם עוֹלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... שֶׁחַטַּאת הָעוֹף נַעֲשֵׂית לְמַטָּה, וְעוֹלַת הָעוֹף לְמַעְלָה. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַעְלָה – פְּסוּלָה... וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַטָּה... פְּסוּלָה".

ומשמעו בעבודת האדם, ידוע החילוק שבין חטאת לעולה, שחטאת באה לכפר, ועולה היא דורון, על־דרך "פרקליט שנכנס, ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו, כאדם שסרח במלך וריצהו על־ידי פרקליטין, וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו".

וזהו הפירוש הפנימי במה ש"חטאת נעשית למטה, ועולת העוף למעלה", שאפילו אחרי הכפרה שכבר עשה תשובה והביא קרבן לבית־המקדש וכבר הקריבוהו על גבי המזבח, בכל זאת "נעשית למטה" והוא בבחינת 'תשובה תתאה' עד שיביא עולה כדי לרצות, ואז יתעלה למעלה. עניין זה מתבטא גם במה שכתב הרמב"ם ש"בעלי־תשובה דרכן להיות שפלים וענווים ביותר", ולכן "חטא גמור הוא לומר לבעל־תשובה זכור מעשיך הראשונים", והוא בכלל האיסור של "ולא תונו איש את אחיו".

(על־פי 'יין מלכות' ספר עבודה, סימן נג
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

26) שהבדיל הראש מן הגוף.

ז. חַטַּאת הָעוֹף שֶׁמְּלָקָהּ לְמַטָּה[27] כִּמְלִיקַת עוֹלָה לְשֵׁם חַטָּאת, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם עוֹלָה - פְּסוּלָה[28].

27) כמצוותה. 28) שינוי השם פוסל בעוף כמו בחטאת בהמה. ראה לקמן פט"ו ה"א.

ח. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁעָשָׂאָהּ לְמַעְלָה כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם עוֹלָה, אוֹ כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת - פְּסוּלָה[29]. כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה לְשֵׁם חַטָּאת - כְּשֵׁרָה[30], וּבִלְבַד שֶׁלֹּא עָלְתָה לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה[31].

29) אע"פ שעשאה במקומה, כיוון ששינה מעשיה — פסולה. 30) כעולת בהמה שעשאה שלא לשמה. 31) חייבים להביא עולה אחרת.

ט. כָּל אֵלּוּ הָעוֹפוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ מִפְּנֵי מְקוֹם עֲשִׂיָּתָן אוֹ מִפְּנֵי שִׁנּוּי מַעֲשֵׂיהֶן אוֹ שִׁנּוּי שְׁמָם - אֵינָן כְּנִבְלַת הָעוֹף[32] לְטַמְּאָה. וְכֵן חַטַּאת הָעוֹף אוֹ עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּתְפַּגְּלָה[33] אוֹ נִטְמְאָה אוֹ נַעֲשֵׂית נוֹתָר - אֵינָהּ מְטַמְּאָה[34] בְּבֵית הַבְּלִיעָה[35] כְּנִבְלַת הָעוֹף. שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

32) משנה, זבחים סו, ב. 33) דיני פיגול מבוארים לקמן פרק יג. 34) ברייתא, שם סט, א. 35) נבלת עוף טהור אינה מטמאה בנגיעה אלא כשאוכלים אותה ובשעה שהיא נוגעת בבית הבליעה.

י. חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק - נַעֲשֵׂית כְּמִצְוָתָהּ, וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת[36], אֶלָּא תִּשָּׂרֵף כְּכָל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין. וְכֵיצַד תָּבוֹא עַל הַסָּפֵק? כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה הָאִשָּׁה סָפֵק זָבָה אוֹ סָפֵק יוֹלֶדֶת[37] וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאֵין לָנוּ חַטַּאת בְּהֵמָה עַל סָפֵק; שֶׁאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אִם לֹא חָטָא - יָבִיא אָשָׁם תָּלוּי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שְׁגָגוֹת[38].

36) נזיר כט, א. 37) שאינן נטהרות לגמרי עד שמביאות קרבנותיהן, לפיכך התירו להן להביא קרבנות מספק, אבל חוטא שהוא חייב להביא חטאת העוף, אינו מביא על ספק חטא (הל' שגגות פי"א ה"ב). 38) פ"ח ה"א.

יא. חַטַּאת הָעוֹף[39] הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק וְנוֹדַע לָהּ שֶׁהִיא חַיֶּבֶת בָּהּ וַדַּאי: אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ - תֵּעָשֶׂה וַדָּאִית וְתֵאָכֵל[40]; וְאִם אַחַר שֶׁנִּמְלְקָה נוֹדַע לָהּ - הֲרֵי זֶה גּוֹמֵר הַזַּיַּת דָּמָהּ וְתַמְצִיתוֹ[41] וְתִשָּׂרֵף[42], כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק תֵּאָכֵל, שֶׁהֲרֵי בַּתְּחִלָּה עַל סָפֵק בָּאָה[43].

39) משנה, כריתות כב, ב. וגמרא שם כו, ב. 40) משנה, שם. 41) מיצוי מותר הדם שבצוואר. 42) שם כו, ב. מחלוקת רב ורבי יוחנן, ופסק כרבי יוחנן. 43) וקל לטעות.

יב. נוֹדַע לָהּ שֶׁאֵינָהּ חַיֶּבֶת בָּהּ מֵאַחַר שֶׁנִּמְלְקָה - הֲרֵי זוֹ תִּקָּבֵר[44].

44) משנה, שם כה, א. ובגמרא שם כו, ב – מפרשים שמן התורה מותרת בהנאה, שהרי חולין הוא, מאחר שלא הוזה הדם ולא כיפרה ספיקה, ורבנן אסרוה. ראה למעלה פ"ד ה"כ בדין אשם תלוי.

~ שבת קודש י"א אלול ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) יבאר חטאת העוף שנתערבה בעולת העוף מפורשות או סתומות.

א. חַטַּאת הָעוֹף[2] שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּעוֹלַת הָעוֹף[3], אוֹ עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּחַטַּאת הָעוֹף, אֲפִלּוּ אַחַת בְּרִבּוּא - כֻּלָּן יְמוּתוּ[4]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ מְפֹרָשׁוֹת בִּשְׁעַת לְקִיחַת הַבְּעָלִים זוֹ חַטָּאת וְזוֹ עוֹלָה; אֲבָל אִם הֵבִיא עוֹפוֹת לְחוֹבָתוֹ, מֵהֶן חַטָּאת וּמֵהֶן עוֹלָה, וְלֹא פֵּרֵשׁ אֶלָּא כֻּלָּן סְתוּמוֹת, וְנִתְעָרְבָה חַטָּאת אוֹ עוֹלָה בְּחוֹבָה[5] זוֹ הַסְּתוּמָה - יֵשׁ לָהֶן דִּינִים אֲחֵרִים[6].

2) נקדים פירושם של מונחים אחדים הנזכרים כמה פעמים בשלושת הפרקים הבאים: א) "קן" – משמעותו שתי תורים או שני בני יונה שהופרשו להקריבם על המזבח. ב) "חובה" או "קן חובה" – קן, אחד חטאת ואחד עולה שאדם מחוייב להביא. ג) "קן סתומה" – קן חובה, שבשעת לקיחתו, לא קבעו הבעלים איזה עוף לחטאת ואיזה לעולה. ד) "קן נדבה" – אדם שהתנדב להקריב "קן" מביא שני עופות כאמור, ושניהם עולות. ה) "פרידה" – עוף אחד. 3) אפילו אחת בריבוא. 4) מפני שחטאת נעשית בחציו התחתון של המזבח ועולה בעליון, ואם שינה פסול. 5) קן שלם, היינו זוג, אחד לחטאת ואחד לעולה. 6) מפני שהרשות ביד הבעלים להקריב איזה מהם שירצה לחטאת או לעולה.

ב. וְכֵיצַד דִּינֵיהֶן? אִם נִתְעָרְבָה חַטָּאת בְּחוֹבָה[7] זוֹ הַסְּתוּמָה - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן חַטָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה בִּלְבַד[8]; אֲבָל מִנְיַן הָעוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה עִם הַחַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין[9], שֶׁהֲרֵי נִתְעָרְבָה חַטָּאת בְּעוֹלוֹת.

7) כגון קן של זב, זבה, יולדת ענייה או של חוטא עני שנכנס למקדש או אכל קודש בטומאה, או שעבר על שבועה, שמביא קן במקום כבשה. 8) לדוגמא: אם הביא שני קינים שהם ארבעה עופות יכול להקריב מהם שתי חטאות, שהרי רשאי הוא להקריב למטה שתי חטאות מתוך שני הקינים איזה מהם שירצה ואין כאן כל חשש של תערובת עולה, אבל שלוש חטאות אסור לו להקריב, כי שמא כל שלושת העופות שהקריב הם מן קיני החובה ואין בהם רק שתי חטאות. 9) אחרי שהקריב שתי חטאות נשארו בתערובת שתי עולות וחטאת אחת וכל עוף הוא ספק חטאת שנתערבה, ספק עולה. והוא הדין אם נתערבה עולה בשני קיני חובה, מקריב שתי עולות, ושלושת עופות שנשארו – פסולים.

ג. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַחוֹבָה שְׁתַּיִם בְּחַטָּאת[10] - חֲצִי הַחוֹבָה כָּשֵׁר[11], וְחֶצְיָהּ פָּסוּל. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֻּלָּן לְמַטָּן, כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאת.

10) לשון המשנה שם. ופירשום הראב"ד והרא"ש, שמספר העופות שבקיני החובה היה פי שניים ממספר החטאות שנתערבו, כגון שנתערבו שתי חטאות בשני קינים סתומים. והמדובר כשהקריב הכהן חציים למעלה וחציים למטה בהתאם לסיומה של המשנה הקודמת. ודינם: חצי כשר וחצי פסול, פירוש שלושה עופות כשרים ושלושה פסולים, כי אנו חוששים שמא הקריב למעלה שתי החטאות שנתערבו ועוף אחד מהסתומות ונפסלו שתי החטאות ורק העוף השלישי הוא עולה וכשר, ולמטה הוקרבו שתי חטאות מקיני חובה ועולה השנייה ואם כן השתיים כשרות והעולה פסולה. 11) כשנתערב מספר זוגי של חטאות ועשה חצי התערובת למעלה וחצי למטה כשר חצי התערובת, אבל אם נתערב מספר בלתי זוגי, כגון חטאת אחת, אין אפשרות מציאותית לחלק את כל התערובת לחצאים, אלא את מניין

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

החובה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "חצי החובה כשר" שזה שייך בכל תערובת שהיא.

ד. וְכֵן אִם נִתְעָרְבָה עוֹלָה בְּחוֹבָה זוֹ הַסְּתוּמָה - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה; אֲבָל מִנְיַן הַחַטָּאוֹת שֶׁבַּחוֹבָה עִם הָעוֹלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בָּהֶן - פְּסוּלִין, שֶׁהֲרֵי נִתְעָרְבָה עוֹלָה בְּחַטָּאת. בֵּין שֶׁהָיְתָה הַחוֹבָה הַסְּתוּמָה מְרֻבָּה עַל הָעוֹלוֹת שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ, בֵּין שֶׁהָיוּ הָעוֹלוֹת מְרֻבִּין עַל הַחוֹבָה הַסְּתוּמָה, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת - אֵין כָּשֵׁר אֶלָּא מִנְיַן עוֹלוֹת שֶׁבַּחוֹבָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַחוֹבָה שְׁתַּיִם בְּעוֹלוֹת - חֲצִי הַחוֹבָה כָּשֵׁר, וְחֶצְיָהּ פָּסוּל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֻּלָּן לְמַעְלָה, כְּמַעֲשֵׂה עוֹלָה.

ה. חוֹבָה סְתוּמָה וְחוֹבָה אַחֶרֶת סְתוּמָה שֶׁנִּתְעָרְבוּ, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן מִשֵּׁם אֶחָד, כְּגוֹן קְנֵי זָבִים עִם קְנֵי זָבִים, אוֹ מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת, כְּגוֹן קְנֵי זָבִים עִם קְנֵי יוֹלְדוֹת, בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶם לְאָדָם אֶחָד בֵּין שֶׁהָיוּ לִשְׁנַיִם: אִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁווֹת[12] - מֶחֱצָה כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה פָּסוּל[13]. בֵּין שֶׁעָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ הַכֹּל לְמַטָּה, אוֹ עָשָׂה חֶצְיָן לְמַעְלָה וְחֶצְיָן לְמַטָּה - לְעוֹלָם מֶחֱצָה כָּשֵׁר וּמֶחֱצָה פָּסוּל. מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל חֶצְיָן עוֹלָה וְחֶצְיָן חַטָּאת, וְהַחַטָּאת לְמַטָּה וְהָעוֹלָה לְמַעְלָה. אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה - חֶצְיָן כְּשֵׁרוֹת וְהֵן עוֹלוֹת, וְאִם עָשָׂה כֻּלָּן לְמַטָּה - חֶצְיָן כְּשֵׁרוֹת וְהֵן חַטָּאוֹת. עָשָׂה חֶצְיָן לְמַטָּה וְחֶצְיָן לְמַעְלָה - חֲצִי הַחֲצִי שֶׁנַּעֲשָׂה לְמַעְלָה כָּשֵׁר מִפְּנֵי הַתַּעֲרֹבֶת[14] וְהוּא עוֹלוֹת, וַחֲצִי הַחֲצִי שֶׁל מַטָּה כָּשֵׁר וְהוּא חַטָּאוֹת.

12) מספר הקנים של האחת כמספר הקנים של השנייה. 13) במשנה שם: אחת לזו ואחת לזו, שתיים לזו, ושתיים לזו, שלוש לזו ושלוש לזו – מחצה כשר ומחצה פסול. ורבינו ממשיך ומבאר כאן טעמו של דין זה. 14) פירוש, מפני שמעורבים קרבנותיהם של שני בני אדם. ויש לחשוש, שמא הקריבו למעלה כל העופות של רחל ונפסלו חציים, היינו החטאות ולמטה היו כולם של לאה ונפסלו העולות.

ו. הָיוּ שְׁתֵּי הַחוֹבוֹת הַסְּתוּמוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ זוֹ גְּדוֹלָה מִזּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה אַחַת אַרְבַּע עוֹפוֹת וְהַשְּׁנִיָּה שֵׁשׁ: אִם עָשָׂה הַכֹּל לְמַעְלָה אוֹ עָשָׂה הַכֹּל לְמַטָּה - מֶחֱצָה פָּסוּל וּמֶחֱצָה כָּשֵׁר, וּמִטַּעַם שֶׁבֵּאַרְנוּ. עָשָׂה חֶצְיָן לְמַטָּה וְחֶצְיָן לְמַעְלָה: אִם אַחַר שֶׁשָּׁאַל עָשָׂה כֵּן - הַמּוּעָט כָּשֵׁר, וְאִם מִדַּעְתּוֹ עָשָׂה - הַמְּרֻבֶּה כָּשֵׁר.

ז. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁעָשָׂה הַכֹּהֵן מִדַּעְתּוֹ חֶצְיָן לְמַעְלָה וְחֶצְיָן לְמַטָּה, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשֶּׁל אֶחָד לְמַעְלָה וּלְמַטָּה - הֲרֵי זֶה הַמְּרֻבֶּה כָּשֵׁר; הוֹאִיל וְדָבָר יָדוּעַ שֶׁמִּקְצָת קָרְבְּנוֹתָיו לְמַעְלָה וּמִקְצָתָם לְמַטָּה, יִהְיוּ כָּל קָרְבְּנוֹתָיו[15] כְּשֵׁרִים.

15) כלומר, מניין של כל קרבנותיו.

ח. שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ קִנֵּיהֶן בְּעֵרוּב, אוֹ שֶׁנָּתְנוּ דְּמֵי קִנֵּיהֶן לַכֹּהֵן - לְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה הַכֹּהֵן יַקְרִיב חַטָּאת, וּלְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה יַקְרִיב עוֹלָה; שֶׁאֵין הַקִּנִּין מִתְפָּרְשִׁין אֶלָּא בִּלְקִיחַת הַבְּעָלִים אוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַכֹּהֵן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ט. הָיוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן חַטָּאוֹת וְעוֹלוֹת, עָשָׂה שְׁתֵּיהֶן[16] לְמַעְלָה אוֹ שְׁתֵּיהֶן לְמַטָּה - מֶחֱצָה כָּשֵׁר[17] וּמֶחֱצָה פָּסוּל. עָשָׂה חֶצְיָן לְמַעְלָה וְחֶצְיָן לְמַטָּה, וְלֹא יָדַע אִם הַחַטָּאוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה אוֹ הָעוֹלוֹת - הֲרֵי הַכֹּל פָּסוּל; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: הָעוֹלוֹת הֵם שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה וְהַחַטָּאוֹת לְמַעְלָה.

16) כלומר, כולן. 17) מפני שמין אחד – החטאות או העולות – נעשה כולו כמצוותו.

י. הָיוּ לְפָנָיו שְׁלֹשָׁה צִבּוּרֵי עוֹפוֹת, אֶחָד חַטָּאוֹת וְאֶחָד עוֹלוֹת וְהָאֶחָד סָתוּם, חֶצְיוֹ עוֹלוֹת וְחֶצְיוֹ חַטָּאוֹת וְלֹא פֵּרֵשׁ: אִם עָשָׂה כֻּלָּן לְמַעְלָה אוֹ לְמַטָּה - מֶחֱצָה כָּשֵׁר[18] וּמֶחֱצָה פָּסוּל.

18) שהרי מחצית העופות נעשו במקומם.

יא. עָשָׂה חֶצְיָן לְמַעְלָה וְחֶצְיָן לְמַטָּה[19] - אֵין הַכָּשֵׁר אֶלָּא הַסָּתוּם בִּלְבַד[20] שֶׁעָשָׂה חֶצְיוֹ לְמַעְלָה וְחֶצְיוֹ לְמַטָּה. וְהוּא מִתְחַלֵּק בֵּין הַבְּעָלִים[21] וְעוֹלֶה לִשְׁנֵיהֶן[22], שֶׁהֲרֵי הַכֹּהֵן אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאֵי זֶה מֵהֶן פֵּרֵשׁ וּלְאֵי זֶה מֵהֶן הָיָה הַסָּתוּם. וּשְׁנֵי הַצִּבּוּרִין הַמְּפֹרָשִׁין פְּסוּלִין; שֶׁהֲרֵי לֹא יָדַע אֵי זֶה עָשָׂה לְמַעְלָה וְאֵי זֶה עָשָׂה לְמַטָּה, וְשֶׁמָּא הָעוֹלָה נַעֲשֵׂית לְמַטָּה וְהַחַטָּאת לְמַעְלָה.

19) פירוש, הקריב ציבור אחד למעלה וציבור אחד למטה והציבור השלישי הסתום עשה חציו למעלה וחציו למטה. 20) שהרי חציו נעשה למעלה וחציו למטה כהלכתו, אבל המפורשים כולם פסולים, שמא עשה החטאות למעלה והעולות למטה. 21) המדובר, כשהקנים היו של שני בני אדם שהביאו סתומות והכהן הפריש חלק מהן. 22) מחציתו לזה ומחציתו לזה וישלימו את השאר.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ה' אלול ~

מצות עשה כח. כה. מ. מא.

כז. מב.

הַמִּצְוָה הַכ"ח — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּ הַכֹּהֲנִים לִתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת בְּכָל־יוֹם פַּעֲמַיִם עַל מִזְבַּח הַזָּהָב, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה" (שמות ל, ז־ח). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי קְטֹרֶת זוֹ וַעֲשִׂיָּתָהּ וְתִאוּר הַהַקְטָרָה בָּהּ בְּכָל־יוֹם בְּרֵישׁ כְּרֻתוֹת (ו.) וּבִמְקוֹמוֹת בְּמַסֶּכֶת תָּמִיד (פרק ג משנה ח ועוד).

הַמִּצְוָה הַכ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּ הַכֹּהֲנִים לְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת (המנורה) תָּמִיד לִפְנֵי ה', וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו" (שם כז, כא) — וְזוֹהִי מִצְוַת הֲטָבַת הַנֵּרוֹת. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מִמְּנָחוֹת (פו.) וּבְפֶרֶק א' מִיּוֹמָא (יד:) וּבִמְקוֹמוֹת בְּמַסֶּכֶת תָּמִיד.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה אַרְבָּעִים — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּינוּ שֶׁיַּקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל־יוֹם תָּמִיד, מִנְחָה בַּבֹּקֶר וּבֵין הָעַרְבַּיִם, וְהִיא הַנִּקְרֶאת: חֲבַתֵּי כֹּהֵן גָּדוֹל (כי נעשית במחבת), וְנִקְרֶאת גַּם: מִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַה'" (ויקרא ו, יג). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ וּמָתַי קְרֻבָה וְאֵיךְ קְרֻבָה בְּפֶרֶק ו' (עד:) וּבְפֶרֶק ט' (פז:) מִמְּנָחוֹת וּבִמְקוֹמוֹת בְּיוֹמָא (לד.) וְתָמִיד.

הַמִּצְוָה הַמ"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן בְּכָל־יוֹם־שַׁבָּת נוֹסָף עַל תָּמִיד שֶׁל כָּל־יוֹם — וְזֶהוּ מוּסַף שַׁבָּת. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים" (במדבר כח, ט). וּכְבָר נִתְבָּאֵר סֵדֶר הַקְרָבָתוֹ בְּפֶרֶק ב' מִיּוֹמָא (כו:) וּבְתָמִיד.

הַמִּצְוָה הַכ"ז — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּינוּ לָשִׂים לֶחֶם הַפָּנִים (שתים עשרה חלות "שיש להם פנים") לִפְנֵי ה' תָּמִיד, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד" (שמות כה, ל). וּכְבָר יָדַעְתָּ לְשׁוֹן הַתּוֹרָה בִּנְתִינַת לֶחֶם חָדָשׁ כָּל־שַׁבָּת, וְשֶׁיְּהֵא עִמּוֹ לְבוֹנָה, וְשֶׁיֹּאכְלוּ הַכֹּהֲנִים מַה־שֶּׁנַּעֲשָׂה בַּשַּׁבָּת הַקּוֹדֶמֶת. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"א מִמְּנָחוֹת (צד.).

הַמִּצְוָה הַמ"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן בְּכָל־רֹאשׁ־חֹדֶשׁ נוֹסָף עַל תָּמִיד שֶׁל כָּל־יוֹם — וְזֶהוּ מוּסַף רֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם וְגוֹ'" (במדבר כח, יא).

~ יום שני ו' אלול ~

מצות עשה מג. מד.

מה. מו. מז. מח. נ. נא.

הַמִּצְוָה הַמ"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף עַל הַתָּמִיד בְּכָל־שִׁבְעַת יְמֵי הַפֶּסַח — וְזֶהוּ מוּסַף חַג הַמַּצּוֹת. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַה'" (ויקרא כג, לו).

הַמִּצְוָה הַמ"ד — הִיא מִנְחַת הָעֹמֶר (שם מדה — וכך היתה מדת מנחה זו), וְהִיא הַמִּצְוָה שֶׁנִּצְטַוּוּינוּ לְהַקְרִיב מִנְחַת שְׂעוֹרִים בְּיוֹם ט"ז בְּנִיסָן, וְנַקְרִיב עִמָּהּ כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן (שם, י). וּמִנְחָה זוֹ הִיא הַנִּקְרֶאת: "מִנְחַת בִּכּוּרִים", וְעָלֶיהָ הָרֶמֶז בְּאָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְאִם־תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַה' אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל" (שם ב, יד). וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת יתרו): "כָּל־אִם וָאִם שֶׁבַּתּוֹרָה — רְשׁוּת, חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה שֶׁהֵן חוֹבָה, וְאֶחָד מֵהֶם הוּא: וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים". אָמְרוּ: "חוֹבָה. אַתָּה אוֹמֵר חוֹבָה, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא רְשׁוּת? תַּלְמוּד לוֹמַר: תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ — חוֹבָה וְלֹא רְשׁוּת". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כֻּלָּם בִּשְׁלֵמוּת בְּפֶרֶק י' מִמְּנָחוֹת.

הַמִּצְוָה הַמ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן מוּסָף גַּם בְּיוֹם חֲמִשִּׁים מִיּוֹם הַקְרָבַת הָעֹמֶר שֶׁהוּא יוֹם ט"ז בְּנִיסָן, וְזֶהוּ מוּסַף עֲצֶרֶת (חג השבועות), וְהוּא הַנִּזְכָּר בְּסִפֶּר "בְּמִדְבַּר־סִינַי". וְהוּא אָמְרוֹ: "וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה' וְגוֹ' וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ" (במדבר כח, כו־כז).

הַמִּצְוָה הַמ"ו — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוּוּינוּ לְהָבִיא שְׁתֵּי לֶחֶם חָמֵץ לַמִּקְדָּשׁ עִם הַקָּרְבָּנוֹת הַכְּתוּבִים שֶׁהֵם בָּאִים בִּגְלַל הַלֶּחֶם בְּיוֹם עֲצֶרֶת הַקָּבוּעַ (ביום החמישים לעומר), וּלְהַקְרִיב הַקָּרְבָּנוֹת כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ הַכָּתוּב בְּוַיִּקְרָא (כג, יח־יט). וְאוֹכְלִים הַכֹּהֲנִים שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַחַר הֲנָפָתָן עִם כִּבְשֵׂי שְׁלָמִים. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים" (ויקרא כג, יז). וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' מִמְּנָחוֹת (מה:), שֶׁקָּרְבָּן זֶה הַבָּא בִּגְלַל הַלֶּחֶם חָלוּק מִמּוּסַף הַיּוֹם וְשֶׁזֶּה זוּלַת (קרבן שונה מ)זֶה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ אֶת־זֶה בֵּאוּר מַסְפִּיק בְּמַסֶּכֶת מְנָחוֹת (פרק ד משנה ב), וְכָל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כְּבָר נִתְבָּאֲרוּ בְּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ח' (ט) וּפֶרֶק י"א מִמְּנָחוֹת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַמִּצְוָה הַמ"ז —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף (על התמידין ועל מוסף ר"ח —) בְּיוֹם א' בְּתִשְׁרֵי, וְהוּא מוּסַף רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ וְגוֹ' וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַה'" (במדבר כט, א-ב.).

הַמִּצְוָה הַמ"ח —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי בְּתִשְׁרֵי, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וְגוֹ' וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַה' רֵיחַ נִיחֹחַ" (שם, ז-ח).

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה חֲמִשִּׁים —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף בִּימֵי חַג הַסֻּכּוֹת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'" (שם, יג), וְזֶהוּ מוּסַף הֶחָג.

הַמִּצְוָה הַנ"א —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת, וְזֶהוּ מוּסַף שְׁמִינִי עֲצֶרֶת. וּמַה־שֶּׁחִיֵּב אוֹתָנוּ לִמְנוֹת מוּסָף זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, נִבְדָּל מִכָּל־יְמֵי סֻכּוֹת, הוּא שֶׁהַכֹּלֶל אֶצְלֵנוּ: שְׁמִינִי עֲצֶרֶת רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (סוכה מח.), שֶׁהוּא "רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, קָרְבָּן (מוסף) בִּפְנֵי עַצְמוֹ". הִנֵּה זוֹ רְאָיָה שֶׁקָּרְבָּנוֹ חָלוּק. וְזֶה פָּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפַּשְׁטוּת.

~ יום שלישי ז' אלול ~

מצות עשה קסא.

מצות לא תעשה קמ.

הַמִּצְוָה הַקס"א —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בִּסְפִירַת הָעֹמֶר, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" (ויקרא כג, טו). דַּע, שֶׁכְּמוֹ שֶׁחַיָּב בֵּית דִּין לִסְפּוֹר שְׁנֵי יוֹבֵל, שָׁנָה שָׁנָה וּשְׁמִטָּה שְׁמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְעֵיל (מצות עשה קמ), כָּךְ חַיָּב כָּל־אֶחָד וְאֶחָד מֵאִתָּנוּ לִסְפּוֹר יְמֵי הָעֹמֶר, יוֹם יוֹם וְשָׁבוּעַ שָׁבוּעַ, שֶׁהֲרֵי אָמַר: "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם" (שם, טז), וְאָמַר: "שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפָּר־לָךְ" (דברים טז, ט), כְּשֵׁם שֶׁמִּנְיַן הַשָּׁנִים וְהַשְּׁמִטִּים מִצְוָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כָּךְ סִפִּירַת הָעֹמֶר מִצְוָה אַחַת, וְכָךְ מָנָה אוֹתָהּ כָּל־מִי־שֶׁקִּדְּמַנִי — כְּמִצְוָה אַחַת, וְנָכוֹן הוּא מַה שֶּׁעָשׂוּ בָּזֶה. וְאַל יַטְעֲךָ אָמְרָם (ראש השנה ה, חגיגה יז: מנחות סו.): "מִצְוָה לְמִמְנֵי (למנות) יוֹמֵי וּמִצְוָה לְמִמְנֵי שָׁבוּעֵי" עַד שֶׁתַּחְשׁוֹב שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת — לְפִי שֶׁכָּל־חֵלֶק־וָחֵלֶק מֵחֶלְקֵי אֵיזוֹ מִצְוָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֲלָקִים, מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ הַחֵלֶק מִמֶּנָּה. אֲבָל הָיוּ נַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ אָמְרוּ (חו"ל, בגמרא): מִנְיַן הַיָּמִים מִצְוָה, וּמִנְיַן הַשָּׁבוּעוֹת מִצְוָה. וְזֶה דָּבָר שֶׁלֹּא יֵעָלֵם מִמִּי שֶׁמְּדַקְדֵּק בְּדִבְרִים, שֶׁהֲרֵי אִם תֹּאמַר: חוֹבָה לַעֲשׂוֹת כָּךְ וָכָךְ, אֵין לָשׁוֹן זֶה מְחַיֵּב שֶׁתְּהֵא אוֹתָהּ הַפְּעֻלָּה מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. וּרְאָיָה בְּרוּרָה עַל זֶה (ששתי הספירות נכללים במצוה אחת), זֶה שֶׁאָנוּ מוֹנִים גַּם אֶת־הַשָּׁבוּעוֹת בְּכָל־לַיְלָה בְּאָמְרֵנוּ, שֶׁהֵם כָּךְ וָכָךְ שָׁבוּעוֹת וְכָךְ וָכָךְ יָמִים, וְאִלּוּ הָיוּ הַשָּׁבוּעוֹת מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, לֹא הָיוּ מַתְקִינִים מִנְיָנָם אֶלָּא בְּלֵילֵי הַשָּׁבוּעוֹת בִּלְבָד, וְאָז הָיוּ לָהֶן שְׁתֵּי בְּרָכוֹת: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל סְפִירַת יְמֵי הָעֹמֶר" וְ"עַל סְפִירַת שָׁבוּעֵי הָעֹמֶר", וְאֵין הַדָּבָר כֵּן, אֶלָּא הַמִּצְוָה הִיא סְפִירַת הָעֹמֶר — יָמָיו וְשָׁבוּעָיו, כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה. וְאֵין הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וְאַרְבָּעִים —— הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין שֶׁאָסוּר לְאָכְלָם, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה מוּם שֶׁעֲשִׂינוּהוּ בָּהֶם בְּכַוָּנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת (לה.), אוֹ שֶׁנִּפְסָל אוֹתוֹ הַקָּרְבָּן אַחַר שְׁחִיטָתוֹ בְּדֶרֶךְ מִדַּרְכֵי הַפְּסוּל הַמּוֹנְעִים אֲכִילָתוֹ, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל־תּוֹעֵבָה" (שם יד, ג). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "לֹא תֹאכַל כָּל־תּוֹעֵבָה" בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְשָׁם אָמְרוּ: "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן־יַעֲקֹב אוֹמֵר: מִנַּיִן לַצּוֹרֵם (חותך) בְּאֹזֶן הַבְּכוֹר וְאָכַל מִמֶּנּוּ שֶׁעוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל־תּוֹעֵבָה"; וּמִי שֶׁאָכַל לוֹקֶה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת.

~ יום רביעי ח' אלול ~

מצות לא תעשה קלב.

הַמִּצְוָה הַקל"ב —— הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל אֶת־הַפִּגּוּל. וְהַפִּגּוּל הוּא הַקָּרְבָּן שֶׁנִּתְקַלְקְלָה בּוֹ הַמַּחֲשָׁבָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָתוֹ אוֹ בִּשְׁעַת הַקָּרְבָּתוֹ, שֶׁחָשַׁב הָאִישׁ שֶׁעָסַק בְּהַקָּרְבָּתוֹ שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ אַחַר זְמַנּוֹ אוֹ יַקְטִיר מַה שֶּׁרָאוּי לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ אַחַר זְמַנּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ וּבֵרַרְנוּ (ב"פירוש המשניות") בְּפֶרֶק ב' מִזְּבָחִים. וְהָאַזְהָרָה עַל אֲכִילַת פִּגּוּל זֶה הִיא אָמְרוֹ: "לֹא־יֵאָכֵל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם". (שמות כט, לג), כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּמִּצְוָה שֶׁלְּפָנַי זוֹ (קלא); אֲבָל אֶת־הָעֹנֶשׁ לָמַדְנוּ מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּפִּגּוּל בְּפָרָשַׁת צַו אֶת־אַהֲרֹן: "וְאִם הָאֹכֵל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא" (ויקרא ז, יח). וּבָאָה הַקַּבָּלָה בְּפֵרוּשׁ פָּסוּק זֶה, שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּקָרְבָּן שֶׁנִּתְקַלְקְלָה בּוֹ הַמַּחֲשָׁבָה בִּשְׁעַת הַקָּרְבָּתוֹ וְהוּא הַנִּקְרָא: פִּגּוּל, וְשֶׁאָמְרוֹ "הֵאָכֹל יֵאָכֵל" אֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא אִם חָשַׁב עָלָיו שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. אָמְרוּ (זבחים כט.): "כֹּף (הטה) אָזְנְךָ לִשְׁמוֹעַ, בִּמְחַשֵּׁב עַל זְבוּחוֹ שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִתְקַלְקֵל בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ, וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ אַחַר מַחֲשָׁבָה זוֹ — חַיָּב כָּרֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא", וְאָמַר בַּנּוֹתָר: "וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ ה' חִלֵּל וְנִכְרְתָה" (שם יט, ח). וּבְגְמָרָא כְּרֵתוֹת (ה.) אָמְרוּ: "אַל תְּהִי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

גְּזֵרָה שָׁוָה קַלָּה בְּעֵינֶיךָ, שֶׁהֲרֵי פִּגּוּל אֶחָד מִגּוּפֵי תּוֹרָה וְלֹא לִמְּדוֹ הַכָּתוּב אֶלָּא בִּגְזֵרָה שָׁוָה דְּיָלֵף (שנלמד) עָוֹן עָוֹן מִנּוֹתָר: כְּתִיב הָכָא (ב"פגול") "וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא", וּכְתִיב הָתָם (ב"נותר") "וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא" — מָה לְהַלָּן כָּרֵת אַף כָּאן כָּרֵת", וְגַם הָאוֹכֵל פִּגּוּל בִּשְׁגָגָה — יָבִיא חַטָּאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר בִּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּסֵדֶר קָדָשִׁים.

~ יום חמישי ט' אלול ~

מצות לא תעשה קכ.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלְּהוֹתִיר שׁוּם דָּבָר (להשאיר, ולא לאכלו) מִקָּרְבָּן תּוֹדָה עַד בֹּקֶר, וְהוּא אָמְרוֹ בְּקָרְבַּן תּוֹדָה: "לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר" (ויקרא כב, ל). וּמִזֶּה לָמַדְנוּ שְׁאָר קָדָשִׁים, שֶׁכָּל־מַה שֶּׁנּוֹתַר מֵהֶם לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָם — הֲרֵי הוּא נוֹתָר וְחַיָּב לְשָׂרְפוֹ לְפִי שֶׁהוּא נִתָּק לַעֲשֵׂה (בזה שמקיים את מצות שריפת הנותר, מנתק ומבטל את הלאו של "לא תותירו", ואינו לוקה); וּשְׂרֵפָתוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמִצְוָה צ"א מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה.

~ יום שישי י' אלול ~

מצות לא תעשה קלא.

הַמִּצְוָה הַקל"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל אֶת־הַנּוֹתָר, וְהוּא מַה־שֶּׁנִּשְׁאַר מִבְּשַׂר הַקָּדָשִׁים אַחַר הַזְּמַן הַקָּבוּעַ לַאֲכִילָתָם. וְלֹא בָּאָה בִּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה אַזְהָרָה מְפֹרֶשֶׁת לְאִסּוּר אֲכִילָתוֹ, אֶלָּא נִתְבָּאֵר בַּתּוֹרָה חִיּוּב הַכָּרֵת לְמִי שֶׁאוֹכֵל נוֹתָר, וְהוּא אָמְרוֹ בְּפָרָשַׁת קְדוֹשִׁים בְּהַזְכִּירוֹ קָרְבַּן הַשְּׁלָמִים: "וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף, וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה, וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ ה' חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ" (שם יט, ו־ח), הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהוּא בְּכָרֵת אִם הוּא מֻזִּיד; וְאִם אָכַל בְּשׁוֹגֵג — חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה. הִנֵּה הָעֹנֶשׁ מְפֹרָשׁ בַּכָּתוּב; אֲבָל הָאַזְהָרָה הִיא מִמַּה־שֶּׁאָמַר בַּמְּלוּאִים: "וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא" (שמות כט, לד). כְּנוּי זֶה, שֶׁהוּא "הוּא", הוּא כּוֹלֵל גַּם כֹּל מַה־שֶּׁנִּתְקַלְקֵל מִן־הַקָּדָשִׁים וְאָסוּר לְאָכְלוֹ — כַּנּוֹתָר. וּבְמְעִילָה (יז:) אָמְרוּ עַל מַה־שֶּׁאָמְרָה הַמִּשְׁנָה: "הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנֵי שֵׁמוֹת (של איסורים שונים)", אָמְרוּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְטֻמְאַת הַיָּדַיִם (ידים שנגעו בכמות מסוימת של פגול ונותר, שטומאתם מ)דְּרַבָּנָן; אֲבָל לְעִנְיַן (שיעור) אֲכִילָה מִצְטָרְפִין, דְּתַנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: "לֹא־יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם — כָּל־שֶׁבַּקֹּדֶשׁ פָּסוּל, לִתֵּן לֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ", וְהַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר הֵם מִפְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין וּלְפִיכָךְ כָּל־אֶחָד מֵהֶם מַזְהָרִים עַל אֲכִילָתוֹ עַל פִּי אָמְרוֹ: "לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם". וּכְבָר נִתְבָּאֵר עִנְיַן הַנּוֹתָר שֶׁהוּא כָּרֵת.

~ שבת קודש י"א אלול ~

מצות לא תעשה קל. קכט.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל בְּשַׂר קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל" (ויקרא יב, יט); וּמִי שֶׁעָבַר וַאֲכָלוֹ — לוֹקֶה. וּבְתוֹסֶפְתָּא זְבָחִים (פרק ה) נִתְבָּאֵר, שֶׁטָּהוֹר שֶׁאָכַל בָּשָׂר טָמֵא — הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת־הָאַרְבָּעִים. וּבְפֶרֶק ב' מִגְּמָרָא פְּסָחִים (כד:) אָמְרוּ: "טֻמְאַת הַגּוּף (טמא שאכל בשר של קדש) בְּכָרֵת, טֻמְאַת הַבָּשָׂר (שאכל בשר טמא של קדש) בְּלָאו". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"ג מִזְּבָחִים (משנה ב).

הַמִּצְוָה הַקכ"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַר הַטָּמֵא מִלֶּאֱכוֹל קֹדֶשׁ, וְהוּא אָמְרוֹ בַּיּוֹלֶדֶת: "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע" (שם, ד). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת תזריע): "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא — מָה מִקְדָּשׁ הַנִּכְנָס לוֹ בְּטֻמְאָה עָנוּשׁ כָּרֵת, אַף הַקֹּדֶשׁ הָאוֹכְלוֹ בְּטֻמְאָה עָנוּשׁ כָּרֵת". וְלָמַד בְּאָמְרוֹ "לֹא־תִגָּע" בְּאָדָם שֶׁאָכַל בְּמֵזִיד, שֶׁסּוֹמֵךְ עַל הַכְּלָל שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמַכּוֹת (יד:) בְּבֵאוּר אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע", וְהוּא אָמְרָם בִּגְמָרָא מַכּוֹת: טָמֵא שֶׁאָכַל אֶת־הַקֹּדֶשׁ, בִּשְׁלָמָא עָנֵשׁ כְּתִיב: "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה" (שם ז, כ); אַזְהָרָה מְנָא לַן? אָתְיָא מִ"בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע". וְשָׁם אָמְרוּ: "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע" — אַזְהָרָה לָאוֹכֵל. אַתָּה אוֹמֵר אַזְהָרָה לָאוֹכֵל, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אַזְהָרָה לַנּוֹגֵעַ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא" — מַקִּישׁ קֹדֶשׁ לַמִּקְדָּשׁ: מָה מִקְדָּשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְטִילַת נְשָׁמָה (חיוב כרת) אַף קֹדֶשׁ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נְטִילַת נְשָׁמָה; וְאִי לִנְגִיעָה — מַאי נְטִילַת נְשָׁמָה אִיכָּא (איך תיתכן נטילת נשמה)? אֶלָּא לַאֲכִילָה. וַאֲפִקֵּהּ רַחֲמָנָא (התורה התבטאה) לַאֲכִילָה בִּלְשׁוֹן נְגִיעָה לְמֵימַר דִּנְגִיעָה כַּאֲכִילָה. וּמִן־הַלְּשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁטֻּמְאַת אֶת־הַקֹּדֶשׁ חַיָּב כָּרֵת, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? אִם הוּא מֵזִיד; אֲבָל אִם הוּא שׁוֹגֵג — הֲרֵי זֶה מַקְרִיב קָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד, כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ בְּמִצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י"ג מִזְּבָחִים (קו.).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נביאים

הושע פרק־ד ח־יד

ח חַטַּאת עַמִּי יֹאכֵלוּ וְאֶל־עֲוֹנָם יִשְׂאוּ נַפְשׁוֹ: ט וְהָיָה כָעָם כַּכֹּהֵן וּפָקַדְתִּי עָלָיו דְּרָכָיו וּמַעֲלָלָיו אָשִׁיב
לוֹ: י וְאָכְלוּ וְלֹא יִשְׂבָּעוּ הִזְנוּ וְלֹא יִפְרֹצוּ כִּי־אֶת־יְהוָה עָזְבוּ לִשְׁמֹר: יא זְנוּת וְיַיִן וְתִירוֹשׁ יִקַּח־לֵב:
יב עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל וּמַקְלוֹ יַגִּיד לוֹ כִּי רוּחַ זְנוּנִים הִתְעָה וַיִּזְנוּ מִתַּחַת אֱלֹהֵיהֶם: יג עַל־רָאשֵׁי הֶהָרִים
יְזַבֵּחוּ וְעַל־הַגְּבָעוֹת יְקַטֵּרוּ תַּחַת אַלּוֹן וְלִבְנֶה וְאֵלָה כִּי טוֹב צִלָּהּ עַל־כֵּן תִּזְנֶינָה בְּנֹתֵיכֶם וְכַלּוֹתֵיכֶם
תְּנָאַפְנָה: יד לֹא־אֶפְקֹד עַל־בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל־כַּלּוֹתֵיכֶם כִּי תְנָאַפְנָה כִּי־הֵם עִם־הַזֹּנוֹת יִפְרֵדוּ
וְעִם־הַקְּדֵשׁוֹת יְזַבֵּחוּ וְעָם לֹא־יָבִין יִלָּבֵט:

רש"י

(ח) חטאת עמי. כל חטאת שבספר תרי עשר פתחין לפי שכולן דבוקין חוץ מאחת (מיכה א) ראשית חטאת היא לבת ציון חטאותיה׳ של עמי יאכלו אותם נביאי השקר שאמר להם למעלה וכשל גם נביא עמך נעשו להם כהני במות ואוכלין מה שהיו כהנים ראויין לאכול: **ואל עוונם.** של ישראל ישא הנביא נפשו והנביא עצמו מצפה שיביאו לו ממון וקרבנות לכפרה: **(ט) והיה כעם ככהן.** אני אשוה את העם לבזיון כהני שחללו אות׳ מכהן להם ולכן אף אני אחלל את העם בעכו״ם כן ת״י: **(י) ולא יפרוצו.** לא יגדלו בנים: **(יא) זנות ויין ותירוש.** שהם עסוקין בם לקחו את לבם מאחרי: **(יב) בעצו ישאל.** בדמות שעשה מן העץ: **יגיד לו.** אל דבריו הוא שומע שאומרים לו נביאי הבעל בשם עכו״ם: **(יג) אלון.** קייאני״א בלע״ז שגדל בו פרי שקורין גלנ״ץ בלע״ז: **לבנה.** עץ שקליפתו לבנה: **אלה.** אולמ״א בלע״ז שענפיו מרובין ונוטעין אותו לצל: **על כן תזנינה בנותיכם.** על שאתם מתחברין לעכו״ם כמשפטי הגוי׳ הקדמוני׳ והם מתחברים עמכם ואתם הייתם מתחתנים בם ובנותיכ׳ הנולדות לכם מבנותיה׳ נוהגות כמנהג אמן ומזנות, כן ת״י: **(יד) לא אפקוד על בנותיכם.** עוד לבדקן במים המרים כשתזנינה למה כי בעליהם עם זונות יפרדו וכאשר אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו: **יפרדו.** ת״י מסתייענ לשון סיעה כלומר מתחברין אתם לשתות יין ומנחם חברו אצל עבשו פרודות שהם חביות יין: **ועם לא יבין ילבט.** אחרי שאינכם נותנין לב להבין לפיכך תתלבטו ללקות פורענות ליבוט ל׳ טורח הדרך וליאות משא דילשי״ר בלע״ז:

מצודת דוד

(ח) חטאת עמי יאכלו. ר״ל אינם אוחזים בדין כהונה ללמד את העם ורק אוחזים בכהונה לאכול בשר חטאת עמי: **ואל עונם ישאו נפשו.** כ״א מהכהנים נושא נפשו ר״ל מצפה לעון העם לאמר מתי יחטא ויביא חטאת: **(ט) והיה.** לכן יהיה כעם ככהן שניהם ישוו בפורענות הואיל וגם הכהנים השחיתו: **ופקדתי עליו.** על כל אחד אזכיר דרכיו וגמול מעשיו אשיב לו: **(י) ולא ישבעו.** כי תבא המארה במעיים: **הזנו.** לכל בעילתם קורא זנות הואיל והמה במחשבה רעה לא לקיים מצות ה׳: **ולא יפרצו.** לא יתרבו בבנים ובבנות: **לשמור.** מלשמור: **(יא) זנות.** טרדת הזנות ושכרות היין הישן והחדש כ״א מהם יקח לב הכהן ר״ל יטריד שכלו כאלו ישאר בלא לב להבין ולהורות את העם: **(יב) בעצו ישאל.** שואל עתידות בצלם העשוי מעץ: **ומקלו.** צלם העשוי מן המקל וכפל הדבר במ״ש: **רוח זנונים.** רצון זנות עבודת כוכבים התעה אותם מדרך השכל ולכן זנו מתחת אלהיהם: **(יג) יזבחו.** אל עבודת כוכבים: **כי טוב צלה.** כי כ״א מהם צלה טוב כי הוא מרובה בענפים וטוב לעמוד תחתיו: **על כן.** הואיל והאנשים יוצאים על ההרים לזבוח לעבודת כוכבים לכן מצאו הבנות והכלות מקום לזנות כי אין רואה: **(יד) לא אפקוד.** לא אזכור על בנותיכם אשר תזנינה לשלם להן גמול וכן על כלותיכם ופי׳ כי הן לומדת מאביהן כי הם ילכו עם הזונות ויפרדו מן האנשים להתיחד עמהן: **יזבחו.** זבחי שמחה לאכול עמהן: **ועם לא יבין ילבט.** ר״ל והואיל והם עם אשר לא יבין לכן ילבט ויכשל:

מצודת ציון

(ח) ישאו נפשו. זה הלשון יאמר על המצפה לדבר מה וכן מנשאים את נפשם (ירמיה כ״ב): **(ט) ופקדתי.** ענין זכרון: **ומעלליו.** מעשיו: **(י) יפרצו.** ענין התחזקות הרבוי וכן פרצו לרוב (ד״ה א׳ ד׳): **(יא) ותירוש.** הוא היין החדש: **(יב) בעצו.** מלשון עץ: **ומקלו.** מטה עץ: **התעה.** מלשון תועה: **(יג) אלון ולבנה ואלה.** שמות אילנות: **(יד) יפרדו.** ענין הפרשה כמו הפרד נא מעלי (בראשית י״ג): **הקדשות.** הזונות כמו לא תהיה קדשה (דברים כ״ג): **ילבט.** ענין כשלון ויגיעה כמו ואויל שפתי׳ ילבט (משלי י׳):

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כתובים

דברי הימים ב פרק־כב ז־יב

ז וּמֵאֱלֹהִים הָיְתָה תְּבוּסַת אֲחַזְיָהוּ לָבוֹא אֶל־יוֹרָם וּבְבֹאוֹ יָצָא עִם־יְהוֹרָם אֶל־יֵהוּא בֶן־נִמְשִׁי אֲשֶׁר מְשָׁחוֹ
יְהוָה לְהַכְרִית אֶת־בֵּית אַחְאָב: ח וַיְהִי כְּהִשָּׁפֵט יֵהוּא עִם־בֵּית אַחְאָב וַיִּמְצָא אֶת־שָׂרֵי יְהוּדָה וּבְנֵי אֲחֵי
אֲחַזְיָהוּ מְשָׁרְתִים לַאֲחַזְיָהוּ וַיַּהַרְגֵם: ט וַיְבַקֵּשׁ אֶת־אֲחַזְיָהוּ וַיִּלְכְּדֵהוּ וְהוּא מִתְחַבֵּא בְשֹׁמְרוֹן וַיְבִאֻהוּ
אֶל־יֵהוּא וַיְמִתֻהוּ וַיִּקְבְּרֻהוּ כִּי אָמְרוּ בֶּן־יְהוֹשָׁפָט הוּא אֲשֶׁר־דָּרַשׁ אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ וְאֵין לְבֵית אֲחַזְיָהוּ
לַעְצֹר כֹּחַ לְמַמְלָכָה: י וַעֲתַלְיָהוּ אֵם אֲחַזְיָהוּ רָאַתָה כִּי מֵת בְּנָהּ וַתָּקָם וַתְּדַבֵּר אֶת־כָּל־זֶרַע הַמַּמְלָכָה
לְבֵית יְהוּדָה: יא וַתִּקַּח יְהוֹשַׁבְעַת בַּת־הַמֶּלֶךְ אֶת־יוֹאָשׁ בֶּן־אֲחַזְיָהוּ וַתִּגְנֹב אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ
הַמּוּמָתִים וַתִּתֵּן אֹתוֹ וְאֶת־מֵינִקְתּוֹ בַּחֲדַר הַמִּטּוֹת וַתַּסְתִּירֵהוּ יְהוֹשַׁבְעַת בַּת־הַמֶּלֶךְ יְהוֹרָם אֵשֶׁת יְהוֹיָדָע
הַכֹּהֵן כִּי הִיא הָיְתָה אֲחוֹת אֲחַזְיָהוּ מִפְּנֵי עֲתַלְיָהוּ וְלֹא הֳמִיתָתְהוּ: יב וַיְהִי אִתָּם בְּבֵית הָאֱלֹהִים מִתְחַבֵּא
שֵׁשׁ שָׁנִים וַעֲתַלְיָה מֹלֶכֶת עַל־הָאָרֶץ: (פ)

רש"י

(ז) תבוסת. פתרון עירבוב כמו (יחזקאל טז) מתבוססת בדמיך: **(ח) ובני אחי אחזיהו.** ומה שלא נאמר ואחי אחזיהו לפי שנהרגו בימי יהורם אביהם כדכתיב לעיל (ב׳ כ״א) ויעלו ביהודה ויבקעוה ולא נשאר בן כי אם אחזיהו קטן בניו: **(י) ותקם ותדבר.** לשון דבר ובמלכים (ב׳ י״א) כתיב ותאבד ועל הדור הזה אמר דוד (תהלים יב) למנצח על השמינית שראה ברוח הקודש שבדור שמיני יהורג כל זרעו על ידי עתליהו שהרי משלמה עד כאן שמנה דורות והתפלל שישתייר זרעו לזכרון ואומר (שם) הושיעה ה׳ כי גמר חסיד וגומר ובמלכים (ב׳ יא) אומר שע״י סם המות הרגתם שהרי כתיב שם ותגנוב אותו מתוך בני המלך הממותי׳ וקרינן המומתי׳ ויש אם למקרא ויש אם למסור׳ המומתי׳ משמע שכבר מתו ואם למסורת הממותים שמתים והולכים ע״י יסורים ל׳ הוה ולא לאלתר וזהו מיתת כישוף וסם המות שלא מתים לאלתר הולכים ומדוכים בתחלואים ושוב מתים ודוגמא ממותי תחלואי רעב כי גם הם אינם מתים לאלתר: **(יא) בחדר המטות.** תרגום באדרון בית ערסתא כלומר בעזרה בחדר שכיבת הכהנים ורבינו שלמה זצ״ל פי׳ בעליית בית קדש הקדשים כדכתיב במלכים (ב׳ י׳) ויהי אתה בבית ה׳ מתחבא וגו׳ ועליו אמר דוד (תילים כז) כי יצפנני בסוכה וגו׳ וקורהו חדר המטות (במלכים ב׳ יא) על שם בין שדי ילין והוא שיסד הקליר (קרא ר׳ אליעזר ובזכרונות דיום א׳ דר״ה יסד זה ע״ש) אם פץ למטות נפץ חדר המטות לכפור יזכור חורבן הבית יכפר עליכם:

מצודת דוד

(ז) ומאלהים היתה. מה׳ באה רמיסת אחזיה ולזה נתן בלבו לבוא אל יורם ומזה באה לו המיתה: **(ח) כהשפט.** כאשר עשה משפט מות לבית אחאב: **משרתים לאחזיהו.** אשר היו משרתים לאחזיה: **(ט) והוא מתחבא.** בעת שבקשוהו היה מתחבא בשומרון ומצאו שם: **ויקברהו.** צוה להוליכו לירושלים לקברו בקבר הראוי לו כמ״ש במ״ב כי אמרו וכו׳ ובעבור כבוד אביו ראוי לקבר בדרך כבוד: **בן יהושפט.** בן יהורם בנו היה אבל בן הבן יחשב לבן: **ואין וכו׳.** לא נשאר מי מבית אחזיה לעכב הכח אצלו להתחזק במלוכה כי כל זרע הממלכה היו קטנים: **(י) ותדבר.** הביאה עליהם הדבר כי האכילה אותם דבר ארסי וכדומה: **לבית יהודה.** של בית יהודה: **(יא) בת המלך.** בת יהורם היתה אחות אחזיה: **בחדר המטות.** שהי׳ בבה״מ: **יהוידע הכהן.** יתכן שהוא יוחנן הנזכר בד״ה א׳ ה׳ ועיין בסוף מלכים בחשבון הדורות: **כי הוא וכו׳.** ולזה חמלה על בנו: **מפני עתליה.** מוסב על ותסתירהו לומר ההסתרה היה מפני עתליה: **(יב) ויהי אתם.** יואש היה עם יהושבעת ובעלה בבית האלהים כי יהוידע בעלה היה כ״ג והתמידו לשבת בב״המ:

מצודת ציון

(ז) תבוסת. מל׳ בסיסה ורמיסה כמו כפגר מובס (ישעיה יד): **(ט) מתחבא.** מסתתר:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

משניות מסכת בבא קמא

ו נָתַן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן, וְלֹא נָתַן לוֹ אֶת הַחֹמֶשׁ; מָחַל לוֹ עַל הַקֶּרֶן, וְלֹא מָחַל לוֹ עַל הַחֹמֶשׁ; מָחַל לוֹ עַל זֶה וְעַל זֶה, חוּץ מִפְּחוֹת מִשְּׁוֶה פְּרוּטָה בַּקֶּרֶן — אֵינוֹ צָרִיךְ לֵילֵךְ אַחֲרָיו. נָתַן לוֹ אֶת הַחֹמֶשׁ, וְלֹא נָתַן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן; מָחַל לוֹ עַל הַחֹמֶשׁ, וְלֹא מָחַל לוֹ עַל הַקֶּרֶן; מָחַל לוֹ עַל זֶה וְעַל זֶה, חוּץ מִשְּׁוֶה פְּרוּטָה בַּקֶּרֶן — צָרִיךְ לֵילֵךְ אַחֲרָיו.

ז נָתַן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן, וְנִשְׁבַּע לוֹ עַל הַחֹמֶשׁ — הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם חֹמֶשׁ עַל חֹמֶשׁ, עַד שֶׁיִּתְמַעֵט הַקֶּרֶן פָּחוֹת מִשְּׁוֶה פְּרוּטָה. וְכֵן בַּפִּקָּדוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ה, כא-כב)**: "בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ אוֹ־מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שָׁקֶר" — הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם. הֵיכָן פִּקְדוֹנִי? אָמַר לוֹ: אָבַד; מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי, וְאָמַר: אָמֵן; וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁאֲכָלוֹ — מְשַׁלֵּם קֶרֶן. הוֹדָה מֵעַצְמוֹ — מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם.**

פירוש ברטנורא

ו חוץ מפחות משוה פרוטה וכו'. ולא חיישינן שמא יתיקר וישוב על שוה פרוטה, ואפילו הגזל בעין אינו צריך להוליכו אחריו:
ז ונשבע לו על החומש. שבועה שניה, שנתנו לו, והודה שלא נתנו: **הרי זה משלם חומש על חומש.** חומשו של חומש, דחומש ראשון נעשה קרן: **עד שיתמעט וכו'.** שאם חזר ונתן לו חומש ראשון ונשבע על השני והודה, משלם חומשו וחומשו של חומש שני, וכן לעולם. שנאמר (שם) וחמישיתיו יוסף עליו, התורה ריבתה חמישיות הרבה לקרן אחד: **תשומת יד.** הלואה: **עשק את עמיתו.** שכר שכיר: **משלם קרן.** דאין חומש ואשם אלא אם כן הודה. דכתיב בגזל הגר בפרשת נשא, והתודה:

משניות מבוארות – קהתי

~ יום ראשון ~

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד בדין השבת הגזילה.

נָתַן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן – השיב הגזלן לנגזל את הקרן, **וְלֹא נָתַן לוֹ אֶת הַחֹמֶשׁ** – שהוא חייב להוסיף על הקרן, כמו שבארנו בהקדמה למשנה הקודמת; **מָחַל לוֹ עַל הַקֶּרֶן** – או אם הנגזל מחל לגזלן על הקרן, **וְלֹא מָחַל לוֹ עַל הַחֹמֶשׁ;** או אם **מָחַל לוֹ** – הנגזל לגזלן, **עַל זֶה וְעַל זֶה** – על הקרן ועל החומש, **חוּץ מִפְּחוֹת מִשְּׁוֶה פְּרוּטָה בַּקֶּרֶן** – אף על פי שהוא קרן, הואיל והוא פחות משווה פרוטה, **אֵינוֹ צָרִיךְ לֵילֵךְ אַחֲרָיו** – כדי לשלם לו את השאר, אלא יבוא הנגזל ויטלנו; ואף על פי שהגזילה עצמה קיימת, אין חוששים שמא אותה קרן שהיא פחות משווה פרוטה תתייקר ותהא שווה פרוטה (**גמרא; רמב"ם הל' גזילה ז, יא**). אבל אם **נָתַן לוֹ** – הגזלן לנגזל – **אֶת הַחֹמֶשׁ, וְלֹא נָתַן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן;** או אם **מָחַל לוֹ** – הנגזל לגזלן – **עַל הַחֹמֶשׁ, וְלֹא מָחַל לוֹ עַל הַקֶּרֶן;** או אם **מָחַל לוֹ עַל זֶה וְעַל זֶה** – על הקרן ועל החומש, **חוּץ מִשְּׁוֶה פְּרוּטָה בַּקֶּרֶן** – עדיין יש כאן חיוב השבת הגזילה, הלכך **צָרִיךְ לֵילֵךְ אַחֲרָיו** – אחרי הנגזל, ואפילו הוא בארץ רחוקה, כדי להשיב את השאר לידיו ולהתכפר.

באור משנה ז

נָתַן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן, וְנִשְׁבַּע לוֹ עַל הַחֹמֶשׁ – לאחר שנשבע הגזלן והודה ונתחייב קרן וחומש, שילם לנגזל את הקרן בלבד, וכשתבעו לאחר זמן את החומש טען שכבר נתנו לו, ונשבע לשקר, ואחר כך הודה שלא פרעו את החומש, **הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם חֹמֶשׁ עַל חֹמֶשׁ** – שכן החומש נעשה כקרן, והוא מוסיף עליו חומשו של החומש, וכן לעולם כל חומש שנשבע והודה עליו, דינו כקרן להוסיף עליו חומש אחר, שנאמר (**ויקרא ה, כד**): "וחמישיתיו יוסף עליו" – התורה ריבתה חמישיות הרבה לקרן אחת, **עַד שֶׁיִּתְמַעֵט הַקֶּרֶן** – היינו החומש האחרון שנשבע עליו, שהוא נעשה כקרן, **פָּחוֹת מִשְּׁוֶה פְּרוּטָה** – כגון הגוזל מחברו שלושים ושתיים פרוטה, וכפר ונשבע עליהן וחזר והודה, חייב לשלם שלושים ושתיים פרוטה שהן הקרן, ועוד שמונה פרוטות שהן "חומש" (היינו רבע מהקרן, ונקרא "חומש" שהוא החלק החמישי מהסכום הכולל של הקרן והחומש, וזהו הנקרא "חומש מלבר" – מבחוץ). שילם הגזלן את הקרן, וכפר ונשבע על החומש, היינו על שמונה הפרוטות, שכבר פרע, וחזר והודה, הריהו חייב לשלם נוסף על שמונה הפרוטות, עוד שתי פרוטות, שהן חומשו של החומש הראשון. כפר ונשבע לשקר על שתי הפרוטות, וחזר והודה, חייב הוא לשלם עוד חומש עליהן, היינו עוד חצי פרוטה; ואם כפר ונשבע לשקר על אותה חצי פרוטה, שוב אינו מוסיף חומש, הואיל ואותו חומש שכפר בו היה פחות משווה פרוטה. **וְכֵן בַּפִּקָּדוֹן** – אם נתן ראובן פיקדון לשמעון, ולאחר זמן כפר שמעון בפיקדון ונשבע לשקר וחזר והודה, חייב לשלם לו קרן וחומש, ולהביא קרבן אשם, **שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד** (ששם חברו בידו ממון בתורת מילווה) **אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ** (שכר שכיר) **אוֹ־מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שָׁקֶר"** – אם חזר והודה, **הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם** – משלם לבעלים קרן וחומש, ומביא קרבן אשם, כמו שבארנו לעיל. **הֵיכָן פִּקְדוֹנִי** – הפקיד ראובן פיקדון אצל שמעון, ולאחר זמן בא ראובן לקבל את פיקדונו, ואמר לשמעון: היכן פקדוני שהפקדתי אצלך? **אָמַר לוֹ** – שמעון: **אָבַד** – פקדונך. והרי שומר חינם פטור על אבידה. אמר ראובן לשמעון: **מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי** – שכן הוא כדבריך, שאבד הפיקדון, **וְאָמַר** – שמעון: **אָמֵן** – והרי קבלת שבועה כשבועה, **וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁאֲכָלוֹ** – ואחר כך באו עדים והעידו ששמעון אכל את הפיקדון, **מְשַׁלֵּם קֶרֶן** – ולא חומש ואשם, שאין חיוב חומש ואשם אלא כשהודה מעצמו, שנאמר בגזל הגר (**במדבר ה, ז**): "והתודו את חטאתם", מלמד הכתוב, שאינו חייב חומש ואשם עד שיודה בדבר; ואף אין כאן כפל, הואיל ולא טען שנגנב. **הוֹדָה מֵעַצְמוֹ** – שאכל את הפיקדון, **מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם** – בתוספות מבואר, שהואיל והעדים לא חייבו אותו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ח הֵיכָן פִּקְדוֹנִי? אָמַר לוֹ: גְּנֵבַב; מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי, וְאָמַר: אָמֵן; וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁגְּנָבוֹ — מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל. הוֹדָה מֵעַצְמוֹ — מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם.

ט הַגּוֹזֵל אֶת אָבִיו וְנִשְׁבַּע לוֹ, וָמֵת — הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, לְבָנָיו אוֹ לְאֶחָיו; וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ — לֹוֶה, וּבַעֲלֵי הַחוֹב בָּאִים וְנִפְרָעִים.

י הָאוֹמֵר לִבְנוֹ: קוֹנָם אִי אַתָּה נֶהֱנֶה מִשֶּׁלִּי! אִם מֵת — יִרָשֶׁנּוּ. בְּחַיָּיו וּבְמוֹתוֹ, אִם מֵת — לֹא יִרָשֶׁנּוּ, וְיַחֲזִיר

פירוש ברטנורא

ח תשלומי כפל. ואם הודה מעצמו אינו משלם כפל, דכתיב (שמות כב) אשר ירשיעון אלהים, פרט למרשיע את עצמו:
ט הרי זה משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו. אם אין לו בנים. ואע"ג דנפלה ירושה קמיה דהיאך, בעי למעבד השבה ואין מעכב אצלו אפילו כנגד חלקו. דכתיב (ויקרא ה) והשיב את הגזלה, אין לו תקנה עד שיוציא גזילו מתחת ידו. ובלבד שתהא הגזילה בעין דלא קניה בשינוי: **אין לו.** נכסים כל כך שיכול לוותר על חלקו: **או שאינו רוצה.** להפסיד חלקו: **לוה.** מאחרים, ומחזיר את הגזל לאחיו לקיים מצות השבה: **ובעלי החוב.** שלוה זה הגזלן מהם: **באים ונפרעים.** מן הגזילה הזאת החלק שיש לגזלן בה. ואם אין יורש לאביו אלא הוא, נותן הוא עצמו הגזילה לבעל חובו בפרעון החוב, וצריך להודיעו ולומר לו זה גזל אבא. או נותן על דרך זה לכתובת אשתו או לקופת הצדקה. ובכולן צריך שיודיע שזה גזל אביו:

משניות מבוארות – קהתי

כפל, אפילו הודה לאחר שבאו העדים, הריהו משלם חומש; ולא נקטה כאן המשנה "הודה מעצמו" אלא אגב המשנה הבאה, כפי שיבואר שם.

~ יום שני ~

באור משנה ח

משנה זו היא המשך הסיפא של המשנה הקודמת, והיא באה ללמד דין שומר חינם הטוען טענת גניבה.

אמר ראובן לשמעון: **הֵיכָן פִּקְדוֹנִי** – שהפקדתי אצלך? **אָמַר לוֹ** – שמעון: **גְּנֵבַב** – ממני, והרי שומר חינם פטור על הגניבה; אמר ראובן לשמעון: **מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי** – שכן הוא כדבריך, **וְאָמַר** – שמעון: **אָמֵן** – וכבר הזכרנו במשנה הקודמת שקבלת שבועה הרי היא כשבועה, **וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁגְּנָבוֹ** – שמעון בעצמו, **מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל** – שהטוען טענת גנב ונמצא שהוא עצמו גנבו, דינו כגנב. **הוֹדָה מֵעַצְמוֹ** – שגנבו, **מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשָׁם** – אבל אינו משלם כפל, שנאמר (**שמות כב, ח**): "אשר ירשיעון א־להים ישלם שנים לרעהו" – פרט למרשיע את עצמו, מכאן למודה בקנס שהוא פטור.

בענין הטוען טענת "אבד" שנינו במשנה הקודמת "והעדים מעידים אותו שאכלו", ואילו בטוען טענת "גנב" שנינו במשנתנו: "והעדים מעידים אותו שגנבו". על כך מעירים בעלי התוספות: "לעיל נקט (התנא) "ואכלו" לרבותא, שאף על פי שאיבדו מן העולם, פטור מן הכפל בטענת "אבד", וכאן נקט (התנא): "שגנבו" לרבותא, שאף על פי שהוא בעין, חייב כפל, כיון שטוען טענת גנב" (בבא קמא סג, ב – דיבור המתחיל והעדים).

באור משנה ט

הַגּוֹזֵל אֶת אָבִיו וְנִשְׁבַּע לוֹ – לשקר, שלא גזל ממנו, **וָמֵת** – האב, והגזילה היא בעין (**רמב"ם; ברטנורא**), **הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְבָנָיו** – של אביו, שהם אחיו של הגזלן, **אוֹ לְאֶחָיו** – של אביו, אם אין לו בנים אחרים; ואף על פי שגם הוא יורשו, אינו מעכב כלום לחלקו, שאין לו כפרה עד שיוציא כל הגזילה מתחת ידו, שנאמר (**ויקרא ה, כג**): "והשיב את הגזלה" (**רש"י**). ויש מפרשים: לבניו – של הגזלן, או לאחיו – של הגזלן, אם אין לו בנים, שרואים אותו כאילו הוא מת, ובניו או אחיו יורשים אותו, לפי שהוא צריך להוציא את הגזילה מתחת ידו (**תוספות**). **וְאִם אֵינוֹ רוֹצֶה** – להפסיד חלקו בירושת אביו, **אוֹ שֶׁאֵין לוֹ** – נכסים כל כך, שיוכל לוותר על חלקו בירושה, **לֹוֶה** – מאחרים כנגד חלקו באותה גזילה, ומוציא את הגזילה מתחת ידו על ידי שנותנה לאחיו, לקיים מצות השבה, **וּבַעֲלֵי הַחוֹב בָּאִים וְנִפְרָעִים** – מאותה גזילה את החלק שיש לגזלן בה. וכל זה אינו דין גמור, אלא שהקלו בו חכמים שיעשה דרך הערמה כדי שתצא הגזילה מכל מקום מתחת ידו, ולא יפסיד את ירושתו (**המאירי**). בגמרא אמרו, שאם אין יורש אחר לאביו מלבדו, הריהו נותן את הגזילה לבעל חובו בפירעון החוב או לכתובת אשתו או לקופת צדקה, ובלבד שיודיע ויאמר: זה גזל אבא.

בארנו את משנתנו לפי רש"י ותוספות. ואף המאירי מפרשה כך. אבל הרמב"ם מפרשה בדרך אחרת, שכן שיטתו היא שאין על הגזלן כל חיוב לתת ליורשי אביו את חלקו בגזילה, שהרי היא שלו מכוח הירושה, אלא ש"אם הגזילה קיימת חייב הגזלן להוציא את הגזילה עצמה מתחת ידו". ואחר כך חוזר ומקבל ממנה את חלקו. מכאן גורס הרמב"ם במשנתנו: "הגוזל את אביו ונשבע לו ומת, הרי זה משלם קרן וחומש לאחיו או לבניו" (**ולא כגירסתנו**: לבניו או לאחיו), **כלומר** הואיל ויש כאן חיוב השבת הגזילה, נותן הגזלן את הגזילה ואת החומש לאחיו, שהם יורשי אביו ועושה עמהם חשבון לקבל מהם בחזרה את חלקו המגיע לו בירושה. "ואם אין לו אחים, שנמצא זה הגזלן לבדו הוא היורש, מוציא הגזילה מתחת ידו לבניו" (**של הגזלן**). ומה ששנינו במשנתנו: "ואם אינו רוצה או שאין לו", מפרש הרמב"ם: אם אינו רוצה לתת לאחים חלקו בגזילה, או שאין לו לא אחים ולא בנים, "לווה ובעלי חוב באים ונפרעים", כלומר שנותן את הגזילה לבעל חובו בפרעון החוב, וכן יכול ליתנה בכתובת אשתו או לקופת צדקה, שכן ממונו הוא, שזכה בה בתור יורש, אלא שעליו להוציאה מתחת ידו, הלכך יכול להוציאה מתחת ידו אפילו על ידי פירעון חוב וכדומה, והוא שיודיע לבעל חוב ויאמר: זה גזל אבא (הל' גזילה ז, ב–ג; פירוש המשניות להרמב"ם).

~ יום שלישי ~

באור משנה י

אגב המשנה הקודמת נשנתה כאן משנה זו העוסקת בבן שאביו הדירו הנאה מנכסיו, מה דינו בענין הירושה. וכבר שנינו במסכת נדרים, ש"קונם" הוא לשון נדר, והוא כינוי למלה "קרבן", כגון הנודר ואומר: "קונם דבר זה עלי" כוונתו: אסור יהא דבר זה עלי כקרבן (עיין פתיחתנו למסכת נדרים, עיין משנה נדרים א, ב).

הָאוֹמֵר לִבְנוֹ: קוֹנָם אִי אַתָּה נֶהֱנֶה מִשֶּׁלִּי! – הריני אוסר עליך בנדר שלא תיהנה משלי! ויש גורסים: קונם שאתה נהנה משלי – כלומר אסור יהא עליך כקרבן מה שאתה נהנה משלי (**עיין "תוספות יום טוב"**), **אִם מֵת** – האב, **יִרָשֶׁנּוּ** – הבן, כלומר שמותר ליהנות מנכסי אביו כשאר היורשים, שלא נאסר בהנאתם אלא בחיי אביו, כשהנכסים היו של האב; אבל לאחר מיתתו שוב אינם של האב, ואין כאן הנאה משלו. **בְּחַיָּיו וּבְמוֹתוֹ** – אבל אם פירש האב, שהוא מדירו הנאה משלו בחייו ובמותו, **אִם מֵת, לֹא יִרָשֶׁנּוּ** – כלומר שאסור בהנאת נכסי הירושה, אבל מכל מקום הרי הוא זוכה בירושה מן הדין אלא שאינו רשאי ליהנות ממנה, והרי הוא כיורש איסורי הנאה (**הר"ן; המאירי**), **וְיַחֲזִיר** – את חלקו בירושה. ויש גורסים: ויתן (**עיין "תוספות יום טוב"**), **לְבָנָיו** – של אביו, היינו לאחיו, **אוֹ לְאֶחָיו** – של אביו,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לְבָנָיו אוֹ לְאֶחָיו; וְאִם אֵין לוֹ — לוֶה, וּבַעֲלֵי הַחוֹב בָּאִים וְנִפְרָעִים.

יא הַגּוֹזֵל אֶת הַגֵּר וְנִשְׁבַּע לוֹ, וָמֵת — הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לַכֹּהֲנִים וְאָשָׁם לַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ה, ח): "וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו, הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב לַה' לַכֹּהֵן, מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ עָלָיו". הָיָה מַעֲלֶה אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הָאָשָׁם, וָמֵת — הַכֶּסֶף יִנָּתֵן לְבָנָיו, וְהָאָשָׁם יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה.

יב נָתַן אֶת הַכֶּסֶף לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר, וָמֵת — אֵין הַיּוֹרְשִׁים יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שם שם, י): "אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה". נָתַן הַכֶּסֶף לִיהוֹרָיִב וְאָשָׁם לִידַעְיָה — יָצָא. אָשָׁם לִיהוֹרָיִב וְכֶסֶף לִידַעְיָה, אִם קַיָּם הָאָשָׁם — יַקְרִיבוּהוּ בְּנֵי יְדַעְיָה; וְאִם לֹא — יַחֲזֹר וְיָבִיא אָשָׁם אַחֵר. שֶׁהַמֵּבִיא גְּזֵלוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא אֲשָׁמוֹ — יָצָא. הֵבִיא

פירוש ברטנורא

י ואם אין לו. מה יאכל. לוה ואוכל. ובעלי חוב באים ונפרעים מן הירושה את חלקו. ולא חשיבא הנאה מה שפורע חובו באותם מעות, דהא תנן בנדרים [דף ל"ג] המודר הנאה מחבירו פורע לו חובו:

יא שנאמר ואם אין לאיש גואל. ואין לך אדם בישראל שאין לו גואלים למעלה עד יעקב אבינו. אלא זה הגר שמת ואין לו יורשין: **ומת.** הגזלן: **הכסף ינתן לבניו.** של גזלן. שכבר זכה בהן ממיתת הגר, אלא דהשבה בעי למעבד כי היכי דתהוי ליה כפרה אשבועתיה, והשתא תו ליכא כפרה כיון דמית ליה: **והאשם ירעה.** כדין אשם שמתו בעליו, דקיי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה: **עד שיסתאב.** עד שיפול בו מום: **ויפלו דמיו לנדבה.** לקיץ המזבח לקנות מהם עולות:

יב לאנשי משמר ומת. קודם שיביא קרבן. אין יורשי הגזלן יכולים להוציא מיד הכהנים מאחר שזכו בהן כבר: **ליהוירב.** היא משמרה ראשונה של עשרים וארבע משמרות כהונה שבמקדש. ושל ידעיה אחריה: **נתן.** הגזלן את הכסף ליהוירב במשמרתו. ואחר כך נתן האשם לידעיה במשמרתו, יצא. כדמפרש ואזיל, שהמביא גזלו עד שלא הביא קרבן אשמו, יצא. וזה המשמר זכה בשלו, וזה בשלו. אבל נתן אשם ליהוירב, שהביא אשמו תחלה, ואח"כ הביא גזלו

משניות מבוארות – קהתי

אם אין בנים מלבדו; **וְאִם אֵין לוֹ** – מה יאכל, ואינו יכול לוותר על ירושת אביו, **לוֶה** – ואוכל, **וּבַעֲלֵי הַחוֹב בָּאִים וְנִפְרָעִים** – מחלקו בנכסי הירושה, ואין זה עובר על הנדר, לפי שאין זו נחשבת הנאה מה שבעלי חובו גובים חובם מנכסי הירושה, כמו ששנינו (נדרים ד, ב): "המודר הנאה מחברו פורע לו חובו".

הרמב"ם כותב: "האומר לבנו: הרי אתה אסור בהנאתי... – אם מת יירשנו, שזה כאומר: נכסי עליך אסורין. אסר עליו הנאתו ופירש: "בין בחיי בין במותי" – אם מת לא יירשנו, שזה כמי שאמר לו: נכסים אלו אסורין עליך... זה הבן האסור בירושת אביו, אם נתן ירושת אביו לאחיו או לבניו – הרי זה מותר; וכן אם פרעם בחובו או בכתובת אשתו. וצריך להודיעם, שאלו נכסי אביו שאסרם עליו; שהנשבע שלא ייהנה בו חברו, מותר לו לפרוע את חובו..." (הל' נדרים ה, ו: ז).

באור משנה יא

הגר שמת ואין לו יורשים, כל הקודם בנכסיו זכה. משנתנו דנה בגזל הגר שמת, כיצד מקיים הגזלן דין השבת הגזילה.

הַגּוֹזֵל אֶת הַגֵּר – שאין לו יורשים, **וְנִשְׁבַּע לוֹ** – לשקר, שלא גזל ממנו, **וָמֵת** – הגר, **הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לַכֹּהֲנִים** – שבאותו משמר, כדי לקיים מצוות הגזילה, **וְאָשָׁם לַמִּזְבֵּחַ** – ומביא קרבן אשם להתכפר, **שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו** – ואמרו חכמים: וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים (היינו קרובים)? אלא בגזל הגר (שמת ואין לו יורשים) הכתוב מדבר, **הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב לַה' לַכֹּהֵן** – כלומר הקרן והחומש הראויים להיות מושבים לנגזל יהיו לה', וה' יתנם לכהן, **מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ עָלָיו"** – היינו קרבן האשם שצריך הגזלן להביא לשם כפרתו. **הָיָה** – הגוזל את הגר, **מַעֲלֶה אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הָאָשָׁם** – לירושלים, **וָמֵת** – בדרך, **הַכֶּסֶף** – היינו הקרן והחומש, **יִנָּתֵן לְבָנָיו** – של הגזלן, שכן משמת הגר זכה הגזלן בגזילה מן הדין, שהרי גר שמת כל הקודם בנכסיו זכה, אלא שהתורה חייבתו לקיים מצוות השבת הגזילה על ידי נתינת הכסף לכהנים, כדי שתהא לו כפרה, אבל לאחר שמת שוב אינו צריך כפרה, הלכך נופל הכסף בירושה לבניו, **וְהָאָשָׁם** – והאיל שהקדיש לקרבן אשם, **יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב** – עד שיפול בו מום, כדין אשם שמתו בעליו, **וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה** – לתיבה שבמקדש, שבדמיה היו קונים בהמות להקריבן עולות נדבה בזמן שהמזבח עומד בטל ("לקיץ המזבח").

~ יום רביעי ~

באור משנה יב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד בגוזל את הגר ונשבע לו ומת. וכבר הזכרנו במקומות אחדים, שהכהנים היו מחולקים לעשרים וארבעה משמרות, וכל משמר היה עובד במקדש שבוע אחד לפי הסדר (עיין תענית ב, ו). מכאן מה שבארנו במשנה הקודמת, שהגזלן משלם קרן וחומש לכהנים שבאותו משמר.

נָתַן – הגוזל את הגר, **אֶת הַכֶּסֶף** – היינו הקרן והחומש, **לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר** – לכהנים העובדים בבית המקדש באותו שבוע, **וָמֵת** – הגזלן, קודם שנתן להם את האשם להקריבו, **אֵין הַיּוֹרְשִׁים** – של הגזלן – **יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָם** – של הכהנים את הכסף, **שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה"** – ומבואר בגמרא, שממשנתנו נמצאנו למדים, שהכסף מכפר מחצה, וכיון שהיתה תועלת לגזלן בנתינת הכסף לכהנים, לפיכך אין היורשים יכולים להוציאו מידם (עיין ברטנורא ו"תוספות יום טוב"). **נָתַן הַכֶּסֶף לִיהוֹרָיִב** – נתן הגזלן את הכסף ליהויריב, שהוא המשמר הראשון של הכהנים; והיה שם מיוחד לכל משמר ומשמר (עיין דברי הימים א כד, ז), **וְאָשָׁם לִידַעְיָה** – ואחר כך נתן את קרבן האשם לידעיה, שהוא המשמר השני, **יָצָא** – ידי כפרתו, כמבואר הטעם לקמן, שהמביא גזילו קודם שהביא אשמו יצא, וכל משמר זכה בשלו. אבל אם נתן **אָשָׁם לִיהוֹרָיִב וְכֶסֶף לִידַעְיָה** – כלומר שהקדים והביא את קרבן האשם למשמר הראשון, ואחר כך נתן את הכסף למשמר השני, **אִם קַיָּם הָאָשָׁם** – שלא הקריבוהו בני יהויריב קודם שנתן את הכסף, **יַקְרִיבוּהוּ בְּנֵי יְדַעְיָה** – ויהא הכסף והאשם לידעיה; **וְאִם לֹא** – שכבר הקריבו בני יהויריב את האשם קודם שנתן את הכסף לבני ידעיה, **יַחֲזֹר וְיָבִיא אָשָׁם אַחֵר** – שלא יצא באשם שנתן ליהויריב, הלכך יחזור ויביא קרבן אשם אחר, **שֶׁהַמֵּבִיא גְּזֵלוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא אֲשָׁמוֹ** – שאם הביא לכהנים את הכסף שגזל קודם שהביא את קרבן האשם, **יָצָא** – ידי כפרתו; **הֵבִיא אֲשָׁמוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא גְּזֵלוֹ** – אבל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אֶשְׁמוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא גְזֵלוֹ — לֹא יָצָא. נָתַן אֶת הַקֶּרֶן, וְלֹא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ — אֵין הַחֹמֶשׁ מְעַכֵּב.

פרק עשירי

א הַגּוֹזֵל וּמַאֲכִיל אֶת בָּנָיו, וְהִנִּיחַ לִפְנֵיהֶם — פְּטוּרִין מִלְּשַׁלֵּם. וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחֲרָיוּת — חַיָּבִין לְשַׁלֵּם. אֵין פּוֹרְטִין לֹא מִתֵּבַת הַמּוֹכְסִין, וְלֹא מִכִּיס שֶׁל גַּבָּאִין, וְאֵין נוֹטְלִין מֵהֶם צְדָקָה. אֲבָל נוֹטֵל הוּא מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ מִן הַשּׁוּק.

פירוש ברטנורא

ונתן למשמר שלאחריו, אם האשם קיים שלא הקריבוהו בני יהוירים, יקריבוהו בני ידעיה ויהא גזלו ואשמו לידעיה. ואם אין אשמו קיים, לא יצא באשם שנתן ליהוירים, כיון שלא נתן גזלו. ויחזור ויביא אשם אחר: **נתן הקרן.** לכהנים: **אין החומש מעכב.** מלהקריב את האשם. אם לא נתן עדיין ולבסוף נתן:

י א הגוזל ומאכיל. והניח לפניהם. או שהניח לפניהם הגזילה קיימת: **פטורים מלשלם.** אם אכלוה אחר מיתת אביהם וליתא בעינה, פטורים מלשלם, דהא אינהו לא גזול מידי, ומטלטלי לא משעבדי לבעל חוב. ואם לא אכלוה והיא בעינה, חייבים להחזיר: **אם היה דבר שיש בו אחריות.** כלומר ואם הניח להם אביהם דבר שיש בו אחריות שהם קרקעות, חייבים לשלם אף על פי שאכלוה כבר. הכי מתרצה מתניתין בגמרא. ולענין פסק הלכה, הגוזל ומאכיל את בניו, בין שאכלו לפני יאוש בין שאכלו לאחר יאוש, חייבים לשלם מממון שהניח להם אביהם, בין מנכסים שיש להם אחריות בין מנכסים שאין להם אחריות, דהאידנא מטלטלי משעבדי לבעל חוב. ואם לא הניח הגזלן כלום, אם אכלו הבנים הגזילה לפני יאוש, חייבים לשלם משלהם. ואם לאחר יאוש אכלו, אין חייבים לשלם משלהם אא"כ הניח להם אביהם: **אין פורטין.** אין מחליפים סלעים בפרוטות: **מתיבת המוכסין.** ליטול פרוטות מתיבתן שנותנים בה מעות המכס: **ולא מכיס של גבאים.** גבאי המלך שגובה כסף גולגולת וארנונא. לפי שהן של גזל. ודוקא במוכס נכרי או מוכס ישראל שאין לו קצבה, שלוקח כמו שהוא רוצה. אבל מוכס ישראל שהעמידו אפילו מלך נכרי ולוקח דבר קצוב בחוק המלכות, אינו בחזקת גזלן ופורטין מתיבתו. ולא עוד אלא שאסור להבריח מן המכס שלו, דדינא דמלכותא דינא: **מתוך ביתו.** של מוכס שהוא בחזקת גזלן: **או מן השוק.** אם יש לו מעות בביתו או בשוק שאינם בתיבת המכס. ואם חייב אדם פרוטות למוכס מן המכס בחצי דינר ואין לו פרוטות. נותן לו דינר כסף ומקבל ממנו פרוטות בשוה חציו ואע"פ שנותן לו מתיבת המכס, מפני שהוא כמציל מידו:

משניות מבוארות – קהתי

אם הביא את קרבן האשם קודם שהביא את הגזילה, **לֹא יָצָא** – שנאמר: "האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו", ומשמע ממה שכתוב "אשר יכפר" (לשון עתיד), שבשעה שהשיב לכהן את "האשם" היינו הגזילה, עדיין לא כיפר (גמרא). **נָתַן** – הגזלן, **אֶת הַקֶּרֶן** – לכהנים, והוא הדין לנגזל, **וְלֹא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ** – והוא בא להקריב את האשם קודם שנתן את החומש, **אֵין הַחֹמֶשׁ מְעַכֵּב** – הקרבת האשם, אבל הוא חייב ליתנו לאחר מכן, שאף על פי שאין החומש מעכב את הכפרה, מכל מקום חייב הגזלן לשלמו לאחר הכפרה (**רמב"ם הל' גזילה ח, יג; ועיין "תוספות יום טוב"**).

באור משנה א

משנתנו דנה בגזלן שהאכיל את בניו מן הגזילה או שהורישה להם, אם חייבים הם לשלם. כן דנה המשנה בבני אדם שחזקתם גזלנים, והיא באה ללמד, שאסור ליהנות מממונם, שחזקתו שהוא מן הגזל.

הַגּוֹזֵל וּמַאֲכִיל אֶת בָּנָיו – מן הגזילה, **וְהִנִּיחַ לִפְנֵיהֶם** – או שהניח את הגזילה לבניו, ואכלוה אחר מיתת אביהם, הואיל ואין הגזילה בעין, **פְּטוּרִין** – הבנים, **מִלְּשַׁלֵּם** – דמיה, שהם לא גזלוה, ואינה אצלם אלא כחוב של אביהם, ואין המיטלטלים שהניח משתעבדים לבעל חוב. **וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַחֲרָיוּת** – בגמרא מבואר: ואם הניח להם אביהם דבר שיש בו אחריות, היינו קרקעות, אף על פי שאכלו כבר את הגזילה, **חַיָּבִין לְשַׁלֵּם** – שכבר נשתעבדו נכסי אביהם מחיים (**רש"י**). בגמרא מבארים, שמדובר במשנתנו בכגון שאכלו היורשים את הגזילה לאחר שנתייאשו הבעלים ממנה, אבל אם אכלוה לפני יאוש, חייבים הם לשלם אפילו מן המיטלטלים. ברם, אם הגזילה קיימת בידם, אפילו נתייאשו הבעלים, חייבים הם להחזירה; ואף על פי שאם מכרה הגזלן ונתייאשו הבעלים, אין הלוקח חייב להחזירה, לפי שקנאה ביאוש ושינוי רשות, מכל מקום היורשים חייבים להחזירה, שרשות יורש אינה כרשות לוקח (לדעת רבא, שהלכה כמותו). וביאוש בלבד, בלי שינוי רשות, אין קונים את הגזילה. ולענין פסק הלכה כותב הרמב"ם, שלאחר תקנת הגאונים שיהא בעל חוב גובה אף מן המיטלטלים של יורשים, ואפילו במילווה על פה – היורשים חייבים לשלם, בין אכלו בין לא אכלו, בין נתייאשו הבעלים בין לא נתייאשו, בין מן הקרקע בין מן המיטלטלים שהניח אביהם (הל' גזילה ה, ו). בגמרא מובא עוד, שרבי פירש לרבי שמעון בנו: "ואם היה דבר שיש בו אחריות" – אם היה מה שגזל אביהם דבר שיש בו אחריות, כגון קרקע, או אפילו פרה וחורש בה, חמור ומחמר אחריו, הואיל והגזילה ניכרת לרבים, והכול מעידים שהיא של הנגזל, חייבים הם להחזירה, מפני כבוד אביהם. ברם, כפי שבארנו לעיל את המשנה (לדעת רבא), חייבים היורשים להחזיר מן הדין (ולא רק משום כבוד אביהם), ואפילו כשאינו ניכר לרבים שהדבר גזול (**המאירי**). **אֵין פּוֹרְטִין** – סלע או דינר בפרוטות, **לֹא מִתֵּבַת הַמּוֹכְסִין** – ליטול פרוטות מקופתן של גובי המכס, **וְלֹא מִכִּיס שֶׁל גַּבָּאִין** – גובי המס, לפי שמעותיהם בחזקת שהן גזל. בגמרא מבואר, שמדובר כאן במוכס שאין לו קצבה, כלומר שממונה הוא מטעם המלכות ליטול מכס אלא שאין לו תעריף ונוטל מכס כרצונו; או שמדובר במוכס העומד מאליו, שלא מטעם המלכות, ותובע מסים שלא על פי החוק; וכן מדובר בגובה מסים, שנוטל יותר ממה שקצוב על פי דין המלכות; הלכך קבעו חכמים, שחזקת כל ממונם מן הגזל, ואסור לפרוט כספים מקופתם, שאסור ליהנות מן הגזילה; **וְאֵין נוֹטְלִין מֵהֶם צְדָקָה** – מהטעם דלעיל; ועוד, שעל ידי כך מחזקים ידי עוברי עבירה, שיהיו סבורים שהצדקה מכפרת על גזילתם (**המאירי**). ברם, "מכס שפסק המלך, ואמר שיקח שליש או רביע או דבר קצוב, והעמיד מוכס ישראל לגבות חלק זה למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך, אינו בחזקת גזלן, לפי שדין המלכות דין הוא" (**רמב"ם הל' גזילה ה, יא**). **אֲבָל נוֹטֵל הוּא** – מותר ליטול לצדקה או לפרוט, **מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ** – מן המעות שיש למוכס או לגבאי בביתו, שהן מעות שלו שאינן מגזל אלא משאר עסקיו, **אוֹ מִן הַשּׁוּק** – אם יש לו שם מעות, שכל שאין המוכס נוטל מתיבת המכס, או הגבאי מכיס המסים, מותר, לפי שדרכם היה שלא ליתן המעות של המכס או של המס במקום אחר, מפני אימת המלכות (**רבנו יהונתן בשיטה מקובצת**). בגמרא מובאת ברייתא, שאם היה חייב פרוטות למוכס בחצי דינר ואין לו פרוטות, נותן לו דינר כסף ומקבל ממנו עודף חצי דינר בפרוטות, אפילו מתיבת המוכסין, מפני שהוא כמציל מידו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ב נָטְלוּ מוֹכְסִין אֶת חֲמוֹרוֹ וְנָתְנוּ לוֹ חֲמוֹר אַחֵר, גָּזְלוּ לִסְטִים אֶת כְּסוּתוֹ וְנָתְנוּ לוֹ כְּסוּת אַחֶרֶת — הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מִתְיָאֲשִׁין מֵהֶן. הַמַּצִּיל מִן הַנָּהָר, אוֹ מִן הַגַּיִס, אוֹ מִן הַלִּסְטִים; אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים — הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. וְכֵן נְחִיל שֶׁל דְּבוֹרִים, אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים — הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה: נֶאֱמְנֶת אִשָּׁה אוֹ קָטָן לוֹמַר: מִכָּאן יָצָא נְחִיל זֶה. וּמְהַלֵּךְ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ לְהַצִּיל אֶת נְחִילוֹ, וְאִם הִזִּיק — מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיק; אֲבָל לֹא יָקֵץ אֶת סוֹכוֹ, עַל מְנָת לִתֵּן אֶת הַדְּמִים. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַף קוֹצֵץ וְנוֹתֵן אֶת הַדְּמִים.

ג הַמַּכִּיר כֵּלָיו וּסְפָרָיו בְּיַד אַחֵר, וְיָצָא לוֹ שֵׁם גְּנֵבָה בָּעִיר — יִשְׁבַּע לוֹ הַלּוֹקֵחַ כַּמָּה נָתַן, וְיִטֹּל; וְאִם לָאו —

פירוש ברטנורא

ב הרי אלו שלו. דמסתמא נתיאשו הבעלים מיד, וקנהו היאך ביאוש ושינוי רשות: **אם נתיאשו הבעלים.** דשמעינהו דאייאש, דאמרי ווי לחסרון כיס. אבל סתמא לא. ורישא דנטלו לסטים את כסותו דמשמע דמסתמא מתייאשו, מיירי בלסטים ישראל, דכיון דדייני ישראל אמרי הבא עדים הבא ראיה, מכי נטלו לו לסטים מייאש. וסיפא בלסטים נכרים, שדייני נכרים דנין בגאוה ובורוע ובאומדן דעת בלא עדים ולא ראיה, והנגזל מהם לא מייאש. ומשום הכי אי שמעינהו דאייאוש אין, אבל סתמא לא: **נחיל של דבורים.** קיבוץ שנקבצים עם המלך שלהם: **לא יקוץ את השוכה.** נתישבו דבורים [שלו] על שוכת חבירו, ורא ליטלן אחד אחד שלא יברחו, לא יקוץ את השוכה כולה ואפילו על מנת ליתן את הדמים: **רבי ישמעאל כו'.** ואין הלכה כר' ישמעאל:

ג המכיר כליו וספריו וכו'. מתניתין באדם שאינו עשוי למכור כליו, דכיון דיצא לו שם גניבה בעיר. ואיכא סהדי שאלו הכלים והספרים שלו היו, לא חיישינן דלמא איהו זבנינהו: **ישבע לוקח כמה נתן ויטול.** ויחזיר לו כליו. ולפני יאוש קמיירי:

משניות מבוארות – קהתי

~ יום חמישי ~

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד, כיצד מותר ליהנות מנכסי המוכסים והליסטים.

נָטְלוּ מוֹכְסִין אֶת חֲמוֹרוֹ וְנָתְנוּ לוֹ חֲמוֹר אַחֵר, וכן אם **גָּזְלוּ לִסְטִים אֶת כְּסוּתוֹ וְנָתְנוּ לוֹ כְּסוּת אַחֶרֶת** – אף על פי שהחמור והכסות שקיבל מידי המוכס או מן הליסטים גזולים הם, **הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מִתְיָאֲשִׁין מֵהֶן** – שבוודאי כבר נתייאשו הבעלים של החמור והכסות, וכיון שנתנום לו תמורת חמורו וכסותו, הרי זה כמכירה, ונמצא שקנאם ביאוש ובשינוי רשות (**רש"י; רמב"ם; המאירי; ברטנורא; ועיין "כסף משנה" על הרמב"ם הל' גזילה ה, י**). ומכל מקום אם הוא חסיד ומחמיר על עצמו, ואינו רוצה לעכב בידו ממון שאינו שלו, יהא נוטלם מידם על כל פנים ויחזירם לבעלים הראשונים (ברייתא בגמרא). **הַמַּצִּיל מִן הַנָּהָר** – שעלה ושטף נכסי חברו, **אוֹ מִן הַגַּיִס** – חיל המלחמה, **אוֹ מִן הַלִּסְטִים** – ששדדו את חברו: **אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים** – כלומר שידוע לו שנתייאשו הבעלים מלהציל את נכסיהם, **הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ** – שבכגון זה קנאם ביאוש. אבל אם לא ידע שנתייאשו, חייב להחזיר. בגמרא מבדילים בין המציל מיד ליסטים ישראל, לבין המציל מיד ליסטים נכרי, שהמציל מיד ליסטים ישראל, אף על פי שלא ידע שנתייאשו הבעלים, הרי אלו שלו, לפי שמן הסתם הבעלים מתייאשים; ברם אם ידע שהבעלים לא נתייאשו, חייב להחזיר. אבל המציל מיד ליסטים נכרי, חייב להחזיר, שבסתם אין הבעלים מתייאשים; אך אם ידע בודאי שנתייאשו, הרי אלו שלו. מכאן מפרשים, שמה ששנינו בסיפא: או מן הליסטים, היינו דווקא בליסטים נכרי, שהרי בארנו: אם נתייאשו הבעלים – שידוע לו שנתייאשו הבעלים, ואילו מה ששנינו ברישא: גזלו ליסטים את כסותו, היינו בליסטים ישראל, שהרי מבואר שם הטעם: מפני שהבעלים מתייאשין מהם – כלומר שמן הסתם הבעלים מתייאשים (**רש"י; ברטנורא**). ומה הטעם שבליסטים נכרי אין אומרים: מן הסתם הבעלים מתייאשים? מפני שהבעלים יודעים, שדייני נכרים מחזירים מיד הגזלן באומדן הדעת, אף אם אין להם עדים וראיות ברורות, הלכך אינם מתייאשים, אבל בליסטים ישראל, הואיל ודייני ישראל אין מוציאים ממון אלא בעדות וראיות ברורות, מן הסתם מתייאשים מהם הבעלים (**גמרא; רמב"ם; ברטנורא**). **וְכֵן נְחִיל שֶׁל דְּבוֹרִים** – עדת דבורים שיצאה מכוורת חברו, ונכנסה לרשותו (**"תפארת ישראל"**), **אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים** – אם ידוע לו שנתייאשו הבעלים מלהחזירם, **הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ** – משנתנו באה להשמיע, שאף על פי שאין בהם קנין לאדם אלא מדרבנן, מכל מקום דווקא אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו; אבל כל זמן שאינו יודע אם נתייאשו הבעלים, אינם שלו (גמרא). **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה: נֶאֱמְנֶת אִשָּׁה אוֹ קָטָן לוֹמַר: מִכָּאן יָצָא נְחִיל זֶה** – ומי שהנחיל ברשותו, חייב להחזירו לבעליו. בגמרא מבואר, כגון שהיו הבעלים מרדפים אחר הנחיל, ואשה וקטן היו מסיחים לפי תומם ואומרים: מכאן יצא נחיל זה. ואף על פי שאין אשה וקטן כשרים לעדות ממון, הואיל וקנין נחיל של דבורים אינו אלא מדרבנן, האמינו אותם בו. **וּמְהַלֵּךְ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ לְהַצִּיל אֶת נְחִילוֹ** – מי שיצא נחיל של דבורים מרשותו ונכנס לתוך שדה חברו, רשאי בעל הנחיל לילך בתוך שדה חברו עד שיציל את נחילו. **וְאִם הִזִּיק** – בהליכתו להציל את נחילו, **מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיק** – לבעל השדה. **אֲבָל לֹא יָקֵץ אֶת סוֹכוֹ** – את ענף אילנו של חברו שישבו עליו הדבורים, כדי להעבירו לרשותו (סוכו מלשון הכתוב: "ויכרתו גם כל העם איש שוכה" – שופטים ט, מט), **עַל מְנָת לִתֵּן אֶת הַדְּמִים** – אפילו על מנת לשלם דמי הענף. **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אַף קוֹצֵץ** – סוכו של חברו, **וְנוֹתֵן אֶת הַדְּמִים** – בגמרא מובאת ברייתא, שלדעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, תנאי בית דין הוא, שיהא אדם יורד לתוך שדה של חברו וקוצץ סוכו של חברו להציל את נחילו, ונוטל (הניזק) דמי סוכו מתוך נחילו של חברו, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. ואין הלכה כרבי ישמעאל (**רמב"ם**).

באור משנה ג

הַמַּכִּיר כֵּלָיו וּסְפָרָיו בְּיַד אַחֵר – מצא ראובן את כליו או את ספריו ביד שמעון, והביא עדים שהם שלו, וטוען ראובן שנגנבו ממנו, והוא מחזר אחריהם כל הזמן, היינו שלא התייאש מהם, ושמעון אומר, שקנה אותם בשוק, **וְיָצָא לוֹ שֵׁם גְּנֵבָה בָּעִיר** – אם קודם שמצאם אצל שמעון יצא קול שנגנבו ממנו כלים וספרים, **יִשְׁבַּע לוֹ הַלּוֹקֵחַ** – יישבע שמעון, הטוען שלקח את הכלים והספרים בשוק, **כַּמָּה נָתַן** – כמה שילם בעדם, **וְיִטֹּל** – מראובן את הסכום ששילם, ומחזיר לו את הכלים והספרים. בגמרא מבואר, שאף על פי שמן הדין היה ראוי ראובן ליטלם בלא החזרת דמיו, שהרי שמעון לקחם מהגנב לפני

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לֹא כָּל הֵימֶנּוּ, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: מִכָּרָן לְאַחֵר וּלְקָחָן זֶה הֵימֶנּוּ.

ד זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ שֶׁל יַיִן, וְזֶה בָּא בְּכַדּוֹ שֶׁל דְּבַשׁ; נִסְדְּקָה חָבִית שֶׁל דְּבַשׁ, וְשָׁפַךְ זֶה אֶת יֵינוֹ וְהִצִּיל אֶת הַדְּבַשׁ לְתוֹכוֹ — אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ. וְאִם אָמַר: אַצִּיל אֶת שֶׁלְּךָ, וְאַתָּה נוֹתֵן לִי דְּמֵי שֶׁלִּי — חַיָּב לִתֵּן לוֹ. שָׁטַף נָהָר חֲמוֹרוֹ וַחֲמוֹר חֲבֵרוֹ; שֶׁלּוֹ יָפֶה מָנֶה וְשֶׁל חֲבֵרוֹ מָאתַיִם; הִנִּיחַ זֶה אֶת שֶׁלּוֹ, וְהִצִּיל אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ — אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ; וְאִם אָמַר לוֹ: אֲנִי אַצִּיל אֶת שֶׁלְּךָ, וְאַתָּה נוֹתֵן לִי אֶת שֶׁלִּי — חַיָּב לִתֵּן לוֹ.

ה הַגּוֹזֵל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ, וּנְטָלוּהָ מְסִיקִין: אִם מַכַּת מְדִינָה הִיא — אוֹמֵר לוֹ: הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ! וְאִם מֵחֲמַת הַגַּזְלָן — חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ שָׂדֶה אַחֶרֶת. שִׁטְפָהּ נָהָר — אוֹמֵר לוֹ: הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ!

פירוש ברטנורא

ד אין לו אלא שכרו. שכר כלי ושכר פעולה: **שטף נהר חמורו.** צריכא למיתני תרי בבי דמתניתין. דאי תנא רישא הוה אמינא התם הוא דכי פריש יהיב ליה דמי כולה משום דבידים קא פסיד, ששפך את יינו בידים בשבילו, אבל סיפא דממילא, אימא אין לו אלא שכרו, ואי אשמועינן סיפא, הכא הוא דבסתמא אין לו אלא שכרו משום דממילא, אבל התם דבידים, אימא אפילו בסתמא יהיב ליה דמי כולה. צריכא:

ה נטלוה מסיקין. אנסים גזלוה מן הגזלן. תרגום צלצל, סקאה. שהארבה גזלן הוא, שאוכל בשדות אחרים: **אם מכת מדינה היא.** שאנסו קרקע של אחרים עם זו:

משניות מבוארות – קהתי

יאוש, ונמצא שלא קנאם, מכל מקום עשו בו "תקנת השוק". כלומר שתיקנו חכמים, כדי שלא יימנע אדם מלישא וליתן בשוק, שכל הלוקח דבר בשוק בפרהסיא ולא ידע שנגנב, אף על פי שנודע לו אחר כך שהוא מן הגניבה, אינו מחזיר את הדבר לבעלים אלא בדמים. כן מבואר, שמדובר במשנתנו בכגון שראובן הוא בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, הלכך הואיל ויצא לו שם גניבה בעיר ויש לו עדים שהכלים הללו שלו הם, אין חוששים שמא מכרם ראובן. **וְאִם לָאו** – שלא יצא קול שנגנבו ממנו כלים וספרים, **לֹא כָּל הֵימֶנּוּ** – לא הכל תלוי בו, כלומר אין ראובן נאמן לומר שהכלים והספרים שלו, **שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: מִכָּרָן לְאַחֵר** – ראובן מכרם לאחר מתוך הדחק, **וּלְקָחָן זֶה הֵימֶנּוּ** – ושמעון לקחם ממנו, ועכשיו מעוניין ראובן לקנותם בחזרה.

~ יום ששי ~

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד, שהמציל ממון חברו ועל ידי כך הוא מפסיד את שלו, אינו נוטל את הפסדו אלא את שכרו בלבד.

זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ שֶׁל יַיִן, וְזֶה בָּא בְּכַדּוֹ שֶׁל דְּבַשׁ – היו שניים מהלכים בדרך, אחד נושא חבית של יין ואחד כד של דבש, והדבש יקר מן היין; **נִסְדְּקָה חָבִית שֶׁל דְּבַשׁ** – כלומר הכד של דבש, שכן "כד וחבית היינו הך" (עיין לעיל ג, א). **וְשָׁפַךְ זֶה** – בעל היין – **אֶת יֵינוֹ וְהִצִּיל אֶת הַדְּבַשׁ לְתוֹכוֹ** – שעירה את הדבש לתוך חביתו. והוא תובע מבעל הדבש את דמי היין שהפסיד, **אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ** – אינו חייב לשלם לו אלא שכר הכלי ושכר פעולתו בלבד (**רש"י**), ולא דמי היין ששפך, שהרי לא ביקש ממנו שישפוך את יינו. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שהדבש מנטף מעט מעט דרך הסדק, ואינו נשפך כולו. אבל אם נסדק הכד באופן שאילו לא היה מציל את הדבש היה כולו נשפך לארץ ונפסד, דינו כהפקר, וכל מה שהציל בעל היין זכה בו מן ההפקר, כמו ששנינו (לעיל משנה ב): "המציל מן הנהר וכו', אם נתייאשו הבעלים, הרי אלו שלו". **וְאִם אָמַר** – בעל היין, כלומר שהתנה עם בעל הדבש ואמר לו: **אַצִּיל אֶת שֶׁלְּךָ, וְאַתָּה נוֹתֵן לִי דְּמֵי שֶׁלִּי** – אשפוך את ייני ואציל את דבשך בתנאי שתשלם לי דמי היין, **חַיָּב לִתֵּן לוֹ** – דמי יינו, כפי שהתנה עמו. **שָׁטַף נָהָר חֲמוֹרוֹ וַחֲמוֹר חֲבֵרוֹ** – כגון חמורו של ראובן וחמורו של שמעון; **שֶׁלּוֹ** – של ראובן, **יָפֶה מָנֶה** – שווה מאה זוז, **וְשֶׁל חֲבֵרוֹ** – של שמעון, **מָאתַיִם** – שווה מאתיים זוז; **הִנִּיחַ זֶה אֶת שֶׁלּוֹ** – עזב ראובן את חמורו, **וְהִצִּיל אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ** – את חמורו של שמעון, **אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ** – אין שמעון חייב לשלם לראובן אלא שכר פעולתו בלבד, ולא בעד הפסד חמורו. **וְאִם אָמַר לוֹ** – ראובן לשמעון: **אֲנִי אַצִּיל אֶת שֶׁלְּךָ, וְאַתָּה נוֹתֵן לִי אֶת שֶׁלִּי** – אציל את חמורך בתנאי שתשלם לי דמי חמורי, **חַיָּב לִתֵּן לוֹ** – דמי חמורו. בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה שתי דוגמאות, כדי להשמיענו רבותא בכל אחת מהן: ברישא, שאף על פי שבעל היין שפך את יינו בידיים בשביל להציל את דבשו של חברו, מכל מקום אם לא התנה עמו בפירוש שישלם לו דמי יינו, אין לו אלא שכרו; בסיפא, שאף על פי שחמורו של ראובן מאליו נטבע, מכל מקום אם התנה בפירוש, ששמעון ישלם לו דמי חמורו, חייב שמעון ליתן לו. ולא רק כשהתנה בפני שמעון, אלא הוא הדין אם שמעון לא היה שם והתנה כך בפני בית דין, שחייב שמעון ליתן לו דמי חמורו (**עיין "תוספות יום טוב"**).

באור משנה ה

משנתנו דנה במי שגזל שדה וגזלוה אחרים ממנו או ששטפה נהר, כיצד משיב את הגזילה. ויש להקדים, ששונה גזילת קרקע מגזילת מיטלטלים, שכן הקרקע אינה נגזלת, ולעולם ברשות בעליה היא עומדת, ואם מכרה הגזלן לאחר, נוטלים אותה הבעלים מיד הלוקח בלא דמים, והלוקח תובע דמיו מהגזלן שמכרה לו (עיין רמב"ם הל' גזילה ח, יד; טור חושן משפט שע"א).

הַגּוֹזֵל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ, וּנְטָלוּהָ מְסִיקִין – מציקים, אנסים, בכוח המלכות: **אִם מַכַּת מְדִינָה הִיא** – כגון שנטלו את שדותיהם של כל אנשי העיר, **אוֹמֵר לוֹ** – הגזלן לבעל השדה: **הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ!** – שאף אם היתה השדה ברשותך, היו נוטלים אותה. **וְאִם מֵחֲמַת הַגַּזְלָן** – ואם נטלו המסיקין את השדה מפני שהיתה בידי הגזלן, **חַיָּב** – הגזלן, **לְהַעֲמִיד לוֹ** – לבעל השדה, **שָׂדֶה אַחֶרֶת** – בגמרא מדייקים ממה שנקטה המשנה "ואם מחמת הגזלן" ולא נקטה "ואם לאו". שדין אחר באה היא להשמיענו, שאם אנסוהו פקידי המלכות להראות להם כל שדותיו, והראה להם את השדה הגזולה בכלל שדותיו, ונטלוה, חייב להעמיד לו שדה אחרת כמותה. **שִׁטְפָהּ נָהָר** – עלה נהר והציף שדהו שבידי הגזלן, **אוֹמֵר לוֹ** – הגזלן: **הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ!** – שהקרקע בחזקת בעליה עומדת, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, ואין אחריות הפסדה מחמת אונסים על הגזלן, אלא אם כן הפסידה בידים (**עיין רמב"ם הל' גזילה ט, א**).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ו הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁלָּוָה הֵימֶנּוּ, אוֹ שֶׁהִפְקִיד לוֹ; בַּיְּשׁוּב — לֹא יַחֲזִיר לוֹ בַּמִּדְבָּר; עַל מְנָת לָצֵאת בַּמִּדְבָּר — יַחֲזִיר לוֹ בַּמִּדְבָּר.

ז הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: גְּזַלְתִּיךָ, הִלְוִיתַנִי, הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הֶחֱזַרְתִּי לְךָ, אִם לֹא הֶחֱזַרְתִּי לְךָ — חַיָּב לְשַׁלֵּם. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: אֵינִי יוֹדֵעַ אִם גְּזַלְתִּיךָ, אִם הִלְוִיתַנִי, אִם הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי — פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם.

פירוש ברטנורא

ו על מנת לצאת במדבר. לא שיאמר לו בפירוש על מנת שתצא במדבר ותפרעני, דהא מלתא דפשיטא היא. אלא כגון שאמר לו חבירו להוי האי פקדון גבך. דאנא למדבר נפיקנא. ואמר ליה אידך ואנא נמי למדבר בעינא למיפק, והשתא אי בעי לאהדורינהו במדבר מהדר להו:

ז האומר לחבירו גזלתיך וכו'. וכגון שחבירו טוענו ברי גזלתני, והוא אומר אמת, גזלתיך אבל איני יודע אם החזרתי לך, חייב לשלם. אבל אם חבירו טוען שמא גזלתני או הלויתיך, והוא אומר אמת גזלתיך או הלויתני ואיני יודע אם החזרתי לך, פטור מדיני אדם. ואם בא לצאת ידי שמים, ישלם לו: **איני יודע אם גזלתיך וכו' פטור מלשלם.** ומיהו ישבע שאינו יודע שחייב לו, דלא עדיף שמא מברי, דהא אי נמי הוה טעין ליה אין לך בידי כלום, הוה משבעינן ליה שבועת היסת:

משניות מבוארות – קהתי

~ שבת קודש ~

באור משנה ו

משנתנו באה ללמד, שהגוזל דבר מחברו במקום יישוב, ואחר כך נזדמן עמו במדבר ורוצה להחזיר לו שם את הגזילה, יכול הנגזל לומר, שאינו מסכים לקבלה במדבר אלא ביישוב, ונמצאת הגזילה ברשותו של הגזלן ובאחריותו, עד שיחזירנה לו ביישוב. וכן הדין בהלואה ובפיקדון כפי שנלמד במשנה.

הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁלָּוָה הֵימֶנּוּ, אוֹ שֶׁהִפְקִיד לוֹ; בַּיְּשׁוּב – מי שגזל דבר מחברו או לוה ממנו כסף או קבל ממנו פיקדון במקום יישוב, **לֹא יַחֲזִיר לוֹ בַּמִּדְבָּר** – כלומר שאם הוא רוצה להחזיר לחברו את הגזילה או את ההלואה או את הפיקדון במדבר, ואין הוא רוצה לקבל ממנו מפני פחד הדרך או מפני טורח המשא, אינו יכול לכופו לכך, שכן הרשות ביד חברו לומר לו: הואיל ולקחת ממני ביישוב, רצוני שתחזיר לי ביישוב ולא במדבר. **עַל מְנָת לָצֵאת בַּמִּדְבָּר** – אבל אם קיבל מחברו הלואה או פיקדון על מנת לצאת במדבר; בגמרא מבואר, לא רק אם התנה עמו בפירוש שיפרענו במדבר, אלא אפילו כגון שאמר ראובן לשמעון: הילך פיקדון זה, שאני יוצא למדבר, ואמר לו שמעון: אף אני יוצא למדבר, הרי גילה בזה דעתו שאם ירצה להחזיר לו במדבר יחזירנו, הלכך **יַחֲזִיר לוֹ בַּמִּדְבָּר** – ואינו יכול לעכב על ידו.

באור משנה ז

משנה זו דנה במי שחברו תובעו שיחזיר לו גזילתו או חובו או פיקדונו, והוא טוען שאינו יודע אם הוא חייב לו. ובאה המשנה ללמדנו, שיש הבדל בין מי שמודה לחברו שגזל אותו או קיבל ממנו הלואה או פיקדון, אלא שיש לו ספק אם החזיר לו או לא החזיר לו, ובין מי שטוען שאינו יודע אם בכלל גזל אותו או לוה ממנו או קיבל ממנו פיקדון.

הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: גְּזַלְתִּיךָ, הִלְוִיתַנִי, הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי – הריני מודה בתביעתך שגזלתי אותך, או שקיבלתי ממך הלואה או פיקדון, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הֶחֱזַרְתִּי לְךָ, אִם לֹא הֶחֱזַרְתִּי לְךָ** – אבל מסופקני אם לא החזרתי לך את הגזילה, או את החוב, או את הפיקדון, **חַיָּב לְשַׁלֵּם** – שהואיל והתובע טוען טענת ברי שהנתבע חייב לו, ואף הנתבע מודה שהיה חייב לו, אלא שספק לו אם החזיר, לפיכך אין הספק מוציא מידי ודאי, וחייב לשלם לו. ברם, אם חברו לא תבעו והוא הודה מעצמו שגזל אותו, או שלוה ממנו, או שקיבל ממנו פיקדון, אלא שאינו יודע אם החזיר לו או לא החזיר לו, מן הדין פטור הוא מלשלם, אבל כדי לצאת ידי שמים חייב הוא לשלם. **אֲבָל אִם אָמַר לוֹ** – הנתבע לתובע: **אֵינִי יוֹדֵעַ אִם גְּזַלְתִּיךָ, אִם הִלְוִיתַנִי, אִם הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי** – שמסופק הוא בכלל בתביעתו, **פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם** – ברם, חייב הוא בשבועה מדרבנן, שאמת בפיו שאינו יודע, שאלמלא כן הרי כל נתבע יוכל לפטור עצמו בטענת "איני יודע". ואף בכגון זה אינו פטור מלשלם אלא מדיני אדם, אבל כדי לצאת ידי שמים, חייב הוא לשלם.

בגמרא נחלקו אמוראים: האומר לחברו: מנה לי בידך (אתה חייב לי מאה זוז), והלה אומר: איני יודע – רב הונא ורב יהודה אומרים: חייב, שכן ברי ושמא ברי עדיף; ר' נחמן ור' יוחנן אומרים: פטור, שכן מעמידים ממון בחזקת בעליו. והלכה כר' נחמן ור' יוחנן. מכאן מפרשים משנתנו כדעת ר' נחמן ור' יוחנן, שמדובר בה בכגון שראובן בא בטענת ברי לשמעון: גזלתני, או הלויתיך או הפקדתי אצלך, ולפיכך שנינו בסיפא, שאם שמעון אמר לראובן: איני יודע אם גזלתיך, אם הלויתני, אם הפקדת אצלי – פטור מלשלם, שאנו אומרים: העמד ממון בחזקת בעליו. ואמנם כדי לצאת ידי שמים, חייב לשלם, כמו שבארנו לעיל. אבל ברישא, כששמעון אומר: גזלתיך, הלויתני, הפקדת אצלי, ואיני יודע אם החזרתי לך אם לא החזרתי לך – חייב לשלם, שהרי הודה שהוא חייב, ואין הממון בחזקתו, אלא שספק אם החזיר, לפיכך אין לומר כאן: העמד ממון בחזקת בעליו.

אבל רב הונא ורב יהודה מפרשים משנתנו בכגון שראובן לא תבע כלל את שמעון, אלא שבא שמעון ואמר לו: גזלתיך, הלויתני, הפקדת אצלי, ואיני יודע אם החזרתי לך אם לא החזרתי לך, שבכגון זה מן הדין פטור הוא מלשלם, ובאה המשנה להשמיענו שכדי לצאת ידי שמים חייב לשלם. אבל אם אמר לו: איני יודע אם גזלתיך וכו', פטור מלשלם אף כדי לצאת ידי שמים.

יסדר לימודו בעתיד באופן שלכל הפחות ב' וג' שנים יהיה זמנו מוקדש ללימוד התורה בהתמדה ושקידה מבלי לימודים אחרים, ואין לך דבר העומד בפני הרצון

ממכתב י"ז אלול, תשי"ט

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

האומר וכו'. שמראה עצמו כמתכוין להעמיק בלשון תחנונים ואומר רחום וחנון אתה על כן צפור יגיעו רחמיך שאמרת לשלח האם: **קנאה.** לומר על אלה חס ועל אלה לא חס: **מדותיו.** מצותיו עושה רחמים ואינן אלא גזירות שגזר על ישראל להודיע שהם עבדיו ושומרי חקותיו וגזרותיו: **לחדודי.** שיראה מה שישיב לו:

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף לב עמוד ב. משנה משנתנו ממשיכה לעסוק בהלכות תפילה, ומפרטת כמה דברים שאין לאומרם בתפילה. **הָאוֹמֵר** בתפילתו, **עַל כַּן צִפּוֹר יַגִּיעוּ רַחֲמֶיךָ** – רחום וחנון אתה, וכל כך גדולים רחמיך, עד שהם מגיעים על צפור, שציוית לשלח את האם קודם נטילת האפרוחים או הביצים, **וְכֵן** האומר בתפילתו **עַל הַטּוֹב** שאתה עושה לנו **יִזָּכֵר שְׁמֶךָ** להללך, או שכופל ואומר בברכת ההודאה **מוֹדִים מוֹדִים,** בכל אלו **מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ,** על שאומר שלא כהוגן. **גמרא** הגמרא דנה בטעם האיסור להוסיף בתפילה את ההוספות שהובאו במשנה. שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא** – מה שאמרה המשנה שהאומר **מוֹדִים מוֹדִים מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ, מִשּׁוּם דְּמִיחְזֵי** [־שנראה] **כְּמִי** שמודה **בִּשְׁתֵּי רָשׁוּיוֹת,** כלומר, שיש אלוה אחר מלבד הקדוש ברוך הוא. **וְכֵן** מה שהאומר **עַל טּוֹב יִזָּכֵר שְׁמֶךָ** משתקים אותו, **נַמִּי,** משום **שֶׁמַּשְׁמַע** מדבריו שרק **עַל הַטּוֹבָה** הוא מודה **וְלֹא עַל הָרָעָה, וּתְנַן** במשנה (לקמן נד.), **שֶׁחַיָּיב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה. אֶלָּא** מה שהאומר **עַל כַּן צִפּוֹר יַגִּיעוּ רַחֲמֶיךָ** משתקים אותו, צריך ביאור, **מַאי טַעְמָא** שמשתקים אותו.

משיבה הגמרא: **פְּלִיגִי בָּהּ תְּרֵי אֲמוֹרָאֵי בְּמַעֲרָבָא** – נחלקו בביאור דין זה שני אמוראים בארץ ישראל, והם **רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר זְבִידָא. חַד** – אחד מהם **אָמַר,** משתקים אותו **מִפְּנֵי שֶׁמַּטִּיל קִנְאָה בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית** – שגורם קנאה בין הנבראים, כאילו רק על עופות אלו יש רחמים ולא על כל שאר הנבראים. **וְחַד** – והאמורא האחר **אָמַר,** משתקים אותו **מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה** את **מִדּוֹתָיו** [־מצוותיו] **שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא** כמי שהם מחמת **רַחֲמִים,** **וְ**האמת היא **שֶׁאֵינָן אֶלָּא גְּזֵרוֹת** ללא טעם, כדי להודיע שעם ישראל הם עבדיו ושומרי מצוותיו וגזירות חוקותיו, אף במצוות שהשטן ואומות העולם משיבים עליהם ואומרים לישראל מה צורך יש במצוה זו.

הגמרא מביאה מעשה בדין זה: **הַהוּא דִּנְחִית קַמֵּיהּ דְּרַבָּה** – מעשה באדם אחד שירד כשליח ציבור בפני רבה, **וְאָמַר** בתפילתו, **אַתָּה חַסְתָּ עַל כַּן צִפּוֹר,** וכמו כן **אַתָּה חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ. אָמַר רַבָּה** על אותו אדם, **כַּמָּה יָדַע הַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן לְרַצּוּיֵי לְמָרֵיהּ** – כמה יודע אותו תלמיד חכם לרצות ולשבח את אדונו. **אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי** – הקשה אביי לרבה, כיצד אתה משבחו, **וְהָא מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ תְּנַן** – והרי שנינו במשנתנו 'האומר על קן צפור יגיעו רחמיך וכו' משתקין אותו' משום שמתפלל שלא כראוי, וכל שכן שאין לשבחו. מבארת הגמרא: **וְרַבָּה נַמִּי** ששיבח את אותו אדם, ודאי מודה שאסור להתפלל כן, אלא **לְחַדּוּדֵי לְאַבַּיֵי הוּא דְּבָעֵי** – הוא רצה לחדד את אביי, ולעוררו שישיב לו על דבריו.

חודש אלול הוא הזמן שבו צריך לעשות חשבון בנוגע לעבודת כל השנה כולה

משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ז

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קְנִינָיָא [–מלחמה] עִם הַלְוָיָתָן וּלְצוּדוֹ בְּקֶשֶׁת וְרוֹמַח כְּדֵי לְהוֹרְגוֹ, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּדִבְרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב עַל גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַלְוָיָתָן (איוב מ כה) 'הֲתִמְשֹׁךְ לִוְיָתָן בְּחַכָּה וּבְחֶבֶל תַּשְׁקִיעַ לְשֹׁנוֹ' – וְכִי יָכוֹל אַתָּה לִמְשׁוֹךְ אֶת הַלְוָיָתָן מִן הַמַּיִם בְּחַכָּה אוֹ בְּחֶבֶל שֶׁתַּשְׁקִיעַ בַּיָּם כְּדֵי לְצוּדוֹ, וּמִכֹּלָּל זֶה מִשְּׁמַע שֶׁעַל אַף שֶׁלֹּא נִיתַּן לְאִיּוֹב הַכֹּחַ לְנַצְּחוֹ לַלְוָיָתָן, מִכֹּל מָקוֹם לְעָתִיד לָבוֹא יַעֲמוֹד הַלְוָיָתָן בַּמִּלְחָמָה וְיִנּוֹצֵחַ. בְּרֹם מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְעַל אַף גְּבוּרָתוֹ שֶׁל גַּבְרִיאֵל, אִלְמָלֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ, אֵין יָכוֹל לוֹ לְנַצְּחוֹ לַלְוָיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (שם מ יט) 'הָעֹשׂוֹ יַגִּישׁ חַרְבּוֹ' – הָעוֹשֶׂה אֶת הַלְוָיָתָן דְּהַיְינוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הוּא בְּעַצְמוֹ יַגִּישׁ אֵלָיו חַרְבּוֹ לְהַכּוֹתוֹ נֶפֶשׁ.

כִּי אָתָא רַב דִּימִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשָׁעָה שֶׁלְּוְיָתָן רָעֵב, הוּא מוֹצִיא חֶבֶל מִפִּיו, וּמַרְתִּיחַ בְּחוּם הַבֶּל זֶה כָּל מֵימוֹת שֶׁבִּמְצוּלָה – בְּמַעְמַקֵּי הַיָּם. כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַלְוָיָתָן (איוב מא כג) 'יַרְתִּיחַ כַּסִּיר מְצוּלָה' – שֶׁבְּחוֹם הַיּוֹצֵא מֵהֶבֶל פִּיו הוּא מַרְתִּיחַ אֶת מַעְמַקֵּי הַיָּם כְּסִיר הָעוּמֵד אֵצֶל הָאֵשׁ שֶׁמַּעֲלֶה רִתְּיחוֹת תְּכוּפוֹת וּרְצוּפוֹת. וּמוֹסִיף רַב דִּימִי, שֶׁמַּחְמַת הַהֶבֶל וְחוּמוֹ הָרַב, יוֹצֵא מִמֶּנּוּ רֵיחַ קָשֶׁה וְחָזָק, וְאִלְמָלֵא מַכְנִיס הַלְוָיָתָן אֶת רֹאשׁוֹ לְתֹךְ עֵדֶן שֶׁהוּא מָלֵא בְּבְשָׂמִים וְרֵיחַ טוֹב, אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לַעֲמוֹד בְּרֵיחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּהַמְשֵׁךְ הַפְּסוּק עַל הַלְוָיָתָן 'עָם יָשִׁים כַּמַּרְקָחָה' – שֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַיָּם כְּמַרְקַחַת מִיני בְּשָׂמִים הַמְעוֹרָבִים יַחַד, וְזֹאת עַל יְדֵי שֶׁמַּכְנִיס אֶת רֹאשׁוֹ בְּתַהוּם מִתַּחַת לְגַן עֵדֶן וְעוֹלֶה הַהֶבֶל וּמִתְמַזֵּג בְּרֵיחוֹ הַטּוֹב שֶׁל הַגַּן עֵדֶן. וּבְשָׁעָה שֶׁצָּמֵא וְשׁוֹתֶה מִמֵּימֵי הַיָּם, עוֹשֶׂה תְּלָמִים תְּלָמִים בַּיָּם – נְרָאֶה הַיָּם חֲפִירוֹת חֲפִירוֹת כְּתֹלֶם שֶׁל מַחֲרִישָׁה. שֶׁנֶּאֱמַר (שם מא כד) 'אַחֲרָיו יָאִיר נָתִיב' – וּפִירוּשׁוֹ, שֶׁאַחֲרֵיהוּ דְּהַיְינוּ לְאַחַר שֶׁשּׁוֹתֶה, נִרְאִים שְׁבִילֵי וּנְתִיבֵי הַיָּם.

מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא בְּהַפְלָגַת רוֹב שְׁתִּיַּת הַלְוָיָתָן: אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, אֵין תְּהוֹם חוֹזֵר לְאֵיתָנוֹ מֵרוֹב הַמַּיִם שֶׁחִסְּרוֹ מִשְּׁתִיַּת הַלְוָיָתָן, עַד שִׁבְעִים שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מ ל) שֶׁלְּאַחַר שְׁתִיַּת הַלְוָיָתָן 'יַחְשֹׁב תְּהוֹם לְשֵׂיבָה', וְאֵין 'שֵׂיבָה' פְּחוּתָה מִשִּׁבְעִים שָׁנָה.

אָמַר רַבָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לַצַּדִּיקִים מִבְּשָׂרוֹ שֶׁל לְוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַלְוָיָתָן (איוב מ ל) 'יִכְרוּ עָלָיו חַבָּרִים', וְאֵין 'חָבֵר' בְּלָשׁוֹן הַכְּתוּב אֶלָּא סְעוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר עַל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּיקֵן וְהֵכִין סְעוּדָה לְחִיל אָרָם (מלכים ב' ו כג), 'וַיִּכְרֶה לָהֶם כֶּרֶה גְדוֹלָה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ'. וְאֵין 'חַבָּרִים' בְּלָשׁוֹן הַכְּתוּב אֶלָּא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ח יג) 'הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי', וּמִשְׁלוֹ הוּא לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים הַמַּקְשִׁיבִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה. וּנְמַצָּא כַּוָּנַת הַכְּתוּב עַל הַלְוָיָתָן, שֶׁיַּעֲשֶׂה מִבְּשָׂרוֹ סְעוּדָה לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים. וְהַשְּׁאָר – בְּשַׂר הַלְוָיָתָן שֶׁנִּשְׁאַר לְאַחַר סְעוּדָה זוֹ, מְחַלְּקִין אוֹתוֹ וְעוֹשִׂין בּוֹ סְחוֹרָה בְּשׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מ ל) 'יְחַצּוּהוּ בֵּין כְּנַעֲנִים' – יַחְלְקוּ אֶת בְּשָׂרוֹ בֵּין כְּנַעֲנִים, וְאֵין 'כְּנַעֲנִים' אֶלָּא תַּגָּרִים – סוֹחֲרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע יב ח) 'כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב'. וּמַבִּיאָה הַגְּמָרָא מִקּוֹר נוֹסָף שֶׁסּוֹחֵר' נִקְרָא 'כְּנַעֲנִי'. וְאִי בָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כג ח) 'מִי יָעַץ זֹאת עַל צֹר הַמַּעֲטִירָה אֲשֶׁר סֹחֲרֶיהָ שָׂרִים כִּנְעָנֶיהָ נִכְבְּדֵי אָרֶץ'.

מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא שֶׁלֹּא רַק בְּשָׂרוֹ שֶׁל הַלְוָיָתָן יִשְׁמַשׁ אֶת הַצַּדִּיקִים לְעָתִיד לָבוֹא, אֶלָּא אַף עוֹרוֹ יִשְׁמַשׁ לְשִׁימוּשׁ מְצוּדָה: וְאָמַר רַבָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סוּכָּה לַצַּדִּיקִים מֵעוֹרוֹ שֶׁל לְוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַלְוָיָתָן (איוב מ לא) 'הַתְמַלֵּא בְסוּכוֹת עוֹרוֹ וּבְצִלְצַל דָּגִים רֹאשׁוֹ', וּפָסוּק זֶה נִדְרָשׁ עַל הָעָתִיד לָבוֹא שֶׁיִּשְׁמֵשׁ עוֹר הַלְוָיָתָן כְּמָגֵן וְסָכָךְ עַל הַצַּדִּיקִים, וּמִי שֶׁזָּכָה, עוֹשִׂין לוֹ מֵעוֹר זֶה סוּכָּה הַמְסוּכֶכֶת עָלָיו מִלְּמַעְלָה וּמֵאַרְבַּע צְדָדָיו, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר 'הַתְמַלֵּא בְסוּכוֹת עוֹרוֹ' וְ'סוּכוֹת' מַשְׁמָעוּתָהּ שֶׁמְּסוּכֶכֶת עָלָיו מִכָּל צְדָדָיו. אוּלָם מִי שֶׁלֹּא זָכָה לְדַרְגָּה זוֹ, עוֹשִׂין לוֹ צִלְצָל – פּוֹרְסִים סָכָךְ רַק מֵעָלָיו לְלֹא מְחִיצוֹת סְבִיבוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וּבְצִלְצַל דָּגִים רֹאשׁוֹ' שֶׁמִּשְׁמַעוּתוֹ סָכָךְ לְצֵל בִּלְבַד. וּמוֹסִיף רַבָּה שֶׁגַּם בְּזֹאת נִשְׁתַּנּוּ הַבְּרִיּוֹת זֶה מִזֶּה, שֶׁמִּי שֶׁזָּכָה עוֹשִׂין לוֹ צִלְצָל, וְאִילּוּ מִי שֶׁלֹּא זָכָה, עוֹשִׂין לוֹ רַק עֲנָךְ – כְּמִין שְׁרֶשֶׁרֶת סְבִיב צַוָּארוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי א ט) 'כִּי לִוְיַת חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרֹתֶיךָ'. בְּרֹם גַּם לְדַרְגָּה זוֹ לֹא יִזְכּוּ כָּל בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם, וְרַק מִי שֶׁזָּכָה עוֹשִׂין לוֹ עֲנָךְ, אַךְ מִי שֶׁלֹּא זָכָה גַּם לְכָךְ, עוֹשִׂין לוֹ קְמִיעַ – מִין קְמִיעַ שֶׁקְּשׁוּרִים עַל הַצַּוָּאר לְשִׁמִּירָה וּלְסִגּוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַלְוָיָתָן (איוב מ כט) 'וְתִקְשָׁרֵנוּ לְנַעֲרוֹתֶיךָ' – וּמִשְּׁמַעוּתוֹ שֶׁיִּקְשְׁרוּ לוֹ דָּבָר מוּעָט כְּפִי שֶׁנּוֹתְנִין לְתִינוֹקוֹת וּלְנְעָרִים וְהוּא הַקְּמִיעַ. וְהַשְּׁאָר – הָעוֹר שֶׁנִּשְׁאַר, פּוֹרְסוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְזִיווֹ מַבְהִיק מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְאַף שֶׁאֵר אֻמּוֹת הָעוֹלָם יִהְיוּ נֶהֱנִים מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס ג) עַל יְרוּשָׁלַיִם לְעָתִיד לָבוֹא 'וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זָרְחֵךְ':

מֵבִיאָה הַגְּמָרָא מִימְרָא נוֹסֶפֶת בְּעִנְיַן חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם: נֶאֱמַר בְּנְבִיא עַל נִחֻמַת יְרוּשָׁלַיִם בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ (ישעיה נד יב) 'וְשַׂמְתִּי כַדְּכֹד שִׁמְשֹׁתַיִךְ' – שֶׁחוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם עֲתִידִים לְהִיבָּנוֹת מֵאַבְנֵי 'כַּדְכֹד', וּנְחַלְקוּ לְהַלֵּן אֵיזֶה מִין אֲבָנִים נִקְרָא בְּשֵׁם זֶה. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, פְּלִגֵי תְּרֵי מַלְאֲכֵי דְּרִקִּיעָא – בְּשַׁעְתָּא שֶׁבָּא מַרְאָה הַנְּבוּאָה הַהִיא לְנְבִיא, נִחְלְקוּ הַמַּלְאָכִים גַּבְרִיאֵל וּמִיכָאֵל מֵאֵיזֶה מִין אֲבָנִים עֲתִידִין לִבָּנוֹת אֶת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. וְאָמְרֵי לָהּ, תְּרֵי אֲמוֹרָאֵי בְּמַעֲרָבָא – וְיֵשׁ הַסְּבוּרִים שֶׁהַמַّחְלוֹקֶת לְהַלֵּן הָיְתָה בֵּין שְׁנֵי אֲמוֹרָאִים הַדָּרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּחְלְקוּ לְאֵיזֶה מִין אֲבָנִים כִּיוֵּן הַנְּבִיא בְּאָמְרוֹ 'כַּדְכֹד', וּמַאן אִינּוּן – מִי הֵם שְׁנֵי הָאֲמוֹרָאִים, יְהוּדָה וְחִזְקִיָּה בְּנֵי רַבִּי חִיָּיא. חַד אָמַר שֶׁחוֹמוֹת אֵלּוּ יִבָּנוּ מֵאַבְנֵי 'שׁוֹהַם', וְחַד אָמַר שֶׁיִּבָּנוּ מֵאַבְנֵי 'יָשְׁפֵּה'. אָמַר לְהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לְהֱוֵי כְּדֵין וּכְדֵין – כְּדְבָרֵי זֶה וּכְדִבְרֵי זֶה, וְכֹלּוֹמַר שֶׁהַחוֹמוֹת יִבָּנוּ גַּם מִ'שׁוֹהַם' וְגַם מִ'יָשְׁפֵּה'.

עוֹד נֶאֱמַר בַּפָּסוּק (שם) עַל חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם, 'וּשְׁעָרַיִךְ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח' – שַׁעֲרֵי חוֹמוֹת הָעִיר יִהְיוּ מֵאַבְנֵי אֶקְדָּח. מִבָּאן הַגְּמָרָא: מַהוּ 'אֶקְדָּח' שֶׁאָמַר הַכָּתוּב, כִּי הָא דְּיָתִיב רַבִּי יוֹחָנָן וְקָא דָּרֵישׁ – כְּפִי שֶׁיָּשַׁב רַבִּי יוֹחָנָן וְדָרַשׁ, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָבִיא בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת שֶׁהֵם שְׁלֹשִׁים אַמּוֹת עַל שְׁלֹשִׁים אַמּוֹת, וְחוֹקֵק בָּהֶן פְּתָחִים שְׁרוּחֲבוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת, עַל עֶשְׂרִים – וְגוֹבַהּ הַפֶּתַח עֶשְׂרִים אַמּוֹת, וּמַעֲמִידָן לְאוֹתָם אֲבָנִים בְּשַׁעֲרֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. וְהַיְינוּ 'אֶקְדָּח' שֶׁאָמַר הַכָּתוּב שֶׁהוּא מִלְּשׁוֹן 'קְדִיחָה', וְהַיְינוּ שֶׁיִּקְדַּח וְיִחְקוֹק בְּאוֹתָם אֲבָנִים יְקָרוֹת, וְהֵם יִשְׁמְשׁוּ שְׁעָרִים לָעִיר.

לְגַלֵּג עָלָיו – עַל רַבִּי יוֹחָנָן אוֹתוֹ תַּלְמִיד, הַשְּׁתָּא כְּבֵיעָתָא דְּצִיצְלָא לֹא מַשְׁכְּחִינָן – הַלָּא לֹא נִיתַּן לְמַצּוֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת אֲפִילּוּ בְּגֹדֶל שֶׁל בֵּיצַת עוּף קָטָן, כּוּלֵּי הַאי מַשְׁכְּחִינָן – וְכִי נִיתַּן לוֹמַר בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ יִמָּצְאוּ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת כֹּל כָּךְ כְּשִׁיעוּר זֶה שֶׁל שְׁלוֹשִׁים עַל שְׁלוֹשִׁים אַמּוֹת. לְיָמִים – לְאַחַר זְמַן, הִפְלִיגָה סְפִינָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ תַּלְמִיד בַּיָּם, וְחָזָא [–רָאָה] מַלְאֲכֵי שֶׁרֶת דְּיָתְבֵי וְקָא מִינַסְּרֵי [–שׁוּשְׁבִים וּמְנַסְּרִים] אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, שֶׁהֵם בְּגֹדֶל זֶה שֶׁל שְׁלֹשִׁים עַל שְׁלֹשִׁים אַמּוֹת, וְחָקוּק בָּהֶן פֶּתַח שֶׁל רוֹחַב עֶשֶׂר אַמּוֹת בְּרוּם [–בְּגוֹבַהּ] עֶשְׂרִים אַמּוֹת. אָמַר לְהוּ אוֹתוֹ תַּלְמִיד לְמַלְאֲכֵי הַשֶּׁרֶת, הָנֵי לְמַאן – אֲבָנִים אֵלּוּ עוֹבְרוֹ מִי הֵם. אָמְרוּ לֵיהּ מַלְאֲכֵי הַשֶּׁרֶת, שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲמִידָן לְאוֹתָם אֲבָנִים בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם. וְכִשְׁשָׁמַע זֹאת אוֹתוֹ תַּלְמִיד אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְאָמַר לֵיהּ, דְּרוֹשׁ רַבִּי, לְךָ נָאֶה לִדְרוֹשׁ, כַּאֲשֶׁר אָמַרְתָּ כֵּן רָאִיתִי – דְּרִשָׁה זוֹ שֶׁהֵמַּרְתָּ לִי נְכוֹנָה הִיא, שֶׁרָאִיתִי אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת כַּמִּין אֵלּוּ. וּכְשֶׁשָּׁמַע רַבִּי יוֹחָנָן שַׁעַת עַתָּה לֹא הֶאֱמִינָהּ, אִלְמָלֵא (לֹא) – וְכִי אִם לֹא שֶׁרָאִיתָ בְּעֵינֶיךָ לֹא הֶאֱמַנְתָּ, מְלַגְלֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים אַתָּה, נָתַן עֵינָיו בּוֹ וְמֵת,

המשך בעמוד 44

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קַנִּיגִיָּא עִם לִוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲתִמְשֹׁךְ לִוְיָתָן בְּחַכָּה וּבְחֶבֶל תַּשְׁקִיעַ לְשֹׁנוֹ", וְאִלְמָלֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ אֵין יָכוֹל לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הָעֹשׂוֹ יַגִּישׁ חַרְבּוֹ". כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּשָׁעָה שֶׁלְּוְיָתָן רָעֵב - מוֹצִיא הֶבֶל מִפִּיו וּמְרַתִּיחַ כָּל מֵימוֹת שֶׁבַּמְּצוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַרְתִּיחַ כַּסִּיר מְצוּלָה"; וְאִלְמָלֵא מַכְנִיס רֹאשׁוֹ לְגַן עֵדֶן - אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לַעֲמוֹד בְּרֵיחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יָם יָשִׂים כַּמְּרֹקָחָה"; וּבְשָׁעָה שֶׁצָּמָא - עוֹשֶׂה תְּלָמִים תְּלָמִים בַּיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַחֲרָיו יָאִיר נָתִיב". אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: אֵין תְּהוֹם חוֹזֵר לְאֵיתָנוֹ עַד שִׁבְעִים שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַחְשֹׁב תְּהוֹם לְשֵׂיבָה", וְאֵין שֵׂיבָה פְּחוּתָה מִשִּׁבְעִים. אָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לַצַּדִּיקִים מִבְּשָׂרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "יִכְרוּ עָלָיו חַבָּרִים", וְאֵין חֶבֶר אֶלָּא סְעוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַכְרֶה לָהֶם חֶבֶר גְּדוֹלָה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ", וְאֵין חַבָּרִים אֶלָּא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַיֹּשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי", וְהַשְּׁאָר מְחַלְּקִין אוֹתוֹ וְעוֹשִׂין בּוֹ סְחוֹרָה בְּשׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "יְחַצּוּהוּ בֵּין כְּנַעֲנִים", וְאֵין כְּנַעֲנִים אֶלָּא תַּגָּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב". וְאִי בָּעֵית אֵימָא, מֵהָכָא: "אֲשֶׁר סֹחֲרֶיהָ שָׂרִים כְּנַעֲנֶיהָ נִכְבְּדֵי אָרֶץ". וְאָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סוּכָּה לַצַּדִּיקִים מֵעוֹרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַתְמַלֵּא בְשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ"; זָכָה - עוֹשִׂין לוֹ סוּכָּה, לֹא זָכָה - עוֹשִׂין לוֹ צִלְצָל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְצִלְצַל דָּגִים רֹאשׁוֹ"; זָכָה - עוֹשִׂין לוֹ צִלְצָל, לֹא זָכָה - עוֹשִׂין לוֹ עָנָק, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרֹתֶיךָ"; זָכָה - עוֹשִׂין לוֹ עָנָק, לֹא זָכָה - עוֹשִׂין לוֹ קָמֵיעַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יִתְקְשֵׁרֵנוּ לְגַעֲרוֹתֶיךָ"; וְהַשְּׁאָר פּוֹרְסוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְזִיווֹ מַבְהִיק מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֶךָ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זַרְחֶךָ". "וְשָׁמְתִּי כַדְּכֹד שִׂמְשֹׁתַיִךְ" - אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: פְּלִיגֵי תְּרֵי מַלְאֲכֵי בְּרִקִּיעָא, גַּבְרִיאֵל וּמִיכָאֵל, וְאָמְרִי לֵהּ: תְּרֵי אֲמוֹרָאֵי בְּמַעֲרָבָא, וּמַאן אִינּוּן? יְהוּדָה וְחִזְקִיָּה בְּנֵי רַבִּי חִיָּא; חַד אָמַר: שׁוֹהַם, וְחַד אָמַר: יָשְׁפֶּה. אָמַר לֵהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֶהֱוֵי כְּדֵין וּכְדֵין. "וּשְׁעָרַיִךְ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח" - כִּי הָא דְּיָתֵיב רַבִּי יוֹחָנָן וְקָא דָּרֵישׁ: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָבִיא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת שֶׁהֵם שְׁלֹשִׁים עַל שְׁלֹשִׁים, וְחוֹקֵק בָּהֶן עֶשֶׂר עַל עֶשְׂרִים וּמַעֲמִידָן בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם. לְגֹלֵג עָלָיו אוֹתוֹ תַּלְמִיד: הָשְׁתָּא בְּבֵי עֲתָא דְּצִיצְלָא לָא מַשְׁכְּחִינַן, כּוּלֵּי הַאי מַשְׁכְּחִינַן? לָיְמִים הַפְּלִיגָה סְפִינָתוֹ בַּיָּם, חָזָא מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת דְּיָתְבֵי וְקָא מִינַּסְרֵי אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת שֶׁהֵם שְׁלֹשִׁים עַל שְׁלֹשִׁים וְחָקוּק בָּהֶן עֶשֶׂר בְּרוּם עֶשְׂרִים, אָמַר לְהוּ: הָנֵי לְמַאן? אָמְרוּ לֵיהּ: שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַעֲמִידָן בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לֵיהּ: דְּרוֹשׁ, רַבִּי, לְךָ נָאֶה לִדְרוֹשׁ, כַּאֲשֶׁר אָמַרְתָּ כֵּן רָאִיתִי. אָמַר לוֹ: רֵיקָא אִלְמָלֵא לֹא רָאִיתָ לֹא הֶאֱמַנְתָּ, מְלַגְלֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים אַתָּה נָתַן עֵינָיו בּוֹ וְנַעֲשָׂה גֹּל שֶׁל עֲצָמוֹת. מֵיתִיבֵי: "וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת" - רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מָאתַיִם אַמָּה, כִּשְׁתֵּי קוֹמוֹת שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵאָה אַמָּה, כְּנֶגֶד הֵיכָל וּכְתָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר בָּנִינוּ כִּנְטִעִים מְגֻדָּלִים בִּנְעוּרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְזָוִיֹּת מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית הֵיכָל" - כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן - לְכַוְּוִי דְּבֵי זִקָא. וְאָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת חוּפּוֹת לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבָרָא ה' עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם וָעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לְהָבָה לָיְלָה כִּי עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה", מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹשֶׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חוּפָּה לְפִי כְּבוֹדוֹ. עָשָׂן בְּחוּפָּה לָמָּה? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: שֶׁכָּל מִי שֶׁעֵינָיו צָרוֹת בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִתְמַלְּאוֹת עֵינָיו עָשָׁן לָעוֹלָם הַבָּא. וְאֵשׁ בְּחוּפָּה לָמָּה? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד נִכְוֶה מֵחוּפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִימָה. כַּיּוֹצֵא בַדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר: "וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו" - וְלֹא כָּל הוֹדְךָ, זְקֵנִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר אָמְרוּ: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּפְנֵי לְבָנָה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִימָה. אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא: עֶשֶׂר חוּפּוֹת עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאָדָם הָרִאשׁוֹן בְּגַן עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל אֶבֶן יְקָרָה" וגו'. מָר זוּטְרָא אָמַר: אַחַת עֶשְׂרֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל אֶבֶן יְקָרָה". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְגַרְעִי שֶׁכְּכוּלָּן זָהָב, דְּקָא חַשִׁיב לֵיהּ לְכַסּוּף. מַאי "מְלֻאכֶת תָּפֵיךְ וּנְקָבֶיךָ בְּךָ"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחִירָם מֶלֶךְ צוֹר: בְּךָ נִסְתַּכַּלְתִּי, וּבָרֵאתִי נְקָבִים נְקָבִים בָּאָדָם. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, הָכִי קָאָמַר: בְּךָ נִסְתַּכַּלְתִּי,

וקנסתי

קניגיא — צידת חיות בקשת ורומח. כל מיני צידה קרוי כן, וכן בשחיטת חולין (ס, ב): וכי משה רבינו קניגי או בליסטרי היה? **התמשוך כו'** — וכי אתה יכול לעשות קניגיא עם לויתן? מכלל דעתידה [לקניגיא]. **העושו יגיש חרבו** — בבהמות כתיב, באיוב, והוא הדין עם לויתן. **מפני ריחו** — שמתוך שיש לו הבל וחמימות הרבה יוצא ריח קשה. **כמרקחה** — כבשמים, כמו "רוקח מרקחת" (שמות ל), מתוך שהבניס ראשו לגן עדן. **תלמים תלמים** — שנראים חפירות עמוקות בים כתלמים של מחרישה. **אחריו** — כששתה, יאיר נתיב הים. **אינו חוזר לאיתנו** — מרוב המים שחסרו. **סוכה** — היינו: מלמעלה גג, וארבע דפנות מארבע רוחות. **צל** — היינו סיכוך בלא מחיצות. **ותקשרנו** — היינו דבר מועט, שקושרו לתלות בצוארו כמין קמיע. **שמשותיך** — חומותיך. **פליגי בה** — באבנים של חומות ירושלים, ממה יהיו אלו אבנים שעתידים להיות. **כדין וכדין** — בדברי זה וכדברי זה. והיינו כדכוד — משהם וישפה תבנה. ואף על פי שמקרא זה קדם לבני רבי חייא טובא, יש לומר שכך נתנבא ישעיה, שכדברי כל המפרשים עתידה להבנות. **וחוקק עשר** — של רוחב ברום עשרים. והיינו אקדח — לשון קודח, שחוקק בהם. ומשמע נמי אבן טובה שמאירה כאש קודחת, כמו "קודחי אש" (ישעיהו נ). **אקדח** = קרבונקל"א בלעז, ובתרגום יונתן: אבני גומרא. **כביעתא דצוצילתא** — ביצת עוף קטן ששמו תאציל. **קוממיות** — שתי קומות, שני ממי"ן דרישׁ. **כשתי קומות של אדם הראשון** — שמיעטו עד מאה אמה, במסכת חגיגה (יב, א). **ההיכל** — של בית שני, שהיה רום מאה אמה. ולפי קומתן צריך שערים גבוהים, וקשיא לרבי יוחנן דאמר רום עשרים. **לכווי דבי זיקא** — לחלונות העשויין לאויר, והיינו "שעריך" דקרא — חלונות החומה. **ענן יומם** — אחד, ו"עשן" — שתים, ו"נוגה" — שלש, "אש" — ארבע, "להבה" — חמש, "כי על כל כבוד" — שש, "חופה" — שבע. ולי נראה: "כי על כל כבוד" אינו מן החשבון, אבל "וסוכה תהיה לצל יומם" דסמיך ליה לסיפיה דהאי קרא הוה השביעי, והאי "על כל כבוד" — לכדמפרשיה בסמוך אתא. **שעיניו צרות** — שלא להדנותו מנכסיו. **נכוה** — חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו. **שבאותו הדור** — שראו משה ויהושע. **אוי לה לאותה בושה** — שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך. שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה, ולא יכול להגיע לכבודו. **בעדן גן אלהים היית** — בחירם מלך צור כתיב. וכי סבור אתה להיות כאדם הראשון שהיה בגן עדן, והיו לו כל החופות הללו אדום פטדה וגו' עד זהב הרי עשר. אבל "כל אבן יקרה" לא חשיב, דכולל ואחר כך מפרש: מאי כל אבן יקרה דאמרן — אודם פטדה וגו'. **וזהב אמר רבי יוחנן וגרוע שבכולן זהב** [**וכו'**] — וזהב אקרא קא מהדר לפרושי, גרוע שבכולן זהב] מכלל דחשובין יותר מדאי. **כך נסתכלתי** — כשבראתי עולמי, שאתה עתיד למרוד ולעשות עצמך אלוה, וברואתי באדם נקבים שמוציאין ריעי. תוף חלול הוא ומנוקב. "ביום הבראך כוננו" — ביום שנתתי אל לבי שתהא נברא, בו ביום כוננו הנקבים באדם.

וקנסתי

פליגי בה תרי מלאכי ברקיע — ואליהו אמר להן, כדאמר פרק "מי שהוציאוהו" (עירובין מג, א): לאו אליהו אמרינהו. **חד** אמר יפשה וחד אמר שהם ואמר הקב"ה כדין וכדין — רבינו תם לא גרס לה. ואית דגרסי, ומפרשי דקאי אכתוב דלעיל: "הנני מרביץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים". פירוש: כדין וכדין — היינו פוך וספיר, דלעיל, יהיו שמשותיך. וכן מוכח בפסיקתא, דמפרש: מאי כדכד? רבי אבא אמר: כדין וכדין. והתם לא איירי לא מלאכי ולא אמוראי, אלא ודאי קאי אפוך וספיר כדכתיב לעיל.

טפף

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

טפף גינאות — פירוש: גינות שוות שבנויות בנין שוה, שאין תוספת ומגרעת בזה ובזה, כמו "הלוך וטופף תלבנה" (ישעיה ג), וכמו (זימנא מח, א): מדה לא מחזוקה ולא גדושה שנקראת טפופה.

קפל מגדלין — קפל הן עמודין שוין למגדלין ובנין גבוה, כדאמר באגדת ויקרא: קפלאות של ברזל, מה עמודים קפלאות מלמעלה ובסיסאות מלמטה והן באמצע, כך פרשיות נדרשות לפניהם ולאחריהם.

אחזה בטלפה — פירש רבינו יצחק בן אשר: דמסירה בעינן מיד ליד. ומייתי ראיה מפרק קמא דבבא מציעא (ח, ב) דאמר: מאי לשון מסירה — כאדם שמוסר דבר לחבירו. ואמר נמי התם: מסירה מחבירו קנה, במציאה ובנכסי הגר לא קנה, דמאן מסר ליה למיקני? משמע דבעינן מסירה מיד ליד. ואין נראה, דהא קתני הכא "אחזה בטלפה" — משמע דבעצמו אחזה. ורבינו שמואל פירש נמי "אחזה בטלפה" — במצות המוכר. ועוד, דאמר לקמן גבי מסירה: כל היכא דאמר ליה "לך חזק וקני" כולי עלמא לא פליגי דקנה. ואי בעינן מסירה מיד ליד — לא הוה ליה למימר "לך חזק וקני", אלא "תא חזק וקני". והאי דאמר בבבא מציעא (שם): באדם המוסר דבר לחבירו — היינו שאומר לו "לך חזק וקני". והא דאמר: במציאה ונכסי הגר מאן מסר ליה — היינו: מי יאמר לו "לך חזק וקני", דליקני באחיזה בעלמא.

אף על גב דעקרה יד ורגל בדובכתה קיימא — ואם תאמר: אמאי נקט "מלא קומתה", כיון דסגי בעקירת שתי ידים ושתי רגלים? ויש לומר: דעקירת ידיה ורגליה קרי "מלא קומתה". חסורי

1 וְקָנַסְתִּי מִיתָה עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן. מַאי "וְעַל מִקְרָאֶה"?
2 אָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא כִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל עוֹלָם
3 הַזֶּה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל עוֹלָם
4 הַזֶּה - כָּל הָרוֹצֶה לַעֲלוֹת עוֹלֶה, שֶׁל עוֹלָם הַבָּא - אֵין
5 עוֹלִין אֶלָּא הַמְזוּמָנִין לָהּ. וְאָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
6 עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁנִּקְרָאִין עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
7 הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו
8 יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו". וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי
9 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה נִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ
10 בָּרוּךְ הוּא, וְאֵלּוּ הֵן: צַדִּיקִים, וּמָשִׁיחַ, וִירוּשָׁלַיִם.
11 צַדִּיקִים - הָא דַּאֲמָרַן. מָשִׁיחַ - דִּכְתִיב: "וְזֶה שְׁמוֹ
12 אֲשֶׁר יִקְרָאוּ ה' צִדְקֵנוּ". יְרוּשָׁלַיִם - דִּכְתִיב: "סָבִיב
13 שְׁמֹנֶה עָשָׂר אֶלֶף וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם ה' שָׁמָּה" אַל
14 תִּקְרֵי "שָׁמָּה" אֶלָּא: שְׁמָהּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עֲתִידִין
15 צַדִּיקִים שֶׁאוֹמְרִים לִפְנֵיהֶן "קָדוֹשׁ", כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרִים
16 לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן
17 וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ". וְאָמַר רַבָּה אָמַר
18 רַבִּי יוֹחָנָן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַגְבִּיהַּ אֶת
19 יְרוּשָׁלַיִם שָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת לְמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרָאֲמָה
20 וְיָשְׁבָה תַּחְתֶּיהָ", מַאי "תַּחְתֶּיהָ" - כְּתַחְתֶּיהָ. וּמִמַּאי
21 דְּהַאי תַּחְתֶּיהָ תְּלָתָא פַּרְסֵי הָוְיָא? אֲמַר רַבָּה, אֲמַר לִי הַהוּא סָבָא: לְדִידִי חָזֵי לִי יְרוּשָׁלַיִם
22 קַמָּיְיתָא, וּתְלָתָא פַּרְסֵי הָוְיָא. וְשָׁמָא תֹּאמַר: יֵשׁ צַעַר לַעֲלוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִי אֵלֶּה כָּעָב
23 תְּעוּפֶינָה וְכַיּוֹנִים אֶל אֲרֻבֹּתֵיהֶם". אֲמַר רַב פַּפָּא, שְׁמַע מִינָּהּ: הַאי עִיבָּא - תְּלָתָא פַּרְסֵי
24 מִידְּלֵי. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא: בְּקֵשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָתֵת אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּמִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר:
25 "וְאֹמַר אָנָה אַתָּה הֹלֵךְ וַיֹּאמֶר אֵלַי לָמֹד אֶת יְרוּשָׁלַם לִרְאוֹת כַּמָּה רָחְבָּהּ וְכַמָּה אָרְכָּהּ".
26 אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַרְבֵּה כְּרַכִּים בָּרָאתָ בְּעוֹלָמְךָ
27 שֶׁל אוּמּוֹת הָעוֹלָם - וְלֹא נָתַתָּ מִדַּת אָרְכָּן וּמִדַּת רָחְבָּן, יְרוּשָׁלַיִם שֶׁשִּׁמְךָ בְּתוֹכָהּ, וּמִקְדָּשְׁךָ
28 בְּתוֹכָהּ, וְצַדִּיקִים בְּתוֹכָהּ - אַתָּה נוֹתֵן בָּהּ מִדָּה? מִיָּד: "וַיֹּאמֶר אֵלָיו רֵץ דַּבֵּר אֶל הַנַּעַר הַלָּז
29 לֵאמֹר פְּרָזוֹת תֵּשֵׁב יְרוּשָׁלַם מֵרֹב אָדָם וּבְהֵמָה בְּתוֹכָהּ". אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ
30 בָּרוּךְ הוּא לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַם אֶלֶף טְפַף גִּינּוֹאוֹת, אֶלֶף קֶפֶל מִגְדָּלִים, אֶלֶף לִיצוֹ בִּירְנִיּוֹת,
31 אֶלֶף וּשְׁנֵי שֵׁילֶה טוֹטְפְּרָאוֹת, וְכָל אַחַת וְאַחַת הָוְיָא כְּצִפּוֹרִי בְּשַׁלְוְתָהּ. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי:
32 אֲנִי רָאִיתִי צִפּוֹרִי בְּשַׁלְוְתָהּ, וְהָיוּ בָהּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים אֶלֶף שְׁוָוקִים שֶׁל מוֹכְרֵי צִיקֵי קְדֵירָה.
33 "וְהַצְּלָעוֹת צֵלָע אֶל צֵלָע שָׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים" - מַאי "שָׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים"? אָמַר
34 רַבִּי לֵוִי, אָמַר רַב פַּפִּי מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסִכְנִי: אִם שָׁלֹשׁ יְרוּשָׁלַיִם הֵן - כָּל אַחַת וְאַחַת
35 יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים מְדוֹרִין לְמַעְלָה, אִם שְׁלֹשִׁים יְרוּשָׁלַיִם הֵן - כָּל אַחַת וְאַחַת יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשָׁה
36 מְדוֹרִין לְמַעְלָה. אִיתְּמַר: סִפִּינָה - רַב אָמַר: כֵּיוָן שֶׁמְּשַׁךְ כָּל שֶׁהוּא - קָנָה; וּשְׁמוּאֵל אָמַר:
37 לֹא קָנָה עַד שֶׁיְּמַשּׁוֹךְ אֶת כּוּלָּהּ. לֵימָא כְּתַנָּאֵי: כֵּיצַד בְּמִסִּירָה? אֲחָזָהּ בְּטַלְפָּהּ, בִּשְׁעָרָהּ,
38 בְּאוּפָּהּ שֶׁעָלֶיהָ, בְּשָׁלִיף שֶׁעָלֶיהָ, בִּפְרוּמְבִּיָא שֶׁבְּפִיהָ, בְּזוֹג שֶׁבְּצִוְּאָרָהּ - קָנָאָה; כֵּיצַד בְּמִשִּׁיכָה?
39 קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה, אוֹ שֶׁהִכִּישָׁהּ בְּמַקֵּל וְרָצְתָה לְפָנָיו, כֵּיוָן שֶׁעָקְרָה יָד וְרֶגֶל - קָנָאָה;
40 רַבִּי אַחַי, וְאָמְרִי לָהּ רַבִּי אַחָא אוֹמֵר: עַד שֶׁתְּהַלֵּךְ מְלֹא קוֹמָתָהּ; לֵימָא, רַב דַּאֲמַר כְּתַנָּא קַמָּא, וּשְׁמוּאֵל דַּאֲמַר כְּרַבִּי אַחָא?
41 - אָמַר לָךְ רַב: אֲנָא דַּאֲמָרִי אֲפִילּוּ לְרַבִּי אַחָא; עַד כָּאן לָא קָאֲמַר רַבִּי אַחָא - אֶלָּא בְּבַעֲלֵי חַיִּים, דְּאַף עַל גַּב דְּעָקְרָה יָד
42 וְרֶגֶל בְּדוּכְתָּהּ קַיְּמָא, אֲבָל סְפִינָה, כֵּיוָן דְּנָדָה בָּהּ פּוּרְתָּא נָדָה לָהּ כּוּלָּהּ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ כְּתַנָּא קַמָּא; עַד
43 כָּאן לָא קָאֲמַר תַּנָּא קַמָּא - אֶלָּא בְּבַעֲלֵי חַיִּים, דְּכֵיוָן דְּמִיעַקְּרָא יָד וְרֶגֶל - אִידָּךְ לְמִיעַקַּר קַיְּמָא, אֲבָל סְפִינָה, אִי מָשֵׁיךְ לָהּ
44 כּוּלָּהּ - אִין, אִי לָא - לָא. לֵימָא כְּהָנֵי תַּנָּאֵי; דְּתַנְיָא: סְפִינָה נִקְנֵית בְּמִשִּׁיכָה, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: סְפִינָה וְאוֹתִיּוֹת נִקְנוֹת בְּמִשִּׁיכָה

ובשטר

רש"י

1 וקנסתי מיתה — והיינו "תופיך" — הקבר שהוא חלול כמו תוף. נקראו על שמו — שיהא
2 שמם ה'. אל תקרי — ה' שְׁמָה, אלא ה' שְׁמָהּ. לומר לפניהם — מלאכים יאמרו. שמע
3 מינה — מדקמדמי עיבא להעלאת ירושלים, דהוי עיבא תלתא פרסי. מידלי — מארעא.
4 למוד את ירושלים — לעשותה קטנה. פרזות תשב ירושלים — מה פרזות הללו אין להן
5 שיעור בבנין ישובן, אלא כמה שרוצין בונין —
6 אף ירושלים כן. אמר ריש לקיש — ירושלים
7 דהויא תלתא פרסי, עתיד הקדוש ברוך הוא
8 להוסיף בה מגדלים באלף פעמים בחשבון קפל,
9 וגינאות באלף פעמים טפף. כל הני גימטריאות
10 הן. והאי דהאריך בסימנין כי האי גוונא — היינו
11 משום דלשון הגון הוא בעירם בלא חשבון, ויסד
12 החשבון בתיבה המתפעלת. אלף ושני שיל"ה —
13 שנים ואלף פעמים בחשבון בגימטריא שיל"ה.
14 ליצו"י — גימטריא הוא. טוטפראות — קטנים
15 מבירניות. הכי גרסינן: מאה שמונים אלף
16 שווקים של מוכרי ציקי קדירה — מין מאכל.
17 שלש ושלשים פעמים — פשטיה דקרא מיירי
18 בתאים. והכא יתורא דכתיב "פעמים" קדריש,
19 דמשמע: שלש ירושלים, ובכל אחת שלשים
20 פעמים זו למעלה מזו. אי נמי: "פעמים" —
21 אשלש קאי, והכי קאמר: שלש פעמים זה על
22 גבי זה בשלשים. אם ירושלים — דלעולם הבא
23 גדולה באורך כשלש ירושלים שהיתה כבר. כל
24 אחת ואחת יהו בה — בכל בית ובית, שלשים
25 מדורות למעלה, זה על גב זה. איתמר ספינה —
26 מאימתי תהא קנויה ללוקח שלא יוכל מוכר
27 לחזור בו. דהא במטלטלין אין מעות קונות, אלא
28 משיכה, או רשותו. כל שהוא — טפח או חצי
29 טפח. עד שימשוך את כולה — שיבא סוף
30 הספינה במקום שהיה ראשה עומד, דהיינו
31 שעקרה כולה חוץ למקומה. כיצד — בהמה
32 גסה נקנית במסירה. (דתנן בפרק ראשון דקדושין
33 (כה, ב): בהמה גסה נקנית במסירה) והדקה
34 במשיכה. וסברא בעלמא הוא, דהא אורחה
35 בהכי והא אורחה בהכי. אחזה — הלוקח.
36 בטלפה — ברגלה, במצות המוכר. ובשליף —
37 אמתחת, וקשור לבהמה. ואף על פי שלא הזיזה
38 ממקומה — קנאה. כיצד — דקה נקנית
39 במשיכה. יד ורגל — היינו משיכה כל שהוא,
40 כרב. מלא קומתה — דהיינו עקירת ארבע
41 רגליה. בדוכתה קיימא — גוף הבהמה לא זזה
42 ממקומה, שהרי נשען על אידך יד ורגל שלא
43 עקרה. נדה כולה — גם ראשה השני נמשך
44 ממקום שהיה שם. אידך — יד ורגל נמי למיעקר
45 קיימי, וכמי שהיא עוקרת דמי. והיכא דעקרה
46 ארבעתן — היינו עקירת כולה חוץ למקומה.
47 אבל ספינה, דכי עקר לה משהו לא ממילא
48 מיעקר כולה ממקומה, הלכך אי משיך לה כולה
49 — קני, ואי לא — לא. לימא — רב ושמואל כהני
50 תנאי דלקמן. ואותיות — שטר חוב, שמוכרו או
51 נותנו לחבירו כדי לקנות את השטר ואת החוב
52 שכתוב בו — קני ליה במשיכה, כשיבא לידו,
53 שימסור לו המוכר.

ובשטר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְקָנַסְתִּי מִיתָה עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן – ש'תְּפִיךְ' היינו קבר שחלול כמו תוף.

הגמרא חוזרת לבאר את הפסוק בישעיהו (ד ה) שהובא לעיל: 'וּבָרָא יְהוָה עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם' וכו'. מבררת הגמרא, מַאי 'וְעַל מִקְרָאָהּ'. אָמַר רָבָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא כִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל עוֹלָם הָיָה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל עוֹלָם הַבָּא בזמן הגאולה, שיְרוּשָׁלַיִם שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה כָּל הַרְוָצָה לַעֲלוֹת עוֹלֶה, מה שאין כן בשֶׁל עוֹלָם הַבָּא, אֵין עוֹלִין אֶלָּא הַמְּזוּמָנִין לָהּ – אלא המוזמנים אליה.

וְאָמַר רָבָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁנִּקְרָאִין לעתיד לבא עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא – שיהיה שמם ה'. שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג ז) 'כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו' – הצדיקים שנבראו לכבוד האל יתברך, יקראו לעתיד בשמו.

(וְאָמַר רַבִּי) שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה נִקְרָאוּ – עתידים להיקרא עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאֵלּוּ הֵן: צַדִּיקִים, וּמָשִׁיחַ, וִירוּשָׁלַיִם. צַדִּיקִים הָא דַּאֲמָרָן, מָשִׁיחַ דִּכְתִיב (ירמיה כג ו) 'וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרְאוּ ה' צִדְקֵנוּ', הרי שיקרא לעתיד לבא בשם ה'. יְרוּשָׁלַיִם דִּכְתִיב בענין חלוקת הארץ שאמר ה' ליחזקאל על היקף ירושלים בארבע רוחותיה (יחזקאל מח לה) 'סָבִיב שְׁמוֹנֶה עָשָׂר אָלֶף [–היקף העיר יהיה י"ח אלף קנים] וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם ה' שָׁמָּה', ודרש רבי יוחנן אַל תִּקְרֵי 'שָׁמָּה', אֶלָּא 'שְׁמָהּ' – שתיקרא בשמו של השי"ת.

אָמַר רַבִּי אֱלִעֶזֶר, עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁאוֹמְרִים לִפְנֵיהֶן – שיאמרו המלאכים לפניהם לעתיד לבא קָדוֹשׁ, כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרִים המלאכים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ד ג): 'וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ' – שיזכו הצדיקים שישארו לפליטה בירושלים בעת הגאולה, שיאמרו המלאכים לפניהם קדוש.

וְאָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַגְבִּיהַּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם שָׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת לְמַעְלָה. שֶׁנֶּאֱמַר בתיאור ירושלים בעת הגאולה (זכריה יד י): 'יָסוֹב כָּל הָאָרֶץ כָּעֲרָבָה מִגֶּבַע לִרְמוֹן נֶגֶב יְרוּשָׁלִָם וְרָאמָה וְיָשְׁבָה תַחְתֶּיהָ' – לעתיד לבוא יהפכו כל ההרים שסביב ירושלים למישור כמו ערבה, כדי שירושלים תראה גבוהה ורמה על כולם. ומדייק רבי יוחנן מַאי 'תַּחְתֶּיהָ' – מה כוונת הכתוב וישבה תחתיה, ללמדנו שתוסיף ירושלים ותתרומם כְּתַחְתֶּיהָ – שלשה פרסאות כשיעור אורכה כיום. מבררת הגמרא, וּמַאי דְּהַאי תַּחְתֶּיהָ תִּלְתָּא פַּרְסֵי הַוְיָא – מנין לנו שאורכה של ירושלים כיום הינו שלשה פרסאות. אָמַר רַבָּה, אָמַר לִי הַהוּא סָבָא, לְדִידִי חָזֵי לִי יְרוּשָׁלַיִם קַמַּיְיתָא, וּתְלָתָא פַּרְסֵי הַוְיָא – אני ראיתי את ירושלים בזמן הזה, ושיעורה שלש פרסאות.

וְשֶׁמָּא תֹּאמַר יֵשׁ צַעַר לַעֲלוֹת לירושלים מחמת גובהה. תַּלְמוּד לוֹמַר שלא יהיה קושי בדבר כלל, שנאמר על קיבוץ הגליות של בני ישראל (ישעיה ס ח), 'מִי אֵלֶּה כָּעָב תָּעוּפֶנָּה וְכַיּוֹנִים אֶל אֲרֻבֹּתֵיהֶם' – מי הם אלה העפים מהר כענן, וכיונים הממהרים לעוף לשובך שלהם. הרי שהעליה לירושלים תהיה ללא טירחה.

אָמַר רַב פָּפָא, שָׁמַע מִינָּהּ – מתוך שדימה רבי יוחנן את העליה לירושלים לענן, יש ללמוד שהַאי עִיבָּא תִּלְתָּא פַּרְסֵי מִידְּלֵי – שהעננים גבוהים מן הארץ שלש פרסאות. שהרי לדברי רבי יוחנן עתיד הקב"ה להגביה את ירושלים בשלש פרסאות, ועל זה נאמר בפסוק (שם ס ח) 'מי אלה כעב תעופינה' שהושוו ירושלים והענן, הרי שהענן מוגבה מעל הארץ שלשה פרסאות.

הגמרא מבארת את נבואת זכריה, שהתנבא בענין ירושלים (זכריה ב ה'-ח): אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָא, מתחילה בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָתֵת אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּמִדָּה וגבול, ולהשאירה קטנה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וְאֲמַר אָנָה אַתָּה הֹלֵךְ וַיֹּאמֶר אֵלַי לָמֹד אֶת יְרוּשָׁלִַם לִרְאוֹת כַּמָּה רָחְבָּהּ וְכַמָּה אָרְכָּהּ' – לקבוע לה את מדתה שלא תתרחב יותר משיעור זה. אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַרְבֵּה כְּרָכִים [–ערים] בָּרָאתָ בְּעוֹלָמְךָ שֶׁל אוּמּוֹת הָעוֹלָם, וְלֹא נָתַתָּ מִדַּת אֶרְכָּן וּמִדַּת רָחְבָּן – לא הגבלת אותם במידה והם מתרחבים וגדלים ללא גבול, ואילו יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁשַּׁמְּךָ בְּתוֹכָהּ וּמִקְדָּשְׁךָ בְּתוֹכָהּ וְצַדִּיקִים בְּתוֹכָהּ, אַתָּה נוֹתֵן בָּהּ מִדָּה. מִיָּד הסכים הקדוש ברוך הוא לדברי המלאכים, ועל זה ממשיך הנביא 'וַיֹּאמֶר אֵלָּו רוּץ דַּבֵּר אֶל הַנַּעַר הַלָּז לֵאמֹר פְּרָזוֹת תֵּשֶׁב יְרוּשָׁלִַם מֵרֹב אָדָם וּבְהֵמָה בְּתוֹכָהּ' – שנשלח המלאך לומר לזכריה שהיה עדיין נער, שתהיה ירושלים כשאר ערי הפרזות שהם ללא חומה, ויוכלו להוסיף עליה ולהרחיבה כפי הצורך.

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם שהיה אורכה מתחילה שלשה פרסאות, אֶלֶף טֶפַח גִּינּוֹאוֹת – גינות, אלף פעמים כמנין 'טפח', אֶלֶף קֶפֶל מִגְדָּלִים – מגדלים, אלף פעמים כמנין 'קפל', אֶלֶף לִיצוּי בִּירָנִיּוֹת – ארמונות גדולים, אלף פעמים כמנין 'ליצוי', אֶלֶף וּשְׁנֵי שִׁילֶה טוֹטַפְּרָאוֹת – ארמונות קטנים, אלף ושני פעמים כמנין 'שילה'. וְכָל אַחַת וְאַחַת מאלו הַוְיָא כְּצִפּוֹרֵי בְּשַׁלְוְתָהּ – תהיה גדולה כמו ציפורי בשעת שלוותה. וּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֲנִי רָאִיתִי את צִפּוֹרֵי בְּשַׁלְוְתָהּ, וְהָיוּ בָהּ מֵאָה וּשְׁמוֹנִים אֶלֶף שְׁוָוקִים שֶׁל מוֹכְרֵי צִיקֵי קְדֵירָה – שמכרו בהם מין מאכל הקרוי ציקי קדירה.

הגמרא מביאה פסוק מספר יחזקאל (מא ו) העוסק בתיאור התאים [חדרים] שיהיו בבית המקדש השלישי, ודורשת פסוק זה אף על שבח ירושלים שלעתיד לבא: 'וְהַצְּלָעוֹת צֵלָע אֶל צֵלָע שָׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים'. מבררת הגמרא, מַאי 'שָׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים'. אָמַר רַבִּי לֵוִי, אָמַר רַב פַּפִּי מִשּׁוּם [–בשם] רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסִכְנִי, אִם שְׁלֹשָׁה יְרוּשָׁלַיִם הֵן – אם לעתיד לבא יהיה גודל אורכה של ירושלים שלשה פעמים מגודלה כיום, כָּל אַחַת וְאַחַת יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים מְדוֹרִין לְמַעְלָה – יהיו בה בנינים שכל אחד בני שלשים קומות. וְאִם שְׁלֹשִׁים יְרוּשָׁלַיִם הֵן – ואם יהיה גודלה שלושים פעמים מגודלה כיום, כָּל אַחַת וְאַחַת יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשָׁה מְדוֹרִין לְמַעְלָה – בכל בנין יהיה שלש קומות.

במשנתינו התבאר דין המוכר את הספינה, מה מכר עמה. כעת דנה הגמרא באופן מעשה קנין המשיכה הנצרך לקניית הספינה: אִיתְּמַר, סְפִינָה, מאימתי תהיה קנויה ללוקח. רַב אָמַר, כֵּיוָן שֶׁמָּשַׁךְ כָּל שֶׁהוּא דהיינו טפח או חצי טפח, קָנָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, לֹא קָנָה עַד שֶׁיְּמַשּׁוֹךְ אֶת כּוּלָּהּ, דהיינו, שבאה סוף הספינה למקום שעמד שם ראש הספינה מתחילה, שנעקרה כל הספינה ממקומה.

הגמרא סבורה לתלות את מחלוקתם במחלוקת תנאים: לֵימָא כְּתַנָּאֵי – שמא נאמר שמחלוקת רב ושמואל נחלקו בה תנאים, ששנינו בברייתא בביאור המשנה בקידושין (כה:) בהמה גסה נקנית במסירה, ובהמה דקה במשיכה. כֵּיצַד בהמה גסה נקנית בְּמְסִירָה. מבארת הברייתא, אֲחָזָהּ בְּטַלְפָּהּ – ברגלה, בִּשְׁעָרָהּ, בְּאוּפָּהּ – הכר שֶׁעָלֶיהָ למושב האדם, בְּשָׁלִיף שֶׁעָלֶיהָ – במשאוי הקשור על גבה באמתחות, בְּפִרוּמְבָּא – ברסן שֶׁבְּפִיהָ, בְּזוּג – בפעמון שֶׁבְּצַוָּארָהּ, כיון שאחז באחד מכל אלו במצות המוכר, שאמר לו 'לך חזק וקני', קָנָאָה.

מבררת הברייתא: כֵּיצַד בהמה דקה נקנית בְּמְשִׁיכָה. מבארת הברייתא, כגון קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה – שקורא הקונה לבהמה לבוא אליו, והיא הולכת מחמת כן, אוֹ שֶׁהִכִּישָׁהּ בְּמַקֵּל וְרָצָתָה הבהמה לְפָנָיו. וכֵיוָן שֶׁעָקְרָה יָד וְרֶגֶל, קָנָאָה, ואף שלא נעקרה לגמרי ממקומה, שהרי יד ורגל השניות נשארו במקומם עדיין. רַבִּי אַחַי, וְאָמְרֵי לָהּ רַבִּי אַחָא אוֹמֵר, אין הלוקח קונה את הבהמה עַד שֶׁתְּהַלֵּךְ מְלֹא קוֹמָתָהּ – עד שתעקור הבהמה את שתי ידיה ורגליה. מסיימת הגמרא ושואלת, לֵימָא רַב דְּאָמַר כְּתַנָּא קַמָּא – לכאורה דעת רב בספינה כדעת תנא קמא בבהמה, שלדעת

המשך בעמוד 77

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּבִשְׁטָר – הרי הם נקנים ללוקח בקנין משיכה ושטר, שכותב לו המוכר שטר מכירה או מתנה על הספינה, וכן על השטר חוב שנותן לו.

הגמרא מקדימה ומבררת את פשט דברי הברייתא. מקשה הגמרא: **אוֹתִיּוֹת, מַאן דְּכַר שְׁמַיְיהוּ** – וכי מי הזכיר בדבריו את אופן קניית השטר חוב, שבא רבי נתן לחלוק עליו בזה. כלומר, הרי מתוך דברי רבי נתן שבא לחלוק על דעת תנא קמא באופן מעשה הקנין הנצרך לקניית שטרות, משמע שאף בדברי תנא קמא נתבאר אופן קניית השטר, והרי לא מצינו זאת בדבריו.

מתרצת הגמרא: **חַסּוּרֵי מִחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי** – דברי ברייתא אלו חסרים, וכך יש לשנות בה, **סְפִינָה נִקְנֵית בְּמְשִׁיכָה, וְאוֹתִיּוֹת בְּמְסִירָה** דווקא, ששטר אינו נקנה במשיכה, אלא על ידי מסירת המוכר ללוקח. **רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, סְפִינָה וְאוֹתִיּוֹת נִקְנוֹת בְּמְשִׁיכָה וּבִשְׁטָר,** והיינו שלדעת תנא קמא די במשיכה בלבד לקניית ספינה, ומסירה לשטר, ולדעת רבי נתן צריך משיכה ושטר על מנת לקנותם.

הגמרא ממשיכה ומבררת את דברי הברייתא. שואלת הגמרא: מפני מה סובר רבי נתן שצריך משיכה ושטר לקנין הספינה, וכי **שְׁטָר לִסְפִינָה לָמָּה לִי, מִטַּלְטְלֵי הִיא** – מפני מה צריך שטר לקניית ספינה, וכי במה שונה היא משאר המטלטלים שנקנים במשיכה בלבד.

הגמרא מתקנת את דברי רבי נתן שבברייתא באופן אחר: **אֶלָּא לָאו הָכִי קָתָנֵי** בברייתא, **סְפִינָה נִקְנֵית בְּמְשִׁיכָה, וְאוֹתִיּוֹת בְּמְסִירָה. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, סְפִינָה בְּמְשִׁיכָה** בלבד, כדין שאר מטלטלים, **וְאוֹתִיּוֹת בִּשְׁטָר,** כלומר לקניית אותיות אין די במסירה בלבד, אלא צריך אף שטר עם המסירה.

הגמרא מסיימת לבאר את מחלוקת רבי נתן ורבנן, וסבורה לומר שמחלוקתם היא כמחלוקת רב ושמואל. מבררת הגמרא: מאחר שנתבאר בדעת רבי נתן **שְׁסְפִינָה** נקנית **בְּמְשִׁיכָה,** אם כן **הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא** – הרי אף דעת תנא קמא כך היא, שספינה נקנית במשיכה, ובמה נחלק על תנא קמא לגבי ספינה. **אֶלָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – אלא ודאי יש לומר שנחלקו בנידונם של רב ושמואל, שלדעת תנא קמא צריך שימשוך הספינה מלא קומתה, וכדעת שמואל, ולדעת רבי נתן די במשיכה כל שהיא, וכדעת רב.

הגמרא דוחה, ומבארת שאין הכרח מדברי הברייתא לומר שנחלקו רבי נתן ורבנן אף בספינה. דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הכרח לומר כן, אלא יש לומר **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – בין רבי נתן בין רבנן, **אִי כְּרַב אִי כִּשְׁמוּאֵל** – סוברים או כדעת רב או כדעת שמואל, בשיעור המשיכה הנצרכת לקנין, **וּבִספִינָה כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** – ואכן לא נחלקו כלל רבי נתן ורבנן באופן קנין הספינה, **וּכִי פְּלִיגִי, בְּאוֹתִיּוֹת** – ולא נחלקו רבי נתן ורבנן אלא באופן קניית השטר חוב, האם די במסירה או שצריך אף שטר. **וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי נָתָן לְתַנָּא קַמָּא** – וכך הוא ביאור דברי רבי נתן, שמשיב לתנא קמא, **בִּספִינָה, וַדַּאי מוֹדִינָא לָךְ** – באופן קניית הספינה אף דעתי כדעתך, שדי במשיכה, **אֶלָּא בְּאוֹתִיּוֹת, אִי אִיכָּא שְׁטָר אִין, אִי לֹא, לֹא** – בקנין שטר חוב, לדעתי אין הוא קונה במסירה בלבד, אלא בצירוף שכותב לו שטר עליו.

הגמרא מביאה שאף רבי וחכמים נחלקו באופן קניית השטר: **וּבִפְלוּגְתָּא דְּהָנֵי תַּנָּאֵי** – ובמחלוקתם של תנאים אלו המובאים בברייתא להלן, נחלקו רבי נתן ורבנן, **דְּתַנְיָא** בברייתא, **אוֹתִיּוֹת נִקְנוֹת בְּמְסִירָה** – על ידי מסירת המוכר ללוקח, **דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין כָּתַב** שטר מכירה על השטר חוב ונתן לו את שטר המכירה, **וְלֹא מָסַר** המוכר ללוקח בידו את השטר חוב, **בֵּין מָסַר וְלֹא כָּתַב, לֹא קָנָה** הלוקח את השטר חוב, **עַד שֶׁיִּכְתּוֹב** לו המוכר שטר מכירה וימסרהו לו, **וְיִמְסוֹר** לו השטר חוב. הרי שחכמים דרבי, היינו רבי נתן הסובר שצריך מסירה וכתיבה, ותנא קמא דרבי נתן, היינו רבי הסובר שדי במסירה.

תמהה הגמרא: **בְּמַאי אוֹקִימְתָּא, כְּרַבִּי** – הרי העמדת את תנא קמא דרבי נתן הסובר שאותיות נקנות במסירה בלבד, כרבי, והרי אם כן קשה **שְׁסְפִינָה נַמִּי תִּיקְנֵי בְּמְסִירָה** – שאף את הספינה יוכל הקונה לקנות על ידי מסירה, ומפני מה אמר תנא קמא 'ספינה במשיכה' דווקא, **דְּתַנְיָא**, – ששנינו בברייתא, **סְפִינָה נִקְנֵית בְּמְסִירָה** – על ידי שאחז הלוקח בחבל שהספינה קשורה בו במצות המוכר, בלא להזיזה, **דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא קָנָה**

אגרות קודש

ב"ה, ו' אלול, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה דובער שי'

שלום וברכה!

... כמדומה שקודם נסעו דברו עמו כמו עם שאר הנוסעים לחו"ל שכדאי להתענין אודות ספרים יקרי הערך ויקרי המציאות הנמצאים בבתי כנסיות ובתי מדרשים ואולי גם אצל פרטים, שאין הלומד בהם ומתענין בהם כי נשאר לפליטה מהדורות שעברו, ולשלחם לכאן באופן המתאים (בחילוף ספרי קה"ת המתאימים לביהכ"נ ובית המדרש והאיש פרטי). והתועלת בזה כפולה, הספרים וכו' יבואו לכאן שסו"ס תבוא מזה תועלת, ובביהכ"נ וכו' יהיו ספרי קה"ת מספרי חסידות או סידורים בנוסח אר"י וכיו"ב. הספרים יכולים להשלח ע"ש הספרי' או ע"ש המזכירות וכו' ובפרט שע"פ המבואר בספרים יש בזה מענין של פדיון שבויים באם הספרים אין מתעסק בהם.

בברכה לבשו"ט מתוך הרחבת הפרנסה ולכתיבה וחתימה טובה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

ובשטר — אם כתב לו שטר מכירה על שטרות הללו, כדאמר לקמן: "קני לך הוא וכל שעבודיה". אבל במסירה בלא שטר — לא קני אלא לצור על פי צלוחיתו, וכדלקמן, ומשום הכי בעי שטר אחר עלויה זה. ולקמיה פריך: שטר בספינה למה? **מסירה** — דספינה, היינו שאחז בחבל שקשורה בו, ולא הזיזה ממקומה. **ואותיות במסירה** — אבל משיכה אינה אלא בדבר שגופו ממון, דמכי משך ליה זכה ביה. והכי נמי לגבי לצור על פי צלוחיתו תיהני ליה משיכה כשאר מטלטלין, אבל כדי לגבות החוב — צריך שימסרנו מלוה ליד הלוקח. **מטלטלי היא** — ומכי משכה קנייה, כדין מטלטלין. **אלא לאו הכי קתני** — מילתיה דרבי נתן. **ואותיות בשטר** — כלומר, אף בשטר. דתרוייהו בעי, מסירה ושטר. כרבנן דאמרי לקמן לא קנה עד שיכתוב וימסור. דאי בשטר לחוד קאמר דאותיות נקנות — אם כן רבי נתן דאמר כמאן? לא כרבי ולא כרבנן, ואם כן איכא שלש מחלוקות בדבר. **ספינה במשיכה** — למה ליה לרבי נתן למימר? דיינו תנא קמא אלא לאו בדרב ושמואל קמיפלגי; דקאמר תנא קמא: ספינה נקנית במשיכה כולה, כשמואל. ואתא רבי נתן, דהוא תנא בתרא, לטפויי, דאפילו במשיכה כל שהוא נקנית, כרב. **באותיות** — נקנות במסירה לחוד קמיפלגי, ולא בספינה. **מודינא לך** — דבמשיכה כדקאמרת, לרב כדאית ליה ולשמואל כדאית ליה. **ובפלוגתא דהני תנאי** — קמיפלגי רבי נתן ורבנן. דרבנן דהכא — רבי, ורבי נתן דיינו רבנן דלקמן. רבי ורבי נתן סוף משנה, וחברים היו. וגם אמוראי אלייבהו נינהו, בדוק ברייתא סתם כרבי, ובאידך כרבי נתן. **אותיות נקנות** — לגבות הלוקח את החוב מן הלוה — במסירה שמסר לו המלוה את השטר. ולא מצי טעין לוה: לצור על פי צלוחיתך מסרו לך. **כתב** — לו מורר ללוקח שטר מכירה על שטר זה, ומסר לו אותו שטר מכירה, אבל לא מסר לו עדיין שטר המלוה — לא קנה, עד שיכתוב וימסור. דמצי למימר ליה: נייר בעלמא זביני לך. ובשטר מכירה לחוד לא קני, דאין נקנין בשטר אלא קרקע ועבדים. **במאי אוקימתא** — לתנא קמא דרבי נתן — כרבי.

ספינה נמי תיקני במסירה — ואמאי בעי משיכה?

עד

בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנא, א) דפריך גבי מלוגא דשטרות: והא לא משך והא דמזכיר בכל מקום מסירה באותיות, אף על גב דבעי משיכה — היינו משום דבעינן מסירה מיד ליד. ואף על גב דבעלמא לא בעינן מיד ליד, כדפרישית לעיל — הכא בעינן טפי, כדי לקנות השעבוד שבתוכו. אי נמי, לא בעינן מיד ליד, ומכל מקום נקט מסירה, משום דבעינן דעת אחרת מקנה אותן, כמו שאר מסירות. לאפוקי מפקיד שטרותיו, שאין מחזיק בהן קונה מה שכתוב בתוכו, כיון דליכא מסירה, שאין דעת אחרת מקנה אותן.

ספינה נקנית במסירה — בסמוך מוקי לה ברשות הרבים. ופירש רבינו שמואל: דמסירה קונה ברשות הרבים, משום דלא אפשר התם במשיכה. אבל בסימטא דשייכא משיכה — לא קניא מסירה, שהוא קנין גרוע. וקשה לרבינו תם: וכי משיכה ומסירה מצות הן שאין לעשות אלא מן המובחר? ואומר רבינו יצחק: דאין זו קשיא, דכי האי גוונא אמר לקמן דהגבהה החשובה יותר מבטלת שאר קנינים. עוד הקשה: דכל פרכי דפריך לקמן (פו, א) למאן דאמר דהגבהה מבטלת שאר קנינים — הוה ליה למיפרך נמי הכא, כיון דמשיכה מבטלת מסירה ואומר רבינו יצחק: דאין זו קשיא, דאטו בחדא מחתא מחתינהו? אם מסירה הגרועה בטילה מחמת משיכה — משיכה החשובה לא תיבטל מחמת הגבהה. ועוד מקשה רבינו תם: אי מסירה לא מהניא בסימטא, כי פריך בפרק קמא דקדושין (כה, ב) לרב דאמר בהמה גסה נקנית במשיכה ממתניתין דהתם, דקתני: בהמה גסה במסירה — לישני דמתניתין איירי ברשות הרבים, דלא שייך משיכה, ורב איירי בסימטא ואומר רבינו יצחק: כיון דמשיכה חשובה טפי ממסירה, אם כן לרב דאמר נקנית במשיכה — הוי במשיכה דוקא, ולא במסירה, אפילו ברשות הרבים. דאי מהניא לרב מסירה ברשות הרבים — אם כן לישמעינן מסירה ברשות הרבים, וכל שכן משיכה בסימטא. אלא ודאי למעוטי מסירה ברשות הרבים. והכא דקתני בברייתא: ספינה נקנה במשיכה, אף על גב דלא אתא למעוטי מסירה ברשות הרבים, איכא למימר דלהכי נקט משיכה — משום דבעי לאשמועינן דאפילו בסימטא דבעינן משיכה, אותיות נקנות במסירה. ושמועינן מינה דמסירה דאותיות — לאו דיינו אחיזה בעלמא, דהא בסימטא לא מהניא מסירה, אלא עם המשיכה בעינן מסירה, כדפרישית לעיל. ורבינו תם פירש: דמסירה עדיפא ממשיכה, משום דמסירה מיד ליד, ובפניו, וקניא ברשות הרבים וכל שכן בסימטא. [דאפילו משיכה קונה בסימטא], בדאמרי אביי ורבא. ומתניתין דקדושין (שם) דקתני: בהמה גסה נקנית במסירה — היינו דוקא במסירה, אבל במשיכה לא קני אפילו בסימטא. והשתא פריך לרב שפיר. ומה שפירש דמסירה מיד ליד — אין נראה לרבינו יצחק, כדפרישית לעיל. והא דמצריך נמי בפניו — לא ידע רבינו יצחק מנא ליה. ועוד קשה לרבינו יצחק: דלפירוש רבינו תם, מאי דוחקיה לשנויי: כאן בסימטא כאן ברשות הרבים, ולדחוק ולומר דעד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא? לוקמינהו לתרוייהו בסימטא, ובקפידא פליגי, כדמסיק לקמן ואומר רבינו שמשון בן אברהם: דלא קשה, כיון דמסירה חשובה, בכל מקום ששונה במסירה — הוי דוקא במסירה ולא במשיכה, הלכך לא אפשר לאוקומא לה אלא ברשות הרבים. ומיהו, הא דפריך: ספינה נמי תיקני במסירה — לא אתי שפיר, דמשמע נמי עם המשיכה, משמע דמשיכה עדיפא. דלפירוש רבינו תם הוה ליה למימר: והא לרבי ספינה אין נקנית אלא במסירה. וגם ממילתייהו דרבנן דאמרו: עד שימשכנה — משמע דוקא משיכה ולא מסירה. ומיהו יש לומר, דלמאי דמסיק: כגון דאמר ליה "משוך וקני", וטעמא דרבנן משום קפידא — אתי שפיר דבעינן משיכה אף על גב דגריעא. ואין להקשות: דאי אפילו בגריעא הוי קפידא — אם כן אמאי מהני כשישכור מקומו? דשכירות מקום הוי כעין משיכה שמביאה לרשותו. ומעיקרא כי הוה סלקא דעתין דלא הוי טעמא משום קפידא — הוה סלקא דעתין דטעמא דרבנן משום דמסירה לא קניא בסימטא, וכי מוקי לה ברשות הרבים מקמי דאוקי טעמא משום קפידא — בעי למימר דטעמייהו משום דסברי דמסירה לא קני ברשות הרבים. אבל אין לומר דמעיקרא סלקא דעתין דפליגי דלרבי שייכא מסירה בספינה ולרבנן לא שייכא — דאם כן מאי קאמר: לימא אביי ורבא כרבי? כרבנן נמי מצו סברי, כיון דטעמא דרבנן משום דלא שייכא מסירה בספינה אלא ודאי פשיטא ליה דשייכא. ועוד קשה לפירוש רבינו תם: דמאי פריך בפרק קמא דקדושין (שם) לרב: והא אנן במסירה דוקא תנן? הא נמי במשיכה תנן בפרק קמא דבבא מציעא (ב, א וה, ב): היו שנים רוכבין על גבי בהמה, או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג — יחלוקו, דכל אחד קני מחצה. אלמא דנקנה במשיכה ויש לומר: דהתם דמיירי במציאה קני במשיכה, דלא אפשר למיקני במסירה, דמאן מסר ליה?

במאי

תוספות

חסורי מחסרא כו' ספינה נקנית במשיכה ואותיות במסירה רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר — ואם תאמר: ואמאי מגיה במילתיה דתנא קמא ואותיות במסירה? לימא במילתיה דתנא קמא: ספינה ואותיות נקנות במשיכה. ולא פליגי, אלא שרבי נתן מצריך שטר עם המשיכה, ורבנן לא מצרכי ויש לומר: משום דאם כן ברייתא דקתני לקמן אותיות נקנות במסירה — תיהוי דלא כחד.

רבי נתן אומר ספינה במשיכה ואותיות במסירה ובשטר — לא בעי למימר: ואותיות במשיכה ושטר, דכיון דבעי לפלוגי בין ספינה לאותיות לרבי נתן, ניחא ליה טפי למיתני מסירה לאותיות, כי היכי דאתיא ברייתא דלקמן דאותיות במסירה לבולי עלמא. וכל הנך אותיות דשמעתין צריך לפרש בשק מלא שטרות, שאין דרך להגביה. דאי לאו הכי — היכי מיקני במשיכה ובמסירה? הא אמר לקמן (פו, א): דברים שדרכן להגביה — אין נקנין אלא בהגבהה. **אלא** דרב ושמואל איכא בינייהו — דרבי נתן סבר לה כשמואל, דאמר: עד שימשוך את כולה, דכי היכי דבעי קנין חשוב באותיות טפי מתנא קמא — הכי נמי בספינה. **כיון** שכתב ולא מסר — איצטריך להאריך כל זה, דאי לא הוה תני אלא "עד שיכתוב וימסור" — הוה אמינא: ודאי במסירה לחודה לא מהניא אלא אם כן יש כתיבה עמה, אבל בכתיבה לחודה סגי. **אי** כרבי ספינה נמי תיקני במסירה — לבאורה היה נראה להשוות מסירה דאותיות למסירה דספינה, וכן משמע מדקאמר "ספינה נמי תיקני במסירה" — משמע נמי כמו אותיות. ואומר רבינו יצחק: דאי אפשר לומר כן, דלא מצינו מסירה אלא בספינה ובעלי חיים, אבל שאר מטלטלי — לא מיקנו במסירה. כדתנן בפרק קמא דקדושין (כו, א): נכסים שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה, משמע: אבל במסירה לא. אם כן, אפילו לקנות הקלף לצור על פי צלוחיתו — לא היה קונה במסירה, כל שכן לקנות גם השעבוד, דלא מהניא. ועוד, מדקאמר: עד שיכתוב וימסור — משמע דבעינן באותיות קנין חשוב טפי מבשאר דברים. ועוד, דקתני: ספינה במשיכה ואותיות במסירה, ומוקמינן לה בסימטא דלא קניא התם מסירה, ואם כן היכי קתני "נקנות במסירה"? על כן נראה לרבינו יצחק: דעם המסירה דאותיות צריך משיכה, וכן משמע

וְבִשְׁטָר. אוֹתִיּוֹת מַאן דְּכַר שְׁמֵיהוּ? - חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: סְפִינָה נִקְנֵית בִּמְשִׁיכָה, וְאוֹתִיּוֹת בִּמְסִירָה; רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: סְפִינָה וְאוֹתִיּוֹת נִקְנוֹת בִּמְשִׁיכָה וּבִשְׁטָר. - שְׁטָר לְסְפִינָה לָמָּה לִי? מִטַּלְטֵלֵי הִיא אֶלָּא לָאו הָכִי קָתָנֵי: סְפִינָה נִקְנֵית בִּמְשִׁיכָה, וְאוֹתִיּוֹת בִּמְסִירָה. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: סְפִינָה בִּמְשִׁיכָה, וְאוֹתִיּוֹת בִּשְׁטָר; סְפִינָה בִּמְשִׁיכָה הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא אֶלָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. - לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא אִי כְּרַב אִי כִּשְׁמוּאֵל, וּבִסְפִינָה - כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי, כִּי פְּלִיגִי - בְּאוֹתִיּוֹת, וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי נָתָן לְתַנָּא קַמָּא: בִּסְפִינָה וַדַּאי מוֹדֵינָא לָךְ; בְּאוֹתִיּוֹת, אִי אִיכָּא שְׁטָר - אִין, אִי לָא - לָא. וּבִפְלוּגְתָּא דְּהָנֵי תַּנָּאֵי, דְּתַנְיָא: אוֹתִיּוֹת נִקְנוֹת בִּמְסִירָה, דִּבְרֵי רַבִּי; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּתַב וְלֹא מָסַר, בֵּין מָסַר וְלֹא כָּתַב - לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּכְתּוֹב וְיִמְסוֹר. - בְּמַאי אוֹקִימְתָּא, כְּרַבִּי? סְפִינָה נַמִּי תִּיקְנֵי בִּמְסִירָה דְּתַנְיָא: סְפִינָה נִקְנֵית בִּמְסִירָה, דִּבְרֵי רַבִּי; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא קָנָה עד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

במאי אוקימתא ברשות הרבים אימא סיפא — ואם תאמר: דמשמע דאי מיירי בסימטא ניחא, ואמאי? כיון דידע מילתא דאביי ורבא — תקשי ליה: היכי מדהניא מסירה בסימטא לפירוש רבינו יצחק? ויש לומר: דאי מיירי בסימטא — ניחא, דפליגי רבי ורבנן אי מדהניא בסימטא או לא, ואביי ורבא כרבנן. אבל אי מיירי ברשות הרבים — לא הוו לא כרבי ולא כרבנן, דאפילו רבי מודה דמשיכה קניא.

ואי ברשות הרבים ממאן אוגיר — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: ואי בסימטא נמי ממאן אגרה? ויש לומר: דאפשר לאוקמה ברשות של שניהם. **הכי** קאמר [כו׳] אי ברשות בעלים היא לא קני עד שישכור — מה שפירש בקונטרס דרשות בעלים היינו רשות מוכר — אין נראה לרבינו שמשון בן אברהם, דהא משמע לא קנה במסירה עד שישכור את מקומה — מכלל דלרבי קני במסירה. וברשות מוכר פשיטא דלא קנה במסירה, דדוקא בחצר שאינה של שניהם קאמרי אביי ורבא דקניא מסירה ונראה לרבינו שמשון בן אברהם לפרש: דרשות בעלים לאו רשות מוכר קאמר, אלא כלומר: אי רשות שיש לה בעלים היא, כמו חצר שאינה של שניהם. וכן לרבינו יצחק. **ומר** סבר מראה מקום הוא — ואם תאמר: אביי דחשיב לקמן בפרק "גט פשוט" (קסה, א) רבן שמעון בן גמליאל (ורשב״א) [צריך להיות: ורבי שמעון ורבי אלעזר] כולהו סבירי להו מראה מקום הוא לו, אמאי לא חשיב רבי בהדייהו? ויש לומר: דלא חשיב אלא השנויין במשנה. ולרבינו שמשון בן אברהם נראה: משום דאיכא למידחי, דפליגי במסירה אי קניא בסימטא או לא. **אמר** רב פפא היא מאן דמוכין שטרא כו׳ — אומר רבינו שמשון בן אברהם: דאין להביא ראיה דסבר רב פפא דאין אותיות נקנות במסירה. דדלמא סבר רב פפא דצריך להביא ראיה, ולהכי צריך לכתוב — שיהיה לו לראיה, ולא משום דאין נקנה במסירה. ומיהו, אי רב פפא אמר דצריך לכולי עלמא, דלרבי נמי דאותיות נקנות במסירה צריך לומר לו ״קני וכל שעבודא דאית ביה״, יש להביא ראיה שאין הלכה כרבי. דתניא בפרק ״האיש מקדש״ (קדושין מז, ב): ״התקדשי לי בשטר חוב״, רבי מאיר אומר: מקודשת, וחכמים אומרים: אינה מקודשת. ומפרש דפליגי בדרבי, דרבי מאיר אית ליה דרבי דאותיות נקנות במסירה, ורבנן לית להו דרבי. ואינבעית אימא דכולי עלמא אית ליה דרבי, והכא בדרב פפא קא מיפלגי, דאמר רב פפא: האי מאן דזבין מידי לחבריה צריך למכתב ליה כו׳. ומדלא קאמר: דכולי עלמא אית להו דרבי — שמע מינה דאין הלכה כרבי. אבל אי לא אמר למילתיה אלא אליבא דחכמים דאמרי עד שיכתוב וימסור, אבל לרבי דאמר במסירה לחודה קני, כיון שמיקל בקנין קני נמי אף על גב דלא אמר ליה ״קני לך וכל שעבודיה״ — אין ראיה משם, דלא מצי למימר דכולי עלמא אית להו דרבי, דתו לא הוה מצי למימר דקמיפלגי בדרב פפא. ומיהו, אכתי נראה לרבינו שמשון בן אברהם שיש לדקדק מדקאמר בתר הכי: דכולי עלמא אית להו דרב פפא, והכא בדשמואל קא מיפלגי. ואי הלכה כרבי — הוה ליה למימר: דכולי עלמא לית להו דרב פפא, דכיון דרב פפא לא איירי אלא לרבנן ואין הלכה כמותן. אלא ודאי הלכה כרבנן דאין אותיות נקנות במסירה. ומיהו, גם זה נראה לרבינו שמשון בן אברהם לדחות, דאי הוה אמר דכולי עלמא לית להו דרב פפא — הוה משמע דדברי רב פפא אינם אמת, ודברי רב פפא הן אמת אליבא דרבנן. **קני** לך איהו וכל שעבודיה — בפרק ״מי שמת״ (בבא בתרא קמז, ב) משמע דמכירת שטר לא הוי אלא מדרבנן. דקאמר התם: אמר רבא אמר רב נחמן: מתנת שכיב מרע אינה אלא מדרבנן. ומי אמר רב נחמן הכי? והאמר רב נחמן: אף על גב דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול, ואפילו יורש ומחל — מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאין יכול למחול. אי אמרת בשלמא דאורייתא — היינו דאין יכול למחול. אלא אי אמרת דרבנן — אמאי אין יכול למחול? אלמא, מוכר שטר, מדיכול למחול — הוי מדרבנן. והאי דאיצטריך בפרק ״הזהב״ (בבא מציעא נו, ב) למעט שטרות מאונאה — היינו שמצא שטר לאחר יאוש ומוכרו לבעליו ביוקר, או לווה וקנה בלא שטר, ונותן לו דמים על מנת שיכתוב לו שטר. ואם תאמר: אמאי לא

רש״י

עד שימשכנה — לרשות המיוחד לו. **עד שישכור** — דרשותו של אדם קונה לו, כדנפקא לן מ״ואם המצא תמצא בידו הגנבה״. **לא קשיא** — הא דאמר רבי ספינה במסירה — היינו ברשות הרבים, כגון רקק מים שברשות הרבים, דאי אפשר במשיכה. דאין משיכה אלא כשמושך לרשותו, כגון בחצר של שניהן או בסימטא, כדלקמן, וכיון דאי אפשר במשיכה — קנה ליה במסירה. והאי דקאמר תנא קמא דרבי נתן, דהיינו רבי: ספינה במשיכה — היינו בסימטא, כגון מבואות קטנים הפתוחין לרשות הרבים ויש בהן מים, וספינה עומדת שם. דכיון דאינו רשות הרבים ממש, אלא דזימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילי להתם, ויש רשות לאדם לשבת שם — הרי הוא ברשות כל מי שעומד שם, לקנות במשיכה כאילו הוא רשותו. וכיון דאפשר במשיכה — לאו אורחא דסימטא במסירה, ולא מקניא במסירה. ומשום הכי קאמר: ספינה במשיכה ואותיות במסירה, דמשמע: אבל בספינה לא מקניא במסירה, דהאי כי אורחיה והאי כי אורחיה, רשות הרבים במסירה וסימטא במשיכה. כן נראה בעיני. הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל: אימא סיפא וחכמים אומרים לא קנה כו׳ ואי ברשות הרבים ממאן אוגיר ותו משיכה ברשות הרבים מי קניא והא אביי ורבא כו׳. **מאי עד שימשכנה** — דקתני — מרשות הרבים לסימטא. ומאי שישכור את מקומה — הכי קאמר: אי ברשות בעלים היא לא קנה עד שישכור כו׳. וכן עיקר, דתרי פירכי קפריך ברישא, ולבסוף מתרץ להו תרוייהו. והכי קפריך: אי ברשות הרבים מיירי הך ברייתא — היכי קאמרי רבנן: עד שישכור את מקומה? מי יוכל להשכירה? ותו, דקאמרי רבנן: עד שימשכנה — משיכה ברשות הרבים מי קניא? בתמיה. **דאמרי תרוייהו כו׳** — סברות נינהו. **מסירה** — כגון בספינה ובבהמה גסה. **קונה ברשות הרבים** — דהא לא אפשר במשיכה. **משיכה** — בין בספינה בין בבהמה גסה, וכל שכן בבהמה דקה — קונה בסימטא,

1 עד שֶׁיִּמְשְׁכֶנָּה אוֹ עַד שֶׁיִּשְׁכּוֹר אֶת מְקוֹמָהּ - לָא
2 קַשְׁיָא: כָּאן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כָּאן בְּסִימְטָא. - בְּמַאי
3 אוֹקִימְתָּא לְהָא בַּתְרַיְיתָא? בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; אֵימָא
4 סֵיפָא, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּמְשְׁכֶנָּה;
5 וְאִי בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, מִמַּאן אוֹגִיר? וְתוּ, מְשִׁיכָה
6 בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִי קָנְיָא? וְהָא אַבַּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי
7 תַּרְוַיְיהוּ: מְסִירָה קוֹנָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּבְחָצֵר
8 שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁנֵיהֶם, מְשִׁיכָה קוֹנָה בְּסִימְטָא וּבְחָצֵר
9 שֶׁהִיא שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְהַגְּבָהָה קוֹנָה בְּכָל מָקוֹם -
10 מַאי "עַד שֶׁיִּמְשְׁכֶנָּה" נַמִּי דְּקָאָמַר, וּמַאי "עַד
11 שֶׁיִּשְׁכּוֹר אֶת מְקוֹמָהּ" דְּקָאָמַר - הָכִי קָאָמַר:
12 עַד שֶׁיִּמְשְׁכֶנָּה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְסִימְטָא, וְאִם
13 רְשׁוּת בְּעָלִים הִיא - לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּשְׁכּוֹר אֶת
14 מְקוֹמָהּ. לֵימָא, אַבַּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי כְּרַבִּי? אֲמַר רַב
15 אַשִׁי: אִי דְּאָמַר לֵיהּ "לֵךְ חֲזַק וּקְנִי" הָכִי נַמִּי. הָכָא
16 בְּמַאי עָסְקִינַן - דְּאָמַר לֵיהּ "לֵךְ מְשׁוֹךְ וּקְנִי", מָר
17 סָבַר: קְפֵידָא, וּמָר סָבַר: מַרְאֶה מָקוֹם הוּא לוֹ. אֲמַר
18 רַב פַּפָּא: הַאי מַאן דְּמַזְבִּין לֵיהּ שְׁטָרָא לְחַבְרֵיהּ,
19 צָרִיךְ לְמִכְתַּב לֵיהּ: "קְנֵי הוּא וְכָל שַׁעְבּוּדָא
20 דְּבֵיהּ". אֲמַר רַב אַשִׁי: אָמְרִיתָהּ לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ
21 דְּרַב כָּהֲנָא, וַאֲמַרִית לֵיהּ: טַעְמָא דְּכָתַב לֵיהּ הָכִי,
22 הָא לָא כָּתַב לֵיהּ הָכִי - לָא קָנֵי; וְכִי לָצוּר עַל
23 פִּי צְלוֹחִיתוֹ הוּא צָרִיךְ? אֲמַר לִי: אֵין, לָצוּר וְלָצוּר.

אמר

שהוא מקום מיוחד לעומדים שם באותה שעה, וכחצר של שניהן דמי. וכיון דאפשר במשיכה — לא מדהניא ביה מסירה כלום. דעיקר מסירה אורחה ברשות הרבים, ומשיכה אורחה ברשות שיש לו חלק בו. **אבל הנבהה קונה בכל מקום** — אפילו ברשות המיוחד למוכר לבדו. **ומשני: מאי עד שימשכנה כו׳** — לא ברשות הרבים מיירי, אלא שימשכנה מרשות הרבים לסימטא, דקניא ביה משיכה. ומאי עד שישכור כו׳ — לאו ברשות הרבים קאי, אלא הכי קאמר: והיכא דברשות מוכר היא — לית ליה תקנה, לא במסירה ולא במשיכה, עד שישכור את מקומה. **לימא אביי ורבא דאמרי כרבי** — דאמר: ספינה נקנית במסירה ברשות הרבים, ולא כרבנן, דאילו רבנן — לית להו מסירה קונה ברשות הרבים, דמשום הכי אמרי: לא קנה עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא. והיכי שבקי רבנן ואמרי כרבי? **כל היכא דאמר ליה בעל הספינה ללוקח לך חזק וקני** — והוא לקחה ואחז בה, דהיינו מסירה — כולי עלמא לא פליגי דקני, דודאי נקנית במסירה ברשות הרבים. **רבנן סברי קפידא** — לא גמר להקנותו אלא במשיכה ולא במסירה, שאם ירצה מוכר — יוכל לחזור בו כל זמן שלא משכה זה לרשותו. **מראה מקום** — אי בעית אפילו למשכה מיד לרשותך — לך משוך, דהא במסירה אקניתיה לך. **צריך למיכתב** — שטר אחר. **קני לך כו׳** — ולפרושי אתא, דהלכתא כרבנן דפליגי עליה דרבי, ואמרי: עד שיכתוב וימסור. וגם בא לפרש היאך יכתוב ליה ההוא שטרא. **אמרייתה לשמעתא** — נתווכחתי בשמועה זו. ורב אשי כרבי סבירא ליה, דאותיות נקנות במסירה, בלא שטר אחר. **הא לא כתב ליה הכי** — אלא מסר בלא שטר אחר — לא קני, כרבנן, ואמאי? וכי לצור על פי צלוחיתו קנאו זה? הא סברא היא דמשום גביית חוב הכתוב בו קזבין ליה, והלכך במסירה לחוד מיקני, כרבי **ואמר לי אין לצור ולצור** — ואי משום אונאה, יתר משתות ליהוי ביטול מקח, ומחזיר לו דמיו, וזה יחזיר לו שטר חובו.

הכי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עַד שֶׁיִּמְשְׁכֶנָּה – עד שימשוך את הספינה לרשותו, **אוֹ עַד שֶׁיִּשְׁכּוֹר אֶת מְקוֹמָהּ**, ויקנה בקנין חצר. ואם כן, שדעת רבי שאף במסירה בלבד קנה את הספינה, מפני מה אומר תנא קמא דרבי נתן שצריך למשוך הספינה.

הגמרא מחלקת שאף לדעת רבי אין מסירה מועילה בכל מקום. מתרצת הגמרא: **לֹא קַשְׁיָא**, שיש לחלק שכָּאן **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כָּאן בְּסִימְטָא** – דברי רבי אינם אמורים אלא בספינה העומדת בשלולית מים שברשות הרבים, שכיון שאין שייך לקנות שם במשיכה, שאין משיכה קונה אלא אם מושך לרשות המיוחדת לו, משום כן הרי הוא קונה שם במסירה בלבד. ומה שאין כן בברייתא לעיל (ע"א) שנחלק על רבי נתן, מדובר בספינה העומדת בסימטא, דהיינו מבואות קטנים הפתוחים לרשות הרבים, ששם מועילה משיכה, שכיון שמקום זה מיועד לכל אדם לשבת שם, ומאידך גיסא אין הרבים מצויים שם אלא בשעה שיש דוחק ברשות הרבים ונכנסים לשם, לכך נחשב מקום זה כברשות העומד שם לקנות במשיכה לאותו מקום. ומאחר ויכולים לקנות שם במשיכה אין דרך בני אדם להקנות שם במסירה בלבד, לכך אינו קונה שם אלא אם כן משך.

שואלת הגמרא: **בְּמַאי אוֹקִימְתָּא לְהָא בַּרַיְיתָא, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים** – איך העמדת את הברייתא השניה, בשעומדת הספינה ברשות הרבים, ומשום כן מסירה קונה לדעת רבי, אך אם כן **אֵימָא סֵיפָא, ששנינו בסיפא של אותה ברייתא, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּמְשְׁכֶנָּה, [אוֹ עַד שֶׁיִּשְׁכּוֹר אֶת מְקוֹמָהּ]**. מקשה הגמרא, **וְאִי בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, מִמַּאן אוֹגִיר** – ואם אכן עומדת הספינה ברשות הרבים, וכי ישנם בעלים לרשות הרבים, שיוכל לשכור את מקום עמידת הספינה מהם.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **וְתוּ** – ועוד, **מְשִׁיכָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִי קָנְיָא** – איך אומרים חכמים שאינו קונה עד שימשוך, וכי ניתן לקנות בקנין משיכה ברשות הרבים, **וְהָא אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ** – אמרו שניהם, **מְסִירָה קוֹנָה רק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּבְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁנֵיהֶם**, כיון ששם אינו יכול לקנות במשיכה, שכל מהות הקנין היא בכך שמושך לרשותו, ולכך הדרך שם במסירה. **מְשִׁיכָה קוֹנָה רק בְּסִימְטָא וּבְחָצֵר שֶׁהִיא שֶׁל שְׁנֵיהֶם**, שכיון שהסימטא מיועדת לעומדים שם, אם כן באותו זמן שעומדים שם המוכר והלוקח, הרי זה נחשב כמו חצר של שניהם, ומועיל באופן זה המשיכה, שנחשב כמושך לרשותו. **וְהַגְּבָהָה קוֹנָה בְּכָל מָקוֹם**, ואפילו ברשות המוכר. על כל פנים נתבאר שאין משיכה מועילה ברשות הרבים, ואם כן איך אומרים חכמים 'עד שימשכנה', אם אכן עומדת הספינה ברשות הרבים.

הגמרא מבארת שאכן ניתן להעמיד את הברייתא ברשות הרבים, ומיישבת את דברי חכמים. מתרצת הגמרא: **מַאי עַד שֶׁיִּמְשְׁכֶנָּה נַמִּי דְּקָאָמַר** – מה כוונת הברייתא באומרה 'עד שימשכנה', **וּמַאי עַד שֶׁיִּשְׁכּוֹר אֶת מְקוֹמָהּ דְּקָאָמַר** – וכן מה כוונת הברייתא באומרה 'עד שישכור את מקומה', מבארת הגמרא, **הָכִי קָאָמַר, עַד שֶׁיִּמְשְׁכֶנָּה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְסִימְטָא**, ששם מועיל שפיר המשיכה, **וְאִם רְשׁוּת בְּעָלִים הִיא** – ואם עומדת הבהמה ברשות המוכר, **לֹא קָנָה, עַד שֶׁיִּשְׁכּוֹר אֶת מְקוֹמָהּ** – אינו יכול לקנות שם, לא במסירה ולא במשיכה, אלא על ידי שישכור את מקום הספינה מן המוכר, ויקנה בקנין חצר.

הגמרא מבררת האם אכן נקטו אביי ורבא כשיטת רבי להלכה, שמסירה קונה. מקשה הגמרא: **לֵימָא הַגְמָרֵי וְרָבָא דְּאָמְרֵי כְּרַבִּי** – לכאורה אביי ורבא שאמרו מסירה קונה ברשות הרבים נקטו להלכה כדברי רבי בברייתא, שהרי חכמים נחלקו, ולדעתם אינו קונה עד שימשוך לסימטא או שישכור את מקום הספינה, והרי כלל הוא שבכל מקום הלכה כחכמים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אַשֵׁי, אִי דְּאָמַר לֵיהּ לֵךְ חַזֵּק וּקְנִי הָכִי נַמִּי** – אכן אם אמר לו המוכר ללוקח, לך אחוז בספינה וקנה אותה, והלך הלוקח ואחז בה כציווי המוכר, ודאי קנה במסירה אף לפי חכמים, **וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינָן** – ולא נחלקו רבי וחכמים בברייתא אלא באופן **דְּאָמַר לֵיהּ לֵךְ מְשׁוֹךְ וּקְנִי** – שאמר המוכר ללוקח לך ומשוך את הספינה, וקנה אותה, **מַר סָבַר קְפִידָא** – דעת חכמים שאכן מקפיד המוכר שיקנה הלוקח דווקא במשיכה, כדי שכל זמן שלא ימשכנה לרשותו יוכל המוכר לחזור בו. **וּמַר סָבַר מַרְאֶה מָקוֹם הוּא לוֹ** – ודעת רבי שאין מקפיד המוכר שלא יקנה במסירה, ולא נתכוון באמירתו 'לך משוך וקני' אלא לומר ללוקח שאם חפץ הוא, הרי הוא יכול למשוך כבר הספינה לרשותו, כיון שכבר קנה אותה במסירה.

בברייתות לעיל (עו.) הובאה מחלוקת רבי ורבי נתן, האם המקנה שטר חוב לחבירו צריך לכתוב לו שטר מכירה [בנוסף על הקנין מסירה], כעת מביאה הגמרא את דעות האמוראים כמי ההלכה, ולדעת הסובר שצריך שטר, מהו נוסח השטר: **אָמַר רַב פַּפָּא, הַאי מַאן דְּמְזַבֵּין לֵיהּ שְׁטָרָא לְחַבְרֵיהּ** – המוכר שטר חוב שיש לו על פלוני, לחבירו, **צָרִיךְ לְמִיכְתַּב לֵיהּ** בשטר אחר, **קְנִי הוּא, וְכָל שֶׁעֲבִידָא דְּבֵיהּ** – קנה את השטר עצמו וכן את החוב הכתוב בו, משום שהלכה כרבי נתן שאינו קונה במסירה בלבד, וצריך לכתוב בנוסח זה דווקא, שאם לא יכתוב כן בפירוש יזכה הלוקח בנייר השטר בלבד ולא בגוף החוב.

אָמַר רַב אַשֵׁי, אַמְרִיתָהּ לִשְׁמַעְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַב כַּהֲנָא – אמרתי שמועה זו בפני רב כהנא, ונתווכחתי עמו האם אכן כך ההלכה, ולא כדעת רבי הסובר שדי במסירת השטר עצמו, **וְאָמְרִית לֵיהּ** – וכך טענתי לפניו, **טַעְמָא דְּכָתַב לֵיהּ הָכִי, הָא לֹא כָּתַב לֵיהּ הָכִי, לֹא קָנִי** – דווקא משום שכתב לו שטר אחר הרי הוא קונה את גוף החוב, מה שאין כן בלא כתיבת השטר לא היה זוכה בגוף החוב, אלא בנייר בלבד, **וְכִי לָצוֹר עַל פִּי צְלוֹחִיתוֹ הוּא צָרִיךְ** – והרי תמוה הוא, וכי צריך הלוקח לנייר זה על מנת לצור את פי צלוחיתו, הרי ברור הוא שכוונתו היתה לזכות בגוף החוב, ואם כן מפני מה לא יזכה בחוב במסירה בלבד, וכדעת רבי. **וְאָמַר לִי, אִין, לָצוֹר וְלָצוֹר** – והשיב לי רב כהנא, אכן אם לא יכתוב לו בשטר שטר אחר, משמע שמקנה לו הנייר בלבד לצור בו את פי צלוחיתו, ולא יזכה הלוקח אלא בנייר, שהלכה כרבי נתן.

ב"איש לרעהו ומתנות לאביונים" ישנם . . (ב) אביונים – שבעניות גופא הרי זו דרגא הכי תחתונה, . . "אביון" הוא "התאב לכל דבר", היינו, ש"כל דבר", איזה שיהיה, הרי הוא "תאב אליו", כיוון שמצד עצמו אין לו מאומה

משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ז

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הגמרא מביאה את דעת אמימר להלכה: **אָמַר אֲמֵימַר, הִלְכְּתָא אוֹתִיּוֹת נִקְנוֹת בִּמְסִירָה** בלבד, בלא שטר מכירה, כְּדַעְתַּ רַבִּי.
הגמרא מבררת האם כך קיבל מרבותיו, או שאף סברא יש בדבר: **אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לַאֲמֵימַר, גְּמָרָא אוֹ סְבָרָא** – דבר זה מקובל בידך מרבותיך, או שאף מסברא דעתך כן. **אָמַר לֵיהּ, גְּמָרָא. אָמַר רַב אַשִׁי, סְבָרָא נַמִּי הוּא** – אף מסברא יש לומר שדי במסירה בלבד, שהרי שטר קנין אינו מועיל בזה, כיון **דְּאוֹתִיּוֹת מִילֵּי נִינְהוּ, וּמִילֵּי בְּמִילֵּי לֵא מִיקְּנִין** – כיון שהמוכר שטר חוב דברים בלבד הוא מוכר, שהרי אינו מוכר חפץ בעין, אלא את החוב עצמו, וסברא הוא שלא יהיו דברים נקנים על ידי דברים, דהיינו, שטר לא יקנה על ידי שטר, אלא על ידי מעשה בידים, כמסירה.
הגמרא מונה כמה דינים שנשנו יחדיו בבית המדרש בעניני שטרות, ומקשה שמתוך אחד מן הדינים מוכח ששטר כן יכול להיקנות בדברים בלבד: **וְלֵא** – וכי לא מצינו דברים הנקנים בדברים בלבד, **וְהָאָמַר רַבָּה בַּר יִצְחָק אָמַר רַב, שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הֵם** – שני דינים שונים יש בכתיבת שטר על קניית שדה. הדין הראשון, אדם שאמר לשנים **זְכוּ בְּשָׂדֶה לִפְלוֹנִי וְכִתְבוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטָר** – הריני מקנה לכם שדה זו בקנין סודר, שתזכו בה עבור פלוני, וכן ממנה אני אתכם לכתוב ולתת לו שטר מתנה על השדה, הדין הוא, שחוֹזֵר בִּשְׁטָר **וְאֵינוֹ חוֹזֵר בְּשָׂדֶה** – יכול הנותן לחזור בו ולצוות להם שלא יכתבו לו שטר, אך אין הוא יכול לחזור בו מנתינת השדה, שמיד שעשו קנין עבורו זכה המקבל בשדה.
הדין השני: אדם שאמר לשנים זכו בשדה זו לפלוני, **עַל מְנָת שֶׁתִּכְתְּבוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטָר**, כלומר, שלא יזכה בשדה עד שיגיע השטר מתנה לידו, שבאופן זה הריהו חוֹזֵר בֵּין בִּשְׁטָר בֵּין בְּשָׂדֶה – יכול הנותן לחזור בו אף מנתינת השדה ולא רק מכתיבת השטר, כיון שעדיין לא זכה המקבל בשדה.
הגמרא מביאה שרב הונא הוסיף אופן נוסף: **וְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַב הוּנָא, שְׁלֹשָׁה שְׁטָרוֹת הֵן** – שלשה חילוקי דינים מצינו בשטרות, **תְּרֵי הָא דַּאֲמָרָן** – שנים אלו האמורים לעיל, שפעמים שחוזר בשטר, ופעמים שחוזר אף בשדה, **וְאִידָךְ** – והאופן השלישי הוא, **אִם קָדַם מוֹכֵר וְכָתַב אֶת הַשְּׁטָר** – אם המוכר הקדים והכין שטר מכירה קודם מכירת השדה שיהיה מזומן בידו לתת ללוקח כשטר ראיה,

אגרות קודש

ב״ה, ה׳ אלול, תשי״ז
ברוקלין.

במענה על מכתבו מכ״ה י״א י״ז. בו כותב אודות העלמה... שהמירה את דתה ר״ל וישנן תולים זה בכשוף וכיו״ב וכו׳.

והנה יסיחו דעתם מביאור ענינים כאלו על ידי כשוף, כי זהו מחליש ההשתדלות בהצלתה, שהרי ישראל אע״פ שחטא ישראל הוא ומחוייבים לעשות כל האפשרי בזה וגם על פי דרך הטבע, ובודאי אשר יש למצוא ענינים טבעים שהיו מהמסייעים לצעד המבהיל הנ״ל ואז יקל למצוא התרופות איך להלחם נגדם.

אבל נוסף על הנ״ל צריך לברר אם נולדה בטהרה, זאת אומרת בעת שאמה התעברה בה, היתה מותרת על פי דין תורה, ובאם ח״ו היתה בזה איזה מגרעת, על ההורים להחליט בתוקף שמכאן ולהבא ידקדקו בשמירת וזהירות חוקי ודיני טהרת המשפחה ככל הדרוש וישפיעו בכל סביבתם בזה, שהרי ההשפעה על הזולת הוא תיקון במקצת על העבר, והשי״ת הרואה ללבב כשיראה החלטתם בזה, בטח יוסיף בברכתו שתצליח ההשתדלות בהצלת נפש מישראל, ויהי רצון שיבשר טוב בזה.

בברכת כתיבה וחתימה טובה,

בשם כ״ק אדמו״ר שליט״א
מזכיר

נ.ב. בטח יבררו גם כן אם לא הי׳ בזה גם ענין של אהבה זרה ח״ו. ומסיימים בטוב.

מוקדרה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

הכי גרסינן: אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה כרבי — וכן ריהטא דגמרא ומסקנא בהרבה מקומות, דאותיות נקנות במסירה, ולא צריך למכתב "קני לך וכל שעבודיה", ולא שום שטר. **אמר רב אשי סברא היא** — דאין השטר מועיל כלום לקנות שטר אחר על ידו, אלא במסירה תליא מילתא. **דאותיות** — מכירת שטר חוב. **מילי נינהו** — דברים הוא מוכר, ולא ממון ממש. הלכך מעשה בידים, דהיינו מסירה — הוא עיקר קנייתן. אבל שטר אחר לא מהני, דמילי במילי לא מיקנו, שטר לא יקנה בשטר. **שני שטרות הן** — חלוקין זה מזה. **זכו בשדה זו לפלוני** — אני מקנה לכם בסודר זה שדה זו לצורך פלוני. והן קנו לאותו פלוני כמו שצווה להם. **חוזר בשטר** — ואפילו אמר "כתבו ותנו". דכל זמן שלא בא ליד מקבל מתנה — יכול זה לעקור שליחותו, דאין עושין שטר בעל כרחו של נותן, דאם ייפה כחו במתנה בעל פה — לא ניחא ליה דתיהוי מתנה בשטר. ואף על גב דאמרינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא מ, א): קנין בפני שנים ואין צריך לומר "כתבו", דסתם קנין לכתיבה עומד — הני מילי סתמא, דמסתמא ניחא ליה למקנה שיכתבו שטר לקונה. אבל היכא דמחי — לא כתבינן בעל כרחו. **ואינו חוזר בשדה** — שכבר זכו, וזכין לו לאדם שלא בפניו. **על מנת שתכתבו כו'** — הכי קאמר: לא יזכה עד שיבא השטר לידו. **אם קדם מוכר כו'** — מי שצריך למעות ורוצה למכור מנכסיו לחבירו, ופעמים שהוא מוצא סופר, וכותב שטר מכירה כדי שיהא מזומן ליתנו ללוקח כל שעה שירצה למכור.

כאותה

אָמַר אַמֵּימָר, הִלְכְתָא: אוֹתִיּוֹת נִקְנוֹת בְּמְסִירָה, כְּרַבִּי. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְאַמֵּימָר: גְּמָרָא אוֹ סְבָרָא? אָמַר לֵיהּ: גְּמָרָא. אָמַר רַב אַשִׁי: סְבָרָא נַמִּי הוּא, דְּאוֹתִיּוֹת מִילֵּי נִינְהוּ, וּמִילֵּי בְּמִילֵּי לָא מִיקַּנְיָן. - וְלָא? וְהָאָמַר רַבָּה בַּר יִצְחָק אָמַר רַב, שְׁנֵי שְׁטָרוֹת הֵם: "זְכוּ בְּשָׂדֶה לְפְלוֹנִי וְכִתְבוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטָר" - חוֹזֵר בַּשְּׁטָר וְאֵינוֹ חוֹזֵר בַּשָּׂדֶה, "עַל מְנָת שֶׁתִּכְתְּבוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטָר" - חוֹזֵר בֵּין בַּשְּׁטָר בֵּין בַּשָּׂדֶה; וְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר רַב הוּנָא, שְׁלֹשָׁה שְׁטָרוֹת הֵן: תְּרֵי - הָא דַּאֲמָרַן; אִידָךְ - אִם קָדַם מוֹכֵר וְכָתַב אֶת הַשְּׁטָר.

כאותה

יצחק נראה דגרס: "אין אותיות נקנות במסירה", כרבנן, דהכי הלכתא. ומייתי ראיה מסוף פרק "זה בורר" (סנהדרין לא, א) דאמר: דהיא איתתא דנפק שטר מתותי ידה, אמרה: ידענא בהאי שטרא דפריע הוא. הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא: כמאן — כרבי, דאמר אותיות נקנות במסירה? אמר ליה: לאו, משום דאי בעיא קלתיה. ואי הלכתא כרבי — מאי פריך רבא? ורב נחמן נמי, אמאי לא מהדר ליה דודאי נאמנת משום דאותיות נקנות במסירה? ועוד, דקאמר התם: איכא דאמרי לא הימנה רב נחמן, אמר ליה רבא: והא אי בעיא קלתיה? אמר ליה: כיון דאתחזק בבי דינא, אי בעיא קלתיה — לא אמרינן. והשתא, אי הלכתא כרבי, אמאי לא פריך רבא: כמאן דלא כרבי? ורב נחמן נמי אמאי לא הימנה? נהי דאי בעיא קלתיה לא אמרינן, כיון דאתחזק, מכל מקום להימנה משום דאותיות נקנות במסירה אלא משמע דאין הלכה כרבי. והא דאמר ב"מי שמת" (בבא בתרא קנא, א): אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטרי, אמרה: ליהוי לעמרם ברי. אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: הא לא משך. משמע דאי משך קנה — הני מילי מתנת שכיב מרע, שאינו יכול לכתוב, דדברי שכיב מרע ככתובים דמו. והיו סבורים דמשיכה מיהא בעי, כיון דבעלמא בעי מסירה ושטר, ולא דמי לשאר מילי דשכיב מרע. וב"הכותב" (כתובות פה, א) גבי ההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי, משמע דאי תפסתינהו מחיים — קניא, ואף על גב דליכא כתיבה אומר רבינו יצחק: דהיא לא היתה רוצה לקנות המלוה, אלא התם רצתה לדחוק היתומים שיפרעו לה, על ידי שתעבב השטרות בידה, שלא יוכלו לגבות החוב. והא דאמר ב"גט פשוט" (בבא בתרא קעג, א): אותיות נקנות במסירה, אביי אמר: צריך להביא ראיה, רבא אמר: אין צריך להביא ראיה. לאו משום דסבר רבא דאותיות נקנות במסירה, דהא בסוף פרק "זה בורר" (סנהדרין לא, א) משמע דסבר דאין אותיות נקנות במסירה כדפרישית, אלא אליבא דהנהו דהתם קיימי. ומיהו, אביי סבר ודאי דנקנה במסירה בפרק "האשה שלום" (יבמות קטו, ב), גבי הא דמייתי רבא ראיה דלא מיקנו לתרי יצחק, מדגבי רבה בר אבוה בהנהי שטרי דמחוא דכתב בהו נאני בר חבי וחבי בר נאני, אף על גב דשכיחי טובא במחוא. ואביי דאמר התם: למאי ניחוש לה? אי משום נפילה — מיזהר זהירי, ואי משום פקדון, כיון דשמיה כשמיה — לא מפקיד גביה. מאי אמרת? דלמא מסר ליה — אותיות נקנות במסירה. ומהתם יש להביא ראיה דרבא סבר אין נקנה, מדמייתי מהתם דלא חיישינן לתרי יצחק. דאי סבר נקנה — היכי מייתי מינה? הא התם ליכא למיחש למידי, כדקאמר אביי דלנפילה ופקדון לא חיישינן, דהא רבא אית ליה ב"גט פשוט" דאין צריך להביא ראיה, והיינו משום דלא חייש לנפילה ופקדון. אלא ודאי אין נקנה, ולהכי מייתי דכי היכי דלא חיישינן דלמא מסר ליה — הכי נמי לא חיישינן לתרי יצחק. ואין לדחות דהכי מייתי: אם איתא דחיישינן לתרי יצחק, אף על גב דלא הוחזקו. דאי בהוחזקו — פשיטא דחיישינן, כדמוכח התם גבי הני שטרי — הוה לן למיחש לנפילה ופקדון, דשכיחי נאני בר חבי טובא במחוא. מדקאמר: מאי אמרת דלמא מסר ליה — משמע דמכחד זה דייק רבא. ואם תאמר: וכיון דסבר רבא דאין נקנה, אם כן הא דדייק רבא בריש "כל הגט" (גיטין כד, ב) הא קטנה מצי מגרש, זאת אומרת: שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים. והיכי דייק? דלמא לעולם אין מוציאין, דחיישינן דלמא מסר ליה לקנות, ואין אותיות נקנות במסירה. אבל בגט ליכא למיחש, כי למה היתה מוסרת לחברתה, דלא שייך שום קנין במסירתה לחברתה ויש לומר: דגרסינן התם "רבה", מדאיירי אביי בתר הכי. ואפילו אי גרס "רבא" — נראה לרבינו שמשון בן אברהם דשפיר דייק, דכי היכי דקטנה מצי מגרשה ולא חיישינן לפקדון ולשמא מסרה לה לצור על פי צלוחיתה — הכי נמי שני יוסף בן שמעון מוציאין, ולא חיישינן [לשמא מסר ליה לקנות] ולשמא מסר לו לצור על פי צלוחיתו. דלגבות החוב הם יודעין דאין המסירה מועלת, דאין אותיות נקנות במסירה. **אותיות** מילי נינהו ומילי במילי לא מיקני — ואומר רבינו יצחק: דמסירת השטר קרוי מילי, דקאמר ליה "קני לך שטר זה" דהיינו מילי בעלמא. אבל כשכותב שטר בשמו על השעבוד — אין לך מעשה גדול מזה. **חוזר** בשטר ואינו חוזר בשדה — ואם תאמר: כיון שאין מזיק לו כלום, בין במתנה בין במכר, נכתוב לו ממה נפשך, שלא יוכל לכפור לו כיון דאין מפסיד בכתיבה אפילו במכר. דליכא למימר שאינו רוצה שיטרוף ממשעבדי, דאפילו בלא שטר גובה מנכסים משועבדים, כדאמר ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא מא, ב): המוכר שדהו בעדים — גובה מנכסים משועבדים ויש לומר: דמפסיד, לפי שעל ידי שטר יצא קול שמכר או נתן, ולא יוכל לו כל כך ברצון, לפי שאין לו כל כך קרקעות. ואף על פי שהלוקח ודאי יכול לחזור בו, דמצי אמר: אדעתא דלא תכתוב לי שטרא לא זבני — מכל מקום מוכר יכול לחזור בו בשטר, ואם לא ירצה הלוקח ליקח בלא שטר — יניח. ורבינו תם מפרש: דבשטר מתנה דוקא מיירי, דלא ניחא ליה דליפוש שטרי עילויה, דהעולם לא ידעו שהוא שטר מתנה, אלא יסברו שהוא שטר חוב או שטר מכר, ושיעבד קרקעותיו, ולא יקנו ברצון ממנו לפי שיראים שיטרפו מהן. אבל בשטר מכר — אין יכול לחזור בו, דמסתמא אדעתא דכתיב ליה שטרא זבין ליה. וקשה: דלקמן ב"גט פשוט" (קסח, ב) (תנן): מי שבא ואמר אבד שטר חובי, אף על פי שאמרו עדים כתבנו וחתמנו — אין כותבין ונותנין אפילו בלא אחריות, דחיישינן שמא פרע לו ורוצה לגבות שנית. אבל בשטר מקח וממכר — כותבין, חוץ מאחריות שבו. והשתא ליכא למיחש דלמא טריף והדר טריף, ומשום אפושי שטרא לא חיישינן שמא לא ידעו העולם ששתי פעמים נכתב על שדה אחת, ויסברו שמכר שדה אחרת, או שהוא שטר חוב.

נקנה

תוספות

לא קני מדאורייתא גם שעבוד הקרקע הכתובה בו? דהא קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה, ואפילו בלא מסירת שטר חוב ויקנה ויש לומר: דכמו שאינו יכול להקדישו, כדמוכח בפרק "כל שעה" (פסחים לא, א) כיון שהקרקעות אינם ברשותו — כך אינו יכול להקנותן מן התורה. והא דלא תקינו רבנן שיוכל להקדישן כמו שתקנו שיכול להקנותן — לפי שאין הקדש כל כך צורך. ומיהו אומר רבינו תם: דיש לדחות ההיא ד"מי שמת", דהכי פריך: אי אמרת בשלמא דאורייתא, משום הכי אין יכול למחול — שאין כאן יורש אחר, דמקבל מתנה הוא היורש, דמתנת שכיב מרע דריש ב"יש נוחלין" (בבא בתרא קמז, א) מקראי דירושה מ"והעברתם" — יש לך העברה אחרת שהיא כזו, ולעולם מכירת שטר איכא למימר דהוי דאורייתא. ומכל מקום צריך טעם שפיר דאמאי לא הוי קנין גמור, ויכול לומר לו הלוה: לאו בעל דברים דידי את, ויקנה לגמרי שלא יוכל עוד למחול, כיון דאקני ליה שעבוד הקרקעות בשטר. **אמר** אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה — כתב רב יהודאי גאון דאין אותיות נקנות בחליפין. ולרבינו תם ולרבינו תם נראה דגרס: "אין אותיות נקנות במסירה", כרבנן, דהכי הלכתא. ומייתי ראיה מסוף פרק "זה בורר" (סנהדרין לא, א) דאמר: דהיא איתתא דנפק שטר מתותי ידה, אמרה: ידענא בהאי שטרא דפריע הוא. הימנה רב נחמן. אמר ליה רבא: כמאן — כרבי, דאמר אותיות נקנות במסירה? אמר ליה: לאו, משום דאי בעיא קלתיה. ואי הלכתא כרבי — מאי פריך רבא? ורב נחמן נמי, אמאי לא מהדר ליה דודאי נאמנת משום דאותיות נקנות במסירה? ועוד, דקאמר התם: איכא דאמרי לא הימנה רב נחמן, אמר ליה רבא: והא אי בעיא קלתיה? אמר ליה: כיון דאתחזק בבי דינא, אי בעיא קלתיה — לא אמרינן. והשתא, אי הלכתא כרבי, אמאי לא פריך רבא: כמאן דלא כרבי? ורב נחמן נמי אמאי לא הימנה? נהי דאי בעיא קלתיה לא אמרינן, כיון דאתחזק, מכל מקום להימנה משום דאותיות נקנות במסירה אלא משמע דאין הלכה כרבי. והא דאמר ב"מי שמת" (בבא בתרא קנא, א): אימיה דרב עמרם חסידא הוה לה מלוגא דשטרי, אמרה: ליהוי לעמרם ברי. אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: הא לא משך. משמע דאי משך קנה — הני מילי מתנת שכיב מרע, שאינו יכול לכתוב, דדברי שכיב מרע ככתובים דמו. והיו סבורים דמשיכה מיהא בעי, כיון דבעלמא בעי מסירה ושטר, ולא דמי לשאר מילי דשכיב מרע. וב"הכותב" (כתובות פה, א) גבי ההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי, משמע דאי תפסתינהו מחיים — קניא, ואף על גב דליכא כתיבה אומר רבינו יצחק: דהיא לא היתה רוצה לקנות המלוה, אלא התם רצתה לדחוק היתומים שיפרעו לה, על ידי שתעבב השטרות בידה, שלא יוכלו לגבות החוב. והא דאמר ב"גט פשוט" (בבא בתרא קעג, א): אותיות נקנות במסירה, אביי אמר: צריך להביא ראיה, רבא אמר: אין צריך להביא ראיה. לאו משום דסבר רבא דאותיות נקנות במסירה, דהא בסוף פרק "זה בורר" (סנהדרין לא, א) משמע דסבר דאין אותיות נקנות במסירה כדפרישית, אלא אליבא דהנהו דהתם קיימי. ומיהו, אביי סבר ודאי דנקנה במסירה בפרק "האשה שלום" (יבמות קטו, ב), גבי הא דמייתי רבא ראיה דלא מיקנו לתרי יצחק, מדגבי רבה בר אבוה בהנהי שטרי דמחוא דכתב בהו נאני בר חבי וחבי בר נאני, אף על גב דשכיחי טובא במחוא. ואביי דאמר התם: למאי ניחוש לה? אי משום נפילה — מיזהר זהירי, ואי משום פקדון, כיון דשמיה כשמיה — לא מפקיד גביה. מאי אמרת? דלמא מסר ליה — אותיות נקנות במסירה. ומהתם יש להביא ראיה דרבא סבר אין נקנה, מדמייתי מהתם דלא חיישינן לתרי יצחק. דאי סבר נקנה — היכי מייתי מינה? הא התם ליכא למיחש למידי, כדקאמר אביי דלנפילה ופקדון לא חיישינן, דהא רבא אית ליה ב"גט פשוט" דאין צריך להביא ראיה, והיינו משום דלא חייש לנפילה ופקדון. אלא ודאי אין נקנה, ולהכי מייתי דכי היכי דלא חיישינן דלמא מסר ליה — הכי נמי לא חיישינן לתרי יצחק. ואין לדחות דהכי מייתי: אם איתא דחיישינן לתרי יצחק, אף על גב דלא הוחזקו. דאי בהוחזקו — פשיטא דחיישינן, כדמוכח התם גבי הני שטרי — הוה לן למיחש לנפילה ופקדון, דשכיחי נאני בר חבי טובא במחוא. מדקאמר: מאי אמרת דלמא מסר ליה — משמע דמכחד זה דייק רבא. ואם תאמר: וכיון דסבר רבא דאין נקנה, אם כן הא דדייק רבא בריש "כל הגט" (גיטין כד, ב) הא קטנה מצי מגרש, זאת אומרת: שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים. והיכי דייק? דלמא לעולם אין מוציאין, דחיישינן דלמא מסר ליה לקנות, ואין אותיות נקנות במסירה. אבל בגט ליכא למיחש, כי למה היתה מוסרת לחברתה, דלא שייך שום קנין במסירתה לחברתה ויש לומר: דגרסינן התם "רבה", מדאיירי אביי בתר הכי. ואפילו אי גרס "רבא" — נראה לרבינו שמשון בן אברהם דשפיר דייק, דכי היכי דקטנה מצי מגרשה ולא חיישינן לפקדון ולשמא מסרה לה לצור על פי צלוחיתה — הכי נמי שני יוסף בן שמעון מוציאין, ולא חיישינן [לשמא מסר ליה לקנות] ולשמא מסר לו לצור על פי צלוחיתו. דלגבות החוב הם יודעין דאין המסירה מועלת, דאין אותיות נקנות במסירה. **אותיות** מילי נינהו ומילי במילי לא מיקני — ואומר רבינו יצחק: דמסירת השטר קרוי מילי, דקאמר ליה "קני לך שטר זה" דהיינו מילי בעלמא. אבל כשכותב שטר בשמו על השעבוד — אין לך מעשה גדול מזה. **חוזר** בשטר ואינו חוזר בשדה — ואם תאמר: כיון שאין מזיק לו כלום, בין במתנה בין במכר, נכתוב לו ממה נפשך, שלא יוכל לכפור לו כיון דאין מפסיד בכתיבה אפילו במכר. דליכא למימר שאינו רוצה שיטרוף ממשעבדי, דאפילו בלא שטר גובה מנכסים משועבדים, כדאמר ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא מא, ב): המוכר שדהו בעדים — גובה מנכסים משועבדים ויש לומר: דמפסיד, לפי שעל ידי שטר יצא קול שמכר או נתן, ולא יוכל לו כל כך ברצון, לפי שאין לו כל כך קרקעות. ואף על פי שהלוקח ודאי יכול לחזור בו, דמצי אמר: אדעתא דלא תכתוב לי שטרא לא זבני — מכל מקום מוכר יכול לחזור בו בשטר, ואם לא ירצה הלוקח ליקח בלא שטר — יניח. ורבינו תם מפרש: דבשטר מתנה דוקא מיירי, דלא ניחא ליה דליפוש שטרי עילויה, דהעולם לא ידעו שהוא שטר מתנה, אלא יסברו שהוא שטר חוב או שטר מכר, ושיעבד קרקעותיו, ולא יקנו ברצון ממנו לפי שיראים שיטרפו מהן. אבל בשטר מכר — אין יכול לחזור בו, דמסתמא אדעתא דכתיב ליה שטרא זבין ליה. וקשה: דלקמן ב"גט פשוט" (קסח, ב) (תנן): מי שבא ואמר אבד שטר חובי, אף על פי שאמרו עדים כתבנו וחתמנו — אין כותבין ונותנין אפילו בלא אחריות, דחיישינן שמא פרע לו ורוצה לגבות שנית. אבל בשטר מקח וממכר — כותבין, חוץ מאחריות שבו. והשתא ליכא למיחש דלמא טריף והדר טריף, ומשום אפושי שטרא לא חיישינן שמא לא ידעו העולם ששתי פעמים נכתב על שדה אחת, ויסברו שמכר שדה אחרת, או שהוא שטר חוב.

נקנה

הרצון להתקשר אל המלך . . רצון זה ישנו אצל כל אחד ואחת מישראל, והיינו לפי ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלוקה ממעל ממש"

משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ז

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

רש"י

נקנה השטר בכל מקום שהוא — ואם תאמר: והיכי מוכח מהכא דמילי במילי מיקנו? הא הכא לא קנו שעבוד השטר, דבלאו הכי שעבד נכסיו, דמוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים, ואין מועיל אלא לקנות שטר עצמו ויש לומר: דמשמע ליה בכל ענין, בין החזיק בעדים בין בלא עדים, שלא נשתעבדו נכסיו, ובכל ענין קתני: נקנה השטר בכל מקום שהוא. אבל אכתי קשה: דהיכי מוכח מהכא דמיקנו מילי במילי? דהכא לא חזינן דמיקנו אלא לענין שטר מכר הכתוב בשם מוכר ללוקח, ובההיא ודאי מהניא מסירה בלא כתיבה לכולי עלמא. אבל מוכר או נותן שטר שיש לו על אחרים — לעולם לא מקנו במילי, במסירה לחודה, עד שיכתוב ונראה לפרש דהכי פריך: והא אגב מילי נינהו, וקנין גרוע הוא, דאפילו הכי מקני בלא מסירה לקנות שעבוד שטר הכתוב בשמו — אם כן אפילו בשטר שאינו כתוב בשמו תועיל מסירה בלא כתיבה, כיון דשעבוד כל כך קל לקנות ומשני: אגב שאני. דאין אגב קנין גרוע, דאלים קנין אגב כמסירה גמורה, דהא אפילו דבר דאין נקנה בחליפין נקנה אגב קרקע, וחשיב כמסירה ומשיכה והגבהה. ורבינו שמואל מפרש: דהשתא לא אסיק אדעתיה קנין אגב, וסלקא דעתין דקני במה שנתרצה לו. וקשה: דאם כן אמאי איצטריך למימר: כיון שהחזיק בקרקע נקנה כו'? כיון שאינו קונה על ידי כך ויש לומר: דסלקא דעתין דלא נתרצה לו עד שיחזיק, ומכל מקום מילי נינהו, כיון דקני על ידי מה שנתרצה.

רב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי — לפי ספרים דגרסי ב"הגוזל" (בבא קמא קד, ב): "דהוה מסיק", קשה: דהיכי קנינהו ניהליה? ואגן נמי, היכי כתבינן הרשאה אמלוה? הא אמר בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנב, א): מתנת שכיב מרע שכתב בה קנין — ארבבה אתרי ריכשי כו', הרי היא כמתנת שכיב מרע שאם אמר הלואתו לפלוני — הלואתו לפלוני. משמע דבריא לא מצי למיקני הלואה אפילו בקנין, דהתם בקנין איירי וליכא למימר דהתם מיירי בהלואת מטבע, שאינו נקנה בחליפין — דאם כן בחנם נקט הלואה, דהוה ליה למימר "מטבעותי לפלוני". ועוד, דאמרינן התם (קמח, א): למימרא דסבר רב נחמן מילתא דאיתא בבריא איתא בשכיב מרע, דליתא כו' והאמר רב נחמן: שכיב מרע שאמר הלואתי לפלוני כו'. ומשני: הואיל ויורש יורשה, אי נמי במעמד שלשתן. הוה ליה למימר: דאיתא בבריא, אפילו בהלואה דמטבע אגב קרקע ואומר רבינו תם: דתקנת חכמים היא לענין הרשאה שיוכל לעשות שליח אפילו בהרשאת מלוה, אף על גב דאין יכול להקנותה.

וכי

כאותה ששנינו — שמותר לעשות כן, אף על גב דמיחזי כשיקרא. דאין כאן הפסד לשום אדם, אלא למוכר עצמו, שאם יאבד השטר וימצאנו לוקח שכתב בשמו — יטעון שלקחו מזה המוכר. ואי הוא לא חייש להכי — אגן לא חיישינן בשבילו. **כיון שהחזיק זה** — הלוקח, בקרקע. מסקנא דמילתיה דאמורא הוא, ולא מן המשנה. **נקנה השטר** — שנכתב קודם המכירה, לזה הלוקח, בכל מקום שהוא. שהרי דעתו של מוכר להקנות השטר ללוקח, וקני ליה לשטר אגב קרקע, כדין כל מטלטלין הנמכרין עם קרקע, שנקנין בחזקת קרקע כאילו עבד משיכה במטלטלין גופייהו, וכדמפרש. **וזו היא ששנינו כו'** — בקדושין (כו, א) נפקא לן מקראי. **שאין להם אחריות** — מטלטלין ושטר. **שיש להם אחריות** — מקרקעי. **בכסף בשטר ובחזוקה** — בכסף שקבל מן הקרקע, או שהחזיק בה, נקנין גם מטלטלין. וקא סלקא דעתין השתא דהשטר במילי בעלמא מיקני, שנתרצה המוכר להקנות ללוקח, ואף על פי שלא בא השטר לידו דלוקח — קני ליה. כל שכן לעיל, דשטר בשטר מיקני. דאילו הכא — אפילו במילי גרידי קני ליה בלא שטר, וכל שכן דמיקני במילי הכתובים בשטר. **ומשני: מאי דקני שטר אגב ארעא שאני** — דכיון שהחזיק בקרקע, קני ליה לשטר אגב ארעא. דמקראי נפקא לן בקדושין. ולאו היינו מילי, אלא מעשה גדול הוא, כמשיכת הממון עצמו. **דהא מטבע כו'** — בפרק "הזהב". והתם מפרש טעמא. **בחליפין** — בקנין סודר. **אגב אסיפא** — סף ביתו, מקרקע, כדי שיביאם לו. והיינו הרשאה. ואילו לא אקנינהו ניהליה — לא הוו יהבי ליה, דלא ליחייבו באונסא דאורחא, כדאמר בבבא קמא. **נפק לאפיה** — מרוב שמחת מעותיו שהביא. **עד תווך** — מקום. במסכת נדה (לג, ב), וכך שמו. ולאשמועינן אתא דמשום קנין זה מסרו לו המעות, דכיון דנפק לאפיה — שמעינן דהביא המעות. **העבדים** — המשמרים והמנהיגים הספינה. **המרצופין** — שקין גדולים, שבהן משימין הפרקמטיא אשר בספינה. **עיסקא דבגווה** — פרקמטיא שבה. **משנה** קרון — עגלה. **הפרדות** — המושכות בקרון. ובשאין אדוקין בו מיירי, כדמפרש בגמרא. דרך פרדות לקרון, וצמד לבקר, וכלים לחמור. **צמד** — הוא העול וכלי העבלה קטנה, והעבלה עצמה, המחברין את השוורים יחד. **לא מכר את הצמד** — דברי הכל היא. אלא דפליגי רבי יהודה ורבנן בפירוש דהך מילתא, דלרבי יהודה זימנין מכר זימנין לא מכר, ולרבנן לעולם לא מכר. **אין הדמים ראיה** — אלא במתנה ביקש ליתן לו המותר. אי נמי ליהוי מקח טעות, כדאמרינן בגמרא, ויחזיר לו מעותיו ויטול צמדו. **גמרא** **איסמייה** — מקמי מתניתין. **תתרגם מתניתא בשאדוקין בו** — שקשורין ביחד בשעת המכירה, הלכך הכל מכר. ומתניתין בשאין אדוקין. **היכי דמי** — דמיפלגי רבי יהודה ורבנן. **אילימא** דקרו ליה — באותה העיר לצימדא צימדא — דעול קורין אותו באותה העיר צמד, ולא השוורים. **ולבקר קורין בקר** — ולא צמד. **הכי גרסינן: צמד זבין ליה בקר לא זבין ליה** — ואמאי קאמר רבי יהודה דדמים מודיעין שמכר את הבקר? והלא בקר אינו בכלל צמד כלל, דנימא לשון שלו כך הוא, שקרא גם לבקר צמד ואפילו בשאדוקין בו נמי לא קני, דהא לא מפלגינן בין אדוקין לשאינן אדוקין, כדמפלגינן גבי קרון ופרדות. ולקמיה בשמעתין נמי אמרינן דמתניתין מילי מילי קתני. **הכי גרסינן: ואלא** דקרו ליה **נמי לבקר צמד כולה זבין ליה** — דכי האי גוונא גרסינן גבי המוכר בית המוכר בית לחבירו בבירה גדולה, בפרק "המוכר את הבית" (בבא בתרא סא, ב). **כולה זבין ליה** — ואמאי אמרי רבנן אין הדמים ראיה? הא ודאי, כיון דכולי עלמא קורין גם לבקר צמד, וגם הדמים מודיעין — עליה דמוכר רמיא לגלויי דלא בקר קא מזבין אלא העול לבדו, ומדלא פירש — אמרינן שמכר הכל **הכי גרסינן: לא צריכא באתרא דאיכא** דקרו ליה **לצמד צמד ולבקר בקר ואיכא** דקרו **נמי לבקר צמד** — והשתא מספקא לן בהאי גברא מהי מינייהו הוא, אם קרא לבקר צמד אם לאו. **רבי יהודה סבר הדמים מודיעין** — שהוא מן הקורין לבקר צמד, ובקר מכר עם הצמד. **ורבנן סברי** — כיון דיש קורין לבקר בקר, ולא קרו ליה צמד — לא אמרינן הדמים מודיעין, דדלמא האי מינייהו הוא, ולא מכר את הבקר. דיד לוקח על התחתונה, דאוקי ממונא בחזקת מריה, ולא אמרינן דמים מודיעין. אבל היכא דכל בני העיר קורין לבקר צמד, כיון דפשיטא לן דהאי גברא רגיל לקרות גם לבקר צמד, וגם דמים הרבה יש — כולה זבין ליה. **ואי אין הדמים ראיה** — כלומר, נהי נמי דאין הדמים ראיה, ומכר את הצמד לא מכר את הבקר, דמשמע: אבל הצמד מכור, ואמאי? ליהוי ביטול מקח, שיבטל המקח ויחזיר לו דמיו ויטול צמדו, כדין כל אונאה יתר משתות, דבטל המקח, בפרק "הזהב" (בבא מציעא מט, ב) ובשתות מצומצם אמרינן קנה ומחזיר אונאה, ובפחות הויא מחילה.

הכי

כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ: כּוֹתְבִין שְׁטָר לַמּוֹכֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקֵחַ עִמּוֹ; כֵּיוָן שֶׁהֶחֱזִיק זֶה בַּקַּרְקָע - נִקְנָה שְׁטָר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא; וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ: נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת נִקְנִין עִם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת - בְּכֶסֶף וּשְׁטָר וַחֲזָקָה - אַגַּב שֶׁאֵנִי, דְּהָא מַטְבֵּעַ דְּלָא נִיקְנֵי בַּחֲלִיפִין וְאַגַּב אַרְעָא נִיקְנֵי. כִּי הָא דְּרַב פַּפָּא הָווּ לֵיהּ תְּרֵיסָר אַלְפֵי זוּזֵי בֵּי חוֹוֵאי, אַקְנְיִנְהוּ נִיהֲלֵיהּ לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אַחָא אַגַּב אַסֵּיפָא דְּבֵיתֵיהּ, כִּי אֲתָא, נְפַק לְאַפֵּיהּ עַד תָּווּךְ. "אֲבָל לֹא מָכַר לֹא אֶת הָעֲבָדִים וְלֹא אֶת הַמַּרְצוֹפִין וְלֹא אֶת הָאַנְתִּיקִי" וְכוּ'. מַאי אַנְתִּיקִי? אֲמַר רַב פַּפָּא: עִיסְקָא דִּבְגַוּוהּ. **מִשְׁנָה** מָכַר אֶת הַקָּרוֹן - לֹא מָכַר אֶת הַפְּרָדוֹת, מָכַר אֶת הַפְּרָדוֹת - לֹא מָכַר אֶת הַקָּרוֹן. מָכַר אֶת הַצֶּמֶד - לֹא מָכַר אֶת הַבָּקָר, מָכַר אֶת הַבָּקָר - לֹא מָכַר אֶת הַצֶּמֶד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַדָּמִים מוֹדִיעִין; כֵּיצַד? אָמַר לוֹ: "מְכוֹר לִי צִימְדְּךָ בְּמָאתַיִם זוּז", הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין הַצֶּמֶד בְּמָאתַיִם זוּז. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הַדָּמִים רְאָיָה. **גְּמָרָא** תָּנֵי רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעֲרָבָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ: מָכַר אֶת הַקָּרוֹן - מָכַר אֶת הַפְּרָדוֹת. - וְהָא אָנַן "לֹא מָכַר" תְּנַן - אֲמַר לֵיהּ: אִיסְמְיֵיהּ? - אֲמַר לֵיהּ: לָא, תִּיתַרְגֵּם מַתְנִיתֵיךְ בַּאֲדוּקִין בּוֹ. "מָכַר אֶת הַצֶּמֶד - לֹא מָכַר אֶת הַבָּקָר" וְכוּ'. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּקָרוּ לְצִימְדָּא צִימְדָּא, וּלְבָקָר בָּקָר - פְּשִׁיטָא, צִימְדָּא זַבִּין לֵיהּ, בָּקָר לָא זַבִּין לֵיהּ וְאֶלָּא דְּקָרוּ לֵיהּ נַמִּי לְבָקָר צִימְדָּא - כּוּלֵּיהּ זַבִּין לֵיהּ - לָא צְרִיכָא, בְּאַתְרָא דְּקָרוּ לֵיהּ לְצִימְדָּא צִימְדָּא, וּלְבָקָר - בָּקָר, וְאִיכָּא נַמִּי דְּקָרוּ לְבָקָר צִימְדָּא; רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: הַדָּמִים מוֹדִיעִין, וְרַבָּנַן סָבְרִי: אֵין הַדָּמִים רְאָיָה. - וְאִי אֵין הַדָּמִים רְאָיָה, לֵיהֱוֵי בִּיטּוּל מִקָּח

וכי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ במשנה להלן (קסז:) **שכּוֹתְבִין** – מותר לכתוב **שְׁטָר לְמוֹכֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקֵחַ עִמּוֹ**, כיון שאין שום חשש הפסד בזה אלא למוכר עצמו, שאם יאבד השטר יוכל שמעון לטעון שקנה את השדה, ומכיון שחפץ המוכר בכך ואינו חושש, מותר לכתוב לו.

רב הונא מסיים את דבריו: ואם כן שכתב המוכר שטר מכירה על השדה קודם מכירת הקרקע, **כֵּיוָן שֶׁהֶחֱזִיק זֶה** [–הלוקח] **בַּקַּרְקַע** וקנאה, **נִקְנָה שְׁטָר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא** בלא מעשה קנין נוסף, מאחר שנתרצה המוכר לתת לו את השטר עם השדה. **וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ** במשנה בקידושין (כו.), **נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶן אַחֲרָיוּת**, דהיינו מטלטלין, ובכללם השטר, **נִקְנִין עִם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת**, דהיינו קרקעות, על ידי שעשה קנין בקרקע בלבד באחד מהקנינים המועילים בקרקעות, דהיינו **בְּכֶסֶף וּשְׁטָר וַחֲזָקָה**. הרי לנו שמכיון שנתרצה המוכר לתת ללוקח את השטר עם השדה, בכך בלבד זכה הלוקח בשטר בלא מעשה קנין, ואם כן הרי כל שכן שניתן למכור שטר הלואה לחבירו על ידי שטר מכירה, ומפני מה אמר רב אשי לעיל (ע"א) ש'מילי במילי לא מיקנין'.

מתרצת הגמרא: **אַגַּב שַׁאנִי** – אין דומה קנין אגב ל'מילי', כלומר, אין הלוקח זוכה בשטר בדברים בלבד, שנתרצה המוכר לתתו לו, אלא בקנין אגב, שכך הוא הדין שאדם החפץ לקנות מחבירו קרקעות ומטלטלים, כיון שעשה קנין בקרקעות, הרי זה נחשב כמעשה גדול וקנין משיכה במטלטלים עצמם.

הגמרא מביאה ראיה לדבריה, שקנין אגב קנין חשוב הוא: **דְּהָא מַטְבֵּעַ דְּלֵא נִיקְנֵי בַּחֲלִיפִין, וְאַגַּב אַרְעָא נִיקְנֵי** – שהרי מטבע אינו נקנה בקנין סודר, ומכל מקום אגב קרקע הרי הוא נקנה. **כִּי הָא דְּרַב פַּפָּא הָווּ לֵיהּ תְּרֵיסַר אַלְפֵי זוּזֵי בֵּי חוּזָאֵי** – וכמו שמצינו שהיו לרב פפא שנים עשר אלף זוז בפקדון אצל אנשי העיר חוזאי, ורצה לשלוח את רב שמואל בר אחא לתבוע המעות עבורו, אך חשש שלא יתרצו למסור את המעות לידיו, ולכך **אַקְנִינְהוּ** למעות **נִיהֲלֵיהּ, לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר אַחָא, אַגַּב אַסֵּיפָא דְּבֵיתֵיהּ** – אגב מפתן הבית שלו, שקרקע הוא והקנהו לו בקנין סודר או בחזקה, **וּכִי אָתָא נָפַק לְאַפֵּיהּ עַד תַּוָּוךְ** – וכשהגיע רב שמואל בר אחא, יצא רב פפא לקראתו עד המקום ששמו 'תווך' מרוב שמחתו על המעות שהביא עמו. הרי לנו שהועיל הקנאת המעות אגב הקרקע, שאילולי כן לא היו בי חוזאי מוסרים את המעות ליד השליח.

שנינו במשנה: **אֲבָל לֹא מָכַר לֹא אֶת הָעֲבָדִים וְלֹא אֶת הַמַּרְצוּפִין וְלֹא אֶת הָאַנְתִּיקִי וְכוּ'**.

מבררת הגמרא: **מַאי אַנְתִּיקִי** – מהו אנתיקי. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב פַּפָּא, עִיסְקָא דִּבְנַוָּוהּ** – הסחורה המצויה בספינה, אינה נמכרת בכלל הספינה.

משנה

לאחר שנתבאר במשנה הקודמת אלו דברים נכללים בכלל מכירת הספינה, עוברת משנתינו לבאר את דין המוכר פרדות או בהמה או את כליהם: **מָכַר אֶת הַקָּרוֹן, לֹא מָכַר אֶת הַפְּרָדוֹת** – המוכר לחבירו את העגלה, אין בכלל זה הבהמות העשויות להוליך את העגלה, שלא נתכוין למכור לו אלא את העגלה לבדה. וכן להיפך, אם **מָכַר אֶת הַפְּרָדוֹת, לֹא מָכַר אֶת הַקָּרוֹן.**

מָכַר אֶת הַצֶּמֶד, לֹא מָכַר אֶת הַבָּקָר – ואם מכר לחבירו את העול של הבקר, אין בכלל זה הבקר. וכן להיפך, אם **מָכַר אֶת הַבָּקָר, לֹא מָכַר אֶת הַצֶּמֶד.**

המשנה מביאה שנחלקו תנאים בדין זה, באיזה אופן אכן המוכר את הצמד, לא מכר את הבקר: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַדְּמִים מוֹדִיעִין** – באופן שהדמים מוכיחין שלא לדבר זה בלבד נתכוין, ששילם דמים מרובים, הרי זה מוכיח שאכן נתכוין לקנות שני הדברים יחד.

מבררת המשנה: **כֵּיצַד** הדמים מודיעין. מבארת המשנה: כגון באופן **שֶׁאָמַר לוֹ** [הלוקח למוכר] **מְכוֹר לִי צִימְדְּךָ בְּמָאתַיִם זוּז, וְהֵרִי הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין הַצֶּמֶד** נמכר **בְּמָאתַיִם זוּז**, שהרי זה ראיה שהכוונה היתה לקנות הצמד עם הבקר, ששוים מאתים זוז. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין הַדְּמִים רְאָיָה**, אלא יתכן שאכן לא נתכוין לקנות אלא את הצמד.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא הסותרת למשנתינו: **תָּנֵי רַב תַּחֲלִיפָא בַּר מַעֲרָבָא, קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ** – רב תחליפא שהיה מבני ארץ ישראל, שנה ברייתא לפני רבי אבהו, **מָכַר אֶת הַקָּרוֹן, מָכַר אֶת הַפְּרָדוֹת.** שאלו רבי אבהו, **וְהָא אֲנַן לֹא מָכַר תְּנַן** – והרי במשנתינו שנינו, מכר את הקרון 'לא מכר' את הפרדות, ונמצא ברייתא זו סותרת למשנתינו. **אָמַר לֵיהּ** רב תחליפא, **אִיסְמְיֵיהּ** – האם אסיר ברייתא זו מגירסתי, מחמת המשנה. **אָמַר לֵיהּ** רבי אבהו לרב תחליפא, **לֹא** – אין הכרח לדחות ברייתא זו, **תִּיתַרְגֵּם מַתְנִיתֵיךְ בַּאֲדוּקִין בּוֹ** – שיש להעמיד את הברייתא שלך באופן שהיו הפרדות קשורים בעגלה, שבאופן זה כיון שסיכמו ביניהם על מכירת העגלה, ודאי היתה כוונתם אף על הפרדות שעמה.

שנינו במשנה: **מָכַר אֶת הַצֶּמֶד לֹא מָכַר אֶת הַבָּקָר וְכוּ'** רבי יהודה אומר הדמים מודיעין וכו' וחכמים אומרים אין הדמים ראיה:

הגמרא מבררת באיזה אופן נחלקו רבי יהודה וחכמים. מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן נחלקו רבי יהודה וחכמים, **אִילֵימָא** בעיר **דְּקָרוּ לְצִימְדָּא צִימְדָּא וּלְבָקָר בָּקָר** – אם במקום שהיו קוראים לעול בלבד, צמד, ולבקר בלבד, בקר, ואין מצוי כלל לקרוא לבקר ולצמד יחד, צמד, אם כן הרי **פְּשִׁיטָא שצִימְדָּא זַבֵּין לֵיהּ, בָּקָר לֹא זַבֵּין לֵיהּ** – אם כן הרי ברור שלא מכר אלא את הצמד, וודאי לא נחלק רבי יהודה על חכמים באופן זה, שלא יתכן לומר שהדמים מגלים לנו שהמוכר נתכוין אף לבקר, שהרי אין קוראים כלל לבקר, צמד.

וְאֶלָּא דְּקָרוּ לֵיהּ נַמִּי לְבָקָר צִימְדָּא – ואם נאמר שנחלקו בעיר שרגילים כולם לקרוא לפעמים לבקר ולצמד יחד, צמד, ונמצא שהאומר צמד יתכן שכוונתו אף לבקר, אם כן ודאי אף חכמים יודו לרבי יהודה שיהיו הדמים ראיה **שכּוּלֵּיהּ זַבֵּין לֵיהּ** – שהכל מכר לו, הבקר עם הצמד.

מבארת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – אכן לא נשנתה מחלוקת זו אלא **בְּאַתְרָא דְּקָרוּ לֵיהּ לְצִימְדָּא צִימְדָּא וּלְבָקָר בָּקָר** – בעיר שיש בני אדם הקוראים לעול בלבד צמד, ולבקר בקר, **וְאִיכָּא נַמִּי דְּקָרוּ לְבָקָר צִימְדָּא** – וישנם גם בני אדם באותה עיר שקוראים אף לבקר צמד, **שרַבִּי יְהוּדָה סָבַר, הַדְּמִים מוֹדִיעִין**, שמתוך שלקח המוכר דמים מרובים הרי זה ראיה שהוא מן הבני אדם הקוראים אף לבקר צמד, **וְרַבָּנַן סָבְרֵי אֵין הַדְּמִים רְאָיָה** – אין בכח הדמים המרובים שלקח להוכיח שאכן מן אותם בני אדם הוא, אלא המוציא מחבירו עליו הראיה, וכל זמן שלא הביא הלוקח ראיה לדבריו ידו על התחתונה, ונותן לו המוכר צמד בלבד.

הגמרא מקשה לדעת חכמים, מפני מה הצמד עצמו כן מכור. מקשה הגמרא: **וְאִי** – ואם אכן לדעת חכמים **אֵין הַדְּמִים רְאָיָה**, ולכך לא קנה את הבקר, על כל פנים **לֵיחֲוֵי כִּיטּוּל מַקָּח** – שיתבטל המקח, כדין כל המשלם יותר משתות משווי המקח, שהמקח בטל, וכיון ששילם יותר משתות משווי העול, אם כן צריך המקח להיות בטל, ומתוך לשון המשנה 'מכר את הצמד לא מכר את הבקר', משמע שמכירת הצמד מכירה מעולה היא, כלומר, שלא רק שלא בטל המקח, אלא אף אינו צריך להחזיר את דמי האונאה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הגמרא מבארת שאין ליישב שלרבנן אין חיוב השבת האונאה אלא לצאת ידי שמים: **וְכִי תֵּימָא** ליישב **שִׁבִּיטּוּל מִקָּח לְרַבָּנָן לֵית לְהוּ** – שלדעת רבנן אין המקח בטל אף אם הונהו ביותר משתות, ואינו מחויב להשיב את דמי האונאה, אם הונהו בשתות, וכל חיובו אינו אלא לצאת ידי שמים, **וְלָא** – וכי ניתן לומר כן, **וְהָתְנַן** (ב"מ נו:), **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַמּוֹכֵר סֵפֶר תּוֹרָה בְּהֵמָה וּמַרְגָּלִית אֵין לָהֶן אונְאָה,** כלומר, שאף אם הונהו יותר משתות אינו צריך אפילו להחזיר האונאה. **וְאָמְרוּ לוֹ חכמים, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא אֶת אֵלּוּ** – רק באלו המנויים ברישא של המשנה (שם) 'העבדים והשטרות והקרקעות' נאמר שאין להם אונאה, מה שאין כן בכל שאר הדברים צריך להחזיר האונאה. הרי לנו שדעת חכמים שצריך להחזיר האונאה, ואם כן יש להקשות מפני מה במשנתינו אין צריך המוכר להחזיר את האונאה, ששילם הלוקח דמים מרובים על הצמד.

מתרצת הגמרא: **מַאי אֵין דָּמִים דָּמִים רְאָיָה נַמִּי דְּקָתָנֵי, דְּהָוֵי בִּיטּוּל מִקָּח** – אכן מה שאמרו חכמים 'אין הדמים ראיה', היינו רק שאין הלוקח יכול לתבוע מהמוכר את הבקר, אמנם המקח בטל כיון ששילם יותר משתות משווי הצמד.

וְאִיבָּעֵית אֵימָא, כִּי אָמוּר רַבָּנָן – לדעת רבנן, לא נאמר דין **אונְאָה וּבִיטּוּל מִקָּח,** אלא **בִּכְדֵי שֶׁהַדַּעַת טוֹעָה** – כשהונה המוכר את הלוקח בשיעור שיכול היה הלוקח לטעות שאכן זהו שווי החפץ, וכגון שמכר לו חפץ השוה חמש בשבע, או שש בשמונה, שלו היה יודע הלוקח שאין זה שווי החפץ לא היה מקיים המקח, **אֲבָל** אם הוסיף הלוקח דמים רבים **בִּכְדֵי שֶׁאֵין הַדַּעַת טוֹעָה, לֹא,** וכגון ששילם עבור הצמד ששוה פרוטה, מאה או מאתיים זוז, שאם כן **אֵימּוּר מַתָּנָה יָהֵב לֵיהּ** – ודאי מסתבר שמתנה נתן לו הלוקח למוכר.

משנה

הַמּוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר, לֹא מָכַר את **כֵּלָיו. נַחוּם הַמָּדִי אוֹמֵר, מָכַר כֵּלָיו.** שכן הוא דעת בני אדם, שמוכרין החמור עם כלי תשמישו.

רבי יהודה מחלק, שפעמים קנה ופעמים לא: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, פְּעָמִים** הכלים **מְכוּרִין, פְּעָמִים אֵינָן מְכוּרִין. כֵּיצַד, הָיָה חֲמוֹר לְפָנָיו וְכֵלָיו עָלָיו, וְאָמַר לוֹ הלוקח למוכר, מְכוֹר לִי חֲמוֹרְךָ זֶה, חֲרֵי כֵלָיו מְכוּרִין** – שלשון 'זה' משמע כמות שהוא, עם כליו. אמנם אם אמר לו **חֲמוֹרְךָ הוּא,** בלשון שאלה, כלומר, אם חמורך הוא זה, מכור לי אותו, **אֵין כֵּלָיו מְכוּרִין,** שהרי זה כמוכר חמור סתם, שדעת רבי יהודה שאף אם הכלים עליו, לא קנה הכלים.

גמרא

הגמרא מבארת באיזה כלים נחלקו התנאים במשנתינו: **אַמַּר עוּלָּא, מַחֲלוֹקֶת בְּשַׂק וְדִיסְקַנְיָא וְכוּמְנִי** – לא נחלקו תנא קמא ונחום המדי אלא בכלי החמור המשמשים לנשיאת משאות, כשק ודיסקיא שממלאים אותם משאות ומטעינים אותם על החמור, וכן כומני, מרכבה העשויה לישיבת נשים.

עולא מבאר את סברת מחלוקתם, לפי שיטתו: **דְּתַנְיָא קַמָּא סָבַר, סְתָם חֲמוֹר לִרְכּוֹב קָאֵי** – בדרך כלל עומד החמור לרכיבת אנשים, ולא למשא ולרכיבת נשים, ולכך אין דעת בני אדם למכור את השק ודיסקיא וכומני. **וְנַחוּם הַמָּדִי סָבַר, סְתָם חֲמוֹר לְמַשּׂאוֹי קָאֵי,** ולא לרכיבה, ולכך קנה את השק והדיסקיא והכומני. **אֲבָל אוּכָּף וּמַרְדַּעַת** קִילְקְלִי וְחֲבָלָן, **דְּכֹל מְכוּרִין,** לתנא קמא כיון שמשמשים לרכיבה, ולנחום המדי, כיון שמשמשים האוכף והמרדעת אף להטעין עליהם משאות.

הגמרא מקשה על עולא: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, אם אמר לחבירו בפירוש **חֲמוֹר וְכֵלָיו אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, חֲרֵי זֶה מָכַר אֶת הָאוּכָּף וְאֶת הַמַּרְדַּעַת וְאֶת הַקִּילְקְלִי וְאֶת הַחֲבָלָן,** המשמשים לרכיבה. **אֲבָל לֹא מָכַר שַׂק וְדִיסְקַנְיָא וְכוּמְנִי** העשויים למשא ורכיבת אשה. **וּבְזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ הִיא וְכָל מַה שֶּׁעָלֶיהָ, חֲרֵי כּוּלָּן מְכוּרִין,** ואפילו השק והדיסקיא והכומני. מדייקת הגמרא: **מַשְׁמָע דְּאָמַר לֵיהּ חֲמוֹר וְכֵלָיו, הוּא דְּקָנֵי אוּכָּף וּמַרְדַּעַת** – דווקא משום שפירש המוכר 'חמור וכליו' קנה הלוקח את האוכף והמרדעת ודומיהן המשמשים לרכיבה, **הָא לֹא אָמַר לֵיהּ הָכִי, לֹא** – אמנם אם מכר לו חמור סתם, אף את אלו לא קנה. והרי זה לא כדברי עולא, שלדעתו כולם סוברים שאף בלא לפרש מכר דברים אלו, אלא על כרחך צריך לומר שבאוכף ומרדעת נחלקו רבנן ונחום המדי, וסוברת הברייתא כרבנן שאף את אלו לא מכר לו אם אינו מפרש 'חמור וכליו'.

מתרצת הגמרא: **הוּא הַדִּין דְּאַף עַל גַּב דְּלֹא אָמַר לֵיהּ חֲמוֹר וְכֵלָיו, נַמִּי אוּכָּף וּמַרְדַּעַת מְכוּרִין, וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן** – ונקטה הברייתא לשון זה, **לְהַשְׁמִיעֲנוּ דְּאַף עַל גַּב דְּאָמַר לֵיהּ** בפירוש **חֲמוֹר וְכֵלָיו,** מכל מקום **שַׂק וְדִיסְקַנְיָא וְכוּמְנִי לֹא קָנֵי,** שברייתא זו סוברת כרבנן שבסתמא לא קנה אותם, ואף שהוסיף בלשונו 'חמור וכליו' לא הועיל לו לקנות אותם.

מבררת הגמרא: **מַאי כּוּמְנִי** – מהו כומני, שמנה עולא בין הדברים שנחלקו בהם תנא קמא ונחום המדי. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב פַּפָּא כַּר שְׁמוּאֵל, מֶרְכַּבְתָּא דְּנָשֵׁי** – מרכבה העשויה לרכיבת נשים.

הגמרא מבארת האם נחלקו התנאים במשנתינו באופן שהכלים על החמור, או שאינם עליו: **אִיבַּעְיָא לְהוּ, בְּעוֹדָן עָלָיו מַחֲלוֹקֶת** – האם נחלקו חכמים ונחום המדי באופן שהיו השק והדיסקיא על החמור בשעת המכירה, ואף על פי כן דעת חכמים שלא מכר, **אֲבָל בְּשֶׁאֵינָן עָלָיו, מוֹדֶה לְהוּ נַחוּם הַמָּדִי** לחכמים שלא מכרן עם החמור, **אוֹ דִּלְמָא בְּשֶׁאֵינָן עָלָיו מַחֲלוֹקֶת, אֲבָל בְּעוֹדָן עָלָיו מוֹדוּ** [–מודים] **לֵיהּ רַבָּנָן לְנַחוּם** המדי, שמכר אף אותם.

הגמרא סבורה לפשוט את הספק מהברייתא שהובאה לעיל: **תָּא שְׁמַע,** ששנינו בסיפא של הברייתא, **וּבְזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ הוּא וְכָל מַה שֶּׁעָלָיו, חֲרֵי כּוּלָּן מְכוּרִין,** אפילו השק והדיסקיא והכומני, והרי ברייתא זו על כרחך שנויה באופן שעודן עליו, שהרי אמר לו 'וכל מה שעליו', ומכל מקום מבואר שרק מפני שאמר לו כן בפירוש קנה. הגמרא מסיימת את הוכחתה, **אי אָמְרַת בְּשֶׁלְּמָא בְּעוֹדָן עָלָיו מַחֲלוֹקֶת,** אם כן **הָא מַנִּי רַבָּנָן הִיא** – ברייתא זו כדעת רבנן היא, שלא מכר. **אֶלָּא אי אָמְרַת בְּשֶׁאֵין עוֹדָן עָלָיו מַחֲלוֹקֶת, אֲבָל בְּעוֹדָן עָלָיו דִּבְרֵי הַכֹּל מְכוּרִין, הָא מַנִּי** – אם כן ברייתא זו כמי סוברת.

דוחה הגמרא: **לְעוֹלָם בְּשֶׁאֵין עוֹדָן עָלָיו מַחֲלוֹקֶת, וּבְרייתא זו רַבָּנָן הִיא,** שלדעתם אם אין הכלים על החמור לא מכרן, **וְאִיבָּא וּבְזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ הוּא וְכָל מַה שֶּׁרָאוּי לִהְיוֹת עָלָיו** – ויש לתקן בדברי הברייתא שאמר לו המוכר 'היא, וכל מה שראוי להיות עליה'.

הגמרא סבורה לפשוט את הספק מהסיפא של משנתינו: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנתינו, **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, פְּעָמִים הכלים מְכוּרִין, וּפְעָמִים שֶׁאֵינָן מְכוּרִין,** והרי מדברי רבי יהודה מבואר שמדבר בחמור שהכלים עליו, שהרי מחלק שאם אמר לו הלוקח 'חמורך זה', כוונתו שחפץ לקנותה כמו שהיא, עם הכלים שעליה. ואם כן **מַאי לָאו אַמַּאי דְּקָאָמַר תַּנָּא קַמָּא, קָאֵי רַבִּי יְהוּדָה** – הרי מסתבר לומר שעל אותו אופן שדיבר תנא קמא, פירש רבי יהודה את דעתו. ואם כן מבואר שמשנתינו אמורה באופן שעודן עליו, ומכל מקום לדעת תנא קמא לא קנה, ולדעת נחום המדי, קנה, ורבי יהודה מכריע ביניהם, ומחלק שיש אופנים שקנה.

דוחה הגמרא: **לֹא, רַבִּי יְהוּדָה**

מוקדש להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

הכי גרסינן וכי תימא ביטול מקח **לרבנן לית** להו — כלומר, דאונאה ודאי אית להו, דמן התורה היא, דכתיב "לא תונו" (ויקרא כה). אבל ביטול מקח לית להו, אלא סבירא להו: יותר משתות בשתות עצמה דמי, וקנה, ומחזיר אונאה. **והתנן** — בפרק "הזהב". **רבי יהודה אומר המוכר ספר תורה בחמה ומרגלית אין להם דין אונאה ואמרו לו כו'** — ואמרינן בגמרא: עד כמה לא הוי אונאה? אמר אמימר: עד כדי דמיהן. דהיינו, יתר משתות לא הוי אונאה אליבא דרבי יהודה, ואפילו להחזיר אונאה, אלא מחילה היא, דעביד איניש דוכין להו ביוקר. ומדקאמרי ליה: לא אמרו דאין לזן אונאה אלא אלו המנוין במשנתנו, עבדים ושטרות וקרקעות, וטעמא יליף התם מקראי, אבל לכל מילי — אית להו דין אונאה וביטול מקח. כך פירשו רבותינו. ולא נזהירא, דהא לא שמעינן להו מהכא דאית להו ביטול מקח ביתר משתות, אלא שמע מינה דאיכא אונאה, וצריך להחזיר הדמים ונראה בעיני לפרש כן: ואי אין הדמים ראיה לקנות בקר עם הצמד, אמאי מתקיימת מכירת הצמד לגמרי, שלא יחזיר לו זה כלום ללוקח מאונאתו? שכן משמע לשון המשנה: מכר את הצמד לא מכר את הבקר, אבל מכירת הצמד — מכירה מעלייתה היא, ואמאי? לא מיבעיא דאונאתו היה לו להחזיר אילו נתאנה שתות, אלא אפילו ביטול מקח ליהוי מן הדין, דהא נתאנה יותר משתות טובא וכי תימא רבנן לית להו לא החזרת אונאה בשתות ולא ביטול מקח ביתר משתות, אלא בכל ענין קנה, ולא יחזיר לו כלום, שאין לנו לכופו בבית דין לכך אם אינו רוצה לצאת ידי שמים — והתנן, אמרו לו: לא אמרו אלא את אלו, אבל שאר דברים יש להן אונאה, וצריך להחזיר. ואמאי אמרינן במתניתין: אין הדמים ראיה, דמשמע שהמכירה תתקיים לגמרי, ולא יחזיר לו מוכר ללוקח ממעותיו כלום? והאי דקאמר גמרא "וכי תימא ביטול מקח לית להו" — לאו דוקא, דהוא הדין דמאונאת שתות קפריך. אלא משום דקפריך: וליהוי ביטול מקח, דרבותא קפריך, משום הכי קאמר נמי: וכי תימא ביטול מקח כו'. **ומשני: מאי אין הדמים** — היינו ביטול מקח, שאין הדמים ראיה לקנות את הבקר להתקיים המכר. אלא לא מכר את הבקר, ויבטל המקח משום אונאת יתר משתות. **בכדי שהדעת טועה** — וסבור בלבו שכך שוה, כגון שוה חמשה בשבעה או ששה בשמונה. והלכך בטל מקח, דמקח טעות הוא. אבל בכדי שאין הדעת טועה — כמתניתין, דצמד ששוה פרוטה אין קונין אותו במנה או מאתים. ומסתברא כתירוץ אחרון, וקמא שינויא דחיקא הוא. **אימור מתנה כו'** — יש לנו לומר דמתנה בעלמא הוא דיהיב ליה. **משנה כליו** — בגמרא מפרש להו. **רבי יהודה אומר כו'** — כולה מיפרשא בגמרא. **חמורך זו** — כמות שהיא, עם כלים שעליה. **חמורך היא** — כלומר, אם זו היא חמורך — מכור אותה לי, דהיינו במוכר את החמור סתם. וסבירא ליה לרבי יהודה דאין כליו מכורין, אפילו בעודן עליו. **גמרא מחלוקת** — דתנא קמא ונחום המדי — בכלים העשויין למשוי החמור, כגון שק ודיסקיא שעשוין ליטול בתוכו משאוי ולתת על החמור. **וכומני** — מרכבתא דנשי, וכדלקמן. וגם הוא ממין משאוי, שהאשה יושבת במשאוי, דסתם חמור לרכיבת אנשים קאי. **דתנא קמא סבר** — חמור לרכיבת אדם עומד ולא למשאוי. דלכך, המוכר את החמור סתם — לא מכר אותם כלים העשויין למשאוי, אלא אותם כלים העשויים לרכיבה, כגון אוכף ומרדעת. ונחום המדי סבר: חמור למשאוי עומד, וקנה כולן, גם האוכף ומרדעת, דלטעון משאוי על גבן עשויין. **אוכף ומרדעת** — בין לרכיבה בין למשאוי. קילקלי = ציינגל"ש, לקשוח האוכף בחבישת החמור. **חבק** = פוטרי"ל, וצרכי רכיבה הן. **הא לא אמר ליה** — "חמור וכליו", אלא סתם מכר לו את החמור — לא קנה את האוכף ומרדעת. ואם איתא לדעולא — הא מני? לא רבנן ולא נחום המדי אלא על כרחך באוכף ובמרדעת פליגי, והא ברייתא רבנן היא. **לא הוא הדין כו'** — ורבנן היא ולא נחום המדי. דלנחום מיקנא קני נמי שק ודיסקיא וכומני. **והא קא משמע לן דאף על גב דאמר ליה חמור וכליו** — לא אהני האי ייתור לשון לטפויי שק ודיסקיא, ולא קני להו, כרבנן. **בעודן עליו** — הא שק ודיסקיא מחלוקת — בעודן עליו בשעת מכירה. אבל בשאין עודן עליו — מודה להו נחום לרבנן דאין מכורין, ואפילו אוכף ומרדעת נמי אין מכורין אם אינן עליו. **או דלמא בשאין עודן עליו מחלוקת** — ואפילו הכי אוכף ומרדעת קנה. **תא שמע וכזמן שאמר לו הוא וכל מה שעליו הרי כולן מכורין** — אפילו שק ודיסקיא וכומני. ובעל כרחך בעודן עליו מיירי, דהא קתני "וכל מה שעליו", ואפילו הכי קתני רישא דאינן מכורין בכלל החמור עד דאמר ליה בהדיא "וכל מה שעליו", כדקתני סיפא. **אי אמרת בשלמא בעודן עליו מחלוקת הא מני רבנן היא** — דאמרי: לא מכר את כליו אף על פי שעודן עליו. **הא מני** — לא נחום ולא רבנן, דהא בעודן עליו מיירי, ואפילו הכי לא מכר מסתמא עד דאמר ליה בהדיא "וכל מה שעליה". וכי היכי דפריך מסיפא — הוה ליה לפרוכי מרישא, דקתני בהדיא: לא מכר. אלא משום דעיקר פירכיה ממה דקתני "וכל מה שעליה", דמשמע: בעודן עליו — משום הכי אלימא פרוכי מינה דסיפא. **תא שמע רבי יהודה אומר פעמים מכורין כו'** — ורבי יהודה בעודן עליו מיירי, דהא קתני: "חמורך זו" — כליו מכורין. דמשום דאמר "זו", דמשמע: כמו שהיא טעונה — משום הכי כליו מכורים. ואמאי דקאמר תנא קמא קאי, דשמעינהו דמיפלגי בעודן עליו, למר מכר ולמר לא מכר, ואתא איהו למימר: פעמים מכורין כו', ולהכריע ביניהם אתא.

מילתא

תוספות

וכי תימא לרבנן ביטול מקח ליה להו כו' — הוה מצי למיפרך מרישא, דקתני: אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והקרקעות כו', מכלל דשאר דברים יש להן אונאה אלא משום דהוי מצי לדחויי: הא מני רבי יהודה היא. **אבל** בבדי שאין הדעת טועה [לא אימור] מתנה כו' — אומר רבינו יצחק בן מאיר: דליכא למיפרך מהכא לרב, דאמר בפרק "האשה" (קדושין מו, ב) גבי מקדש אחותו: אדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו, וגמר ונתן לשם פקדון. דהתם אין המעשה קיים כל עיקר. אבל הכא — לענין צמד המקח קיים. ואין סברא שמעות הצמד לא יחזיר והמוחר יחזיר. ומיהו, האי שינוייא לא שייך ב"איזהו נשך" (בבא מציעא סג, ב) גבי האי מאן דיזיף פשיטי מחבריה ואשכח יתירתא, אם בבדי שאין הדעת טועה — לא צריך לאהדורי, אימור במתנה יהבה ניהליה. ויש לומר: דהתם ליכא למימר דפקדון הוא, שאינו יודע שיחזור וימנה אותם. ועוד: אפילו יודע, מסתמא כיון דלא הודיעו שהן יתירות — אין דעתו לתבעו. **אבל** בשאין עודן עליו מודה להו נחום המדי — לרבנן, דלא קנה. והיינו דוקא בשק ודיסקיא וכומני, אבל באוכף ומרדעת — אפילו אין עודן עליו קנה, דתכסיסי דחמור הוו, וקני להו כל היכא דאיתנהו. ובקונטרס לא פירש כן. **או** דלמא בשאין עליו מחלוקת — הכי נמי הוה מצי למימר: או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת. **יש** ספרים שכתוב בהן: מאי לאו רבי יהודה טעמא דנחום קא מפרש. לא, רבי יהודה טעמא דנפשיה קאמר. והכי פריך: מאי לאו רבי יהודה שמע לנחום דלא מחלק בעודן עליו בין אמר ליה "חמורך זה" בין אמר ליה "חמורך הוא", אלא לעולם קנה בעודן עליו. ואמר ליה רבי יהודה דיש הפרש. אי נמי, מפרש ממש. ולא פליגי.

כולהו

1 וְכִי תֵימָא, בִּיטּוּל מֹקַח לְרַבָּנַן לֵית לְהוּ, וְלָא? וְהָתְנַן,
2 רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמּוֹכֵר סֵפֶר תּוֹרָה, בְּחַמָּה וּמַרְגָּלִית
3 - אֵין לָהֶן אוֹנָאָה; אָמְרוּ לוֹ: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא אֶת אֵלּוּ
4 - מַאי "אֵין דָּמִים רְאָיָה" נַמִּי דְּקָתָנֵי - דְּהָוֵי בִּיטּוּל
5 מִקָּח. וְאִיבָּעְיָא אֵימָא: כִּי אֲמוֹר רַבָּנַן אוֹנָאָה וּבִיטּוּל
6 מִקָּח - בְּכִדֵי שֶׁהַדַּעַת טוֹעָה, אֲבָל בְּכִדֵי שֶׁאֵין הַדַּעַת
7 טוֹעָה - לָא, אֵימּוֹר מַתָּנָה יְהַב לֵיהּ. **מִשְׁנָה** הַמּוֹכֵר
8 אֶת הַחֲמוֹר - לֹא מָכַר כֵּלָיו; נַחוּם הַמָּדִי אוֹמֵר: מָכַר
9 כֵּלָיו; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פְּעָמִים מְכוּרִין פְּעָמִים אֵינָן
10 מְכוּרִין, כֵּיצַד? הָיָה חֲמוֹר לְפָנָיו וְכֵלָיו עָלָיו, וְאָמַר לוֹ:
11 "מְכוֹר לִי חֲמוֹרְךָ זֶה" - הֲרֵי כֵּלָיו מְכוּרִין, "חֲמוֹרְךָ
12 הוּא"? אֵין כֵּלָיו מְכוּרִין. **גְּמָרָא** אָמַר עוּלָּא: מַחֲלוֹקֶת
13 - בְּשַׂק וְדִיסְקָיָא וְכוּמְנִי, דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר: סְתָם חֲמוֹר
14 לְרִכּוּב קָאֵי, וְנַחוּם הַמָּדִי סָבַר: סְתָם חֲמוֹר לְמַשָּׂאוֹי
15 קָאֵי; אֲבָל אוּכָּף וּמִרְדַּעַת, קִילְקְלֵי וְחֻבָּק - דְּבְרֵי הַכֹּל
16 מְכוּרִין. מֵיתִיבִי: "חֲמוֹר וְכֵלָיו אֲנִי מוֹכֵר לְךָ" - הֲרֵי
17 זֶה מָכַר אֶת הָאוּכָּף וְאֶת הַמִּרְדַּעַת וְאֶת הַקִּילְקְלֵי
18 וְאֶת הַחֻבָּק, אֲבָל לֹא מָכַר שַׂק וְדִיסְקָיָא וְכוּמְנִי. וּבִזְמַן
19 שֶׁאָמַר לוֹ: "הִיא וְכָל מַה שֶּׁעָלֶיהָ" - הֲרֵי כּוּלָּן מְכוּרִין;
20 טַעֲמָא דַּאֲמַר לֵיהּ "חֲמוֹר וְכֵלָיו" הוּא דְּקָנֵי אוּכָּף
21 וּמִרְדַּעַת, הָא לָא אֲמַר לֵיהּ הָכִי - לָא - הוּא הַדִּין דְּאַף
22 עַל גַּב דְּלָא אֲמַר לֵיהּ "חֲמוֹר וְכֵלָיו" - נַמִּי אוּכָּף וּמִרְדַּעַת מְכוּרִין, וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּאַף עַל
23 גַּב דַּאֲמַר לֵיהּ "חֲמוֹר וְכֵלָיו", שַׂק וְדִיסְקָיָא וְכוּמְנִי לָא קָנֵי. מַאי "וְכוּמְנִי"? אֲמַר רַב פַּפָּא בַּר
24 שְׁמוּאֵל: מֵרְכַּבְתָּא דְּנָשֵׁי. אִיבַּעְיָא לְהוּ: בְּעוֹדָן עָלָיו מַחֲלוֹקֶת, אֲבָל בְּשֶׁאֵינָן עָלָיו - מוֹדֶה לְהוּ
25 נַחוּם הַמָּדִי, אוֹ דִּלְמָא בְּשֶׁאֵינָן עָלָיו מַחֲלוֹקֶת, אֲבָל בְּעוֹדָן עָלָיו - מוֹדוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְנַחוּם? תָּא
26 שְׁמַע: וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ: "הוּא וְכָל מַה שֶּׁעָלָיו" - הֲרֵי כּוּלָּן מְכוּרִין; אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא: בְּעוֹדָן
27 עָלָיו מַחֲלוֹקֶת, הָא מַנִּי - רַבָּנַן הִיא, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ: בְּשֶׁאֵין עוֹדָן עָלָיו מַחֲלוֹקֶת, אֲבָל בְּעוֹדָן
28 עָלָיו דִּבְרֵי הַכֹּל מְכוּרִין, הָא מַנִּי? - לְעוֹלָם בְּשֶׁאֵין עוֹדָן עָלָיו מַחֲלוֹקֶת, וְרַבָּנַן הִיא, וְאֵימָא: וּבִזְמַן
29 שֶׁאָמַר לוֹ "הוּא וְכָל מַה שֶּׁרָאוּי לִהְיוֹת עָלָיו". תָּא שְׁמַע, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פְּעָמִים מְכוּרִין,
30 פְּעָמִים שֶׁאֵינָן מְכוּרִין; מַאי לָאו, אַמַּאי דְּקָאָמַר תַּנָּא קַמָּא קָאֵי רַבִּי יְהוּדָה? - לָא, רַבִּי יְהוּדָה

מלתא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מילתא אחריתי קאמר — אינהו איירו בשאין עודן עליו, אבל בעודן עליו — דברי הכל מכור. ואתא רבי יהודה לאפלוגי אדוקיא דידהו, דאפילו בעודן עליו פעמים שאין מכורין. **ואמר רב פפא עיסקא** — דאית בה מיקרי אנתיקי, אבל עיסקא דחוץ לספינה — לא מיקריא אנתיקי. הלכך, על כרחך בעודן עליו מיירי. ואי נמי, כל פרקמטיאות מיקרי אנתיקי, מידהו, מתניתין לא איצטריך למיתני דלא מכר אלא עיסקא דבגוה, אבל עיסקא דלבראי מינה — מימר בעי? בתמיה. **מילי מילי קתני** — חדא בעודן עליו וחדא בשאין עודן עליו. שהכל הולך אחר מנהגו של עולם, יש דבר שהוא בכלל חבירו בעודן עליו, ויש דבר שאין בכללו אפילו בעודן עליו. **כולהו סבירא להו כו'** — לאו משום דכולהו סבירא להו כי הדדי, דהאי לית ליה סברא דהאי, דלמר הא מילתא בטל לגבי דהך, ולמר אידך מילתא בטל לגבי אידך. ומידהו, בחדא שיטה הולכין, שמוסיפין מכירת תשמישין טפי מרבנן דידהו. חוץ מרבי מאיר לבדו, דסבירא ליה דכולהו מכורין, שהרי אמר: כל תשמישי כרם. ומשום הכי לא קאמר אביי "אמרו דבר אחד". ובכל מקום שאמר אביי "אמרו דבר אחד" בגמרא — כן צריך לפרש. **דרבי אליעזר ורבי שמעון** — ב"המוכר את הבית". **הכי גרסינן: דתניא רבי מאיר אומר מכר את הכרם כו'** — דלא תנן לה במתניתין. וכאבא שאול אשכחן לה בתוספתא. **רבי נתן וסומכוס** — ברישא פירקא. **אמר רבא** — כשאמר "חמורך זו" ודאי יודע הוא שחמור זה שלו הוא, והכי הוה ליה למימר: "מכור לי חמורך", דהא ליכא קמיה שני חמורים, שיאמר "את זה מכור לי". והלכך, האי דקאמר "זה" — משום בלוי. כלומר, חמור זה כמות שהוא. **חמורך הוא** — משמע לשון שאילה אמר לו: אם חמורך הוא ותמכרהו ליי הלכך לא מכר את כליו, דסבירא ליה לרבי יהודה דהמוכר את החמור סתם לא מכר את כליו, אפילו בעודן עליו. **משנה המוכר את החמור** — סתם. **סיח** — בנו של חמור קרוי סיח. **לא מכר בנה** — בגמרא מפרש מאי שנא פרה מחמור. **מכר אשפתו** — מקום עמוק שלשה או גבוה שלשה, שרגיל לתת שם זבל בהמותיו. **בור** — של מים מכונסין. **מכר כוורת מכר דבורים** — דכל דני דקחשיב בטילי להני דקביעי. אבל מכר זבלו לא מכר אשפתו, מכר מימיו לא מכר בורו, וכן כולן. ומילתא דפשיטא היא, ולא אצטריך למיתני. **מכר יונים** — (שובכו) [שבו] ושבאים לתוכו. גמרא **היכי דמי** — דך מכירה דחמור ופרה, דבחמור מכר סיח ובפרה לא מכר בנה. **ואי דלא אמר ליה היא ובנה** — והלכך לא מכר את בנה, דסבירא ליה להאי תנא דאין הבן נמכר בכלל האם משום דגופין מחולקין הן, ואפשר לבן להיות בלא האם — אפילו חמור נמי, לא ימכר סיח בכלל חמור **אמר רב פפא** — כל היכא דזבין חמור ופרה — פשיטא ליה לתנא דמתניתין דאין הבנים מכורין. והכא במאי עסקינן — דאמר ליה: "חמור מניקה" ו"פרה מניקה". והלכך, בשלמא פרה — בדין הוא דלא מכר בנה, כדין המוכר פרה סתם. דהאי דאמר ליה מניקה — לאו לטפויי בנה קאתי, אלא לחלבה קאמר, דאי לא ליהוי לה חלב — ליהוי מקח טעות. הלכך מסתמא אין בנה מכור, עד שיפרש. **אלא חמור** — שאין צורך לחלבה, האי דאמר ליה "מניקה" — שיש לה ולד קאמר, ועם הולד מוכרה לו, וכמאן דפריש בהדיא היא ובנה דמי. **שמהלך אחר סיחה נאה** — בקריאה בנחת וברמיזה הולך למקום שהאדם חפץ, אבל זקן צריך מרדע. **אמר שמואל בר נחמן כו'** — משום דמיירי לקמיה בסיח נקט לה. **מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו'** — פשטיה דקרא מיירי שכשנלחם סיחון במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו, נתנבא בלעם וחביריו שינצח סיחון למואב. ומידהו, פרשה יתירה היא, דמה צריך ליכתב זה? אם להשמיענו דעמון ומואב טיהרו בסיחון — הרי כבר כתיב "והוא נלחם במלך מואב הראשון" ואין צריך יותר הלכך לדרשה כתבה משה רבינו. **המושלים ביצרן** — צדיקים, כדכתיב: "ומושל ברוחו מלוכד עיר" (משלי טז), "צדיק מושל יראת אלהים" (שמואל ב כג). **הפסד מצוה** — שמתבטל מריוח בשביל שעוסק במצוה, או נתן צדקה ומחסר ממונו, כנגד שכרה המרובה לעתיד. **ושכר עבירה** — שלא להשתכר בעבירה עבשיו, כנגד הפסדה — שיפסיד יותר לעתיד. **אם אתה עושה כן** — לחשוב הפסד כנגד שכר. **כעיר זה** — שמתפתה ביצרו ובדברי המינים, ואינו מושל ביצרו. **תצא אש מן המחשבים** — הצדיקים, ותאכל את שאינם מחשבים. כדאמרינן בפירקין לעיל (עה, א): [כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו], חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו. **שנקראו שיחין** — אילנות, כדכתיב (תהלים צב): "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה". וכתיב: "והוא עומד בין ההדסים" (זכריה א) ואמר רבי יוחנן (סנהדרין צג, א): אין הדסים אלא הצדיקים, כדכתיב "ויהי אומן את הדסה". וכתיב: (שיר השירים ז) "אמרתי אעלה בתמר" וגו', ואמור רבנן (סנהדרין צג, א): אני אמרתי אעלה בתמר ולא עלתה בידי אלא סנסן, ומנו — חנניה מישאל ועזריה. "תחת אחד השיחים" (בראשית כא) מתרגמינן: תחות חד מן אילניא, וכתיב נמי: "יוכל שיח השדה טרם" (שם ב), ומתרגמינן: וכל אילני חקלא. **עד מואב** — כעיר שמהלך אחר תאוותו. ואבלה נמי האש גסי הרוח, המגביהין דעתן בבמות ארנון הללו. **בעלי במות** — בעלי גסות, דאמר מר: כל המגיס דעתו כו'. בפרק קמא דעבודה זרה (יח, ב) אמר ריש לקיש: כל המתלוצץ נופל בגיהנם, שנאמר "זד יהיר לץ שמו" וגו', וכל המתייהר נופל בגיהנם, שנאמר "זד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון", ואין עברה אלא גיהנם, שנאמר "יום עברה היום ההוא". **אבד חשבונו של עולם** — כלומר, לית דין ולית דיין.

עד

כולהו סבירא להו — לאו ממש אמרו דבר אחד, דאין דברידהם שוין, אלא כלומר בשיטה אחת הן. וכי האי גוונא איתא ביבמות פרק (שלישי) (דף ל) [צריך להיות: פרק חמישי דף נא, ב]: כולהו סבירא מאמר קונה קנין גמור. מוגהין

מִלְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי, תָּא שְׁמַע: מָכַר אֶת הַקָּרוֹן - לֹא מָכַר אֶת הַפִּרְדּוֹת; וְתָנֵי רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעֲרָבָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ: מָכַר אֶת הַקָּרוֹן - מָכַר אֶת הַפִּרְדּוֹת, וַאֲמַר לֵיהּ: וְהָא אֲנַן "לֹא מָכַר" תְּנַן וַאֲמַר לֵיהּ: אִיסְמְיֵיהּ? וַאֲמַר לֵיהּ: לָא, תַּרְגֵּם מַתְנִיתָךְ בַּאֲדוּקִים בּוֹ; מִכְּלָל דְּמַתְנִיתִין בְּשֶׁאֵין אֲדוּקִים בּוֹ, וּמִדְּרֵישָׁא בְּשֶׁאֵין עוֹדָן עָלָיו, סֵיפָא נַמִּי בְּעוֹדָן עָלָיו אֶלָּא, תִּנָּא מִילֵּי קָתָנֵי. [סִימָן: זגם נסן] אֲמַר אַבָּיֵי: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי נָתָן וְסוּמְכוֹס וְנַחוּם הַמָּדִי, כּוּלְּהוּ סְבִירָא לְהוּ: כִּי מְזַבְּנִין אִינִישׁ מִידֵּי, אִיהוּ וְכָל תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ מְזַבְּנִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר - דְּתָנֵן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַמּוֹכֵר אֶת בֵּית הַבַּד - מָכַר אֶת הַקּוֹרָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל - דְּתָנֵן, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַמּוֹכֵר אֶת הָעִיר - מָכַר אֶת הַסַּנְטֵר. רַבִּי מֵאִיר - דְּתַנְיָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מָכַר אֶת הַכֶּרֶם - מָכַר תַּשְׁמִישֵׁי הַכֶּרֶם. רַבִּי נָתָן וְסוּמְכוֹס - בִּיצִּית וְדוּגִית. נַחוּם הַמָּדִי - הָא דַּאֲמַרַן. "רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פְּעָמִים מְכוּרִין" וְכוּ'. מַאי שְׁנָא "חֲמוֹרְךָ זוּ", וּמַאי שְׁנָא "חֲמוֹרְךָ הוּא"? אֲמַר רָבָא: "חֲמוֹרְךָ זוּ" - יָדַע דַּחֲמָרָא דִּידֵיהּ הוּא, וְהַאי דְּקָא אָמַר לֵיהּ "זוּ", מִשּׁוּם כֵּלָיו קָאָמַר לֵיהּ; "חֲמוֹרְךָ הוּא" - דְּלָא יָדַע דַּחֲמָרָא דִּידֵיהּ הוּא, וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ: חֲמוֹרְךָ הוּא, שֶׁתִּמְכְּרֶנָּהּ לִי? **מִשְׁנָה** הַמּוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר - מָכַר אֶת הַסִּיחַ. מָכַר אֶת הַפִּירָה - לֹא מָכַר אֶת בְּנָהּ. מָכַר אַשְׁפָּה - מָכַר זִבְלָהּ. מָכַר בּוֹר - מָכַר מֵימָיו. מָכַר כַּוָּורֶת - מָכַר דְּבוֹרִים. מָכַר שׁוֹבָךְ - מָכַר יוֹנִים. **גְּמָרָא** הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּאָמַר לֵיהּ הִיא וּבְנָהּ - אֲפִילּוּ פָּרָה וּבְנָהּ נַמִּי, אִי דְּלָא אָמַר לֵיהּ הִיא וּבְנָהּ - אֲפִילּוּ חֲמוֹר נַמִּי לָא אֲמַר רַב פַּפָּא, דְּאָמַר לֵיהּ: חֲמוֹר מֵנִיקָה מֵנִיקָה וּפָרָה מֵנִיקָה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ; בִּשְׁלָמָא פָּרָה, אִיכָּא לְמֵימַר לַחֲלָבָהּ בָּעֵי לָהּ, אֶלָּא חֲמוֹר מַאי קָאָמַר לֵיהּ? שְׁמַע מִינָּהּ: הִיא וּבְנָהּ קָאָמַר לֵיהּ. וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ סִיחָ? שֶׁמְּהַלֵּךְ אַחַר סִיחָה נָאָה. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב: "עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים" וְגוֹ'? "הַמֹּשְׁלִים" - אֵלּוּ הַמּוֹשְׁלִים בְּיִצְרָם; "בּוֹאוּ חֶשְׁבּוֹן" - בּוֹאוּ וּנְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֶפְסֵד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ, וּשְׂכַר עֲבֵירָה כְּנֶגֶד הֶפְסֵדָהּ; "תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן" - אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, תִּבָּנֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְתִכּוֹנֵן לָעוֹלָם הַבָּא; "עִיר סִיחוֹן" - אִם מֵשִׂים אָדָם עַצְמוֹ כְּעִיר זֶה שֶׁמְּהַלֵּךְ אַחַר סִיחָה נָאָה, מַה כְּתִיב אַחֲרָיו? "כִּי אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן" וְגוֹ' - תֵּצֵא אֵשׁ מִמְּחַשְּׁבִין וְתֹאכַל אֶת שֶׁאֵינָן מְחַשְּׁבִין; "וְלֶהָבָה מִקִּרְיַת סִיחוֹן" - מִקִּרְיַת צַדִּיקִים שֶׁנִּקְרְאוּ שִׂיחִין; "אָכְלָה עָר מוֹאָב" - זֶה הַמְּהַלֵּךְ אַחַר יִצְרוֹ כְּעִיר זֶה שֶׁמְּהַלֵּךְ אַחַר סִיחָה נָאָה; "בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנֹן" - אֵלּוּ גַּסֵּי הָרוּחַ. דְּאָמַר מָר: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ נוֹפֵל בְּגֵיהִנָּם; "יַנִּירֶם" - אָמַר רָשָׁע: אֵין רָם; "אֲבַד חֶשְׁבּוֹן" - אָבַד חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם; "עַד דִּיבֹן" - אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הַמְּתֵן עַד שֶׁיָּבֹא דִּין; "וַנַּשִּׁים עַד"

מִלְּתָא אַחֲרִיתִי קָאָמַר – יש לומר שרבי יהודה דיבר על אופן אחר, כלומר, תנא קמא ונחום המדי אכן נחלקו באופן שאין הכלים על החמור, אלא שמדבריהם נלמד שבאופן שהכלים עליו לדעת שניהם קנה את החמור עם הכלים, ובא רבי יהודה ונחלק שאף באופן שהכלים על החמור, לא קנה את הכלים אלא באופן שאמר 'חמורך זו'.

הגמרא מוכיחה מהמשנה הקודמת, שמשניות אלו עוסקות באופן 'שאינן עליו': אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי, תָּא שְׁמַע ממה ששנינו לעיל (עז:) שאדם שמָכַר אֶת הַקָּרוֹן לֹא מָכַר אֶת הַפְּרָדוֹת. וְתָנֵי רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעֲרָבָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ – ורב תחליפא שהיה מבני ארץ ישראל, שנה ברייתא לפני רבי אבהו, מָכַר אֶת הַקָּרוֹן מָכַר אֶת הַפְּרָדוֹת. וְאָמַר לֵיהּ רבי אבהו, וְהָא אָנַן לֹא מָכַר תְּנַן – והרי במשנתינו שנינו, מכר את הקרון 'לא מכר' את הפרדות, ונמצא ברייתא זו סותרת למשנתינו. וְאָמַר לֵיהּ רב תחליפא, אִיסְתְּמֵיהּ – האם אסיר ברייתא זו מגירסתי, מחמת המשנה. וְאָמַר לֵיהּ רבי אבהו לרב תחליפא, לָא, אלא תְּתַרְגֵּם מַתְנִיתָךְ בַּאֲדוּקִים בּוֹ – שיש להעמיד את הברייתא שלך באופן שהיו הפרדות קשורים בעגלה, שבאופן זה כיון שסיכמו ביניהם על מכירת העגלה, ודאי היתה כוונתם אף על הפרדות שעמה. מסיימת הגמרא את הוכחתה, מִכְּלַל דְּמַתְנִיתִין בְּשֶׁאֵין אֲדוּקִים בּוֹ – מתוך שהעמדנו את הברייתא באדוקים בו, מבואר שמשנתינו עוסקת באופן שאינן אדוקים בו, ומשום כן לא קנה את הפרדות. וּמִדְּרֵישָׁא בְּשֶׁאֵין עוֹדָן עָלָיו – ומכך שהמשנה הקודמת עוסקת באופן שאינן עליו, משמע שסֵיפָא נַמִּי בְּשֶׁאֵין עוֹדָן עָלָיו – שמשנתינו השנויה לאחריה גם עוסקת באופן שאין הכלים על החמור, ורק משום כן סוברים חכמים שלא קנה את הכלים.

דוחה הגמרא: אִדְּרַבָּה, אם אכן המשניות כולם עוסקות באותו אופן הרי ניתן להוכיח לאידך גיסא, שמדובר באופן שעודן עליו, שאֵימָא רֵישָׁא – ראה את ששנינו בתחילת הפרק (עג.), המוכר את הספינה מכר את התורן וכו' אֲבָל לֹא מָכַר לֹא אֶת הָעֲבָדִים וְלֹא אֶת הָאַנְתִּיקִי. וְאַמְּרִינָן – וביארנו לעיל (עז:) מַאי אַנְתִּיקִי. אָמַר רַב פַּפָּא עִיסְקָא דִּכְגַוָּה – סחורה המצויה בספינה. וּמִדְּרֵישָׁא – ומתוך שהרישא 'המוכר את הספינה' עוסקת בְּעוֹדָן עָלָיו, סֵיפָא – משנתינו 'המוכר את החמור' נַמִּי בְּעוֹדָן עָלָיו, והרי זה בהיפך מהמוכח מן המשנה הקודמת, וכמו שנתבאר ששם בהכרח מדובר בשאינן עליו, אֶלָּא תַּנָּא מִילֵּי מִילֵּי קָתָנֵי – אלא על כרחך כל משנה ומשנה עוסקת באופן שונה, ומשום שכל דינים אלו הולכים לפי מנהג העולם, שיש דברים שבעודם עליו, הם נכללים במכירה, וישנם דברים שאף בעודם עליו אינם נכללים במכירה. אביי מונה את דעות התנאים ההולכים בשיטה אחת בענין דעת בני האדם במכירת חפץ: [סִימָן לשמות התנאים המנויים להלן, זגם נסן]. אָמַר אַבָּיֵי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי נָתָן וְסוּמְכוֹס וְנַחוּם הַמָּדִי, כּוּלְּהוּ סָבְרִי לְהוּ, שכִּי מְזַבֵּין אִינִישׁ מִידֵּי – שכשמוכר אדם דבר לחבירו, אִיהוּ וְכָל תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ מְזַבֵּין – הרי כוונתו למכור אותו עם כל כלי תשמישיו.

הגמרא מביאה היכן נתבארה דעת תנאים אלו: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּתַנֵּן – ששנינו במשנה לעיל (סז:) לגבי מכירת בית הבד, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הַמּוֹכֵר אֶת בֵּית הַבַּד מָכַר אֶת הַקּוֹרָה העשויה להכביד על הזיתים, כיון שהיא עיקר בית הבד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּתַנֵּן – ששנינו במשנה לעיל (סח.) לגבי מכירת עיר, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הַמּוֹכֵר אֶת הָעִיר מָכַר אֶת הַסַּנְטֵר. רַבִּי מֵאִיר, דְּתַנְיָא – ששנינו בברייתא לעיל (סה:) לגבי מכירת כרם רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מָכַר אֶת הַכֶּרֶם, מָכַר תַּשְׁמִישֵׁי הַכֶּרֶם, וכגון הקנים שבכרם, שהם לצורכה. רַבִּי נָתָן וְסוּמְכוֹס השנויים בברייתא בתחילת הפרק (עג.), שסוברים שהמוכר את הספינה מכר עמה את הבִּיצִית וְדוּגִית, דהיינו, ספינה קטנה שהיו קושרים לספינה הגדולה, וכשרוצים לעלות ליבשה ואין יכולים להתקרב עם הספינה הגדולה מחמת עומקה, היו נכנסים לספינה הקטנה ועולים ליבשה. נַחוּם הַמָּדִי, היינו הָא דַּאֲמָרָן – מה ששנינו במשנתינו (בע"א) שהמוכר את החמור מכר את כליו.

שנינו במשנה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר פְּעָמִים מְכוּרִין וְכוּ', פעמים אינן מכורין. כיצד, היה חמור לפניו וכליו עליו, ואמר לו מכור לי חמורך זה, הרי כליו מכורין. חמורך הוא, אינן מכורין.

מבררת הגמרא: מַאי שְׁנָא – מה החילוק בין אם אמר הלוקח למוכר מכור לי חֲמוֹרְךָ זו, וּמַאי שְׁנָא חֲמוֹרְךָ הוּא.

מבארת הגמרא: אָמַר רָבָא, לשון חֲמוֹרְךָ זו, משמע שיָדַע הלוקח דְּחַמְרָא דִּידֵיהּ הוּא – שחמור זה שייך למוכר, וְהַאי דְּקָא אָמַר לֵיהּ 'זו' – וממילא מה שהוסיף בלשונו מכור לי חמורך 'זו', בעל כרחך מִשּׁוּם כֵּלָיו קָאָמַר לֵיהּ – משום שחפץ הוא בחמור זה כמו שהוא, עם הכלים שעליו. מה שאין כן לשון חֲמוֹרְךָ הוּא, משמע דְּלָא יָדַע דְּחַמְרָא דִּידֵיהּ הוּא – שאין יודע הלוקח בבירור מי הוא בעל החמור, וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ חֲמוֹרְךָ הוּא שֶׁתִּמְכְּרֶנָּה לִי – אלא משמע שכוונתו לשאול האם חמור זה שלך הוא שתוכל למוכרו לי, וממילא אין לשון 'הוא' נחשב כייתור לשון, וכמפרש שרצונו דווקא בחמור זה עם כליו, אלא הרי זה כאומר לחבירו 'מכור לי חמורך' סתם, שלדעת רבי יהודה לא קנה את כליו, אף בעודם עליו.

משנה

הַמּוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר, מָכַר אֶת הַסִּיחַ – בנה של החמור. אמנם אם מָכַר אֶת הַפָּרָה, לֹא מָכַר אֶת בְּנָהּ.

מָכַר אַשְׁפָּה – אם מכר מקום עמוק שלושה טפחים או גבוה שלושה טפחים, שרגילים לתת עליו את זבל הבהמות, מָכַר זִבְלָהּ. וכן אם מָכַר בּוֹר של מים המכונסים, מָכַר מֵימָיו. וכן אם מָכַר כַּוֵּורֶת של דבורים, מָכַר דְּבוֹרִים. וכן אם מָכַר שׁוֹבָךְ של יונים, מָכַר יוֹנִים שבו, ושבאים לתוכו, שכל הדברים הללו בטלים לאלו הקבועים, שכיון שמכר את הדבר הקבוע, אף אלו בכלל.

גמרא

הגמרא מבררת מה החילוק בין חמור לפרה. שואלת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי – באיזה אופן היה מכירת החמור והפרה, שמחלקת המשנה שבחמור מכר את הסיח, ובפרה לא מכר את בנה, אִי דְּאָמַר לֵיהּ המוכר בפירוש 'הִיא וּבְנָהּ', ולכך מכר את הסיח, אם כן אֲפִילּוּ פָּרָה וּבְנָהּ נַמִּי יהיה הדין שקנה את בנה, שהרי כך סיכמו. וְאִי דְּלָא אָמַר לֵיהּ בפירוש הִיא וּבְנָהּ, ולכך סובר התנא שאין בן הפרה נמכר בכלל אמו שהרי גופים נפרדים הם, ויכול הבן להתקיים בלא אמו, אם כן אֲפִילּוּ חֲמוֹר נַמִּי לֹא ימכר הסיח בכלל אמו.

משיבה הגמרא: אָמַר רַב פַּפָּא, משנתינו עוסקת באופן דְּאָמַר לֵיהּ חֲמוֹר מֵנִיקָה, וּפָרָה מֵנִיקָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וממילא יש חילוק בין פרה לחמור, שבִּשְׁלָמָא פָּרָה אִיכָּא לְמֵימַר לַחֲלָבָהּ בָּעֵי לָהּ – בפרה ניתן לומר שפירש לו שמניקה היא, כיון שניתן להשתמש בחלב שלה, וממילא הרי זה כמוכר פרה סתם, שלא מכר את בנה, אֶלָּא חֲמוֹר מַאי קָאָמַר לֵיהּ – מה שאין כן בחמור לשם מה אמר לו שמניקה היא, הרי אין שום שימוש בחלב שלה, שְׁמַע מִינָּהּ הִיא וּבְנָהּ קָאָמַר לֵיהּ – אלא ודאי היתה כוונתו לומר לו שיש לה ולד, ומוכרה לו עמה.

מבררת הגמרא: וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ סִיחַ – משום מה נקרא בן החמור

המשך בעמוד 80

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עַד נִפַּח, עַד שֶׁתָּבֹא אֵשׁ של גיהנם שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה נִיפּוּחַ, עַד מֵידְבָא, עַד שֶׁתַּדְאִיב [–שתצטער] נִשְׁמָתָן. וְאָמְרֵי לֵהּ – ויש שדרשו, עד מידבא, עַד דְּעָבִיד מַאי דְּבָעֵי – עד שיעשה להם הקדוש ברוך הוא, את מה שחפץ הוא לעשות לרשעים לעולם הבא.

אגב שעסקה הגמרא בעונש הרשעים, מביאה הגמרא מהו עונשו של הפורש מדברי תורה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, אֵשׁ אוֹכַלְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל מו ז) 'וְנָתַתִּי [אֶת] פָּנַי בָּהֶם, מֵהָאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם', כלומר, שכיון שפרשו מן התורה שנאמר בה (ירמיה כג כט) 'הֲלֹא כֹה דְבָרִי כָאֵשׁ', לכך יענשו באש.

כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר בשם רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הַפּוֹרֵשׁ עַצְמוֹ מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, נוֹפֵל בְּגֵיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כא טז) 'אָדָם תּוֹעֶה מִדֶּרֶךְ הַשְׂכֵּל, בִּקְהַל רְפָאִים יָנוּחַ', כלומר, שאדם שפורש מן התורה שהיא דרך השכל, ינוח בעדת רפאים, וְאֵין רְפָאִים אֶלָּא מתים שבגֵיהִנֹּם, שנרפו ונחלשו על ידי המיתה, שֶׁנֶּאֱמַר במשלי (ט יח) לגבי אדם המתפתה לדבר עבירה, 'וְלֹא יָדַע כִּי רְפָאִים שָׁם, בְּעֻמְקֵי שְׁאוֹל קְרֻאֶיהָ', כלומר, שאינו יודע שעתיד הוא ליפול במעמקי הגיהנום.

שנינו במשנה, מָכַר אַשְׁפָּה מָכַר זִבְלָהּ וְכוּ' מכר בור מכר מימיה, מכר כוורת מכר דבורים, מכר שובך מכר יונים.

הסוגיא שלפנינו עוסקת באדם שהקדיש בור או שובך, וכן שדה או אילן להקדש, מה דין המים והיונים הפירות והעשבים, הן שהיו בעולם בשעה שהקדיש, והן שבאו לאחר מכן. ומתוך הדברים מסיקה הגמרא להלן (ע"ב) שמשנתינו הסוברת שהמובאת אשפה מכר זבלה וכדומה, דעת יחיד היא. המשנה המובאת להלן מונה תחילה כמה מיני הקדשות, ומבארת שבכולם יש דין מעילה.

תְּנַן הָתָם (מעילה יג.), כָּל דבר הָרָאוּי לעלות לַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא לְבֶדֶךְ הַבַּיִת – ואינו ראוי לשמש בגופו לבנין ותיקון בית המקדש, וכגון שור וכבש תמימים, וכן דבר הראוי לְבֶדֶךְ הַבַּיִת וְלֹא לַמִּזְבֵּחַ, וכגון זהב וכסף ואבנים יקרות ודומיהן. וכן דבר שאינו ראוי בעצמו לֹא לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְבֶדֶךְ הַבַּיִת, וכגון חלב וגבינה ודומיהן, מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְמַה שֶׁבְּתוֹכָן – כל הדברים הללו אם הקדישם יש בהם דין מעילה, ואף במה שבתוכם.

מבארת המשנה: כֵּיצַד, הִקְדִּישׁ כּוֹר מְלֵאָה מַיִם, שזהו דבר הראוי לבדק הבית, לעשות ממנו טיט, ואינו ראוי למזבח, אַשְׁפּוֹת מְלֵאוֹת וֶבֶל, שזהו דבר שאינו ראוי בעצמו לא למזבח ולא לבדק הבית, שׁוֹבָךְ מָלֵא יוֹנִים, שזהו דבר הראוי למזבח ואינו ראוי לבדק הבית, שָׂדֶה מְלֵאָה עֲשָׂבִים, שאף הם אינם ראויים לא למזבח ולא לבדק הבית, וכן אִילָן נְשׂוּי פֵּירוֹת, שאין הפירות ראויים לא לבדק הבית, ואף לקרבן אינם ראויים, מוֹעֲלִין בָּהֶן אם נהנה מהם הנאה שיש בה שוה פרוטה, וּבְמַה שֶׁבְּתוֹכָן אם נהנה מגופם, כגון ששתה המים או אכל מן הפירות, ואף שלא הקדיש בפירוש אלא את הבור, האשפות, השובך, השדה והאילן, מכל מקום אף מה שבתוכן הוקדש.

המשנה עוברת לבאר מה דין המים והזבל שבאו לאחר שהקדיש את הבור והאשפה וכדומה: אֲבָל אם הִקְדִּישׁ כּוֹר וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא מַיִם, וכן אם הקדיש אַשְׁפָּה וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאָה זֶבֶל, שׁוֹבָךְ וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא יוֹנִים, אִילָן וְאַחַר כָּךְ נָשָׂא פֵּירוֹת – גדלו עליו פירות, שָׂדֶה וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאָה עֲשָׂבִים – גדלו בה עשבים, מוֹעֲלִין בָּהֶן – בבור באשפה ובשובך, באילן ובשדה, וְאֵין מוֹעֲלִין בַּמֶּה שֶׁבְּתוֹכָן – ואין דין מעילה במים ובשאר הדברים שבאו לאחר שהקדיש, ואפילו הפירות והעשבים שגדלו באילן ובשדה, והיינו משום שאין בכך שקרקע ההקדש גרמה להם ליגדל, לעשותם הקדש, שסוף כל סוף אין ממשות הקדש מעורב בהם, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.

רבי יוסי נחלק בשדה ואילן: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, הַמַּקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה וְאֶת הָאִילָן, מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְגִידוּלֵיהֶם שגדלו לאחר שהקדיש, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גִּידוּלֵי הֶקְדֵּשׁ.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במחלוקתם של רבי יהודה ורבי יוסי: תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי, נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ – מסתברים דברי רבי יהודה לגבי בור ושובך שאמר, שאין מועלין במים וביונים שבאו לתוכם, מאחר שלא באו מכח הקדש, וְנִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּשָׂדֶה וְאִילָן – לגבי שדה ואילן, שמועלין במה שגדל בהן, שהרי יונקים הם מן ההקדש. מקשה הגמרא: הַאי מַאי – דברי רבי אינם מבוארים, שהרי בִּשְׁלָמָא מה שאמר רבי, נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ, יש לבארם שמִכְּלַל דְּפָלִיג אַשָּׂדֶה וְאִילָן – שאין נראים לו דברי רבי יהודה שאמר שאף שדה ואילן אין מעילה בגידוליהם שבאו לאחר ההקדש, אֶלָּא מה שאמר רבי, נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּשָׂדֶה וְאִילָן, קשה, שמשמע מִכְּלַל דְּפָלִיג בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ – שאין נראים לו דברי רבי יוסי שאמר לגבי בור ושובך, וְהָא רַבִּי יוֹסֵי שָׂדֶה וְאִילָן קָאָמַר – והרי אין לבאר כן, שהרי אף רבי יוסי עצמו לא אמר דבריו אלא לגבי שדה ואילן, מה שאין כן בבור ושובך מודה הוא שאין מעילה במה שנתמלא לאחר ההקדש, ואם כן היה לרבי לומר בפשטות 'הלכה כרבי יוסי'.

הגמרא מבארת שאין לדחוק ולומר שאכן נחלק רבי יוסי אף בבור ושובך: וְכִי תֵּימָא – ואם תרצה לומר שאכן דעת רבי יוסי עצמו שאף בבור ושובך מועלין במה שנתמלא לאחר שהקדיש, ומשום שלדעתו אדם יכול להקנות ולהקדיש דבר שלא בא לעולם, ונמצא שהקדיש אף את מה שיבוא לאחר מכן, ומה שנקט רבי יוסי בדבריו שדה ואילן בלבד, יש לומר שלִדְבָרָיו דְּרַבִּי יְהוּדָה קָאָמַר – שאמר כן לרבי יהודה, אף לדעתך שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ומשום כן אין מועלין במה שבא לאחר ההקדש, על כל פנים תודה לדברי באילן ושדה, שיונקים הגידולים מההקדש, שמועלים בהם, וְהָתַנְיָא – הרי אין לומר כן, ששנינו בפירוש בברייתא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אֵין אֲנִי רוֹאֶה – אין מסתברים לי (דברי) [דְּבָרָיו] שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בְּשָׂדֶה וְאִילָן, שאמר שאין מועלים בגידוליהם שבאו לאחר ההקדש, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גִּידוּלֵי הֶקְדֵּשׁ. הרי לנו שרק בְּשָׂדֶה וְאִילָן הוּא דְּאֵינוֹ רוֹאֶה את דבריו של רבי יהודה, הָא בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ רוֹאֶה הוא, ומסכים אף הוא לדברי רבי יהודה. ואם כן שוב שבה הקושיא על דברי רבי למקומה, שאמר שנראים לו דברי רבי יוסי בשדה ואילן, שהרי היה לו לומר בפשטות 'הלכה כרבי יוסי'.

מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמַר רבי, נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסֵי בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ, שאין מועלים במה שבא לתוכם לאחר ההקדש, שֶׁאַף רַבִּי יוֹסֵי לֹא נֶחֱלַק עָלָיו אֶלָּא בְּשָׂדֶה וְאִילָן, שמועלים בגידוליהם כיון שיונקים הם מן ההקדש, אֲבָל בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ מוֹדֵי לֵיהּ – מודה רבי יוסי לרבי יהודה. ובא רבי להשמיענו בכך שלא נטעה לומר שנחלק רבי יוסי על רבי יהודה אף בבור ושובך, ולא נקט שדה ואילן אלא לדבריו של רבי יהודה, לכך השמיענו רבי שבבור ושובך אף רבי יוסי מודה שאין מועלים במה שבתוכן.

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים נוספת בענין זה: תָּנוּ רַבָּנָן, הִקְדִּישָׁן רֵיקָנִין וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאוּ, מוֹעֲלִין בָּהֶן, כלומר במה שהקדיש, וְאֵין מוֹעֲלִין בַּמֶּה שֶׁבְּתוֹכָן, מאחר שבאו לאחר שהקדיש. רַבִּי אֱלִעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אַף מוֹעֲלִין בַּמֶּה שֶׁבְּתוֹכָן.

הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו התנאים: אָמַר רַבָּה, מַחֲלוֹקֶת בְּשָׂדֶה וְאִילָן שגידלו עשבים ופירות לאחר שהקדישם, דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה – שתנא קמא שאמר שאין מועלין בפירות, סובר כרבי יהודה, שאף בגידולים שיונקים מהקדש אין מועלים, וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, שמועלים בגידולי הקדש, על אף שבאו לאחר שהקדישם, אֲבָל בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ שנתמלאו במים ויונים לאחר שהקדישם, דִּבְרֵי הַכֹּל מוֹעֲלִין בָּהֶן

המשך בעמוד 31

מחברת להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

עד נופח — כלומר אש שמנופח מעצמו, כדכתיב "תאכלהו אש לא נופח" (איוב כ). **שתדאיב נשמתן** — כמו "ודאבון נפש" (דברים כח) "ולאדיב [את] נפשך" (שמואל א ב). **עד דעבד** — קודשא בריך הוא מאי דבעי למיעבד לרשעים לעולם הבא, דאילו בעולם הזה דרכם צלחה כדי לטרדם לעולם הבא. "עד" דריש ליה: עד דעבד, ו"מידבא" דריש ליה: מאי דבעי, ובלשון קצר. **מהאש יצאו** — מן התורה פירשו, דכתיב (ירמיהו כג) "הלא כה דברי כאש", וכתיב (דברים לג) "מימינו אש דת למו" (ופסוק הוא בירמיהו). **רפאים בעמקי שאול** — כפול לשון הוא. **תנן התם** — במסכת מעילה פרק שלישי. **כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית** — כגון שור וכשב ועז תמימים. דהמתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה, וכן תורים ובני יונה סולת ולבונה ויין ושמן, כל הנך גופן ראוי למזבח, ואינו ראוי לכבשן בבנין. **לבדק הבית ולא למזבח** — כגון זהב וכסף ואבנים יקרות, וכיוצא בהן. **לא לזה ולא לזה** — כגון חלב, גבינה, מוריייס, אשפה, עשבים, וכיוצא בהן. וכל הני דקתני — ראשון ראשון חשוב, דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדק הבית, וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמים, שאין ראוין גופן לא למזבח ולא לבדק הבית, אלא לימכר וליקח בדמיהן צרכי מזבח או בדק הבית, הכל כמו שפירש בשעה שהקדיש. הלכך, לא זו אף זו קתני, דלא מיבעיא הנך קמאי דחמירי, דמועלין במה שבתוכן, אלא אפילו הנך בתראי — מועלין נמי במה שבתוכן. **בור מלא מים** — כשהקדיש לא הזכיר אלא את הבור. **מים** — ראויין לבדק הבית לעשות טיט. ולא למזבח, דמים מכונסין פסולין לניסוך המים, וגם אין מדיחין בשר הקרבנות אלא מאמת המים שבעזרה. **אשפות מלאות זבל** — לא למזבח ולא לבדק הבית. **שובך מלא יונים** — ראוי למזבח ולא לבדק הבית, דלא חזו לשקען בבנין. והשובך עצמו לא הוקדש אלא לדמיו, דאם עוקרין אותו ממקומו ליתנו בבנין — זהו הפסד גדול, שהשובך נמכר ביוקר. ועוד, כל הני דקתני למזבח ולא לבדק הבית כו' — אמה שבתוכם קאי. והכי קאמר: לא מיבעיא אי הוו מה שבתוכו קדשי מזבח — דקדישי, אלא אי הוו נמי קדשי בדק הבית — קדשי. **אילן מלא פירות** — לא למזבח ולא לבדק הבית. דלבנין לא חזו, ולקרבן נמי לא חזו, כדכתיב "כל שאור וכל דבש לא תקטירו" (ויקרא ב). ובכורים לכהן הן, כתרומה. **שדה מלאה עשבים** — עשבים לא חזו לא למזבח ולא לבדק הבית. **מועלין בהן** — אם נהנה מהן שוה פרוטה, כגון הצניע חפציו בבור, או הוריד שם חבית של מים לקרר. וכן אם תלה חפציו באילן, או נתן יונים בשובך, והניח זבלו במקום אשפתו. **ובמה שבתוכן** — אם נהנה מגופן, שאבל מן הפירות ומן היונים ומן המים. כדנפקא לן במסכת מעילה בפרק "הנהנה מן ההקדש" (יח, ב) דבמחובר לקרקע יש מעילה אם נהנה, אף על פי שלא פגם, ובתלושין לא הויא מעילה עד שיפגם. **אין מועלין במה שבתוכן** — דסבירא ליה לרבי יהודה אין מעילה בגידולין, דמשום גרמא דקגרים ליה קרקע הקדש ליגדל — אין לנו לעשותו הקדש, דמכל מקום אין ממון דהקדש מעורב בהן. **נראין דברי רבי יהודה** — במקדיש בור ושובך ריקנין ואחר כך נתמלאו, דאין מועלין במה שבתוכן. **בשלמא** — מאי דאמר רבי: נראין לי דברי רבי יהודה בבור ושובך, דמשמע: אבל בשדה ואילן אין נראין לי אלא דברי רבי יוסי — שפיר קאמר, דהא חזינן דפליג רבי יהודה אדרבי יוסי בשדה ואילן. אלא האי דקאמר: נראין לי דברי רבי יוסי בשדה ואילן, דמשמע: אבל בבור ושובך אין נראין לי — מכלל דפליג בבור ושובך? בתמיה. **והא רבי יוסי בשדה ואילן קאמר** — בהדיא, ובבור ושובך מודי ליה. והכי הוה למימר: הלכה כרבי יוסי, או: רואה אני דברי רבי יוסי. ומיהו, במאי דקאמר: נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך — איכא לאקשויי נמי, דהא משמע: מכלל דפליג עליה רבי יוסי בבור ושובך. וכיון דמסיפא פריך לה בהדיא טפי, הך פירכא גופא לא חייש לפרוכי מרישא. **הכי קאמר כו'** — כלומר, האי "ודברי רבי יוסי" דקאמר רבי — לאו א"נראין" קאי, לומר: ונראין דברי רבי יוסי. אלא כן תפרש אותו: שדברי רבי יוסי בשדה ואילן, אבל בבור ושובך מודי ליה. ורבי לפרושי אתא, דבבור ושובך לא פליגי. דלא תימא רבי יוסי בבור ושובך נמי פליג, וסבירא ליה כרבי אלעזר ברבי שמעון לקמן בשמעתין, דאמר: מועלין במה שבתוכן היכא דהקדישן לבור ושובך ריקנין ואחר כך נתמלאו, ולדבריו דרבי יהודה קאמר: לדידי מועלין נמי בבור ושובך, דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דקנה לו רשות הקדש, אלא לדידך — אודי לי מיהא בשדה ואילן, דמועלין בגידולין הבאין לאחר מיכן. משום דקינקי מהקדש. וקאמר ליה רבי יהודה: לא. קא משמע לן רבי דבבור ושובך מודי, דלא אלים רשות הקדש לקנות מן רשותו כיד הדיוט, דאילו בהדיוט אתרבאי רשות מ"ואם המצא תמצא בידו" (שמות כב), אבל לא בהקדש. **הקדישן ריקנין** — לקמן מפרש אי בבור ושובך אי בשדה ואילן. **דברי הכל כו'** — כרבי יהודה ורבי יוסי, דלא פליגי בהו נמי לעיל. **אמר ליה אביי** — לרבה רבו הקשה. הלכך גרסינן לקמן: אלא אמר רבה. כלומר, חזר בו ופירש כן. ולא גרסינן "אלא אי איתמר הכי איתמר". **הקדישן מלאין** — סיפא דהך ברייתא דהקדישן ריקנין היא, כדקתני. **ורבי אלעזר מחליף** — החליף שיטתו, דלעיל גבי הקדישן ריקנין — מועלין במה שבתוכן, והכא קאמר: אין מועלין במה שבתוכן. ומשום דמילתא דתימה היא, דכל שכן הכא הוה ליה למימר מועלין במה שבתוכן, הלכך קתני: מחליף.

תוספות

מועלין בו — פירש בקונטרס: שיש מעילה במה שהניח חפציו בבור. ואין נראה לרבינו תם, דאמר ב"השולח" (גיטין לט, א) ובפרק קמא דסנהדרין (טו, א) דהמקדיש עבדו אין מועלין בשערו, משום דאיתקש לקרקעות. אלמא דאין מעילה במחובר. ואמר נמי בפרק "ולד חטאת" (מעילה יג, א): הדש קלעילין בשדה הקדש — מעל. ואמר: שמע מינה אבק מעלי לה. משמע דוקא אבק שנתלש כבר, אבל מחמת השדה — לא מעל, כיון שהוא מחובר. ואומר רבינו תם: דשייכא מעילה בבור — כגון שעקר חוליא מן הבור ונהנה ממנה.

ואין מועלין במה שבתוכו — דלא אמרינן שיקנה חצר הקדש כמו שקונה חצר הדיוט. דחזר משום יד איתרבאי, ולא מצינו יד להקדש.

דברי רבי יהודה — לא גרסינן, שאינו בסדר המשנה במסכת מעילה (יג, א). והא דקתני רבי בברייתא "נראין דברי רבי יהודה" — יודע היה רבי דרבי יהודה היא.

בשלמא נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך כו' — אין להקשות: אמאי? בשלמא הוא דקאמר נראין — מכלל דרבי יוסי פליג עליה בבור ושובך, ורבי יוסי לא פליג אלא בשדה ואילן. דודאי נראין דברי רבי יהודה בבור ושובך — ניחא, דמצי לפרש שאף רבי יוסי לא נחלק אלא בשדה ואילן. אבל נראין דברי רבי יוסי בשדה ואילן — אי אפשר לקיים, אם לא נמחק "נראין".

הכי קאמר נראין דברי רבי יהודה כו' — ואיצטריך רבי לאשמועינן, דלא נימא: לדבריו דרבי יהודה קאמר ליה.

ואי

עַד נֹפַח - עַד שֶׁתְּבֹא אֵשׁ שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה נִיפּוּחַ; "עַד מֵידְבָא" - עַד שֶׁתְּדָאִיב נִשְׁמָתָן, וְאָמְרִי לָהּ: עַד דְּעָבֵיד מַאי דְּבָעֵי. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִדִּבְרֵי תוֹרָה - אֵשׁ אוֹכַלְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַתִּי [אֶת] פָּנַי בָּהֶם מֵהָאֵשׁ יָצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם". כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הַפּוֹרֵשׁ עַצְמוֹ מִדִּבְרֵי תוֹרָה - נוֹפֵל בְּגֵיהִנָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָדָם תּוֹעֶה מִדֶּרֶךְ הַשִּׂכֵּל בִּקְהַל רְפָאִים יָנוּחַ", וְאֵין רְפָאִים אֶלָּא גֵיהִנָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יָדַע כִּי רְפָאִים שָׁם בְּעֹמְקֵי שְׁאוֹל קְרֻאֶיהָ". מָכַר אִשְׁפָּה - מָכַר זִבְלָהּ" וכו'. תְּנַן הָתָם: כָּל הָרָאוּי לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְבֶדֶק הַבַּיִת, לְבֶדֶק הַבַּיִת וְלֹא לַמִּזְבֵּחַ, לֹא לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְבֶדֶק הַבַּיִת - מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְמַה שֶׁבְּתוֹכָן; אֲבָל הִקְדִּישׁ בּוֹר וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא מַיִם, אַשְׁפָּה וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאָה זֶבֶל, שׁוֹבָךְ וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא יוֹנִים, אִילָן נָשָׂא פֵּירוֹת, שָׂדֶה וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאָה עֲשָׂבִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן וְאֵין מוֹעֲלִין בְּמַה שֶׁבְּתוֹכָן, דְּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הִקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה וְאֶת הָאִילָן - מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְגִידוּלֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גִּידוּלֵי הֶקְדֵּשׁ. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ, וְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּשָׂדֶה וְאִילָן. הַאי מַאי? בְּשִׁלְמָא נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ - מִכְּלָל דְּפָלֵיג אֲשָׂדֶה וְאִילָן, אֶלָּא נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּשָׂדֶה וְאִילָן - מִכְּלָל דְּפָלֵיג בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ? וְהָא רַבִּי יוֹסֵי שָׂדֶה וְאִילָן קָאָמַר וְכִי תֵימָא, לְדִבְרָיו דְּרַבִּי יְהוּדָה קָאָמַר - וְהָתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין אֲנִי רוֹאֶה דִּבְרָיו שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בְּשָׂדֶה וְאִילָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן גִּידוּלֵי הֶקְדֵּשׁ; בְּשָׂדֶה וְאִילָן הוּא דְּאֵינוֹ רוֹאֶה, הָא בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ רוֹאֶה — הָכִי קָאָמַר: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסֵי בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ, שֶׁאַף רַבִּי יוֹסֵי לֹא נֶחֱלַק עָלָיו אֶלָּא בְּשָׂדֶה וְאִילָן, אֲבָל בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ מוֹדֵי לֵיהּ. תָּנוּ רַבָּנַן: הִקְדִּישָׁן רֵיקָנִין וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאוּ - מוֹעֲלִין בָּהֶן וְאֵין מוֹעֲלִין בְּמַה שֶׁבְּתוֹכָן; רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף מוֹעֲלִין בְּמַה שֶׁבְּתוֹכָן. אָמַר רַבָּה: מַחֲלוֹקֶת - בְּשָׂדֶה וְאִילָן, דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, אֲבָל בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ - דְּבְרֵי הַכֹּל מוֹעֲלִין בָּהֶן וְאֵין מוֹעֲלִין בְּמַה שֶׁבְּתוֹכָן. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, וְאֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: הִקְדִּישָׁן מְלֵאִין - מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְמַה שֶׁבְּתוֹכָן, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַחֲלִיף;

ואי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

ואי בשדה ואילן אמאי מחליף — הא כולי עלמא מודו דמכר אילן מכר פירותיו דבבור ושובך ודאי הויא פלוגתא אם מכר מה שבתוכו, כדאמר לקמן. **אבל** בשדה ואילן דברי הכל מועלין בו ובמה שבתוכו — הוה מצי למימר: דברי הכל מועלין בו ולא במה שבתוכו, למאן דאמר אין מעילה בגידולין. ומיהו, הא לא מצי למימר דבין בזה בין בזה פליגי, בבור ושובך ושדה ואילן בהקדישן ריקנין ונתמלאו, לפי מה שמפרש רבינו יצחק בסמוך דאין בידו להקדיש דבר שלא בא לעולם, אם לא שזוכה בהן תחלה. ומיהו, הוה מצי למימר דפליגי אם יקדשו פירות האילן והשדה אם יבואו לרשותו. אבל לא ניחא ליה למימר דפליגי אלא בבור ושובך דוקא, דומיא דסיפא. **אימור** דשמעינן ליה לרבי מאיר כגון פירות דקל כו׳ — תימה: מהיכא שמעינן לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם — היינו מדתנא: האומר לאשה "הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרר" כו׳, דאמר רבי מאיר מקודשת, כדאמר ב"האשה רבה" (יבמות צג, ב), וההוא לא עביד דאתו, דמי יודע דישתחררנו רבו? ומפרש רבינו שמואל: דמיירי שהבטיחו רבו לשתחררו, כדאמר בסוף פרק "ארבעה אחין" (שם לה, א) דשמעה מבי מרה. ורבינו יהודה בן נתן מפרש: דכל הנהו עבידי דאתו, כגון חציו עבד וחציו בן חורין. ושפחה נמי — חציה שפחה וחציה בת חורין ונהגו בה מנהג הפקר, שכופין את רבה לעשותה בת חורין, כדאמרינן ב"הבא על יבמתו" (שם סו, א). ו"לאחר שימות בעליך ואחותיך" — בגוססין, ו"שיחלוץ לך יבמיך" — דמצות חליצה קודמת למצות יבום. אי נמי, בחולצת ולא מתייבמת. וקשה: דאמר בפרק "אף על פי" (כתובות נח, ב): המותר, רבי מאיר אומר: הקדש. ומפרש בגמרא דקדוש לאחר מיתה קאמר, דאמר רבי מאיר: מקדיש דבר שלא בא לעולם, אף על גב דלא עביד דאתו שתמות היא קודם הבעל. ולא אפשר לאוקמי בגוססת — שהרי עושה מלאכה, כדתנן: הרי זו עושה ואוכלת ויש לומר: בחולה וזקנה. והרב רבינו אליעזר מפליר"א אומר: דכיון שהגוף בעולם, אלא שאינו ראוי לקנין, כמו כל הנך — חשוב כמו עבידי דאתו. ומותר דקדוש אף על פי שאינו בעולם, ולא עביד דאתי שתמות האשה קודם, מכל מקום, כיון שהמותר מידו עביד דאתי — חשוב הוא כאילו בעולם כבר. ואם היה בעולם לא הוי בעינן שיהא זה עביד דאתי שתמות היא לפני הבעל. ואם תאמר, והא דפריך הכא: מי יימר דאתו — הא לא בעינן דעביד דאתו בדבר שישנו בעולם, והמים הן בעולם ויש לומר: הא לא חשיב בעולם, כיון דליתנהו קמן. עוד יש לומר: דפירות דקל וכולהו דליכא בהו אלא "מי יימר" אחד — חשיב עביד דאתו. ובפרק "המפקיד" (בבא מציעא לג, ב) לא חשיב כפל עביד דאתי — משום דאיכא טובא "מי יימר", כדאמר התם: מי יימר דמיגנבא, ואם תמצי לומר דמיגנבא מי יימר דמשתכח גנבא, ואם תמצי לומר דמשתכח גנבא דלמא מודה ומיפטר. אבל קשה מהך דהכא, אף על גב דליכא אלא חד "מי יימר" — לא חשיב ליוני שובך ולמי הבור עבידי דאתו ומיהו, בלאו הכי קשיא לרבינו יצחק: אמאי לא חשיב להו עבידי דאתו כמו פירות דקל, שהרי אורחא דמילתא הוא שמתמלא שובך יונים, וכן הבור מתמלא מים כשהגשמים יורדין, שלא היו שותים בכל ארץ ישראל אלא מי גשמים ועוד קשה, דמשמע: אי הוו עבידי דאתו הוה ניחא ליה — אבתי תקשי ליה: היאך המים והיונים קדושים, אפילו אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם? שהרי מכח חצרו של הקדש אינם קדושים, דאין חצר להקדש, כדפרישית לעיל. ומכח מה שמקדיש נמי אינן קדושים — דהיאך יכול להקדיש דבר שלעולם לא יבא ברשותו ולא יזכה בו לעולם ונראה לרבינו יצחק, דהכי פירושו: מי יימר דאתו לרשותו שיזכה בהן, דודאי לא יבואו לעולם לרשותו, ואמאי מועלין במה שבתוכן? והלא אין כח בידו להקדישן כיון שלא באו לרשותו ומשני: בבאין דרך חצרו לבור, ודרך שובכו לשובך. שזוכה בהן תחלה, לפיכך יש כח בידו להקדישן. ורבינו שמשון בן אברהם פירש: דאי עבידי דאתו — ניחא דמצי להקדישן, דמצינו לפרש: כגון שהקדיש בור ושובך על מנת שיש לו כח בבור ושובך לזכות במים וביונים לצורך הקדש. **ויונים** הבאים דרך שובכו לשובך — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: דאיך יכול להקדישן הקדש גמור שימעלו בהן? והלא אינו זוכה בהן זכיה גמורה, דקיימא לן ב"הניזקין" (גיטין נט) [צריך להיות: בבא מציעא קב, א] דאין בהן גזל אלא מפני דרכי שלום ואומר רבינו יצחק: דבביצים ואפרוחים זוכין מן התורה. **ורבי** אלעזר סבר כרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם — תימה: דלא חשיב רבי אלעזר ברבי שמעון בפרק "האומר" בקדושין (סב, ב), דאמר אביי: רבי אליעזר בן יעקב ורבי מאיר ורבי כולהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ופריך נמי התם: וליחשוב נמי רבי יהודה הנשיא ורבי עקיבא? ומשני להו. ונראה לרבינו שמשון בן אברהם: דדוקא מהנהו פריך, מרבי יהודה הנשיא — משום דהחזר באותה ברייתא גופא שהחזר רבי מאיר, ומרבי עקיבא פריך — משום שהיה רבו של רבי אליעזר בן יעקב, ומסתמא רבי אליעזר בן יעקב מרבי עקיבא רבו שמיעא ליה, דאמר ביבמות (צג, א): רבי כרבי מאיר, ורבי מאיר כרבי אליעזר [בן יעקב], ורבי אליעזר [בן יעקב] כרבי עקיבא.

הא

1 וְאִי בְּשָׂדֶה וְאִילָן, אַמַּאי מַחֲלִיף? אֶלָּא אָמַר
2 רַבָּה: מַחֲלוֹקֶת - בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ, אֲבָל בְּשָׂדֶה
3 וְאִילָן - דִּבְרֵי הַכֹּל מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְמַה שֶּׁבְּתוֹכָן.
4 וּבְבוֹר וְשׁוֹבָךְ, בְּרֵיקָנִין בְּמַאי פְּלִיגִי, וּבִמְלֵאִין בְּמַאי
5 פְּלִיגִי? - בְּרֵיקָנִין פְּלִיגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנַן,
6 דְּתַנְּא קַמָּא סָבַר לַהּ כְּרַבָּנַן, דְּאָמְרִי: אֵין אָדָם מַקְנֶה
7 דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם; וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן
8 סָבַר כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר: אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא
9 לָעוֹלָם. - אֵימוֹר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר - כְּגוֹן
10 פֵּירוֹת דֶּקֶל דַּעֲבִידִי דְּאָתוּ, הָנֵי מִי יֵימַר דְּאָתוּ?
11 אֲמַר רָבָא, מַשְׁכַּחַת לָהּ בְּמַיִם הַבָּאִין דֶּרֶךְ חֲצֵרוֹ
12 לַבּוֹר, וְיוֹנִים הַבָּאִין דֶּרֶךְ שׁוֹבְכוֹ לַשּׁוֹבָךְ. וּבִמְלֵאִים
13 בְּמַאי פְּלִיגִי? אָמַר רָבָא: כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּישׁ בּוֹר סְתָם,
14 וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר לַהּ כְּאַבּוּהּ, דְּאָמַר:
15 דָּנִין דִּין גָּבוֹהַּ מִדִּין הֶדְיוֹט, מַה דִּין הֶדְיוֹט - מָצֵי
16 אָמַר: בֵּירָא זַבִּינִי לְךָ מַיָּא לָא זַבִּינִי לְךָ, אַף דִּין
17 גָּבוֹהַּ - בֵּירָא אַקְדֵּישׁ מַיָּא לָא אַקְדֵּישׁ; וְתַנָּא קַמָּא
18 סָבַר: אֵין דָּנִין דִּין גָּבוֹהַּ מִדִּין הֶדְיוֹט. - וְדִין הֶדְיוֹט
19 לָא? וְהָתְנַן: מָכַר בּוֹר - מָכַר מֵימָיו אֲמַר רָבָא:
20 מַתְנִיתִין יְחִידָאָה הִיא, דְּתַנְיָא: מָכַר בּוֹר - לֹא מָכַר
21 מֵימָיו, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מָכַר בּוֹר - מָכַר מֵימָיו.

משנה

ואי בשדה ואילן — פליגי לעיל גבי הקדישן ריקנין, והוא הדין בסיפא — אמאי מחליף? כל שכן הכא דמועלין במה שבתוכן, דאיכא תרתי: גידולי הקדש, וגם הקדיש הכל ביחד, דלא גרע ממוכר אלא אי בבור ושובך מוקמת לה — איכא לפרושי טעם מחלוקתן במלאין וריקנין, כדמפרש לקמן. אבל בשדה ואילן ליכא למיתב טעמא אמאי מחליף. **הכי גרסינן: אלא אמר רבה מחלוקת כו׳** — מחלוקת דמלאין וריקנין בבור ושובך, כדמפרש ואזיל. אבל בשדה ואילן, בין מלאין בין ריקנין — דברי הכל מועלין בהן ובמה שבתוכן, כרבי יוסי דנימוקו עמו. **פלוגתא דרבי מאיר ורבנן** — גבי האומר לאשה "הרי את מקודשת לי על מנת שאתגייר, על מנת שתתגיירי" כו׳, בהרבה מקומות. **אימור דשמעת ליה לרבי מאיר כגון פירות דקל** — שהמוכר פירות דקל לחבירו, אף על פי שעדיין לא באו לעולם — אינו יכול לחזור בו משיבואו לעולם, דהא ודאי עבידי דאתו, דומיא ד"על מנת שאתגייר", דדעתיה לאיגיורי. וכי האי גוונא נמי מפרשינן ל"על מנת שאשתחרר", "על מנת שתשתחרר" כו׳ — שהבטיחו רבו לשחררו. ומיהו, רבי מאיר לא איירי בפירות דקל, אלא רב הונא דקאי כוותיה במסכת יבמות בפרק "האשה רבה" (צג, ב). דאמר רב נחמן בר יצחק: רב הונא כרב, ורב כרבי ינאי, ורבי ינאי כרבי חייא, ורבי חייא כרבי מאיר, וכולהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. רב הונא מאי היא — דאיתמר: המוכר פירות דקל לחבירו, אמר רב הונא: עד שלא באו לעולם — יכול לחזור בו, משבאו לעולם — אינו יכול לחזור בו. **הני מי יימר דאתו** — אם לא יביא מים וישפוך לתוך הבור, או יביא יונים לשובך. הבאים דרך חצירו — שהבור עשוי במקום מדרון, דממילא אתו לבור. **דרך שובכו** — הסמוך לזה, דודאי עבידי דאתו יונים הנולדים לשובך ריקן זה. ודוקא שובכו, אבל שובך של אחרים — יכולין הן לעכב שלא יבואו לכאן (ולא דמי לפירות דקל). בשם רבינו זקני מנוחתו כבוד. **סבר לה כאבוה** — בשילהי "המוכר את הבית", דאמר: המקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב כו׳. ומפרשי בגמרא דסבירא בעין רעה מקדיש, דדנין דין גבוה מדין הדיוט כו׳. והלכך, כי היכי דהדיוט המוכר בור סתם לא מכר את מימיו, כדמפרש בסמוך, ודלא כמתניתין דאמר: מכר בור מכר מימיו — אף דין גבוה כו׳. ומיהו, היכא דאין בו מים בשעת הקדש — קדשי המים הבאין לאחר מכאן, דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ודעתו היה להקדישן. דבדבר שלא זכה בו עדיין ליכא למימר עין רעה. אבל כשהבור מלא מים, והמים והבור שלו הן, והוא הקדיש הבור — איכא למימר דהמים שייר לעצמו. ורבנן דפליגי עליה סבירא להו דבעין יפה מקדיש. אי נמי, סבירא להו כרבי נתן דאמר: מכר בור מכר מימיו, ולא גרע הקדש מהדיוט. **מתניתין יחידאה היא** — רבי נתן קאמר לה, אבל רבנן פליגי עליה. מיהו, הלכתא כמתניתין, כדאמר ביבמות (מב, ב) דסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא — הלכה כסתם דמתניתין. ואף על גב דקאמר: יחידאה היא — לאו למימר דלא סבירא לן כוותיה, אלא לאשמועינן דרבי אלעזר ברבי שמעון סבירא ליה כרבנן. אבל כשאמורא אומר דבר מדעתו לפסוק הלכתא, היתר או איסור או דין, ומקשי ליה ממתניתין, ומשני: יחידאה היא — לא סבירא לן כי

ההיא משנה, דאאמורא סמכינן, וכמאן דאמר האמורא: לית הלכתא כמתניתין דמי.

משנה

מחדרה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אביי מסיים את קושייתו: **וְאִי בְּשָׂדֶה וְאִילָן** – ואם אכן נאמר כדבריך רבה, שנחלקו תנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון ברישא לגבי 'הקדישן ריקנין' בשדה ואילן, אם כן **אַמַּאי מַחֲלִיף** – מפני מה החליף רבי אלעזר ברבי שמעון את שיטתו בסיפא, שאם הקדיש את השדה והאילן מלאים, אין מועלין בפירות שעליהם, הרי כיון שבהקדישן ריקנין סובר רבי אלעזר ברבי שמעון שמועלין בגידולין, כל שכן הוא שבהקדישן מלאים מועלים בהם, ששתי מעלות יש להם, שהרי הם גידולי הקדש, וגם הקדיש הכל ביחד.

רבה חוזר בו ומעמיד את מחלוקתם בבור ושובך: **אֶלָּא אָמַר רַבָּה, מַחֲלוֹקֶת** – מחלוקתם של תנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון נשנתה **בְּבוֹר וְשׁוֹבָךְ, אֲבָל בְּשָׂדֶה וְאִילָן דִּבְרֵי הַכֹּל מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְמַה שֶּׁבְּתוֹכָן** – מה שאין כן לגבי שדה ואילן, לדברי שניהם מועלים בהם ובמה שבתוכם, ואפילו בהקדישם ריקנים ונתמלאו, וכדעת רבי יוסי לעיל (ע"א), שמועלים בגידולים שבאו לאחר שהקדיש כיון שגידולי הקדש הם.

הגמרא מבררת את טעמי המחלוקות. מבררת הגמרא: **וּבְבוֹר וְשׁוֹבָךְ, בְּרֵיקָנִין בְּמַאי פְּלִיגִי** – במה נחלקו לגבי ריקנין ונתמלאו, **וּבְמְלֵאִין בְּמַאי פְּלִיגִי** – ובמה נחלקו לגבי הקדישם מלאים.

מבארת הגמרא: **בְּרֵיקָנִין, פְּלִיגִי בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנַן. דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר לָהּ כְּרַבָּנַן דְּאָמְרֵי אֵין אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם** – שתנא קמא סובר כדעת רבנן שאין אדם יכול להקנות לחבירו דבר שלא בא לעולם עדיין, והוא הדין שאין יכול להקדישו, וממילא אין בכוחו להקדיש את המים והיונים שבאו לאחר מיכן. **וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר** במשנה בקידושין (סב:) **אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם**, ומיד כשיבוא הדבר לעולם יזכה בו הלוקח, ולא יוכל המוכר לחזור בו, וממילא אף בכוחו להקדיש את המים והיונים שיבואו לאחר מיכן.

מקשה הגמרא: **אֵימוּר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר כְּגוֹן פֵּירוֹת דֶּקֶל דַּעֲבִידֵי דְּאָתוּ** – לא שמענו מרבי מאיר שיכול אדם להקנות דבר שלא בא לעולם, אלא לגבי המוכר לחבירו את פירות הדקל שלא באו עדיין לעולם, כיון שעשויים הם לבא לעולם בדרך הטבע, מה שאין כן **הָנֵי** – בור ושובך, **מִי יֵימַר דְּאָתוּ** – מי יאמר לנו שאכן עתידים המים והיונים לבא לעולם כלל, אם לא שיביאם הוא בעצמו לבור ולשובך, ובכך לא שמענו שסובר רבי מאיר שיכול אדם להקנותם אף קודם שבאו לעולם.

מתרץ רבא: **אָמַר רָבָא, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – מצינו אופן שאכן עשויים המים והיונים להגיע לבור ולשובך, ובאופן זה ניתן להעמיד את מחלוקתם, וכגון **בְּמַיִם הַבָּאִין דֶּרֶךְ חֲצֵרוֹ לַבּוֹר**, והיינו באופן שהיה הבור עשוי במקום מדרון, שכשירדו גשמים ודאי יתאספו המים בבור, **וְכֵן בְּיוֹנִים הַבָּאִין דֶּרֶךְ שׁוֹבְכוֹ לַשּׁוֹבָךְ**, וכגון שהיה לו שובך סמוך לשובך זה, שעשוים היונים שיוולדו לבוא לשובך ריקן זה.

ממשיכה הגמרא ומבררת: **וּבְמְלֵאִים בְּמַאי פְּלִיגִי** – ובהקדיש בור מלא מים ושובך מלא יונים, במה נחלקו. מבארת הגמרא: **אָמַר רָבָא, כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּישׁ בּוֹר סְתָם**, ולא פירש אם כוונתו להקדיש אף את המים, **וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** הסובר שלא הקדיש את המים, **סָבַר לָהּ כַּאֲבוּהּ דְּאָמַר** (לעיל עא.) **דָּנִין דִּין גָּבוֹהַּ מִדִּין הֶדְיוֹט** – סובר כאביו, שלמדים דין המקדיש נכסיו לשמים מדין המוכר נכסיו לחבירו, וממילא סובר רבי אלעזר ברבי שמעון שמה **דִּין הֶדְיוֹט, מָצֵי אָמַר בֵּירָא זַבִּינִי לָךְ מַיָּא לֹא זַבִּינִי לָךְ** – שכשם שהמוכר לחבירו בור סתם, יכול המוכר לומר לו הבור בלבד מכרתי לך, בלא המים שבתוכו, **אַף דִּין** המקדיש בור לְגָבוֹהַּ כן הוא, **שבֵּירָא אַקְדִּישׁ מַיָּא לֹא אַקְדִּישׁ** – שאת הבור לבדו הקדיש בלא מימיו (**וְתַנָּא קַמָּא סָבַר אֵין דָּנִין דִּין גָּבוֹהַּ מִדִּין הֶדְיוֹט**).

הגמרא מבררת האם אכן כך הוא הדין בהדיוט שמכר בור. מקשה הגמרא: **וְדִין הֶדְיוֹט לֹא** – האם אכן כך הוא דין המוכר בור לחבירו, שלא קנה מימיו, **וְהָתְנַן** – והרי שנינו במשנה לעיל (עח:), **מָכַר בּוֹר מָכַר מֵימָיו**, ואם כן שוב יש להקשות מה טעמו של רבי אלעזר ברבי שמעון שהמקדיש בור מלא מים, לא הקדיש מימיו.

מתרץ רבא: **אָמַר רָבָא, מַתְנִיתִין יְחִידָאָה הִיא** – משנתינו אינה אלא דעת תנא יחיד, וכמבואר בברייתא, **דְּתַנְיָא, מָכַר בּוֹר לֹא מָכַר מֵימָיו. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר מָכַר בּוֹר מָכַר מֵימָיו**, הרי שמשנתינו רבי נתן אמרה, מה שאין כן רבנן נחלקו עליו שלא מכר מימיו, וסובר רבי אלעזר ברבי שמעון כמותם.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט מנ"א, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

... ויהי רצון שבעמדנו עתה בערב חדש הרחמים בו אומרים פעמים בכל יום ומעוררים שאלת ותפלת כנסת ישראל וכאו"א מבני ישראל, אחת שאלתי מאת הוי' אותה אבקש וגו' תתפשט ותתגלה האחדות של כל בנ"י ובאיחוד הכחות של הנפש עד לאחת וכפי' התוספת (מנחות י"ח ע"א) יחידה שבנפש שזהו הכלי לקבלת מילוי בקשה זו.

בכבוד ובברכת כתיבה וחתימה טובה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

משנה

המשנה שלפנינו מונה כמה דברים שדעת בני אדם המוכרים אותם בסתם, לשייר מעט מהם לעצמם: **הַלּוֹקֵחַ פֵּירוֹת שׁוֹבָךְ מֵחֲבֵירוֹ** – אדם שאמר לחבירו מכור לי את הולדות שיולדו מהיונים שבשובך זה במשך שנה זו, אבל את האמהות שבשובך לא קנה. ודרך היונים להוליד בכל חודש שני ולדות, זכר ונקבה, וקרויים 'בריכה', **מַפְרִישׁ בְּרֵיכָה רִאשׁוֹנָה** – צריך הלוקח לשייר למוכר את הבריכה הראשונה שתיולד, ולתת לולדות לפרוח עם האם כדי שיהוו חברה לאמם, ועל ידי זה לא תברח ויתקיים השובך, שודאי לכך נתכוון המוכר בכך שלא מכר את האמהות, שרוצה בקיום השובך.

הלוקח **פֵּירוֹת כַּוֵּרֶת נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה נְחִילִין וּמְסָרֵם.** דבורים הנולדים מן הכוורת בשנה זו, נוטל הלוקח את שלושת נחילי הדבורים שנולדים תחילה, ולאחר מיכן יכול המוכר לגרום לדבורים שלא יילדו עוד דבורים, כדי שיהו טרודים ועסוקים בעשיית דבש, שהדבש שייך למוכר, ואין מחויב הוא להעמיד ללוקח עוד דבורים, כיון שהעיקר הוא שלושת הנחילים הראשונים שהם חשובים.

הלוקח מחבירו **חֲלוֹת דְּבַשׁ, מַנִּיחַ שְׁתֵּי חֲלוֹת** – על הלוקח לשייר למוכר שתי חלות דבש, שמאחר ולא מכר לו את הכוורת דבורים עצמה, אלא בכוונתו להצניעה בימות הגשמים לשנה הבאה שישובו הדבורים בימות הקיץ להוליד, לכך צריך להניח לדבורים שתי חלות דבש למזונותם בימות הגשמים.

וכן הקונה מחבירו עץ **זֵיתִים לָקוּץ** את ענפיו, **מַנִּיחַ שְׁתֵּי גְרוֹפְיוֹת** – על הלוקח להשאיר שני ענפים בעץ, שעל ידי כן חוזר העץ וצומח, וודאי על מנת כן מכר המוכר.

גמרא

הגמרא מקשה סתירה מברייתא בענין הלוקח פירות שובך. מקשה הגמרא: **וְהָתַנְיָא,** אדם שלקח מחבירו פירות שובך של שנה זו, עליו לשייר למוכר **בְּרֵיכָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה,** ובמשנתינו שנינו שמשייר רק בריכה ראשונה.

מתרץ רב כהנא: **אָמַר רַב כַּהֲנָא, לֹא קַשְׁיָא, הָא לָהּ הָא לְאִמָּהּ,** בברייתא ששנינו שצריך להשאיר אף בריכה שניה, היינו 'לה', כלומר שמשייר את הבריכה הראשונה הנולדת לבריכה, עבור הבריכה עצמה, שתהיה לה לחברה. ובמשנתינו ששנינו שמשייר בריכה ראשונה, היינו 'לאמה' בלבד, כלומר, שלא דיברה משנתינו אלא בשיור שמשייר לצורך האם. וודאי בין המשנה ובין הברייתא מודים שצריך להשאיר את הבריכה הראשונה של האם, ואת הבריכה הראשונה של הבריכה, אלא שמשנתינו לא פירשה אלא את השיור הנצרך עבור האם, ובאה הברייתא והוסיפה להשמיענו שאף לבריכה צריך לשייר בריכה אחת.

הגמרא מבררת מפני מה צריך לשייר את הבריכה הנוספת. שואלת הגמרא: **מַאי שְׁנָא אִמָּהּ דְּמִיצְטַוְּוֹתָא אַבְּרַתָּא וְאַזּוּנָא דְּשַׁבְּקִינָן לָהּ** – במה שונה האם מן הבריכה, שהרי האם, די לה בחברתם של בתה ובן זוגה, ואם כן **אִיהִי נַמִּי תִּיצְטַוְּוֹתָא אַאִמָּהּ וְאַזּוּנָא דְּשַׁבְּקִינָן לָהּ** – אף הבריכה תסתפק בחברתם של אמה, ובן זוגה שמשיירים לה.

משיבה הגמרא: **אִמָּהּ אַבְּרַתָּא מִיצְטַוְּוֹתָא** – אכן לאם די בחברת בתה, כיון שרחמי האם על הבת וממילא נשארת עמה, מה שאין כן **בְּרַתָּא אַאִמָּהּ לֹא מִיצְטַוְּוֹתָא** – הבת אינה מסתפקת בחברתה של אמה, ועל כן צריך לשייר לה אף את בתה, שאם לא כן הרי תברח הבת, וממילא אף האם תברח ויחרב השובך. אמנם לבריכה השניה אין צריך לשייר את בתה, שכיון שיש בשובך חבורות הרבה, דהיינו אמה ואם אמה, די לה בכך לחברה ואינה צריכה אף את בתה.

שנינו במשנה: **פֵּירוֹת כַּוֵּרֶת נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה נְחִילִין וּמְסָרֵם.**

הגמרא מבארת באיזה אופן מסרס המוכר את הדבורים. מבררת הגמרא: **כַּמָּה מְסָרְסָן** – באיזה אופן מסרס המוכר את הדבורים, כדי שלא ילדו. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, בְּחַרְדָּל** – על ידי שנותן להם לאכול חרדל.

הגמרא ממשיכה ומבארת איך גורם החרדל סירוס: **אָמְרֵי בְּמַעֲרָבָא** – בארץ ישראל אמרו **מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, לֹא חַרְדָּל מְסָרְסָן** – אין החרדל עצמו גורם להם סירוס שלא ילדו, **אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁפִּיהֶן חַד, חוֹזְרוֹת וְאוֹכְלוֹת אֶת דּוּבְשָׁנָן** – מתוך שחריף להן טעם החרדל בפיהן, הן חוזרות ואוכלות את הדבש שבכוורת, וממילא מתוך ששבעות הן הינן בטלות מלפרות ולרבות, וחוזרות ועושות דבש, כיון שאינן עסוקות בלפרות ולרבות. ומחדשת המשנה שלאחר שנטל הלוקח את שלושת הנחילים מותר למוכר לגרום להם שלא ילדו כדי שיעשו דבש עבורו.

רבי יוחנן מבאר באופן אחר את לשון 'ומסרס', שאינו לשון סירוס זכרות, שלא ילדו: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,** כוונת המשנה היא שנוֹטֵל הלוקח **שְׁלֹשָׁה נְחִילִין בְּסֵירוּס** – בדילוג, כלומר את הנחיל הראשון השלישי והחמישי, שכיון שהאחרון אחרון כחוש וגרוע מן הראשון, ודאי דעת המוכר היתה שיטול הלוקח בדילוג, והשאר יטול הוא, שנמצא שנוטל כל אחד מהם מן הטובים יותר ומן הכחושים.

הגמרא מביאה ברייתא, שעל פיה ניתן לפרש את משנתינו באופן נוסף: **כְּמַתְנִיתָא תָּנָא** – בברייתא שנינו, **נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה נְחִילִין בָּזֶה אַחַר זֶה** – נוטל הלוקח תחילה את שלושת הנחילים הראשונים ברציפות, **מִכָּאן וְאֵילָךְ נוֹטֵל** הלוקח **אַחַת, וּמַנִּיחַ** למוכר **אַחַת,** וכן הלאה.

שנינו במשנה: **חֲלוֹת דְּבַשׁ מַנִּיחַ שְׁתֵּי חֲלוֹת וְכוּ'.**

אגב שעוסקת משנתינו במוכר חלות דבש שבכוורת, דנה הגמרא מהו גדר הדבש בכוורת לגבי קבלת טומאה: בכלל הדברים המקבלים טומאה הם אוכלים ומשקים, וכמבואר בפסוק (ויקרא יא לד) מִכֹּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וגו' יִטְמָא, וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא. ולמדו בתורת כהנים (שם) 'מכל האוכל' ולא כל אוכל, שדווקא אוכלים הראויים לאכילת אדם מקבלים טומאה.

אָמַר רַב כַּהֲנָא, דְּבַשׁ, אפילו **בְּכַוֵּרֶת, אֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵּי מַאֲכָל לְעוֹלָם** – אין בטל ממנו דין מאכל לעולם, ואף שיש זמנים שאוכלים הדבורים מן הדבש, מכל מקום נחשב הדבש כמאכל אדם לקבל טומאה. מדייקת הגמרא: **אַלְמָא קָסָבַר** – נמצא שסובר רב כהנא **שֶׁלֹּא כָּעֵי מַחְשָׁבָה** – שאין צריך האדם לחשוב על הדבש לצורך אכילת אדם, אלא מאליו מקבל הוא דין מאכל אדם.

הגמרא מקשה על דברי רב כהנא מברייתא: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, **דְּבַשׁ,** כל זמן שנמצא **בְּכַוֵּרֶת, אֵינוֹ לֹא אוֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה** – אין לו דין אוכל, ולא דין משקה לקבל טומאה ולטמא אחרים. וקשה לרב כהנא שאמר שדבש נחשב אוכל.

מתרץ אביי: **אָמַר אַבָּיֵי, לֹא צְרִיכָא אֶלָּא לְאוֹתָן שְׁתֵּי חֲלוֹת** – אין דברי הברייתא אמורים אלא לגבי שתי החלות החיצוניות המיועדות לאכילת הדבורים בימות הגשמים [כמבואר במשנתינו], שכיון שבני אדם מסיחים דעתם מחלות אלו, לא חל עליהם כלל שם אוכלים ומשקים.

רבא מתרץ באופן אחר, ומעמיד את הברייתא לגבי כל החלות דבש: **רָבָא אָמַר,** ברייתא זו **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא,** הסובר שהדבש שבכוורת דינו כקרקע, שאינה מקבלת טומאה,

מוקדש להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

משנה הלוקח פירות שובך — כגון שאמר לו בניסן: מכור לי פירות שנה זו מה שילדו בכל חדש. אבל האמהות לא קנה. ודרך היונים לעשות שני ולדות בכל חדש, זכר ונקבה, חוץ מחדש אדר שאין יולדין. והנהו ולדות גם הם לסוף שני חדשים עושים ולדות בכל חדש, וכל שני ולדות קרוין בריכה. **מפריח** — הלוקח. בריכה ראשונה מניח לפרוח עם האם, שאותן לא מכר. שכן דרך המוכרין פירות שובך לעכב בריכה ראשונה להיות צוות לאמהות להתקיים השובך, פן יברחו האמהות. והוא שובכו לא מכר, הלכך מסתמא גם בריכה ראשונה של שנה זו עיכב עם השובך, דזו היא קיום השובך. ובגמרא מפרש דגם פירות הראשונים דההיא בריכה ראשונה שייר המוכר, להיות צוות להך עם בריכה ראשונה פן תברח, דהא אאמה לא מצטוותא, ומכיון שתברח בריכה ראשונה — תברח גם האם, ונמצא מפסיד שובכו. כך דעתי לפרשה בגמרא. **פירות כוורת** — של שנה אחת, דבורים הנולדים מן הכוורת. **נוטל שלשה נחילים** — שלש חבורות הנולדות ראשונה בשלשה זמנים, מתשעה ימים או עשרה ימים זה אחר זה. שכן דרך הכוורת בתחלת ימות הקיץ יוצא מן הכוורת נחיל של דבורים ילדות שילדו האמהות, ויושבין על ענף האילן. ומביא כוורת חדש, ומכניסן לתוכו. וכן לסוף תשעה או עשרה ימים יוצא נחיל של דבורים אחר, ומביא כוורת אחרת ריקנית, ומכניסן לתוכו. וכן השלישי, וקורין לו *טירציל. ויש שעושין עד שבע ושמונה פעמים במלכות יון. ובמלכות זו רובן עושין שלש פעמים. והשלישי גרוע מכולן, דאחרון אחרון גרוע. הלכך די בשלשה נחילין ראשונים, שהן חשובין. **ומסרס** — כלומר, מכאן ואילך יגרום להם המוכר שיסתרסו מאליהן ולא יעשו עוד פירות, כדי שיהו טרודין ועסוקין לעשות דבש, וכל זמן שעושין דבש — אין עושין ולדות. והדבש של מוכר הוא, שכן דרך הכוורת לאחר שיצאו כל הנחילין עושה דבש. ויש שהורגין אותן ולוקחין הדבש, ויש שמריקין אותן לכוורת ריקנית. **ומסרס** — בגמרא מפרש. **חלות דבש** — הכוורת לאחר שעשתה פירות ויצאו הנחילין, לוקחין את הדבש. והוא עשוי חלות חלות, ויש בו עשר חלות או עשרים זה בצד זה משעונה ודבש מעורב יחד. והמוכר חלות כוורתו ולא מכר את הכוורת — רוצה הוא להכניסה בימות הגשמים להצניעה לשנה הבאה לעשות פירות, והלכך מסתמא שייר שתי חלות להתפרנס בהן הדבורים בימות הגשמים. **גרופיות** — ענפים. וחורז וצומח, כדאמרינן בבראשית רבה: "ויטע כרם", לא היה לו ליטע לא ייחור אחד, ולא גרופית אחת, ומהיכן היה לו? אמר רבי אבא בר כהנא: הכניס עמו זמורות לנטיעות, וייחורים לתאנים, וגרופיות לזיתים. **גמרא** **והתניא** — הלוקח פירות שובך מפריח בריכה ראשונה ושניה. וקא סלקא דעתין דשתי בריכות הללו מן האמהות, כגון בריכה ראשונה של ניסן ובריכה שניה של אייר. והלכך קשיא למתניתין, דלא משיירא אלא בריכה ראשונה של אמהות לבדה, אבל כל מה שילדו האמהות עוד — הכל מכור. **הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל מרומי: לא קשיא הא לה הא לאמה** — האי שניה — אבריכה ראשונה קאי, שיפריח גם בריכה ראשונה שתלד ההיא בריכה ראשונה לסוף שני חדשים, כדי שיהו צוות לבריכת אמן ראשונה. וכן משמע "הא לה": האי שניה — לה, לבריכה ראשונה משיירין אותה, כדי שתתקיים היא. **והא לאמה** — האי בריכה ראשונה דקתני במתניתין ובברייתא — לאמה קאמר, שמשיירין לה לאם בריכה ראשונה ממנה להיות לה לצוותא. ובאה הברייתא להשמיענו דמההיא בריכה ראשונה של אם משיירין גם ממנה בריכה ראשונה, ומאי דלא פירש במתניתין פירש בברייתא. והאי דקרי לפירות בריכה ראשונה "שניה" — משום דשניים הם לאמהות של אמן, בני בנים שניים הם לזקנים. ובין מתניתין ובין ברייתא במוכר פירות שובכו סתם מיירי, והמשנה והברייתא במכירה אחת מיירי ובשובך אחד, כמו שפירשתי, אלא שהברייתא פירשה יותר מן המשנה, דמתניתין לא איירי בבני בריכה ראשונה אם יפריח גם מהם או לא. וכן נראה בעיני, ועיקר. ויש לשונות הרבה דמוקי לה בשני שובכין או בשתי מכירות, ואין בהן ממש, ושיטת השמועה אינה מתישבת בהן כלל. **ופריך גמרא: לאמה מאי טעמא** — די בבריכה ראשונה, בדקתני מתניתין: מפריח בריכה ראשונה, ולא קתני שתי בריכות? פשיטא דמשום דמצטוותא אברתא, כלומר אבריכה ראשונה דשבקינן לה, ואזוגא הוא הזכר בן זוגה. כן פירש רבינו חננאל. ולא הוה צריך הגמרא להזכיר דבר זה, אלא משום דלא תקשי: מה לנו לצוותא דברתא? הלא יש לה בן זוג דמצטוותא בהדיה. הלכך פירש לך דלכל היותר שני מיני צוות בעי מתניתין, בן זוגה ובניה. **איהי נמי** — בריכה ראשונה, תצטוות אאמה ואבן זוגה, שהרי יש לה שני מיני צוות, ולמה אנו מצריכין להניח לה בריכה ראשונה כדי שלא תברח היא ומתוך כך תברח גם האם וחרב השובך? **ומשני: אמה אברתא** — לבד מצטוותא, שרחמי האם על הבת. אבל ברתא, דהיינו בריכה ראשונה — לא מצטוותא אאמה לבד ואבן זוגה, אלא אם כן יש לה בנים. הלכך מניחין גם לבריכה ראשונה בנים, דהשתא איכא חבורות טובא: אמה ובן זוגה, ובריכה ראשונה, ובריכה של בריכה ראשונה = בת הבת. דכיון דאיכא שלש חבורות — אפילו בני בריכה ראשונה לא ערקי, דמצטוותי אאמם ואם אמם. ואין להניח להם בנים לאצטוותי בהדייהו, דהשתא האם מצטוותא אברתא = בריכה ראשונה, ובריכה ראשונה מצטוותא נמי אברתא = בריכה שניה לאם, שהיא ראשונה לה, וההיא מצטוותא אאמה ואאם אמה, דהוו להו חבורות טובא. כן נראית בעיני שיטת שמועה זו. ויש לשונות רבות ואי אפשר ליישבן. **כמה מסרסן** — דלשון סירוס זכרות משמע פשוטה של משנה. **בחרדל** — להאכילן חרדל, כדמפרש לקמיה. **לא חרדל מסרסן אלא** — גרמא בעלמא קגרים להו, כדמפרש. **חד** — מר. **ואוכלות את דובשנן** — ומתוך שביעותן בטילות מפריה ורביה, וחזרות ועושות דבש. ורבינו חננאל פירש: אוכלות דבש שבנקבי החלות וחזרות ומגדלות בנקבים, ואיכא למימר דלשנה הבאה יולדו אותן הדבורים, ויהיו של מוכר. **ורבי יוחנן** — לאו אסירוס של זכרות מיירי כלל. אלא האי סירוס לשון דילוג הוא, כמו "קראה סירוסין" במסכת מגילה ירושלמית, והכי קאמרה מתניתין: נוטל שלשה נחילין על ידי דילוג, ראשון שלישי וחמישי, והמוכר יטול השאר. שיהיה לשניהן מן הטובים ומן הכחושין, שכן דרך סתם מוכרי כוורת. **במתניתא תנא** — והכי הלכתא. דברייתא עיקר, וגם לשון המשנה דקתני: ומסרס — כן משמע, שתחלה נוטל שלשה נחילין רצופין ואחר כך מסרס, זה נוטל אחד — [הלוקח] נוטל אחד, ומניח אחד לצורך המוכר. **דבש** — אפילו בכוורתו, אינו יוצא מידי מאכל. ואף על פי שיש עת שהדבורים אוכלין דובשנן, אפילו הכי אינו יוצא מידי מאכל עד שיקצהו בפירוש למאכל דבורים. אי נמי, דוקא בכוורתו הוי אוכל, אבל אם זב מכוורתו הוי משקה מסתמא, אלא אם כן חישב עליו לאכילה, כדתניא בהדיא בראש ברייתא דמסכת טהרות. **לא אוכל** — לטמא בכביצה. **ולא משקה** — לטמא ברביעית. ומיהו, לעצמו מקבל אוכל טומאה בכל שהוא, כדמפרש בתורת כהנים "מכל האוכל אשר יאכל" (ויקרא יא). אבל האי דבש בכוורתו — אין לו תורת אוכל כלל, אפילו לקבל טומאה. **שתי חלות** — שמניחין לימות הגשמים לפרנסת הדבורים. ומפורש בתוספתא שהן חלות חיצונות, בפירוש רבינו חננאל. **רבא אמר רבי אליעזר היא** — משום דסתם דבש לא משמע ליה שתי חלות, אלא כל דבש של כוורת. הלכך ניחא ליה לרבא טפי לאוקומה ביחידאה.

דתנן

תוספות

הא באמה והא בברתא — כלומר, משנה ובריתא חד הוא, ומפריח בריכה ראשונה דמתניתין — היינו בריכה ראשונה של כל אם ואם. [והא בברתא — כלומר, כל אם ואם, בין בנות בין אמהות]. ובריתא נמי הכי קאמר: מפריח בריכה ראשונה ושניה — היינו ראשונה לבריכה שהפריח, והיא שניה לאמה — לבריכה הראשונה שבשבילה מפריח אלו. והוא הדין שניה ושלישית ורביעית, אלא דאטו כי רוכלא ליחשיב וליזל. **דבש** בכוורתו אינו יוצא מידי מאכל לעולם — פירש הקונטרס: עד שיקצהו למאכל דבורים בפירוש. ואין נראה לרבינו יצחק, דאין לך דבר ראוי לאכילה שיועיל בו שום דבר, עד שיפסל מאכילת כלב. **אינו** יוצא מידי מאכל לעולם — תימה לרבינו יצחק: דבמסכת מכשירין (פרק ששי משנה ד) חשיב דבש בהדי שבעה משקים ואומר רבינו יצחק: דדיינו אחר שהופרש מן השעוה, אבל בכוורתו שהוא עם השעוה — יש עליו תורת אוכל, ולא תורת משקה.

תריץ

משנה הַלּוֹקֵחַ פֵּירוֹת שׁוֹבָךְ מְחַבְּרוֹ - מַפְרִיחַ בְּרִיכָה רִאשׁוֹנָה; פֵּירוֹת כַּוֶּרֶת - נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה נְחִילִים וּמְסָרֵס; חַלּוֹת דְּבַשׁ - מַנִּיחַ שְׁתֵּי חַלּוֹת; זֵיתִים לָקוּץ - מַנִּיחַ שְׁתֵּי גְּרוֹפִיּוֹת. גמרא וְהָתַנְיָא: בְּרִיכָה רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה אָמַר רַב כָּהֲנָא, לָא קַשְׁיָא: הָא לָהּ, הָא לְאִמָּהּ. - מַאי שְׁנָא אִמָּהּ? דְּמִיצְטַוְּוָתָא אַבְרַתָּא וְאַזּוּגָא דְּשָׁבְקִינַן לָהּ - אִיהִי נַמִּי תִּיצְטַוְּוָתָא אַאִמָּהּ וְאַזּוּגָא דְּשָׁבְקִינַן לָהּ - אִמָּהּ אַבְרַתָּא מִיצְטַוְּוָתָא, בְּרַתָּא אַאִמָּהּ לָא מִיצְטַוְּוָתָא. "פֵּירוֹת כַּוֶּרֶת - נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה נְחִילִין וּמְסָרֵס". בַּמֶּה מְסָרְסָן? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּחַרְדָּל. אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: לֹא חַרְדָּל מְסָרְסָן, אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁפִּיהֶן חַד, חוֹזְרוֹת וְאוֹכְלוֹת אֶת דּוּבְשָׁנָן. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה נְחִילִין בְּסֵירוּס. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה נְחִילִין בְּזֶה אַחַר זֶה, מִכָּאן וְאֵילָךְ - נוֹטֵל אַחַת וּמַנִּיחַ אַחַת. "חַלּוֹת דְּבַשׁ - מַנִּיחַ שְׁתֵּי חַלּוֹת" וכו'. אָמַר רַב כָּהֲנָא: דְּבַשׁ בַּכַּוֶּרֶת אֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי מַאֲכָל לְעוֹלָם. אַלְמָא קָסָבַר: לָא בָּעֵי מַחֲשָׁבָה. מִיתִיבִי: דְּבַשׁ בַּכַּוֶּרֶת - אֵינוֹ לֹא אוֹכֵל וְלֹא מַשְׁקֶה אָמַר אַבָּיֵי: לָא צְרִיכָא אֶלָּא לְאוֹתָן שְׁתֵּי חַלּוֹת. רָבָא אָמַר: דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא; דתנן:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

תריץ ואימא הכי חישב עליו כו׳ — אינו מגיה הברייתא. אלא הכי קאמר: דבש בכוורתו אינו לא מאכל ולא משקה — לענין זה, שאם חישב לאכילה שידהא מטמא טומאת אוכלים. **בקנים** ובגפנים מן הפקק ולמעלה — ואם תאמר: בלא קנייה נמי יש לו מן הפקק ולמעלה מתנאי יהודשע, כדאמר בסוף פרק "מרובה" (בבא קמא פא, א) ויש לומר: דלאו פירכא היא כלל, דאין לו רשות לחתוך בחנם, אלא בשביל נטיעה. ודוקא מן החדש שאינו עושה פירות, וממקום שאינו עושה פירות, וממקום שאין רואה את החמה, כדאמר התם. ועוד, דבמה פקקים יש בגפנים וקנים, והכא מן התחתון והתם מן העליון. **לא** מקשי קשי לה ולא עלויי מעלי לה — לאו דוקא, דאם כן גבי שביעית אמאי אסור? הא אמר בעבודה זרה (נ, ב): אוקמי אילנא — שרי, אברויי אילנא — אסור. אלא: לא ודאי מיקשי קשיא ולא עלויי מעלי לה.

מה ארז אינו עושה פירות — ואם תאמר: הא אמר בפרק קמא דעבודה זרה (יד, א): מאי איצטרובל — פירא דארזא ויש לומר: דהתם בשאר מיני ארזים, שעושין פירות, והכא בההיא שאין עושין פירות. **שיטה** תורניתא — והא דאמר בפרק קמא דעבודה זרה (שם) דתורניתא אין לו עיקר — לאו היינו תורניתא דהכא, אלא מין אחר. אבל האי שהוא מין ארז — יש לו עיקר.

ערמונים

דתנן כוורת דבורים כו׳ — כבר פירשתי בפרק "המוכר את הבית". **הרי היא כקרקע** — והלכך, אפילו אם חישב עליה — לא הוי מאכל לקבל טומאה, כדנפקא לן מ"יערת הדבש". **הכי גרסינן: דבש שזב מן הכוורת אינו לא אוכל ולא משקה בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא** — ולא גרסינן: בשלמא לאביי אף על גב דזב מוקצה הוא, ופירוש משובש היה בספרים, שטעו לומר דלענין שבת מיירי. ולאו מילתא היא, דלא שייך למימר האי לישנא, דאינן לא אוכל ולא משקה, אלא לענין טומאה, אבל לענין איסור מוקצה דשבת — הוה ליה למימר: דבש שזב מכוורת אסור. אלא לענין הלכות טומאה מיתנייא, כדתניא נמי כי האי גוונא בתוספתא, בתחלת מסכת טהרות (פרק שני): דבש שזב מכוורת דבורים מטמא טומאת משקין, חשב עליו לאוכלין — מטמא טומאת אוכלין. **אינו לא אוכל כו׳** — כלומר, לא מקבל טומאה. **בשלמא לאביי** — דמוקי דבש כוורת בשתי חלות — הכא נמי בשתי חלות, הלכך ניחא, ולא תקשי לרב כהנא, דכיון דאיתקצו לדבורים, אף על גב דזב — בעי מחשבה. **אלא לרבא** — דלא בעי לאוקומי בשתי חלות — קשיא לרב כהנא, דאפילו אי מוקי לה כרבי אליעזר, כיון דזב — לא חשיב כקרקע. **על גבי כלי מאוס** — והלכך, כיון דבתוך הכוורת לא הוי חשיב אוכל כרבי אליעזר, והשתא כשיוצא הרי זב על גבי כלי מאוס — הלכך צריך מחשבה. אבל אליבא דרבנן, דחשיבי ליה אוכל בתוך הכוורת — לא מיבטיל שם אוכל מיניה משום כלי מאוס עד שיפסל מלאכול הכלב, כדאמרינן בשחיטת חולין (עא, א). כן נראה בעיני. קשקשין — קיסמין דקין, שאין ראוי לאספו. אבל גבי כלי מאוס חשיב אוכל. **בשלמא לאביי ניחא** — דמוקי לה בשתי חלות, ולא תקשי לרב כהנא. **אלא לרבא קשיא** — לרב כהנא, דבעל כרחך לאו רבי אליעזר היא, דמחשבה לא מהניא ליה לשווייה כתלוש, כי היכי דלא מהני לפירות מחוברים לקרקע לקבולי טומאה במחשבה. **טפח** — דהדר וצמח, ואף על גב דלא הניח שום גרופית. **בתולת השקמה** — שלא נקצצה מעולם. **סדן** — שכבר נקצץ פעם אחרת וגדל. **לפי שאין נזעו מחליף** — אם יניח ממנו חוץ לקרקע, הואיל ונקצץ בראשו. **ובתולת השקמה שלשה טפחים** — בתמיה, והלא די בפחות **מפני שהיא עבודה** — שיגדל יותר, וכתיב "וכרמך לא תזמור" (ויקרא כה). **כדרכו אסור** — כדמפרש לקמיה. **מן הקרקע עד עשרה טפחים** — ולתנא קמא איכא למימר דלית ליה האי שיעורא, אלא שיעור אחרינא, כגון משלשה ולמעלה אסור. וקוצץ — מלמעלה מעשרה היזק הוא לאילן, ומכחישו. **הא אידך** — טפח או שני טפחים מעליא ליה, ואמאי קתני לעיל שלשה טפחים? במשהו סגיא **מכאן ואילך** — מן הקרקע עד שלשה, ומשלשה עד עשרה. **לא** מקשי קשי — כל כך, ולא עלויי מעלי. אלא מספקא לן, משום דזימנין קשי וזימנין מעלי. **הלכך גבי שביעית** — שאסור לזמור אילן כדי שיבריא, עבדינן מידי דודאי קשי, דפשיטא לן ביה דלא ישביח בזימור זה, משום דספק איסור דאורייתא לחומרא. אבל גבי מקח וממכר — דעת המוכר לשייר לעצמו כדי מחיית האילן ודאי. **אם נאמר תמר** — שעושה פירות ואין גזעו מחליף, למה נאמר ארז — שגזעו מחליף ואין עושה פירות. קשו קראי אהדדי, אם מדמהו לארז וחמר מכל וכל. **אף צדיק אין עושה פירות** — שאוכל צדקותיו בעולם הזה ואין לו לעולם הבא. אי נמי, שאין מאכיליין אותו פרי מעלליו. לכך נאמר תמר, כדכתיב נמי קרא אחרינא "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו" (ישעיהו ג). **אין נזעו מחליף** — אם נקצץ. **אף צדיק אין נזעו מחליף** — אם מת, שלא יוליד בן כמותו. אי נמי, אם יפול לא יקום. **לכך נאמר ארז** — כדכתיב "כי שבע יפול צדיק וקם" (משלי כד). **ארזא** = קיצא בלעז. **תורניתא** = פי"ן. כל שמות הללו הם היו בקיאים בהם. **אפרסמא** — שף, שממנו עושין הזפת, כן נראה בעיני. **ברתי** = בויי"ש. **שאנא** — איכא דאמר: שף, ואם כן אפרסמא הוא, שממנו יוצא שמן אפרסמון. **שורבינא** — לא איתפרש. ומקשינן: הני שבעה הוו. **הוסיפו עליהן** — חכמים, על אותן שבאותו פסוק. **אלונים** — בוטמי, כדמתרגמא "תחת האלה" — בוטמא (בראשית לה). **בלוטי** — קיישנ"א, שטעון גלונ"ץ.

כסיתא

1 דִּתְנַן: כַּוֹּרֶת דְּבוֹרִים - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הֲרֵי הִיא
2 כְּקַרְקַע, וְכוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבּוֹל, וְאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טוּמְאָה
3 בִּמְקוֹמָהּ, וְהָרוֹדֶה מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת - חַיָּב חַטָּאת;
4 וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין כּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבּוֹל, וְאֵינָהּ
5 כְּקַרְקַע, וּמְקַבֶּלֶת טוּמְאָה בִּמְקוֹמָהּ, וְהָרוֹדֶה מִמֶּנָּה
6 בְּשַׁבָּת - פָּטוּר. אָמַר רַבִּי אֱלִעֶזֶר: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי
7 אֱלִיעֶזֶר? דִּכְתִיב: "וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בִּיְעֶרֶת הַדְּבָשׁ", וְכִי
8 מָה עִנְיַן יַעַר אֵצֶל דְּבַשׁ? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: מַה יַּעַר -
9 הַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת, אַף דְּבַשׁ - הָרוֹדֶה
10 מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת. מֵיתִיבִי: דְּבַשׁ הַזָּב מִכַּוַּרְתּוֹ
11 - אֵינוֹ לֹא אוֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה; בִּשְׁלָמָא לְאַבַּיֵי נִיחָא,
12 אֶלָּא לְרָבָא קַשְׁיָא אָמַר רַב זְבִיד: כְּגוֹן שֶׁזָּב עַל גַּבֵּי
13 כְּלִי מָאוּס. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: כְּגוֹן שֶׁזָּב עַל גַּבֵּי
14 קַשְׁקַשִּׁין. מֵיתִיבִי: דְּבַשׁ בְּכַוַּרְתּוֹ - אֵינוֹ לֹא אוֹכֶל וְלֹא
15 מַשְׁקֶה, חִישֵׁב עָלָיו לַאֲכִילָה - מִטַּמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין,
16 לְמַשְׁקִין - מִטַּמֵּא טוּמְאַת מַשְׁקִין; בִּשְׁלָמָא לְאַבַּיֵי נִיחָא, אֶלָּא לְרָבָא קַשְׁיָא - אָמַר לְךָ רָבָא,
17 תְּרֵיץ הָכִי: חִישֵׁב עָלָיו לַאֲכִילָה - אֵינוֹ מִטַּמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, לְמַשְׁקִין - אֵינוֹ מִטַּמֵּא טוּמְאַת
18 מַשְׁקִין. תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרַב כָּהֲנָא: דְּבַשׁ בְּכַוַּרְתּוֹ - מִטַּמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין שֶׁלֹּא בְּמַחֲשָׁבָה.
19 "זֵיתִים לָקוּץ - מַנִּיחַ שְׁתֵּי גְּרוֹפִיּוֹת". תָּנוּ רַבָּנַן: הַלּוֹקֵחַ אִילָן מֵחֲבֵירוֹ לָקוּץ - מַגְבִּיהַּ
20 מִן הַקַּרְקַע טֶפַח וְקוֹצֵץ, בְּתוּלַת הַשִּׁקְמָה - שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, סַדָּן הַשִּׁקְמָה - שְׁנֵי
21 טְפָחִים, בְּקָנִים וּבִגְפָנִים - מִן הַפֶּקֶק וּלְמַעְלָה, בִּדְקָלִים וּבַאֲרָזִים - חוֹפֵר וּמְשָׁרֵשׁ, לְפִי
22 שֶׁאֵין גִּזְעָן מַחֲלִיף. וּבְתוּלַת הַשִּׁקְמָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בָּעֵינַן? וּרְמִינְהִי: אֵין קוֹצְצִין בְּתוּלַת
23 הַשִּׁקְמָה בַּשְּׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוֹדָה; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כִּדְרְכּוֹ אָסוּר, אֶלָּא מַגְבִּיהַּ
24 עֲשָׂרָה טְפָחִים וְקוֹצֵץ, אוֹ גּוֹמֵם מֵעַם הָאָרֶץ; מֵעַם הָאָרֶץ הוּא דְּקָשֵׁי, הָא אִידָךְ מַעֲלֵי
25 לָהּ - אֲמַר אַבַּיֵי: שְׁלֹשָׁה טְפָחִים מַעֲלֵי לָהּ, מֵעַם הָאָרֶץ וַדַּאי קָשֵׁי לָהּ, מִכָּאן וְאֵילָךְ -
26 לָא מִקַּשֵּׁי קָשֵׁי לָהּ וְלָאו עִלּוּיֵי מַעֲלֵי לָהּ; גַּבֵּי שְׁבִיעִית עֲבַדִינַן מִידֵי דְּוַדַּאי קָשֵׁי לָהּ, גַּבֵּי
27 מִקָּח וּמִמְכָּר עֲבַדִינַן מִידֵי דְּוַדַּאי מַעֲלֵי לָהּ. "בִּדְקָלִים וּבַאֲרָזִים חוֹפֵר וּמְשָׁרֵשׁ, לְפִי שֶׁאֵין
28 גִּזְעָן מַחֲלִיף". וְאֶרֶז אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף? וְהָא דָּרִישׁ רַבִּי חִיָּא בַּר לוּלְיָנִי, מַאי דִּכְתִיב: "צַדִּיק
29 כַּתָּמָר יִפְרַח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה"? אִם נֶאֱמַר תָּמָר לָמָּה נֶאֱמַר אֶרֶז, וְאִם נֶאֱמַר אֶרֶז, לָמָּה
30 נֶאֱמַר תָּמָר? אִילּוּ נֶאֱמַר אֶרֶז וְלֹא נֶאֱמַר תָּמָר, הָיִיתִי אוֹמֵר: מָה אֶרֶז אֵין עוֹשֶׂה פֵּירוֹת,
31 אַף צַדִּיק אֵין עוֹשֶׂה פֵּירוֹת, לְכָךְ נֶאֱמַר תָּמָר; וְאִם נֶאֱמַר תָּמָר וְלֹא נֶאֱמַר אֶרֶז, הָיִיתִי
32 אוֹמֵר: מַה תָּמָר אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף, אַף צַדִּיק אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף, לְכָךְ נֶאֱמַר אֶרֶז אֶלָּא הָכָא
33 בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּשֶׁאָר מִינֵי אֲרָזִים, כִּדְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא. דְּאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, אָמְרֵי
34 בֵּי רַב: עֲשָׂרָה מִינֵי אֲרָזִים הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶתֵּן בַּמִּדְבָּר אֶרֶז שִׁטָּה וַהֲדַס וְעֵץ שֶׁמֶן אָשִׂים"
35 וגו׳; אֶרֶז - אַרְזָא, שִׁטָּה - תּוֹרְנִיתָא, הֲדַס - אָסָא, עֵץ שֶׁמֶן - אַפַּרְסְמָא, בְּרוֹשׁ - בְּרָתִי,
36 תִּדְהָר - שָׁאנָא, וּתְאַשּׁוּר - שׁוּרְבִּינָא. - הָנֵי שִׁבְעָה הָוֵי כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר, הוֹסִיפוּ
37 עֲלֵיהֶן: אַלּוֹנִים, אַלְמוֹנִים, אַלְמוּגִּים; אַלּוֹנִים - בּוּטְנֵי, אַלְמוֹנִים - בַּלּוּטֵי, אַלְמוּגִּים

כסיתא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

דִּתְנַן (שביעית פ״י מ״ז), כַּוֶּורֶת דְּכוֹרִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר חֲרֵי הִיא כְּקַרְקַע, שנקנית בכסף ושטר וחזקה, וניתן לקנות מטלטלין על ידה בקנין אגב, וְכוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבּוֹל, שלא ישמט החוב בשביעית, שלא ניתן להיכתב אלא אם כן יש ללוה קרקע, וְאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טוּמְאָה בִּמְקוֹמָהּ, וְהָרוֹדֶה מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת, שהרי זה כתולש את הדבש ממקום גידולו. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין כּוֹתְבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבּוֹל, וְאֵינָהּ כְּקַרְקַע אלא נקנית כשאר מטלטלים במשיכה והגבהה, ואין המטלטלים נקנים עמה בקנין אגב, וּמְקַבֶּלֶת טוּמְאָה אפילו בִּמְקוֹמָהּ, וְהָרוֹדֶה מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, פָּטוּר, כשאר מטלטלים. ואם כן יש להעמיד את הברייתא לעיל (ע״א) כרבי אליעזר, וממילא אין הדבש מקבל טומאה אף אם חישב עליו לאכילה, וכקרקע.

אָמַר רַבִּי אֱלִעָזָר, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דִּכְתִיב (שמואל א׳ יד כז) ״וְיוֹנָתָן לֹא שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת הָעָם, וַיִּשְׁלַח אֶת קְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעֲרַת הַדְּבָשׁ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל פִּיו וַתֶּאֱרְנָה עֵינָיו״, ויש לברר מהו לשון הפסוק ״ביערת הדבש״, וְכִי מָה עִנְיַן יַעַר אֵצֶל דְּבַשׁ, הלא היה לפסוק לומר שטבל את המטה בחלת הדבש, אֶלָּא לוֹמַר לְךָ מַה יַּעַר הַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת, אַף דְּבַשׁ דינו כן, שהָרוֹדֶה את הדבש מִמֶּנּוּ [–מן הכוורת] בְּשַׁבָּת, חַיָּב חַטָּאת. ומתוך כן למד רבי אליעזר שלכל הדברים דין הכוורת כקרקע.

הגמרא מקשה שאין הברייתא דלהלן מתיישבת לדעת רב כהנא הסובר לעיל (ע״א) שדבש נחשב אוכל אף בלא מחשבה, אלא לפי תירוצו של אביי לעיל (שם): מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא, דְּבַשׁ הַזָּב מִכַּוַּורְתּוֹ, אֵינוֹ לֹא אוֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה לקבל טומאה. בִּשְׁלָמָא לְאַבַּיֵי נִיחָא – אכן לדעת אביי, אין להקשות מן הברייתא לרב כהנא שאמר שדבש נחשב אוכל, שהרי ניתן להעמיד אף ברייתא זו כמו שהעמיד אביי את הברייתא לעיל (שם) באותם שתי חלות המיועדות לאכילת הדבורים. אֶלָּא לְרָבָא שלא רצה להעמיד את הברייתא לעיל (שם) בשתי החלות בלבד, אלא העמידה כדעת רבי אליעזר שדבש דינו כקרקע, קַשְׁיָא – קשה מברייתא זו על דברי רב כהנא, שהרי כיון שזב הדבש ודאי שוב אינו נחשב כקרקע, אלא על כרחך אין הדבש מקבל טומאה עד שיחשבו עליו לאכילה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב זְבִיד, ברייתא זו מדברת כְּגוֹן שֶׁזָּב הדבש עַל גַּבֵּי כְּלִי מָאוּס, שכיון שבתוך הכוורת לא היה על הדבש שם אוכל, וכעת זב הוא על גבי כלי מאוס, אין חל עליו שם אוכל, אלא אם כן חשבו עליו לאכילה.

תירוץ נוסף: רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר, כְּגוֹן שֶׁזָּב עַל גַּבֵּי קַשְׁקַשִּׁין – שזב הדבש על גבי קיסמים דקים, ששוב אי אפשר לאסוף את הדבש מן הקרקע, ולכך אין חל עליו שם אוכל.

הגמרא מקשה על רב כהנא מברייתא נוספת, לדעת רבא: מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא, דְּבַשׁ בְּכַוַּורְתּוֹ, אֵינוֹ לֹא אוֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה, לקבל טומאה. אמנם אם חִישֵׁב עָלָיו לַאֲכִילָה, הרי הוא מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין. ואם חישב עליו לְמַשְׁקִין, הרי הוא מְטַמֵּא טוּמְאַת מַשְׁקִין. בִּשְׁלָמָא לְאַבַּיֵי נִיחָא – אכן לדעת אביי, אין להקשות מן הברייתא לרב כהנא, שהרי ניתן להעמיד אף ברייתא זו באותם שתי חלות המיועדות לאכילת הדבורים, אלא שמועילה מחשבתו לתת לאותם שתי חלות שם אוכל, ששוב אין הם מיוחדים לאכילת הדבורים. אֶלָּא לְרָבָא קַשְׁיָא – קשה מברייתא זו על דברי רב כהנא, שהרי על כרחך אין להעמיד ברייתא זו כדעת רבי אליעזר שדבש דינו כקרקע, שהרי אם כן אין הדבש מקבל טומאה אף אם חשבו עליו לאכילה, אלא על כרחך מבואר בברייתא שלא כרב כהנא, שלדעתו דבש בכוורת נחשב אוכל אף בלא מחשבה.

מתרצת הגמרא: אָמַר לְךָ רָבָא, אכן אף ברייתא זו יש להעמידה כרבי אליעזר שהדבש הינו כקרקע, ומה ששנינו בברייתא שעל ידי מחשבה הרידהם מקבלים טומאה, תָּרִיץ הָכִי – כך יש לבארה, דבש בכוורת אינו נחשב כאוכלין ומשקין, דהיינו, שאף אם חִישֵׁב עָלָיו לַאֲכִילָה, אֵינוֹ מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, וכן אם חישב עליו לְמַשְׁקִין, אֵינוֹ מְטַמֵּא טוּמְאַת מַשְׁקִין.

תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב כַּהֲנָא, דְּבַשׁ בְּכַוַּורְתּוֹ מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, אפילו שֶׁלֹּא בְּמַחֲשָׁבָה.

שנינו במשנה: זֵיתִים לְקוֹץ מַגִּיחַ שְׁתֵּי גְרוֹפִיּוֹת.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דין המוכר שאר מיני אילנות, מה עליו לשייר: תָּנוּ רַבָּנַן, הַלּוֹקֵחַ אִילָן מֵחֲבֵירוֹ לְקוֹץ, מַגְבִּיהַּ הלוקח מִן הַקַּרְקַע טֶפַח, וְקוֹצֵץ, שעל ידי שמשייר טפח מן הגזע יחזור האילן ויצמח. והלוקח מחבירו בְּתוּלַת הַשִּׁקְמָה – שקמה בתולה שלא קצצוה מעולם, עליו לשייר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. והלוקח סַדַּן הַשִּׁקְמָה – שקמה שנקצצה כבר פעם אחת וחזרה וגדלה, די בכך שישייר שְׁנֵי טְפָחִים. בְּקָנִים וְכֵן בְּגִפָּנִים, הרי הלוקח נוטל מִן הַפֶּקֶק וּלְמַעְלָה. אמנם בְּדֶקָלִים וּבַאֲרָזִים, הרי הוא חוֹפֵר וּמְשָׁרֵשׁ אחריו, ואינו צריך לשייר כלום מעל גבי הקרקע, לְפִי שֶׁאֵין גִּזְעָן מַחֲלִיף – משום שאף אם ישייר מהם לא ישובו ויצמחו שוב, כיון שקצץ את ראשם.

מקשה הגמרא: וּבְתוּלַת הַשִּׁקְמָה, שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּעֵינָן – האם צריך הלוקח לשייר בה שלשה טפחים, ואין די בפחות מכך. וּרְמִינְהִי, ששנינו במסכת שביעית (פ״ד מ״ה), אֵין קוֹצְצִין בְּתוּלַת הַשִּׁקְמָה בַּשְּׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוֹדָה האסורה בשביעית, שעל ידי שקוצץ אותה היא גדילה יותר, והתורה אמרה (ויקרא כה ד) ״וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר״, שעל ידי שזומר גדל האילן יותר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אכן כְּדַרְכּוֹ – כפי שדרך בני אדם לקוצצה, דהיינו באופן שמועיל לאילן, אָסוּר לקוצצה, אֶלָּא מַגְבִּיהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְקוֹצֵץ, שכיון שקוצצה למעלה מעשרה, אין זה מועיל לאילן, אוֹ גּוֹמֵם מֵעָם הָאָרֶץ – או שחותך אותה בסמוך לקרקע ממש, שאף בכך אין הוא מועיל לה. מדייקת הגמרא: דווקא אם חותך הוא את בתולת השקמה מֵעָם הָאָרֶץ, הוּא דְּקָשֵׁי – מזיק לבתולת השקמה, הָא אִידָךְ, מַעֲלֵי לָהּ – משמע שאם הינו משאיר טפח או שנים מגזעו, הרי הוא מועיל לאילן, ומשום כן אסור לו לחתוך באופן זה, ואם כן מפני מה על הלוקח לשייר שלשה טפחים דווקא.

מתרצת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, יש לומר שאם משייר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, מַעֲלֵי לָהּ – הרי זה ודאי שיועיל בכך לאילן. וכן אם חותך מֵעָם הָאָרֶץ, וַדַּאי קָשֵׁי לָהּ – הרי זה ודאי שקשה הוא לאילן. מִכָּאן וְאֵילָךְ, כלומר אם קוצץ מן הקרקע עד שלשה טפחים, או משלשה עד עשרה טפחים, לֹא מַקְשֵׁי קָשֵׁי לָהּ, וְלֵאו עֲלוּיֵי מַעֲלֵי לָהּ – אין זה ודאי שישפיע לרעה על האילן, או לטובה. וממילא גַּבֵּי שְׁבִיעִית עֲבִדִינָן מִידִי דְּוַדַּאי קָשֵׁי לָהּ – מוטל עלינו לעשות באופן שודאי יהיה קשה לאילן, שהרי ספק דאורייתא לחומרא. מה שאין כן גַּבֵּי מִקָּח וּמִמְכָּר, עֲבִדִינָן מִידִי דְּוַדַּאי מַעֲלֵי לָהּ – ודאי כוונת המוכר לשייר לעצמו מן האילן כשיעור שודאי יועיל לאילן שיחזור ויצמח, והיינו שלשה טפחים.

הגמרא מקשה על סיום דברי הברייתא: שנינו בברייתא לעיל, בְּדֶקָלִים וּבַאֲרָזִים חוֹפֵר וּמְשָׁרֵשׁ, לְפִי שֶׁאֵין גִּזְעָן מַחֲלִיף – משום שאין הם שבים וצומחים. מקשה הגמרא, וְכִי אֶרֶז אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף, וְהָא דְּרִישׁ רַבִּי חִיָּיא בַּר לוּלְיָנִי, מַאי דִּכְתִיב (תהלים צב יג) ״צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה״, אִם נֶאֱמַר תָּמָר, לָמָּה נֶאֱמַר אֶרֶז. וְאִם נֶאֱמַר אֶרֶז, לָמָּה נֶאֱמַר תָּמָר, כלומר, אם הכוונה לדמות את הצדיק לתמר או לארז מכל וכל, הרי זה סותר, כיון שהתמר מגדל פירות ואין גזעו מחליף, ומאידך הארז גזעו מחליף, ואינו עושה פירות. אלא כוונת הפסוק לדמותו לכל אחד בפרט אחד, שאִילּוּ נֶאֱמַר אֶרֶז וְלֹא נֶאֱמַר תָּמָר, הָיִיתִי אוֹמֵר מָה אֶרֶז אֵין עוֹשֶׂה

המשך בעמוד 77

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כְּסִיתָא – מין אילן יקר מאד הגדל בים.
הגמרא מביאה שיש שהוסיפו על שבעת מיני הארזים המנויים בפסוק, אילנות אחרים: **אִיכָּא דְּאָמְרֵי**, שהוסיפו חכמים על המנויים בפסוק את **הַעֲרוֹנִים עַרְמוֹנִים אַלְמוּגִים**. מבארת הגמרא, **עֲרוֹנִים**, היינו **עֲרֵי** – אילן שגדילים בו פירות הקרויים בייש. **עַרְמוֹנִים**, היינו **דּוּלְבֵּי**. **אַלְמוּגִים**, היינו **כְּסִיתָא** – מין אילן יקר מאד הגדל בים.

משנה

המשנה מבארת את דין הקונה אילנות בשדה חבירו, מה דינו, והאם קנה אף את הקרקע עמהם: **הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אִילָנוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֶה חֲבֵירוֹ** בסתם, **הֲרֵי זֶה לֹא קָנָה** את **הַקַּרְקַע** סביבות האילן, ואפילו לא תחת נוף האילן, אלא את האילנות לבדם. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר**, כיון שקנה שני אילנות, **קָנָה** אף את **הַקַּרְקַע** עמהם, שהקונה שני אילנות, הריהו נחשב כקונה שדה אילן, שהקרקע טפילה לשני אילנות.
המשנה שבה לבאר את שאר דיני הקונה שני אילנות, לדעת תנא קמא: אם **הִגְדִּילוּ** והתארכו ענפי האילן, שנמצא שהאילן מצל כעת על שטח רחב יותר, והרי זה מזיק לבעל השדה, **לֹא יִשָּׁפֶה** – אין יכול המוכר לקצוץ ולקצר את הענפים, שכיון שאין לו קרקע לבעל האילנות, על כרחך שיעבד לו בעל השדה את שדהו לכל צרכי האילן. **וְהָעוֹלֶה מִן הַגֶּזַע** – וכל הענפים הצומחים מן הגזע, הרי הם **שֶׁלּוֹ** – של בעל האילנות, שהרי מגוף האילן שלו הם צמחו, **וְהָעוֹלֶה מִן הַשָּׂרָשִׁים, שֶׁל בַּעַל הַקַּרְקַע. וְאִם מֵתוּ** – יבשו האילנות, **אֵין לוֹ קַרְקַע** אפילו במקום האילנות עצמם, לשוב וליטוע אחרים תחתיהם, שלא שיעבד לו המוכר את קרקעו אלא לצורך אילנות אלו שמכר לו.
אמנם אם **קָנָה שְׁלֹשָׁה** אילנות בתוך שדה חבירו, **קָנָה** אף את **הַקַּרְקַע** סביבם. ולכך אם **הִגְדִּילוּ** והתארכו ענפי האילן, עד שיצאו חוץ לשיעור הקרקע שקנה עמהם, והרי הצל מזיק לבעל השדה, **יִשָּׁפֶה** – צריך הלוקח לקוצצם, שלא יצאו חוץ לקרקע שלו, שלא שיעבד לו המוכר את שדהו כלל. **וְהָעוֹלֶה** – והענפים הצומחים בין **מִן הַגֶּזַע** ומִן **הַשָּׂרָשִׁין**, הרידם **שֶׁלּוֹ**, כיון שאף אותו מקום שלו הוא. **וְאִם מֵתוּ** – יבשו האילנות, **יֵשׁ לוֹ קַרְקַע** ליטע אחרים תחתיהם.

גמרא

הגמרא מביאה משנה במסכת ביכורים, בה נשנתה מחלוקתם של רבנן ורבי מאיר שבמשנתינו, לגבי דין הבאת ביכורים: **תְּנַן הָתָם,** במסכת ביכורים (פ"א מ"ז), **הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אִילָנוֹת בְּתוֹךְ שדה שֶׁל חֲבֵירוֹ,** הריהו **מֵבִיא** ביכורים מפירות אילנות אלו, **וְאֵינוֹ קוֹרֵא** את הפרשה שנצטוה המביא ביכורים לקרוא, כיון שלא קנה את הקרקע, וממילא אין הפירות בכלל 'פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִי' (דברים כו ז), שהרי אינם פירות אדמתו. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מֵבִיא וְקוֹרֵא.**
הגמרא מביאה את דעת שמואל בביאור שיטת רבי מאיר: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר** להביא ביכורים **אַף בְּלוֹקֵחַ פֵּירוֹת מִן הַשּׁוּק,** ואף שלא גדלו באדמה שלו.
מבררת הגמרא: **מַאי** – מנין לנו לומר כן בדעתו, הרי מן המשנה אין מוכח אלא שבשני אילנות מביא.
מבארת הגמרא: **מִדְּקָתָנֵי מִשְּׁנָה יְתֵירָא** – מתוך שמשנה זו ששנינו במסכת ביכורים מיותרת יש לדייק כן, שהרי **מִכְּדֵי תָּנָא לֵיהּ דְּיֵשׁ לוֹ קַרְקַע, פְּשִׁיטָא דְּמֵבִיא וְקוֹרֵא** – מאחר ושנינו במשנתינו שדעת רבי מאיר שבשני אילנות קנה קרקע, ממילא פשוט הוא שעליו להביא ביכורים ולקרוא, ככל פירות שדהו, ומפני מה נשנו דברי רבי מאיר במסכת ביכורים שוב. **אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר אַף בְּלוֹקֵחַ פֵּירוֹת מִן הַשּׁוּק** – אלא להשמיענו שדעת רבי מאיר שאף באילן אחד, ואף בקונה מן השוק, עליו להביא ביכורים.
הגמרא מקשה איך יתכן לומר כן בדעת רבי מאיר, שהרי מן הפסוקים מבואר לא כן. מקשה הגמרא: **וְהָא כְּתִיב** (דברים כו ב) 'וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה **אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ** אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם', ומשמע שאין החיוב אלא על הפירות שגדלו 'בארצך'. מתרצת הגמרא: **הַהוּא לְמַעוּטֵי חוּצָה לָאָרֶץ,** שאין פירות חוץ לארץ חייבים בביכורים.
מקשה הגמרא: **וְהָא כְּתִיב** (שמות כג יט) 'רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי **אַדְמָתְךָ** תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ' וגו', ומשמע שאין החיוב אלא על הפירות שגדלו ב'אדמתך'. מתרצת הגמרא: **לְמַעוּטֵי אַדְמַת עוֹבֵר כּוֹכָבִים,** שאם יש לגוי קרקע בארץ ישראל, וקנה הישראל מפירות אלו, אינו חייב להביא.
מקשה הגמרא: **וְהָכְתִיב** (דברים כו י) 'וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה **אֲשֶׁר נָתַתָּה** לִי ה', וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ', ומשמע שאין החיוב אלא על הפירות 'אשר נתתה לי ה'', ולא שקנה מאחר. מתרצת הגמרא: **דִּיהַבְתָּ לִי זוּזֵי וְזַבְנֵי בְּהוּ** – אין כוונת התורה דווקא לפירות שגדלו ברשותו, אלא שנתנם לו ה', על ידי שנתן לו מעות לקנותם בשוק.
רבה מקשה על דעת שמואל מברייתא, ודוחה את דבריו: **מָתִיב רַבָּה,** שנינו בברייתא, **הַקּוֹנֶה אִילָן אֶחָד בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵירוֹ, מֵבִיא** ביכורים מפירות אילן זה, **וְאֵינוֹ קוֹרֵא, לְפִי שֶׁלֹּא קָנָה קַרְקַע,** דִּבְרֵי **רַבִּי מֵאִיר,** הרי לנו בפירוש שדעת רבי מאיר שבאילן אחד שלא קנה את הקרקע שעמו, הרי הוא מביא ואינו קורא, וכל שכן בקונה פירות מן השוק. מסיקה הגמרא: **תִּיוּבְתָּא** – אכן פירכא היא, ונדחו דברי שמואל.
במשנה ובברייתא נתבאר שאף באופן שלא קנה קרקע [דהיינו, לרבנן בקונה שני אילנות, ולרבי מאיר בקונה אילן אחד] מכל מקום מביא ביכורים, אלא שאינו קורא. הגמרא מבררת את טעם הדבר שחייבים בהבאה, על אף שנתבאר שנתמעטו מחיוב הבאה: **אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְיָקִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר,**

"את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שניים", כיוון שעל-ידי עבודת התשובה נעשה העניין ד"כפליים לתושיה", כמו לוחות שניות שניתנו בסוף הארבעים יום שמראש-חודש אלול עד יום-הכיפורים, שהם באופן ד"כפליים לתושיה"

משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ז

מוקדרה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

כסיתא — אילן שגדל בים ויקר הרבה, וקורין קורייי"ל. **ערי** — אילן שגדילין בו ביי"ש, וקורין לדייי"ר. **ודולבי** = קיישטנייי"ר. **משנה** הקונה שני אילנות — סתמא לא קנה קרקע סביביו כלל, ואפילו מקום האילן. והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו, שכשייבש יעקרנו וילך. **קנה קרקע** — דחשבי להו שדה האילן. הגדילו — הרחיבו הענפים הרבה. **לא ישפה** — לא יקצוץ אותן בעל הקרקע, אף על פי שהצל רע לבית השלחין. דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות, שהרי שעבד לו שדהו לצורך האילנות כל צרכן, שעל מנת כן לקחן. **גזע** — בגמרא מפרש. **שלו** — של בעל האילן, דמגוף אילנות קאתי. **של בעל הקרקע** — דכיון דמתחת לקרקע יוצא — מקרקעו גדל. **אם מתו** — יבשו. **אין לו קרקע** — ליטע אילן אחר במקומן. **קנה קרקע** — דחשיבי שדה האילן. ובגמרא מפרש כמה יש לו קרקע, והיאך נטועים, דמצטרפי. **הגדילו** — חוץ לקרקע שלהן. **ישפה** — המוכר. דכיון דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח, והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו — אינו מניחן ליכנס בשלו, מאחר שמוזקין לו. **גמרא תנן התם** — במסכת בכורים. **ואינו קורא** — לפי שלא קנה קרקע, ולא קרינא ביה "פרי האדמה אשר נתתה לי" (דברים כו). ולקמיה פריך: אם כן למה מביא? **מביא וקורא** — ורבי מאיר לטעמיה, דסבירא ליה קנה קרקע. אבל באילן אחד מודה. **מחייב** — להביא בכורים בלוקח פירות שבאילן, ואותה שביכרה תחלה קושר בה גמי לידע שמבכרת היא. והאי דקתני הקונה שני אילנות — משום רבנן נקט להו, דאילו רבי מאיר, אפילו באילן אחד, שאין לו קרקע, מביא וקורא. **משנה יתירא** — הך דבכורים. **אלא שמע מינה מחייב היה רבי מאיר כו'** — והכי קאמר: אפילו אם כדבריכם כן הוא, דשני אילנות אין להן קרקע — אפילו הכי מביא וקורא, דלא חיישינן לקרקע גבי מקרא בכורים. **והכתיב אשר תביא מארצך** — אבל לוקח פירות לא מביא ולא קורא. **והכתיב אדמתך** — "ראשית בכורי אדמתך תביא". **למעוטי אדמת גוי** — שאם יש לו לגוי קרקע בארץ ישראל, ולקח ממנו פירות — אין מביא מהן בבכורים. ונראה בעיני דהכי גרסינן: והכתיב "אדמתך" "אדמתך" שני פעמים כתיב "ראשית בכורי אדמתך", בספר "ואלה שמות" ב"ואלה המשפטים", וב"כי תשא". וקמשני: חד למעוטי אדמת גוי, וחד למעוטי אדמת גר. שהרי הגר עצמו מן המביאין ולא קורין הוא, כדתנן במסכת בכורים (פרק ראשון משנה ד), שאין יכול לומר "אשר נשבע לאבותינו לתת לנו". ואתא האי קרא למעוטי, דהקונה מפירות קרקע שלו לא מביא ולא קורא. **תיובתא** — וכל הנך קראי דלעיל מידרשי בספרי, ובמסכת בכורים בפרק קמא.

מאי

תוספות

ערמונים — מכאן מוכיח רבינו תם דערמונים אין זה שקורין קשטנייי"ס, דהא בפרק "לולב הגזול" (סוכה לב, ב) אמר: "ענף עץ עבות" — שענפיו חופין את עצר, ואיזה (זה) הוי אומר זה הדס. ופריך: ואימא זיתים? בעינן "עבות" וליכא. ואימא דולבא ואי ערמון שהוא דולבא היינו קשטנייי"ס — מאי פריך? הלא אינו "עץ עבות". **ממאי** מדקתני משנה יתירה — ואם תאמר: והא דתנא בסיפא במסכת בכורים (פרק ראשון משנה יא): הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו — מביא וקורא, רבי מאיר אומר: אפילו שנים. אמאי איצטריך דהיא משנה? כיון דלרבנן קונה קרקע — אם כן פשיטא דמביא וקורא וכי תימא, איידי דנקט רבי מאיר שנים מביא וקורא נקט נמי שלשה לרבנן דמביא וקורא — מכל מקום אמאי איצטריך תו דברי רבי מאיר בסיפא, דקתני: רבי מאיר אומר אפילו שנים מביא וקורא? וכי תימא: איידי דתנא רבנן תנא נמי רבי מאיר — אם כן מאי קשיא ליה הכא משנה יתירא? דלמא איידי דתנא רבנן תנא נמי רבי מאיר, דלרבנן איצטריך לאשמועינן דמביא ואינו קורא. דלקמן בעי מאי טעמא דרבנן בשני אילנות ועוד תימה לרבינו שמשון בן אברהם: דאי מחייב רבי מאיר בלוקח פירות מן השוק, בסיפא דקאמר רבי מאיר אפילו שנים — הוה ליה למימר: אפילו לקח פירות מן השוק

ההוא למעוטי חוצה לארץ — והכי נמי דריש בפרק "ראשית הגז" (חולין קלו, א): "ארצך" — למעוטי חוצה לארץ. ותימה: אמאי איצטריך מיעוטא? הא אמר בסוף פרק קמא דקדושין (לז, ב): כל מצוה שהיא תלויה בארץ — אינה נוהגת אלא בארץ ויש מפרשים: משום דבכורים איתקשו לבשר בחלב, דכתיב (שמות כג) "ראשית בכורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב אמו", ובמכלתא בהדיא מקיש להו, וסלקא דעתך שיהו נוהגין אף בחוצה לארץ כמו בשר בחלב. ולרבינו שמשון בן אברהם נראה דלא חשיבי בכורים מצוה תלויה בארץ. דלא דמי לתרומה ומעשר וחלה, דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרומה, דטבל נינהו ואסורין באכילה, ולכך חשובין הן תלוין בארץ. אבל בכורים — אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם, דאין נאסרין באכילה אף על פי שלא הפריש מהן בכורים. ועוד, מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח בכרי — מוכח שהחיוב תלוי בפירות, לפי שלא הגיע עדיין זמן חיובן. אבל בכורים — וראי חובת הגוף נינהו, כעבודה זרה דילפינן מינייהו בקדושין (לז, א), שאין החיוב תלוי בפירות אלא באדם, ואפילו בעודן באילן מתחייב, כדתנן במסכת בכורים (פרק שלישי משנה א) כיצד מפרישין בכורים? יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, אשכול שביכר — קושרו בגמי, ואומר "הרי אלו בכורים". ואף על גב דאם אין לו [אינו] חייב לקנות — מכל מקום חובת הגוף נינהו, כמו חובת ציצית, דאף על גב דאין חייב לקנות טלית כשאין לו — חשיב חובת הגוף. **למעוטי** אדמת גוי — רשב"ם גרס: והא תרי "אדמתך" כתיבי. ולפי שקשה לו איך "אדמתך" למה לי, מגיה הספרים: והא כתיבי תרי אדמתך? חד למעוטי אדמת גוי, וחד למעוטי אדמת גר. ובחנם דחק עצמו, דחד "אדמתך" דרשינן בפרק קמא דבכורים: הנוטע בתוך שלו והבריך לתוך של חבירו או לתוך של רבים — הרי זה אינו מביא, משום דכתיב "אדמתך" — עד שיהו כל הגידולים מאדמתך. ודוקא לוקח פירות מביא וקורא לרבי מאיר, ולא מבריך בשל חבירו. דכיון דקנה מחבירו — חשיב "אדמתך". ועוד, לית לן למעוטי לוקח מגר, כיון דגר עצמו בר הבאה הוא, כדתנן (שם פרק ראשון משנה ד): אלו מביאים ולא קורין, הגר מביא ואינו קורא, לפי שאינו יכול לומר "אשר נשבע לאבותינו לתת לנו". ומכח ההיא משנה לא היה מניח רבינו תם לגרים לברך ברכת הזימון, לפי שאינו יכול לומר "שהנחלת לאבותינו ארץ טובה", וקתני נמי (שם) כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר "אלהי אבות ישראל", וכשהוא מתפלל בבית הכנסת אומר "אלהי אבותיכם", ואם היתה אמו מישראל אומר "אלהי אבותינו". ולרבינו יצחק נראה דשפיר מצי אמר גר "לאבותינו", ולא קיימא לן כההיא משנה, אלא כרבי יהודה דפליג עלה, כדאיתא בירושלמי (בכורים פרק ראשון) דאמר, תני בשם רבי יהודה: גר עצמו מביא וקורא, מאי טעמא — דאמר קרא (בראשית יז) "כי אב המון גוים נתתיך", לשעבר היה אב לארם, מכאן ואילך לכל גוים. רבי יהושע בן לוי אמר: הלכה כרבי יהודה. עובדא אתא קומי רבי אבהו, ואורי כרבי יהודה. והא דאמר בפרק בתרא דמכות (יט, א): כיון דאיכא גר, דבעי למימר "אשר נשבע לאבותינו" ולא מצי אמר — אתי שפיר כרבי יהודה, וסמיך א"לתת לנו" דסיפיה דקרא. והא דאמר רבי יהודה בירושלמי דמביא וקורא — דוקא גר מבני קיני חותן משה, דמצי אמר "לתת לנו", שנטלו חלק בארץ, כדכתיב "והיה הטוב ההוא אשר ייטיב וגו' והטבנו לך" (במדבר י) שנתנו להן דושנה דיריחו, כדאמר בספרי. והכי נמי תניא בתוספתא דבכורים: רבי יהודה אומר כל הגרים מביאים ואינם קורים, ובני קיני חותן משה מביאים וקורים. ורבינו תם אומר: דההיא דירושלמי משבשתא היא, דהיכי מצי למימר גר קורא אפילו מבני קיני? "ארמי אובד אבי" דהיינו יעקב, "וירד מצרימה" "וירעו אותנו" "ויוציאנו" וההיא דתוספתא מוקי באמו מישראל, דמצי אמר "לאבותינו", וכן "לתת לנו" אם הוא מבני קיני. ופליג אמתניתין דמסכת בכורים דקתני באמו מישראל מביא וקורא. ולרבינו יצחק נראה: דמתניתין נמי איירי בבני קיני, ולא פליג. משום דאמו מישראל לא מהני ליה למימר "לתת לנו", דהא אמו עצמה אינה קוראה, כדתנן במתניתין (בכורים פרק ראשון משנה ה): האשה והשליח והעבד וטומטום ואנדרוגינוס אינן קורין, דלא נטלו חלק בארץ, דממעט להו בספרי מ"איש לפי פקודיו" (במדבר כו) אף על פי שהיה להן חלק על ידי ירושה. כל שכן הוא דלא קרי דלא עדיף מאמו. **ההוא** למעוטי אדמת גוי — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אמאי איצטריך? הא לרבי מאיר יש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר, דתנן (עבודה זרה כ, ב): אין משכירין בתים לגוי בארץ ישראל, ואין צריך לומר שדות. ומפרש בגמרא (שם כא, א): מאי ואין צריך לומר שדות — דמפקיע להו ממעשר נמי ונראה לרבינו יצחק: דדלמא מהכא הוא דגמר בכל דוכתי דיש קנין. מיהו, אומר רבינו שמשון בן אברהם: דההיא דעבודה זרה (כא, א) יש לומר אפילו כמאן דאמר אין קנין, ושם מפורש.

ודלמא

כְּסִיתָא. אִיבָּא דְּאָמְרִי: עֲרוֹנִים, עַרְמוֹנִים, אַלְמוּגִּים; עֲרוֹנִים - עָרִי, עַרְמוֹנִים - דּוּלְבֵּי, אַלְמוּגִּים - כְּסִיתָא. **מִשְׁנָה** הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אִילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵירוֹ - הֲרֵי זֶה לֹא קָנָה קַרְקַע; רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: קָנָה קַרְקַע. הִגְדִּילוּ - לֹא יִשַּׁפֶּה. וְהָעוֹלֶה מִן הַגֶּזַע - שֶׁלּוֹ, וּמִן הַשָּׁרָשִׁים - שֶׁל בַּעַל הַקַּרְקַע, וְאִם מֵתוּ - אֵין לוֹ קַרְקַע. קָנָה שְׁלֹשָׁה - קָנָה קַרְקַע. הִגְדִּילוּ - יְשַׁפֶּה. וְהָעוֹלֶה מִן הַגֶּזַע וּמִן הַשָּׁרָשִׁין - שֶׁלּוֹ. וְאִם מֵתוּ - יֵשׁ לוֹ קַרְקַע. **גְּמָרָא** תְּנַן הָתָם: הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אִילָנוֹת בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵירוֹ - מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מֵבִיא וְקוֹרֵא. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר אַף בְּלוֹקֵחַ פֵּירוֹת מִן הַשּׁוּק. מִמַּאי? מִדְּקָתָנֵי מִשְּׁנָה יְתֵירָא; מִכְּדֵי תְּנָא לֵיהּ דְּיֵשׁ לוֹ קַרְקַע, פְּשִׁיטָא דְּמֵבִיא וְקוֹרֵא אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ: מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר אַף בְּלוֹקֵחַ פֵּירוֹת מִן הַשּׁוּק. - וְהָא כְּתִיב: "אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ" - הַהוּא לְמַעוּטֵי חוּצָה לָאָרֶץ. - וְהָא כְּתִיב: "אַדְמָתְךָ" - לְמַעוּטֵי אַדְמַת גּוֹי. - וְהָכְתִיב: "אֲשֶׁר נָתַתָּה לִי" - דִּיהַבְתְּ לִי זוּזֵי וּזְבַנִּי בְּהוּ. מְתִיב רַבָּה: הַקּוֹנֶה אִילָן אֶחָד בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵירוֹ - מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא, לְפִי שֶׁלֹּא קָנָה קַרְקַע, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר חֲכָמִים אוֹמְרִים: אֲפִילּוּ שְׁנַיִם. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְיָקִים לְרַבִּי אֶלְעָזָר:

מאי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

ודלמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה — בכל מקום שיש בעין הקרבה, כי הכא, שיש הגשה או תנופה למאן דאמר. וכן בפרק "הזורע" (חולין קל, ב) גבי חזה ושוק, דקאמר: אי מאבראי — "לפני ה'" כתיב, ואי מגואי — קא מעייל חולין בעזרה, ויש בהן תנופה. אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל — בההוא אין שייך איסור הכנסת חולין בעזרה, דאם לא כן לא ילבש כהן בגדי חול ויכנס בעזרה, וגם ישראל לא יכנס בעזרה ועוד: דקאמר ב"הקומץ רבה" (מנחות כא, ב): "יאכלוה" — שיאכלו עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת על השבע. **אלא** מעשר ראשון דלוי הוא — ואף על גב דדמאי אינו מחייב ליתנו מספק, משום דמצי אמר: אייתי ראיה דלא מתוקן הוא, ושקול. אומר רבינו שמשון בן אברהם: דלא דמי, דהכא אין הכהן מוחזק יותר מן הלוי. ושל ישראל ממה נפשך אינם, דאם בכורים הם — דכהן הם, ואם לאו בכורים נינהו — אם כן מעשר ראשון הוא, והוי דלוי. ועוד: דמאי, דלא הוי אלא ספיקא דרבנן — אין צריך לקיים מצות נתינה. **דמקדיש** להו — תימה: דבפרק "התודה" (מנחות פ, ב) גבי תודה שנתערבה בתמורה, דמשני: דלמא לאו תודה היא, והוי לחם חולין בעזרה — ואמאי לא פריך: דלקדיש ליה על תנאי, שאם אינה תודה — יקדש הלחם לבדק הבית, או לדמי נסכים ויש לומר: דגבי תודה, כיון שעשה ארבעים חלות מארבעה מינים — מוכחא מילתא טובא שלשם תודה מביאם, ולהכי, אפילו הקדיש על תנאי — חשיבי חולין בעזרה, כיון שאין דרך לעשות משאר הקדש מה שעשה מזה. אבל הכא, בכורים כי מקדיש להו לדמי — לא מיחזי חולין בעזרה, אלא כשאר הקדש. שדרך להביא הקדש בעזרה, כדאמר (תמיד כט, א, מדות פרק שלישי משנה ח): גפן של זהב היתה שם, שכל מי שמתנדב גרגיר מביא ותולה בה. שאינו עושה בכורים, אלא הגשה אצל המזבח לרבנן. ואפילו לרבי אליעזר בן יעקב דמצריך תנופה — אין הוכחה כל כך מתנופה שלשם בכורים מביאן. ואפילו בקריאת הפסוקים אין הוכחה כל כך, אלא הוי בקורא בתורה, והואיל ואינו עושה בגוף הפירות כלום. **תרומה** לכהן ומעשר ראשון ללוי דברי רבי עקיבא — ודלא כפירוש הקונטרס, דפירש דפליגי בתר דקנסינהו עזרא. אלא מדאורייתא פליגי, כדאמר ב"יש מודרות" (יבמות פו, ב) דמפיק טעמא מקראי, והוי לרבי עקיבא דוקא ללוי, ולרבי אלעזר אף לכהן. אבל בתר קנסא — הוי לרבי עקיבא אף לכהן, ולרבי אלעזר בן עזריה דוקא לכהן. והוה מצי לשנויי הכא אפילו כרבי עקיבא ובתר קנסא. אי נמי, שיפריש עליה ממקום אחר על תנאי, שאם אינן בכורים — יהו פירות הללו מעשר, ואם הם בכורים — יהא מעשר אלו בצפונם או בדרומם. ומעשר עני שלהם יהיב ללוי עני, ואם מעשר שני — יעלה ויאכל בירושלים. ובחד מהנך שנויי צריך לשנויי אליבא דרבי מאיר דמאי טעמא באילן אחד מביא ואינו קורא, דלדידיה ליכא למימר כרבי אלעזר בן עזריה, דבהדיא פליג עלה ב"יש מודרות" (שם). **כל** הראוי לבילה כו' — עיקר מלתא בפרק "המנחות והנסכים" (מנחות קג, ב) גבי "הרי עלי ששים ואחד" כדפירש הקונטרס. ואם תאמר: ומאי פריך התם: וכי לא בלל מאי הוי? והתנן: אם לא בלל כשר. נהי דבלילה לא מעבבא, מכל מקום לבתחלה מצוה לבלול וטוב שיביאו בשני כלים, דיכול להביא בין בכלי אחד בין בשני כלים כמו שירצה, כיון דנדר סתם. דדוקא כי אמר "הרי עלי שני עשרונים להביא בכלי אחד" תנן התם (קב, ב) דאם הביא בשני כלים פסול ואומר רבינו יצחק: דהך דששים ואחד קאי אהך דקתני רישא: מתנדב אדם מנחה ששים עשרון ומביא בכלי אחד, ואם אמר "הרי עלי ששים ואחד", כלומר מנחה של ששים ואחד. דהשתא צריך להביא בכלי אחד, דכיון דאמר "מנחה" — לקרבן גדול קא מכוין.

דעביד להו כרבי יוסי בר חנינא — פירוש: שלא עשה לקיחה והבאה כאחד. ואם תאמר: ומי דחקו לומר דעביד כרבי יוסי בר חנינא? לימא דעביד כמתניתין, ששיגרם לגמרי ביד שליח, כדתנן במסכת בכורים (פרק ראשון משנה ה) דשליח מביא ואינו קורא ויש לומר: דהכי קאמר רבי מאיר מביא ואינו קורא, משמע שמביא הוא בעצמו, ולא שמשגרם ביד שליח. **בצרן** ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך נתתה לי ה'". והכא נמי — בצרן ושלחן על ידי שליח, דפטר להו מקרייה. והא ליכא למיפרך דמהבאה נמי יפטר — שהרי בקרקע קדשו, כדתנן במסכת בכורים.

מכדי

1 מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר בְּאִילָן אֶחָד, וּמַאי טַעְמָא
2 דְּרַבָּנַן בִּשְׁנֵי אִילָנוֹת? אָמַר לוֹ: דָּבָר שֶׁהָרִאשׁוֹנִים לֹא
3 אָמְרוּ בּוֹ טַעַם, תִּשְׁאָלֵנִי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ כְּדֵי לְבַיֵּשֵׁנִי?
4 אֲמַר רַבָּה: מַאי קוּשְׁיָא? דִּלְמָא רַבִּי מֵאִיר בְּאִילָן
5 אֶחָד סַפֵּיקֵי מִסַּפְּקָא לֵיהּ, וְרַבָּנַן בִּשְׁנֵי אִילָנוֹת סַפֵּיקֵי
6 מִסַּפְּקָא לְהוּ - וּמִי מִסַּפְּקָא לֵיהּ? וְהָא קָתָנֵי: לְפִי
7 שֶׁלֹּא קָנָה קַרְקַע, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר - אֵימָא: שֶׁמָּא לֹא
8 קָנָה קַרְקַע. - וְלֵיחוּשׁ דִּדְלִמָּא לָאו בִּיכּוּרִים נִינְהוּ,
9 וְקָא מְעַיֵּיל חוּלִּין לַעֲזָרָה - דְּמַקְדִּישׁ לְהוּ. - וְהָא
10 בָּעֵי מֵיכְּלִינְהוּ - דְּפָרִיק לְהוּ. - וְדִלְמָא לָאו בִּכּוּרִים
11 נִינְהוּ, וְקָא מַפְקַע לְהוּ מִתְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר - דְּמַפְרִישׁ
12 לְהוּ. בִּשְׁלָמָא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה יָהֵיב לָהּ לְכֹהֵן, מַעֲשֵׂר
13 שֵׁנִי נַמִּי יָהֵיב לֵיהּ לְכֹהֵן, מַעֲשֵׂר עָנִי נַמִּי יָהֵיב לֵיהּ
14 לְכֹהֵן עָנִי, אֶלָּא מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן דְּלֵוִי הוּא, לְמַאן
15 יָהֵיב לֵיהּ? - דְּיָהֵיב לֵיהּ לְכֹהֵן, כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
16 עֲזַרְיָה; דְּתַנְיָא: תְּרוּמָה גְּדוֹלָה לְכֹהֵן, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן
17 לְלֵוִי, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא; רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
18 אוֹמֵר: מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן אַף לְכֹהֵן. - וְדִלְמָא בִּכּוּרִים
19 נִינְהוּ וּבָעוּ קְרָיֵיה - קְרָיֵיה לֹא מְעַכֶּבֶת. - וְלָא?
20 וְהָאָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל הָרָאוּי לְבִילָה - אֵין בִּילָה
21 מְעַכֶּבֶת בּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִילָה - בִּילָה מְעַכֶּבֶת
22 בּוֹ - דְּעָבֵיד לְהוּ כְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, דְּאָמַר:
23 בְּצָרָן וְשִׁגְּרָן בְּיַד שָׁלִיחַ, וּמֵת שָׁלִיחַ בַּדֶּרֶךְ - מֵבִיא
24 וְאֵינוֹ קוֹרֵא; מַאי טַעְמָא? דִּכְתִיב: "וְלָקַחְתָּ וְהֵבֵאתָ",
עד

בכלי אחד, ואחד בכלי אחד. ומפרשינן טעמא בגמרא: משום דששים נבלליין ביחד יפה בלוג שמן, אבל ששים ואחד אי אפשר להבלל. ופרכינן: וכי לא בלל נמי מאי הוי? והתנן: אם לא בלל כשר ומשני, אמר רבי זירא: כל הראוי לבילה, כגון ששים עשרון, אם לא בלל — כשר. אבל ששים ואחד, שאין ראוי לבילה — בילה מעכבת בו. כלומר, מה שאי אפשר להבלל מעכבת בו. דכיון דכתיב "ויצק עליה שמן", וצוה לבלול, דכתיב "בלולה" — שמע מינה שצוה הקב"ה להביא מנחה שיכול לקיים בהן מצות בלילה. וכשהוא מביא ששים ואחד — מנחה כזו לא צוה להביא, והרי הוא כמביא מנחה מן הקטניות, דאינה בלום. שכל דבר שצוה הקב"ה להביא — יש עיכוב בעיקר הבאתו להביא באותו ענין שצוה הכתוב, ולא בענין אחר. אבל מצות האמורות באותה מצוה, כגון תנופה בקרבן, בלילה במנחה — יש שמעכבין, אם גילה הכתוב לשנות עליו ולעכב, ויש שאין מעכבין. וגבי בכורים נמי — דחזו לקרייה בענין. ואף על גב דאיכא מביאי בכורים שמביאין ולא קורין, במסכת בכורים (פרק ראשון משנה ד) — הני מילי כגון גר, דמעיקרא כי מייתי על מנת שלא לקרות מייתי להו, וכגון מהחג ועד חנוכה דמביא ואינו קורא, כדנפקא לן מקראי בסיפרי. אבל הנך בכורים, דמייתי להו מספיקא — שמא טעונין קרייה מן התורה, דשמא קנה קרקע, והלכך חזו לקרייה בענין. **בצרן ושיגרן ביד שליח** — או שמת שליח בדרך, שהשליח עצמו בצרן ומת בחצי הדרך, ומינה שליח אחר תחתיו עד לירושלים. או שהביאוהו הבעלים עצמן משם ואילך. **מביא ואינו קורא** — אין הבעלים קורין, כדמפרש טעמא. **ולקחת והבאת** — דכתיב "ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא", והאי "ולקחת" קרא יתירא הוא, דמצי למיכתב "והבאת מארצך". ודרשינן ביה: מי שלוקח, דהיינו בוצר — הוא מביא, בדענין הבצירה והבאה כולה עד לירושלים באדם אחד. הלכך, היכא דבצרן איהו והשליח הביאן — לא הויא לקיחה והבאה באחד אלא בשנים. וכן היכא דמית בדרך — לא הויא לקיחה וגמר הבאה באחד. אבל היכא דבצרן שליח והביאן לירושלים — אז קורין הבעלים, דשלוחו של אדם כמותו ויכול לקרות "הנה הבאתי" וגו'. ומיהו, שליח עצמו לא בר קרייה הוא, כדתנן במסכת בכורים, שאין יכול לומר "אשר

מאי טעמא דרבי מאיר באילן אחד — כיון דאינו קורא, משום דכתיב "אשר תביא מארצך", למה מביא? הא מהבאה נמי ממעט ליה קרא **מספקא להו** — אי קנה קרקע מן הדין או לא. והאי דאמרי לא קנה קרקע — היינו משום דיד המוכר על העליונה, דמסופקא לא מפקינן מיניה. **דלמא לאו בכורים נינהו** — דשמא לא קנה קרקע, וקמעייל חולין לעזרה. ודרשינן ובסיפרי: "כי ירחק ממך המקום וזבחת" (דברים יב) — בריחוק מקום אתה זובח, ואי אתה זובח בקירוב מקום חולין שלך. והוא הדין לכל הבאת חולין בעזרה שאסור. אי נמי — מדרבנן, דלמא איכא דחזי ליה דנוהג בהן מנהג חולין כדינן, וסבור קדשים הן, הואיל ואייתינהו בעזרה, ואתי לזלזולי בקדשים. **דמקדיש להו** — על התנאי, אי הוו ביכורים — שפיר, ואי לאו — ליקדשו לקנות בהן קרבן. **הא בעי מיכלינהו** — לכהן, ושמא קדושת דמים יש בהן, ונהנה מן ההקדש, ומעל **ומשני: דפריק להו** — אחר שהניחם לפני המזבח והניף. **וקא מפקע להו מתרומה כו'** — ונמצא אוכל טבלים. אבל בכורים הרי הן כתרומה, דכתיב (דברים יב) "תרומת ידך" — אלו הבכורים. וכל שדהו יכול לעשות בכורים, כדתנן במסכת בכורים (פרק שני משנה ד). ומשני: דמפרש. למאן יהיב ליה — ואין לנו לעשות תקנה לגזול את הלוים. **מעשר שני נמי** — אם שנה ראשונה או שניה של שמיטה הוא. דיהיב ליה לכהן — דאיהו לא מצי אכיל ליה דלמא בכורים נינהו. **מעשר עני נמי** — אם שנת שלש היא. **מעשר ראשון לכהן** — ולא ללוי, כדמפרש בכתובות בפרק "האשה שנתארמלה", ומוקי לה לבתר דקנסינהו עזרא. ומשמע ליה לרבי אלעזר בן עזריה לוים דקרא — אף כהנים במשמע, דבעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים. **ובעי קרייה** — והיאך יאכל מהם בלא קרייה? **לא מעכבת** — כדאמרינן בפרק בתרא דמסכת מכות. **כל הראוי לבילה** — במנחות, בפרק "המנחות" תנן: מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד. ואם אמר "הרי עלי ששים ואחד" — מביא ששים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר – מה טעמו של רבי מאיר **בְּאִילָן אֶחָד, וּמַאי טַעְמָא דְּרַבָּנַן בִּשְׁנֵי אִילָנוֹת,** שעל אף שלא קנה את הקרקע מכל מקום מביא ביכורים, הרי מן אותו הפסוק שנתמעטו שאינם חייבים בקריאה, נתמעטו גם שאין חייבים כלל בהבאה, וכלשון הפסוק (דברים כו ב) 'אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ'.

אָמַר לוֹ רבי אלעזר לרבי שמעון בן אליקים, **דָּבָר שֶׁהָרְאשׁוֹנִים לֹא אָמְרוּ כּוֹ טַעַם, תְּשַׁאֲלֵנִי בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ כְּדֵי לְבַיֵּשַׁנִי** ברבים, שיראו שאיני יודע להשיבך.

רבה מיישב את טעמם של רבי מאיר וחכמים: **אָמַר רַבָּה, מַאי קוּשְׁיָא** – מה הקושיא על רבי מאיר וחכמים, מפני מה נקטו שעל בעל האילן להביא ביכורים, **דִּלְמָא רַבִּי מֵאִיר בְּאִילָן אֶחָד סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ** – שמא מסתפק רבי מאיר באילן אחד, שמא כן קנה אף את הקרקע שעמה, **וְכֵן רַבָּנַן בִּשְׁנֵי אִילָנוֹת סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לְהוּ,** ומכל מקום אמרו לעיל במשנתינו (ע"א) שלא קנה קרקע, כיון שמחמת הספק יד הלוקח על התחתונה, שכלל הוא בידינו 'המוציא מחבירו עליו הראיה', ומכל מקום לגבי מצות ביכורים מביא מן הספק.

מקשה הגמרא: **וּמִי מְסַפְּקָא לֵיהּ** – וכי ניתן לומר שרבי מאיר נסתפק בכך, **וְהָא קָתָנֵי** – והרי שנינו לעיל בברייתא (ע"א) 'מביא ואינו קורא **לְפִי שֶׁלֹּא קָנָה קַרְקַע' דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר,** ומשמע שדין ודאי הוא שלא קנה קרקע. מתרצת הגמרא, **אֵימָא** – אכן יש לתקן את דברי הברייתא, ולגרוס 'מביא ואינו קורא, **שֶׁמָּא לֹא קָנָה קַרְקַע'.**

הגמרא מקשה איך ניתן להביא ספק ביכורים לבית המקדש. מקשה הגמרא: **וְלֵיחוּשׁ דִּדִלְמָא לַאו בִּיכּוּרִים נִינְהוּ** – והרי יש לחשוש שמא פירות אלו אינם ביכורים, אלא סתם פירות חולין, **וְקָא מְעַיֵּל חוּלִּין לַעֲזָרָה** – ואם כן נמצא שמכניס פירות חולין לעזרה, והרי זה אסור. מיישבת הגמרא: **דְּמַקְדֵּישׁ לְהוּ** – אכן אין אפשרות להביא ביכורים אלו, אלא על ידי שמקדישם על תנאי, אם פירות ביכורים הם הרי מצוה להביאם, ואם פירות חולין הם, הריני מקדישם לקנות בדמיהם קרבן, שבאופן זה ממה נפשך אינם פירות חולין ומותר להכניסם.

הגמרא מקשה שאם כן איך יאכלם הכהן. שואלת הגמרא: **וְהָא בָּעֵי מֵיכְּלִינְהוּ** – והרי על הכהן לאכול את הביכורים, ומאחר והוקדשו על התנאי איך יאכלם, הרי על הצד שהוקדשו, אם אכלם הכהן נמצא שמעל בהקדש. מיישבת הגמרא, **דְּפָרֵיק לְהוּ** – לאחר שהניחם והניף אותם, פודה אותם הכהן, ויכול לאוכלם.

הגמרא מוסיפה לשאול איך ינהגו בדיני תרומות ומעשרות של פירות אלו. שואלת הגמרא: **וְהרי דִּלְמָא לַאו בִּכּוּרִים נִינְהוּ** – שמא אין פירות אלו ביכורים, **וְקָא מַפְקַע לְהוּ מִתְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר** – ונמצא שאינו מפריש מהם תרומות ומעשרות, כדין פירות חולין, ונמצא שאוכל הכהן טבלים. מיישבת הגמרא: **דְּמַפְרִישׁ לְהוּ** – אכן על הבעלים להפריש מן הפירות תרומות ומעשרות.

הגמרא מבררת איך יתכן להפריש תרומות ומעשרות מפירות אלו. מקשה הגמרא: **בִּשְׁלָמָא** – תירוץ הגמרא מובן לגבי **תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, שֶׁיָּהִיב לָהּ** [-שנותן אותה] **לַכֹּהֵן,** שבין ביכורים ובין תרומה ניתנים לכהן, וכן אם עומד בשנה ראשונה ושניה של שמיטה, שעליו להפריש **מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, נַמִּי יָהִיב לֵיהּ לַכֹּהֵן** – גם יכול לתתו לכהן, שיאכלם בירושלים, ואם עומד בשנה השלישית, שבשנה זו, תחת מעשר שני עליו להפריש **מַעֲשֵׂר עָנִי, נַמִּי יָהִיב לֵיהּ לְכֹהֵן עָנִי** – גם יכול הוא לתתו לכהן עני. **אֶלָּא מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן דְּלֵוִי הוּא** – אלא מעשר ראשון שעליו לתת ללוי, **לְמַאן יָהִיב לֵיהּ** – למי יתננו, הרי שמא שייכים פירות אלו ללוי כדין מעשר ראשון, ואיך יתקנו חכמים לתת ביכורים אלו לכהן, ונמצא גוזל את הלויים.

מיישבת הגמרא: **דְּיָהִיב לֵיהּ לַכֹּהֵן,** ובְּדעת **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה** שאף מעשר ראשון ניתן לכהן דווקא, ולא ללוי, מאחר שעזרא קנס את הלויים, כיון שלא עלו לארץ ישראל אלא הלויים שקצצו בהונותיהם שלא היו ראויים לעלות לדוכן. **דְּתַנְיָא** – וכמו ששנינו בברייתא, **תְּרוּמָה גְּדוֹלָה** ניתנת **לַכֹּהֵן, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן** ניתן **לַלֵּוִי, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן (אף) לַכֹּהֵן** דווקא.

הגמרא מקשה איך יאכלו את הביכורים בלא קריאה. מקשה הגמרא: **וְדִלְמָא בִּכּוּרִים נִינְהוּ** – והרי שמא פירות אלו ביכורים הם, שקנה אף את הקרקע, **וּממילא בָּעוּ קְרִיָּה** – חייבים הם בקריאה, ואיך יאכל הכהן את הפירות בלא קריאה. מתרצת הגמרא, **קְרִיָּה לֹא מְעַכֶּבֶת** – אין הקריאה מעכבת את אכילת הפירות.

שואלת הגמרא: **וְלֵא** – וכי אף באופן זה שמחמת הספק אינו יכול לקרות, אין הקריאה מעכבת, **וְהָאָמַר רַבִּי זֵירָא** לגבי דין מנחה, **כָּל הָרָאוּי לְבִילָה אֵין בִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְבִילָה בִּילָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ** – שאף שאין בלילת [-עירוב] המנחה עם הלוג שמן מעכבת, מכל מקום צריכה המנחה להיות ראויה להיבלל, וכל שאינה ראויה להיבלל, הרי זה מעכב בה. ואם כן יש להקשות שאף שאין הקריאה מעכבת בביכורים, מכל מקום באופן זה שמחמת הספק אי אפשר לקרות, הרי זה צריך לעכב.

מיישבת הגמרא: אכן אין באפשרות הבעלים להביא את ספק ביכורים אלו לבית המקדש, כיון שבאופן זה הרי הפירות מחויבים בקריאה, אלא מה ששנינו במשנה ובברייתא לעיל (ע"א) שמביא ואינו קורא, היינו **דְּעָבִיד לְהוּ כְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, דְּאָמַר בְּצָרָן וְשַׁגְּרָן בְּיַד שָׁלִיחַ** – אם הבעלים בצרו את הפירות, ושלחום ביד שליח, או אם בצר השליח את הפירות, **וּמֵת שָׁלִיחַ בַּדֶּרֶךְ,** ומינה שליח אחר תחתיו להעלות את הפירות לירושלים, או שהבעלים עצמם העלום, **הרי**הו **מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא** – אין הבעלים יכולים לקרוא. מבארת הגמרא, **מַאי טַעְמָא, דִּכְתִיב** (דברים כו ב) 'וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם' והרי תחילת הפסוק מיותרת היא, שהיה יכול הפסוק לומר 'וְהֵבֵאתָ מארצך',

"כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלוקיך בידך גו'" –שזוהי דרגא נעלית ביותר, החל מעצם היציאה למלחמה – שזהו עניין של מסירת-נפש

משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ז

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וציונים - הלכות שבת ~

יד כָּל דַּלְתוֹת הַכֵּלִים, כְּגוֹן שִׁדָּה[נז] תֵּבָה[נח] וּמִגְדָּל[נט] שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דְּלָתוֹת מִצִּדֵּיהֶם, וְיֵשׁ לָהֶן שְׁנֵי צִירִים, דְּהַיְנוּ שְׁנֵי רָאשִׁים הַבּוֹלְטִים מִן הַדֶּלֶת, אֶחָד לְמַעְלָה הַנִּכְנָס בַּחוֹר שֶׁבַּמִּשְׁקוֹף וְאֶחָד לְמַטָּה הַנִּכְנָס בַּחוֹר שֶׁבָּאַסְקֻפָּה, אִם יָצָא צִיר הַתַּחְתּוֹן כֻּלּוֹ מִמְּקוֹמוֹ - אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ[ס], גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּהַדְּקוֹ שָׁם בְּחֹזֶק בְּמַקָּבוֹת וְגַרְזֶן[סא] שֶׁלֹּא יוּכַל עוֹד לָצֵאת מִשָּׁם[סב], וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, אוֹ מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ[סג], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שי"ד.

אֲבָל אִם יָצָא מִקְצָתוֹ - דּוֹחֲקוֹ עַד שֶׁמַּחֲזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִתְקַע, לְפִי שֶׁאֵין צָרִיךְ כָּל־כָּךְ לָזֶה[סד], הוֹאִיל וְאֵין כֻּלּוֹ יוֹצֵא מֵהַחוֹר[סה]. אֲבָל אִם יָצָא צִיר הָעֶלְיוֹן, אֲפִלּוּ מִקְצָתוֹ - אָסוּר לְדָחֲקוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ

ביאורי הלכה

נז] כגון שידה – תיבה גדולה (קופסה) שמאחסנים בה חפצים[60].

נח] תיבה – שולחן שתוכו משמש גם לאכסון[61].

נט] ומגדל – ארון גדול עם מדפים לאכסון[62].

ס] אסור להחזירו – אם ניתן להשתמש בדלת (אפילו דלת בית) כשהיא על ציר אחד – מותר לפתוח ולסגור הדלת[63] ללא חשש שיבוא להחזיר הציר השני[64].

סא] במקבות וגרזן – כשאפשר לתקוע את הצירים כך שגם ללא מקבות וגרזן (או גבורה) לא יצאו יותר ממקומם, אינו נחשב כ'בניה' בכלים[65], ולאידך גיסא, כשתקע את הצירים שלא יצאו ממקומם באופן שנצרכת לזה גבורה או מקבות וגרזן נחשב כבניה גם אם לא נעשה שום שינוי בכלי[66].

סב] לצאת משם – כיון שיצא לגמרי ורוצה להחזירו למקומו, גזרו גם שמא יתקע[67].

סג] מכה בפטיש – גם מכה בפטיש הוא דוקא כשמהדק בחוזק[68].

סד] כל כך לזה – אפשר להשתמש בדלת כתיקנה גם כשהציר לא תקוע בחוזק.

סה] יוצא מהחור – כשכוונתו לדחיקת הציר בעלמא לא חששו לגזור 'שמא יתקע' כי הוא חשש רחוק שלעולם לא צריך לתקיעה זו[69].

ציונים והוספות

60) והוא הדין לתיבה שיושבים בתוכה אנשים כמו עגלה של עץ המוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים (ראה רש"י מד, ב ד"ה מוכני).

61) התיבה משמשת את השולחני או החנווני כשולחן עליו מניחים את המעות או הפירות בשעת הקנייה, ולאחר שלקח המעות מן הלוקח מכניסם לתוך התיבה.

62) בסגנון ארונות של ימינו (שלא כ'ארון־הברית' הדומה ל'שידה').

63) ראה לעיל על סי' שח הערה שכ, ובס' חוט שני (פל"ו ס"ק ג) התיר גם בדלת שנטתה מעט ממקומה וצריך להגביהה מעט כדי שתוכל ליסגר.

64) וכן מותר לסגור דלת חורקת ולא חוששים שיבוא לשים שמן בציריה (ראה שש"כ פכ"ג סמ"ג).

65) הוספת דלת בכלי אינה נחשבת כבנייה אם לא נעשתה גבורה ואומנות (כדלהלן ס"כ בהרחבה), אבל במחובר לקרקע נחשב כבניה.

66) ולא צריך שהתקיעה תרחיב את הנקב בו תקועים הצירים וכיו"ב כי עצם התחיבה בחוזק נחשבת כבניה גם בכלים (והוא דעת המרדכי במג"א ס"ק ט, וראה להלן סי' שיד סי"ז).

67) גם אם אפשר להשתמש ללא הידוק, והוא ע"ד האיסור דלהלן להחזיר כלי של פרקים רפוי כי רגילים (לפעמים עכ"פ) להדקו.

68) גדר 'כלי' ו'דלת' היו גם קודם הידוקם יחדיו, ורק בהידוקם בגבורה ובחוזק פעולתו חשובה כיצירת וסיום הכלי.

69) אין לפרש 'אין צריך לדחיקת הציר' הואיל וראוי לשימוש כל עוד לא כולו יוצא, אלא אין צריך כל־כך להידוק הציר בחוזק בכל עניין (גם אם יצא לגמרי וגם אם לא יצא כלל), רק שבדחיקה בעלמא לא החמירו בכל מיני חששות, אמנם, כשבא להכניסו מחדש חששו גם לדברים שאין צריך כל־כך להם, כגון הידוק הציר התחתון; ואף

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לִמְקוֹמוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע, שֶׁהָעֶלְיוֹן צָרִיךְ לְהַדְּקוֹ בְּחֹזֶק יוֹתֵר מֵהַתַּחְתּוֹן, שֶׁהַתַּחְתּוֹן הוּא מִתְקַיֵּם מֵאֵלָיו בְּחוֹרוֹ כְּשֶׁהָעֶלְיוֹן הוּא בִּמְקוֹמוֹ סו]:

חלק ב סימן שיג, טִלְטוּל דֶּלֶת וְחַלּוֹן וְהַמַּנְעוּל בְּשַׁבָּת, סָעִיף יד:

ביאורי הלכה

סו] הוא במקומו – בציר העליון גם כשלא יצא לגמרי מהחור ואין צריך אלא לדחיקה קלה בלבד, החמירו לאסור כי צריך לזה.

ציונים והוספות

שבדחיקה בעלמא בכלי לא חששו שיבוא להדק, מכל מקום בדחיקת ציר דלת של בית חייב משום בונה אפילו שאפשר להשתמש בה ללא הדחיקה; וראה ס' חוט שני (פל"ו אות ח) שתריס העשוי משלבי עץ או פלסטיק וכדו', ונמשך ע"י חבל למעלה ולמטה בתוך המסילה, ואם שליבה אחת אינה במקומה והיא נתקעת בתוך המסילה, אין נראה שיהא זה בכלל תיקון אם עושה שימשיך במסילה בלא שום תיקון נוסף, ולא דמי להחזרת ציר של דלת דהתם מתקן ומעמיד הציר על מקומו משא"כ שליבה שנתקעת דרק מכוונה להמשך בדרכה במסילה ושלא תיעצר במקומה.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תלמוד תורה ~

~ יום ראשון ~

הלכות ת"ת פרק שלישי

ג ולכן מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי יעשה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו בלבד ויסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו כמו שאמרו חכמים כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואין לו לחוס על נפש אשתו ובניו יותר מעל חיי נפשו שהם בצער ולזה ודאי תספיק לו מלאכת עראי בישועת ה' והצלחתו בלי הזכרת מעשה נסים.

ולכן אמרו חכמים שהלל מחייב את העניים בדין שמים על שמבטלים מצות תלמוד תורה מחמת טרדתם במזונותיהם כל היום או רובו ואין עושין כהלל שהיה חוטב עצים בכל יום ומשתכר חצי דינר והיה נותן חציו לשומר בית המדרש שהיה בשדה בימיהם ומחציו היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו דהיינו ג' פונדיונות ובכל פונדיון היה ניקח בימיהם לחם כשש בצים ומזה היה מוציא גם שאר הוצאות ביתו וגם לשבתות וימים טובים ואף שאין כל אדם יכול לעשות כן ממש כהלל מכל מקום דנין על שלא רצה לעשות כעין מעשה הלל לחיות חיי צער.

וגם מי שלמד כבר כל התורה קודם שנשא והוליד וזוכרה היטב חייב לעשות תורתו קבע לחזור על הראשונות ולהעמיק בעיון ולסבור ולהבין דבר מתוך דבר כפי יכלתו ומלאכתו עראי כמו שקבלו חכמים בפירוש הפסוק ודברת בם:

~ יום שני ~

ד וכל זה בתלמיד חכם שלמד או שדעתו יפה ומצליח בתלמודו ויוכל להיות תלמיד חכם ללמוד כל התורה שבעל פה מהתלמוד והפוסקים כמו הרא"ש וב"י.

אבל מי שלא הגיע למדה זו שיוכל ללמוד טעמי ההלכות ומקורן ואפילו בלימוד המביא לידי מעשה לבדו רק הלכות פסוקות לבדן אף אם יעשה תורתו קבע מחמת קוצר דעתו ונקרא בור וכמו שאמרו על פסוק אדם אחד מאלף מצאתי אלף נכנסים למקרא יוצאים מהם מאה מאה נכנסים למשנה כו' אינו חייב לחיות חיי צער ולעשות מלאכתו עראי כדי להרבות בלימוד שאינו מבין על בוריו שהוא לימוד ההלכות בלי טעמים כמו שנתבאר למעלה וגם עתיד לשכחו אלא אם כן עושה במדת חסידות ואהבת התורה.

אבל מן הדין יוצא ידי חובתו בקביעות עתים לתלמוד תורה לקיים מה שכתוב והגית בו יומם ולילה בקביעות עתים ביום ובלילה בכדי ללמוד ולזכור היטב לימוד המביא לידי מעשה בלבד שהוא חובה על הכל דהיינו השולחן ערוך מהלכות הצריכות לכל אדם לידע אותן בלי שאלת חכם ולימוד בהגדות ומדרשים או ספרי מוסר שנבנו על מדרשי חכמים שדבריהם תורה וקבלה ולא שכל אנושי כמו שנתבאר למעלה.

ושאר כל היום יעסוק במשא ומתן כדי שיוכל להחזיק ידי תלמידי חכמים שהם לומדי התורה יום ולילה עד שיודעים הלכותיה בטעמיהן על בוריין ויהא נחשב לו כאלו למד כן ממש בעצמו ותורתם נקראת על שמו כמו שפירשו חכמים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בפסוק שמח זבולון בצאתך וישששכר באהליך וגם יוכל למלאות מחסורי בניו ובנותיו בהרחבה קצת כדי שיוכלו בניו לעסוק בתורה כראוי ולהדריך בנותיו בדרך ישרה כמו שיתבאר בהלכות צדקה.

ואם אירע לפעמים גודל טרדה במשא ומתן עד שלא יוכל ללמוד כל העת הקבוע לו ביום וכן בלילה יוכל לצאת ידי חובת מצות והגית בו יומם ולילה אפילו בלימוד מועט כמו פרק אחד ביום וכן פרק אחד בלילה ובשעת הדחק שהטירדה גדולה יותר מדאי ואין לו פנאי אפילו פרק אחד יוכל לצאת ידי חובתו בקריאת שמע שחרית וערבית לקיים מצות והגית בו יומם ולילה ביום ההוא שהוא שעת הדחק ואי אפשר בענין אחר.

~ יום שלישי ~

וכן אפילו מי שדעתו יפה ויוכל ללמוד טעמי ההלכות מהתלמוד שצריך לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי אם אירע לו לפעמים שצריך להתעסק במלאכתו ופרנסתו כל היום כולו ואי אפשר לו ליפנות ממנה כלל בלי הפסד יקיים גם כן מצות והגית בו יומם ולילה בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית ובשעת הדחק מאד שגם זה אי אפשר לו יוכל לצאת ידי חובתו בקריאת שמע שחרית וערבית.

וכן מי שהוא בעל יסורים או שהוא זקן מופלג שתשש כחו ואינו יכול לעסוק תמיד בתורה חייב לקבוע לו עתים לתלמוד תורה ביום ובלילה כפי כחו ויכלתו ואם אינו יכול לקבוע עתים גדולים יוכל לצאת ידי חובתו בפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית:

ה וכל זה במתפרנס ממעשה ידיו ממש אבל אם מלאכתו נעשית על ידי אחרים וכן המתפרנס מהצדקה של קהל או יחידים חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש בכל ענין ואינו יוצא ידי חובתו כלל מן התורה בקביעות עתים גם אם דעתו קצרה ללמוד טעמי ההלכות שהרי נאמר בתורה סתם על כל אדם מישראל ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך וגו' ופירשו חכמים לעשותם קבע ועיקר ומלאכתו עראי כשצריך למעשה ידיו אבל דברים בטלים כלל כלל לא ואם שח עובר בעשה שנאמר ודברת בם ולא בדברים בטלים וזה שקובע עתים לתורה דרשו עליו חכמים שהוא מיפר תורה כמ"ש עת לעשות לה' הפרו תורתיך.

ואפילו עני המחזר על הפתחים חייב לעסוק בתורה שאר כל היום וכל הלילה:

~ יום רביעי ~

ו וגם המתפרנס ממעשה ידיו ואפילו תורתו עראי בקביעות עתים לא הותר לו מן התורה אלא לעסוק בעסקיו שהם צרכי פרנסתו ומשא ומתן ממה שאמרה תורה ואספת דגנך אבל לא בדברים בטלים לגמרי בין לדבר בין לשמוע כי בכל עת שאינו עוסק בפרנסתו חייב לעסוק בתורה בכל עת שאפשר לו.

ואפילו כשהולך בדרך כמ"ש ובלכתך בדרך ואם מהלך יחידי ומפנה לבו לבטלה מתחייב בנפשו ושנים שמהלכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראוים לישרף באש.

וכל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו הכתוב אומר כי את דבר ה' בזה וגו' כלומר שדבר ה' אינו יקר וחשוב בעיניו כל כך לעסוק בו וכאלו מתלוצץ מדברי תורה ולכך כששנים יושבים יחד ואין ביניהם דברי תורה נקרא מושבם ביחד מושב לצים שנאמר בכתוב ובמושב לצים לא ישב כי אם בתורת ה' חפצו.

וכל יושבי קרנות שהוזכרו בדברי חכמים הם עמי הארץ שאינם יודעים ללמוד כלל ולפיכך אמרו שישיבת בתי כנסיות של ע[מי] הארץ מוציאים את האדם מן העולם:

ז ולא בדברים בטלים בלבד אלא אפילו בחכמות העולם אסור לעסוק שנאמר ודברת בם שלא תערב עמהם דברים אחרים ואפילו מי שלמד כבר כל התורה כולה שמא יאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמוד חכמת אומות העולם תלמוד לומר ואת חקותי תשמרו ללכת בהם אין לך רשות ליפטר מתוכם ואין צריך לומר תלמיד חכם שחייב לקיים והגית בו יומם ולילה ממש יצא ויבדוק שעה שאינה מן היום ולא מן הלילה ויעסוק בהם ומכל מקום באקראי מותר לתלמיד חכם ללמוד בשאר חכמות שיוכל ללמוד מתוכם דברי תורה ויראת שמים ודרך ארץ אבל לא שאר העם.

ובלבד שלא יהיו ספרי מינים שהם ספרי הפלסופים מאומות העולם שהיו מינים וכופרים בהשגחה ובנבואה שאסור לקרות ולעיין בהם כלל אפילו באקראי ואפילו ללמוד מתוכם איזה מוסר ויראת שמים ולכן גם כשדבריהם הובאו בספרי ישראל צריך ליזהר מהם ועליהם אמרו חכמים שהקורא בספרים החיצונים אין לו חלק לעוה"ב ולא עסקו בהם מקצת חכמי דורות שלפנינו אלא כדי להשיב עליהם ולחזק דתינו והשעה היתה צריכה לכך לתשובת המינים מאומות העולם שהיו בדורותיהם מתווכחים עם ישראל מה שאין כן בדורות אלו:

~ יום חמישי ~

ח אסור לתלמיד חכם לעמוד במקום הטינופת לפי שאי אפשר לו בלא הרהורי תורה ומכל מקום מותר לו ליכנס לבית הכסא או למרחץ אף מתוך פלפול והלכה שאינה פסוקה ואין חוששין שיהרהר שם בה כמו שחוששין לכך בתפלה וגם אם יבא לו הרהור בעל כרחו שלא ברצונו אנוס הוא ואפילו אם מדבר בה לאונסו מפני רוב רגילותו לדבר בה כמעשה דרבי אלעזר ברבי שמעון:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הלכות ת"ת פרק רביעי

א בשלשה כתרים נכתרו ישראל כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות כתר כהונה זכה בו אהרן כתר מלכות זכה בו דוד כתר תורה הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל ישראל כל מי שירצה יבא ויטול שנאמר מורשה קהילת יעקב שהיא ירושה לכל ישראל שמא תאמר שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו הא למדת שכתר תורה גדול מכולם.

אמרו חכמים ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים:

ב ואין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה שקול כנגד כל המצות כולם שהתלמוד מביא לידי מעשה ונמצא שניהם בידו כי התלמוד מצד עצמו הוא ג"כ מצות עשה אף אם לא היה מביא לידי מעשה והואיל והוא מביא ג"כ לידי מעשה כל המצות כולן שאי אפשר לקיים כל המצות כהלכתן בתנאיהן ודקדוקיהן בלי לימוד היטב לידע כל ההלכות שהן דקדוקי המצות ותנאיהן לכך הוא שקול כנגד כל המצות כולן ולפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום:

~ יום שישי ~

ג היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו ואפילו עוסק בקדשים וטהרות שאין נוהגים עכשיו במעשה מכל מקום מצות עשה של תלמוד תורה מצד עצמה היא ג"כ גדולה משאר מצות רק שאינה שקולה כנגד כל המצות כולן אלא משום שהתלמוד מביא לידי מעשה כולן שבלעדו אי אפשר לקיימן כהלכתן.

ואם אי אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים כגון להיות מעשה לצדקה במקום שדבריו נשמעים יותר מדברי אחרים או שאין עשיית אחרים מספקת למצוה זו כגון להוצאת המת שאין לו מלווים לפי כבודו כשיעור שיתבאר במקומו יפסיק תלמודו ויעשה המצוה ויחזור לתלמודו ואצ"ל למצות שהן חובה מדברי סופרים כמו תפלה וכיוצא בה שחייב להפסיק תלמודו כדי לקיימן כהלכתן בכל תנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים בתכלית השלימות כי זה כל האדם כמו שאמרו חכמים תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים ואם אינו עושה כן נמצא שלמד שלא לעשות ונוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם.

ולא אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה אלא כשמקיים המצות שלומד בתורה רק שאינו לומד ומקיים לשם שמים אלא מיראת העונש בעולם הבא או אפילו בעולם הזה או מאהבת השכר לקבל פרס בעולם הבא או אפילו בעולם הזה עושר וכבוד שלמשמאילים בה הניתן מן השמים או אפילו ליקח [ל]עצמו כבוד וגדולה שיקראוהו רבי ויהיה ראש ישיבה אבל אם אינו מקיים מה שלומד נקרא רשע ועליו אמר הכתוב ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי וגו' וכל תלמיד חכם המזלזל במצות ואין בו יראת שמים הרי הוא כקל שבצבור וגרוע מעמי הארץ שזדונות נעשים להם כשגגות ולזה נעשים שגגות כזדונות ועליו אמרו חכמים לא זכה נעשית תורתו לו סם המות.

ויש אומרים שאף על פי כן לעולם יעסוק אדם בתורה כי מתוך שלא לשמה יוכל לבא לידי לשמה ללמוד על מנת לשמור ולעשות שהמאור שבה מחזירו למוטב כמו שאמרו חכמים על פסוק אותי עזבו ותורתי לא שמרו הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו שהמאור שבה היה מחזירם למוטב.

וכך אמרו חכמי הקבלה שכל התורה ומצות שאדם עושה בעודו רשע אף שמוסיף כח בקליפות לפי שעה מכל מקום כשיחזור אח"כ בתשובה בגלגול זה או בגלגול אחר כמ"ש כי לא ידח ממנו נידח אזי מוציא מהקליפה כל התורה והמצות וחוזרים לקדושה בחזרתו.

ולפיכך אין לו למנוע מלעסוק לעולם:

~ שבת קודש ~

ד אפילו תלמוד תורה של רבים נדחה מפני מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים כמו שאמרו על ר' יהודה בר אלעאי כשהיה מלמד לתלמידיו וראה את המת או את הכלה היה מפסיק מתלמודו ללות המת ולהכנים הכלה לחופה.

ויש אומרים שאם הוא בענין שאם יפסיק ויבטל לימודו לרבים עכשיו לא יוכלו להתאסף עוד ללמוד להם אחר שיקיימו המצוה אין לו להפסיק אפילו למצוה של תורה ולפיכך במקום שהרב דורש בשבת במנחה ואירע אונס שנתאחר מלדרוש לא יניח מלדרוש וכן לא יפסיק באמצע מפני קיום סעודה שלישית והוא שדורש ומורה לעם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ולהכנים בלבם יראת שמים ולא כמו שנוהגים עכשיו.

ויש חולקין על זה ואומרים שבכל ענין אין תלמוד תורה אפילו של רבים דוחה שום מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים ואפילו היא מצוה קלה של דבריהם מאחר שתכלית חכמה הם מעשים טובים והתלמוד הוא גדול מפני שמביא לידי מעשה וכן עיקר.

אלא אם כן הדורש הוא אדם גדול שמחזיר העם בתשובה בתוכחתו לעזוב דרך רשע ולשוב עדהו לעבדו באמת שזה שקול כנגד מצות ידיעת התורה שנדחית מפניה אפילו מצות פריה ורביה כמ"ש למעלה וכל שכן מפני התשובה כי התשובה קודמת לידיעת התורה כי יראת חטאו צריכה להיות קודמת לחכמתו ואם אין יראה אין חכמה אבל אם הדורש לא הגיע למדה זו צריך להפסיק כדי להתחיל סעודה שלישית קודם שקיעת החמה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וכן צריכים הרבים להפסיק לימודם למצות תפלה אם השעה עוברת אע"פ שתפלה מדברי סופרים הואיל וכולם חייבים בה מאחר שאין תורתם אומנתם כרשב"י וחבריו:

ה ואפילו רשב"י וחבריו לא אמרו עליהם שלא היו מפסיקין מלימודם לתפלה אלא לתפלת שמונה עשרה שהיא בקשת רחמים ותחנונים לחיי שעה והתורה היא חיי עולם אבל מפסיקין היו לברכות ק"ש שחרית וערבית אע"פ שהן מדברי סופרים וכן לשאר מצות מדברי סופרים שאם אינו מפסיק נמצא שלמד שלא על מנת לעשות כמ"ש למעלה.

ואפילו בתפלת י"ח אמרו שחסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת שלימה בכל תפלת י"ח משלש תפלות שבכל יום ושעה אחת שלימה קודם כל תפלה ושעה אחת שלימה אחר כל תפלה ונמצא שוהין ט' שעות ביום ולא היו חוששין לביטול תורה אף שתלמוד תורה כנגד כולם מפני שהיו מקשרים דעתם לאדון הכל ב"ה ביראה ואהבה עזה ודביקות אמיתית עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ומצות הדביקות האמיתית ביראה ואהבה היא גדולה ממצות ת"ת וקודמת אליה כמ"ש ראשית חכמה יראת ה'.

~ 'לקוטי תורה' פרשת תצא - הפרשה החסידית ~

כִּי תֵצֵא[1]

"כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ וְגוֹ'" (פָּרָשָׁתֵנוּ כא, י):

הִנֵּה אִיתָא בַּזֹּהַר[2]: "שְׁעַת צְלוֹתָא – שְׁעַת קְרָבָא". וּמִלְחָמָה זוֹ הִיא מַה שֶׁכָּתוּב (בְּשַׁלַּח יז, טז): "מִלְחָמָה לַה' בַּעֲמָלֵק מִדּוֹר דּוֹר", שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וּבְכָל יוֹם וָיוֹם, צָרִיךְ לִהְיוֹת מִלְחָמָה זוֹ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם.

כִּי "זֶה לְעוּמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹהִים"[3]: נֶפֶשׁ דִּקְדוּשָׁה, מַעֲשֶׂה דִבּוּר וּמַחְשָׁבָה, מִדּוֹת וְשֵׂכֶל דִּקְדוּשָׁה, וּכְנֶגְדָּהּ נֶפֶשׁ הַחִיּוֹנִית הַבַּהֲמִיּוּת כו'. "וּלְאוֹם מִלְּאוֹם יֶאֱמָץ" (תּוֹלְדוֹת כה, כג), וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהַגְבִּיר נֶפֶשׁ דִּקְדוּשָׁה. וּשְׁעַת מִלְחָמָה הִיא שְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁאָז הוּא שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לְמַעְלָה וכו'[4].

וְהִנֵּה אִיתָא בַּזֹּהַר[5]: "מַאן דְּקָטִיל לְחִוְיָא, יָהֲבִין לֵיהּ בְּרַתָּא דְּמַלְכָּא": "חִוְיָא" הוּא נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי – בְּחִינַת עֲמָלֵק. וּ"מַאן דְּקָטִיל לְחִוְיָא" – שֶׁנִּצַּח הַמִּלְחָמָה, "יָהֲבִין לֵיהּ" מִלְּעֵילָא – בְּחִינַת "בְּרַתָּא דְּמַלְכָּא".

וְהָעִנְיָן, כִּי הִנֵּה בְּמִלְחָמָה זוֹ יֵשׁ בָּהּ ב' בְּחִינוֹת:

הָאַחַת הִיא מִצַּד כֹּחַ הַנֶּפֶשׁ־הָאֱלֹהִית שֶׁהִיא שֵׂכֶל וּמִדּוֹת כו', וְיֵשׁ לָהּ כֹּחַ דִּקְדוּשָׁה לְהִתְגַּבֵּר וּלְנַצֵּחַ הַמִּלְחָמָה – וְעַל זֶה אָמְרוּ "מַאן דְּקָטִיל לְחִוְיָא כו'".

וְהַב' הִיא מַה שֶׁאֵין בְּכֹחַ הַנֶּפֶשׁ מִצַּד עַצְמָהּ לְהִתְגַּבֵּר – וְעַל זֶה אָמְרוּ "יָהֲבִין לֵיהּ מִלְּעֵילָא", הוּא בְּחִינַת "מִלְחָמָה לַה' בַּעֲמָלֵק".

וּבֵיאוּר עִנְיָן זֶה:

הִנֵּה "בְּרַתָּא דְּמַלְכָּא" הוּא "נְקוּדַּת צִיּוֹן" וּ"כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל" – שֶׁכּוֹנֶסֶת וְאוֹסֶפֶת לְתוֹכָהּ הָאָרֶת יִשְׂרָאֵל־דִּלְעֵילָא[6].

וְהִיא בְּחִינַת נְקוּדַּת־הַלֵּב וּפְנִימִיּוּתוֹ הַמִּתְגַּלֶּה בִּכְלָלוּת נְשָׁמוֹת־יִשְׂרָאֵל בִּבְחִינַת רְעוּתָא־דְּלִיבָּא. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (עֵקֶב

1. (נֶאֱמַר בָּרַבִּים בְּשַׁבָּת פָּרָשַׁת תֵּצֵא, י"ג אֱלוּל תקס"ה.

הַנָּחַת כְּבוֹד קְדוֹשַׁת אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי מַהַמַּאֲמָר וּבֵיאוּרוֹ – בְּסֵפֶר הַמַּאֲמָרִים תקס"ה חֵלֶק ב עַמּוּד תתכ וָאֵילָךְ. בֵּיאוּר נוֹסָף – שָׁם ע' תתסה. חֵלֶק מִמַּאֲמָר זֶה עִם הַגָּהוֹת אֲחֵרוֹת וְהוֹסָפוֹת – בְּאוֹר הַתּוֹרָה דְּבָרִים פְּרָק ה עַמּוּד ב'נג. הֶעָרוֹת נוֹסָפוֹת – בְּאוֹר הַתּוֹרָה תֵּצֵא עַמּוּד תתצג. מַאֲמָר אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי הַמְיוּסָד עַל מַאֲמָר זֶה נִדְפַּס בְּמַאֲמָרֵי אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי דְּבָרִים עַמּוּד תפא.

בְּעִנְיַן "יָפֶה תוֹאַר" – רְאֵה לִקּוּטֵי שִׂיחוֹת חֵלֶק יט עַמּוּד 506.

כַּמָּה מֵהָעִנְיָנִים מֵהַמַּאֲמָר נִתְבָּאֲרוּ בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "לְךָ אָמַר לִבִּי" תש"כ – סֵפֶר הַמַּאֲמָרִים מְלוּקָּט חֵלֶק ג עַמּוּד רפד וָאֵילָךְ).

2. (רְאֵה זֹהַר חֵלֶק א רח, ב. חֵלֶק ג רמג, א)

3. (קֹהֶלֶת ז, יד. ושם: "הָאֱלֹקִים").

4. (עַיֵּן בְּפָרָשָׁה וַיְחִי עַל פָּסוּק (מט, ח) "יְהוּדָה אַתָּה" (תּוֹרָה אוֹר מה, ב), שֶׁב' פִּרְשִׁיּוֹת דִּקְרִיאַת־שְׁמַע – "שְׁמַע", "וְהָיָה", הֵם בְּחִינַת רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן; "וָאֱמֶת וְיַצִּיב" הוּא בְּחִינַת לֵוִי; וּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הוּא בְּחִינַת "יְהוּדָה אַתָּה" – בִּיטּוּל כו').

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּלִכְן זְמַן קְרִיאַת־שְׁמַע וְהַזְּכָרַת יְצִיאַת־מִצְרַיִם, שֶׁהוּא עִנְיָן "אֱמֶת וְיַצִּיב", הוּא "עַד סוֹף שְׁלֹשָׁה שָׁעוֹת" – נֶגֶד ג' בְּחִינוֹת דְּרֵאוּבֵן, שִׁמְעוֹן וְלֵוִי. וּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה "עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת" – בְּחִינָה הָרְבִיעִית דִּיהוּדָה).

5. (מִי שֶׁהוֹרֵג אֶת הַנָּחָשׁ נוֹתְנִים לוֹ אֶת בַּת הַמַּלְכָּה. תִּקּוּנֵי זֹהַר סוֹף תִּקּוּן יג כט, ב).

6. (עַיֵּן מַעְנְיָן זֶה בְּפָרָשַׁת תְּצַוֶּה, בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק" (תּוֹרָה אוֹר פד, ג). וְעַיֵּן בַּזֹּהַר חֵלֶק ב', רֵישׁ פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים, צ"ד, ב').

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ד, כט): "בְּכָל לְבָבְךָ", שֶׁיֵּשׁ ב' לְבָבוֹת – חִיצוֹנִיּוֹת הַלֵּב וּפְנִימִיּוּת הַלֵּב[7]:

חִיצוֹנִיּוֹת־הַלֵּב הִיא לְמַטָּה מִן הַדַּעַת, שֶׁמִּמֶּנָּה לוּקְחָה. וְהִיא הִתְגַּבְּרוּת הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ הַשָּׂגָתָהּ וְהַשְּׂכָלָתָהּ, שֶׁמִּשְׂכֶּלֶת וּמִתְבּוֹנֶנֶת שֶׁ"אֵין לְךָ עֵשֶׂב מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ מַזָּל כו'"[8], וְ"גָבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ וְגוֹמֵר"[9] עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת. וּמְקוֹר וְרֵאשִׁית כָּל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת וְהִתְהַוּוּת הַחַיּוּת הוּא – "וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם" (תְּהִלִּים לג, ו), "וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כּוּלָּם" (נְחֶמְיָה ט, ו).

וּכְתִיב (נִצָּבִים ל, טו): "רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְגו'" – שֶׁבְּכָל דָּבָר נִבְרָא יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת מָוֶת וְחַיִּים. שֶׁהַמָּוֶת הוּא גַּשְׁמִיּוּת הַדָּבָר וְחוּמְרִיּוּתוֹ, וְהַחַיִּים הֵיְינוּ הָרוּחָנִיּוּת שֶׁבּוֹ. שֶׁעַל יְדֵי זֶה "וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים [..] לְאַהֲבָה אֶת ה' [..] כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְגו'" (שָׁם, יט-כ). שֶׁהוּא חַיֵּי־הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא, וּמְקוֹרָא וְרֵאשִׁיתָהּ דְּכוֹלָא, וְהַכֹּל נֶגְדּוֹ בְּחִינַת מָוֶת.

וְזֶהוּ "רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם, וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם לַעֲשׂוֹת וְגו' [נָקָמָה בַּגּוֹיִם]" (תְּהִלִּים קמט, ו-ז):

וְרוֹצֶה לוֹמַר:

"גּוֹיִם" הֵם הַמַּעֲשִׂים וְדִיבּוּרִים וּמַחְשָׁבוֹת אֲשֶׁר "לֹא לַה' הַמָּה", וְהֵם נִמְשָׁכִים מִבְּחִינַת עֲמָלֵק. וְהַ"נְּקָמָה", שֶׁהִיא בִּיטּוּלָן וּשְׁבִירָתָן, הוּא עַל יְדֵי "וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת" שֶׁמִּבְּחִינַת "רוֹמְמוֹת אֵל", דְּהַיְינוּ כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן הָאָדָם שֶׁהוּא מְקוֹר וְשֹׁרֶשׁ הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת וְחַיֵּי־הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי מח, כב): "בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי", וְתַרְגּוּם אונְקְלוֹס: "בִּצְלוֹתִי וּ[בְ]בָעוּתִי": שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁבָּהּ נִזְכָּר רוֹמְמוּתוֹ וְ"סִידּוּר שִׁבְחָיו שֶׁל מָקוֹם"[10], נַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת חֶרֶב וְקֶשֶׁת לְבַטֵּל הָרַע שֶׁבְּנַפְשׁוֹ.

וְהִנֵּה הִתְבּוֹנְנוּת זוֹ הִיא מִבְּחִינַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ הַ'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין', כִּי "מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" (תְּהִלִּים קמה, יג) כְּתִיב, וְשָׁם עָלוּ הַשָּׂגַת הַנְּשָׁמוֹת וּמַלְאָכִים[11] – "וַאֲשֶׁר מִשְׁרָתָיו כּוּלָּם עוֹמְדִים כו' וּמַקְדִּישִׁים וּמַמְלִיכִים אֶת שֵׁם כו'"[12]. דְּהַיְינוּ בְּחִינַת וּמִדַּת מַלְכוּתוֹ, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא בְּחִינַת "שֵׁם", "כִּי הוּא לְבַדּוֹ יִתְבָּרֵךְ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ", שֶׁמְּרוֹמָם וּמִתְנַשֵּׂא וּמוּבְדָּל וכו'. וְ"שֵׁם" הוּא דְּבֵיקוּת הַנֶּפֶשׁ־הַמַּשְׂכֶּלֶת, וּמִתְבּוֹנֶנֶת בְּשָׁרְשָׁהּ בֶּאֱלֹהִים־חַיִּים, בְּחִינַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וּכְמַאֲמָר: "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – "וְאָהַבְתָּ כו'". :

ב. אַךְ בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת־הַלֵּב הִיא רְעוּתָא־דְּלִיבָּא וְ"תַעֲלוּמוֹת לֵב"[13] (תְּהִלִּים מד, כב), אֲשֶׁר לְמַעְלָה מַעְלָה מִן הַטַּעַם וְדַעַת הַמּוּשָׂג וּמוּשְׂכָּל בְּכֹחַ הַשָּׂגַת הַנֶּפֶשׁ וְהַשְּׂכָלָתָהּ. וְהִיא בְּחִינַת אֱלֹהוּת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, הַמִּתְגַּלָּה בִּבְחִינַת יְחִידָה שֶׁבָּהּ, לְהִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשָׁהּ אֵל חֵיק אָבִיהָ[14] מַמָּשׁ בִּבְחִינַת בִּיטּוּל כו' – וְהֶאָרָה זוֹ הִיא מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין'.

כִּי הִנֵּה 'מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין' הֵיְינוּ חַיּוּת וְאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיּוֹרֵד וּמִשְׁתַּלְשֵׁל בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַמַּדְרֵיגוֹת, מֵעֵילָּה לְעֵילָּה, הֶאָרָה וְהֶאָרָה־דְּהֶאָרָה כו'.

וְ'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' הֵיְינוּ שֶׁהוּא לְבַדּוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם כו', וְאֵינוֹ בְּגֶדֶר 'עָלְמִין' כְּלָל, וְלֹא שַׁיָּךְ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ בְּחִינַת הִשְׁתַּלְשְׁלוּת כְּלָל.

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִרְמְיָה כג, כד): "אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא", שֶׁשָּׁמַיִם וָאָרֶץ שָׁוֶה. וּכְמַאֲמָר[15]: "וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ" – שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל "בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל" כְּמוֹ "עַל הָאָרֶץ מִתָּחַת" (וְאֶתְחַנַּן ד, לט), שֶׁגַּם הָרוּחָנִיּוּת – כְּמוֹ גַּשְׁמִיּוּת יֵחָשֵׁב לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ. וְלָכֵן הַמַּלְאָכִים אוֹמְרִים[16]: "אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ"? וְאוֹמְרִים[17]: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"!

וְהִנֵּה "כּוֹכָבִים" וְ"כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְגו' אֲשֶׁר חָלַק כו'"[18] – "כּוֹכָבִים" הֵם הַמַּזָּלוֹת שֶׁמְּקַבְּלִים מֵע' שָׂרִים.

---

7. (עַיֵּן מִזֶּה: בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "מִי מָנָה" (לְעֵיל בְּלָק סז, ג). וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "אַתֶּם נִצָּבִים" (לְקַמָּן מד, ב). וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "שִׁשִּׂים הַמָּה כו'" (לְקַמָּן שִׁיר הַשִּׁירִים לט, סוֹף עַמּוּד ג וָאֵילָךְ), מַה שֶׁכָּתוּב שָׁם בְּשֵׁם הַ"מִּשְׁנַת חֲסִידִים").

8. (בְּרֵאשִׁית רַבָּה י, ו. זֹהַר חֵלֶק א רנא, א, וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת).

9. ("שׁוֹמֵר". קֹהֶלֶת ה, ז).

10. (רְאֵה עֲבוֹדָה זָרָה ז, סוֹף עַמּוּד ב).

11. (עַיֵּן מַעְגָּן זֶה, בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "רָנִּי וְשִׂמְחִי" (תּוֹרָה אוֹר לז, א וָאֵילָךְ), בְּפֵירוּשׁ "וְצִדְקָתְךָ יְרַנְּנוּ" (תְּהִלִּים קמה, ז)).

12. (בְּרָכַת "יוֹצֵר אוֹר").

13. (עַיֵּן: סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "וְשַׁמְּתִּי דַּרְכֹּד", בְּפֵירוּשׁ "וְכָל גְּבוּלֵךְ לְאַבְנֵי חֵפֶץ" (יְשַׁעְיָה נד, יב). וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "רְאֵה אָנֹכִי", בְּפֵירוּשׁ וְעָנְיָן "נַחַל אֵיתָן" (שׁוֹפְטִים כא, ד). וְעַל פָּסוּק "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁלַּח". וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת", גַּבֵּי תְּשׁוּבָה – תְּשׁוּבַ־ה', בְּמִילּוּי יו"ד כו').

14. ("בְּהִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשָׁם אֶל חֵיק אִמּוֹתָם". אֵיכָה ב, יב).

15. (בְּרִכַּת "יִשְׁתַּבַּח").

16. (נוֹסַח קְדוּשַׁת "כֶּתֶר").

17. (יְשַׁעְיָה ו, ג).

18. (וְאֶתְחַנַּן ד, יט: "וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה, וְרָאִיתָ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים, כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם . . אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹקֶיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמָיִם").

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְהֵם מְקַבְּלִים חַיּוּת מִשְּׁמָרֵי הָאוֹפַנִּים, וְ"גְבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ" עַד שֶׁמְּקַבְּלִים מִ"רוּחַ פִּיו" יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ וְסֵדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוּת מִמַּדְרֵיגָה לְמַדְרֵיגָה.

וְהִנֵּה אָמְרוּ רַז"ל[19]: "אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל כו'". וּכְדִכְתִיב: "כִּי חֵלֶק הֲוָיָ"ה עַמּוֹ" (הַאֲזִינוּ לב, ט), "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי וגו'"[20], שֶׁהֵם מְקַבְּלִים מִבְּחִינַת "קָדוֹשׁ" וּמוּבְדָּל, שֶׁאֵינוֹ בְּגֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת – בְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין'. וְשָׁם הוּא שֹׁרֶשׁ נְקוּדַת פְּנִימִיּוּת־הַלֵּב, לִהְיוֹת הָאַהֲבָה לַה' – לְמַעְלָה מִבְּחִינַת טַעַם וְדַעַת, בִּבְחִינַת רְעוּתָא־דְּלִיבָּא. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים עג, כה־כו): "מִי לִי בַשָּׁמַיִם?! וְעִמְּךָ לֹא חָפַצְתִּי בָאָרֶץ. כָּלָה שְׁאֵרִי וּלְבָבִי, צוּר לְבָבִי וְחֶלְקִי כו'"[21].

וְהִנֵּה אַהֲבָה זוֹ בַּנֶּפֶשׁ, הִיא מְסוּתֶּרֶת וּמְכוּסָּה "בִּלְבוּשׁ שָׁק"[22], בִּבְחִינַת גָּלוּת בְּתוֹךְ הַגּוּף וְנֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית. וּכְעִנְיָן מַאֲמָר רַז"ל[23] "גָּלוּ לֶאֱדוֹם שְׁכִינָה עִמָּהֶם", דְּ"שְׁכִינָה" הִיא נִיצוֹץ אֱלֹהוּת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ[24], שֶׁהוּא בִּבְחִינַת גָּלוּת וְשִׁעְבּוּד, דַּאֲגַת הַפַּרְנָסָה שֶׁמַּקֶּפֶת וּמַלְבֶּשֶׁת אֶת פְּנִימִיּוּת־הַלֵּב וְהַנֶּפֶשׁ, כִּי "בְּנַפְשׁוֹ יָבִיא לַחְמוֹ"[25], וְטָרוּד לִבּוֹ בְּ"רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת כו'"[26].

וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "מַאן דְּקָטִיל לְחִוְיָא" – בְּהִתְגַּבְּרוּת הַנֶּפֶשׁ בְּחִיצוֹנִיּוּת־הַלֵּב, בַּמִּלְחָמָה הַמְסוּרָה בְּיָדָהּ בְּכֹחַ שִׂכְלָהּ וְהַשָּׂגָתָהּ, "יְהֵבִין לֵיהּ מִלְּעֵילָא בְּרִתָּא דְּמַלְכָּא", הִיא בְּחִינַת גִּילוּי נְקוּדַת פְּנִימִיּוּת הַלֵּב בַּנֶּפֶשׁ. וְהִיא "מִלְחָמָה לַה' בַּעֲמָלֵק" – לְהוֹצִיאָהּ מֵהַהֶעְלֵם אֶל הַגִּילוּי[27].

וְזֶהוּ "כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה", דְּהַיְינוּ מִלְחֶמֶת הַנֶּפֶשׁ בְּ"זֶה לְעוּמַּת זֶה", אֲזַי תִּהְיֶה "עַל אוֹיְבֶיךָ" – הִיא בְּחִינַת גִּילוּי נְקוּדַת־הַלֵּב, שֶׁהוּא מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' – לְמַעְלָה מֵאוֹיְבֶיךָ, שֶׁאֵין לָאוֹיֵב שֶׁלְּמַטָּה שְׁלִיטָה וַאֲחִיזָה שָׁם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "אֲשֶׁר חָלַק וגו'". וַאֲזַי "וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ" – שֶׁנִּתְהַפֵּךְ הָרַע לְטוֹב בַּהֲסָרַת הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים[28] כו'[29]. וְהַיְינוּ בְּהִגָּלוֹת נִגְלוֹת אוֹר ה' הַ'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת נְקוּדַת־הַלֵּב, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵאוֹיְבֶיךָ דַּוְקָא. :

ג. וְהִנֵּה גִּילוּי זֶה שֶׁעַל יְדֵי נִיצּוּחַ הַמִּלְחָמָה בְּכֹחַ הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְּמַטָּה, הוּא גִּילוּי הָאָרַת נְקוּדַת הַלֵּב בַּנֶּפֶשׁ – לַהֲפוּךְ לְבוּשֵׁי מַחְשָׁבָה, דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁבְּ"זֶה לְעוּמַּת זֶה", וּלְקַבֵּץ כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית הַמְפוּזָּרִים בְּפִיזּוּר הַנֶּפֶשׁ בַּלְּבוּשִׁים הָהֵם, שֶׁכֹּחוֹתֶיהָ וְהֶאָרוֹתֶיהָ בִּלְבַד הֵם שֶׁמִּתְפַּשְּׁטִים בַּלְּבוּשִׁים הַלָּלוּ.

וְעַל זֶה נֶאֱמַר (נִצָּבִים ל, ד): "אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ כו'": שֶׁ"הַנִּדָּחִים" הֵם הָאָרַת הַכֹּחוֹת הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת מִן הַנְּשָׁמָה לְהִתְפַּשֵּׁט וּלְהִתְלַבֵּשׁ בַּגּוּף וְנֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית – בְּ"רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת"[30] הַטּוֹרְדוֹת וּמְבַלְבְּלוֹת וּמַפִּילוֹת אֶת הָאָדָם לְהִמָּשֵׁךְ אַחֲרֵיהֶם. וְכַנּוֹדָע מֵעִנְיָן הַחֲלוֹמוֹת וְכַף־הַקֶּלַע, שֶׁהֵם מְהַלְּבוּשִׁים הַמַּלְבִּישִׁים אֶת הַנֶּפֶשׁ מֵרֹאשָׁהּ וְעַד רַגְלָהּ עַד שֶׁהִיא אֲסוּרָה וּקְשׁוּרָה בָּהֶם. וְהַקִּבּוּץ הוּא עַל יְדֵי הָאָרַת גִּילוּי נְקוּדַת־הַלֵּב שֶׁמִּבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' דְּ"יָהֵבִין לֵיהּ מִלְּעֵילָא" עַל יְדֵי "דְּקָטַל לְחִוְיָא" כַּנַּ"ל.

אַךְ לִהְיוֹת גִּילוּי עַצְמוּת נְקוּדַת־הַלֵּב מַמָּשׁ, לְהַפֵּךְ עַצְמִיּוּת הַמִּדּוֹת מֵרַע לְטוֹב, עַל זֶה נֶאֱמַר (פָּרָשַׁתְנוּ כא, יא): "וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה אֵשֶׁת יְפַת תֹּאַר וגו'"[31].

---

19. (שַׁבָּת קנו, סוֹף עַמּוּד א. נְדָרִים לב, א).

20. ("מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ". יִתְרוֹ יט, ו).

21. (וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאַר: בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת". וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "אִם לֹא תֵדְעִי כו'" (תּוֹרָה אוֹר כג, ב)).

22. (אֶסְתֵּר ד, ב).

23. (סִפְרֵי מַסְעֵי לה, לד. וּרְאֵה מְגִילָּה כט, א).

24. (עַיֵּן בְּ"עֵץ חַיִּים", שַׁעַר מ"א, פֶּרֶק ג').

25. (פִּיּוּט "כִּי כִשְׁמְךָ" לְיָמִים נוֹרָאִים. עַל פִּי אֵיכָה ה, ט).

26. (מִשְׁלֵי יט, כא).

27. (וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאַר כְּהַאי גַּוְונָא – עַל פָּסוּק "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם"; וּבְעִנְיָן "פִּתְחִי לִי כְּחוּדָּה שֶׁל מַחַט וַאֲנִי אֶפְתַּח לָךְ כְּפִתְחוֹ שֶׁל אוּלָם" – בַּבִּיאוּר עַל פָּסוּק "אֲנִי יְשֵׁנָה").

28. (זְכַרְיָה ג, ד: "הָסִירוּ "הַבְּגָדִים הַצֹּאִים" . . הֶעֱבַרְתִּי מֵעָלֶיךָ עֲוֹנֶךָ". רְאֵה תַּנְיָא פֶּרֶק טז. י. לְעֵיל פִּנְחָס עה, ג. וְעוֹד).

29. (וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ חַיִּים" בְּשֵׁם הַזֹּהַר, הוּבָא בְּ"סֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים", סוֹף פֶּרֶק ט').

30. (מִשְׁלֵי יט, כא).

31. (וְעַיֵּן מַה שֶׁנִּתְבָּאַר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "אִם לֹא תֵדְעִי" (תּוֹרָה אוֹר כג, ב), בְּעִנְיָן "וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת תֹּאַר" (וַיֵּצֵא כט, יז).

וְהִנֵּה לְהָבִין קְצָת מַהוּ שֹׁרֶשׁ עִנְיָן "גִּילוּי עַצְמוּת נְקוּדַת־הַלֵּב" מַמָּשׁ, וְ"גִילוּי הָאָרַת נְקוּדַת הַלֵּב" כו', דְּלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן כָּל כָּךְ הַהֶפְרֵשׁ, מֵאַחַר שֶׁגַּם הָאָרַת נְקוּדַת הַלֵּב הִיא מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עָלְמִין' כַּנַּ"ל. וְאִם כֵּן, מִנָּלָן לַעֲשׂוֹת מַדְרֵגוֹת כָּל כָּךְ בִּנְקוּדַת הַלֵּב שֶׁבָּאָדָם בֵּין עַצְמִיּוּת לְהָאָרָה כו'?

אַךְ הָעִנְיָן:

כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמַ"ז רֵישׁ פָּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים (דַף צ"ד עַמּוּד ב'), בְּשֵׁם סֵפֶר הַ"גִּלְגּוּלִים", שַׁיָּשׁ ג' בְּחִינוֹת בַּנְּשָׁמוֹת: א'. – הִיא נַר"ן מִבְּחִינַת בִּי"עַ. ב'. – נַר"ן מִבְּחִינַת אֲצִילוּת שֶׁבְּפְנִימִית בִּי"עַ. ג'. – מִסּוֹד אֲצִילוּת בְּעַצְמוֹ.

וְהִנֵּה חִיצוֹנִית הַלֵּב, שֶׁהוּא נִלְקָח וְנִמְשָׁךְ מִן הַדַּעַת וְהַהִתְבּוֹנְנוּת – זֶהוּ בְּחִינָה הָא', דְּהַיְינוּ נַר"נ דְּבִי"עַ עַצְמָן, כִּי בְּיָנָה "מְקַנְּנָא בְּכוּרְסֵייָא" (תִּקּוּנֵי זֹהַר תִּקּוּן ו) שֶׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה כו'. וְעַצְמִיּוּת נְקוּדַת־הַלֵּב אֲשֶׁר לְמַעְלָה מִמַּעְלָה מִן הַטַּעַם וְדַעַת הַמּוּשָׂג – זֶהוּ בְּחִינָה הַג', שֶׁהוּא אֲצִילוּת עַצְמוֹ, כִּי אֲצִילוּת בִּכְלָל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּבִיאוּר הָעִנְיָן:

הִנֵּה פֵּירוּשׁ "תּוֹאַר" הוּא עִנְיָן מַה שֶּׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית א, כו): **"נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ וְגוֹ'". וְהִנֵּה כְּתִיב** (שָׁם, כז): **"וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹקִים כו'", ב' פְּעָמִים בְּצֶלֶם – כְּנֶגֶד ב' בְּחִינוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּנְּשָׁמָה:**

הָא' – הַמִּתְפַּשֶּׁטֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּגּוּף, וְהוּא אֲשֶׁר יָרְדָה בְּדֶרֶךְ וְסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת מֵעֵילָּה לְעֵילָּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה מג, ז)**: "וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו, יְצַרְתִּיו, אַף עֲשִׂיתִיו".**

וּבְחִינָה הב' – הִיא בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה שֶׁעוֹמֶדֶת לְמַעְלָה בִּבְחִינַת מַקִּיף, וְאֵינָהּ מִתְפַּשֶּׁטֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת תּוֹךְ הַגּוּף כְּלָל. וְנִקְרָא בְּשֵׁם "מַזָּל" בִּלְשׁוֹן רַז"ל (מגילה ג, א)**: "דְּאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ לֹא חָזִי – מַזָּלֵיהּ חָזִי". כִּי מַזָּל – לְשׁוֹן מַפְעִיל, שֶׁמַּזִּיל וּמַמְשִׁיךְ הַהֶאָרָה וְהַשְׁפָּעָה לִבְחִינַת הַנְּשָׁמָה שֶׁבְּתוֹךְ הַגּוּף.**

וְהִנֵּה:

הַנְּשָׁמָה שֶׁבִּבְחִינַת מַקִּיף נִקְרֵאת בְּשֵׁם "יְפַת תּוֹאַר", שֶׁשָּׁרְשָׁהּ מִבִּחִינַת "לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת" (דִּבְרֵי הַיָּמִים א' כט, יא)**, שֶׁהַ"תִּפְאֶרֶת" הוּא עִנְיָן יוֹפִי – "הִנְּךְ יָפָה דּוֹדִי וְגוֹ'"** (שִׁיר הַשִּׁירִים א, טו)**;**

וּבְחִינַת הַנְּשָׁמָה שֶׁבְּתוֹךְ הַגּוּף נִקְרָא "אֵשֶׁת יְפַת־תֹּאַר", שֶׁמְּקַבֵּל מִ"יְפַת תּוֹאַר"[32]**.**

וּכְדֵי לְהוֹצִיאָהּ מִן הַשִּׁבְיָה בִּבְחִינַת עַצְמוּתָהּ וּמָהוּתָהּ, דְּהַיְינוּ הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת עַצְמָן שֶׁתִּהְיֶינָה לַה' לְבַדּוֹ, וּלְבַעֵר הָרַע מִקִּרְבּוֹ מִכֹּל וָכֹל, וְהַיְינוּ בְּהִתְהַפְּכוּת הַמִּדּוֹת שֶׁל הָרַע לְטוֹב מַמָּשׁ וּלְהִכָּלֵל בִּקְדוּשָׁה[33]**, צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ גִּילוּי אֱלֹהוּת מִבְּחִינַת מַזָּל, הוּא הַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַגּוּף.**

וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם (תְּהִלִּים כז, ח)**: "בַּקְּשׁוּ פָנָי", פֵּירוּשׁ: פְּנִימִיּוּת שֶׁלִּי, הַיְינוּ עַצְמִיּוּת פְּנִימִיּוּת נְקוּדַּת־הַלֵּב וּרְעוּתָא־דְּלִיבָּא, שֶׁהוּא בְּהֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם, וְצָרִיךְ לְבַקְּשָׁהּ וּלְחַפֵּשׂ אַחֲרֶיהָ, וּלְהוֹצִיאָהּ מֵהַהֶעְלֵם אֶל הַגִּילּוּי. (וּכְעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר** (תְּהִלִּים קיט, קעו)**: "תָּעִיתִי כְּשֶׂה אוֹבֵד, בַּקֵּשׁ עַבְדֶּךָ").**

וְכֵיצַד יְבַקֵּשׁ וִיחַפֵּשׂ אַחֲרֶיהָ?

"אֶת פָּנֶיךָ ה' אֲבַקֵּשׁ" (שָׁם)**: הַיְינוּ פְּנִימִיּוּת הָוָיָ"ה, בִּחִינַת "וַיַּעֲבֹר הָוָיָ"ה עַל פָּנָיו וְגוֹ'"** (תֵּשֵׁא לד, ו)**, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁכִים "י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים". וְהֵן נִמְשָׁכוֹת בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת, שֶׁאָז הוּא זְמַן וְעֵת רָצוֹן לְמַעְלָה. וּבְכָל הַשָּׁנָה נִמְשָׁךְ פְּנִימִית הָוָיָ"ה בִּבְחִינָה זוֹ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן הֵן פְּנִימִיּוּת רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ כִּבְיָכוֹל, "דְּלֵית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ"**[34]**:**

שֶׁעַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה נִקְרָא "קוֹרֵא בַּתּוֹרָה"[35]**, שֶׁקּוֹרֵא וּמַמְשִׁיךְ חָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ. דְּ"אוֹרַיְיתָא מֵחָכְמָה נָפְקַת"**[36]**, שֶׁהִיא בְּחִינַת הָאָרַת פְּנִימִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קֹהֶלֶת ח, א)**: "חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו"**[37]**, וְעַל יְדֵי זֶה "יָאֵר פָּנָיו אִתָּנוּ סֶלָה"** (תְּהִלִּים סז, ב)**.**

וְהַמִּצְוֹת הֵן הֵם פְּנִימִיּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, תַּרְיַ"ג מִצְוֹת דְּאוֹרַיְיתָא, וְז' מִצְוֹת דְּרַבָּנָן בְּגִימַטְרִיָּא "תר"ך עַמּוּדֵי אוֹר"[38]**, שֶׁהֵן נִמְשָׁכוֹת לְמַטָּה עַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת. כְּמַאֲמָר "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו כו'", וּכְמַאֲמָר רַז"ל**[39]**: "הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא מַנִּיחַ תְּפִילִּין כו'".**

הוּא בְּחִינַת חָכְמָה (רְאֵה תִּקּוּנֵי זֹהַר שָׁם). וּמוֹחִין־דְּאַבָּא הוּא מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מֵהַבִּינָה וְדַעַת כו', וְזֶהוּ עִנְיָן "רוֹבֵעַ יִשְׂרָאֵל" (בְּלָק כג, י) – הַבְּחִינָה הָרְבִיעִית, הִיא בְּחִינַת אֲצִילוּת.

וּמַעֲתָּה יוּבָן כְּמוֹ כֵן הַיְסוֹד לַעֲשׂוֹת מַדְרֵגוֹת בִּנְקוּדַּת־הַלֵּב שֶׁבָּאָדָם, בֵּין "עַצְמִיּוּת נְקוּדַּת הַלֵּב" מַמָּשׁ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת גִּילּוּי וְהַמְשָׁכָה מַמְלְכוּת־דַּאֲצִילוּת עַצְמוֹ הָעֶלְיוֹן; וּבֵין "הָאָרַת נְקוּדַּת־הַלֵּב", שֶׁהוּא מִבְּחִינַת אֲצִילוּת שֶׁבִּפְנִימִית־הָעֲשִׂיָּה, אוֹ אֲצִילוּת שֶׁבִּפְנִימִית־יְצִירָה וּבְרִיאָה – שֶׁהֵם הָאָרָה מֵאֲצִילוּת־הָעֶלְיוֹן, וְלָכֵן נִקְרָא "הָאָרַת נְקוּדַּת־הַלֵּב". וְעַל כֵּן פְּעוּלַּת גִּילּוּי הָאָרָה זוֹ הוּא לְהַכִּפּוּ לְבִשּׁוּי מַחְשָׁבָה, דִּבּוּר, וּמַעֲשֶׂה, שֶׁהֵן הֵן בְּחִינַת בִּי"ע עָצְמָן כַּנּוֹדָע.

וּמַעֲתָּה מוּבָן אֵיךְ שֶׁבְּחִינָה זוֹ דִּנְקוּדַּת־הַלֵּב יֶשְׁנוֹ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי גַּם בַּנֶּפֶשׁ שֶׁמִּבְּחִינַת עֲשִׂיָּה מְלוּבָּשׁ בִּפְנִימִיּוּתוֹ בְּחִינַת אֲצִילוּת כַּנַּ"ל.

וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר עַל פָּסוּק "מִי מָנָה", בְּעִנְיָן "אַף עֲשִׂיתִיו" (יְשַׁעְיָה מג, ז)– "אַף" מַרְבֶּה הַבְּחִינָה הָרְבִיעִית הַנַּ"ל.

וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר (בְּבֵאוּרֵי הַזֹּהַר) עַל פִּי הַרַעְיָא־מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת כִּי תִשָּׂא (קפז, ב), בְּעִנְיָן "וְהַדֵּל לֹא יַמְעִיט כו'" (תִּשָּׂא ל, טו) – "יְסוֹד־אַבָּא אָרוֹךְ" (לִקּוּטֵי תּוֹרָה מַהַאר"י"ל פָּרָשַׁת דְּבָרִים. וְשָׁם בְּלָק דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "וּמַחֲזִין פַּאֲתֵי מוֹאָב"), שֶׁהָאָרַת אַבָּא נִמְשָׁךְ וּמִתְפַּשֵּׁט בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אַף מִי שֶׁאֵין לוֹ בִּינָה וְדַעַת. וְהַיְינוּ לִהְיוֹת מְסִירַת־נֶפֶשׁ בְּלִי טַעַם וְדַעַת כְּלָל כו'. וְהַיְינוּ אֲפִילּוּ בְּנֶפֶשׁ דְּנֶפֶשׁ דַּעֲשִׂיָּה שֶׁאֵין בּוֹ הָאָרַת הַבִּינָה וְהַדַּעַת.

עוֹד יֵשׁ לוֹמַר: דְּעַצְמִיּוּת נְקוּדַּת הַלֵּב מַמָּשׁ נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת פְּנֶפֶשׁ־יִשְׂרָאֵל מַמָּשׁ, שֶׁהוּא פְּרָצוּף הַפְּנִימִי דְּמַלְכוּת־דַּאֲצִילוּת; וְהָאָרַת נְקוּדַּת הַלֵּב נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת פְּרָצוּף הַחִיצוֹן כו'. וְזֶה קָרוֹב גַּם כֵּן לְדֶרֶךְ הָא').

32. (עַיֵּן בַּזֹּהַר: רֵישׁ פָּרָשַׁת בַּמִּדְבָּר, דַּף קי"ז עַמּוּד א'. פָּרָשַׁת שְׁלַח, דַּף קנ"ט, א'. וְעַיֵּן בַּזֹּהַר חֵלֶק א', וַיֶּחִי, דַּף רמ"ה סוֹף עַמּוּד א' וְעַמּוּד ב').

33. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"סֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים" פֶּרֶק יו"ד.

34. (תִּקּוּנֵי זֹהַר בַּהַקְדָּמָה, "פָּתַח אֵלִיָּהוּ").

35. (בְּרָכוֹת רֵישׁ פֶּרֶק ג וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת).

36. (זֹהַר חֵלֶק ב קכא, א).

37. (עַיֵּן בַּבֵּיאוּר עַל פָּסוּק "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצָאֵיהֶם כו'").

38. (פַּרְדֵּס שַׁעַר ח פֶּרֶק ג).

39. (בְּרָכוֹת ו, א. וּרְאֵה זֹהַר חֵלֶק א קמז, א).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"וּצְדָקָה כְּנֶגֶד כּוּלָּם"[40], כִּי עִנְיָן הַצְּדָקָה הוּא לִהְיוֹת מִדַּת הַחֶסֶד־חִנָּם, "לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים" (יְשַׁעְיָה נז, טו), שֶׁהֵן כָּל הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלָמוֹת, דְּ"כוּלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חָשִׁיב"[41]. וְזֶהוּ "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם" (יְשַׁעְיָה לב, יז), וּכְתִיב (יְשַׁעְיָה נז, יט): "שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב" – "לָרָחוֹק שֶׁנַּעֲשָׂה קָרוֹב"[42]. כִּי שָׁלוֹם הָיְינוּ בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת מַעְלָה וּמַטָּה, שֶׁיִּהְיֶה גַּם הָרָחוֹק בִּבְחִינַת קָרוֹב כַּנַ"ל.

וּכְשֵׁם שֶׁנִּמְשַׁךְ מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה בְּחִינַת "אֶת פָּנֶיךָ ה'", כָּךְ נִמְשַׁךְ מִמַּטָּה־לְמַעְלָה בְּחִינַת "בַּקְּשׁוּ פָנָי", לִהְיוֹת נְקוּדַּת פְּנִימִית־הַלֵּב עוֹלֶה וְנִכְלָל בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ[43].

וְלֹא מֵהָעוֹלָם־הַזֶּה לְבַד, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִתְקַבְּצוּת מִפִּיזּוּר הַנֶּפֶשׁ הַמִּתְפַּזֵּר וּמִתְפַּשֵּׁט בְּמַחְשָׁבָה, דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה, לְבוּשֵׁי הַגּוּף הַגַּשְׁמִי שֶׁנִּמְשָׁכִין אַחַר עוֹלָם־הַזֶּה, אֶלָּא אֲפִילּוּ מִגַּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים עג, כה־כו): "מִי לִי בַשָּׁמָיִם, וְעִמְּךָ לֹא חָפַצְתִּי בָאָרֶץ. כָּלָה שְׁאֵרִי וּלְבָבִי צוּר לְבָבִי וְגוֹ'". וְעַל זֶה נֶאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ח, ה): "מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל דּוֹדָהּ" – "עַל דּוֹדָהּ" מַמָּשׁ.

וְזֶהוּ "וְלָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה" (פֵּרֻשְׁתֵּנוּ כא, יא): דְּהַיְינוּ כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר[44]: "בַּיּוֹם הַהוּא וְגוֹ' תִּקְרְאִי לִי אִישִׁי". וְהַיְינוּ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה. וּכְמַאֲמָר רַז"ל[45]: "בְּיוֹם חֲתוּנָּתוֹ" (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, יא) – זֶה מַתַּן תּוֹרָה", שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת חָתָן, וּכְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל נִקְרֵאת כַּלָּה, בְּחִינַת "כָּלָה שְׁאֵרִי וּלְבָבִי" מַמָּשׁ.

אַךְ לִהְיוֹת בְּחִינָה זוֹ שֶׁל הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, פְּנִימִיּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ וְחָכְמָתוֹ, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת נְקוּדַּת־הַלֵּב בִּבְחִינַת עַצְמוּתָהּ וּמָהוּתָהּ מַמָּשׁ, צָרִיךְ לְהַקְדִּים לִהְיוֹת בִּבְחִינַת "וְחָשַׁקְתָּ בָהּ" (פֵּרֻשְׁתֵּנוּ שָׁם) – שֶׁיְּהֵא כָּל יִשְׁעוֹ וְחֶפְצוֹ בָּזֶה. כִּי "רוּחַ אֲיִתִי רוּחַ וְאַמְשִׁישׁ רוּחַ" (זח"ב קסב, ב), "אִם יָשִׂים אֵלָיו לִבּוֹ, רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֶאֱסוֹף" (אִיּוֹב לד, יד). מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם אֵינוֹ חוֹשֵׁק וּמִתְאַוֶּה לְהַעֲלוֹת פְּנִימִית נְקוּדַּת־הַלֵּב, בְּוַדַּאי לֹא יַמְשִׁיךְ כְּלוּם. :

ד. "וַהֲבֵאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ" (פֵּרֻשְׁתֵּנוּ כא, יב):

וְהָעִנְיָן: כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר[46] עַל פָּסוּק "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם וְגוֹ'" (בְּעָמוֹס רֵישׁ סִימָן י', ה'). שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בִּבְחִינַת "קוּם" – מִמַּטָּה־לְמַעְלָה, רַק כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (עָמוֹס ט, יא): "בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים וְגוֹ'". שֶׁיּוּמְשַׁךְ מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה, שֶׁהִיא לָהּ גַּם לְמַטָּה בְּחִינַת "קִימָה מַעֲלִיֶּיתָא"[47].

וְהַיְינוּ לִהְיוֹת אוֹר פְּנֵי ה' נִמְשָׁךְ לְמַטָּה, לִהְיוֹת "כַּמַּיִם הַפָּנִים" (מִשְׁלֵי כז, יט), בִּבְחִינַת "וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ"[48], "לְפָנֶיךָ" דַּיְיקָא, בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, שֶׁזּוֹ הִיא שְׁלֵימוּת הַתְּשׁוּבָה – "תָּשׁוּב ה' כוּ'"[49]. וְהוּא בְּחִינַת קוּמָה – "אָקִים אֶת סוּכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת כוּ'" (עָמוֹס ט, יא).

וְזֶהוּ בְּחִינַת עֲשָׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, "כַּמַּיִם הַפָּנִים כוּ'". שֶׁבְּסִלִּיחוֹת מַמְשִׁיכִין "נַיַּעֲבֹר הֲוָיָ"ה עַל פָּנָיו וְגוֹ'", לִהְיוֹת בַּעֲשָׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה בִּבְחִינַת "וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵימָה לְפָנֶיךָ". :

"וְגִלְּחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ" (פֵּרֻשְׁתֵּנוּ שָׁם):

הִנֵּה שְׂעָרוֹת הָרֹאשׁ הֵן מוֹתְרֵי־הַמּוֹחִין שֶׁנִּפְלוּ בְּמֵילֵי דְּעָלְמָא. וְצִפָּרְנַיִם הֵן מוֹתְרֵי־מִדּוֹת – "חֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא"[50], "אַבְרָהָם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ כוּ'". וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהָסִיר הַמּוֹתָרוֹת, כִּי מִסְּטָרָא דִּקְדוּשָׁה־עֶלְיוֹנָה הִנֵּה הַמּוֹתָרוֹת הֵם בְּחִינַת קְדוּשָׁה. וּכְמוֹ "י"ג מִדּוֹת הָרַחֲמִים" שֶׁנִּמְשָׁכוֹת מִבְּחִינַת שְׂעָרוֹת כוּ'. וּכְעִנְיָן "קָדוֹשׁ יִהְיֶה, גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ"[51] (נָשֹׂא ו, ה). אֲבָל בַּלְּוִים שֶׁהֵם לְמַטָּה בְּמַדְרֵיגָה,

40. (בָּבָא בְּתְרָא טו, א).

41. (זֹהַר חֵלֶק א בַּהַקְדָּמָה יא, ב).

42. (בְּרָכוֹת לד, ב)

43. (וְעַיֵּן: בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "מִי מָנָה". וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת". וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "אַחֲרֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם תֵּלֵכוּ" (אַחֲרֵי יג, ה), גַּבֵּי "וְאֶת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמֹרוּ" (שָׁם). וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "אִם לֹא תֵּדְעִי כוּ' צְאִי כוּ'". עַיֵּן שָׁם).

44. (הוֹשֵׁעַ ב, יח: "בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה' תִּקְרְאִי אִישִׁי").

45. (תַּעֲנִית כו, ב. וּרְאֵה רַשִׁ"י בְּשִׁיר הַשִּׁירִים ג, יא וּבְמִצְוֹדוֹת דָּוִד שָׁם).

46. (פָּרָשָׁה וַיִּקְרָא, דַּף ו' סוֹף עַמּוּד א' וְעַמּוּד ב'. וּבְרַעְיָא־מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת פִּנְחָס, דַּף רנ"ז סוֹף עַמּוּד א' וְעַמּוּד ב').

47. (וּכְעִנְיָן מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "וְשַׁמְתִּי כַּדְכֹּד", בְּעִנְיָן "הַד אָמַר שֹׁהַם".

וְעַיֵּן בַּזֹּהַר חֵלֶק א', וַיְחִי (דַּף רל"ז, ב'), פֵּירוּשׁ בְּעִנְיָן אַחַר מִמַּה שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא – יֵשׁ לוֹמַר וְהוּ כְּמַאן דְּאָמַר "וְשָׁפֵה").

48. (נוֹסַח שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה).

49. (זֹהַר חֵלֶק ג נָשֹׂא קכב, א).

50. (תִּקּוּנֵי זֹהַר בַּהַקְדָּמָה, "פְּתַח אֵלִיָּהוּ").

51. (עַיֵּן מֵזֶה לְקַמָּן: עַל פָּסוּק "כִּי כָּאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ". וּבְפָרָשַׁת אֱמוֹר עַל פָּסוּק "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ").

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מִסִּטְרָא דִּדִינָא־קַשְׁיָא כְּתִיב (בְּהַעֲלוֹתְךָ ח, ז): "וְהֶעֱבִירוּ תַעַר וְגוֹ'"[52]. וְ"שֵׂעָר בְּאִשָּׁה עֶרְוָה"[53] – שֶׁשָּׁם יְנִיקַת הַחִיצוֹנִים.

וְזֶהוּ עִנְיָן אָמְרָם[54]: "עַם־הָאָרֶץ אָסוּר לֶאֱכוֹל בָּשָׂר", שֶׁהַבָּשָׂר הוּא מוֹרִידוֹ וּמַשְׁפִּילוֹ לְמַטָּה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן תַּלְמִיד־חָכָם, כִּי "צַדִּיק אוֹכֵל לְשׂוֹבַע נַפְשׁוֹ" (מִשְׁלֵי יג, כה) כְּתִיב. וְכֵן אָמְרוּ[55]: "שִׂיחַת חוּלִּין שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים כּוּ'[56]", דַּיְיקָא. וְלָכֵן הַבַּעַל־תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לְסַגֵּף אֶת עַצְמוֹ – כְּדֵי לְהַרְחִיק עַצְמוֹ מֵהַמּוֹתָרוֹת, שֶׁלֹּא יוֹרִידֵנוּ וְיַחְזִירֵנוּ לְסוּרוֹ חַס וְשָׁלוֹם. :

"וְהֵסִירָה אֶת שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ" (פָּרָשָׁתֵנוּ כא, יג):

הִנֵּה אָמְרוּ רַז"ל[57]: "בָּבוּאָה דְּבוּאָה לֵית לְהוּ, אֲבָל בָּבוּאָה לְחוּדָהּ אִית לְהוּ" גַּם בְּ"זֶה לְעוּמַּת זֶה", דְּהַיְינוּ בְּחִינַת מַקִּיף לְמַעְלָה. כְּעִנְיָן "עֲבִירָה גּוֹרֶרֶת עֲבִירָה[58], וּ"מְטַמְּאִין אוֹתוֹ הַרְבֵּה וכו'"[59]. וְצָרִיךְ לְהָסִיר גַּם בְּחִינַת הַמַּקִּיף שֶׁנִּמְשַׁךְ מִלְּמַעְלָה מֵאֵלָיו, כִּי עֲוֹנוֹתֵיכֶם מַבְדִּילִין[60] כְּתִיב, שֶׁמַּבְדִּילִין וּמַפְסִיקִין בֵּין הַשְׂרָאַת גִּילּוּי אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וּבֵין נְקוּדַּת פְּנִימִיּוּת־הַלֵּב, שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ לִפְנִימִיּוּת־הַלֵּב בִּלְתִּי אִם יָסוּר הַמְכַסֶּה וְהַמַּסְתִּיר לִבְחִינַת הַמַּקִּיף שֶׁבְּ"זֶה לְעוּמַּת זֶה". שֶׁעַל יְדֵי הֲסָרָה זוֹ:

52. וְעַיֵּין [בַּזֹּהַר] בְּפָרָשַׁת תַּזְרִיעַ (דַף מ"ח, עַמּוּד ב').

53. (בְּרָכוֹת כד, א).

54. (פְּסָחִים מט, ב).

55. (עֲבוֹדָה זָרָה יט, א).

56. [צְרִיכָה לִימּוּד].

57. (יְבָמוֹת קכב, א. גִּיטִּין סו, א).

58. (אָבוֹת ד, ב).

59. (יוֹמָא לט, א: "אָדָם מְטַמֵּא עַצְמוֹ מְעַט – מְטַמְּאִין אוֹתוֹ הַרְבֵּה").

60. (יְשַׁעְיָה נט, ב: "כִּי אִם עֲוֹנֹתֵיכֶם הָיוּ מַבְדִּלִים").

"וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ" (פָּרָשָׁתֵנוּ שָׁם): שֶׁתִּהְיֶה בְּחִינַת יְשִׁיבָה וּקְבִיעוּת הָאַהֲבָה שֶׁבִּנְקוּדַּת־הַלֵּב – "כָּל תְּמוּט עוֹלָם וָעֶד" (תְּהִלִּים קד, ה). וּבָזֶה יַעֲלֶה וְיָבוֹא וְיַגִּיעַ לִבְחִינָה וּמַדְרֵיגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, הִיא מַדְרֵיגַת "וּבָרַכְתָּה אֶת אָבִיהָ וְגוֹ'"(פָּרָשָׁתֵנוּ שָׁם):

כִּי הִנֵּה מַעֲלַת וּמַדְרֵיגַת הַבְּכִיָּה הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה־עִילָּאָה הַגְּדוֹלָה מִכּוּלָּם. שֶׁכַּמָּה בְּחִינוֹת וּמַדְרֵיגוֹת יֵשׁ בִּתְשׁוּבָה־עִילָּאָה וְהִיא הָעוֹלָה עַל כּוּלָּנָה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר לֶעָתִיד־לָבֹא (יִרְמְיָה לא, ח): "בִּבְכִי יָבוֹאוּ וְגוֹ'"; וּכְתִיב (שְׁמוֹת ב, ו): "וְהִנֵּה נַעַר בּוֹכֶה וַתַּחְמֹל עָלָיו".

וְהַיְינוּ עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ עַל רַבִּי עֲקִיבָא, כְּשֶׁאָמַר שִׁיר־הַשִּׁירִים "זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת"[61] – שֶׁהַבְּכִיָּה הַלָּזוֹ הִיא מֵחֲמַת דְּבִיקוּת הַנֶּפֶשׁ בְּשָׁרְשָׁהּ, לְמַעְלָה מִכֹּחֲדֵי אֲשֶׁר תּוּכַל נַפְשׁוֹ שְׂאֵת, שֶׁאָז "אֵין[62] שַׁלִּיט בָּרוּחַ לְכַלְּוָא וְגוֹ'"[63] (קֹהֶלֶת ח, ח).

וְעַל עִנְיָן בְּכִיָּה זוֹ אִיתָא בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל[64]: "שֶׁכָּל מִי שֶׁאֵינוֹ בוֹכֶה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם־הַכִּפּוּרִים אֵין נִשְׁמָתוֹ שְׁלֵימָה", שֶׁבְּכִיָּה זוֹ הִיא שְׁלֵימוּת הַנִּשְׁמָה, וְעִיקָּרָהּ בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה־עִילָּאָה – "לִפְנֵי הַוָּיָ"ה תִּטְהָרוּ" (אַחֲרֵי טז, ל). :

61. (רְאֵה זֹהַר חֵלֶק א צח, ב בַּמִּדְרָשׁ הַנֶּעְלָם. טַ"ז אוֹרַח חַיִּים סִימָן רפ"ח סָעִיף קָטָן ב, בְּשֵׁם זֹהַר חָדָשׁ).

62. ["אָדָם"].

63. (וְעַיֵּין מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר: לְעֵיל סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "וְשַׁמְתִּי כַּדְכֹּד". וּבְפָרָשַׁת וַיִּשְׁלַח, עַל פָּסוּק "וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה". וְעַל פָּסוּק "וְקִבֵּל הַיְהוּדִים").

64. (הוּבָא בִּפְרִי עֵץ חַיִּים שַׁעַר הַשּׁוֹפָר רֵישׁ פֶּרֶק ה'. וּכְ"בֵּאֵר הֵיטֵב" שֻׁלְחָן עָרוּךְ אוֹרַח חַיִּים סִימָן תקפ"ד סָעִיף קָטָן ג. שַׁעַר הַכַּוָּנוֹת דְּרוּשֵׁי רֹאשׁ הַשָּׁנָה קוֹדֶם דְּרוּשׁ א. סִידּוּר הָאַרִיז"ל סוֹף סֵדֶר הַנִּסִּיָּרָה)

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מורנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

(נ) **ולהבין** שרש הענין הזה הנה ידוע בענין ישראל עלו במחשב' כו' שהוא בבחי' מל' דא"ס עצמו קודם שהיה הצמצום הראשון שנק' מק"פ כו' (שזהו שא' שהיה הוא ושמו בלבד שמו הגדול שנק' שמיה רבא כו' וכן אתה קדוש בקדוש' העצמות ממש ושמך קדוש אתה אחד באח"פ ושמך אחד באח"פ כמוהו לפי שזהו גילוי אור פנימי'

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ועצמות ממש כמו שהוא כו' ולע"ל יתגלה גם למטה כמו שהוא למעלה ממש כמ"ש ונגלה כבוד ה' כו' וכמו שאו' גלה כבוד מלכותך ממש וזהו ה' ימלוך לעולם ועד שהוא בבחי' מל' דא"ס וע"כ יהי' פחד ה' על כל הברואי' כו' וכמו שאו' ובכן תן פחדך כו' ויראוך כל המעשי' כו' ויעשו כולם אגודה אחת כו' לפי ששמך נורא כו' כמ"ש במ"א) ואח"כ הי' בחי' הצמצו' הראשון שהעלים אור העצמו' לגמרי ונעשה כמו מק"פ וחלל כו' ונשאר רק בחי' רשימו מן האור הראשון של העצמות (וכמ"ש בע"ח לא שנסתלק לגמרי אלא שאינו כמו אור הראשון כו') ומן הרשימו נמשך הקו"ח להאיר בכל ההשתלשלות דע"ם דאצילות ומאצילות לבי"ע כו'. והנה ידוע דאור דקו"ח זה שרשו דוקא מבחי' אור העצמות שלפני הצמצו' דמק"פ כו' וע"כ נק' קו המדה שיכול להחליף האורות בכלים וממנו מקור התיקון דשם מ"ה כמ"ש דאיהו שקיו דאילנא כו' (וזהו וי"ו דוהנורא כמ"ש במ"א) והוא שרש ישראל דלעילא ותתא שעלו במח' העצמית הנ"ל אך גם עכו"ם עלו במח' רק שהוא בחיצוניות דוקא והוא בבחי' הצמצום הראשון שנק' מק"פ כו' שמעלים ומסתיר לאור העצמות וכמ"ש ישת חושך סתרו וזהו שהבדיל בין האור והחשך כו' (שהוא ההבדלה בין ישראל לעכו"ם ובין קדש לחול כו') ויקרא אלקי' לאור יום ולחשך קרא לילה שזהו בירידת ההשתלשלות למטה מטה שזהו ענין הצמצום והסתר גמור דק"נ שהוא בחי' חשך והעלם גמור שנק' לילה וזהו שארז"ל שהפרידן מאחדותו וחלקן בדברי' כו' שיצאו להיות בבחי' פירוד ויש גמור מיחוד העליון כו' וזהו ג"כ ענין בחי' התוהו שקדם לבחי' התיקון בכללות שהוא בבחי' החשך העליון שנק' חשמ"ל העליון והוא שנק' מק"פ כו' ומצד שלמעלה ממש הוא ענין צמצום והעלם אור העצמות ע"כ למטה הוא שנק' צמצום גמור דבחי' נוגה. ומטעם זה יובן ההפרש בין ישראל לעכו"ם גם למטה מטה שבישראל יוכל להיות בחי' ההתכללות וביטול במציאות בנפשם וגופם בפנימיו' וחיצוניות בשוה מצד שרשם הראשון בעצמות ופנימית דאור א"ס כמו שהוא לפני הצמצום הראשון הנ"ל שהיו כל האורות דע"ם דתיקון דאצילות כלולים שם באור זה הפשוט בתכלית רק שיצאו אח"כ אחר ההעלם וצמצום הראשון בקו"ח כו' ולכך א' דאתם קרויים אדם בחי' מ"ה בהתכללות אמיתי' דמ"ה העליון (גם לאחר שנתפרדו כנ"ל) ובחי' אדם זה הוא בב' אופני' הפכיי' באור הפנימי' הוא בבחי' מ"ה בחי' הביטול האמיתי דאין האמיתי כמו אברהם אבר מ"ה שהי' עפר ואפר בעצמו ומותר בעולם וכמו משה מה שמו שהי' עניו ושפל כו' ובבחי' הכלי החיצוני הוא בטבעו בהתנשאות ויש דוקא ובעל בחירה כו' כנ"ל:

(נא) **ואמנם** גם הכלי הוא כמו האור בבחינת אדם דתיקון כנ"ל והוא בחי' הביטול דיש לאין בתו"מ שמזה יהיה העוה"ב שיהיה הגילוי דבחינת יש האמיתי שהוא ההתנשאות האמיתית שמצד העצמות שהוא מקורא דכולא ושלימותא דכולא וכמ"ש להנחיל אוהבי יש וגם במשיח נאמר וגבה מאד בהתנשאות יתירה והוא מבחי' ההתנשאות דיש האמיתי וקצת מזה היה גם בדוד מ"י. וזהו שא' דכל המשפיל עצמו הוי"ה מגביהו דמרמז על משה שהוא משיח גואל ראשון וגואל אחרון כידוע והיה עניו ושפל מכל כו' הוא בבחי' הביטול דמ"ה דחכמה בתו"מ וכל המשפיל עצמו הוי"ה מגביהו שהוא עצמו בא במשיח בהגבהה ועילוי גדול כמ"ש וגבה מאד אותיות אדם שהוא מבחי' יש האמיתי שזהו עיקר ענין האדם אדמה לעליון ממש בבחי' ההתנשאות אמיתית ואינו נפרד כלל (ולא כמו דוד מ"י שהיה שפל ונקל בעיניו וקרא עצמו עני ואביון בלב נשבר באמת אלא אדרבה בהתנשאו' אמיתית מצד התנשאות האלקי' העצמות שמאיר למטה כמו למעלה ממש כנ"ל. וזהו שמשיח בא מדוד שהוא ענין ההגבהה מן השפלות דוקא וכידוע בתיבת אדם אדם דוד משיח כו') וזהו מצד ששרשם בהתכללו' האמיתית שמצד העצמות דא"ס ממש דלאו מכל אינון מדות כלל כו' אבל שרש העכו"ם הוא מבחי' הצמצום הראשון שהוא אחר הסתלקות האור ונכלל במאור שנק' מק"פ כו' שיש מזה מקור להיות שרש לבחינת פירוד והתחלקות והוא שרש הראשון דבחינת הנקודים דתוהו שיצאו בפירוד בעצם ההויה כנ"ל וע"כ ממילא בירידת ונפילת המדריגות למטה מטה עד בחי' ע"ש דק"נ דעשי' הוא שהפרידן מיחודו ונק' טורי דפרודא רה"ר בבחי' חושך גמור דק"נ כנ"ל ולזאת לא נמצא בהם בחינת הביטול במציאות באו"כ נפשם וגופם כלל רק אדרבה הם בבחינת יש וגסות בהתנשאות של שוא ושקר כי באמת כאין וכלא ממש חשיבי כמ"ש כל הגוים כאין נגדו כו' וכתיב הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזנים כו' להיות שרשם מצמצום דמק"פ שכלא ממש הוא לגבי אור העצמות (ועכ"ז יש בהם בחי' התנשאות בעצם אף על פי שיודעים ומכירים לבוראם וקרו ליה אלקא דאלקיי' מצד שבחינת הצמצום דמק"פ הנ"ל הוא בא מבחי' הסתלקות האור במאור כו' וד"ל:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - תוס' ביאור לד"ה קדושים (תקס"ב)

להבין בתוס' ביאור ענין הקדוש הג' שהוא ענין גמ"ח, צ"ל לשון גמילת חסדים מהו ל' גומל וכ"ה ל' גומל חסדים טובים כו', כתיב כי חסד חפצתי ולא זבח ולהבין הפסוק דהנה נת"ל בענין בחי' הקדוש הג' שהוא מה שנמשך להמל' מז"א פב"פ אחר שנעשי' תחלה נת"י ואח"כ מתגדלת להיות פרצוף ומתיחדת עם ז"א פב"פ, והענין דהנה המל' מסתתרת בבריאה להחיות נבראים בעלי גבול ולזאת נעשי' בבחי' נקודה חדא כי נסתר כל פרצופה שבבחי' אצי' והמוחי' שהיו מאירים בה מאו"א וז"א שאילו הי' כל האורות האלו מאירים בה בגילוי בעת שמסתתרת בבריאה לא הי' יכול להיות כלל התהוות בעלי גבול שזה אי אפשר אם לא ע"י צמצומים והסתרות וזהו ענין הפסוקים שנאמר גבי אסתר ויהי אומן את הדסה היא אסתר כו' ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת, כי הדסה היא מל' דאצילות וכשמסתתרת בראש הבריאה נק' אסתר ע"ש הסתר אסתיר פני כי מסתלקים ממנה האורות עליונים שהאירו בה בעודה באצילות שאז מאירים בה כל האורות עליונים בגילוי ממש ונק' מה"ט כנישתא דכל נהורין משא"כ כשמסתתרת בבריאה אינן מתגלים בה וזהו ענין כי אין לה אב ואם שנסתלקו המוחין דאו"א שהיו מאירים בה באצילות, ואזי לקחה מרדכי לו לבת כי הנה אחר הירידה הרי חוזרת לעלות באצילות והיינו ע"י מרדכי הוא בחי' יסוד אבא כמשי"ת אי"ה והוא האומן את הדסה מל' אומן את היונק שמאכיל אותו מעט מעט ומרגילו לאכול כמו ענין אמון פדגוג שנזכר במדרש והיינו משום שאילו הי' מאכילו הרבה לא הי' יכול לקבל מרוב קטנותו וע"י ההרגל מעט מעט הוא מרגילו שיוכל לאכול כראוי, כמ"כ התחלת עליי' המל' להקימה מעפרה שהוא מעולם הבריאה הנק' עפר אשר בקרקע המשכן ולהעלותה באצילות הוא בהדרגות כי א"א לה לקבל בבת אחת כל הגילוי אא"ס שבאצי' כי אין ערוך בין אצילות שהוא אלהות לבריאה שהוא בחי' בעלי גבול ואף שהיא מיוחדת בו ית' מ"מ כיון שנתצמצם בה האור וגילוי החיות להיות מקור לבע"ג אין הכלים שלה בערך לקבל גילוי האור הבלתי בע"ג שבאצי' ולכן בראשית עליותה נעשית נקודה ת"י דאזעירת גרמה כמ"ש במ"א ע"פ מאמר הזהר שחורה אני כו' שהענין דמכל בנינה שהי' בבי"ע נעשה אח"כ באצי' רק נקודה א' לבד ואח"כ מתגדלת עוד מעט מעט עד שמתייחדת עם ז"א פב"פ, וכ"ז הוא ע"י מרדכי הוא בחי' יסוד אבא שלא במקומו פי' כי מקומו דיסוד אבא הוא שמלובש ביסוד ז"א אמנם כשמסתלקים המוחי' מז"א לצורך בנין הנוק' אזי מתלבש יסוד אבא בהמל' שיסודה קצר ומתגלה הארת יסוד אבא לחוץ והוא בחי' מרדכי ופי' כי מרדכי מירא דכיא מר דרור פי' מר הוא מוחין דאבא כי מר הוא שמן המור ששמן הוא חכמה ומור שבחכמה הוא בחי' הריח והוא ענין גבו' דאבא שביסודו ודרור הוא מוחי' דאימא כי בינה נק' דרור עלמא דחירות והנה בחי' יסוד אבא הנ"ל הוא האומן את הדסה שמגדיל בחי' המל' לאט לאט (וזהו ג"כ ענין ששה חדשים בשמן המור כי כשצריכה הנערה שהיא המל' לבוא לפני המלך צריכה להתקשט ששה חדשים בשמן הוא מוחין דאבא וששה חדשים בבשמים הוא מוחין דאימא), וזהו הנק' גמילת חסדים פי' גומל כמו ויגמל שקדים שהוא תחלת הפריחה כשהוא פורח עדיין ולא נגמר לצאת כולה נק' גמול וכן הוא ענין עד יגמל התינוק שבעת שנגמל ונפרש מן המינקת והוא בקטנות נק' גמול כמו גמולי מחלב כו' וכמ"כ ענין החסדים עליונים כשצריכים להתמשך אל המל' בעלייתה בבריאה שצ"ל הגידול מעט מעט נק' גמ"ח שההמשכה בקטנות, וביאור הדברים דהנה כתיב והוכן בחסד כסא פי' כסא היא המל' והוכנה בחסד עליון דז"א להשפיל עצמה להחיות הנבראים ע"י עשרה מאמרות ואמנם באמת חסד דז"א הוא מרומם ומובדל הגבה למעלה מחסד קטן כזה להיות ראש לשועלים ולהחיות רוח שפלים דנבראים המוגבלים וכמו שאמרו בזהר דלאו אורחי' דמלכא לאשתעי במילין דהדיוטא לומר יהי אור יהי רקיע כו' (אלא בי' הדברות שהן חכמתו העצמיות) וע"כ החסדים הנמשכים לכונן המל' נק' גמ"ח שהחסד עליון דז"א משפיל עצמו להיות חסד קטן שזהו פי' וענין גמול כנ"ל, והנה עם היות כי המשכות חסדים אלו ובחי' אומן את הדסה הנ"ל הוא בעליי' המל' מבריאה לאצילות אך המכוון בזה הוא בשביל שאחר קבלתה האורות אלו תחזור ותרד לבריאה להחיות רוח שפלים וזהו בחי' הקדוש הג' שהוא מה שנמשך גילוי האור א"ס הנק' קדש במל' שתשפיל עצמה בבי"ע כנ"ל וזהו ג"כ בחי' הגמ"ח ממש וז"ש כי חסד חפצתי ולא זבח שהוא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ית' חפץ חסד דהיינו שתשפיע המל' בתחתונים להחיות רוח שפלים ולא זבח שהוא ההעלאה מלמטה למעלה, ואמנם תכלית ירידת המל' הוא ללקט הניצוצים שנפלו בשבה"כ מעולם התהו ששרשן גבוה מאד נעלה משם ס"ג אלא שנפלו למטה וע"י ירידת המל' המה מתבררים ומתגלה בזה שרשן הנעלה שבתהו וזהו ענין זורע צדקות כו' שנזרע בחי' המשכת חסדים וצדקות הנ"ל הנמשכים במל' שתרד לבי"ע ונק' גמ"ח שהם בחי' קטנות מאד וכמו הזרע הנרקב בארץ כדי שאח"כ יהי' מצמיח ישועות בתוס' מרובה ע"י הבירורים הנ"ל וד"ל:

ד.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כי ישאלך בנך (ב)

ב) **והחוקים** הו"ע מ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, וחוקות הוא מל' חקיקה כמ"ש במד"ר ר"פ בחוקותי חוקה שבהם חקקתי שמים וארץ כו' השמש והירח כו'. כי הנה כתי' כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ וכתי' בדבר ה' שמים נעשו, וידוע שהתהוות החומר ושמים וארץ וכללות הנבראים הם מהדבור העליון כמארז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם ובראשית נמי מאמר הוא. והצורה שבהם כמו שהרקיעים וגלגלים עגולים הם שרשם מבחי' סוכ"ע, ותמונת הארץ כדורי ותולה ארץ על בלימה וכן צורת ותמונת כל הנבראי' הוא מבחי' כל אשר חפץ ה' עשה ובחכ' יסד ארץ כונן שמים כו' ובדעתו תהומות נבקעו. וגם תהלוכות הגלגלים שהשמש זורח ממזרח ובא למערב וכדומה הוא הנק' חוקות שמים וארץ מלשון חוק וכמ"ש חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם בבחי' ביטול וצבא השמים לך משתחוים, והחוקה היא מקורה מהתורה ואם לא בריתי שהיא התורה חוקות שמים וארץ לא שמתי. והמשל הוא שיש ב' מיני אותיות, אותיות הכתב שהם משני דברים נפרדים דיו וקלף רק שמתאחדים ונדבקים יחד הדיו והקלף, אבל אותיות החקיקה הוא שהאותיות עצמיים מיני' ובי', ככה יובן ההפרש למעלה לבין אותיות הדבור שבדבר ה' שמים נעשו ובין אותיות החקיקה שלמעלה שהוא בחי' רמ"ח מ"ע דתומ"צ, כמ"ש במחקק גימט' רמ"ח, שע"י קיום הרמ"ח מ"ע נעשה החקיקה בעולמות, ויש חוק וחוקה, כמו חוק בשארו שם דמילה בחי' דכר, וחוקה דפסח בחי' נוק', וחוקות דתורה הוא המחבר, וגם בנש"י אמר אם בחוקותי תלכו שההילוך הו"ע אהבה רבה דבכל מאדך להיות בבחי' הלוך ונסוע בלי גבול כמ"ש ונתתי לך מהלכי' בין העומדים, וכח ההילוך הוא ע"י חוקות דתומ"צ. וזהו באר חפרוה שרים בחי' באר מים חיים דכנ"י באר ר"ת בידך אפקיד רוחי, להיות בבחי' אליך ה' נפשי אשא הוא ע"י מחקק בגימ' רמ"ח, ועי"ז נעשה חקיקה מבפנים ומבחוץ, כמו למשל כלי גשמי צריך תחלה להעביר כל חלודה ולצחצח את הכלי מבחוץ וגם לעשות חקיקה ותוך כלי קיבול מבפנים, כך ע"י החקיקה דמחוקק דרמ"ח מ"ע עי"ז מעביר כל רע דחיצוני' בבחי' אתכפי' ואתהפכא, וגם עי"ז עלי באר בחקיקה פנימי' להיות ושכנתי בתוכם ממש כמ"ש ונקדשתי בתוך בנ"י, זהו החוקים דתורה.

והמשפטים הוא כמ"ש ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, והוא כמ"ש חסד ומשפט אשירה (תילים ק"א א') וכתי' חסד ומשפט שמור (הושע י"ב ז'), שהמשפט לאלקי' הוא, כמו שמבואר בתניא (פ"א ופי"ג) ענין צדיקי' יצ"ט שופטן אבל הבינונים זה וזה שופטן וכמ"ש להושיע משופטי נפשו, כמ"ש ובערת הרע מקרבך, ולע"ל ואת רוה"ט אעביר מן הארץ ויבוער הרע לגמרי וכ"ז הוא ע"פ משפט התורה ואלה המשפטי' אשר תשים לפניהם. ויובן מזה שע"י ג' דברים אלו דעדות וחוקים ומשפטים דתומ"צ גשמיי' דוקא יומשך ויתגלה גילוי אוא"ס ב"ה גם למטה בעוה"ז יותר מכל מיני המשכות דג"ע ועוה"ב דרוב כל הנ"ל.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ה.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

ביום השמיני עצרת תהי' לכם, שמע"צ, תרד"ע

רטו) **וטעם** וסיבת הדבר הוא מפני שבסט' דקדושה הוא בחי' אין וביטול דוקא ובמדרי' העליונות ששם הביטול יותר מאיר שם האור והגילוי ביותר כו', וזהו דבאצי' הוא בחי' תוקף האור והגילוי לפי שהכלים דאצי' הן בבחי' תכלית הביטול באוא"ס כו', להיות דכללות ענין האצי' הוא מה שכלול עדיין באוא"ס ב"ה וכמ"ש במ"א בענין אתה הוא הוי' לבדך כו', וע"כ גם הכלים דאצי' הם בבחי' ביטול כמו בהתכללות במקורם כו', ולכן באצי' מאיר גילוי אור רב מאוא"ס ב"ה כו', ובברי' שאין הביטול כמו באצי' האור והגילוי שם בבחי' מיעוט כו' וכן מתמעט ממדרי' למדרי' כו'. וכן האורות הרי כל הקרוב יותר לגבי שרשו ומקורו דהיינו בבחי' עליונו של קו יותר ה"ה במדרי' עליונה יותר ובבחי' אין ביותר כו', וע"כ באצי' מאיר בחי' הכתר בכלל ובחי' עתיק בפרט (בפנימי' האצי' כו'), והיינו דכללות האורות דע"ם דאצי' הן כמו מצד מדרי' כתר וחכ' כו', ובברי' במדרי' הבינה כו', וכ"ז בסט' דקדושה שהו"ע האין והביטול ע"כ כל מה שלמע' יותר הביטול יותר והאור ביותר וכל מה שיורד ממדרי' למדרי' מתמעט כו'. משא"כ בקלי' דעיקרה הוא בחי' ישות וגסות שמורגש מאד וכמו ראיתי איש חכם בעיניו שמחזיק עצמו לחכם גדול כו', וכמו"כ במדת החסד שמרגיש בעצמו החסד שעושה עד שמתפאר לעיני כל כו', ומכ"ש למקבל חסדו לאמר לו ראה כמה טובה גמלתיך כו', וכמו כל טיבו דעבדין לגרמייהו עבדין כו', וע"כ כל מה שלמע' יותר הקלי' הוא בבחי' חלישות לפי שמאיר שם אור הקדושה יותר, וכמו באצי' דאור הקדושה הוא בתוקף אין מקום לישות וגסות הקלי' כ"כ, וכל שיורד במדרי' שאין שם האור דקדושה כ"כ מתגבר הישות דקלי' כו', עד שבעשי' ששם האור דקדושה במיעוט ביותר שם התגברות הקלי' יותר בחי' עתיק דקלי' כו'. וכמו בנפש הרי תוקפא דנשמתא חולשא דגופא, וסבת תוקפא דגופא הוא מחולשא דנשמתא כו', דכאשר הכחות דנה"א הן בהתגלות מתבטלים הכחות דנה"ב שנעשים בבחי' חלישות וגם מתבררים ומתתקנים ע"י העבודה כו', וסבת תוקף הנה"ב הוא מפני התעלמו' הכחות דנה"א כו', שיש בזה כמה חילוקי מדרי' כו' וכמ"ש במ"א. וענין עתיק דקלי' י"ל שזהו התאוה שהיא בקרירות שזהו קשה יותר מחמימות התאוה שהיא בהתפעלות בנפש שנוחה יותר להתתקן ולהתהפך, אבל התאוה שבקרירות שז"ע התענוג ה"ז קשה יותר להתתקן כו' (וכמ"ש במ"א בענין שור כשב ועז דעז הוא התוקף שבלי התפעלות זהו קשה יותר משור נגח כו', דע"ה שהוא בועט אך מצד ההתפעלות שבו בנקל לפעול בו שיתפעל ג"כ מענין אלקי כו', והעז שאינו בועט אבל הוא בתוקף מאד על מקומו וקשה לפעול בו כו'), גם י"ל דעתיק דקלי' הוא הטוב טעם (דער גישמאק) בעניני העולם שזה מקור כל תוקף התאוות מפני שיש לו טוב טעם בעצם בענינים החומרי' והתענוגים גשמי' כו'. וזהו"ע הקטרת שהוא לברר את המקיף דלבונה דהיינו בחי' עתיק דקלי', והוא ליקח את הטוב טעם שבענינים החומרי' ולבטל הקרירות הנ"ל ועי"ז מתבטלים ממילא התאוות שאינם בתוקף וגם מתבטלים כו', וזהו ע"י העבודה בבחי' מקיפים שבנפש שזה פועל בעצם המהות דכח המתאווה כו', דהנה העבודה באו"פ שהוא במוח ולב פועל בהנה"ב רק בהתפשטו' שלו לבד, אבל בכדי ליקח הטוב טעם מעניני עוה"ז שזהו ביטול בעצם מהות כח המתאווה זהו דוקא ע"י העבודה בכחות מקיפים ובכחות עצמי' דנפש כו'. וז"ע הקטרת שמבררים הי"א כתרין דנוגה דהיינו להסיר בחי' המקיף ועיקר חיותם כו', ועי"ז ממשיכים בקדושה בחי' אור עצמי שז"ע השמן כו', וכנודע דשמן צף על כל המשקין והוא בחי' החכ' בכלל שנק' שמן כנודע, ובד"פ הוא בחי' מקור החכ' וכמ"ש שמן משחת קדש, דקדש הוא בחי' קדש וכמ"ש ושמרתם את השבת כי קדש הוא כו', ושמן משחת הוא שמושח את הקדש והוא בחי' ח"ם כו', והיינו גילוי בחי' אור עצמי שמובדל בערך מן ההשתל' כו', ונמשך דוקא ע"י ביטול מהות נה"ב כו'. וזהו שמן וקטרת ישמח לב שע"י העבודה דקטרת ממשיכים בחי' שמן גילוי עצמו' אוא"ם שעי"ז ישמח לב אדה"ע כו'.

וע"פ הנ"ל יובן מ"ש ביום השמיני עצרת תהי' לכם, דהנה בז' ימי החג שמקריבין ע' פרים ה"ז בירור הי"א כתרין דמסאבותא, והיינו שמבררים ג"כ המקיף דלבונה זכה כו', והוא ע"י הקטרת דיוהכ"פ כו' כמשנת"ל, וההמשכה עי"ז הוא שנמשך בשמע"צ והוא המשכת בחי' שמן משחת קדש בחי' החכ' שלמע' מבחי' מקור להשתל', וכידוע דעיקר מקור ההשתל' הוא מבינה, אבל בחי' חכ' וכ"ש בחי' ח"ם היא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

למע' מבחי' מקור כו'. וזהו מה שנק' שמיני עצרת דאי' בשם הה"מ ז"ל שהוא ל' שמן, והיינו המשכת בחי' שמן משחת קדש כו', ובאמת הוא עוד המשכה גבוה מזו, והיינו בחי' שמן הטוב שנמשך ע"י הקטרת דיוהכ"פ שהוא במדרי' גבוה ונעלית יותר כו' וכמשי"ת. וע"כ המשכה זו היא לנש"י דוקא להיות שזהו המשכה מבחי' פנימי' אוא"ס ב"ה, ע"כ המשכה זו היא לישראל דוקא וכמ"ש יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך כו', וזהו בא ונגלגל אני ואתם דוקא כו'. וזהו ג"כ ענין שמחת תורה שנקבע בשמע"צ, דאורייתא מחכ' נפקת וכאשר נמשך מבחי' שמן משחת קדש ובחי' כשמן הטוב ה"ז שמחה גדולה להתו' בבחי' תוס' אור רב מאד כו'. וזהו ביום השמיני עצרת דמה שנק' שמע"צ החג א"ז מצד המספר, וכמו ששביעי של פסח אינו נק' ע"ש המספר ע"ה שנק' ג"כ עצרת בפסוק, רק זהו ע"ש בחי' השמן שנמשך בחי' השמן הטוב וע"כ אז הוא שמחת התו' כו', וההמשכה היא לנש"י לבד יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך כו'.

קיצור. וסבת הדבר מפני דסט' דקדושה הוא בחי' ביטול, וע"כ כל הקרוב יותר הביטול יותר, וממילא האור והגילוי ביותר, וכל שמתרחק מתמעט הביטול והגילוי, וסט"א הוא ישות ראיתי איש חכם בעיניו, וכל טיבו הוא לגרמייהו, וכל שבקירוב אל הקדושה הישות במיעוט וכל שמתרחק הישות ביותר, וענין עתיק דקלי' הוא התאוה בקרירות שגרוע יותר, גם הטוב טעם בעניני העולם, והעבודה באו"מ מבטל הקרירות ולוקח הטוב טעם, והוא הביטול בעצם מהות הקלי' וממילא מתבטל ההתפשטות, ועי"ז נמשך בחי' שמן אור עצמי מקור החכ'. וזהו וביום השמיני עצרת בחי' שמן שנמשך מהבירור דע"ש שע"י ענן הקטרת, וההמשכה היא לנש"י דוקא.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

זאת תורת הבית - ב' ניסן תרפ"ט

ה) **והנה** הנשמה ירדה למטה ומתלבשת בגוף ונה"ט וכמש"א נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראת כו' נפחת בי, דד' ענינים טהורה בראת יצרת נפחת הם ד"ע אבי"ע דטהורה היא אצי' הנה נשמה שנתת בי טהורה היא, דכל נשמה שרשה היא באצי' וכדאי' בזהר כל נשמתא ונשמתא הוה קיימא בדיוקנא קמי מלכא קדישא, וידוע דמלכא קדישא הוא בחי' ז"א דאצי' ולמעלה יותר הנה שרש הנשמה היא בבחי' חכ' דאצי', דחכ' דאצי' כמו שהיא באצי' הוא בחי' אצי' שבאצי' ומשם נוסעת ויורדת דרך ג' עולמות בי"ע ובאה בהתלבשות בגוף ונה"ט, שהגוף ונה"ט מכסה על אור הוי', והגם דהנשמה היא עצמי והעצמי אינו מקבל העלמות והסתרים, דהעלמות והסתרים הרי שייך רק בהארה, אבל העצמי אינו מקבל העלמות והסתרים, ומ"מ הנה בנשמה בירידתה למטה להתלבש בגוף ה"ה באה בהתלבשות כזו שהיא התלבשות ממש היינו דאין הנשמה בהתגלות בהתלבשות זו, והגם דהנשמה היא עצמי' הנה העצמות דנשמה היא בהתעלמות והיינו דהאלקות שבנשמה אינו מאיר בגילוי, דבזה הרי יש יתרון המעלה באור על נשמה, דהגם הנשמה היא חלק מן העצם, והאור אינו אלא הארה מן העצם, ומ"מ הנה יש יתרון במעלת העצמי שבאור שהוא בגילוי והיינו שהאלקות שבאור הוא בגילוי, אבל בנשמה הנה העצמי הוא בהתעלמות שאינו מאיר בגילוי, ומשו"ז הרי יכול להיות כמה העלמות והסתרים על אור הנשמה, אמנם בעומק הענין הנה בזה גופא מה שהעצמות שבנשמה הוא בהתעלמות הרי יש יתרון המעלה בנשמה על אור, והיינו דיש יתרון המעלה בנשמה על אור, וזה בא מפני שהעצמי שבנשמה הוא בהתעלמות, והמשל בזה הוא מהשפעה עצמית להוליד בדומה לו, דהנה הגם דעצמות האב הרי נמשך בהשפעה זו, ומ"מ להיות דהשפעה זו באה בהלבשה בגשם שהיא הטפה הרי יכול להיות שתהי' ההולדה שלא בדומה לו, וכמאמרז"ל מפני מה בניהם של ת"ח אינם ת"ח, ושם אמרו טעם ע"ז, והיינו דלהיות שהתורה חוזרת על אכסניא שלה, ולזאת הרי הת"ח ראוים הם אשר בניהם יהיו ג"כ ת"ח, וא"כ מפני מה אינם ת"ח ואומרים טעם ע"ז משום דקארי לאנישי חמרי, וכן הרי בכל אדם הרי ראוי שבנו יהי' בדומה לו, ומ"מ הרי יש שאינו בדומה והיינו דשעור הענין כך הוא דלהיות שבהשפעה העצמית הרי מוכרח הדבר שיהי' בדומה לו אמנם מפני שההשפעה עצמית באה בהלבשה גשמית הרי יכול להיות שיהי' שלא בדומה, הנה כמו"כ בנשמה שיכולה להיות בהתעלמות עם היותה עצמית, אמנם הנה בזה גופא שהעצמות שבנשמה הוא בהתעלמות הרי יש יתרון המעלה בנשמה על אור, שהנשמה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

באה בהלבשה גמורה בגוף, והיינו דלהיות דבנשמה העצמות הוא בהתעלמות משו"ז יכולה להתלבש בגוף גשמי, דהאור עם היות שהעצמי בו בגילוי ומ"מ אינו יכול להתלבש בדבר שאינו בערכו, והנשמה שהעצמות בה בהתעלמות יכולה להתלבש בגוף שאינו בערכו כלל.

קיצור. יבאר דהנשמה יורדת להתלבש בגוף, והגם שהיא עצמי אמנם העצמות שבה בהתעלמות אשר בזה יתרון להארה שהעצמות שבה הוא בגילוי אבל יתרון העצמות שמתעלם בנשמה הוא שיכול להתלבש גם בדבר שאינו מערכו משא"כ באור.

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

שמחת־תורה, תר"ץ – ניו יורק

לג. כל חכמה, גם החכמה של שכל אלקי, יש לה שיטתה בסדר ואופן השכלתה והשגתה על פי הבנת והסברת החסידות. הרי היחס והשייכות של שני דברים, כמו הענין הנידון לעיל, השייכות של תורת הבעש"ט נ"ע לביאת המשיח, מן ההכרח שדבר אחד יהיה בבחינת אור והדבר השני בבחינת כלי לקליטת האור. באור וכלי הרי מהכלי יכולים להבין מה הוא האור שיש לו שייכות לכלי זה, ומהאור יכולים להבין לאיזה כלי זקוקים לקליטת אור כזה, שהרי אור וכלי יש להם שייכות זה לזה.

יכולים אנו להבין זאת ממה שאנו רואים במוחש באור וחיות הנפש ואברי הגוף, שהם אור וכלי. הרי אברי הגוף הם לפי ערך כוחות הנפש, וגילוי הכוחות הוא לפי אופן הכלים שהם האברים. שהרי כללות האדם נחלק לב' בחינות כלליות, מוחין ומדות, ובפרטיות נחלק לג' חלקים כוללים, מוחין, מדות ומחשבה־דיבור־מעשה, ובפרטיות יותר – לרמ"ח אברים ושס"ה גידים, וכשם שהוא מתחלק באברי הגוף, כך הדבר גם באברי הנפש שהם כוחות.

והנה, במוחין אנו רואים שהם נחלקים לג' חלקים הנקראים חב"ד שהם ג' מוחין, וכמאמר[47] תלת חללין אינון, שכל חלל וחלל שבראש, הוא כמו חדר וקופסא, אשר בו מונח מוח פרטי, מוח החכמה, מוח הבינה ומוח הדעת, שכל אחד מהם הוא כלי פרטי לחלק אחד מכוח השכל, והיינו כשם שהמוח שבראש מתחלק לשלושה מוחין פרטיים שהם שלשה כלים פרטיים, כך כוח השכל, שהוא האור של המוח שבראש, גם כן מתחלק לשלשה כוחות פרטיים, כוח החכמה, כוח הבינה וכוח הדעת.

ומה גדלה התייחסותם של הכלים (הם המוחין) אל האורות (הם הכוחות), עד שממדריגת המוח, שהוא הכלי, והרכבו, אנו יודעים את גדרי האור. וכן מגודל בהירות האור ואופן פעולתו, אנו מבינים להעריך ערך מעלת הכלי וענינו.

לכן, מוח החכמה שהוא קר ולח, הוא כלי לכוח החכמה שהוא נקודה, ובדביקות דוקא, כי טבע הנקודה להתעלם. אבל נקודת החכמה מאירה, ובכלי החכמה דוקא שהוא קר ולח. ומוח הבינה שמזיגתו והרכבו – חם ויבש, הוא כלי אל כוח הבינה, שהוא לפרט ולברר כל דבר בריבוי סברות. ומוח הדעת שהוא מורכב מעין מזיגה בלולה משניהם, הוא כלי אל כוח הדעת, שהוא העמקות וההתקשרות בכל דבר השכלה והשגה.

לד. והנה, שלשת ההבדלים של חכמה, בינה ודעת, למרות שהם ענין שכלי, ושכל עמוק מאד, מכל מקום אנו יודעים זאת מהגשמיות, כלומר מהחיים הגשמיים. בעולם אנו רואים שאנשים מתבטאים: זה חכם, זה מבין וזה דעתן, הרי שגם בשכל הפשוט של חיי האנוש, נראים ונרגשים ההבדלים שבשכל. טעמו של דבר הוא, מפני שאור וכלי הם בערך זה לזה ולכן יכולים להבין מהאחד על השני.

בתשובת המשיח על שאלת מורנו הבעש"ט נ"ע "אימתי קאתי מר – לכשיפוצו מעינותיך חוצה", מובן בבהירות, שתורת הבעש"ט נ"ע היא כלי לאור גילויו של המשיח, בב"א.

כלל ידוע הוא, שנוסף על שכל התהוות היא על ידי אור, הרי התהוות הכלים היא על ידי האור. האור יוצר את הכלי והכלי מקבל את האור. כפי שאנו רואים במוחש ששכל מהווה אותיות, לכל שכל האותיות שלו, והשכל הוא האור והאותיות הן הכלים.

הרי, כדי שנבין מה היא חסידות, עלינו להבין בתחילה מה הוא האור והגילוי של משיח. כאמור, שממהות מעלת האור יכולים אנו להבין, לאחר מכן, תוכן הענין של כלי זה לאור זה.

47) זח"ג רסג, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ידיעת דבר פירושה שיודעים את מהותו, כלומר, מה הוא. המשמעות האמיתית בשאלת "מה הוא", היא שאלה רוחנית, מה הוא מכיל בתוכו. אך, המהות הרוחנית היא "עצמי", שהגוף הגס ורגילותיו אינו יכול להשיגה, בכוחו רק לעקוב באופן מוגבל מאד אחרי ההתנהגות והשפעת ה"עצמי", דבר שבמדה מסויימת יכול לקרב אותו להשיג לכל־הפחות הקווים הכלליים של ה"עצמי".

לה. על האדם אנו אומרים מהות אדם, הרי יודעים אנו את מציאותו, שהוא גוף ונפש כמו כל הנבראים, אלא שהוא ניחון ביתרון השכל המנהיג את כל אברי הגוף, שכל אחד ימלא את תפקידו.

השכל הוא הנשיא המנהיג את כל האברים, הוא מארגן את עבודתם לבצע דברים מסויימים השייכים להם עצמם, ולרוח ולגוף של האדם עצמו, וכן לבצע דברים שמחוץ לאדם, בנוגע לעוד יחיד או רבים.

הרי כשאנו אומרים מהות האדם, זה מציין, "עצמי", שיש לו כוח השפעה מסויים בחיי העולם הפרטי והכללי.

במלים ברורות יותר: מהות הדבר, כלומר מהות המהות של מהות האדם אין אנו יודעים, אלא יודעים אנו את מציאות המהות של מהות האדם, ויודעים אנו זאת מפעולותיו והנהגותיו.

הידיעה במהות ה"עצמי", שיודעים אנו מפעולותיו והנהגותיו, הרי למרות שאין לו ידיעה אמיתית, אך זה כבר יצא מגדר של העדר הידיעה, ויש בכך משום פתח קטן לידיעה.

משיח הוא אור עצמי, אנו נבראים שוכני בתי חומר, ומה גם אלה שאינם מרגישים את עצמם כשכנים, אלא בעלי חומר מושרשים, קטנים הם מדי להבין ולהשיג מה הוא אור בכלל, ואור עצמי בפרט. הרי מובן כמה רחוקים אנו מההבנה מה הוא משיח. אלא מההנהגה והפעולה יכולה להיות לנו ידיעה מועטה מה הוא ענין המשיח.

~ רְשִׁימוֹת אַדְמוֹר מְהוֹרַיי"צ* ~

א, כ אייר, תרנ"ו. ליובאוויטש

מִתְּחִלַּת חוֹדֶשׁ אִיָּיר, הִתִּיר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר לְהַחֲסִידִים לָבוֹא לְלִיוּבַאוִוִיטְשׁ, אַחֲרֵי אֲשֶׁר בְּמֶשֶׁךְ הַחוֹרֶף אָסַר עֲלֵיהֶם לָבוֹא מִפְּנֵי הַיִּסּוּרִים[יח33 34 35] — שֶׁהָיוּ מִתְּחִלַּת חוֹדֶשׁ מַר-חֶשְׁוָן עַד לִפְנֵי הַפֶּסַח

גַּם חֲסִידוּת לֹא אָמַר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר בַּחוֹרֶף הַהוּא רַק אֵיזֶה פְּעָמִים[36], בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ וַיֵּצֵא ט' כִּסְלֵו וְי"ט כִּסְלֵו וּבְשַׁבָּת רֹאשׁ־חֹדֶשׁ וַחֲנוּכָּה, כ"ד טֵבֵת, שַׁבָּת שִׁירָה, וּפוּרִים, וְגַם זֶה בַּמִּנְיָן הַקָּטָן הַפְּרָטִי שֶׁלּוֹ לִפְנֵי אֲנָשִׁים סְפוּרִים וּבָהֶם אֲחָדִים מֵהָאַבְרֵכִים הַיּוֹשְׁבִים.

בְּשַׁבָּת הַגָּדוֹל, אַחֲרֵי הַפְּסָקָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַחוֹרֶף, אָמַר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים בָּרַבִּים, דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה[4], וַתְּהִי שִׂמְחָה גְּדוֹלָה לְאֶזְרְחֵי הָעִיר בִּכְלָל וּלְהָאַבְרֵכִים הַיּוֹשְׁבִים בִּפְרָט, וְהַמְשׁוּלָּחִים הוֹדִיעוּ כִּי כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר הִתִּיר לְהַחֲסִידִים לָבוֹא לְלִיוּבַאוִוִיטְשׁ וְעַל שַׁבָּת הָרִאשׁוֹן אַחַר חַג הַפֶּסַח, פָּרָשַׁת תַּזְרִיעַ וּמְצוֹרָע, כְּבָר בָּאוּ הַרְבֵּה אוֹרְחִים, וּמִזְּמַן לִזְמַן — כְּשֶׁנִּתְפַּרְסֵם הַהֶיתֵּר — נִתְרַבּוּ הַבָּאִים, וְעַל שַׁבָּת־קוֹדֶשׁ פָּרָשַׁת אֱמוֹר וְלַ"ג בָּעוֹמֶר

יח) מלשינות גינזבורג[10] מווילנא. — המאורעות שקדמו לזה ראה שיחת פסח ה'תש"ג אות סג ואילך[11]. קונטרס "אדמו"ר הצמח צדק ותנועת ההשכלה" פ"ה ואילך. קובץ מכתבים סוף קובץ א[13].

*) מתוך לקוטי דיבורים.

33) המשכיל מרדכי אהרן גינזבורג (תקנ"ו־תר"ז).

34) לעיל ותלה, א ואילך.

35) נדפס לאח"ז בסוף ספר תהלים אהלי יוסף יצחק ע' 206 ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' דש ואילך.

36) ראה רשימת מאמרי דא"ח של הצמח־צדק (קה"ת, תשנ"ד) ע' סב ואילך.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁאַחֲרָיו, הָיוּ כְּאַרְבָּעִים מִנְיָנִים אוֹרְחִים וְהַחֲסִידִים הַמְפוּרְסָמִים רַבִּי אַיְיזִיק הָאָמְלִעֶר[37] וְרַבִּי הִלֵּל פַּאַרִיטְשֶׁעֶר[38] בְּרֹאשָׁם.

בַּשַּׁבָּת הַהוּא, פָּרָשַׁת אֱמוֹר, אָמַר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר שְׁלִשָּׁה מַאֲמָרִים[39]. הָרִאשׁוֹן דִּבּוּר הַמַּתְחִיל אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כּוֹבֶד רֹאשׁ, אֲמָרוֹ בְּיוֹם שִׁשִּׁי עֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶשׁ אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, הַשֵּׁנִי דִּבּוּר הַמַּתְחִיל לְהָבִין עִנְיַן כּוֹבֶד רֹאשׁ בָּעֲבוֹדָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם — קוֹדֶם קַבָּלַת שַׁבָּת, וְהַשְּׁלִישִׁי דִּבּוּר הַמַּתְחִיל לְהָבִין בְּתוֹסֶפֶת בֵּיאוּר יִשְׂרָאֵל לִי רֹאשׁ, אֲמָרוֹ בְּשַׁבָּת־קוֹדֶשׁ קוֹדֶם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה.

* * *

בַּשָּׁנָה הַהִיא[40] הָיְתָה חֲגִיגַת לַ"ג בָּעוֹמֶר בְּשִׂמְחָה כְּפוּלָה וּמְשׁוּלֶּשֶׁת.

בִּהְיוֹת כִּי בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי חָל תַּעֲנִית שֵׁנִי בַּתְּרָא[41] יָשְׁבוּ הָרַבָּנִים הַמְפוּרְסָמִים הָר"נ מִדוּבְרָאוּוּנַע[יט][42] [43] [44] [45], רַבִּי אַיְיזִיק מִוִּיטֶעבְסְק[כ], וְרַבִּי אַיְיזִיק מֵהָאָמְלִיע בְּבֵית־דִּין וּפָסְקוּ — בְּתוֹר הוֹרָאַת שָׁעָה — שֶׁלְּרַגְלֵי שִׂמְחַת הָרַבִּים, לֹא יְסַיְּימוּ אֶת הַתַּעֲנִית[46] וְאַחַר מִנְחָה גְּדוֹלָה יְקַיְּימוּ אֶת הַמִּנְהָג הַקָּבוּעַ בִּסְעוּדַת הֶחָג.

הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי הִלֵּל מִפַּאַרִיטְשׁ, אַף כִּי הִסְכִּים עִם הָרַבָּנִים הַגְּאוֹנִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל וְהִשְׁתַּתֵּף בַּחֲזָרַת הַמַּאֲמָרִים, בְּהַנִּיגּוּנִים וְהָרִיקּוּדִים, מִכָּל מָקוֹם גָּמַר תַּעֲנִיתוֹ, וְרַק אַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית שָׁתָה כּוֹס חַמִּין.

בַּלַּיְלָה הַהוּא בְּהִתְוַעֲדוּת זִקְנֵי הַחֲסִידִים, הִרְבָּה רַבִּי אַיְיזִיק מֵהָאָמְלִיע לִתְבּוֹעַ מֵרַבִּי הִלֵּל עַל אֲשֶׁר הוּא מַרְבֶּה בְּהִידּוּרִים[47], וּבֵיאֵר אֶת הַמַּאֲמָר[48] כָּל יָתֵר כְּנָטוּל דָּמֵי.

הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי הִלֵּל בָּכָה בִּמְרִירוּת גְּדוֹלָה, וּמִתּוֹךְ בְּכִיָּה בִּדְמָעוֹת שָׁלִישׁ הִתְחַנֵּן אֶל הָרַב הֶחָסִיד רַבִּי אַיְיזִיק אֲשֶׁר לֹא יַאֲשִׁים אוֹתוֹ עַל זֶה, וְלֹא יַחֲשׁוֹב עָלָיו עָוֹן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִפְּנֵי יוּהֲרָא וְגַסּוּת הָרוּחַ חַס־וְשָׁלוֹם.

יט) הר"נ בנו של ר' אברהם בירך מסמיליאַן[19] — תלמיד מובהק לרבנו הזקן. בזיווג שני חתנו של הרה"ק ר' חיים אברהם בנו של רבנו הזקן. נולד ט"ו שבט תקמ"ח — נפטר ט"ו שבט תרי"ב[20]. (כן צ"ל גם בס' השיחות[21] ע' 731). בעהמ"ס דברי נחמי'[21].

כ) ראה ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 87. "התמים" ח"ד ע' כח ואילך.

---

37) הרה"ג והרה"ח ר' יצחק אַייזיק בר' מרדכי הלוי עפשטיין מהאָמיל. מחסידי אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצ"צ. ראה אודותיו - ספר השיחות תרצ"ו ע' 4. תרצ"ז ע' 237 ואילך. תש"ו ע' 25. וש"נ. "תולדות הרה"ח ר' יצחק אַייזיק" (קה"ת — אה"ק, תש"מ. תשמ"ז).

38) הרה"ח ר' הלל בר' מאיר הלוי מאַליסאָוו, הידוע בשם "ר' הלל פּאַריטשער" (תקנ"ה — יא מנחם־אב תרכ"ד). ראשי פרקים מתולדותיו — ראה פלח הרמון על ספר בראשית וספר שמות (הוצאת קה"ת) בתחילתם. ספר השיחות תרצ"ו ע' 6. וש"נ.

39) לע"ע לא הגיעו לידינו.

40) ראה גם שיחות חורף תרצ"ה (תורת מנחם רשימת היומן ע' שסג). הועתק ב"היום יום" יז אייר.

41) ראה טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב.

42) ראה אודותו שיחת חג הפסח תרצ"ד סכ"ב (לקו"ד ח"א קלב, א). ספר השיחות תרצ"ז ע' 170 ואילך.

43) ראה שיחות ט"ו בשבט, ש"פ ויק"פ, ש"פ ויקרא — תשמ"ב (התוועדויות תשמ"ב ח"ב ע' 850 ואילך. ע' 1057 ואילך. ע' 1116).

44) קיץ ה'ש"ת.

45) ראה אודותיו בית רבי ח"א פכ"ו (סט, א־ב). ספר השיחות תרצ"א ע' 244 ואילך. שיחת ש"פ צו תשמ"ב (התוועדויות תשמ"ב ח"ב ע' 1129). שיחות ליל ו' דחה"ס וש"פ וישב תשמ"ט (תו"מ תשמ"ט ח"א ע' 182. ח"ב ע' 42). ועוד.

46) ראה מכתב פסח שני תשל"ז (לקו"ש חי"ז ע' 505) בהערה (ד"ה פסח שני, ב'), ובשווה"ג שם מציין לרשימה זו.

47) ראה גם אגרות־קודש ח"ב ע' שמב. חי"ד ע' קכו. וראה לקמן הערה 26.

48) חולין נח, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שָׁעָה אֲרוּכָּה דִּיבֵּר אָז רַבִּי הִלֵּל בְּהִתְרַגְּשׁוּת וּבְתַחֲנוּנִים, וְהַדְּבָרִים כּוּלָּם לֹא אֶזְכּוֹר, וְרַק זֹאת הִנְנִי זוֹכֵר, שֶׁאָמַר בְּאַרְבָּעָה חֲדָשִׁים שֶׁהַכִּינוֹתִי אֶת עַצְמִי לִכְנוֹס לִכְבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר[כא] לִיְחִידוּת, פָּעַלְתִּי אֵצֶל הַגּוּף שֶׁיִּהְיֶה בְּהַדַּרְגָּא דְּטוֹב[49], וְלֹא רַק בְּהַדַּרְגָּא דְּצֶדֶק – עֶר זָאָל זַיִן גּוּט, אוּן נִיט נָאר גֶעֶרעֶכְט.

גַּם הִנְנִי זוֹכֵר שֶׁאָמַר עֶס אִיז אַ עֲבֵירָה אַוועֶק גֶעבֶּען דִּי צַיְיט אוֹיף טְעָנוֹת אוּן מַעֲנוֹת, יֶעֶדֶער רֶגַע אִיז טַיְיעֶר.

אַחַד הָאַבְרֵכִים מֵהַיּוֹשְׁבִים – מֹשֶׁה דָּוִד מֵאַבְצוּהע – הִתְרַגֵּשׁ מְאֹד מִדִּיבּוּרָיו שֶׁל רַבִּי הִלֵּל וּבָכָה בְּכִי רַב בְּטָעֲנוֹ, עַתָּה הִנְנִי יוֹדֵעַ מַדּוּעַ לֹא הוֹעִילוּ לִי הַשְּׁתִּי פְּעָמִים 'יִחִידוּת' שֶׁהָיִיתִי אֵצֶל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר, כִּי בִּשְׁבִיל לְהִכָּנֵס לִ'יִחִידוּת' צְרִיכִים הֲכָנָה בַּעֲבוֹדָה בְּפוֹעַל, וְזוֹלַת זֹאת אֵינוֹ מוֹעִיל.

הַמֵּעֵת לְעֵת – מֵאָז בָּאנוּ לְרַבִּי יוֹסֵף מִיכָאֵל לאַחרעמאָוואָ עַד בֹּא כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר בְּיוֹם הַל"ג בָּעוֹמֶר לְבָרֵךְ אֶת הַחֲגִיגָה – עָבַר עָלֵינוּ כְּשָׁעוֹת אֲחָדוֹת מֵהַשִּׂמְחָה הַגְּדוֹלָה בְּתַעֲנוּג רוּחָנִי.

כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר אָמַר מַאֲמַר דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל עֵד הַגַּל הַזֶּה וְעֵדָה הַמַּצֵּבָה[4], הִתְעַכֵּב כִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת וַיִּסַּע לְבֵיתוֹ.

* * *

הֶחָסִיד רַבִּי אַבָּא מִטשאַשניק[כב][50] סִיפֵּר, שֶׁהוּא הָיָה נוֹכֵחַ אָז, וּבֵין כְּתָבָיו וּרְשִׁימוֹתָיו נִמְצָא כָּתוּב בֵּין הַמַּאֲמָרִים שֶׁשָּׁמַע גַּם הַנְּחוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה הַמַּאֲמָרִים – שְׁלֹשָׁה דְּפָרָשַׁת אֱמוֹר וְאֶחָד מִל"ג בָּעוֹמֶר – וְכֵן הַסִּיפּוּר אֲשֶׁר סִיפֵּר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר אוֹדוֹת הֶחָסִיד רַבִּי פַּייווש מֹשֶׁה דוּבּרָאוּוּנער[כג] אֲבִי רַבִּי יוֹסֵף מִיכָאֵל, נוֹסָף עַל הַדִּיבּוּרִים שֶׁחָלְפוּ בֵּין זִקְנֵי הַחֲסִידִים בְּהַהִתְוַעֲדוּת בְּלֵיל ל"ג בָּעוֹמֶר וְהַסִּפּוּרִים אֲשֶׁר סִפְּרוּ[כד].

סִפּוּרֵי רַבִּי אַבָּא עוֹרְרוּ אֶת זִכְרוֹנוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנוֹךְ הֶעֶנְדִיל, וְאָמַר כֵּן כֵּן הִנֵּה נִזְכַּרְתִּי אֵת אֲשֶׁר סִיפֵּר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמוֹ"ר אוֹדוֹת פַּייווש מֹשֶׁה דעֶם יִשּׁוּב'נִיק, כִּי מִתְּחִלָּה הָיָה אַחַד מִבְּחִירֵי נִכְבְּדֵי סלוצק וְהָיָה מִגְּדוֹלֵי הַמְנַגְּדִים עַל הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן וְאַחַר כָּךְ לְסִבָּה בִּלְתִּי יְדוּעָה עָזַב אֶת סלוצק וַיִּתְיַשֵּׁב בִּכְפָר סָמוּךְ לְדוּבּרָאוּוּנָא וַיְהִי לְחָסִיד נִלְהָב שֶׁל הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן וְשָׁם נוֹלַד לוֹ בְּנוֹ יְחִידוֹ רַבִּי יוֹסֵף מִיכָאֵל.

כא) האמצעי. – ראה לקמן הסיפור בארוכה.

כב) אַ טיפער בעל הבנה והשכלה (שיחת ב' ניסן תש"ח – בקונטרס נו72. עיי"ש). – יומנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א דשנת תרנ"ד.

כג) יומן תרנ"ג.

כד) כתבי ר"א מטשאַשניק, ספר כ"ה.

---

49) ראה ספר השיחות תרצ"ז ס"ע 256 ואילך. קיץ ה'ש"ת ע' 104. תש"א ע' 58.

50) ספר השיחות תש"ח ע' 190.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ אגרות קודש - אדמו"ר הריי"צ ~

ב"ה, ועש"ק י"ט אד"ש, ת"ש
נויארק

ידידי עוז, הרה"ג הנכבד והנעלה,
משכיל על דבר טוב, וו"ח אי"א מוה"ר
דוד מאיר שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתב ידיד נפשי מיום י"ז לחד"ז, נהניתי במאד מכל האמור במכתבו, ודעתי אשר מוכרח הדבר לסדר את תכנית העבודה בפלאן מעובד ומסודר. והנני מבקש את ידידי שי' שיואיל נא לכתוב לי הצעתו בזה, כי בהכרותו הטובה בהענינים בודאי יהיו לי הצעותיו לעינים בהעבודה הכבירה בעזה"י בהחזקת היהדות והרבצת התורה ביראת שמים במדינה.

הימים - מיום בואי עד היום - עברו ועוברים רק בכדי בעקאנט צו ווערן עם מצבם של עניני הכלל והפרט, ורק דבר אחד המשמח את לבבי השבור והנני לבשר מזה לידידי כי ת"ל סדרתי ישיבה בשם אחי תמימים, וביום שלישי העבר כבר ישבו ללמוד בסדר, תחת השפעתם והנהלתם של ידידיי האהובים והנחמדים הרבנים הר"ר ישראל שי' דזייקאבסאן משפיע בדא"ח, והר"ר מרדכי שי' מענטליק ראש מתיבתא ומשגיח. יתן השי"ת שהתלמידים שי' יצליחו בלימודם ויהיו יראי אלקים חסידים ולומדים, ויחזור ויתן השי"ת אשר התיסדות אחי-תמימים תהא התחלה טובה בהצלחה רוחנית וגשמית ליסד ישיבות קטנות מכינות לישיבה גדולה, בשם הקדוש תומכי-תמימים ויגדיל תורה ויאדיר.

תודה לידידי שי' על אשר הזכירני לכתוב תודתי וברכתי להישיש החכם הנודע בעל מדות תרומיות מר בראנדעיס שי' בעד כל פעולותיו הטובות בעדנו להוציאנו בעזה"י מן המיצר אל המרחב.

השי"ת יחזק את בריאות ידידי שי' יאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים שיוכל להתעסק בתורה ועבודה ובהחזקת דרכי החסידות כחפצו הטוב מתוך בריאות הנכונה.

יואיל למסור ברכתי לידידי גיסו ר"י"ד שי' טוכמאן שיחזק השי"ת בריאותו ויעזר לו בהדרוש לו בגשם וברוח, ועם זה יעורר נא ידידי אותו שיתענין בתור מעשה לטובת החזקת הישיבות ואשר יזכור את צור מחצבתו, ובגלל זאת ימלא השי"ת משאלות לבבו לטובה ולברכה.

ידידי בנו הנעלה והכי נכבד ר' פרץ שי' הגיד לי אשר ידידי גיסו מר ישראל נח שי' הוא - ל"ע - חולה, ובקשתיו שיפרוש גיני בשלומו וימסור לו את ברכתי שישלח לו השי"ת רפואה, ובודאי מילא דבר השליחות כראוי, ואתענין לדעת מצבו בהוה.

והנני ידידו הדו"ש מכבדו ומברכו.

עניינו של חודש אלול הוא – כלשון הכתוב "ושב וקבצך": "ושב" – עניין התשובה, והיינו, על-ידי "וקבצך" – לקבץ את כל המחשבות הדיבורים והמעשים של כל השנה כולה, ולערוך חשבון עליהם, ולא רק חשבון סתם, אלא על מנת לשוב בתשובה עליהם

משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ז

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נְקֻדָּה מְשִׂיחַת קֹדֶשׁ

מַעֲקֶה רוּחָנִי

בַּפָּרָשָׁה אָנוּ מְצֻוִּים "כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ" - כַּאֲשֶׁר אָדָם בּוֹנֶה בַּיִת, עָלָיו לְהַקִּיף אֶת הַגַּג בְּמַעֲקֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה סַכָּנַת נְפִילָה.

בּוֹאוּ נָשִׂים לֵב גַּם לַרַעְיוֹן וְהַמּוּסָר־הַשֵּׂכֶל שֶׁמִּסְתַּתֵּר בְּמִצְוַת הַמַּעֲקֶה:

נִקַּח לְדֻגְמָה יֶלֶד שֶׁעוֹבֵר לִלְמֹד בְּמָקוֹם חָדָשׁ, עַד עַכְשָׁו הוּא הָיָה רָגִיל לַחֲבֵרִים וְלַמּוֹרִים שֶׁלּוֹ, לִמְקוֹם הַלִּמּוּדִים וְלַסְּבִיבָה, וְהָיָה לוֹ יוֹתֵר קַל לִלְמֹד וּלְהִתְנַהֵג כָּרָאוּי. כְּעֵת הוּא מַגִּיעַ לְמָקוֹם לֹא מֻכָּר, וְהוּא קְצָת חוֹשֵׁשׁ: מָה יִהְיֶה? אֵיךְ יְקַבְּלוּ אוֹתִי? הַאִם אֶסְתַּדֵּר? זֶה נִקְרָא "בַּיִת חָדָשׁ" - דֶּרֶךְ חֲדָשָׁה שֶׁאָדָם יוֹצֵא אֵלֶיהָ, וְהוּא חוֹשֵׁשׁ מִ'נְפִילָה'.

מָה עָלָיו לַעֲשׂוֹת, כְּדֵי לִהְיוֹת בָּטוּחַ וּמֻגָּן יוֹתֵר? אוֹמֶרֶת לָנוּ הַתּוֹרָה: "וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ".

הַמַּעֲקֶה הוּא מַשֶּׁהוּ נוֹסָף עַל הַבַּיִת. גָּדֵר שֶׁאָנוּ מוֹסִיפִים סָבִיב לַגַּג. כָּךְ גַּם כְּשֶׁאָדָם יוֹצֵא לְדֶרֶךְ חֲדָשָׁה, הוּא צָרִיךְ לְהוֹסִיף 'מַעֲקֶה'. הוּא לֹא יָכוֹל לְהִסְתַּפֵּק בַּמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים וּבַלִּמּוּד שֶׁלּוֹ עַד עַכְשָׁו. עָלָיו לְהִתְחַזֵּק בְּהַחְלָטוֹת טוֹבוֹת, כָּךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יוֹתֵר כּוֹחַ לִשְׁמֹר עַל עַצְמוֹ בַּמָּקוֹם הֶחָדָשׁ. כָּךְ הוּא יִהְיֶה יוֹתֵר בָּטוּחַ וּמֻגָּן מִנְּפִילָה.

בִּפְרָט הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁאָדָם עוֹבֵר מֵעִסּוּק בְּרוּחָנִיּוּת לְעִסּוּק בְּחָמְרִיּוּת. הוּא צָרִיךְ לְהוֹסִיף מַעֲקֶה - הַחְלָטוֹת טוֹבוֹת שֶׁיְּסַיְּעוּ לוֹ, לֹא לִפּוֹל וְלִשְׁקֹעַ בְּתוֹךְ הַחָמְרִיּוּת, אֶלָּא לַהֲפֹךְ אוֹתָהּ לְדִירָה לְהַשֵּׁם.

לִקְרַאת הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה, יֵשׁ הוֹרָאָה שֶׁל הָרַבִּי הָרַיַּ"צ לְקַבֵּל הַחְלָטוֹת טוֹבוֹת חֲדָשׁוֹת - לְהוֹסִיף בְּהִדּוּר מִצְוָה וּבְהִתְנַהֲגוּת טוֹבָה, וְכָךְ נִהְיֶה רְאוּיִים לַשֶּׁפַע שֶׁל הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה, וְנִזְכֶּה לִכְתִיבָה וַחֲתִימָה טוֹבָה לְשָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה.

(מעובד על־פי 'לקוטי שיחות' חלק ב, עמוד 385 ואילך; חלק יט, עמוד 208 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

על כל אחד ואחד מבחורים ואברכים במדינה זו, להקדיש איזה שנים לכל הפחות ללמוד תורתנו הקדושה מבלי לימודי חול להבדיל

ממכתב י"ז אלול, תשי"ט

בנוגע ללימוד התניא בעצמו, עצתי בכגון דא היא, להתחיל בחלק אגרת התשובה, לאחרי זה שער היחוד והאמונה, ורק לאחרי זה חלק ראשון

ממכתב, י"ד אלול, תשי"ט

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חומש לקריאה בציבור

פרשת תצא

כא יא כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשָׁבִיתָ שִׁבְיוֹ: יב וְרָאִיתָ בַּשִּׁבְיָה
אֵשֶׁת יְפַת־תֹּאַר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לְךָ
לְאִשָּׁה: יג וְהֵבֵאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת־
רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת־צִפָּרְנֶיהָ: יד וְהֵסִירָה אֶת־
שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה
אֶת־אָבִיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרֵח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא
אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה: טו וְהָיָה
אִם־לֹא חָפַצְתָּ בָּהּ וְשִׁלַּחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכֹר
לֹא־תִמְכְּרֶנָּה בַּכֶּסֶף לֹא־תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת
אֲשֶׁר עִנִּיתָהּ: ס (לוי) טו כִּי־תִהְיֶיךְ לְאִישׁ שְׁתֵּי
נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ־לוֹ
בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר
לַשְּׂנוּאָה: טז וְהָיָה בְּיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת
אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה
עַל־פְּנֵי בֶן־הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר: יז כִּי אֶת־הַבְּכֹר
בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל
אֲשֶׁר־יִמָּצֵא לוֹ כִּי־הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט
הַבְּכֹרָה: ס (ישראל) יח כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר
וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ
אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: יט וְתָפְשׂוּ בוֹ אָבִיו
וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר
מְקֹמוֹ: כ וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר
וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא: כא וְרָגְמֻהוּ
כָּל־אַנְשֵׁי עִירוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת וּבִעַרְתָּ הָרָע
מִקִּרְבֶּךָ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה׳ אֱלֹקֶיךָ לְמִרְיָם

הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הָיָה לוֹמֵד עִם תַּלְמִידָיו שִׁעוּר גְּמָרָא. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְמַסֶּכֶת עֲרָכִין (טו, ב) וְלָמְדוּ אֶת הַמַּאֲמָר "לִישְׁנָא תְּלִיתָאי קָטִיל תְּלִיתָאי", פֵּרֵשׁ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב: לְשׁוֹן הָרַע הוֹרֵג כָּל הַשְּׁלֹשָׁה — הַמַּמְצִיא, הַמְסַפֵּר, וְהַמַּאֲזִין. אֶלָּא שֶׁזּוֹהִי רְצִיחָה בִּלְבוּשִׁים רוּחָנִיִּים, שֶׁהִיא קָשָׁה יוֹתֵר מֵרְצִיחָה גַּשְׁמִית.

(לקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 32)

שני כב וְכִי־יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט־מָוֶת וְהוּמָת
וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל־עֵץ: כג לֹא־תָלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ
כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־קִלְלַת אֱלֹהִים
תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת־אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: ס **כב** א לֹא־תִרְאֶה
אֶת־שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת־שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ
מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ: ב וְאִם־לֹא קָרוֹב
אָחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתָּוֹ וַאֲסַפְתּוֹ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ
וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתָ לוֹ:
ג וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן
תַּעֲשֶׂה לְכָל־אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר־תֹּאבַד מִמֶּנּוּ
וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: ס ד לֹא־תִרְאֶה
אֶת־חֲמוֹר אָחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נֹפְלִים בַּדֶּרֶךְ
וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ: ס ה לֹא־יִהְיֶה
כְלִי־גֶבֶר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה
כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה: פ ו כִּי
יִקָּרֵא קַן־צִפּוֹר | לְפָנֶיךָ בַּדֶּרֶךְ בְּכָל־עֵץ | אוֹ
עַל־הָאָרֶץ אֶפְרֹחִים אוֹ בֵיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת
עַל־הָאֶפְרֹחִים אוֹ עַל־הַבֵּיצִים לֹא־תִקַּח הָאֵם
עַל־הַבָּנִים: ז שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת־הָאֵם וְאֶת־
הַבָּנִים תִּקַּח־לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ
יָמִים: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה׳ אֱלֹקֶיךָ לְמִרְיָם

מְבֹאָר בַּתַּנְיָא (אגרת הַקֹּדֶשׁ סכ"ב), שֶׁמַּחְשֶׁבֶת לְשׁוֹן־הָרַע חֲמוּרָה יוֹתֵר מִדִּבּוּר: "וְאִישׁ אֶת רֵעַת רֵעֵהוּ אַל תַּחְשְׁבוּ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בִּלְבַבְכֶם כְּתִיב, וְלֹא יַעֲלֶה עַל לֵב לְעוֹלָם, וְאִם תַּעֲלֶה יַהַדְפֶנָּה מִלִּבּוֹ כְּהִנְדֹּף עָשָׁן, וּכְמוֹ מַחְשֶׁבֶת עֲבוֹדָה־זָרָה מַמָּשׁ. כִּי גְּדוֹלָה לְשׁוֹן־הָרַע כְּנֶגֶד עֲבוֹדָה־זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, וְאִם בְּדִבּוּר כָּךְ כּוּי. וּכְבָר נוֹדַע לְכָל חֲכַם־לֵב יִתְרוֹן הֶכְשֵׁר הַמַּחֲשָׁבָה עַל הַדִּבּוּר, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְמוּטָב״.

(היום יום, י״ג חשון)

שלישי ח כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ
וְלֹא־תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי־יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ:
ט לֹא־תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה
הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע וּתְבוּאַת הַכָּרֶם: ס ׃ לֹא־
תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר־וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: יא לֹא תִלְבַּשׁ
שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: ס יב גְּדִלִים
תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר
תְּכַסֶּה־בָּהּ: ס יג כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ
וּשְׂנֵאָהּ: יד וְשָׂם לָהּ עֲלִילֹת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ
שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי
וָאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים: טו וְלָקַח
אֲבִי כתיב הנער קרי הַנַּעֲרָה וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־
בְּתוּלֵי כתיב הנער קרי הַנַּעֲרָה אֶל־זִקְנֵי הָעִיר
הַשָּׁעְרָה: טז וְאָמַר אֲבִי כתיב הנער קרי הַנַּעֲרָה
אֶל־הַזְּקֵנִים אֶת־בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה
וַיִּשְׂנָאֶהָ: יז וְהִנֵּה־הוּא שָׂם עֲלִילֹת דְּבָרִים לֵאמֹר
לֹא־מָצָאתִי לְבִתְּךָ בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בִתִּי
וּפָרְשׂוּ הַשִּׂמְלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר: יח וְלָקְחוּ זִקְנֵי
הָעִיר־הַהִוא אֶת־הָאִישׁ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ: יט וְעָנְשׁוּ
אֹתוֹ מֵאָה כֶסֶף וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא
שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה
לֹא־יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו: ס כ וְאִם־אֱמֶת הָיָה
הַדָּבָר הַזֶּה לֹא־נִמְצְאוּ בְתוּלִים כתיב לנער
קרי לַנַּעֲרָה: כא וְהוֹצִיאוּ אֶת־ כתיב הנער קרי הַנַּעֲרָה
אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ
בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי־עָשְׂתָה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת
בֵּית אָבִיהָ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: ס כב כִּי־יִמָּצֵא

אִישׁ שֹׁכֵב | עִם־אִשָּׁה בְּעֻלַת־בַּעַל וּמֵתוּ גַּם־
שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה
וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: ס כג כִּי יִהְיֶה כתיב נער
קרי נַעֲרָה בְתוּלָה מְאֹרָשָׂה לְאִישׁ וּמְצָאָהּ אִישׁ
בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּהּ: כד וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם
אֶל־שַׁעַר | הָעִיר הַהִוא וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בָּאֲבָנִים
וָמֵתוּ אֶת־כתיב הנער קרי הַנַּעֲרָ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר
לֹא־צָעֲקָה בָעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־
עִנָּה אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: ס
כה וְאִם־בַּשָּׂדֶה יִמְצָא הָאִישׁ אֶת־כתיב הנער
קרי הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָשָׂה וְהֶחֱזִיק־בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב
עִמָּהּ וּמֵת הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּהּ לְבַדּוֹ:
כו כתיב ולנער קרי וְלַנַּעֲרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דָבָר אֵין
כתיב לנער קרי לַנַּעֲרָה חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם
אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: כז כִּי
בַשָּׂדֶה מְצָאָהּ צָעֲקָה כתיב הנער קרי הַנַּעֲרָה
הַמְאֹרָשָׂה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: ס כח כִּי־יִמְצָא אִישׁ
כתיב נער קרי נַעֲרָה בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֹרָשָׂה
וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ: כט וְנָתַן הָאִישׁ
הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי כתיב הנער קרי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים
כֶּסֶף וְלוֹ־תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא־
יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל־יָמָיו: ס כג א לֹא־יִקַּח אִישׁ
אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו: ס
ב לֹא־יָבֹא פְצוּעַ־דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה בִּקְהַל
יְהוָה: ס ג לֹא־יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְהוָה גַּם דּוֹר
עֲשִׂירִי לֹא־יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְהוָה: ס ד לֹא־יָבֹא
עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְהוָה גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי
לֹא־יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה עַד־עוֹלָם: ה עַל־דְּבַר
אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמַּיִם בַּדֶּרֶךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־
בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם נַהֲרַיִם לְקַלְלֶךָּ:
ו וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל־בִּלְעָם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וַיְהַפֵּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֵבְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ז לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלֹמָם וְטֹבָתָם כָּל־יָמֶיךָ לְעוֹלָם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה׳ אֱלֹקֶיךָ לְמִרְיָם

אָמְרוּ רַז״ל ״לִישְׁנָא תְּלִיתָאי קָטִיל תְּלִיתָאי״ — הַמְדַבֵּר, הַשּׁוֹמֵעַ וְהָאָדָם שֶׁעָלָיו מְדַבְּרִים. וְקָשֶׁה, מַהִי אַשְׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם שֶׁעָלָיו דִּבְּרוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַדִּבּוּר מוֹצִיא מִן הַהֶעְלֵם, מַחְשָׁבָה, אֶל הַגִּלּוּי. כָּל עוֹד לֹא מְדַבְּרִים עַל הָרַע שֶׁבָּאָדָם, הֲרֵי זֶה בְּ׳הֶעְלֵם׳, וְהַקָּבָ״ה מַאֲרִיךְ אַף וּמְחַכֶּה שֶׁיָּשׁוּב בִּתְשׁוּבָה. אַךְ כְּשֶׁמְּדַבְּרִים עַל כָּךְ וְהַדָּבָר מִתְגַּלֶּה בְּעוֹלָם הַדִּבּוּר, עָלוּל לָצֵאת מִזֶּה קִטְרוּג שֶׁיִּגְרֹם גֵּזֶל.

(לקוטי שיחות, כרך י׳, עמ׳ 29)

רביעי ח לֹא־תְתַעֵב אֲדֹמִּי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא־תְתַעֵב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְאַרְצוֹ: ט בָּנִים אֲשֶׁר־יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְהוָה: ס י כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע: יא כִּי־יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֵה־לָיְלָה וְיָצָא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: יב וְהָיָה לִפְנוֹת־עֶרֶב יִרְחַץ בַּמָּיִם וּכְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: יג וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְיָצָאתָ שָׁמָּה חוּץ: יד וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל־אָזְנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָּהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צֵאָתֶךָ: טו כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ | בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: ס טז לֹא־תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעִם אֲדֹנָיו: יז עִמְּךָ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בַּטּוֹב לוֹ לֹא תּוֹנֶנּוּ: ס יח לֹא־תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יִהְיֶה קָדֵשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יט לֹא־תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם: ס כ לֹא־תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֹכֶל נֶשֶׁךְ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ: כא לַנָּכְרִי תַּשִּׁיךְ וּלְאָחִיךָ לֹא תַשִּׁיךְ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ס כב כִּי־תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי־דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: כג וְכִי תֶחְדַּל לִנְדֹּר לֹא־יִהְיֶה בְךָ חֵטְא: כד מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה׳ אֱלֹקֶיךָ לְמִרְיָם

שָׁמַעְתִּי מִכ״ק מו״ח אַדְמוּ״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע, שֶׁסִּפֵּר לִי, אֲשֶׁר נִכְנַס אֵלָיו אֶחָד לִ׳יְחִידוּת׳ וְשָׁאַל תִּקּוּן עַל אֵיזֶה עִנְיָנִים, וּבִשְׁעַת מַעֲשֶׂה תֵּאַר מַצָּבוֹ הָרוּחָנִי בְּאוֹתִיּוֹת מַבְהִילוֹת. וְעָנָהוּ כ״ק מו״ח אַדְמוּ״ר, אֲשֶׁר יָדוּעַ חֹמֶר הָעִנְיָן דִּלְשׁוֹן־הָרַע, שֶׁאָסוּר לְסַפֵּר עַל חֲבֵרוֹ וְגַם עַל עַצְמוֹ. וד״ל.

(אגרות קודש, כרך ז, עמ׳ קצד)

חמישי כה כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל־כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן: ס כו כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ וְקָטַפְתָּ מְלִילֹת בְּיָדֶךָ וְחֶרְמֵשׁ לֹא תָנִיף עַל קָמַת רֵעֶךָ: ס **כד** א כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו כִּי־מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: ב וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר: ג וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־לְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: ד לֹא־יוּכַל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמְּאָה כִּי־תוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: ס

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ נקודות משיחות קודש ~

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק

שָׁלֹשׁ מִצְוֹות נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בִּכְנִיסָתָן לָאָרֶץ — מִנּוּי מֶלֶךְ, מְחִיַּת עֲמָלֵק וּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. הֲרֵי שֶׁמְּחִיַּת עֲמָלֵק מְבִיאָה שְׁלֵמוּת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וְהִנֵּה, יֵשׁ שְׁנֵי אוֹפַנֵּי נִקּוּד בְּתֵבַת "זֵכֶר" — בְּצֵירֵי אוֹ בְּסֶגֹל. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁזֵּכֶר בְּצֵירֵי, ב' נְקֻדּוֹת, רוֹמֵז עַל מְחִיַּת עֲמָלֵק שֶׁקְּדֻמָה לִשְׁתֵּי מִקְדָּשׁוֹת, בַּיִת רִאשׁוֹן וּבַיִת שֵׁנִי. וְזֵכֶר בְּסֶגֹל, שָׁלֹשׁ נְקוּדוֹת, רוֹמֵז עַל מְחִיַּת עֲמָלֵק שֶׁקּוֹדֶמֶת לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי.

(ספר השיחות תשנ"ב, כרך א, עמ' 310)

ששי ה כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא
וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה
אֶחָת וְשִׂמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקָח: ו לֹא־יַחֲבֹל
רֵחַיִם וָרָכֶב כִּי־נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל: ס ז כִּי־יִמָּצֵא
אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמֶּר־בּוֹ
וּמְכָרוֹ וּמֵת הַגַّנָּב הַהוּא וּבִעַרְתָּ הָרָע
מִקִּרְבֶּךָ: ס ח הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע־הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד
וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם
כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: ט זָכוֹר אֶת
אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: ס י כִּי־תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת
מְאוּמָה לֹא־תָבֹא אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ:
יא בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ
יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת־הָעֲבוֹט הַחוּצָה: יב וְאִם־אִישׁ
עָנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בַּעֲבֹטוֹ: יג הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ
אֶת־הָעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ
וּבֵרֲכֶךָּ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק

שְׁלֹשָׁה פֵּרוּשִׁים בְּתֵבַת "קָרְךָ", זֶה לְמַטָּה מִזֶּה. קְרִירוּת — עֲמָלֵק מְקָרֵר אֶת הָאָדָם, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ תִּהְיֶה בִּקְרִירוּת. מִקְרֶה — עֲמָלֵק גּוֹרֵם לָאָדָם לֹא לִרְאוֹת עִנְיְנֵי הַשְּׁגָחָה פְּרָטִית. טֻמְאָה — עֲמָלֵק מְטַמֵּא אֶת הָאָדָם, כְּפֵרוּשׁ"י רֵישׁ פָּרָשַׁת וַיִּקְרָא "לְשׁוֹן עֲרַאי וְטֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיִּקַּר אֱלֹקִים אֶל בִּלְעָם".

(ספר השיחות תשמ"ט, כרך א, עמ' 328)

שביעי י לֹא־תַעֲשֹׁק שָׂכִיר עָנִי וְאֶבְיוֹן מֵאַחֶיךָ אוֹ
מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: יא בְּיוֹמוֹ תִתֵּן
שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשָּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא
וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ
אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא: ס יב לֹא־יוּמְתוּ אָבוֹת
עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יוּמְתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ
בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ: ס יג לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם
וְלֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה: יד וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ
בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אָנֹכִי
מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ס טו כִּי תִקְצֹר
קְצִירְךָ בְשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה לֹא תָשׁוּב
לְקַחְתּוֹ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה לְמַעַן
יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: ס טז כִּי
תַחְבֹּט זֵיתֶךָ לֹא תְפָאֵר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָّתוֹם
וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה: יז כִּי תִבְצֹר כַּרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל
אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה: יח וְזָכַרְתָּ
כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: ס כה א כִּי־יִהְיֶה
רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְּשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם
וְהִצְדִּיקוּ אֶת־הַצַּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע:
ב וְהָיָה אִם־בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט
וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: ג אַרְבָּעִים
יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן־יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל־אֵלֶּה מַכָּה
רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: ד לֹא־תַחְסֹם שׁוֹר
בְּדִישׁוֹ: ס ה כִּי־יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד
מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֵשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה
לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ־לְאִשָּׁה
וְיִבְּמָהּ: ו וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם
אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: ז וְאִם־לֹא
יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת־יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ
הַשַּׁעֲרָה אֶל־הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים
לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: ח וְקָרְאוּ־לוֹ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

זִקְנֵי־עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי
לְקַחְתָּהּ: ט וְנִגְּשָׁה יִבְמְתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים
וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה
וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה
אֶת־בֵּית אָחִיו: י וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית
חֲלוּץ הַנָּעַל: ס יא כִּי־יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ
וְאָחִיו וְקָרְבָה אֵשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת־אִישָׁהּ
מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו:
יב וְקַצֹּתָה אֶת־כַּפָּהּ לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ: ס יג לֹא־
יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וָאֶבֶן גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה:
יד לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה
וּקְטַנָּה: טו אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ אֵיפָה
שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה־לָּךְ לְמַעַן יַאֲרִיכוּ יָמֶיךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: טו כִּי
תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה כֹּל עֹשֵׂה
עָוֶל: פ יז זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: יח אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב
בְּךָ כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא
יָרֵא אֱלֹהִים: יט וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לְךָ
מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ
נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־זֵכֶר * (זֵכֶר)
עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּח: פפפ

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ
וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ.
אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא
וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי
עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא.
יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר,
וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן

כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן
בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

~ נקודות משיחות קודש ~

וְהִנֵּה יָדוּעַ פִּתְגָּם אַדְמוּ"ר הַזָּקֵן שֶׁפֵּירוּשׁ רַשִׁ"י עַל הַתּוֹרָה הוּא "יֵינָהּ שֶׁל תּוֹרָה", שֶׁמִּזֶּה מוּבָן שֶׁפֵּרוּשׁ רַשִׁ"י מַתְאִים עִם הַמְבוֹאָר בִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה:

וְלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן בַּנִּדּוֹן־דִּידָן:

בִּדְרוּשֵׁי חֲסִידוּת עַל הַתְחָלַת פָּרָשָׁתֵנוּ, מְבוֹאָר בַּאֲרוּכָּה שֶׁ"כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה גו'" קָאֵי עַל מִלְחֶמֶת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עִם הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית (יֵצֶר־הָרַע) בְּעֵת הַתְּפִלָּה, דְ"שְׁעַת צְלוֹתָא שְׁעַת קְרָבָא" — וְאֵיךְ מַתְאִים פֵּרוּשׁ זֶה עִם פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל רַשִׁ"י דְ"בְּמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת, הַכָּתוּב מְדַבֵּר"?

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה:

מְבוֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, שֶׁיֵּשׁ בִּ' אוֹפַנִּים בְּבְרוּר הַיֵּצֶר־הָרַע: א) בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה, ב) בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה.

שֶׁבִּכְלָלוּת זֶהוּ הַחִילּוּק בֵּין עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה — "שְׁעַת קְרָבָא", לַעֲבוֹדַת הַתּוֹרָה — "דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נוֹעַם גו' שָׁלוֹם": עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה הוּא בְּרוּר הַיֵּצֶר־הָרַע מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת הַמִּבְרָר (נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית) בְּהַמִּתְבָּרֵר (נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית), וְלָכֵן זֶה בָּא עַל־יְדֵי מִלְחָמָה וִיגִיעָה; אֲבָל הַבֵּרוּר שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹרָה הוּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, בְּדֶרֶךְ מְמֵילָא, שֶׁעַל־יְדֵי לִימוּד הַתּוֹרָה הוּא מַמְשִׁיךְ וּמְגַלֶּה אֱלֹקוּת בְּנַפְשׁוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִתְבַּטֵּל (וּמִתְבָּרֵר) הַיֵּצֶר־הָרַע מֵאֵלָיו.

עַל־פִּי־זֶה מוּבָן מַה שֶּׁבְּרוּר הַיֵּצֶר־הָרַע עַל־יְדֵי מִלְחָמָה נִקְרָא "מִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת" — כִּי יֶשְׁנוֹ בֵּרוּר בְּאוֹפֶן שֶׁל מְנוּחָה — עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה.

(משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ה)

מפטיר יז זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: יח אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב
בְּךָ כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא
יָרֵא אֱלֹהִים: יט וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לְךָ
מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ
נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־זֵכֶר * (זֵכֶר)
עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִּשְׁכָּח: פפפ

ק"י פסוקים, על"י סימן.

*) מנהגינו שה'בעל קורא' אומר פעמיים תיבת זכר, הראשון זֵכֶר (בצירה) והשני זֶכֶר (בסגול).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת כי תצא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק נד

נד א רַנִּי עֲקָרָה לֹא יָלָדָה פִּצְחִי רִנָּה
וְצַהֲלִי לֹא־חָלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמֵמָה
מִבְּנֵי בְעוּלָה אָמַר יְהוָה: ב הַרְחִיבִי מְקוֹם אָהֳלֵךְ וִירִיעוֹת
מִשְׁכְּנוֹתַיִךְ יַטּוּ אַל־תַּחְשֹׂכִי הַאֲרִיכִי מֵיתָרַיִךְ וְיתֵדֹתַיִךְ חַזֵּקִי:
ג כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאול תִּפְרֹצִי וְזַרְעֵךְ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נְשַׁמּוֹת

שי למורא

א) רַנִּי, לְשׁוֹן רִנָּה וְשִׂמְחָה. **עֲקָרָה לֹא יָלָדָה,** אַתְּ יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר הָיִית כַּעֲקָרָה שֶׁלֹּא יָלְדָה, כִּי אֲנָשַׁיִךְ גָּלוּ מִמֵּךְ וְאֵינָם. אֲבָל עַתָּה בִּזְמַן הַגְּאֻלָּה תָּרְנִי וְתִשְׂמְחִי. **פִּצְחִי רִנָּה,** פִּתְחִי פֶּה לְהָרִים קוֹל רִנָּה. **וְצַהֲלִי,** וְעָלְזִי בְּקוֹל גָּדוֹל. **לֹא חָלָה,** שֶׁלֹּא יָלַדְתְּ. וְהוּא עַל שֵׁם חֲבָלֵי הַלֵּדָה, כְּמוֹ "חִיל כַּיּוֹלֵדָה" (תהלים מח,ז). **בְּנֵי שׁוֹמֵמָה,** בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁיִּחְזְרוּ מֵהַגְּלוּת. **בְּעוּלָה,** אֶרֶץ אֱדוֹם שֶׁהָיְתָה מְיֻשֶּׁבֶת. **ב) מֵיתָרַיִךְ,** הֵם הַחֲבָלִים, וּבִשְׁבִיל שֶׁיּוּכְלוּ לְהַרְחִיב אֶת הָאֹהֶל, צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ אֶת הַחֲבָלִים.

ג) תִּפְרֹצִי, תִּתְחַזְּקִי.

עטרת מרים

א אַתְּ יְרוּשָׁלַיִם רָנִּי אֲשֶׁר הָיִית כַּעֲקָרָה אֲשֶׁר לֹא יָלְדָה עַל כִּי אֲנָשִׁים כָּלוּ מִמֶּנָּה וְאֵינָם, הִנֵּה עַתָּה בִּזְמַן הַגְּאוּלָּה, פִּצְחִי פֶּה בְּקוֹל רִנָּה וְצַהֲלִי אֲשֶׁר הָיִית עַד עַכְשָׁיו כְּאִשָּׁה אֲשֶׁר לֹא־חָלָה שֶׁלֹּא יָלְדָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמֵמָה עַתָּה בָּנַיִךְ יִהְיוּ רַבִּים מִבְּנֵי מְדִינָה אַחֶרֶת, כִּי הָיְתָה לָהּ בַּעַל וְיָלְדָה לוֹ בָּנִים אָמַר יְהוָה: ב הַרְחִיבִי | מְקוֹם אָהֳלֵךְ לְהַחֲזִיק אֶת כָּל בָּנַיִךְ הַמְרוּבִּים וִירִיעֹות מִשְׁכְּנוֹתַיִךְ יַטּוּ יִהְיוּ נוֹטִים לְאֹרֶךְ וְלְרֹחַב אַל־תַּחְשֹׂכִי אַל תִּמְנְעִי מִלְּהַטּוֹתָם. הַאֲרִיכִי מֵיתָרַיִךְ הַחֲבָלִים הַתּוֹלִים בְּשִׁפּוֹלֵי הָאֹהֶל שֶׁיֵּהָא נוֹחַ לְקַשְּׁרָם הֵיטֵב לְיֻתֵדוֹת וְיתֵדֹתַיִךְ הַתְּקוּעוֹת בָּאָרֶץ חַזֵּקִי: ג כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאול תִּפְרֹצִי אֶת הַגְּבוּלִים, וְתִמְשׁוֹךְ אַרְצֵךְ חוּץ לַגְּבוּלִים הָאֵלֶּה, וְזַרְעֵךְ גּוֹיִם יִירָשׁ יַעַן שֶׁעֲרֵי יִשְׂרָאֵל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עטרת מרים

לא יַסְפִּיקוּ, לָכֵן יִירְשׁוּ עוֹד עָרֵי עכו"ם, וְגַם אֵלֶּה לֹא יַסְפִּיקוּ לָהֶם עַד וְעָרִים נְשַׁמּוֹת בֵּין מֵאֶרֶץ בֵּין מִשְּׁאָר אֲרָצוֹת יוֹשִׁיבוּ אוֹתָם: ד אַל־תִּירְאוּ אַל תִּפְחֲדוּ שֶׁיִּהְיֶה צַאתְךָ מִגָּלוּת זֶה כְּצֵאתְךָ מִשְּׁאָר גָּלִיּוֹת שֶׁמְּצָאוּךָ בְּאַרְצְךָ עִם צָרוֹת רַבּוֹת וְרָעוֹת בְּבֵית רִאשׁוֹן וּבְבֵית שֵׁנִי, כִּי־לֹא תַכּוּשִׁי עוֹד לְעוֹלָם אַחַר שֶׁתֵּצְאִי מִזֶּה הַגָּלוּת. וְאַל־תִּכָּלְמִי לְהָרִים רֹאשׁ וּלְהַרְאוֹת גְּדוּלָּה בְּחִשְׁבְּךָ פֶּן תִּגְלֶה שוּב כִּי לֹא תַחְפְּירִי לֹא תַבּוּשִׁי עוֹד לְלֶכֶת גּוֹלָה כִּי בֹשֶׁת עֲלוּמַיִךְ כִּי הַבּוּשֶׁת שֶׁהָיָה לָךְ בִּימֵי נְעוּרַיִךְ כַּאֲשֶׁר הָיִית גּוֹלָה וּמִטּוּלְטֶלֶת תִּשְׁכָּחִי כִּי לֹא יִקְרֶה לָךְ עוֹד וְחֶרְפַּת אַלְמְנוּתַיִךְ הַצָּרוֹת שֶׁהָיוּ לָךְ בַּגָּלִיּוֹת שֶׁהָיִית כְּאַלְמָנָה לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד כִּי מֵרוֹב טוֹבָה תִּשְׁכְּחוּ כָּל הַצָּרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת: ה כִּי בְעָלַיִךְ כְּלוֹמַר אֲדוֹנַיִךְ, הוּא עֹשַׂיִךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְהַיְכוֹלֶת בְּיָדוֹ כִּי הוּא אֲדוֹן צְבָאוֹת מַעְלָה וָמַטָּה, וְעוֹד וְגֹאֲלֵךְ הוּא קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקָּרֵא וְיָדוֹ בַּכֹּל מָשְׁלָה: ו כִּי־כְאִשָּׁה עֲזוּבָה וַעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאֲךְ יְהוָה לָשׁוּב אֵלָיו וְאֵשֶׁת נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס בְּעִינֵי בַעְלָהּ, הִנֵּה לֹא תִתְיַמֵּד הַמִּיאוּס כִּי יָשׁוּב יְרַחֵם, כֵּן אָמַר אֱלֹהֶיךָ לְרַחֵם עָלַיִךְ: ז בְּרֶגַע קָטֹן עֲזַבְתִּיךְ יְמֵי הַגָּלוּת כּוּלָּם יִהְיוּ נֶחְשָׁבִים כְּרֶגַע קָטֹן מוּל הַקִּבּוּץ כִּי וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֲקַבְּצֵךְ וְתַתְּמִיד לְאוֹרֶךְ יָמִים: ח בְּשֶׁצֶף בִּמְעַט קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רֶגַע מִמֵּךְ אֶל מוּל הַחֶסֶד תַּחְשֹׁב רַק לְרֶגַע, מֵאַחַר וּבְחֶסֶד עוֹלָם רִחַמְתִּיךְ אָמַר גֹּאֲלֵךְ יְהוָה: ט כִּי כְּמוֹ מֵי הַמַּבּוּל בִּימֵי נֹחַ זֹאת לִי שִׁבּוּעָה בְּיָדִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי אִז מֵעָבֹר שֶׁלֹּא יִהְיוּ מֵי־נֹחַ עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי שְׁתֵּי שִׁבּוּעוֹת מִקְּצֹף עָלַיִךְ עַל יְדֵי עֹנֶשׁ וּמִגְּעָר־בָּךְ לְהַגְלוֹתֵךְ: י כִּי לִפְעָמִים יִקְרֶה אֲשֶׁר הֶהָרִים יָמוּשׁוּ יָסוּרוּ מִמְּקוֹמָם וְהַגְּבָעוֹת תְּמוּטֶינָה מִלְּשׁוֹן נְטִיָּה עַל־יְדֵי רַעַשׁ, אֲבָל וְחַסְדִּי מֵאִתֵּךְ לֹא־יָמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תָמוּט אָמַר מְרַחֲמֵךְ יְהוָה:

שי למורא

ד) **כִּי לֹא תַכּוּשִׁי,** כִּי לֹא תִבּוֹשִׁי עוֹד לְעוֹלָם לִהְיוֹת בְּגָלוּת. **לֹא תַחְפְּירִי,** כִּי תִהְיֶי מֻבְטַחַת שֶׁלֹּא תִהְיִי עוֹד לְחֶרְפָּה. **עֲלוּמַיִךְ,** נְעוּרַיִךְ. וְהוּא רָמֵז עַל גָּלוּת בֵּית רִאשׁוֹן וּבֵית שֵׁנִי. **אַלְמְנוּתַיִךְ,** חֶסְרוֹן הַמַּלְכוּת. ה) **כִּי בְעָלַיִךְ עֹשַׂיִךְ,** כִּי אֲדוֹנֵךְ מַגְדִּיל אוֹתָךְ. ו) **וְאֵשֶׁת נְעוּרִים וגו',** כְּמוֹ אִשָּׁה נְעוּרִים, שֶׁאִם תִּמָּאֵס בְּעִינֵי בַעְלָהּ לֹא יַתְמִיד הַמִּאוּס, כִּי יָשׁוּב וִירַחֵם. ז) **בְּרֶגַע קָטֹן עֲזַבְתִּיךְ,** אַף־עַל־פִּי שֶׁאֲרֻכּוּ יְמֵי הַגָּלוּת, כֻּלָּם יִהְיוּ נֶחְשָׁבִים כְּרֶגַע קָטֹן כְּנֶגֶד הָרַחֲמִים שֶׁיִּהְיוּ גְּדוֹלִים כְּשֶׁאַקַּבְּצֵךְ. "בְּרֶגַע", כְּמוֹ בִּזְמַן. ח) **בְּשֶׁצֶף קֶצֶף,** בִּמְעַט קֶצֶף. י) **הֶהָרִים יָמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תְּמוּטֶינָה,** אַף אִם תִּכְלֶה זְכוּת הָאָבוֹת וְהָאִמָּהוֹת.

יוֹשִׁיבוּ: ד אַל־תִּירְאוּ כִּי־לֹא תֵבוֹשִׁי
וְאַל־תִּכָּלְמִי כִּי־לֹא תַחְפִּירִי כִּי בֹשֶׁת
עֲלוּמַיִךְ תִּשְׁכָּחִי וְחֶרְפַּת אַלְמְנוּתַיִךְ לֹא
תִזְכְּרִי־עוֹד: ה כִּי בְעָלַיִךְ עֹשַׂיִךְ יְהוָה
צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֵךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקָּרֵא: ו כִּי־כְאִשָּׁה
עֲזוּבָה וַעֲצוּבַת רוּחַ קְרָאָךְ יְהוָה וְאֵשֶׁת
נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהָיִךְ: ז בְּרֶגַע קָטֹן עֲזַבְתִּיךְ
וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֲקַבְּצֵךְ: ח בְּשֶׁצֶף קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רֶגַע
מִמֵּךְ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רִחַמְתִּיךְ אָמַר גֹּאֲלֵךְ יְהוָה: ט כִּי־מֵי נֹחַ
זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי־נֹחַ עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן
נִשְׁבַּעְתִּי מִקְּצֹף עָלַיִךְ וּמִגְּעָר־בָּךְ: י כִּי הֶהָרִים יָמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת
תְּמוּטֶינָה וְחַסְדִּי מֵאִתֵּךְ לֹא־יָמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תָמוּט
אָמַר מְרַחֲמֵךְ יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

כו א וְהָיָה כִּי־תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ: ב וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית | כָּל־פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: ג וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵינוּ לָתֶת לָנוּ: (לוי) ד וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ה וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב: ו וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: ז וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת־עָנְיֵנוּ וְאֶת־עֲמָלֵנוּ וְאֶת־לַחֲצֵנוּ: ח וַיּוֹצִאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים: ט וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֶּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: י וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יא וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: **ס** (ישראל) יב כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת־כָּל־מַעְשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: יג וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל־מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: יד לֹא־אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּטֻמֵּא וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:
טו הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ
אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נָתַתָּה לָּנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת
חָלָב וּדְבָשׁ: ס

אגרות קודש

ב״ה, כ״ח מנ״א, תשי״ז
ברוקלין.

הוו״ח אי״א נו״נ עוסק בצ״צ מו״ה דוד שי׳

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מז׳ מנ״א והקודמו, ובמעטפה בפ״ע נשלח מכתבי מענה רשמי ע״ש הועד, ובטח יוסיף הסברה בזה באם ישנם כאלו שנזקקים לתוספת הסברה.

מובן שמצער מה שבכל עניני הכפר (וכמו ההתועדות שכותב אודותה) חסרה הכנה מראש, אע״פ שבתחלת השנה כבר ידוע שביום פלוני יש מקום להתועד. ומשנים שעברו כבר נוכחו עד כמה שנחוצה הכנה. ועד״ז הוא גם בשארי עניני הכפר, כמו ענין השמות, הלואות כו׳, שרק אחרי שהמציאות העמידה את הענין בסדר היום, ומי שהוא רוצה ללכת עקלקלות, נזקקים לתקן הדבר וכו׳, דנים בזה. שעי״ז לא רק מבזבזים כחות יותר על הדרוש, אלא שברובא דרובא, דבר שמתקנים אותו ברגע האחרון אינו עולה יפה כ״כ.

ויהי רצון שעכ״פ מכאן ולהבא יעשו תכנית בעוד מועד.

וכיון שנכנסים אנו לימי חדש אלול, בודאי תיכף יתחילו להתדבר בנוגע להחדש תשרי ועניניו, ויבטיחו (באווארענען) שלא יהי׳ ענין פלוני וענין פלוני כקדירה דבי שותפי, ע״י שיוקבעו האחראים במיוחד לענינים מיוחדים, והעיקר - שהאחראי יקבל ע״ע אחריות זו. וגם אז ישגיח הועד על האופן שממלא תפקידו וכו׳.

הצעתו בנוגע לעשרים אחוזים, נתקבלה.

בברכה לבריאות הנכונה שלו ושל כב״ב - שיחיו, ולהצלחה בתפקידו לתועלת כל עניני כפר חב״ד, תועלתם האמיתי מתאים לרצון מיסדו הוא כ״ק מו״ח אדמו״ר, ומתוך הרחבת הדעת,

מ. שניאורסאהן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים לפרקי אבות

פרק ב משנה ט

אָמַר לָהֶם, צְאוּ וּרְאוּ אֵיזוֹהִי דֶרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיִּדְבַּק בָּהּ הָאָדָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עַיִן טוֹבָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, חָבֵר טוֹב. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, שָׁכֵן טוֹב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, לֵב טוֹב. אָמַר לָהֶם, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ מִדִּבְרֵיכֶם, שֶׁבִּכְלָל דְּבָרָיו דִּבְרֵיכֶם. אָמַר לָהֶם צְאוּ וּרְאוּ אֵיזוֹהִי דֶרֶךְ רָעָה שֶׁיִּתְרַחֵק מִמֶּנָּה הָאָדָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עַיִן רָעָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, חָבֵר רָע. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, שָׁכֵן רָע. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַלּוֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם. אֶחָד הַלּוֶה מִן הָאָדָם, כְּלוֶה מִן הַמָּקוֹם בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר לוֶה רָשָׁע וְלֹא יְשַׁלֵּם, וְצַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, לֵב רָע. אָמַר לָהֶם, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ מִדִּבְרֵיכֶם, שֶׁבִּכְלָל דְּבָרָיו דִּבְרֵיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~

רבינו יונה מבאר שרבי יהושע "היה מאושר בכל המידות המאושרות – גדול בחכמה ומתוקן במידותיו ובכל עניניו", ומביא ראיה מפסוקים שנאמר בהם "אשרי" על כל המידות טובות וכו'.

אך יש לדייק בזה כמה דיוקים:

א. לפי זה, צריך היה לשבח אותו־עצמו ולומר "אשריו", ומדוע נאמר "אשרי יולדתו"; מה גם שיש בכך הפחתה ממעלתו הוא שהרי כל מעלותיו הם, לכאורה, בזכות אמו?!

ב. מהו דיוק הלשון "יולדתו" ולא כלשון הפסוק[1] "ישמח אביך ואמך", "בן חכם ישמח אב"[2] (וכיוצא בזה)?

והנה, רבינו עובדיה מברטנורא פירש "אשרי יולדתו" – על שם שמיום שנולד לא הוציאה אמו את עריסתו מבית־המדרש, כדי שלא יכנסו באוזניו אלא דברי תורה.

ויש לומר שבזה מבטא רבן יוחנן בן זכאי את שבחו של רבי יהושע:

כי משמעות הענין היא, שמיד לאחר לידתו של רבי יהושע, חינכה אותו אמו לשמוע דברי תורה – אף שבגיל זה זו שמיעה ללא כל הבנה!

זו היא, אם כן, מעלתו של רבי יהושע בן חנניה – "אשרי יולדתו" – מיד עם לידתו, עוד בטרם התחיל להבין ולהשכיל, הוא ספג אך ורק דברי תורה. יסוד החינוך נקבע על ידי הרשמים שנקלטים בראשית חייו ומהוה את הבסיס לכל ימי חייו.

ענין זה מבוסס גם על הפסוק[3] "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז", ודרשו חז"ל[4] "אין עוד אלא תורה". דברי תורה של "עוללים ויונקים" אף שעדיין אין להם כל הבנה בתורה, הם המהווים את היסוד והבסיס לכוח והעוז שבתורה ("יסדת עוז").

(משיחת ש"פ קדושים ה'תשל"ו.
מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

"ירא חטא" פירושו, לא שהוא ירא מהעונש על **עשיית החטא, אלא ירא מפני החטא עצמו**[5]. "חטא" משמעו חסרון[6], כי כאשר יהודי עובר עבירה הוא פוגם ומחסיר בהתקשרותו לקדוש ברוך הוא; "ירא חטא" אפוא הוא זה שירא מהחסרון שגורם בהתקשרותו לקדוש ברוך הוא.

יראת־חטא מרתיעה את האדם מחטאים, יותר משמתריעה יראת־העונש. שכן, את יראת־העונש יכול היצר לפתות בכך שמראה לו את התענוג והמתיקות שיש לו כבר עכשיו בעת עשיית החטא, לעומת העונש שהוא דבר עתידי ורחוק. בנוסף לכך – טוען היצר – תמיד יוכל החוטא להינצל מעונש על־ידי תשובה. כך או כך, לא תמיד יש במחשבה על העונש כדי להרתיע מפני החטא.

יראת־חטא, לעומת זאת, פועלת שכבר עכשיו חש האדם בהפסד ובחסרון הנגרמים לו כתוצאה מהחטא. כמו כן, טענת היצר שלפיה יוכל בעתיד לעשות תשובה, אינה משפיעה עליו לרעה, כיון שהוא חרד מן ההינתקות מהקדוש ברוך הוא, אפילו לרגע אחד – היות ואור ה' קבוע בנפשו באופן נצחי.

(לקוטי שיחות ד', עמ' 1200.
מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

---

1) משלי כג, כד. 2) שם י, א. 3) תהלים ח, ג. 4) שיר השירים רבה פרשה ב. 5) ראה לקוטי תורה במדבר פב, א. 6) ראה מלכים־א א, כא: "והייתי אני ובני שלמה חטאים".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בפרטי מעלותיהם של התלמידים "כמעיין המתגבר", "בור סוד שאינו מאבד טיפה" (בין אם כל אחד מהם הוסיף מעלה על רעהו ובין אם הצטיין במעלה שלא היתה לחברו, כדברי המפרשים השונים) – מובנת ההוראה בזה ב"מילי דחסידותא". אך מה למדים מאמירתו של רבן יוחנן בן זכאי "אם יהיו כל חכמי ישראל . . מכריע את כולם"? האם בכוונתו להמעיט מערך שאר התלמידים?! ומהי ההוראה בזה ב"מילי דחסידותא"?

ויש לומר, שאמנם על־פי שורת־הדין חובה על כל אחד להתייגע ולנצל את כשרונותיו כדבעי. אבל מצד מידת חסידות אין די בכך, אלא מוטל על האדם לנצל את הכוחות והתכונות שיש לו באופן המירבי והשלם ביותר עד שיהיה בדרגה של "מכריע את כולם".

(תורת מנחם – התוועדויות תשמ"ב עמ' 1976)

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח מנ"א, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

ת"ח ת"ח על שני מכתביו מט"ו וי"ז תמוז. ולפלא ההפסק מאז, ובודאי ימלא בהזדמנות קרובה.

ובמ"ש אודות המאורע במקום פלוני בהנוגע לשמירת שבת, כמדומה כבר כתבתי, ואפשר - להנהלת צעירי אגו"ח, שאף שהנסיעות למושבים וקבוצים שלע"ע אינם דתיים - מוכרחות הן, וכמו שראו הפירות והתוצאות הכי נעלות בדבר, מובן שדורשות זהירות מיוחדת. וכנראה במוחש גם במאורע הנ"ל. ולכן אין ליחיד להעמיד על השערת היחיד, כ"א להתייעץ עם עוד כאלו אשר ידיעה להם בכגון דא. והרי כמה מחברי צעירי אגו"ח יודעים בזה, ותשועה ברוב יועץ. וכן במ"ש מאשר מסר לו אביו שמרננים וכו' - מבלי להכנס בהדו"ד אם הרנון צודק הוא או לא, הרי נאמר לזות שפתים הרחק ממך. וכדאי להשתדל שלמקומות כהנ"ל יסעו נשואים. ואולי כדאי בכלל, שבכל נסיעה עכ"פ אחד יהי' מבוגר יותר, שזה מוסיף בחשיבות הענין.

כנ"ל, הפעולות שעשו עד עתה ושבטח יעשו בעתיד הרי נשגבות הן, ואין אתנו יודע לשער הטוב שיצמח בעתיד נוסף על מה שכבר רואים. אלא שככל עניני היראים לדבר ה' - צריך לדעת שמביטים עליהם בשבע עינים וכמה גם מחפשים תואנה וכו'. נוסף על מאמר רז"ל הידוע, שע"ה שנמצא רבב על בגדו מצד אחד אינו כלום, משא"כ ת"ח.

מובן שכל הנ"ל מופנה לכל חבריו ולכל המתעסקים שי' בתעמולה האמורה, ובטח יביא לידיעתם אודותם, וידונו יחד על כל הנ"ל.

המחכה לבשו"ט בכל האמור.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח זמנים לשבוע פרשת תצא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	06:21	06:25	08:53	08:54	09:28	09:28	10:32	10:32	13:10	13:07	18:55	18:47	19:21	19:13	18:29	19:24
חיפה (ק)	06:19	06:23	08:51	08:53	09:26	09:27	10:31	10:31	13:09	13:06	18:58	18:50	19:22	19:14	18:19	19:24
ירושלים (ק)	06:19	06:23	08:51	08:52	09:26	09:26	10:31	10:30	13:08	13:06	18:59	18:51	19:20	19:12	18:12	19:22
תל אביב (ק)	06:21	06:24	08:53	08:54	09:27	09:28	10:32	10:32	13:10	13:07	18:56	18:48	19:22	19:14	18:27	19:24
אוסטריה, וינה (ק)	06:22	06:31	08:49	08:53	09:35	09:38	10:42	10:43	13:25	13:22	19:21	19:08	19:55	19:42	18:53	19:55
אוסטרליה, מלבורן (ה)	06:31	06:22	08:46	08:40	09:23	09:17	10:22	10:18	12:48	12:46	18:06	18:11	18:33	18:38	17:51	18:49
אוקראינה, אודסה (ק)	06:26	06:34	08:54	08:58	09:38	09:41	10:45	10:46	13:27	13:24	19:22	19:10	19:55	19:42	18:54	19:55
אוקראינה, דונייצק (ק)	05:57	06:05	08:23	08:27	09:09	09:12	10:16	10:17	12:59	12:56	18:55	18:43	19:29	19:16	18:27	19:29
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	06:07	06:16	08:34	08:38	09:20	09:23	10:27	10:28	13:10	13:07	19:07	18:54	19:40	19:28	18:38	19:41
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	06:31	06:40	08:56	09:01	09:45	09:48	10:52	10:54	13:36	13:32	19:34	19:21	20:09	19:55	19:05	20:09
אוקראינה, קייב (ק)	06:23	06:32	08:48	08:53	09:37	09:41	10:44	10:46	13:28	13:25	19:27	19:13	20:02	19:48	18:57	20:02
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ה)	06:06	06:08	08:39	08:40	09:11	09:11	10:15	10:15	12:51	12:49	18:33	18:27	18:58	18:51	18:08	19:01
איטליה, מילאנו (ק)	06:54	07:01	09:22	09:25	10:05	10:08	11:11	11:12	13:53	13:50	19:49	19:38	20:19	20:07	19:20	20:20
אקוואדור, קיטו (ה)	06:08	06:06	08:39	08:37	09:08	09:06	10:10	10:08	12:42	12:40	18:15	18:13	18:37	18:35	17:55	18:43
ארגנטינה, בואנוס איירס (ה)	07:02	06:54	09:20	09:14	09:55	09:50	10:55	10:51	13:21	13:19	18:42	18:46	19:07	19:12	18:26	19:22
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ה)	07:57	07:47	10:10	10:03	10:48	10:42	11:48	11:43	14:13	14:11	19:29	19:35	19:58	20:04	19:16	20:15
ארה"ב, בולטימור (ק)	06:42	06:47	09:12	09:14	09:51	09:52	10:56	10:57	13:36	13:33	19:25	19:16	19:54	19:44	18:59	19:56
ארה"ב, ברוקלין (ק)	06:30	06:36	09:00	09:03	09:39	09:41	10:45	10:46	13:25	13:22	19:16	19:05	19:45	19:35	18:49	19:46
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	06:31	06:36	09:01	09:03	09:40	09:42	10:46	10:46	13:26	13:23	19:16	19:06	19:46	19:35	18:50	19:47
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:05	07:12	09:35	09:37	10:15	10:17	11:21	11:22	14:02	13:59	19:53	19:43	20:23	20:13	19:26	20:24
ארה"ב, האוסטון (ק)	07:03	07:06	09:35	09:36	10:09	10:09	11:13	11:13	13:50	13:48	19:35	19:28	20:00	19:53	19:10	20:03
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:31	06:35	09:03	09:04	09:38	09:39	10:43	10:43	13:21	13:18	19:07	18:59	19:34	19:26	18:42	19:36
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:04	07:07	09:37	09:37	10:09	10:09	11:13	11:13	13:49	13:47	19:32	19:26	19:57	19:50	19:09	20:00
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	06:26	06:32	08:55	08:58	09:35	09:37	10:41	10:42	13:21	13:18	19:12	19:02	19:42	19:31	18:45	19:43
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:55	07:00	09:25	09:27	10:04	10:06	11:10	11:10	13:49	13:47	19:40	19:30	20:09	19:59	19:13	20:10
ארה"ב, שיקגו (ק)	06:24	06:30	08:54	08:56	09:34	09:36	10:40	10:40	13:20	13:17	19:11	19:01	19:41	19:30	18:44	19:42
בוליביה, לה-פס (ה)	06:33	06:28	09:00	08:56	09:30	09:26	10:31	10:28	13:00	12:58	18:27	18:28	18:50	18:51	18:10	19:00
בלגיה, אנטוורפן (ק)	07:07	07:16	09:31	09:36	10:21	10:25	11:29	11:30	14:13	14:09	20:12	19:58	20:48	20:34	19:42	20:48
בלגיה, בריסל (ק)	07:08	07:17	09:32	09:37	10:22	10:25	11:29	11:31	14:13	14:10	20:11	19:58	20:47	20:33	19:42	20:47
ברזיל, סאן פאולו (ה)	06:10	06:04	08:34	08:30	09:05	09:01	10:06	10:03	12:34	12:32	18:03	18:05	18:23	18:24	17:42	18:34
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ה)	05:58	05:52	08:22	08:18	08:53	08:49	09:54	09:51	12:22	12:20	17:47	17:49	18:11	18:13	17:30	18:22
בריטניה, לונדון (ק)	06:25	06:34	08:49	08:54	09:39	09:43	10:46	10:48	13:31	13:28	19:32	19:18	20:06	19:52	19:04	20:06
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	06:31	06:41	08:53	08:59	09:46	09:51	10:54	10:56	13:39	13:36	19:41	19:26	20:19	20:04	19:14	20:19
גרמניה, ברלין (ק)	06:30	06:40	08:53	08:58	09:45	09:49	10:52	10:54	13:37	13:34	19:39	19:24	20:14	20:00	19:07	20:14
גרמניה, פרנקפורט (ק)	06:51	07:00	09:16	09:21	10:05	10:08	11:12	11:14	13:56	13:52	19:54	19:40	20:29	20:15	19:25	20:29
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ה)	06:12	06:05	08:35	08:30	09:07	09:02	10:07	10:04	12:35	12:33	18:04	18:07	18:23	18:25	17:42	18:35
הודו, מומבאי (ה)	06:25	06:26	08:58	08:58	09:28	09:28	10:32	10:31	13:07	13:05	18:47	18:42	19:10	19:05	18:25	19:14
הודו, פונה (ה)	06:21	06:22	08:54	08:54	09:25	09:24	10:28	10:27	13:03	13:01	18:43	18:38	19:06	19:01	18:20	19:10
הונגריה, בודפשט (ק)	06:12	06:20	08:39	08:43	09:24	09:27	10:31	10:32	13:14	13:11	19:09	18:57	19:43	19:30	18:41	19:43

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח זמנים לשבוע פרשת תצא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
טורקיה, איסטנבול (ח)	05:34	05:40	08:04	08:07	08:44	08:46	09:50	09:50	12:30	12:27	18:21	18:11	18:50	18:40	17:54	18:52
יוון, אתונה (ק)	07:01	07:06	09:32	09:34	10:10	10:11	11:15	11:16	13:54	13:52	19:43	19:34	20:12	20:02	19:18	20:13
מולדובה, קישינב (ק)	06:33	06:41	09:01	09:04	09:46	09:48	10:52	10:53	13:35	13:32	19:30	19:18	20:03	19:51	19:02	20:04
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:22	06:23	08:55	08:55	09:26	09:25	10:29	10:28	13:04	13:02	18:44	18:39	19:08	19:02	18:22	19:11
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	06:32	06:21	08:45	08:38	09:27	09:20	10:27	10:22	12:55	12:53	18:18	18:25	18:49	18:57	18:06	19:09
נפאל, קטמנדו (ח)	05:46	05:49	08:19	08:19	08:51	08:52	09:56	09:55	12:33	12:30	18:16	18:09	18:41	18:34	17:53	18:44
סין, בייג'ין (ח)	05:49	05:54	08:19	08:21	08:58	09:00	10:04	10:04	12:44	12:41	18:34	18:24	19:03	18:53	18:06	19:05
סינגפור, סינגפור (ח)	06:58	06:57	09:30	09:28	09:58	09:56	11:01	10:59	13:33	13:30	19:06	19:04	19:28	19:26	18:46	19:34
פולין, ורשא (ק)	05:59	06:09	08:23	08:28	09:14	09:18	10:22	10:24	13:06	13:03	19:07	18:52	19:43	19:29	18:37	19:43
פרו, לימה (ח)	06:07	06:03	08:35	08:32	09:04	09:01	10:06	10:03	12:36	12:34	18:05	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליאון (ק)	07:11	07:18	09:39	09:42	10:22	10:25	11:29	11:30	14:10	14:08	20:05	19:53	20:37	20:25	19:37	20:38
צרפת, פריז (ק)	07:18	07:26	09:44	09:48	10:31	10:34	11:38	11:39	14:21	14:18	20:19	20:06	20:52	20:39	19:49	20:52
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:49	05:47	08:21	08:19	08:49	08:48	09:52	09:50	12:24	12:22	17:59	17:56	18:21	18:18	17:38	18:27
קנדה, טורונטו (ק)	06:50	06:56	09:18	09:21	10:00	10:02	11:06	11:07	13:47	13:44	19:42	19:31	20:10	19:59	19:12	20:11
קנדה, מונטריאול (ק)	06:25	06:32	08:53	08:56	09:36	09:39	10:42	10:43	13:24	13:21	19:19	19:07	19:50	19:38	18:50	19:50
קפריסין, לרנקה (ק)	06:23	06:28	08:55	08:57	09:31	09:32	10:36	10:36	13:15	13:12	19:02	18:53	19:29	19:20	18:37	19:31
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	06:16	06:27	08:37	08:43	09:33	09:37	10:41	10:43	13:27	13:24	19:30	19:15	20:09	19:53	18:59	20:09
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:48	06:00	08:08	08:15	09:05	09:10	10:14	10:16	13:00	12:57	19:08	18:52	19:45	19:29	18:33	19:45
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	05:50	05:58	08:17	08:21	09:02	09:05	10:09	10:10	12:51	12:48	18:47	18:35	19:20	19:07	18:19	19:20
שוויץ, ציריך (ק)	06:54	07:02	09:21	09:25	10:07	10:10	11:13	11:15	13:56	13:53	19:56	19:43	20:25	20:12	19:23	20:25
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:07	06:07	08:40	08:39	09:09	09:08	10:13	10:11	12:47	12:44	18:24	18:20	18:47	18:43	18:03	18:52

*) הזמנים נערכו על־פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' **הלוי** בן חנה וזוגתו **אולגה שרה** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעיין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

●

לעילוי נשמת הרה"ח ר' **טובי'** ב"ר **יעקב** ע"ה

הרשמה כמנויים לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Lahak.org Chasidut.tv Otzar770.com Biurim.co.il

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-3377